

Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht 1839

<https://hdl.handle.net/1874/9798>

180 1570

Amersfoort in 1739

Steen, & de Laplatterie, Gronau.

MENGELINGEN BETREKKELIJK DEN
OUDEN TOESTAND DER BEEL-
DENDE KUNSTEN TE
UTRECHT.

BIBLIOTHEEK
RIKSUNIVERSITEIT
UTRECHT

V. D. I. St.

1

Indien het ons gelukt meerdere bijdragen betreffende den ouden toestand der beeldende kunsten in *Utrecht* te bekomen; zoo als wij reden hebben, ons daarmede te mogen vleijen; hopen wij, in volgende Nummers van ons Tijdschrift, naar dat zich de gelegenheid daartoe aanbiedt, dit eerste stukje door andere van gelijken aard te doen volgen.

I.

BEELD VAN DEN HEILIGEN JO-
HANNES DEN DOOPER.

Met afbeelding.

In het verzamelen van eenige oudheden op het Stad-
huis te *Utrecht*, welke in het voorleden jaar ter bezig-
ting zijn aangeboden, ontwaart men het doel, om die
overblijfselen van vorige eeuwen, welke met den naam
van middeleeuwen worden bestempeld, bij een te bren-
gen; en daardoor de kennis te bevorderen van den toe-
stand der kunsten, ook in die tijden, welke men vroeger
gewoon was, als eene ijzeren eeuw, even vreemd aan
ontwikkeling van het verstand, als aan die van het
kunstvermogen, te beschouwen; doch welke thans, langs
hoe meer, de aandacht der onderzoekers tot zich trekt,
ten einde de trapsgewijze toeneming in de beoefening
van de zoogenoemde beeldende kunsten op te sporen.
Dit onderzoek heeft, in andere landen, reeds de aandacht
van vele kundige mannen tot zich getrokken; en daar-
door is de weg gebaad, om, door vergelijking van
hetgene in ons Vaderland nog aanwezig is, met de
voortbrengselen der kunst in andere landen, eenigermate
te kunnen beoordeelen, tot welke hoogte onze kunste-

Beeld van St^t Johannes den Dooper.
 uit de Sint Janskerk te Utrecht.
 thans in de verzameling ten Stadhuijze aldaar.

naars gevorderd waren, en of zij met de buitenlanders een gelijken tred hebben gehouden.

Deze verzameling, intusschen, is blijkbaar uit geringe beginselen ontsproten. Zij is nog ver af van eenige volledigheid te bezitten; zij heeft nog geene aaneengeschakelde rij van voorwerpen, welke den toestand der kunsten, in de verschillende eeuwen, zoude kunnen ophelderen. Moeijelijk is het, bovendien, om den tijd, waarin de zich aldaar bevindende voorwerpen vervaardigd zijn, aan te wijzen; en hij, die haar bezigtigt, merkt al dadelijk op, dat zij veeleer is te beschouwen als eene proeve, om door dit van tijd tot tijd bijeenbrengen van kunstwerken, nog iets te behouden van de langs hoe meer verdwijnende overblijfselen der oudheid, dan wel als eene, in tijdorde afgedeelde, verzameling van oude gedenkstukken. In eene stad als *Utrecht*, intusschen, schijnt de plaatsing derzelve iets eigenaardigs te hebben: de oudheid dier stad zelve, de vroege vestiging van eenen Bisschoppelijken zetel aldaar, die van vijf kapittelen, tot ieder van welke kollegiale kerken behoorden, de blijken welke die kerken zelve opleveren van vroege vordering in de bouwkunde, doen die stad de bijzondere aandacht der oudheidkundigen dubbel waardig zijn. Wanneer men dan let op hetgene vroeger in deze stad nog aanwezig was, maar sedert is verspreid of verloren; zal men zich niet kunnen wederhouden van innig leedwezen te gevoelen, dat er niet vroeger eenige gelegenheid binnen dezelve is geopend, om zoodanige overblijfselen bij een te brengen, welke eene meer belangrijke verzameling zouden hebben kunnen doen daarstellen.

Dan ook onder de weinige voorwerpen, welke nu zijn bijeengebragt, zijn er welligt eenige, belangrijk genoeg om de aandacht der oudheidkundigen te verdienen; daar zij, als middelen van vergelijking met op andere plaatsen voorhanden voorwerpen, hier en daar eenig licht kunnen verspreiden, ter opheldering bijmeer uitgebreide onderzoekingen. Zoodanige vergelijkingen zouden er vooral te maken zijn, tusschen de voortbrengselen der oude bijzantijsche en gothische bouwkunde in deze stad nog aanwezig, en die in andere landen. Ten einde het belangwekkende van zulke vergelijkingen te doen gevoelen, zal het aanvoeren van slechts één voorbeeld genoegzaam zijn.

Er bestaat toch eene bijzondere overeenkomst tusschen den bouwtrant der Sint Pieterskerk te *Utrecht*, door Bisschop Bernulphus, en die, door Keizer Hendrik den III., te *Goslar* in Saksen, in dezelfde eeuw, bijna gelijktijdig, gebouwd. De beschrijving der laatstgemelde, door Fiorillo in zijne *Geschichte der Bildende Künsten in Teutschland und die vereinigte Niederländer* gegeven (*), bevat de navolgende opgave van de kolommen, derzelver basementen en kapitelen, in de kerk te *Goslar*: — de kolommen, zegt hij, zijn rond, de basementen attisch, de kapitelen vierkant van onderen afgerond, — de bogen cirkelvormig, de lichten zijn in de hoogte aangebragt, onder het hooge choor is eene *crijpta* (†), welke op zware pilaren rust. — Deze bouwtrant nu is volkomen dezelfde, als die der Pieterskerk te *Utrecht*; hieruit kan men dus veilig besluiten, dat die

(*) Zie Fiorillo, 2ter Th. Zeite 30.

(†) *Crijpta* is eene onderaardsche kael.

kerk nog in denzelfden vorm thans bestaat, waarin zij aanvankelijk is gebouwd. Wanneer men nu in aanmerking neemt, dat de St. Pieterskerk te *Utrecht*, waarschijnlijk ouder is dan die kerk te *Goslar*; vermits Bisschop Bernulphus, die in 1056 overleed, de St. Janskerk later dan de St. Pieterskerk deed bouwen; terwijl de kerk te *Goslar* eerst in 1049 schijnt te zijn voltooid (*); zoude men kunnen vooronderstellen, dat keizer Hendrik de III., die zeer dikwijls te *Utrecht* kwam om het Paasch- of Pinksterfeest te vieren, de Goslarsche kerk naar het voorbeeld der St. Pieterskerk te *Utrecht* kan hebben doen bouwen. Hieruit laat zich tevens de belangrijkheid van dergelijke onderzoeken afleiden.

Het blijkt intusschen, dat zoodanige soort van navorschingen, reeds vroeger, de aandacht heeft getrokken van het Provinciaal Utrechtsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen, hetwelk in 1830 eene prijsvraag uitgeschreven heeft, van den volgende inhoud:

»Daar er vele openbare gebouwen in de Nederlanden voortreffelijke gedenkteeken opleveren van de beoefening der Gothische bouwkunst, verlangt het Genootschap een geschiedkundig overzicht van de invoering en den voortgang van dezelve in hare verscheidenheden; opgehelderd door voorbeelden van gebouwen naar de grondregels der bouwkunst beschouwd en beoordeeld, met opgaven van de verdiensten der Nederlanders in dit vak, in vergelijking met den gelijktijdigen toestand dier kunst in naburige landen.»

(*) *Matthaeus de Foundationibus Ecclesiarum Lib. I. Cap. III.*

De kerk te *Goslar* schijnt gelijktijdig te zijn gebouwd met het keizerlijk Paleis aldaar; hetwelk Adam Bremensis, *Historia Eccles. Lib. III. cap. 30* vermeldt, als gedurende het bestuur van den Aartbisschop Adelbert die in 1043 als zoodanig werd gekozen, te zijn geschied. (zie *Lib. III. c. 4*). Hij stelt de bouwing van dat Paleis omstreeks het jaar 1049.

Dan, tot nog toe schijnt het, dat dit onderzoek, uit een bouwkundig oogpunt, nog weinig bijval heeft gevonden; hoezeer ons Vaderland zoo vele merkwaardige kerkgebouwen bezit, welke daartoe, indien het voetspoor door buitenlanders aangewezen werd ingeslagen, bijdragen zouden kunnen verschaffen, ter verrijking van de geschiedenis der beeldende kunsten in het algemeen, en bijzonder van de bouwkunde.

Men zoude zelfs zich mogen vleijen, dat ook in opzigt tot de bouwkunde, de Nederlanders niet behoeven te wijken voor andere volken zoo wat betreft hunne vroege vordering, als de schoonheid der voorwerpen, welke door hunne bouwkunstenaars zijn ten uitvoer gebracht. Wanneer men de schriften inziet van een' Fiorillo, die niet alleen de merkwaardige oudheden van Duitschland en van andere landen, met een kunstmatig oog, heeft beschouwd, en door uitgebreide geschieden- en oudheidkundige onderzoekingen zoo veel belangrijks, aangaande de oude bouw- en beeldhouwkunde heeft verzameld; doch, ten aanzien der Nederlanden, meer bijzonder de geschiedenis der schilderkunst, van af de uitvinding van het schilderen in olieverf door Johannes van Eyck, heeft behandeld; dan merkt men des te meer op, dat hier nog eene gaping blijft aan te vullen, welke het wenschelijk maakt, dat bijzondere onderzoekingen, vooraf plaatselijk, worden bewerkstelligd, ten einde den weg te banen, welke tot meer algemeene uitkomsten kan leiden.

Indien wij de St. Pieterskerk tot een voorbeeld hebben gekozen, was het, om dat de latere aanbouw van de St. Janskerk, onder de regering van denzelfden Bis-

schop Bernulphus, aan een uit die kerk afkomstig, in steen gehouwen beeld van den Heiligen Johannes den Dooper, aan wien de kerk was toegewijd, doet denken; hetwelk het oudste gedenkstuk is in de verzameling ten stadhuize voorhanden; en dat hierdoor meer bijzonder de aandacht werd gevestigd op het tijdperk, tot hetwelk dit beeld met eenige waarschijnlijkheid kan worden gebragt.

Dan vooraf moeten wij gewagen van de omstandigheid, welke tot opdelving van hetzelfde in het afgelopen jaar aanleiding heeft gegeven. Bij de verandering van het inwendige dier kerk, tusschen het choor en het schip derzelve, werd eene trede vernieuwd; bij die gelegenheid werden eenige oude steenen opgedolven: het bleek, dat een derzelve omgekeerd gelegen had, en tot eene trede had gediend; doch, aan de naar beneden gekeerde zijde, ontdekte men eenig beeldwerk; des niettemin, zoude waarschijnlijk dien steen, het gewone lot, van onder de puin weggeworpen te worden, hebben getroffen; indien niet de opmerkzaamheid van den Heer President der Kerkvoogden van de Nederduitsch Hervormde gemeente Mr. J. G. A. Royaards, Raad dezer stad, daarop ware gevallen. Zijne kennis met de waarde van dergelijke zeldzaamheden, door buitenlandsche reizen geoefend, deed hem dien steen dadelijk onderscheiden, en gaf aanleiding dat dezelve, op zijne voordragt naar het Stadhuis werd overgebragt.

Het oudste beeldhouwwerk is dat, wat de kindschheid der kunst doet onderkennen; zoo wel in het gebrek aan de evenredigheid der deelen, als in de ruwe wijze van bewerking, en in het gerekte der ledematen, zeer weinig

van het regtlijnige afwijkende. Dit alles nu valt dadelijk in het oog, zoodra men dit uit biksteen gehouwen beeld van Johannes den Dooper voor de eerste maal aanschouwt.

De steen is 1,46 lang, 0,32 breed, 0,14 dik. In dezelve is het beeld in half verheven beeldwerk gehouwen. De bewerking brengt dezelve tot de *Mezzo* of wel *Alto relievo's*, daar de beeldtenis des heilige, geheel buiten de grondvlakte des steens, zich verheft; het hoofd is bewaard, doch het aangezicht geheel geschonden, zoo dat er geene gelaatstreken te onderscheiden zijn: op de borst draagt het in de linkerhand een opschrift, *Parate viam Domino*, (bereid den weg des Heeren) waaraan de eerste letter ontbreekt: het kenteekenende van Johannes, de Mantel namelijk van kemelshaar, is met vrij veel zorg bewerkt, het harige diens mantels is daarom ook uitvoerig gebeeldhouwd. De armen, door dien mantel gedekt, eindigen in handen, waarvan de eene den mantel zelve vasthoudt, terwijl de andere het vermelde opschrift draagt; de beenen zijn schraal, regtlijnig naast elkander geplaatst; de voeten ontbreken. Het hoofd is wel eenigzins grooter dan de evenredigheid des lichaams zoude medebrengen; doch de proportien zijn echter beter in het oog gehouden, dan men in zeer oude gedenkstukken gewoonlijk aantreft (*): om het hoofd staat het opschrift boogsgewijze ingegrift, S. Johannes Baptista. Dit een en ander is naauwkeurig afgebeeld in het steendrukplaatje hier vóór geplaatst.

(a) Men zie de afbeeldingen in de platen, welke tot het Angelsaksisch tijdperk behooren in het werk van Strutt, *Histoire ancienne d'Angleterre*, in de achter hetzelfde gevoegde platen.

Wanneer men dit beeld vergelijkt met het beeldhouwerk in de Domkerk, welke in 1254 door Bisschop Henrik van Vianden werd ingewijd, is het verschil tusschen deze voortbrengselen der beeldhouwkunst opmerkingswaardig. In de Domkerk toch zijn versierse-
len aangebragt, die reeds eene tamelijke vordering in de kunst aanduiden; er zijn bijzonder, in de kapellen van het pand beelden, die men fraai mag noemen, zoo in teekening als in uitvoering; er is evenredigheid in den vorm, bevalligheid in de uitdrukking van sommige hoofden van engelen of heiligen: en dit leidt dan tot de gedachte, dat ook in deze landen de beeldhouwkunst, langs hoe meer, hare volkomenheid verkregen heeft. Men behoeft, om zich hiervan nog nader te overtuigen, slechts te vergelijken, de zegels, welke nog voor handen zijn, waarin de kunst van stempelsnijden gelijken voortgang, als de met haar zoo naauw verwante beeldhouwkunst heeft gemaakt; men zal dan een even groot verschil opmerken, tusschen het nog voorhanden zegel van Bisschop Godebald A°. 1127, en dat van Bisschop Godfried van Reenen A°. 1156, het laatste heeft reeds meerdere volkomenheid dan het eerste. Ook in die van Koning Willem en van Graaf Floris V. is de vordering der kunst zichtbaar: terwijl de zoo fraaije zegels van Graaf Jan I. van Holland, op het einde der XIII^{de} eeuw, meesterstukken van stempelsnijkunst zijn.

Hij die het beeld van Johannes den Dooper beschouwt, en vroeger de verzameling van oud beeldwerk, door de zorg van den Heer Le Noir, in het Augustijner klooster te Parijs, heeft bezigtigd; zal zich onwillekeurig voor den geest brengen, hoe in die ver-

zameling, in de zaal der kunstwerken van de twaalfde eeuw, de beelden der oude Fransche Koningen bij een waren gebragt; vooral die oudtijds in de kerk van St. Denis geplaatst waren geweest: welligt zal hij dan eenige gelijkvormigheid opmerken tusschen den nog zoo weinig naauwkeurigen vorm dier oudste gedenkstukken, en de ruwe wijze van bewerking van dit beeld, en hieruit reeds eenig gevolg trekken tot deszelfs oudheid. Men weet toch, dat, toen het vandalismus der Fransche omwenteling alles poogde te vernielen, wat aan vroegere eeuwen kon herinneren, in 1791 bij de Nationale Vergadering van Frankrijk een besluit werd genomen; waarbij alle oude gedenkstukken der kerken werden verklaard het eigendom van den Staat te zijn; hetwelk de woede der vernielers eenigzins beteugelde; dat er een Comité d'Aliénation werd opgericht, en de zorg voor het bijeenbrengen van oude gedenkstukken die in de straat der Petits Augustins moesten worden verzameld, aan den Heer Le Noir werd opgedragen (a). Dit gaf dien oudheidkundige aanleiding tot het vormen van eene verzameling, welke hoogst bezienswaardig was, en zich gerangschikt bevond in onderscheiden zalen van het Augustijner Klooster; waarin ook de bouwtrant en versieringen van iedere zaal, naar de onderscheiden eeuwen, tot welke de beeldwerken behoorden, was gevolgd.

Hij, die deze verzameling heeft aanschouwd, zal zich welligt nog voor den geest kunnen brengen, met welke plegtige huivering men de zalen, het binnenplein en den grooten tuin van dat klooster doorwandelde; terwijl

(a) Zie Le Noir, *Monumens François. Avant propos.*

men zich omringd vond van de gedenkteeken van lang verloopene eeuwen, en van de kunstgewrochten, die dezelve hadden opgeleverd: te midden van de beeldtenissen van Koningen, Vorsten, aanzienlijke of vermaarde personen, waar de door eeuwen lang afgescheiden, doch nu bijeengeplaatste grafteeken van Abelard en van Heloise aandoenlijke gewaarwordingen wekten: — maar hoe vooral de voortgang en volmaking der kunst zelve aanschouwelijk was gemaakt, door eene rangschikking, volgens welke de gedenkstukken van iedere eeuw waren bijeengevoegd; en men zoo, van de vroegste eeuwen af, tot volgende tijdperken voortgaande, den staat der kunst in iedere eeuw konde beschouwen, en hare voortgangen opmerken.

Wanneer men, in de eerste zalen of gaanderijen, de oudste kunstgewrochten bezigtigde, vielen al dadelijk in het oog de beelden der oudste Fransche Koningen, welker gelaatstreken weinig kenbaar waren, de leden gerekt, en bijna regtlijnig zich vertoonden; doch voortgaande, merkte men allengs de meerdere juistheid op, welke zelfs tot slaafsche navolging der natuur voortging, tot in het ongevallige en gebrekkelijke derzelve toe, welke de latere eeuwen kenschetste; tot dat eindelijk de kunst eene hoogere vlugt nam, wanneer zij de evenredigheid der deelen wist te verbinden met de harmonische samenstelling van het geheel, met natuurlijkheid en uitdrukking van karakter, in stand en houding. — De lijnen van schoonheid, van bevalligheid of van kracht aan het marmer medege-deeld ziende, was het, als of men, van den chronijkstijl der oudste eeuwen, tot de naauwkeurige geschiedkundige voordragt, van deze weder tot het heldendicht opklom.

Welligt zal nimmer eene verzameling, als deze was, door zoo buitengewone omstandigheden ontstaan en bijeengebragt, weder worden aangetroffen. Zij verspreidt eenig licht over gelijksoortige kunstwerken; zoo ver zij den weg aanwijst, om met eenigen grond van waarschijnlijkheid den tijd te kunnen bepalen, waarin eenig oud kunstwerk is vervaardigd. Wanneer men nu deze opmerking in toepassing brengt op het beeld van Johannes den Dooper, valt al dadelijk in het oog, de lang uitgerekte vorm des geheel en ligchaams; de smalheid van de schouders en der borst, de schraalheid van de beenen, welk alles aan hetzelfde eene zeer hooge oudheid doet toekennen. Doch het is niet genoeg zoodanige algemeene gronden aantevoeren, welke alleen uit vergelijking zijn ontleend: wij zullen beproeven, of ook nog, op meer afdoende gronden, met meerdere waarschijnlijkheid, de tijd der vervaardiging van dat beeld kan worden nagespoord.

De geschiedenis leert, dat Bisschop Bernulphus, die de kerk, aan den Heiligen Johannes den Dooper gewijd, deed bouwen, zijne waardigheid bekleedde van 1027 tot 1056. Door Keizer Coenraad den II, den Salier genaamd, tot den Bisschops zetel van Utrecht verheven, was hij een' der meest begunstigde kerkvoogden; hij stond in bijzondere achting zoo wel bij dien Keizer, als bij zijnen zoon Keizer Hendrik den III.

Het was nu onder Keizer Coenraad, dat bijzonder de beeldhouwkunst zich in Duitschland ontwikkelde: immers tot dit tijdperk brengt Schmidt, in zijne *Gesichte der Teutschers*, het beeldhouwen in steen, en

schrijft de vorderingen, welke die kunst onder den Salischen Keizerstam maakte, toe, aan de opgegraven antieke beelden bij de opdelvingen in Rome: waarvan een door hem aangehaald gelijktijdig dichter met een zeker kunstgevoel gewaagt, in de navolgende dichtregelen:

Non potuit natura Deos hoc ore creare,
Quo miranda Deum signa creavit homo.

„De Natuur kon geen Goden voortbrengen met zoodanig eene gedaante, als de mensch aan de bewonderenswaardige beelden der Goden heeft gegeven (a).”

Indien dit gevoelen gegrond is, zoude dit beeld als eene der oudste proeven van eene pas ontlukende kunst aangemerkt kunnen worden, in eene stad door Coenraad en zijnen zoon Henrick meermalen bezocht en waar men dus de eerste ontwikkeling van eenen nieuwen tak van kunstvlucht te regt konde verwachten: dubbel merkwaardig zoude dan dit overblijfsel der oudheid zijn, als een der eerste voortbrengselen eener kunst, ook in ons Vaderland zoo zeer beoefend: waarvan ook in de kleine verzameling te *Utrecht* eenige fraaije overblijfselen, schoon van latere eeuwen, voorhanden zijn. Eene kunst aan welke te regt, de hoogste rang onder de beeldende kunsten wordt toegekend; daar zij het geheele voorwerp aan alle zijden voorstelt, zoo in houding als plaatsing, zoo in het geheel, als in ieder gedeelte, de volkomenheid in de voorstelling vordert; de kunstenaar zich niet door schaduw of begoocheling

(a) Hildebertus Canonumens apud Bulaeum hist. Univers. Paris, Tom. I. pag. 453. Bij Schmidt, Geschichte der Teuts. Theil 6. b. 5. k. 9. Seite 260. wiens aanmerkingen tot slaving van zijn gevoelen veel opmerkzaamheid verdienen.

van kleuren kan redden, maar het voorwerp, in zijn geheel, als een ideaal zich voor den geest moet brengen; hetwelk hij uit den ongevormden steen zal in het licht doen komen en daarstellen. Zij is de kunst der gedenkteeken, door welke een dankbaar volk de beelden en daden poogt te vereenigen van zijne staatsmannen en helden; welke de late nakomelingschap met plegtigen eerbied nadert. Hierdoor is zij vooral evenzeer verheven in bestemming, als groot in kunstvermogen.

Dan hoezeer deze kunst onder het Salische huis groote vorderingen gemaakt heeft, en in de standbeelden, welke, ter eere der Keizers uit dat huis, in de kerk te *Spiers* werden opgericht, en die de bewondering der kunstlievende oudheidkenners steeds hebben weggedragen, zoo wel aan die hooge begunstigers der kunsten, als aan zich zelve duurzame gedenkteeken heeft opgericht; komt het echter twijfelachtig voor, of zij niet reeds vroeger in Duitschland is uitgeoefend. Zeldzaam toch zijn wel de standbeelden uit de tijdperken der Karlovingische en Saksische vorsten; doch het naauwkeurig onderzoek der Duitsche schrijvers, bijzonder van Fiorillo, heeft echter eenige voortbrengselen derzelve doen kennen, welke tot die vroegere tijdperken schijnen te behooren: zoo als het standbeeld van Keizer Otto den Groote en van zijne gemalin Editha te *Maagdenburg*, hetwelk in 973 zoude zijn vervaardigd; doch hetwelk Fiorillo voorstelt als van eene grove bewerking zijnde; zie I. Th. Einleitung, S. 74. zoo ook de beelden van Zwanehilde en Jutta in den Dom te *Naumburg*, waarin eene treffende uitdrukking der gelaatsstreken wordt opgemerkt. S. 77.

Dan hoe dit moge zijn, veilig kan men aannemen dat dit beeld van Johannes den Dooper, een der oudste thans in dit land aanwezige overblijfselen der beeldhouwkunst is. Even veilig schijnt het, dat men hetzelfde brengen kan tot het tijdperk van de stichting der St. Janskerk zelve, in de eerste helft der elfde eeuw, en wel om de volgende redenen:

Het is geen volkomen standbeeld, maar een *hautrelief*; hetwelk nog sporen draagt van verguld te zijn geweest; hetzelfde is uit eenen langwerpigen steen gehouwen, blijkbaar geschikt om in eenen opgaanden muur, hetzij aan de buitenzijde hetzij in het inwendige van de kerk, te worden ingevoegd of vastgemetseld: hierdoor is het waarschijnlijk de verwoesting des beeldenstorms ontkomen, welke, zoo wel in de Nederlanden, als in een gedeelte van Duitschland, de standbeelden heeft getroffen, die verbrijzeld en vernietigd zijn geworden; het heeft echter de beschadiging van het gelaat niet kunnen ontgaan, evenmin als het fraaije gedenkteeken van eenen der Bisschoppen in de Domkerk bij de consistorie. Hieraan kan men het toeschrijven, dat het uit den muur genomen en omgekeerd met de beeldtenis naar beneden, tot eene trede in de kerk is gebruikt geworden. Welligt wilde men het daardoor voor allen verderen aanstoot bewaren, en had hij, die het deze plaats gaf, het doel van het te behouden: het kapittel toch bleef meester van zijne kerk, en had dus het toezigt over het inwendige derzelve. Bij dit plaatsen schijnt het niet te hebben geleden; de opschriften zijn nog bijna geheel. De bewerking intusschen in *hautrelief*, brengt de oudheid van dit beeld terug tot dat tijdperk, wanneer er

nog geene standbeelden voor heiligen in de kerken werden opgericht. De kerkelijke geschiedenis leert, dat er eene langdurige kerkelijke twist, over het plaatsen van standbeelden, heeft bestaan, daar men wel schilderijen toeliet, doch de standbeelden, als te zeer naar die der eeredienst der heidensche Godheden zwemende, weerde (*). De Grieksche kerk bleef bij dit gevoelen volharden; doch in de Latijnsche waren de gevoelens verdeeld. Die der orde van de Cisterciensen bleven zich lang, evenzeer tegen de invoering van beelden, als van schilderijen, verzetten: doch die der Serviten en Franciskanen verdedigden het tegenovergesteld gevoelen; eerst in 1233 werden door die orde geheele standbeelden van Heiligen in de kerken ingevoerd (†).

Dan de reliefs, welke eigenlijk tot versiering der kerken dienden, schijnen minder aan tegenkanting te zijn onderworpen geweest. Reeds vroeg vond men voorstellingen, welke op die wijze bewerkt waren, aangebragt; zij schijnen met schilderijen gelijk gesteld, en alzoo aan minder tegenkanting onderhevig te zijn geweest, dan de standbeelden (§).

Men mag het voor ontwijfelbaar houden, dat na de invoering van het gebruik van standbeelden in de kerken te plaatsen, ook die in *Utrecht* daarmede zijn voorzien. Nog zijn de voetstukken in verscheiden ker-

(*) Zie Fiorillo, I. Th. S. 190 en 191 notas.

(†) Fiorillo, I. Th. S. 190.

(§) Augusti kirchliche Altherthümer Th. XII. 2 Absch. De beelden van Johannes den Dooper zijn zeldzaam. Zie Münster, Sinnbilder der Alten Christen, Heft 2. S. 29.

ken aanwezig, op welke die gesteld zijn geworden, bijzonder in de Domkerk, welke na de invoering van dat gebruik gebouwd is, en waar nog voetstukken gezien worden, die naar den stijl der kerk zelfe zijn bewerkt. Hierdoor wordt het bevestigd, dat dit denkstuk ouder is, dan de invoering der standbeelden. Immers, na dien tijd, zoude de beschermheilige der kerk gewis in een fraai standbeeld zijn voorgesteld.

Men mag dan als hoogst waarschijnlijk aannemen, dat bij het bouwen der kerk zelfe eene plaats in den muur is opengelaten, bestemd om door dien steen te worden aangevuld, en waar hetzeive. bij de voltooiing van het gebouw, gesteld en ingemetseld werd.

Dit schijnt dan ook door het letterschrift zelfe te worden bevestigd.

Immers, wanneer men den vorm der letters vergelijkt met die der tiende en elfde eeuw, zoo in handschriften als in opschriften, alsmede met de randschriften van zegels en munten, blijkt het, dat juist in die eeuw, de letters op het standbeeld van Johannes voorkomende, zeer overeenstemmen met het letterschrift in de elfde eeuw in gebruik. Dit is het geval met de letter A, welke bijna altijd alzoo werd geschreven, zoo als blijkt uit van Mieris *Bisschoppelijke zegels en munten*; Le Blanc *Traité Historique des Monnaies de France* en Jaeck *viele Alphabete aus der Bibliothek zu Bamberg*, 1833 (*).

(*) Zie Mieris, Plaat 1 het Alphabet. Le Blanc, pag. 143, voorstellende de munten van Hugo Capet en Henrick Koning van Frankrijk. Jaeck, III. heft. 3. Blat.

Zoo is het ook met de letter E en H (*).

De letter N komt voor in het zegel van Bisschop Coenraad (†).

Voorts de letter T. welke almede een' zeer bijzondere vorm heeft (§).

Even zoo is het gelegen met de overige letters, die niet van den gewonen vorm afwijken.

Deze vergelijking, welke altijd voor onderzoekingen van dezen aard belangrijk zijn, daar het letterschrift in volgende eeuwen eenen anderen vorm heeft, — kan dus tot bevestiging strekken der stelling, dat dit beeld is vervaardigd in dezelfde eeuw, waarin de kerk gebouwd is, en ondersteunt dus de gronden van dit gevoelen, welke vroeger zijn aangevoerd, en zoo wel uit de kindschheid der beeldhouwkunde, als uit de latere invoering der standbeelden waren ontleend.

Dit alles onder één gezigtspunt gebragt wordende, kan niet anders dan dit overblijfsel der oudheid doen beschouwen, als een der merkwaardigste, hetwelk hoe zeer niet door schoonheid van vorm, echter door oudheidkundige belangrijkheid zich onderscheidt.

W.

(*) Zie alsvoren en Jaeck I. heft I. Blat.

(†) Mieris II. Plaat, No. 3. Zie Jaeck II. heft 1 Blat alt Saksisch schrift.

(§) Jaeck. II. heft. X. en XI. Blat. III. heft. III. Blat.

BEREDENEERDE LIJST
VAN DE
K A A R T E N
DER PROVINCIE UTRECHT IN HET ALGEMEEN,
ONDER DEN SCHRIJVER DEZES BERUSTENDE.

(Vervolg en slot van bladz. 449.)

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen.	Uitvoerige aan- merkingen.
51	1791	Nieuwe kaart van de Provincie Utrecht.	J. C. de Roe- der delin. klein quarto. Zonder naam van gra- veur, uitgever of plaats van uit- gave; in het op- gegeven jaar. Misschien voor een Zak-Atlas.	Het is vrij slecht. Alleen heeft men uit 48 en 49 de ver- deeling in vier kwartieren over- genomen.
52	(1792)	Utrecht.	(Weenen, in dit jaar) klein 4to. Is no. 618 van eenen klei- nen atlas der wereld, aldaar verschenen.	Veel slechter nog dan het naast vorige bewerkt.
53	1796	Karte von den Provinzen Holland und Utrecht.	In 8 blätter, aus Hulfsmittel auf dem Local geprüft und zu- sammen getra- gen, und beän- diget Decemb. 1796 von C. F. Wiebeking, (d. mals) Hessen- Darmstädtisch Steuerrath und	Deze kaart verdient, voor dien tijd, zeer veel lofs.

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, maker, formaat, aantal bladen.	Uitvoering en aanmerkingen.
54	1807	Kaart van een gedeelte der Departementen van Amstelland, Maastrand en Utrecht.	ober Rhein-bau-inspector. Later tot de hoogste betrekkingen in dit vak in Beieren opgeklommen. — Gestochen von Eckard in Darmstadt. Folio. Er zijn er met het fransch adres, La Haye 1798. Onder directie en naar de Geodesische waarnemingen van den Kolonel Directeur C. R. T. Kraijenhoff, Dir.-Gen. v. 't Departem. van Oorlog, te zamengesteld en getcekend door den Luitenant Ingenieur, (thans Genrl.-Majoor,) J. E. van Gorkum. Ten dezen jare verschenen, in 4 folio bladen (*)	Het Z. O. dezer bladen behoort tot Utrecht. Deze kaart is zeer voortreffelijk bewerkt, en den man waardig, die, in onze dagen, ons kaartwezen op eene hoogte gebragt heeft, waarop wij gerustelijk met onze Fransche, Duitsche en Engelsche naburen kunnen wedijveren.
54*	1820	Provincie Utrecht.	In 't koper gegraveerd door H. Visser, kl. 4to.	Behoort bij A. van Zutphen Aardrijksk. beschr. der Prov.

(*) De kaart van het *Koninkrijk Holland*, bewerkt door den Luitenant-Generaal Baron J. C. Kraijenhoff, kan hier uit derzelver aard, in verband met ons doel, geene plaats vinden, daar wij anders alle algemeene kaarten der Vereenigde Nederlanden, des Koninkrijks Holland of van dat der Nederlanden in onze lijst zouden hebben moeten opnemen. Daar dezelve echter uit nieuwe bronnen en op eene geheel nieuwe wijs, door driehoeksmetingen is daargesteld, en daardoor zeer vele verdiensten heeft, verwijzen wij hier tot blad IV en V, als waarop de Provincie Utrecht vervat is.

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen.	Uitvoerige aan- merkingen.
55	1821	Provincie Utrecht.	Amst. door E M a a s k a m p, langw. 4to, uit een Zak-Atlas ten dezen jare bij hem ver- schenen.	Utrecht, Go- vinch, 1820. kl. 8vo. Het is eene herhaalde uitga- ve van een oud, zeker 50 jaren vroeger in het licht gezonden kaartje, hetgeen toen zeker reeds voor eenen Zak- Atlas gediend heeft. M. heeft er echter de straat- en steen- wegen bijge- voegd.
56	1821	Utrecht.	Geteekend door R. C. v a n B a a r s e l. 1821. zonder ingevoeg- de namen, folio. Is de teekening welke gediend heeft voor het volgende No.	
57	1821	Utrecht, divisé en arrondisse- mens et cantons de justice de paix.	Dressé et gravé par C. v a n B a a r s e l et fils; La Haye et Amst. chez F. J. W e i j g a n d. 1821 folio. met een half blad tekst, zijnde een Tableau statisti- que et adminis- tratif de la Pro- vince.	Hetzelve maakt een deel uit van den onvoltooid geblevenen, im- mers nog niet voltooiden, At- las van geheel het Koninkrijk der Nederlanden. De kaart bevat, behalve hetgeen in den titel zelve wordt aangewezen, ook de verbeterde wegen, en de meer juist, dan vroeger, aange- wezen bergen.

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen	Uitvoerige aan- merkingen.
57*	(voor 1830)	Figurative schets van de Provincie U- trecht.	Waarop alle de grenskantons en Gemeenten, met de naburige Provincien zijn aangetoond.	Doch wij heb- ben ons geër- gerd, dat de titel, ja dat zelfs het blad Toe- lichting (<i>Ta- bleau</i>) en alle de toelichtingen aan den voet der kaart in het Fransch vervat zijn, en geen woord Neder- duitsch gevon- den wordt op eene kaart die in het Noordelijk deel der Neder- landen in dien tijd verscheen; want even wei- nig als wij het des Baron Kraijenhoff cuvel duiden dat hij zulks in 1810 en volgg. jaren doen moest (*), even onhol- landsch is zulks met het onderha- vig blad. — Echter behoort hetzelve onder de bruikbaarste van onzen tijd. Steendr. 4to. voldoende voor het doel waartoe dezelve vervaar- digd werd.

(*) (Hetgeen van deze kaart vóór dien tijd verscheen, was alles
in het Nederduitsch.)

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen.	Uitvoerige aan- merkingen.
58	1834	Kaart der Provincie U- trecht.	Ten dezen jare op steen gegraveerd door A. Bayly en J. M. Huart, te Leijden, teekenaars van den W. I. Ed. Gestr. Heere J. E. van Gorkum, uitgegevet door Steendrukkerij van J. P. Houtman te Utrecht. fol.	Dezelve is, uit de kaart van Kraijenhoff, met raadpleging van die van Bern. de Roy, doch zonder kadastrale hulpmiddelen, met veel naauwkeurigheid zamengesteld, en is de beste onder alle de nieuwere kaarten.
59	1836	Kaart van de Provincie U- trecht, aanwij- zende de kan- tous en limiten der Gemeenten, opgemaakt over- eenkomstig de kadastrale Pro- cessen-verbaal van Grensbepa- ling.	Door P. van den Bosch, Ingenieur Verificateur bij het Kadaster in de Prov. Utrecht, 1836 fol. steendruk.	Daar hierop letterlijk niet meer is aangebragt dan hetgeen in het hoofd dezer kaart genoemd is, benevens de straatwegen en den loop van Vecht en Eem, kan dezelve voor het opgegeven doel nuttig zijn, doch jaat, over het

(*) Deze kaart is eerst geteckend door den Heer R. Vermeer, onderwijzer in de Meetkunde aan de Stads School van Teken-, Bouw- en Meetkunde te Utrecht. Met zeer veel zorg zijn de bijzonderheden opgezameld, door raadpleging met onderscheidene deskundige personen.

Dezelve was oorspronkelijk bestemd om ter opheldering te dienen van mijne Proeve over de rivier de Eem, en ter aanduiding der plaatsen in die Proeve vermeld. Dan zij verkreeg eene meer uitgebreide bestemming, ten einde meer algemeen verspreid te worden.

v. A. v. W.

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen.	Uitvoerige aan- merkingen.
				algemeen, om als eene kaart der Provincie te die- nen, oneindig veel te wenschen over. Er zijn <i>tweederlei</i> re- dactien van dit blad, waarvan de eerste vrij onnaauwkeurig was.
60	1837	Utrecht.	In quarto, ten dezen jare (te Dordrecht, bij J. v. Houtrij- ve J r.), in een Atlas van Noord- Nederland, in <i>steendruk</i> uitge- geven.	Het werk is redelijk, doch niet alle straat- wegen zijn er op te vinden.
61	(1837)	Kaart van de Provincie U- trecht, verdeeld in arrondisse- menten en reg- terlijke kantons.	Vervaardigd door D. van Franken- huijsen. Uit- gegeven door T. van Fran- kenhuijsen te Utrecht.	<i>Steendruk</i> die veel te wenschen overlaat. — On- volledig; straat- en binnenwegen, riviertjes en we- teringen zoekt men er te ver- geefs op; een half vel schrijfp. afgezet.
62	(1838)		Berigt van in- teek. op eene gelithogr kadas- trale kaart der Provincie Utrecht, door 4 beambten van het Provinciaal Kadaster, groot 4 bladen olifants papier. Wij hebben vernomen, dat bij gebrek aan ondersteuning, deze onderne- ming heeft moe-	

Nummer der Kaart.	Jaartal.	T I T E L.	Bewerking, ma- ker, formaat, aantal bladen.	Uitvoerige aan- merkingen.
—	—	—	ten gestaakt worden.	—
36a		Kerkelijke ver- deeling van het Sticht van Utrecht.	Het is de Gereformeerde kerkverdeling der Provincie in éene Synodus, drie klassen en 78 Predikanten. (na de derde helft der 17de eeuw).	Dezelve is bijgegraveerd op een exemplaar van no. 36 dezer lijst. Das het Westen boven aan. — Ik reken deze verdeling voor ongeveer van den jare 1674, of iets later, want de kaart zelve is zeker iets vroe- ger dan de na- derhand er op gebragte kerk- lijke verdeling.
63	1767	De Synode van Utrecht, in drie klassen verdeeld.	Door W. A. Bachienne; Amst. bij D onder de Linden en Zoon, m. pri- vil. 4to.	J. van Ja- gen sc. 1767.

Nijverheid.

LEDERHANDEL EN LEDERLOOIJEREN.

(Vervolg van bladz. 377.)

Gelijk wij reeds gezegd hebben, bevat het looijen twee bewerkingen in zich, waardoor aan de huiden de eigenschappen moeten gegeven worden, om hen tot leder te bereiden. Beide staan op zich zelve, en zijn even belangrijk. De eene heeft ten doel om de huiden tot het ontvangen van de run geschikt te maken, de andere om hen werkelijk aan deze toebereiding te onderwerpen. De laatste maakt dus het eigenlijk looijen uit, waarvan wij reeds gehandeld hebben, en hetwelk hierin bestaat, om de behoorlijk daartoe gereed gemaakte huiden langer of korter in aanraking te brengen met drooge gemalen run, of wel met aftreksel derzelve in water.

De bezigheden, die tot het eerste behooren, zijn van onderscheiden aard; als het *wasschen* of het *doorweeken*, het *afschrapen* van de *vleeschdeelen*, het *ploten met kalk*, enz. In een woord het voornaamste vereischte dat er, naar de verschillende deelen van de kunst gewijzigd, noodig is, om de opzwelging van de huiden te doen plaats hebben, en de eigenlijke looijing, die in de kuipen geschieden moet, en onmiddelijk daarop volgt, gemakkelijk te maken.

De huiden der ossen, der buffels enz. zijn bijzonder geschikt, om zoollleder en zwaar schoeisel te bereiden. De koehuiden, de paardenhuiden en kalfsvellen enz. dienen voor de schachten der laarsen en gewone schoenen; voor het werk der zadelmakers en dergelijke ligte zaken, in een woord voor alles wat van zacht leder gemaakt wordt. De huiden, welke de looijers bezigen, kunnen droog en ongezouten zijn, gelijk de Oost-Indische, die van Buenosajros, Nova-colonia, Laguajara, en Caragues enz., waarvan wij reeds gesproken hebben; of ook droog, en gezouten; zoo als wij die in onzen handel uit Brazilië ontvangen. Eindelijk heeft men de verse huiden, die van het slagvee voortkomen. De laatstgenoemde soort laat zich het gemakkelijkst tot het looijen gereedmaken; terwijl de uit vreemde landen komende, tot derzelver bewaring gezouten zijnde, door deze verharding eene langere bearbeiding vorderen. Het is niet slechts noodig, om hen meerdere malen te waschen, ten einde er de onzuiverheden en het zout uit te krijgen, waarvan zij doortrokken zijn; maar zij moeten ook met de voeten getreden, dagelijks geschaafd of afgeschraapt enz., ja somtijds verscheidene dagen in kuilen met water, waarin een weinig gebluschte kalk, gelegd worden, om de zoutdeelen te ontbinden, en daarna weder te bewerken, om hen voor de looi kuipen gereed te maken. Door al deze voorloopige bezigheden, zijn de gezouten huiden eerst op dezelfde hoogte gebragt als de verse het dadelijk zijn, en uit dezen hoofde, als ook door de risico die de looijer heeft, met het beschadigen onder

zoo vele bewerkingen, worden de laatste door hem voorgetrokken. Ten ware dat de prijs der gezoutene eene behoorlijke schadevergoeding aanbod.

Gedurende een vijftigtal jaren, is ook door sommigen in dezen tak van nijverheid, waarbij een groot kapitaal vereischt wordt, (daar er steeds eene goede som gelds in de kuipen ligt), vele bespoediging aangewend. In andere landen wordt deze methode met voordeel gevolgd. In Duitschland is zij reeds sedert het jaar 1778 door Macbride voorgeslagen. Dan eerst in het jaar 1795, is hiervan, door de nieuwere uitvindingen en verbeteringen van Seguin in Frankrijk, een meer sijsthematisch gebruik kunnen gemaakt worden. Door dezelve worden alle soorten van huiden in ongelijk korteren tijd gelooid. In plaats van in kuipen worden de huiden in extract van de daartoe gebezigd wordende stof opgehangen.

Men bereidt de run, of de stof waarmede het looijen plaats heeft, met koud of warm water. De huiden worden door water, waarin zwavelzuur is opgelost, opgezwolgen, en aanvankelijk in zeer slappe, daarna in toenemende looijbroeiing gebragt. De dunne huiden worden op deze wijze reeds in 10 à 14 dagen, en de zwaardere in weinig weken gereed.

Als men het onderscheid van deze wijze met de gewone vergelijkt, dan zal het niet te verwonderen zijn, dat de genoemde Seguin zich in weinige jaren groote rijkdommen verzameld heeft.

Het voordeel is ook, van vele zijden beschouwd, zeer aanmerkelijk. Al is het dat het meerder looijstof kost, om de huiden in veel korteren tijd denzelfden

graad van bewerking te doen ondergaan (daar de huiden even veel stof moeten inslurpen) zoo kan men in vier of zesmaal den tijd, die er anders vereischt wordt, leder afleveren. De looijerij heeft bij eene groote werkzaamheid dus veel minderen omvang noodig, en het kapitaal dat anders vereischt wordt, is veel geringer. De looijer kan zich bovendien beter naar de omstandigheden rigten en gebruik maken van het stijgen der prijzen, waarvan hij somtijds anders geheel verstoken is.

Even als het echter met de meeste nieuwe uitvindingen gegaan is, waarbij de snelheid zeer groot is, zoo gaat het ook hiermede. Men wil beweren, dat het op deze bespoedigde wijze gelooide leder, minder duurzaam en ligter bevonden wordt. Indien dit werkelijk zoo is, dan zouden de opgegevene voordeelen door de mindere hoedanigheden ruim worden weggenomen. Dan dezelfde reden, die menigmaal aan de wijze van bewerking bij vele zaken wordt toegeschreven, zal men hier aan de zijde der bewerkers moeten zoeken. Men wil vaak den spoed nog bespoedigen, en verwaarloost daardoor vele vereichten, en schijnbaar geringe omstandigheden die op het geheel eenen grooten invloed hebben. Bovendien is het zeker, dat deze nieuwe wijze aan nog vele verbeteringen onderhevig is. Het is bij voorbeeld reeds overtuigend bewezen, dat het aanwenden van vele, van lieverlede in sterkte toememende extracten van run of andere stoffen, een voornaam vereischte is. Even zoo schijnt eene matige verwarming zeer doelmatig te zijn.

Onze looijerijen liggen nog verbazend achter, bij die

van andere volken, en sedert de omwenteling van het jaar 1813 is deze tak, vroeger zoo belangrijk en winstgevend, veel verminderd. Eene oorzaak daartoe, mogen wij niet onvermeld laten. Sedert de meer en meer toegenomene landverhuizingen, en het overbrengen van kunsten en wetenschappen uit de oude naar de nieuwe wereld, is ook dit vak verplaatst; uit Noord-Amerika, werwaarts vroeger veel zoollleder enz. gezonden werd, zou men hetzelfde nu met voordeel kunnen ontbieden.

Men roemt aldaar bijzonder de werkzame pogingen van eenen looijer Ch. Luther genaamd, die zijn leder volgens de nieuwe uitvinding bereidt. Hij bezigt eerst zeer zwakke extract van looijsstof, en gaat van tijd tot tijd met sterker voort, verwarmende de broeijplaatsen, door middel van looden stoompijpen tot op 25 gr. Reaumur. Kalfsvellen looit hij op deze wijze in 8 dagen, en de zwaarste huiden voor zoollleder in 40 à 50 dagen.

Naar zijne getuigenis wordt het gelooide leder, dat hij aflevert, niet slechts sterker en zwaarder, maar hij spaart 15 p^o/_o aan looijsstof.

Wij kunnen ons, omtrent de bewerking, in geene verdere uitweiding begeven; maar moeten zoo veel mogelijk op het veld der geschiedkundige onderzoeking terugtreden. Ook hierover, gelijk dit in het algemeen over de verschillende takken van nijverheid bij ons het geval is, zwijgen zelfs die geschiedschrijvers, welke anders wegens het toenemen onzer welvaart nog al in vele bijzonderheden getreden zijn. Van de wetenschap, welke sedert bijna eene eeuw de onderscheiden

vakken van nijverheid opspoort, en tot eene meer geregelde leiding van voorspoed en volksgeluk bijgedragen heeft, schijnt men vroeger geen het minste denkbeeld gehad te hebben.

Indien wij de oude geschiedenissen raadplegen, vinden wij, dat er al zeer vroeg leerlooijers geweest zijn. Onder de goederen, waarvan Strabo melding maakt, die de Europesche en Asiatische Nomaden naar *Tanais* (het tegenwoordige *Azof*) aan de rivier de Don gelegen bragten, worden niet alleen opgenoemd huiden voor de looijers bestemd, maar ook leder. Ook de Romeinen ontvingen uit Asia huiden, en geverfd leder. Het laatste voornamelijk voor krijgsgebruik dienende, lieten zij ook van elders komen. Zoo moesten de Vriezen hunne opbrengst in osse-huiden betalen (*).

In Asia is de kunst om het leder te bereiden en te verwen van eene hoogen ouderdom. Reeds zeer vroeg, werden alle soorten van Saffianen naar Europa gevoerd.

De Persische huiden (*pelles parthicae* of *perticae*) werden zelfs nog in later jaren om hare schoonheid geroemd. Dit waren zonder twijfel verschillende soorten van geverfd leder, waarvan dikwerf gemeld wordt, dat de schoenen der Keizers en van de Rijks-grooten gemaakt waren. Zoo zien wij uit een voorval, ten tijde van Keizer Maximianus gebeurd, dat het geverfde Persische leder voor den onkundigen meerdere waarde had dan paarden. Een Romeinsch soldaat

(*) Tacitus, Annal. IV. 72.

vond bij den weg eene beurs, uit genoemd leder vervaardigd, waaraan of waarin zich een aantal dezer edelgesteenten bevonden. Hij bezag de laatste eenige oogenblikken, en na zich bedacht te hebben wierp hij dezelve weg, en behield alleen de beurs, omdat zij zoo schoon van kleur was. Tot deze soorten van leder behooren diegenen, welke met *kermes* (eene dekstof) geverfd zijn. Van sommige geschiedschrijvers wordt zulk leder, wanneer er sprake is van artikelen, die de Noordsche volken over Constantinopel ontvingen, uitdrukkelijk *hoog geverfd Pesirsch leder* genoemd.

Het Babijlonisch leder, waarvan wij mede gewag gemaakt vinden, schijnt van dezelfde soort geweest te zijn, als het Persische. Zonaras verhaalt van eene zeer kostbare tent, die van Babijlonisch leder gemaakt was; en nog ten tijde van Hieronijmus behoorden de lederen tenten tot de voorwerpen van weelde. Constantijn de Groote, noemde onder de kooplieden, die de levering aan het hof hadden, en als zoodanig zekere vrijheden genoten, bijzonderlijk ook hen, die kostbaar geverfd en zelfs beschilderd leder uit Persien en Babijlon lieten komen, en daarmee handelden. Voorts is het bekend, dat men nog heden ten dage verscheidene soorten van leder, veel beter en fraaijer in Persien en de Levant, dan in Europa vervaardigt. Hieronder behooren onder anderen het *Sagrijn* en het *Marokijn*.

Het laatste leder ook onder den naam van *Saffiaan* bekend, is een bijzonder fijn digt en glanzend leder, dat op de zijde van de nerf geverfd is, en voornamelijk tot fijn lederwerk gebezigt wordt. De beste

saffiaan vervaardigt men uit geiten- en bokkenvellen. Schapenvellen geven eene geringere soort. *Corduaan* (*) en *Marokijn* schijnen beide van Moorschen oorsprong te zijn, gelijk derzelver namen reeds te kennen geven. Voor het *Corduaan* hebben wij slechts de Spaansche stad *Cordova* op te noemen, welke lang in het bezit der Mooren geweest is; terwijl *Marokijn* dadelijk aan het Keizerrijk *Marokko* doet gedenken.

Dit leder wordt thans bijna in alle landen vervaardigd, en hoewel het hier en daar nog ver van de overeenkomst met het echte verwijderd is, zoo is het nog voor ons een genoeg te kunnen vermelden, dat onze landgenooten het hierin reeds vrij ver gebragt hebben.

Op de laatste tentoonstelling van de voortbrengselen der Nationale Nijverheid, die in het jaar 1830 te *Brussel* heeft plaats gehad, hebben toen onder de nummers van leder en lederwerk bijzonder uitgemunt, het ingezondene van de Heeren F. Heijdt, onder *Nieuwer Amstel*, (aan de Utrechtsche zijde even buiten *Amsterdam*.) A. Willemsen en P. Kok Ankersmit te *Amsterdam*. Deze toonden allen door monsters *Bazaan-zeem*, *marokijn* en andere leders van eene hooge volkomenheid, door hen geleverd, dat zij reeds verre in het vervaardigen gevorderd waren. Inzonderheid werd van de *marokijnen* getuigd, dat zij in opzigt tot sijnte van nerf, levendigheid van kleur, en deugdelijkheid van gehalte volstrekt niet behoefden te

(*) Eene soort van leder d.t. veel overeenkomst met het *marokijn* heeft.

wijken voor datgene, wat ons uit de Levant wordt aangevoerd.

Voorts waren op de genoemde tentoonstelling ook een groot aantal bereide leders, voor laarzenschachten, enz., gezeemde en gemarokineerde vellen; gesmarte huiden enz., enz.; waarvan de fabrikage bijzonder geroemd werd. Men heeft daaruit de bewijzen gezien, dat de kunst van het leder bereiden, hoewel gelijk wij zeggen in het algemeen genomen bij andere landen nog achterlijk, sedert ettelijke jaren, in ons Rijk verbazende vorderingen gemaakt heeft.

In onze Provincie, welke buiten 's lands pleeg bekend te zijn, dat er van al de overige de meeste werkplaatsen van lederbereiding bestonden, worden nog onderscheidene dezer trafijken, van meerderen en minderen omvang aangetroffen. Bijzonderheden van dezelve zijn intusschen weinig of niet bekend. Men leest in de bijdragen voor de Nijverheid, bepaaldelijk voor de kunsten, handwerken, fabrieken en trafijken enz.; opgemaakt uit de mededeelingen der departementen en leden, correspondenten der Ned. Maatschappij ter bevordering van Nijverheid voor 1836, ten aanzien van de takken van Nijverheid, in de Provincie Utrecht, die op ons onderwerp betrekking hebben, » dat van de leerlooijerijen en huidenzouterijen, geene rensenimenten ingekomen waren."

Door de vriendelijke inlichtingen, die ons een der voornaamste trafijkanten in onze Provincie mededeeld heeft, zijn wij in staat, eene opgaaf te doen van die, welke alhier aanwezig zijn.

De stad Utrecht telt thans 8 leerlooijerijen; waar-

van er twee gevonden worden aan het St. Servaashek. Naast de eerste dezer trafijken, heeft er vóór het aanleggen van de nieuwe wandelingen, nog eene bestaan, die geheel gesloopt, en *niet* verplaatst is; gelijk dit geschiedde met de leerlooijerij van P. Berlijn en Comp. vroeger gelegen zijnde, naast de Weerdpoort, en nu aan het stroompje buiten de Weerd. Met die aan van der Slot toebehoorende, mede aldaar overgebracht van tusschen de Weerdpoort en het Bagijneshof, en met nog eene looijerij, welke bij het kermiswaterpoortje gestaan heeft, welke thans aan Koningslust gevonden wordt, is ook de overbrenging voorgevallen. Deze laatste is het eigendom van Wormer, doch wordt in huur gebruikt door A. van Wijnberger. Behalve de vier hier reeds bij het mededeelen der verplaatsing opgenoemde leerlooijers, zijn er nog G. J. Reindre, (wien de andere looijerij toebehoort aan het St. Servaashek). Van Ginkel, wiens trafijk bij het bolwerk, aan de Tolsteegpoort ligt. D. Doplooijer, onder den wal over het Hospitaal. Het is te voorzien, dat bij het voortzetten van de nieuwe wandelingen de laatste ook nog zal moeten verplaatst worden.

Het vak van *Huidenzouterij* is in deze Provincie zeer belangrijk. De menigte van plaatsen, zoo wel binnen als buiten dezelve gelegen, doch welkers bewoners mede op de gewone zaturdagsmarkt hunne koopwaren alhier ter stede komen verkoopen, maakt dat er behalve de gewone leveringen der slaggers, vele natte huiden bijeengezameld kunnen worden. In eenige jaren tijds heeft de Heer J. J. Reijneker aan

de Katrijnepoort, daarvan eenen voornamen tak van handel kunnen daarstellen. De Heeren P. Berlijn en Comp. houden zich insgelijks met het huiden zouten bezig.

Voorts bezit onze hoofdplaats Utrecht ook nog eene *zeemerij*, waarvan de omvang echter gering is. Dezelve behoort aan den Heer Schoute, in het sterrebosch.

In de Provincie voortgaande, ontmoeten wij in onze tweede stad *Amersfoort* 7, zoo groote als kleine leerlooijerijen, welke ook het hunne aan de welvaart der stad bijdragen. In *Wijk bij Duurstede* is er eene. Ook in *Rhenen*. Onder de dorpen, die zich in dezelve bevinden, is er slechts één, waar men eene niet onbelangrijke looijerij aantreft, te weten: *Breukelen*, toebehoorende aan den Heer D. J u t. Overigens nog ééne te *Jutphaas* en ééne te *Eemnes*.

Dat het vak van leerlooijerij en wat daarmede in verband staat, meer en meer in welvaart zal toenemen en mede tot den bloei der Provincie zal bijdragen, is onze hartenwensch.

P. W. L.

Op de laatste bladz. aan het eerste gedeelte over dit onderwerp zijn twee drukfouten ingeslopen, welke de lezer gelieve te verbeteren:

De eerste regel hoven aan staat *kander* moet zijn *elkander*

De tiende regel van onderen staat *Duchters* moet zijn *Juchten*.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1839,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	771	769	767	762	2	3	4	4	N.	Regen.
2	758	760	760	761	4	6	4	3	idem.	Bewolkt.
3	762	764	760	754	2	3	4	4	W.	Betrokken.
4	755	752	752	753	4	6	4	3	idem.	idem.
5	758	756	755	755	05	3	3	2	Z. w.	idem.
6	754	756	754	755	2	3	25	1	N.	Bewolkt.
7	740	739	739	740	65	7	4	5	N. w.	idem.
8	746	746	743	750	2	25	2	05	idem.	Betrokken.
9	750	752	754	760	05	0	05	-05	N.	idem.
10	769	770	770	772	1	25	2	1	idem.	Bewolkt.
11	770	769	769	767	15	2	2	2	W.	Betrokken.
12	767	767	763	770	55	65	85	2	N.	idem.
13	764	765	762	761	65	35	35	3	idem.	idem.
14	761	760	757	753	6	65	65	5	idem.	idem.
15	753	755	751	754	2	3	4	2	idem.	idem.
16	758	758	758	757	2	2	0	0	idem.	sneeuw.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100s.				WINDSTREEK S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	759	760	762	765	15	1	1	-05	N. O.	Bewolkt.
18	764	765	763	766	0	1	05	0	idem.	idem.
19	757	750	747	755	1	2	25	2	W.	Betrokken.
20	760	762	762	762	2	35	6	5	idem.	Bewolkt.
21	754	755	755	759	55	6	65	2	N.	idem.
22	761	762	763	770	2	35	1	-05	idem.	Helder.
23	773	773	773	775	-1	2	3	05	N. O.	idem.
24	773	774	775	770	2	5	4	55	N.	Betrokken.
25	764	760	759	761	4	4	5	05	idem.	Regenachtig.
26	766	768	770	771	15	1	1	-05	O.	Betrokken.
27	773	771	771	769	-2	0	-1	-1	idem.	idem.
28	765	762	760	758	-1	15	1	0	N.	idem.
29	759	748	749	741	1	15	2	1	idem.	Helder.
30	740	740	740	740	-1	-05	-05	-25	idem.	idem.
31	744	746	748	750	-3	0	-2	-3	Z.	Betrokken.
1	7561	7562	7559	756	24	58	5	21	GEMIDDELDE WAARNEMING. Van den 1st. tot den 11e. — — — 11en. — — — 21e — — — 21st. — — — 31st	
2	7613	7607	7601	7606	28	58	39	23		
3	7612	760	7604	7601	07	2	18	-02		
	7595	7589	7588	7589	19	52	29	14		

2 's morgens en 's middags sterk gewaaid.

3 's avonds regen.

7 's avonds en 's nachts sterk gewaaid.

8 's middags sterke wind.

9 's middags sneeuw.

12 's nachts sterk geregend.

15 's avonds sterke wind.

19 's namiddags sterke wind.

29 's avonds sneeuw.

Algemeen gemiddeld, Barometer 739, Thermometer 23.

Januarij 1839.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.										Huwelijken.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVER-	
	Getal.		waaronder:						LEDENEN.					
			Onechte.	Tweel.		Doodgeb.								
M.	V.	M.	V.		M.	V.		M.	V.					
UTRECHT.	71	80	11	8	1	1	4	28	»	55	57			
AMERSFOORT.	22	21	2	4	»	2	3	1	»	12	14			
RHENEN.	3	3	»	»	»	»	1	2	»	2	2			
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	4	1	»	»	»	1	»	2	»	5	»			
MONTFOORT	8	5	2	»	»	»	»	2	»	1	2			
IJSSELSTEIN.	7	5	»	»	»	1	»	3	»	2	3			

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Januarij 1839. onder Nulpeil.
4 el 24 dm.
31 ——— 1 — 82 —

STUKKEN,

BETREFFENDE DE BEZENDING DER STATEN VAN
HOLLAND AAN DIE VAN UTRECHT, BIJ GE-
LEGENHEID DER BENOEMING VAN PRINS
W. K. H. FRISO TOT STADHOUDER
VAN GELDERLAND, IN 1722 (*).

INGEZONDEN.

In Prins Willem III van Oranje, verloren vijf provincien van ons Vaderland, namelijk Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht en Overijssel, op den 19 Maart 1702 hunnen Stadhouder. Op dit tijdstip was Johan Willem Friso in Vriesland, Groningen en Drenthe met die waardigheid bekleed, en het is op den zoon van dezen prins, Willem Karel Hendrik Friso — eindelijk in 1747, tot Erfstadhouder van al de Nederlandsche gewesten verheven — dat de hier medegedeelde stukken betrekking hebben.

Nederland was in 1672 door magtige vijanden bijna ten onder gebracht. Bijzondere inzigten, vreemd aan

(*) Zie Wagenaar, Vaderl. Hist. XVIII, 243—259. Bilderdijk, Gesch. des Vaderl. XI. 59, 224.

De Redactie is in de gelegenheid geweest, deze ingezondene afschriften, waarnaar deze stukken worden medegedeeld, met de oorspronkelijke, in het Provinciaal Archief, te vergelijken.

het welzijn van den Staat, hadden den jeugdigen Willem III, den waardigen afstammeling van nog niet in hunne geheele grootheid gekende vaders, tot werkeloosheid veroordeeld, en daarentegen alles dienstbaar gemaakt, om Holland, de voornaamste der Vereenigde Provinciën, eenen overwegenden invloed te verschaffen. De zeemagt was alzoo in goeden staat, maar eene landmagt bestond bijna niet, of was voor het minst ten uiterste verwaarloosd (*). Geen wonder dus, dat een groot gedeelte van ons Vaderland, in weinige weken, voor het vereenigd geweld der inrukkende vreemde legerbenden bezweek, en weinig ontbrak er aan, of het had toen reeds, en wel voornamelijk door Frankrijk, zijn' rang onder Europa's volken verloren, zoo als wij dit doel door hetzelfde Rijk, gedurende een' korten tijd, in den aanvang dezer eeuw, bereikt zagen; een doel, door dat Frankrijk sedert twee eeuwen beoogd, en misschien nog heden eene der vurigste van zijne talen teugellooze begeerten.

Het jaar 1672 dan, dreigde, zoo als wij zeiden, Nederlands bestaan te vernietigen. In dien rampzaligen en veegen toestand nam de sidderende Natie hare toevlugt tot Oranje, en de geschiedenis van het Vaderland, dat zijn aanwezen als *Staat*, naast God, aan Oranje verschuldigd is, werd op nieuw met die

(*) Vergel. o. a. de verhandeling van den Gelderschen Archiva-
rius Js. An. Nijhoff, in de Bijdragen tot de Vaderl. Geschied.
en Oudheidk. II, 1—27.

van het aan ons geluk zoo naauw verknochte Huis verbonden. Jammer slechts, dat de eerste bladzijden dier geschiedenis, hier bevestigd moesten worden met het verhaal van den schandelijken en afschuwelijken moord der gebroeders de Witt.

Maar de tijd van druk en vernedering was voorbij. Willem III was aan het hoofd van het Nederlandsche leger, en de Natie herleefde. Oranje kroop niet voor den heerschzuchtigen Lodewijk XIV, gelijk men dit, zonder Oranje, eenige jaren vroeger voor een' Engelschen koningsmoorder had gedaan; maar door zijn staats-, zoo wel als door zijn krigsbeleid, dwong de tweeëntwintigjarige held onze magtige vijanden, Neêrlands bodem te ont-ruimen. Het Fransche leger had in November 1673 onze Stad, spoedig daarop de Provincie verlaten, en deze werd, in April 1674, door Oranje's hand, weder in den rei der Nederlandsche gewesten geplaatst, geheel tegen den zin der Hollandsche aristocratie, welke Utrecht, als ware het een nieuw verkregen stuk gronds, aan Holland wilde toegevoegd hebben.

Het is hier de plaats niet, om over de gebeurtenissen van dat tijdperk breeder uit te weiden; wij vermelden nog alleen en als in het voorbijgaan, dat deze oorlog, na weinige jaren, door den Nijmeegschen vrede van 1678 eindigde, dat Nederland weder een vrije staat was geworden, dat onze Vorst, door zijn huwelijk met de erfgename van den Engelschen troon, dezen troon in 1688 beklommen hebbende, ook

zijne nieuwe onderdanen tot geluk was, geheel Europa vervolgens aan zich verplichtte, door de nooit rustende heerschezucht van den Franschen Koning Lodewijk XIV overal in den weg te staan en haar grenzen voor te schrijven, en eindelijk de ziel uitmaakte van een verbond, dat welligt aan de veroveringszucht van Frankrijk, voor altoos, palen zoude gesteld hebben, ware het niet, dat de dood hem, in 51jarigen ouderdom, van deze aarde had weggenomen.

Dadelijk besloten de vijf Provinciën, waarvan hij Stadhouder geweest was, dit ambt als vervallen te beschouwen. Gelderland echter veranderde twintig jaren later van gevoelen; de Stadhouder van Friesland, Groningen en Drenthe, Willem Karel Hendrik Friso werd ook Stadhouder van Gelderland, en het is aangaande hetgeen te dezer zake, tusschen de Provinciën plaats vond, dat de hier medegedeelde stukken licht verspreiden.

Extract uit de Resolutien van
Gedeputeerden der Ed. Mo.
Heeren Staten 's Lands van
Utrecht.

Veneris den 16 October. 1722.

Ontfangen ende gelesen een missive van de
Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, ge-

schreven in den Hage den 14^{en} October 1722, concernerende het decreteren van eene besendige van Hooggem^e. Heeren Staten aan haar Ed. Mo. over zaaken van zeer groote importantie, luydende ged^e. missive als volgt:

Edele Mogende Heeren, besondere goede vrienden.

Wij hebben, om zeer importante redenen, goedgevonden aan de Ed. Mo. Heeren Staten 's Lands van Utrecht te decreteren een besendige, ende tot het bekleeden van deselve te verzoeken en te Committeeren de Heeren van Maasdam, uit de Ordre van de Ridderschap, Fabricius, Buys en Day, Pensionarissen ende Burgermeesteren der Steden Haarlem, Amsterdam ende Alkmaar respectvelijk, met den Raadpensionaris dezer Provincie.

Welke Heeren wij gelast hebben aan hoog gem^e. Heeren Staten voor te dragen zaaken van zeer groote gewigte, ende die meteen grooten haast vereysschen, waarom deselve onse Heeren gedeputeerden ook sullen besorgen, dat deselve aanstaande Saturdag, zullende zijn den 17^{en} deser Maand, te Utrecht sullen wezen, in hoope ende met dat vertrouwen, dat deselve op toekomende Maandag Audientie zoude mogen hebben in de vergadering van Hooggem^e. Heeren Staten.

Wij versoecken dienvolgende, dat UEd. Mo. de goedheid gelieven te hebben van de Leden van Hoog gem^e. vergadering uitterlijk tegen aanstaande Maandag te convoceeren, ten einde wel gem^e. Heeren onse

Gedepten daar door ten spoedigsten gelegenheid mogen hebben, om aan de hooghged^e. Heeren Staten den inhoud van hare commissie voor te dragen, waartoe ons verlaatende

Edele etc.

Waarop gedelibereerd zijnde, is goedgevonden ende verstaan, dat de Heeren Staten deser Provincie zullen worden beschreven jegens Maandag aanstaande, die wesen zal den 19^{en} dezer lopende Maand October 1722, op het point, hier na volgende:

Om te delibereren enderresolveeren, mitsgrs. in haar Ed. Mo. vergaderinge te ontfangen de gedecreteerde besendinge door de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland aan de Heeren Staten deser Provincie.

Ende hebben haar Ed. Mo. vervolgens verstaan, dat aan de Heeren Gecommitteerden van hooggem^e Heeren Staten van Holland ende Westvriesland zal worden gerescribeerd, dat de voorsz. gedecreteerde besendinge over zaaken van zeer groote aangelegentheid zal aangenaam zijn, ende dat de Heeren Staten deser Provincie zullen worden beschreven jegens Maandag aanstaande, om te aanhooren, delibereeren en resolveeren op 'tgeene door de Welgem^e Heeren Gecommitteerden van de Provincie van Holland en Westvriesland ter vergaderinge van haar Ed. Mo. de Heeren Staten deeser Provincie zal worden voorgedragen, luydende gem^e missive van rescriptie als volgd:

Edele Mogende Heeren!

Wij hebben op huyden ontfangen ende in onse vergaderinge gelesen de missive, die de Heeren Staten

van de Provincie van Holland en Westvriesland den 14^{en} October 1722 ons d'eere hebben gedaan te schrijven, ende daaruit gesien de commissie, die haar Ed. Gr. Mo. hebben gelieven te decreteren in de besendinge van UEd. Mo. naar dese Provincie, om ter vergaderinge van haar Ed. Mo. openinge te doen van zaaken van zeer groot gewigte: wij hebben naar lecture van deselve de gedecreteerde besendinge voor welgevallig gehouden, ende dienvolgens goedgevonden de Heeren Staten deser Provincie (die voor eenige tijd gescheyden waren) extra ordinaris te doen beschrijven, om jegens maandag aanstaande ten tien uren des morgens bij den anderen te koomen, om te hooren delibereren ende resolveren, op 't geene bij UEd. Mo. wegens hoog gem^e. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland ter vergaderinge zal worden voorgedragen. Ende hebben wij noodig geoordeeld, UEd. Mo. daarvan door deese de vereiste kennis te geven. Hiermede:

Edele etc.

Solis den 18^{en} October 1722.

Den Heere Borgermeester Strick van Linschoten, althans President van haar Ed. Mo. vergaderinge, heeft haar Ed. Mo. bekend gemaakt, dat op gisteren, den 17^{en} deses, twee bodens van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland en Westvriesland aan deszelfs huys de klokke half agt uren, hadden komen vragen, of den Secretaris van de Heeren Gecommden wegens de Provincie van Holland en Westvriesland (zijnde de Heeren van Maasdam, uit de

ordre van de Ridderschap, Fabricius, Buys en Daey, Pensionarissen en Borgerm^e der steden Haarlem, Amsterdam en Alkmaar respectvelijk, met den Raadpensionaris der hoog gem^e. Provincie hem Heere President mogt koomen opwagten, die kort daarna binnen gekoomen zijnde, aan hem Heere President hadde bekend gemaakt, dat wel gem^e. Heeren Gecommitteerden omtrent zes uren in dese stad waren gekoomen, om haare commissie, uit ordre van hoog gem^e. haar Ed. Gr. Mo. alhier aan de Heeren Staten deser Provincie te volbrengen. Ende vorders uit ordre van wel gem^e. Heeren Gecom^{den} haar Ed. Mo. bedankende voor de beleefde en obligante missive, aan wel gemelte Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecommitteerden op Vrijdag den 16^e deses door een expresse Bode toegesonden, waarop gem^e. Secretaris door den Heer President gedimiteerd zijnde, was hij Heer President daar op gereden na de Herberge de Maagd van Gent, op de Ganse Marct aan 't logement van de boven gem^e. Heeren Gecom^{den} alwaar hij door de welgem^e. vijf Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecom^{den} in de gang bayten de deur van de kamer ontfangen zijnde, op een stoel voor de schoorsteen aan 't boven einde was geplaatst, daar hij Heer President wel gem^e. Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecom^{den} uit de naam van haar Ed. Mo. hadde verwelkomt, en na eenige reciproque beleeftheden ende betuiginge van vriendschap, mitsgrs. expressie van dankbaarheid door de welgem^e. Heeren Gecom^{den} van de Heeren Staten van Holland ende West -

vriesland wegens haar Ed. Mo. voorsz. beleefde en obligeante missive, hadde hij Heere President van meer welgemelte Heeren Gecom^{den} zijn afscheid genomen, zijnde door alle de bovengem^e. Heeren Gecom^{den} weder geconduiseerd tot aan, ende in desselfs koetse. Waarop gedelibereerd zijnde, is welgem^e. Heer President voor desselfs moeite en gegeven communicatie, bedankt.

Extract uit te Resolutien der
Ed. Mo. Heeren Staten 's Lands
van Utrecht.

Lunae 19 October 1722.

Ter vergaderinge zijnde gelesen het point van deze extrs. beschrijvinge luydende als volgt:

Om te delibereren ende resolveeren mitsgrs. in haar Ed. Mo. vergaderinge te ontfangen de gedecreteerde besendinge, door de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland aan de Heeren Staten deser Provincie.

Heeft den Heer President van haar Ed. Mo. vergaderinge bekend gemaakt, dat de Heeren Gecom^{den} van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland aan desselfs huisinge hadden gesonden, om bij haar Ed. Mo. te verzoeken Audientie in derzelver vergaderinge te mogen hebben.

Waarop gedelibereerd zijnde, hebben haar Ed. Mo. goedgevonden tot afhalinge van wel gem^e. Heeren Gecommitteerden te verzoeken ende committeeren de Heeren van Deijl, van Lokhorst ende Strick van Linschoten, nevens den Secretaris van Staten, welke met vier koetsen aan het logement van

wel gem^e. Heeren Gecommitteerden aan de Ganse-
merckt, de Maagd van Gent zijnde gereden, ged^e.
Heeren Gecommitteerden hebben afgehaald, alse den Heer
van Maasdam, uit de ordre van de Ridderschap, zit-
tende aan de Regterhand van den Heer van Deijl,
den Heer Fabricius met den Heer van Lok-
horst, den Heer Buys met den Heer Borgermeester
Strick van Linschoten, ende de Heeren Daey
en de Raadpensionaris Hoornbeek met den Secre-
taris van Staten, ende vervolgens in haar Ed. Mo.
vergaderinge geconduiseerd, die aldaar geseten in vijf
armstoelen, hebben aan den Heer President van haar
Ed. Mo. vergaderinge door handen van den Heer
van Maasdam, als eerste in die commissie, over-
geleverd derselver missive van credentie van hooggem^e.
Heeren Staten van Holland en Westvriesland, geda-
teerd den 16^e October 1722, luydende deselve als volgd:

Edele Mogende Heeren, besondre goede
vrinden, nagebuuren ende bondgenoten!

Naardemaal wij om zeer gewigtige redenen nodig
hebben geagt, eenige zaaken aan UEd. Mo. door een
expresse besendinge voor te dragen, ende daartoe
hebben versogt ende gecommitteerd de Heeren van
Maasdam, uit de ordre van de Ridderschap, Fa-
bricius, Buys en Daey gedeputeerden in onse
vergadering, van wegens de steden Haarlem, Amster-
dam ende Alkmaar, met den Raadpensionaris deser
Provincie, zoo versoeken wij hiermede vriendelijk,
dat UEd. Mo. aan gem^e. Heeren onse Gedeputeerden
spoedig ende favorable Audientie gelieven te verleen

ende volkoomen geloove als aan ons selven te geven, in alle het geene deselve in onsen naam ende van onsentwegen aan UEd. Mo. zullen voordragen. Waarmede Edele etc.

Ende is voorts daar op door monde van den Heer Raadpensionaris betuigt haar Ed. Gr. Mo. bereidwillige genegenheid tot onderhoudinge van alle nabuurlijke vrundschap ende goede correspondentie, mitsgaders toewensing van alle hejl, zegen ende prosperiteiten over haar Ed. Mo. personen ende regeeringe, ende verder gerepresenteerd de importantie en de noodzakelijkheid, dat bij haar Ed. Mo. een spoedige Resolutie mogte worden genomen op derselver mondelinge gededuceerde, 't geen hij ook in scriptis aan haar Ed. Mo. overgaf ende luïd als volgd:

Edel Mogende Heeren!

De Heeren Gecommitteerde Raden van de Staten van Holland en Westvriesland kennisse bekoomen hebbende, dat in de Provincie van Gelderland ende Graafschap Zutphen de inclinatie tot het aannemen van de Heer Prince van Nassau tot Stadhouder, zoo verre was gegaan, dat daar over op den Landdag, nog binnen dese maand te houden, zoude staan te werden gedelibereerd, hebben zonder uitstel, op den 7° deser niet alleen de Leden van de Staatsvergaderinge binnen een soo korten tijd, als na de afgelegenheid der steden konde geschieden, en specialijk op dit point, geconvoceerd, maar ook, om de zaake zoo veel in haar was, in 't geheel te houden, ten

zelven dage een missive geschreven aan het hof van hoog gemo. Provincie van Gelderland ende Graafschap Zutphen, waarbij hebben te kennen gegeven, dat haar nu en dan wel was voorgekoomen, dat bij eenige Heeren dispositie scheen te wesen tot het aannemen van den Heere Prince van Nassau tot Stadhouder, dat zij zig niet konden verbeelden, dat schoon zulks alwaar mogte zijn, het eenige ingressie zoude vinden bij de Heeren Staten van deselve Provincie; dewijl zij egter wierden geadverteerd, dat de zaake onder de hand zoo verre zoude sijn gebracht, dat daar over op de Landdag nog in dese maand te houden, zoude worden gedelibereerd, haar genoodsaakt hadden gevonden, de Heeren Staten, zonder eenig uitstel te convoceren en aan de Leden te gelijk kennis te geven van'tgeene zij desen aangaande hadden vernoomen, ten einde daarop met den eersten soude mogen worden gedelibereerd en overlegd, wat daar omtrent soude zijn te doen.

Dat als haar Ed. Mo. geliefden te overwegen, van wat gevolge dese onderneminge zoude wesen, deselve wel zouden kunnen begrijpen, hoe die zaak bij de Heeren Staten van Holland en Westvriesland stond te werden opgenomen.

Dat de kortheid van de tijd haar noodzaakte, zonder te wagten na de Resolutie van de Heeren Staten, haar Ed. Mo. vrundnabuurlijk, en ernstig te versoecken, dat door derselver influentie zoodanige directie mogte worden gebruikt, dat in dese importante zaak voor eerst geen pas op eenige maniere

verder gegaan mogte werden, en deselve zaak 't eene maal in haar geheel mogte blijven. Dat de genegenheid, die bij de Heeren onse Hooge Principalen is, om met de zoo nauw geunieerde Provinciën in opregte vriendschap en harmonie te leven, haar deed vertrouwen, dat aan dit verzoek zoude werden gedeferreed, en dat vervolgens ook haar Ed. Mo. goede officien bij de Leden van de Regeeringe van Gelderland ingressie zoude vinden, te meer dewijl in het uitstel immers geen de minste prejudicie was, en de præcipitante zware gevolgen zoude kunnen occasioneren.

Op welke missive het gem^e. Hof van Gelderland den 16^e deses heeft geantwoord, dat sig niet gequalificeerd vond, om sig met zaaken van die natuure te bemoeijen, maar dat evenwel niet zoude nalaaten, om van de gem^e. missive van de Heeren Gecommitteerden Raden, kennis te geven aan de Heeren Staten derselver Provincie.

De Heeren Staten van Holland en Westvriesland vergaderd zijnde, hebben dit point vooraf bij de hand genoomen, en in de eerste sessie met volkomen eenparigheid geapprobeerd hetgeen in desen bij haar Gecommitteerden Raden was gedaan, en deselve bedankt voor den ijver, vigilantie en goede conduites, daarin betoond ende geadhibeerd, en daar en boven versogt en geauthoriseerd, in dien ijver en vigilantie te volharden, en in voorvallen van diergelijke Natuure, bij absentie van de vergaderinge van haar Ed. Gr. Mo. bij de hand te nemen zoodanige middelen, als tot

maintien van den staat en tegenwoordige Regeringe provisioneelijk noodig zullen bevinden.

En is vervolgens op de zaake zelfs gedelibereerd op eene wijze als het aan cordaate Regenten betaamt te handelen in zaaken, raakende de veranderinge van Regeeringe in een nabuurige Provincie, en sulks in zaaken van het uiterste gewigt, verre uitsigte en zwaar gevolg.

Waarop dan, niettegenstaande de bekommeringe, die de ingekomene tijdinge mogt verwekken, is geresolveerd tot een besendinge na de hoog geme. Provincie van Gelderland, om de staten van deselve Provincie te dehorteren van staats gewijze te bevestigen, het geene bij quartieren of Leden van deselve Provincie zoude mogen weesen geavanceert, gelijk ook daar en boven is geresolveerd tot twee besendingen, de een aan UEd. Mo. en aan de Heeren Staten van Overijssel (waarin wij de eer hebben van gecommitteerd te sijn) en de andere aan de Provincie van Zeeland.

Wij sijn zeer verplicht voor de promptitude, met dewelke UEd. Mo. vergaderinge is geconvoceerd, en bijeen gekoomen, en ons soo spoedige occasie is gegeven, van aan deselve voor te dragen de ons aanbevolen zaaken van zeer groote importantie.

Het geen daarmede gemeend word, is reeds bij ons verhaald, en is ook, soo wij vertrouwen UEd. Mo. niet onbekend. Onse intentie is niet UEd. Mo. op te houden met eenige redenen, om te demonstreren, dat de Provincien, tot bevestiginge van den staat van de gemeene Unie, en van haar eigen welwesen, niet

beter kunnen doen als haar te houden bij de tegenwoordige Regeeringe, en van alle veranderinge af te sien.

Wij vermijden eenige schijn te geven, van daaraan te twifelen.

De Resolutie van UEd. Mo. op dit subject genomen bekrachtigt door de experientie van twintig jaren, betoond metter daad selve, dat UEd. Mo. zijn van dat begrip.

Dit geeft aan de Heeren onze committenten een zonderling vergenoegen en blijdschap, en niet minder vertrouwen dat UEd. Mo. wel sullen willen corresponderen en concurreren in alle zaaken, het maintien van desen Staat en van de tegenwoordige Regeeringe concernerende.

UEd. Mo. zullen met ons ligtelijk kunnen begrijpen en sig voorstellen, wat partijschappen, bij veranderinge van Regeeringe in de Provincie van Gelderland, binnen de Staat van de vereenigde Nederlanden zouden staan te reijzen.

Op dese gronden, en dit vertrouwen, Ed. Mo. Heeren, versoeken wij uit den naam van de Heeren onse hooge Principalen, specialijk op 't geen tegenwoordig voorhanden is, dat UEd. Mo. voor aangenaam gelieven op te nemen de exhortatie, die wij de vrijheid nemen aan deselve te doen, van te blijven bij de tegenwoordige Regeeringe, en die allesints te maintineren, zijnde deselve exhortatie, die de Leden van de vergaderinge der Staten van Holland en West-

vriesland in zeer significante expressien reciproque-
lijk hebben gedaan en ontfangen.

En versoecken wij bijzonderlijk, met relatie tot het
geen in Gelderland passeert, dat UEd. Mo. in con-
currentie met de Heeren onse hooge Principalen,
ons de eer gelieven te doen, van eenige Heeren uit
derselver vergaderinge te committeeren, die benevens
ons, alle devoirs zouden aanwenden, om de Heeren
Staten van de Provincie van Gelderland ende Graafschap
Zutphen te persuaderen, bij de tegenwoordigé Regee-
ringe te blijven.

En gelijk de Heeren onse hooge Principaalen zig
niet hebben laten rebuteeren door eenige gerugten,
als of de zaake in Gelderland te verre zoude zijn
gekoomen, verzoeken en vertrouwen wij dat UEd.
Mo. van gelijke, ten aansien van de groote aangele-
gentheid, niet zullen nalaten bij de hand te nemen
de middelen die nog resteren, om dit groote oog-
merk te bereiken.

En gemerkt deze zaak evidentelijk de uiterste
deligentie ende spoed vereischt, dat hier op sonder
uitstel moge worden geresolveerd.

Tot besluit versoecken wij, dat UEd. Mo. gelieven
gepersuadeerd te zijn, gelijk wij ook niet twijfelen
of deselve zijn gepersuadeerd van volkomen en op-
regte genegentheid van de Heeren Staten onse hooge
Principaalen, om van haar zijde te onderhouden en
te cultiveren de vrundschap en de harmonie die tus-
schen beide Provincien van oude tijden af heeft gevi-

geerd, en waartoe beide, door de 'situatie en gemeenschap van interessen, te sterker zijn geëngageerd, en twijfelen ook geensints, of UEd. Mo. zijn in deselve favorable dispositie, ten aanzien van de Provincie van Holland ende Westvriesland.

Wij wenschen dat God Almagtig UEd. Mo. Provincie en regering van deselve wil gunstig bewaren, beschermen en bevestigen, en de Heeren Regenten in haar persoonen en familien zegenen.

Aldus in substantiæ mondeling voorgedragen en schriftelijk overgegeven op den 19^{en} Octob. des jaars XVIIe twee en twintig, ende was getekent Charles Philip van Dorp, A. Fabricius, Willem Buys, J. Daey en Js. v. Hoornbeek.

Waarop wel gem^o. Heeren Gecommden door den Heer President deser vergaderinge voor derselver betuygde civilitäten en genomen moeyten beleefdelyk zijn bedankt, met gelijke verklaringe tot onderhoudinge van de vrundnabuurljke goede intelligentie met hoog gem^o. haar Ed. Gr. Mo., en dat haar Ed. Mo. veel genoegen hadden geschept, wegens de honorable blijde en aangename besendinge van hoog gem^o. haar Ed. Gr. Mo. Vorders dat haar Ed. Mo. de zaake bij gem^e. memorie vervat, in serieuze deliberatie zouden leggen. Waarop wel gem^o. Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecommden, na dat ter vergaderinge afscheid hadden genomen, door de Heeren haar Ed. Mo. Gecommden in derzelver logement zijn gereconduiseerd, op die maniere, als van daar waren afgehaald.

Ende de welgem^e. Heeren haar Ed. Mo. Gecommeⁿ ter vergaderinge weder zijnde gekomen, hebben gerapporteerd, dat welgemelde Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecommeⁿ op het vrundelijkste ende zeer instantelijk hadden versogt, dat haar Ed. Mo. op dese soo importante zaake met alle acceleratie ende spoet geliefden te resolveeren, ende meer wel gem^e. Heeren Gecommitteerden met derselver geresolveerde te honoreren.

Ende zijn de Heeren haar Ed. Mo. Gecommitteerden voor derselver moeyten, in desen genomen bedankt. Gelijk ook bij haar Ed. Mo. is geapprobeerd 't geene desen aangaande bij de Heeren Gedeputeerden te voren is verrigt.

Ende is dese haar Ed. Mo. vergaderinge op reces gescheiden, tot morgen den 20^e October 1722, de klokke tien uren, om noopende die zaake bij den anderen te koomen ende daarop te resolveren: Hebbende de Heeren Gecommitteerden der stad Utrecht de schriftelijke propositie van de Heeren Gecommitteerden van de Heeren Staten van Holland en Westvriesland overgenomen.

Martis den 20^e October 1722.

Bij haar Ed. Mo. ingevolge van de Notulen van gisteren op huiden in deliberatie zijnde geleyd, de schriftelijke propositie bij de Heeren Gecommitteerden van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland en Westvriesland, ten voorsz. dage ter vergaderinge van haar Ed. Mo. overgeleverd en aldaar genotuleerd.

Hebben de Heeren Geëligeerden daar op voorgebragt ende laten lesen derselver Resolutie, op huyden genomen, luydende als volgt:

Extract uyt de Resolutien van
de Ed. Mo. Heeren Geëligeerde
de Raden 's Lands van Utrecht.

Martis den 20^{en} October 1722.

De Heeren Geëligeerden representerende den eersten Staat van de provincie van Utrecht specialijk zijnde geconvoceerd, om te delibereren ende resolveren op 'tgeen gisteren ter vergaderinge van Staten door de Heeren Gecom^{den} van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland en Westvriesland bij geschrifte is overgeleverd: hebben met eenparigheid als nog wel willen verklaaren, dat onverbrekelyk zullen verblijven bij de geëtablisseeerde Regeringe, zoo ende in diervoegen, als in den jare 1651. ende 1702 staatsgewijze met eenparigheid is vastgesteld ende gecorrobooreerd.

Ende wat aangaat de versogte besending, conjunctim met de Heeren Gecommitteerden van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, hebben de Heeren Geëligeerden om reedene, dat van geen de minste vrugt zal zijn, eenparig geresolveerd, de besending te declineren.

De Heeren Edelen en Ridderschappe produceerden daarop derselver Resolutie, mede op huyden genomen, dicterende:

Extract uit te Resolutien van
Ed. Mo. Heeren Edelen en
Ridderschappe, representerende
den tweeden Staat van de stad,
steden ende Landen van Utrecht.

Martis den 20^{en} October 1722.

De Heeren Edelen ende Ridderschappe deser Provincie specialijk bij den anderen versogt ende gedelibereerd hebbende op de propositie van de Heeren Gecommden van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, op gisteren, in de vergaderinge van de Heeren Staten deser Provincie overgeleverd. Hebben na deliberatie goedgevonden ende verstaan, het versoeck bij ged^e propositie gedaan, aangelangende het senden van eenige Gecommitteerden uit haar Ed. Mo. Provincie met ende nevens wel gem^e. Heeren haar Ed. Gr. Mo. Gecommitteerden naar Gelderland, op het beleefste te declineeren, aangesien vermenen die zaake in geen staat te sijn, om met eenige vrugt geëffectueerd te kunnen worden.

Ende hebben de Heeren der stad Utrecht daarop ingebracht de Resolutie van de Heeren hare Principalen, mede op huyden genomen, behelsende als volgd:

Extract uit de Resolutien van
Ed. Agtb. Heeren Burgemeesteren en Vroedschap der stad
Utrecht.

Dingsdag den 20^{en} October 1722.

De Vroedschap op den Eed vergaderd zijnde, Rapporteerden de Heeren de Milan Visconti, Oud

Burgerm^r. Ub ing , Oud Burgerm^r. v a n V o o r s t , ende van Bronkhorst , die , ingevolge ende tot vol-
doening van de eenparige Resolutie commissoriaal
van gisteren na den middag , geexamineerd had-
den het voorstel bij de Heeren Gecommitteerden
van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van de Provincie
van Holland ende Westvriesland in de vergaderinge
van haar Ed. Mo. de Heeren Staten van dese Pro-
vincie op gisteren zoo mondeling als in geschrifte ge-
daan : Dat zij Heeren Gecommitteerden eenparig van
advīs zouden sijn , dat haar Ed. Agtb. behoorden de
saaken ter vergaderinge van Staten daar henen te dirigeer-
en , dat haar Ed. Gr. Mo. de Heeren Staten van de Provin-
cie van Holland ende Westvriesland op het meest kragtigste
worden bedankt voor de opening , die deselve hebben
gelieven te doen , van dat de Provincie van Gelderland
van voornemen zoude wesen , den Heere Prince van
Nassau tot haaren Stadhouder aan te stellen , en , be-
langende de schriftelijke verzeekeringe , bij deselve
Heeren Gecommitteerden van Holland gedaan , om-
trent het vaststellen van de tegenwoordige forme en
maniere van Regeringe , alsmede het decreteeren van
de versogte besending ende den verderen inhoud van
dien , dat haar Ed. Agtb. deselve in allen haaren deelen
dienen aan te nemen en te amplecteren.

Waarop serieuselyk gedelibereerd zijnde , heeft de
Vroedschap haar met het voorsz. rapport eenparig ge-
conformeert , en sijn de Heeren Borgermeesteren en
Gecommitteerden ter beschrijvinge versogt ende geau-
thoriseerd , om hetselve voor stads eenparig sentiment

en Resolutie op heden ter vergaderinge van Staten te willen inbrengen, mitsgaders het daar henen te helpen dirigeren, dat deselve staatsgewijze moge worden vastgesteld, dien conform geconcludeerd en geresolveerd. En zijn de Heeren Gecommitteerden voor derselver genomen moeite ende rapport bedankt. Onderstond: in kennisse van mij ende was getekent E. v. Harscamp.

De Heeren Gecommitteerden der steden Amersfoort, Rhenen ende Montfoort verklaarden zig te conformeren met de resp. Resolutien van de Heeren van de twee voorstemmende Leden.

Waarop serieuselijk gedelibereerd zijnde, hebben haar Ed. Mo. verklaard, dat in allen haren deelen onverbreekelijk sullen verblijven bij de geëtablisseeerde Regeeringe, zoo ende in diervoegen als in de jaren 1651 ende 1702 staatsgewijze met eenparigheid is geampteerd, vastgesteld ende gecorroboereerd.

Ende ten aansien van de Commissie op eenige Heeren uit haar Ed. Mo. vergaderinge te decerneeren, om met ende benevens de Heeren Gecommden van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland en Westvriesland, de Heeren Staten van Gelderland ende Graafschap Zutphen te persuaderen, bij de tegenwoordige Regeringe te blijven: Hebben haar Ed. Mo. de besendinge wegens dese Provincie derwaarts gedeclineerd, dewijl haar Ed. Mo. vermeenen, dat die ged. besendinge met geen vrugt geëffectueerd zal kunnen worden, en voorts als hier agtervolgd.

Ende hebben de Heeren Gecomm. der stad Utrecht

de voorsz. harer Heeren Principaalen Resolutie geinhae-
reerd, als vermeynende de besendinge na de Provincie
van Gelderland van veel vrugt te zullen zijn.

Door den Heer President van de Heeren Edelen en-
de Ridderschappe ter vergaderinge zijnde voorgedra-
gen, of de Heeren haar Ed. Mo. Gecommden van
gisteren niet zouden overbrengen aan wel gem^e. Hee-
ren Gecommitteerden van de Ed. Gr. Mo. Heeren
Staten van Holland ende Westvriesland de voorsz. haar
Ed. Mo. Resolutie, op huyden genomen:

Hebben de Heeren Geëligerden haar daarmede
geconformeerd.

Zeggende de Heeren Gecommden der stad Utrecht te
persisteren bij de voorsz. Resolutie van de Heeren
hare Principaalen, op huyden ingebracht.

Ende verklaarden de Heeren Gecommitteerden der
steden Amersfoort, Rhenen ende Montfoort, sig te
voegen met de sentimenten van de Heeren der twee
voorstemmende Leden.

Ende verder staatsgewijse daarop gedelibereerd zijnde,
is goedgevonden ende verstaan, dat haar Ed. Mo.
Resolutie, op huyden genomen, door den Secretaris
van Staten aan wel gem^e, Heeren Gecommitteerden
van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland ende
Westvriesland zal worden overgebracht.

Ende is voorts goedgevonden ende verstaan, de
Resolutie van haar Ed. Mo. aan de wel gem^e. Heeren
Gecommden van de Provincie van Holland ende West-
vriesland toe te zenden als volgt:

De Staten van den Lande van Utrecht op huyden

bij continuatie vergaderd zijnde op de propositie, bij de Heeren Gecom^{den} van Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland en Westvriesland, op gisteren ter vergaderinge van haar Ed. Mo. gedaan ende schriftelijk overgeleverd, mitsgaders aldaar genotuleerd, aanlangende het blijven bij de tegenwoordige Regeeringe, ende die allesints te maintaineren, als ook het committeren van eenige Heeren uit onse vergaderinge, die benevens hoog gem^e. Heeren Gecom^{den} van haar Ed. Gr. Mo. alle devoiren zoude aanwenden, om de Heeren Staten van de Provincie van Gelderland ende Graafschap Zutphen te persuaderen, bij de tegenwoordige Regeeringe te blijven. Hebben na serieuze daar over gehoudene deliberatie goedgevonden ende verstaan te verklaaren, gelijk doen bij desen, dat in allen haren deelen onverbreekelijk zullen verbliven bij de geëtablisseeerde Regeeringe, zoo ende in diervoegen als in de jaren 1651 ende 1702 staatsgewijze met eenparigheid is geëmplecteed, vastgesteld ende gecorroboereerd. Ende ten aansien van de Commissie op eenige Heeren uit onse vergadering te decernereren, om met en benevens de wel gem^e. Heeren Gecommitteerden van haar Ed. Gr. Mo. de Heeren Staten van Holland ende Westvriesland, de Heeren Staten van de Provincie van Gelderland ende Graafschap Zutphen, te persuaderen bij de tegenwoordige Regeeringe te blijven: Hebben haar Ed. Mog. de besendinge wegens dese Provincie derwaarts gedeclineerd, dewijl vermoenen, dat die met geen vrugt zal kunnen worden geëffectueerd.

Ende worden haar Ed. Gr. Mo. bedankt voor de honorable en de aangename besendinge aan dese Provincie, mitsgrs. den Secretaris van haar Ed. Mo. gelast, en geauthoriseerd, om dese Resolutie aan hooggem^e. Heeren Gecommden van de Ed. Gr. Mo. Heeren Staten van Holland ende Westvriesland over te leveren.

Ende is dese haar Ed. Mo. extra beschrijvinge geëindigt.

OUDE BENAMINGEN VAN SOMMIGE PLAATSEN IN HET STICHT VAN UTRECHT.

De volgende opgave omtrent eenige plaatsen in onze Provincie, is ons voorgekomen belangrijk genoeg te zijn, om haar vertaald eene plaats in ons Tijdschrift te ruimen. Welligt kan zij dienen bij een onderzoek omtrent den oorsprong en de beteekenis van namen, wier nieuwe vorm soms in de afleiding doet falen. De plaats is getrokken uit den *Codex Tradit. Corbeiens. Lips.* 1752. Fol. pag. 421, 422, die dit heeft overgenomen uit het *Chronicon Gotwicense* pag. 446. Wij geven het stuk zoo als het daar is, en onthouden ons van eenige aanmerkingen.

» In het Bisdóm van Utrecht, thans het land van Utrecht genaamd, heeft zonder twiýfel voorheen eene gouwe Insterlacus genaamd, bestaan. Dit bewiýzen de

vlekken die tot deze gouwe gebragt worden, en hiertoe brengen de oude charters:

1. Het vlek Fethna, hetwelk Carolus, groot hofmeester, zoon van Pipinus, op den 1^{en} Januarij in het tweede jaar der regering van Koning Theodoricus met een klooster heeft beschonken, hetwelk binnen de muren in het Castrum Trajectum gelegen en gebouwd is, waar de Apostolische Heer en Vader in Christus, de Aartsbisschop Willebrordus, schijnt opziener (*custos*) te zijn onder de heilige kloosterlijke orde (*sanctae conversationis coenobitalis*.)

Gedaan te Herstall ten openbare Hove.

Het Charter zelve vindt men bij Wilm. Heda, Histor. Episc. Ultraj. pag. 28 seqq. Fethna wordt thans Vechten genoemd, en ligt aan den Rhijn op ongeveer eene mijl afstands van de stad Utrecht.

In dezelfde gouwe Insterlake en binnen het Graafschap van Ruotbodon, vinden wij.

2. Een vlek Amude genaamd, en eene tol, gelijk Graaf Walger die vroeger aldaar invorderde. Keizer Otto II. heeft dit vlek aan de Utrechtsche kerk in eigendom gegeven, volgens een Charter, ter aangehaalde plaats p. 87 sqq. bijgebragt, hetwelk gegeven is den 6^{en} Junij 975, 3^e indictiejaar, het 15^e van de regering van Otto als Koning, het 7^e als Keizer, en gegeven te Erpesfurt. Wij hopen dat niemand zal tegenspreken dat dit vlek Amuda de stad Muiden is, gelegen tusschen de steden Naarden en Amsterdam. Door onkunde der letterzetters, wordt op dat Charter, hetwelk Eccard in zijne Historia Geneal. Princip. Saxoniae Superior. bl. 19 in het licht heeft gegeven,

deze Pagus Juscarlake genaamd; bij hetzelfde charter op het Archief te Utrecht voorhanden, hebben Ovo, Addo, Rothard, Thitbeld en Beren aan de ecclesie van St. Maarten, welke gebouwd is in den burgt Trajectum in de Pagus Instarlake, voor de zoen of rust van de ziel (*remedio*) van Wibrachtus, zoo als hij zelf en zijn zoon Walbertus aan dezelve wettig hebben overgegeven om te volbrengen, al wat die zelfde Wibrach scheen te bezitten in Oesterbac en in Prast. Deze overgaaf is openlijk gedaan in het vlek Hosterbac den 25 Mei 834, de XII Ind. XXI jaar van den Keizer Lothowicus. Misschien is Osterbac en Hosterbac een en hetzelfde vlek.

Er wordt wel eene plaats gevonden Osterbeeck bij den Rhijn, en niet ver van de stad Arnhem in de streek van de Veluwe gelegen. Het vlek Erast echter is eene streek van de stad Arnhem, die nog zijnen ouden naam heeft behouden. In die zelfde streek bezit het geslacht Widekind vele landhoeven. Vandaar twijfel ik geenszins of Wibrachtus, die in onze overleveringen Wibertus genaamd wordt, is een zoon en Walbertus een kleinzoon geweest van Widekindus Magnus. Dit is bewezen, dat de stad Trajectum eertijds geweest is in de gouwe Instarlacus.

Verder heeft de schrijver van het Chronicon Gottwicense p. 644 de volgende vlekken opgeteekend, die betrekking hebben op onze gouwe,

- I. Cothen, hetwelk Cooten zal zijn aan den Rhijn, tusschen Wijck bij Duurstede en Trajectum gelegen.

- II. Durostadum, hetwelk de stad Wijck bij Duurstede is, aan den Rhijn gelegen.
- III. Gana, naar alle waarschijnlijkheid het Goij, tusschen Cooten en Houten, of Gansehof, mede aan den Rhijn gelegen, tusschen Nijenrode en Beersteijn.
- IV. Grunwerth, hetwelk zeer waarschijnlijk Groenvecht is, tusschen Voortwijck en Gunterstein bij de rivier de Vecht te zien.
- V. Haetnam, reeds vroeger Houten of Hoet genoemd, een vlek niet ver van de stad Trajectum.
- VI. Judefax, dat is Jutfaes tusschen Froonestein, Pletsenborg en Rijnhuizen.
- VII. Luriche of Leerixe, omstrecks Houten naar den kant van Odijk gelegen.
- VIII. Osterhem, misschien nu Outdaen bij de Vecht gelegen, of Osterwaert bij dezelfde rivier, of Oostbroeck in hetzelfde grondgebied van het Utrechtsche Bisdome, omtrent een mijl ten Oosten van de stad Utrecht.
- IX. Werconden, nu Werkhoven niet ver van den Rhijn en Beerwaert naar den kant van Odijk te zien.
- X. Westerhem, door hetwelk bedoeld wordt, of Vossenstein niet ver van Doren, of Wijnestein niet ver van het vlek Heemstede gelegen.
- XI. Wiltaburgum nu Wiltenburg, gelegen tusschen Amelisweer, Rhijnouwen, Wijnestein en Pletsenborg.
- XII. Abekewalde, welk vlek wij voor Abcoude houden, $1\frac{1}{2}$ mijl van de zeer beroemde stad Amsterdam, naar de kant van Utrecht.

- XIII. Fumerchara, hetwelk de plaats Haar, niet ver van het dorp Maarsen, schijnt te zijn.
- XIV. Hera, hetwelk schijnt het vlek Hermelen te zijn niet ver gelegen van hetzelfde Maarsen.
- XV. Lona of het vlek Loenen, bij de rivier de Vecht gelegen.
- XVI. Lonacalaca, hetwelk tegenwoordig d'huis te Loenersloot, en eindelijk
- XVII. Marsna, hetwelk schijnt te zijn Maarsen, eene plaats bij de hierboven genoemde rivier gelegen.

STRAF OP HET GELDSNOEIJEN.

Cloc des Manendages na qusio Panli. Want Loeff Jans rodensoen ghemunt ghelt gout ende zulver bescrode (*) heeft, mer die weerde daer of also groot niet gevonden en is, dat men dat aen syn liif richten mach daer om verbiet men hem die stat vyf ende twintich jaer lanck naest comende, op syn liif. Ende een mile van der stat te wesen ende hy en sel mit genen nyen heer hier en binnen incomen. (†)

Raadsdag. boek 1499, fol. 34.

(*) Besnocid; vid. Kilian in voc. *Schrooder*.

(†) Een nieuw verkoren Bisschop van Utrecht had het regt bij deszelfs plegtige intrede binnen zijn zetel een zeker getal bannelingen in de stad te brengen, mits de namen bevorens aan den Raad op te geven. Deze muntsnoeijer echter was van dit voorregt uitgezonderd.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, ECHTSCHIEDINGEN EN OVERLEDENEN IN DE PROVINCIE UTRECHT TEN JARE 1836.

GEBORENEN.

In de Provincie Utrecht zijn in 1836 geboren 5092 kinderen, als 4835 wettige, 257 onechte; 2660 van het mannelijk en 2432 van het vrouwelijk geslacht. De geboorten hebben plaats gehad als volgt:

	ECHT.	ONECHT.	TOT.		ECHT.	ONECHT.	TOT.
Januarij	417	25	442.	Augustus	376	12	388.
Februarij	400	26	426.	September	422	24	446.
Maart	471	22	493.	October	438	22	460.
April	378	22	400.	November	399	12	411.
Mei	402	30	432.	December	419	21	440.
Junij	351	21	372.				
Julij	362	20	382.		2054	91	2145.
					2781	166	2947.
	2781	166	2947.				
					4835	257	5092.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn overleden 1890 Mannen en 1691 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als volgt:

Januarij	398.	Julij	268.
Februarij	312.	Augustus	247.
Maart	356.	September	251.
April	304.	October	248.
Mei	286.	November	273.
Junij	306.	December	332.

Het getal der Geborenen heeft dat der Overledenen overtroffen met 1511.

HUWELIJKEN.

In de Steden	644.
Platte Land	584.
	1228.

ECHTSCHIEDING.

In de Provincie	1.
In 1836 in de Provincie ingekomen	3226.
vertrokken.	3087.
Meerder ingekomen	139.

1837.

In de Provincie Utrecht zijn Geboren 5218, als 4923 wettige en 295 onechte; 2714 van het Mannelijk en 2504 van het Vrouwelijk geslacht.

	ECHT.	ONECHT.	TOT.		ECHT.	ONECHT.	TOT.
Januarij	439	14	453.	Augustus	407	8	415.
Februarij	496	30	526.	September	414	19	433.
Maart	466	33	499.	October	440	37	477.
April	382	22	404.	November	385	31	416.
Mei	391	32	423.	December	373	23	396.
Junij	373	22	395.				
Julij	357	24	381.				
	2904	177	3081.		2019	118	2137.
					2904	177	3081.
					4923	295	5218.

OVERLEDENEN.

In de Provincie zijn Overleden 2132 Mannen en 1995 Vrouwen; de sterfgevallen hebben plaats gehad als vol :

Januarij	356.	Augustus	302.
Februarij	441.	September	302.
Maart	445.	October	268.
April	349.	November	330.
Mei	345.	December	354.
Junij	287.		
Julij	348.		
	2571.		1556.
			2571.
			4127.

HUWELIJKEN.**ECHTSCHIEDINGEN.**

Steden	560.	In de Provincie	5.
Platte Land	570.		
	1130.		

GEBOREN IN 1837.

		ECHT.	ONECHT.	Tot.
IN DE STEDEN.	Mannelijk geslacht	1210	101	1311.
	Vrouwelijk geslacht	1097	105	1202.
				2513
GEMEENTEN TEN PLATTEN LANDE.	Mannelijk gesl.	1366	37	1403.
	Vrouwelijk gesl.	1250	52	1302.
				4923 295
Totaal der Geboren in de Provincie				5218.

OVERLEDENEN IN 1837.

STEDEN.	Mannelijk geslacht	1110.	
	Vrouwelijk geslacht	1027.	2137.
GEMEENTE TEN PLATTE LAND.	Mannelijk geslacht	1022.	
	Vrouwelijk geslacht	968.	1990.
Totaal der Overledenen in de Provincie			4127.

HUWELIJKEN IN 1837.

STEDEN.	560 en 5 Echtscheidingen
GEMEENTEN TEN PLATTEN LANDE.	570 » » »
Totaal	1130 en 5 Echtscheidingen.

In 1837 in de Provincie gekomen	3464.
Vertrokken	3128.

Meerder ingekomen 336.

Op 1 Januarij 1838 bevonden zich in de Provincie :

8395 Trekpaarden , 29 Trekossen en 7514 Voertuigen , waaronder
1001 Karren.

STAAT DER BEVOLKING

EN DERZELVER GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN OP DEN 1 JANUARIJ 1859.

BENAMING der	GETAL DER LEDEN VAN IEDERE GODSDIENSTIGE GEZINDHEID.							Bevolking van elke Gemeente afzonder- lijk.	AANMERKINGEN.
	Gereformeerden.	Roomsch- Catholijken.	Oud- Roomschen.	Lutherschen.	Doopsgezinden.	Remonstranten.	Israëlieten.	Tot gene der voorn. Gezindh. behoorende.	
Utrecht.	25781	10538	675	1095	140	44	756	8	Het tijdelijk Garnizoen, waar- onder zijn begrepen de alhier aanwezige Mobiele Schutters, bedroeg op 1°. Januarij 1859.
Abstede, of wijk I.	585	1466	21	50	—	—	—	—	Officieren. 102.
Tolsteeg, of wijk K.	480	1553	6	26	10	—	—	—	Ond. Offic. en Mansch. 1455.
Catharijne, of wijk L.	564	925	25	16	—	2	—	—	In 's Rijks Hospitaal. . 159.
Lauwenrecht, of wijk M.	1789	1986	532	57	2	2	5	—	
Totaal.	27197	16470	1059	1224	182	48	741	8	Te zamen. . . . 1716.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1839,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAK

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DAGUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELD H. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	760	760	760	762	-1	-1	0	-25	O.	Helder.
2	764	763	763	767	-2	0	-1	-25	idem.	idem.
3	766	763	764	765	-4	-1	-1	-1	N.	Betrokken.
4	763	763	763	763	-2	1	-1	-2	O.	idem.
5	764	767	767	768	-2	5	5	3	N.	Bewolkt.
6	770	770	770	770	25	45	5	3	O.	Helder.
7	771	772	772	773	5	7	8	7	N.	Betrokken.
8	773	773	773	773	3	9	8	3	N. W.	idem.
9	773	774	773	773	3	10	10	95	N.	idem.
10	773	775	776	777	6	9	95	25	N. O.	Bewolkt.
11	777	777	773	773	1	6	3	5	idem.	idem.
12	772	771	771	771	65	3	3	7	idem.	Betrokken.
13	773	774	774	774	4	7	7	7	N.	Helder.
14	765	762	761	763	6	9	35	6	idem.	Betrokken.
15	764	764	764	763	4	7	6	25	idem.	Bewolkt.
16	755	754	752	753	55	2	45	2	N. W.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	751	751	751	751	25	6	85	3	N.	Bewolkt.
18	755	754	755	756	2	6	3	05	idem.	idem.
19	757	757	757	758	2	5	45	5	O.	idem.
20	754	754	753	757	2	6	5	15	Z. O.	idem.
21	766	769	770	771	1	2	1	-2	O.	Helder.
22	764	761	759	756	1	2	35	2	N.	Betrokken.
23	751	751	755	756	85	85	85	8	N. W.	idem.
24	756	757	756	758	65	75	8	2	N. N. W.	Bewolkt.
25	755	755	756	757	2	55	6	25	N.	Betrokken.
26	762	763	763	764	45	65	6	35	idem.	Bewolkt.
27	765	761	759	759	2	5	5	15	W.	idem.
28	764	765	767	768	45	6	7	4	N.	Zwaar bewolkt.
GEMIDDELTE WAARNEMING.										
1	763 ₁	7686	7685	769 ₁	18	41	45	26	Van den 1st. tot den 11e.	
2	762 ₁	7618	7613	7618	35	62	0	37	— 11en. — 21e.	
3	7599	7602	7604	7608	57	54	56	26	— 21st. — 28st.	
	763 ₃	7655	7654	7659	5	52	54	29		

16 's achtermiddags sterke wind.

22 's morgens sneeuw.

23 's morgens sterke wind en regen.

25 's morgens sneeuw.

27 's namiddags en 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 765₅, Thermometer 4₁.

Februarij 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										Huwelijken.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVER-	
	Getal.		waaronder:										LEDENEN.	
			Onechte.	Tweel.	Doodgeb.									
	M.	V.	M.	V.		M.	V.					M.	V.	
UTRECHT.	66	71	4	6	1	4	6	22	»			52	52	
AMERSFOORT.	24	31	1	2	»	3	1	7	»			15	12	
RHENEN.	7		1	»	»	1	»	1	»			1	3	
WIJK BIJ DUURSTED.	3	4	»	»	»	»	»	»	»			4	1	
MONTFOORT.	2	4	»	»	»	»	»	3	»			4	1	
IJSSELSTEIN.	7	5	»	1	»	»	»	2	»			2	3	

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Februarij 1839. onder Nulpeil.
2 el 14 dm.
15 — — — — — 2 — 33 —

ONLUSTEN TE
UTRECHT,

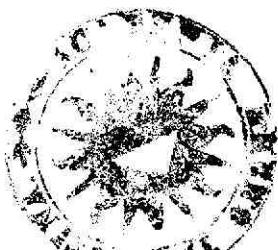
IN 1610.

De onlusten, welke binnen deze stad hebben plaats gehad, en de aanleiding daartoe, vindt men onder meerderen ook beschreven in het X^e deel van Wagenaar's Vaderlandsche Historie.

Eene oude onuitgegeven Kronijk van Cornelis Cornelisz. Jonckgesel, (*) een tijdgenoot en ooggetuige,

(*) Van deze Chronijk is een afschrift in de Koninklijke bibliotheek te 's Hage. Reeds vroeger (zie Tijdschrift voor 1836, bl. 144) hebben wij iets opgenomen uit het oorspronkelijk handschrift, berustende in de verzameling van den Hoog Wel Geb. Heer Jonkh. G. J. Beeldsnijder van Voshol enz., hetwelk eerdaags met aanteekeeningen, door den Hoogleeraar G. L. Visscher, zal uitgegeven worden. Wij zijn niet in de gelegenheid het hiervolgende met dit exemplaar te vergelijken. Deze Chronijk begint met 1610, heeft geen titel; doch in plaats daarvan vindt men op de eerste bladz. het navolgende geschreven:

V. D. 1. St.

deelt hieromtrent vele, minder gekende bijzonderheden mede, en gaat het verhaal dier onlusten van dag tot dag na; zonder echter, gelijk Wagenaar dit doet, de ingewikkelde oorzaken vroeger op te halen.

Wij hebben gemeend, onzen lezers geene ondienst te zullen doen, door hun uit een afschrift dezer Kronijk, het dagelijks gebeurde binnen deze stad mede te deelen.

» Den 21 dach Jann. smorgens voor den dachraet is hier tot Utrecht een groote beroerte geweest, die borgers hem in de wapen begheven om te muyteneeren die vendels vtgestecken door die gansche

Dit boeck soude ik wel geven eenen naem
 Maar ick en weet niet wat best soude wesen beydaen
 Geeff ickt een naem na mynen sinne
 Men mocht seggen wat gaet ghy beginne
 Geest myn hier doch in goeden wysen raedt
 En geeffet een naem eer vt u hant quydts gaet
 Cont ghyt niet doen soo laetet gewis
 Wilt dan oock niet seggen hoe syn naem is.

Eendracht macckt macht

Tweedracht onmacht.

Dit boeck heeft gesien verstaet wel myn
 Een liefhebber die dit las wat den naem soude syn
 Hy seyde men mochte het wel heeten vry
 Dat register der verstrooyde borgery.

Aldat hier in is geschreven verstaet doch myn
 Is gheschiedt in dese stadt met name fyn
 Die ghy hier leest sonder eenich fluyt
 Sy is genaempt daer tis recht vt.

stadt die wet affghesedt als beyde die borgemeesters Rysenborch en Bodt, in wiens plaetse sy genoomen hebben den ouden Canter en Hendrick van Helsdinghen, die 12 Scheepenen ende 24 raetsheeren verset sommyghe goedt gedaen. Dier vier Wachtmeesters affgesedt oock sommyghe Cappeteys affgesedt en sommyghe goedt gedaen, ende alsoo de heele stadts polycye verandert ende vernieut; het Stadthuys bewaert 7 dagen lanck met vliegende vaendelen nacht ende dach tot den 27 deser maent ende soo is ondertusschen dit syn princelycke excellentie veradverteert door de vier gedeputeerte, als raetsheer Ruys, Willem van Oucoop, Bartholomeus van Wee, Jacob Wernisse.

Soo is syn excellentie den 2^{en} Februarij op Vrydach binnen Utrecht gecoomen en seer heerlycke van die borgers inghaelt om dese saecke te recht te brengen; dwelck hy qualyck heeft cunnen doen, want op den 17 February is daer grooten twist geweest in die Staten camer tussen die nieuwe heere en doude Staten, willende haer voor geen wettelycke overheeden bekennen, maer door dwanck van den borger hebben dat selve moeten doen voor syn excellentie die haer wel goet kende ende daer waren die 8 cappetyens mit die 4 commissarissen ende een groot deel borgers die daer by waren.

Den 18 dach sprokkele op Sondach syn de 8 hoop-luy by Graeff Maurits ten eeten geweest in den duytschen huys, en den 21^e dach is daer een biddach gehouden tot Utr. om dese saecke. Syn Excellentie

was dien dach 2 mael ter predycatie in den dom, maer op dien dach was groote sorge dat daer onder preken, volck in hadde mogen coomen, tot welke eynde den borger neerstelyck heeft gewaecht, maer is geen noot geweest, maer savonts ten tien uren syn daer een deel papouwen vergadert op die meertensbrugge omtrent 20 personen sterck, hebben groot getier gemaect mit schieten, meende toeval te cryghen om die Staten camer in te neemen en meer plaetsen ofte huysen, maer die wacht haer versterckt hebbende om te sien wat daer te doen was, ende haer niet willende daer in toestaen, syn mit schande weder na huys gekeert, niet wt rechtende dat sy voor hadden.

Den 23 February syn daer weder Commissarissen na den Hage getrocken, den 26^e wedergecoomen quaet bescheyt mede brengende, is den borger den 27^e dach weder in die wapen gecoomen, het stadthuys weeder ingehouden mit vliegende vendels ook door die stadt weder utgesteeken, ende is een stilstant gemaect van de vendels in te nemen door die stadt maer niet op het stadthuys door begeerte van Graeff Maurits voor 5 ofte 6 daghen, want op den 2^e dach Meert syn daer weder Commysarissen na den Hage getrocken, om bescheydt te halen van die generale staten, dat die stichtsche staten Graeff Maurits wel souden mogen ontslaen van den eedt des lants ende die stichtse staten aff te dancken en Maurits vry te (laten), om hem alsoo tot een souveryn Heer aentenemen over Utrecht, maer syn den 6^e

Meert wedergecoomen smorgens vroeg, ende desen selven dach is Graef Maurits met syn broeder Graeff Hendrick met een deel nieuwe Heeren ende ook de oude Staten na Woerden gevaren, aldaer een landtdach gehouden worden van de Staten Generael met de Ambassadeuren van Vranckryck en Engellant om aldaer te handelen van de saecke deser stadt ende Provynce van Utrecht, want onse Staten hier niet en dorste coomen om dat den borger in de wapen was, ende soo is syn Excellentie mit halver eere en oock door bedwanck weder in den Haech gecoomen, ende onse saecke is ongedaen gebleven, want hy is den 9 Meert te Woerden scheep ghegaan, ende ons alsoo verlaten daer hy ons vertooch, dat hy in vier daghen weder tUtrecht soude weesen, ofte hy en soudén geen Graeff mit eeren ofte vroom Stadhouder zyn, maer door bedwanck is hy naer den Haeghe moeten trecken, ende onse borgers syn den 10 Meert van 'tstadthuys vt die wapen gegaen, niet wel te vreden zynde van dese quade tytinghe ende snademiddachs mosten die 2 vendels engelsche den borger ende die nieuw Heeren een eedt doen van die stadt getrouw te zyn in alles wat haer mochte overcoomen, ende den 12 dach Meert syn die oude Heeren en Staten ingeluydt, ende affgeleesen om weder in die stadt te coomen, en den borger verbooden, dat men haer niet en soude naropen ofte begecken op die straeten ofte elders waer het wesen mochte, maer haer mit vreden laeten gaen, ende regeeren als sy voor ende naer gedaen hadden, mitsdien dat sy haer

rekening souden doen, ende sy ontbooden weder, omdat sy wel wilde coomen binnen Utrecht als sy vier vendel soldaten mede mochten brengen in die stadt daer sy op betrouwden, ende soo sy dat niet en wilden doen, soo souden sy daer mit 100 vendelen voor coomen, dwelck sy haest gedaen hebben, ende syn den 21^e dach Meert smorgens vroeck voor Utrecht gecoomen, wel ruym mit 100 vendels, ende den jonghen Prins Graeff Hendrick, als opperste Veltheer ende die Generale Staten oock daerby weesende te Jutphaes op het huys te Mallepart, en veel volck mit haer en die stadt rondsom beset, aen de Meerle een quartier, tot Suylen een quartier, aen de Bilt een quartier en soo voort, rontom die stadt besedt, den 22^e dach Meert hebben wy ons geschudt op die wallen gebrocht, en 2 vendelen volcks aengenomen, als Glaes Eversen de Gooyer en Hendrick Petersen mandemaker, ende na den middach syn daer gedeputeerden na Jutfaes gevaren, ende haer gevraecht waerom sy ons benauden, waer op sy geantwoort hebben, als dat sy crychsvolck in soude neemen, ende haer een deel hoofden leveren, daer sy haer wil meede mochten doen, maer die van de stadt dat niet wilden doen ofte toelaten, hebben ons stadt ende wallen versien en bolwercken met volck ende geschut, cruydt, lont en loodt, schanscorven en loopgraven gemaect en bateryen ende diergelycke dingen meer.

Den 23 syn daer weder Commissarissen naer Jutfaes gevaren, maar niet besonders mede brengende,

hebben wy ons soldaten gemonstert, ende snamid-
 dachs syn der daer een deel vendel soldaten van de
 Bilt in Outwycker clooster gecoomen te voet en te
 peert, ende doen syn die 8 vendel borgers in die
 wapen gecoomen, ende malcanderen belooft mit eede,
 ende doen hebben sy die 2 vendel engelse vt die stadt
 doen trecken na Jutfaes, om dat sy ons niet endors-
 ten helpen, ende toogen tussen die borgery door,
 seer genacht genacht roepende al weenede ende ons
 2 nieu vendel stonden in die stolllestichpoort, ende
 dese nacht hebben daer 3 vendel borgers gewaecht,
 en beyde die vendel soldaten op den bolwercken en
 hebben doen nog 2 vendel aengenomen als den Ruth
 ofte landtmeesters soon, ende Crimpen tot Cappi-
 teyns, en den 24 dach ook gemonsterdt, en elcke
 vendel was 200 man, ende dien dach heeft die clock
 geluydt en offgelesen dat alle die schouten van die
 buerten mosten mit 2 mannen op die Nue coomen
 ut elcke buerdt in een ure tyds, om te panieren en
 greven, ende daer syn weder gesanten na Jutfaes
 gevaren en wedergecoomen, syn stracks na den Hage
 getrocken, en sy hebben uitstel genomen 3 dagen
 aen de stadt, en den 25^e syn die borgemeesters van
 Amsterdam door Utrecht gecoomen, en syn oock na
 Jutfaes gevaren, ende desen dagh en daechs daerna,
 welcke was op Sondach en Maendach mosten alle die
 borgers, panieren en greven rondom die stadt mit
 alle man oock selfs vrouwen ende dochters, en doen
 hebbe ick die stadt omgegaen, en op die walle ge-
 telt 20 metalen stucken, behalven die noch op die

Nue stonden en greenen,
 die menich deden weenen,
 de schanscorven mit hoopen
 die niet voor en gingen loopen,
 ende alle nacht hebben daer 2 vliegende vendel bor-
 ger gewaecht, ende somwyle 3 vendel na dat perykel
 was, ende al ons aengenomen soldaten op die bol-
 wercke.

Den 26 Meert dat 4 vendel gemonsterd ende die
 dach de ordenaris Perdemarckt van Palm Sondach
 affgeleesen, en een yeghelyck vry te coomen, behal-
 ven die Staten onse tegenwoordyghe vyanden ofte die
 in eenighe dienste buyten die stadt waren, daer men
 versien op zoude hebben in de marckt, en den 27
 dach Meert syn die Commysarissen wedergecoomen,
 ende stracks na Jutfaes gevaren by de Staten en Graeff
 Hendrick, ende syn savonts ten 10 uren ingecoo-
 men, en smorgens den 28 Meert te 6 uren is den
 raet gelaeyen, ende te 10 uren voor de middach syn
 alle die rot-meesters ofte corporaels ontboden by die
 Heeren, ende haer is die ackoordacye voorgehouden,
 als dat daer die 2 vendel Engelse mit nog 8 vendel
 daerin soude coomen, synde 10 vendel samen, en
 alles soude vergeven wesen, ofte soo niet, soo wilde
 sy Utrecht mit yseren handen aentasten, en tot een
 steenhoop maken, ende dat is weder denselfden dach
 in Jutphaes gesonden, hoe den borger daermede te
 vreedden was, en dies soude den borger die wapen
 houden, ende iut geweer blyven, ende die Heeren
 syn daermede na Jutphaes gevaren, ende savonts

weeder gecoomen. Is op den 29 Meert van 't stadhuys afgelesen, dat alle dingen te beyder syden souden vergeven wesen, ende dat die Staten haer rekening doen souden voor die Generael Staten, ende die Ambassadeurs ende dat daer eenen Comandeur over die vendels sal gestelt worden, ende haer overrichheydt soude blyven tot ordinaris tyt, ende dat den borger in rust en stilheydt leven sal in alles sonder schade der gemeente en diergelyke meer, ende dit voors geslooten en geseghelt binnen Jutfaes, ter ordynantie van de Staten Generael in date den 6 April 1610 na den nieuwen styl; ende deeser dach, den 29 Meert syn die vier aengenomen vendels weer affgedanckt, die de stadt aengenomen hadde, ende de 2 vendel Engelse syn dien dach weder ingecoomen, en 8 vendelen daegs daerna den 30 Meert die Witten vrouwen poort in veel oude chrysheeren voor ut coomende in die stadt, den jonghe Prins als veltheer dat volck inbrengende, ende syn Genade Graeff Ernst Comandeur daerover gestelt, ende syn in die cloosters geleyt vooreerst, ende naderhant op servys, want men con dese soo stracks nergens crygen, en desen dach na de middach syn daer al 3 vendel van opgecoomen in de wacht, dwelck den borger onge woon was dat sy met haer soude waecken, soo int stadthuys als aen de poorten, ende doen heeft den borger savonts maer met een vendel gewaeckt, en op die plaetse gecomen trecken, is daer een groot rumoer onder den borger gecoomen door sommyge omdat sy sagen dat het stadthuys beset was van solda-

ten, en daer by moste waken, maar is weder gestilt in corten tyt sonder schade, ende daechs daerna is afgeleesen van 't stadthuys mit clockluydinge, den 31 Meert op lyfstraffe soo wie daer eenich rumoer weeder aenrichte tegent garnisoen deser stadt met dreygen ofte qualyck spreken ofte geweer te trecken, ende dat oock niemant hem en soude laten vinden op die stadt plaetse int optrecken der wacht die van de wacht niet en syn, want sommyge worde om dies wille al aengetast, oock sommyge ingeluydt om stilte te maken tusschen den borger en soldaten die hier binnen syn, want het worden den borger oock verboden, maer die soldaten en gingen niet vry, want het worden die soldaten oock verboode van den geweldighe Generael met den jongen Prins, op pene van lyfstraffe haer tegen den borger niet te roeren ofte qualyck te spreken, ende daerom syn die Staten mit dat leger soo lang blyven liggen om die stadt, om te sien hoe den borger hem tegen die soldaten soude dragen in tochte ende wachte, maer 't waecken te samen was haest gedaen, soo ghy hier naer hooren sult, ende dit is tot het overgaen der stadt Utrecht aen die Staten syden: wat hierna gebuert is sult ghy in dese navolgende bladeren lesen en hooren.

Den 1° April ben ick na Jutfaes gevaren, en hebbe gesien dat leger van de Staten, ende dat geschut getelt, namelyk 15 stucken in drie puncten, en een punt met gereetschap, daertoe vant geschut ende menichte van scheepen met victalye en proviande en soedelaers, en hebbe oock op 't huys te Mallepart

geweest, daer Graeff Hendrick op lagh, en gesien het daer gestelt was.

Den 2 April heeft dat leger van de Bilt op die steenstraet gedrielt sterck weesende 32 vendelen in presentie van syn Genade Graeff Hendrick en Graeff Ernst.

Den 3° April is afgeleesen ofte iemant soldaten begeerde op servys men soude 2 stuver meer geven alle wecke, namelyck 9 stuver, want men heefse qualyck connen laten. Op den selven dach is den Procureur Generael en Hendrick van Helsdingen na den Hage getrocken, en den 5° op Witten-donderdagdach syn sy weder gecoomen, ende savonts en syn die borgers niet opgetoogen, ofte hebben oock niet gewaect, die wapenen neer moeten leggen, ende die soldaten die stadt bewaerd, ende en is niet gebeurt by mans leven, dat den borger niet en heeft gewaect.

Den 6° April op goeden Vrydach, syn die Staten en Heeren en anderen weeder in gecoomen, doen den borger vt de wapen was, die te vooren geglipdt waren vt die stadt, wetende dat sy belegert soude worden, en quamen doen selfs voor die stadt liggen, daer sy noch goet en bloet in hadden, en den 7° April op Paesavondt, is dat leger rontom die stadt vertrocken, ende die huyslieden seer bedorven, daer sy lagen en veel moetwille gedaen op de lande, en hebben gevlogen om die stadt, ontrent hondert ende dertich vendelen, ende weynich ruytery, ende in alle dese oneenichheden is op Paeschedach den

8° April het avontmael des Heeren Jesu Chr. niet utgedeelt, maer achter wegen gelaten, en hebben alsoo menich bedroeft mensch gemaect buyten die stadt en binnen, want op veele dorpen worden dat nachtmael oock niet gehouden, want die lieden waren verstrooydt en gevlucht niet sonder reeden. Ende die Generale Staten syn oock mede gecoomen ende geloogert int Catrynen clooster op die nieu gracht, ende den 11° op Woensdach avont, is den borger die leus onthouden die de Cappeteyns tot dien dach noch hadden ontvangen 8 daghen na haer wacht lest gedaen op Schortel-Woensdach den 4° April, ende veele wilde dat sygeweer noch al dragen tot spydt dat sy niet en mosten waken, maer was niet te beduyden, en op den 14° April syn de gilden ontbooden voor men Heeren, en haer de prevelyghe weder te geven, maer is een 0 (nul) int cyffer geweest, ende den volgenden 15° April op Sondach, syn die Staten Generael weder ut die stadt getoogen, sonder iet vtgerecht te hebben, als men meende dat sy souden doen, tot welcke ende sy hier waren comen in de stadt. Men seyde dat syn Excellentie begeerde dat den borger ut de wapen en soude gaen, want syn Heer Vader hadde het haer in tyt van noodt in de hande gegeven, om haer stadt selve te bewaren, maer 't was al omniet wat men seyde die Staten deden haren sin daer in.

Denselven dach is hier ingecoomen den jonghen Graeff van Mansveldt, en is daechs daer na den

16^e April getrocken na Amersfoort, vergeselschapt mit Graeff Hendrick en anderen, en veel bagaghye, en voort getrocken na den brandenborchger toe, om sekere redenen ons onbekent.

Den 18^e April hebben die borger Cappeteyns haer geweer weder doen halen van sommyge borgers dat tot de vendels hoorden, ende den 21^e en 22^e dach syn daer weder na den Hage getrocken met Borge-meester Hendrick van Helsdingen, en desen dach is de Heer van Brakel door Utrecht gepaseert na den Hage om syn rekeninck te ver-voorderen aen die Staten die hem toegelaten was te doen.

Den 23^e dach is daer weder een Placaet afgelesen, onder die soldaten met alle die trommelen dat sy niemant te cort en soude doen, en soo voorts.

28^e April op Saterdach met groot utgeley van Graeff Ernst en chrysvolck in de wapen dewyle dit volck smorgens vroeg in die wapen was, wiste men niet wat se doen soude en die poorten der stadt bleven toestaen op een mercktdach tot 10 uren, sonder iemant ut ofte in te laten die stadt plaetse ende Gans-marckt, elck met 2 vendel besedt die Nue met vier vendel, en elcke poort een half vendel, ende soo hebben syn Genade Graeff Ernst als Comandeur hier synde, die nieuwe wet affgesedt, als de Borge-meesters Kanter en Helsdingen, en de nieuwe Schepenen en Raetsheeren, en alle die oude voor-gaende weder in de plaetse gestelt, als Rysenborch en Bodt, ende oock die wachtmeesters alle vier

weder in haer offycye als vooren, buyten belooft van haer plackaet den 6^e April gedaen in Jutfaes, en smiddachs ten 12 uren heeft die bomchclock geluydt, en dit selve plackaet is weder afgelesen van 't stadt huys dat het al soude vergeeten, en een eewyge vergevinge soude wesen al wat daer binnen was bedreven van den 21^e Janewary aff tot heden den 8 May ofte den 28^e April, dus hem den borger van nu aen soude houden als vroomme en getrouwe inwoonders die Godt en haer Overheydt soude gehoorsaem wesen als vroomme borgers betaemt, in welcke ofleesen tegenwoordich waren van de Staten Generael en Graeff Ernst en de Schout van stadtsweegen die aldaer in de vensters lagen, want die Staten nament qualyck dat onse overichheydt sommyghe mannen utgestuerdt hadden in ander steeden en Provencyen om haer saecke te verbreyden als dat het een gerechtighen saecke was die sy voor hadden, dat den borger ongelyck gedaen werde.

Dit was de oorsaecke, seyde men dat men de wet weder affsetten, om dat sy die waerheydt hadden verbreydt door landen en steeden.

Den lesten April syn die borger hopluyden gecasseert van de Staten en Graeff Ernst, en op

Maydach en hebben die borgers den Meyboom niet gehaelt, want haer nu de byl was ontnoomen, en dorste dat niet doen sorghde voor quader, want den 28^e April was daer veel volck voor die poorten en om die stadt, soo te voet en te peert, om te sien ofte den borger hem oock soude geroert hebben

tegen die soldaten om het versetten der wet, ende den 4 Dach May heeft men offgeleesen, ofte daer iemand ware die op de Staten ofte Heeren soo voor hare reegheringhe als oock van hare rekeninge iet te seggen hadden, die soude coomen binnen den tyt van 8 daghen, sy wouden haer nu verantwoorden, en soo iemand na de 8 daghen quame om yet te seggen, die soude straffen aen lyff en goedt, ende dat oock niemant hem soude vervoorderen eenyche passequille te maecken ofte strooyen, ende den

8° May is den heer van Brakel weder een brieffken gestuerdt dat hy in 24 uren ut de stadt van Utrecht en hare vryheydt soude vertrecken, want hy woude in die 8 daghen in die rekeninck haer coomen bestraffen, soo is hy vertoogen door bedwanck.

Den 12° May is den impost vant gemael weder verpacht, dat Kanter en Helsdinghen affgedaen hadden, en daer syn veele dingen die den borger verdroot, die vast beloofd waren in Jutfaes in de ackoordacye, ten eersten dat den borger haer wachten soude doen als vooren, ten 2 dat die heeren in haer reegeringe soude blyven, sy hebben se affgeset; dat alle dingen souden vergeeten en eeuwich vergeven syn, men ist indachtich geweest die haer in de regeeringe hebben bestraft, en syn niet geacht geweest, om dat sy die waerheydt sochten, en onse placaten verbode, die Kanter en Helsdingen hadden doen drucken op hare missyve, ende op den 15 dach May is Graeff Ernst vertroocken, syn gouvernement verlatende, en in syn plaetse gesteldt

een Engelsman met een ooge, genaempt Ridder Johan Oogly, (*) ende Graeff Ernst is soo ver- trocken na Aernem daer hy hoorde, en op den 22^e dach May weder offgelesen dat daer niemant en soude spreecken op die Heeren ofte Staten op hare regeringe ofte rekeninck, want daer niemant en is geweest die yet tegens haer ingebrocht heeft dan Derck Canter en Hendrick van Helsdingen en Reynier heere van Brakel, dewelcke vt den naem van den borger 74 artyckelen ingebracht hebben, maer niet en syn dan beuselingen, veele niet weert te beantwoorden, en sommyge met die boecken wederleydt, daerom sal hem niemant vervoorderen eenichsins yet van haer te spreecken op lyffstraffe, ende haer alle eere te bewysen die men een over- heydt toecomt, soo als dit affgelesen is.

(*) Zie over dezen Kapitein Ogle, de verzamelde berigten omtrent de kriegsbevelhebbers bij Nieuwpoort, bl. 33, te Utrecht, 1836. bij den Uitgever dezes.

GELDHEFFING IN 1483.

De heerschezucht van Bisschop David van Bourgon-
die, wiens 59jarige regering (1436—1496) eene aaneenscha-
keling van twist en tweedragt was, dompelde het Sticht in
de uiterste ellende; met geweld den kapittelen en de stad
opgedrongen, kenmerkte zijne regering zich reeds aanvanke-
lijk met daden van willekeur. De wederregtelijke inhechtenis-
neming van de Heeren van Brederode, waaronder zich
de verkoren Bisschop Gijsbrecht bevond, die vroeger reeds
ten voordeele van David, zijn regt op het Bisdom had afge-
staan, en in zijnen rang als Domproost was teruggetreden (*),
benevens de wreedaardige pijnigingen deze Edelen aangedaan,
leidden niet dan ter vermeerdering zijner vijanden.

Van deze gevaarlijke tegenpartij ontslagen, begon hij eigen-
magtiger te heerschen, dan iemand zijner voorgangeren tot
hiertoe gedaan had. Zijne willekeur strekte zich zelfs tot in
het verkiezen van den Raad der stad uit, al hetwelk strijdig
met de oude herkomen, de Burgers zoodanig verbitterde,
dat bij een' oploop de Bisschop in hechtenis genomen en
naar Amersfoort gevoerd werd, uit welke gevangenis hij niet,
dan nadat Hertog Maximiliaan van Oostenrijk de steden
Utrecht en Amersfoort in 1483 met geweld van wapenen
had onderworpen, in zijnen zetel werd hersteld.

Het was dus niet te verwonderen, dat de stad Utrecht
door de afwisselende oorlogskansen en inwendige onrust be-
roerd, in groote schulden gedompeld was. Dezelve bedroegen
volgens de opgave van Cortgeen wel honderd tachtig dui-
zend gulden (†). De herhaalde omwentelingen, meerendeels uit

(*) Zie dit Tractaat van afstaad bij Matth., de *rer. Amers-*
fort., p. 308, sqq. die echter het jaartal 1456 onvermeld laat —
benevens het Aanhangsel op de Kerkelijke Ontheden, p. 369.

(†) J. F. Cortgeen van der Goude, *Stichtsche eleyne*
chronicke. Amst. 1748, Bl. 53.

de Hoeksche en Kabeljaauwsche partijzucht voortgevloeid, deden dan eens de aanhangers van deze dan van gene partij in den Raad komen, aan dewelke zich ook baatzuchtigen aansloten, die de striktste naauwgezetheid, aan hunne ambten verbonden, wel eens uit het oog verloren en in troebel water visschende, hun eigen voordeel, boven dat van het algemeen bejaagden.

Dit waren de redenen, dat de toenmaligen Raad der stad in het jaar 1483 bedacht was, op maatregelen tot herstel der vervallen finantien. Dezelve maakte hier gebruik van eene magt, welke hij reeds vroeger, echter na raadpleging met en goedkeuring van de gilden had uitgeoefend, welke niet alleen, zoo als door den oudheidkundigen Burgemr. Booth in zijne korte beschr. van Utrecht wordt aangemerkt, hierin bestond, dat hij de accijnsen zonder eenige goedkeuring van den Bisschop deed heffen, die vermeerderde of verminderde na overleg met de gilden; maar dat hij ook, in geval van buitengewone omstandigheden, tot aanvulling van de stadsgeldmiddelen, de vermogende ingezetenen verplichtten, om voor zekere, bij quotisatie bepaalde som, in die leeningen deel te nemen; het blijkt, dat de personen, welke alzoo gezet waren, verplicht werden, onder eede te beloven, hunne huizen niet te zullen verlaten, voordat zij de bepaalde sommen in stadskas hadden gestort, hetwelk eenige overeenkomst heeft, met de in oude tijden gebruikelijke *leistingen*, welke verbindtenis inhielden, om bij wanbetaling der opgelegde geldsommen, zich gewillig in eene herberg te begeven, en daarin tot aan de voldoening toe te verblijven. Zij, die dezen eed weigerden, werden op hooger sommen gezet, zooals zal blijken uit het voorbeeld van J. van Leeuwen en anderen, welke laatste tevens in de gevangenis werd gebragt, totdat hij de hem opgelegde sommen had betaald. Dit een en ander wordt opgehelderd, door de navolgende voordragt van Raadswege aan de Gilden gedaan.

Des Donredages na x^m. meechedendach des jaers 1485.

Overdroegen out Rait ende Nyewe Alsoe men in corten dagen noitlyck hebben moet tot xxx^c. Rynsgulden oft daeromtrent, om alsulke kelken monstrancien ende cleynoten den kerken, cloesteren ende broederscappen van Utrecht toebehoirende, verset wesende tot t'sHertogenbossche die te lossene, ende men daertoe ghenen beteren Rait en weet dan sommige borgeren die in voerleden tyden niet gescat en zyn geweest, of der stad niet geleent en hebben te versoecken, om te willen leenen, soe selmen sommige alsulke borgeren laten bieden, ende begeeren van hen geleent te hebben zekere penningen, na elcx vermogen totten eynde en profyte voorsz. welke penningen men hen weder geven sel in toekomende tijden, oft daervoer zekere Renten bewysen alsoe dat behoeren sall.

Dese nabescreven personen syn geset by den Raide out ende nyewe om gelden te leenen, elx na synen wesen, als hierna volget, ende hebben ten versoeke des Raits voorsz. hoeren eedt gedaen dat zy van desen dage in hoeren husen gaen ende dair inne blyven sellen ende niet wigaan, ten zy by consent van den Raide, mit sulker voerwaerden of zy den cameraer Peter Trynde voldeden oft verwisten by borgen oft anders binnen iii dagen naistkomende, van de penningen dair zy opgeset zyn te mogen bueren tusschen dit ende allerheylige misse naestkomende, soe sellen zy vry wesen van desen hoeren eede, anders na die iij dagen voorsz. sel men hen panden alle dage by een pont.

Merten van Zulen is geset op	200	Rynsgulden.
Reyer Cockman.	100	" "
Alfer van Rodenburch. (Raad in 1481).	200	" "
Ernst van Lichtenberch, weduwe.	50	" "
Jan de Coninex (*), weduwe.	100	" "
Gertgen Geryt Vuters wyf.	100	" "

(*) In afwezigheid van Eerst van Drakenburg als Schepen Burgemr. in 1480 benoemd. Burman III, 431.

Wouter Vereem.	100	Rynsgulden.
Jacob van Laer.	40	" "
Henrick Bor van der Gou. (Raad, verkoren 1480).	100	" "
Bertout Paeu.	100	" "
Lambert Boll. (Raad, verkoren 1480).	100	" "
Jan van Over die Vecht. (Overste Ouder- man der Wantsnyders 1480).	50	" "
Jan Foeyt. (Raad, verkoren 1480).	100	" "
Jacob van Nyevelt Bast.	50	" "
Otto de Vleyshouwer.	12	" "
Evert Scayen wyf.	40	" "
Zweers van Zulen wyf. (Raad, verk. 1480).	40	" "
Henricx van Nyevelt, weduwe, sonder eedt, is gezet op	25	" "

Des Vrydages na xim. Meechdendach.

Peter Braem, sonder eedt.	25	Rynsgulden.
Jan van Leeuwen.	200	" "
Steven van Hellingen.	40	" "
Jacob Geritsz. (Raad, in 1481).	40	" "
Jacob Sloyer. (Raad, 1481).	50	" "
Goert Tempelaer.	50	" "
Ghybert Poncensz. (Raad, 1480).	50	" "
Ot de molenaer.	50	" "

Dese voirsz. personen hebben hoeren eed gedaen te vol-
doene te verwissen ende in hoeren husen te gaen in manie-
ren als voerschreven staet.

Jacob van Leeuwen is geset op 1 Rynsgulden ende omdat
hy hem geweygert heeft te doene des Raits overdracht, soe
is hy verhoecht by den Raide out ende nyewe ende geset
op lxxv Rynsgulden, ende want hy noch des Raits overdracht
verhoirt heeft, soe heeft die Rait overdragen, dat men hem
opleyden sel gevangen.

Des Saterdagh op Sinte Crispynsdach.

Jan Woutersz.	30 Rynsgulden.
Tonis van Wynsen.	100 " "
Willem van Velpen, sonder eedt.	30 " "

Des Sonnendages na Crispiny.

Rover Jansoon.	30 Rynsgulden.
Moer de Verwer.	25 " "
Willem Vermeer, Goutsmid.	25 " "
Claes Engbertsz. (Onderman der Louwers, 1480), zyne weduwe.	50 " "
Geryt Hubertsz. wyf.	100 " "
Dirck van Loenen.	10 " "
Gysbert Jacob Woutersz.	25 " "
Rutger van Weelden.	30 " "
Jan van Lent.	12 " "
Ysbrant Verhaer.	25 " "
Gysbert de Gruyter.	75 " "
Alert Dirckx.	50 " "
Roelof Woutersz.	25 " "
Roelof van Velpen.	12 " "
Goyert Sticker.	20 " "
Egbert Jacobsz.	15 " "
Jan Stevensz. Leydecker.	50 " "
Jan van Brokele.	40 " "
Henrick in Rutenberch.	20 " "
Willem Scay Bruninxz.	20 " "
Jacob Pasteybacker.	10 " "
Geryt Beykensz.	25 " "
Arent Taets.	100 " "
Mr. Jacob van Hoirn.	25 " "
Bernt Proys.	75 " "
Gysbert de Craen. (Raad, 1481).	75 " "
Jan Poncenz.	15 " "
Henricx van Scherpenseels, weduwe.	30 " "

Des Manendages na Crispinus.

Ot. Gysbertsz. 20 Rynsgulden.

Des Dingsdages op Sinte Symonsdach.

Mr. Jan Zigeri. 40 Rynsgulden.

Mr. Aryaen Hoefslager. 25 " "

Des Woendages na Symons, 29 October.

Peter van Doern. 40 Rynsgulden.

Gysbert de Kraen, Coster. 40 " "

Jan Scot. 40 " "

Geryt de Roy. 25 " "

Des Vrydages na Symon.

Jacob Jacobsz., die Wtdrager. xxv Rynsgulden.

Des Manendages na Alreheyligen dach, 3 November.

Overdroegen out Rait ende nywe dat die ghene die geset zyn om gelt te leenen ende niet voldaan en hebben, sellen zekerheyt doen ende zweeren dat zy tusschen dit en mergen avont op die poerte gaen sellen in die Tollestege ende daer niet of gaen sonder consent van den Raide ende verwachten daer 's Raits slittinge tenzy dat zy den cameraer voldoen van de penningen daer zy op geset zyn ende men sel hem hoeren yersten cedt verdragen. Ende hiertoe zyn gesciet wten Raide out ende nyewe Louf van Jutphaes, Geryt Bomaert, Aryaen van Abcou ende Peter van Abcou.

Des Woensdags, op Ste Lysbettendach, 19 November.

Rikout Bertkensz. is geset te leenen. 40 Rynsgulden.

Jut van Ryn. 25 " "

Des Woensdages na Kathedram.

Dese nabescreven cedel mitten punten daerna volgende is gegeven in den gemeynen Gilden ende by morgenspraeck daerop gehad zyn die punten belieft by den gemeynen Gilden eendrachtelyck, dat men daertoe scicken sel wten Raide ende die punten by den Raide wtgaen int beste ende profitelickste totten stads orber, ende daertoe zyn gesciet by out Raet ende nyewe alsulke personen als tende de punten aengeteykent ende genoemt staen.

Eersame goede Vrienden van den Gilden.

Die Rait out ende nyewe gheeft u te kennen dat alsoe die ghene die de Stadt van Utrecht twee ofte drie jaren laestleden geregeert hebben in alsoe groten last en kommer ende verderflike scaden dieselve stadt gebrocht hebben, erven, erflike renten ende daertoe lyfrenten mit hoepen ende totter grote verderflicher sommen vercoft hebben, ruteren ende knechten alsoe vele in brieven geloeft ende besegelt hebben dat wy vermoeden dat men die somme op veel dusent na, niet en soude moegen ramen. Ende daerenboven ene grote somme van penningen als xx^m. den Hertoge van Oestenryck noch v^m. Heeren Henrich van Hompesch inde tractaet van den payst geloeft ende besegelt zyn betaelt te worden, ende noch iii^m. die betaelt zyn daer die cleynoten voer stonden, ende mede soe hebben zy sommige van den hove obligacy brieven gegeven en anders menichsins alsoe dat wy daer gheen eynde en konnen aensien, ende doer dieselve lasten en kommer niet en sien te geraken tenzy dat ghy goetwillich den Oversten ende Rait out ende nyewe bystant trouwelyck doen wilt ende die hant reyken dit int beste te mogen vervallen mit raede ende dade, ende en sellen dit in der waerheyt niet moegen vervullen tenzy dat men sommige sysen souden mogen verhogen ter minster scade van onsen borgeren, ende lyfrenten vercoopen ter tyt dat men dat eenichsins wederomme beteren mach. Begheerende daeromme uwen wille ende consent daertoe te willen geven.

Oick mede hebben die selve voer regeerders mit hoeren toestandrs grote merckelike sommen van gelde ende goede opgeboert, ontfangen ende genoten van butenge. verding gelt van de gevangen en ende anders onse stadt goede in desen oorloge wel belopende tot twee hondert daysent rynsguldens, nadat ons Heeren Vincentius van Zwancnborch Ritmeyster, te kennen gegeven heeft; ende des hem vermat te bewysen, behalven dat voer ende na zynre tyt gesciet is, behalve oick al die lyfrenten, erfrenten ende der stadt goeden die sy grotelyck verkost hebben mit grote percelen, die welke opgeboerde goeden ende sommen wy niet en bevynden inder stadt profyt oft orber gecomen te wesen. Ende hieromme, om restitucy en wederkeeren hiervan te mogen werven begheeren wy vruntlike uwer alre hulpe, bystant ende consent, om die ghene te mogen vynden die hieraen genoten hebben ende by den Rade voersz. dacrop te mogen vervolgen na behoeren, om tot restitucy daervan te comen.

Ende om hiervan meerder verstant te hebben zyn sommige punten begrepen in eenre cedel die men u mede te kennen gevet daer noit is op versien te wesen als hierna volgt:

Memoriael totten Stadt orber.

Sommige hebben renten besegelt ende daervoer niet betaelt als Jan van Scayck die heeft m^c. m op syn lyf ende dier is meer.

Item Jan Arentsoen een hondert m op syn lyf aen gelde.

Item Dirck Romer heeft erfrenten ter los om drie gecost tegens Geryt Zoudenbalch, opten Paeschdach.

Tot ondersoeck deser voersz. Poincten syn gesciet.

Henrick van Gent.

Vrederick van Nes, uten nyewe.

Loef van Jutphaes en Bartelmeeus van Wael, uten ouden Raide (*).

Item. Het is te weten oft van Willem Scay Scepenbode

(*) In 's Raads dagelijks boek is te dezer plaatse ingevoegd:

Aert Ram voer Henrick van Ghent, Tyman Knyf voer Bartelmeeus van Wael, A^o. lxxxv.

ende Gysbert Claesoën diensten die gelden die sy gegeven souden hebben in de stadt orber gecomen zyn: by Henrick van Leeuwenborgh ende Henrick van Abcou.

Item. Men laat twee van den Raide int heymelyck wtgaen van verding ende dat daer bezyden of gegaen is, ende waert gebleven is ende wiet ontfangen heeft, verneemt inde dorpen diēt verdongen hebben met eede, ende verneemt vant segelgelt: by Jan de Wit en Bruninck Pyl.

Item laet twe van den Raide reysen in die Hollantsche steden om te vernemen van den gevangenen aen die vaert, ende wat hem gekost heeft, ende wie tgelt geboert heeft, ende van Neerden oick Peter Trynde heeft die rekeninge mer niet overgebracht: by Steven van Zevender ende Gysbert Sas.

Item laet rekeninge doen alle Stockmeysters, Scatmeysters ende Buytmeysters: by Aaryaen van Abcou en Arent Passert.

Item laet rekeninge doen van die pleyt tot Colen ende tot Romen: by Anthonis van Amcrongen ende Dirck Ruysch.

Item Jan van Masch ende Geryt van Amstel ende meer andre, doe sy op die poerte lagen doen rekenden zy ten hove, mer zy en hebben der stadt niet gegeven: by Dirck Zas ende Arent van de Maern.

Item Mr. Aryaen Hoefslager heeft xx rynsgulden jaerlicx, ende die harnasmaker, armborstierder ende meer dieners die mocht men wel ofsetten het baet de stadt aen pensy, aen laken, ende wyn ende daertoe zyn zy dienstvry.

Item Albert Vogel heeft een fl alle nacht, te versien daerop.

Item laet Tilmans by zynen eede seggen wie die gheene zyn die ponden toe besegelt zyn, die de borchgrave van Montfoort ende die Oversten gegeven hebben.

Item die borchgrave van Montfoort, Jan Wouman en Cornelis Foeck, hebben verliert hoven c. rynsgulden tot die Joffr. van Alekema daer zy der stadt segel of heeft, Tilmans sel daervan besceyt weten.

Item. Set die waeg op, elck hondert iij wit van wege, dat baet xii° . fl jaerlicx.

Item set die vleyssys op, een os ii fl , een koe, $1\frac{1}{2}$ fl

een twewynter 1 fl , een eenwynter 1 fl een verken elc $\frac{1}{2}$ fl
 een scaep een stuver.

Item verbiet dat men geen vleysch buten der stadt vleys-
 huys en vercope dan dat xiii dagen gesouten is, by ene koer
 van x fl , die een helft totter stadt behoef, ende die ander
 helft tot behoef der gheenre diese bekooen, ende hier sou-
 den koormeysters of wesen die Rait ende dienres, sysmeysters
 ende vleyschouwers, het baet der stadt aen de bancken en
 aen de sys.

Item set dat grefgeldt of, want die jaeren zyn omgecomen,
 het en is niet lange overgegeven.

Item set op elck brout biers xxiij stuvers ende dat selmen
 rekenen int koren, dat sel die brouwer alle weeck betalen.

Item set den hoppensys die bier inleggen ende niet en
 vercofen elck vat op iiij fl mit fl te betalen.

Item laet den tapper geven iii fl die twee deel aen gelde
 ende dat derdendeel aen ponde.

Item set die cleyen sysen op.

Item set die vleyssys ende torfsys op.

Item vercoept dat tonnegelt, half om ponden en half om gelt.

Item verhuert alle jaer sysen die twee deelen om ponde
 ende dat derdendeel om gelt.

Tot allen desen sysen voersz. syn gesciet Florens van Pal-
 laes mit zyne vennoten.

Item en konde hiermede niet toekomen, vercoept alle twee
 jaren half alsoe veel als daer afgestorven is.

Item denkt op die xij wyntmolens ende viij rosmolens mit-
 ten molensys: by Gysbert Zas ende Anthonis van Hove.

Item wouden die Heeren van de Ecclesien vyf jaer sys ge-
 ven, als wy doen, dat soude ons dienen.

Item set eens een huysgelt op elck huys dat gelt oft gel-
 den soude, op elke gulden van xx stuiv. ii stuvers te be-
 talen tot ii reysen, het sel een goede somme maken, ende
 nyemant quetsen, het is te vermoeden dattet beter is dan
 leenen: by Ysbrant Woutersz. ende Steven van Beefde.

Item sommige borgers hebben gevangen gehad in hoeren

husen, ende heymelyck gescat, laet daerna ondertasten: by Henrick Roeck ende Arent Passert.

Item gedenct die cawasslagers van de armborsten: by Gerrit Petersz. ende Vrederick van de Voort.

Item gedenct dat die Lombart m^{re}. rynsgulden gegeven soude hebben, die niet ter reeckeninge gecomen syn: by Jacob Beer ende Ysbrant Woutersz.

Item een voersien te hebben van de ponden in de vrede vercoft, ende hoe men die stellen sel.

Item gedenct te spreken van de peerden die geleverd syn, ende daer niet van komen en is totter stadt profyt.

Item reekeninge te hebben van de huysgelden x stuv. in den beleg geboirt, ende oick mede van den vierden penninck dat tot ruytergeldt geleyt wort.

Tot dese drye laetste punten Henrick van Ghent met syne vennoten voirsz.

PAARDENMARKTEN.

Voor de Paardenmarkt van den 18 Februarij 1839 zijn ingevoerd:

Kantoor Catharijnepoort.	168 Paarden.
» Tolsteegpoort.	131 »
» Gewezen Waardpoort.	15 »
» Wittevrouwepoort.	67 »
» Ridderschapsvaart.	135 »
» Roodebrug.	22 »
» Vaartsche Rijn.	58 »

Totaal. 596 Paarden.

Voor de Paardenmarkt van den 25 Maart 1839 zijn ingevoerd:

Kantoor Catharijnepoort.	292 Paarden.
» Tolsteegpoort.	317 »
» Gewezen Waardpoort.	16 »
» Wittevrouwepoort.	116 »
» Ridderschapsvaart.	295 »
» Roodebrug.	13 »
» Vaartsche Rijn.	115 »

Totaal. 1164 Paarden.

Nijverheid.

STEEN- EN PANNEBAKKERIJEN.

De klei of leem tot metsel- en straatsteen, klinkers of moppen genaamd, wordt op vele plaatsen in de Nederlanden aangetroffen. Men vervaardigt uit dezelve onderscheidene voorwerpen. Onder de tichelsteenen zijn er sommige soorten, die gebruikt worden, om de wegen te bestraten, anderen tot bouwen.

De Fabrieken van dien aard zijn dus ook in dit Koningrijk vrij menigvuldig; daar het vertier zich niet alleen tot het inlandsch gebruik bepaalt, maar ook tot de verzending naar buiten 's Lands. Verbazende menigten worden bij voorbeeld naar onze Oost- en Westindische bezittingen uitgevoerd, en de exportatie zoude in vorige jaren zeker nog veel aanzienlijker zijn geweest, indien de regering de hoeveelheid niet had bepaald, welke er plaats mogt hebben.

De steenen die voor het bestraten gebezigd worden, zijn harder en vaster dan die, waarvan men zich tot het bouwen van huizen bedient. In de streken daar men het meest vervaardigde, wordt er nogtans mede gebouwd. Dit is voornamelijk in Zuid-Holland het geval, waar dezelve tusschen de steden Gouda en Rotterdam langs de rivier den hollandschen IJssel, (aldus ter onderscheiding genoemd, van de andere rivier van dezen naam, in de provincie Overijssel) gevonden worden. Genoemde rivier bevat eene menigte dier aarde in zich, waaruit men de steenen bakt. Dezelve is niets anders dan een modderig slijk, dat aan de

oeveren en op den bodem der rivier nedergezonken is. Verscheiden menschen vinden door deze Fabrieken hun onderhoud: eenigen houden zich bezig met baggeren; anderen, wanneer het slijk dooreenigen tijd te droogen, de genoegzame vastheid verkregen heeft met het kneeden, enz. Vele mannen, en ook vrouwen en kinderen, brengen het daarna in de ovens, kruijen, stapelen op, enz. Terwijl door nog anderen aanhoudend een fijn en vet zand langs de oeveren van de Maas, gebaggerd wordt.

Uit het mengsel van de opgenoemde klei of slijk en dit zand, worden niet alleen de steenen gebakken, maar tevens de huis- of dakpannen gemaakt. Deze hebben eene cirkelronde uitlopende gedaante, omtrent in dezer voege (*). De kleur derzelve is rood of blaauw, somwijlen verglaasd, hetwelk de deugdzaamheid vermeerdert. Zij moeten helder klinken als men daar op slaat, waaraan beproefd wordt of ze gaaf en zonder bersten zijn.

Onze Provincie bezit voornamelijk vele Pannebakkerijen en houdt steeds den roem staande, dat er de beste pannen vervaardigd worden. In Vriesland maakt men mede pannen, doch derzelver kwaliteit is veel minder, dan die der onzen.

Voorts is het in het algemeen de potaarde, welke bijna overal in de Nederlanden gevonden wordt. Dezelve bevindt zich meestal tusschen beddingen van

(*) In een van Gouvernementswege uitgegeven tarief, staat deze omschrijving van den vorm van huis- of dakpannen.

leem, op de diepte van anderhalf of twee voet. De beste soort wordt aangetroffen langs de rivier den Rijn en de Vecht, en in eenige gronden langs de Maas. Vandaar ook dat men de Fabrijken aan deze rivieren aantreft. Deze leem wordt door de Pottbakkers, en in kleine hoeveelheden mede door de Beeldhouwers gebruikt.

Van dit leem worden nu niet alleen de pannen gemaakt, maar men bezigt hetzelfde bovendien voor het Delfsch Aardewerk, hetwelk uit eene vermenging van drie, somwijlen van vier onderscheidene soorten bestaat. De eerste die men daarvoor neemt, komt van *Doornik*, de tweede wordt aan de oevers van de rivier de *Rhoer* in *Westfalen* aangetroffen, onder anderen, te *Manheim*; en de derde is eene soort van leem uit den *Rijn* in *Holland*, namelijk de door ons opgenoemde. Daarenboven dient dit leem ook nog gedeeltelijk tot het maken van de witte en geschilderde tegeltjes of vuursteentjes, waarmede men de zijden der woningen bekleedt, dat voor de vochtigheid, inzonderheid in *Vriesland* en *Groningerland* en in boerenwoningen plaats heeft. Ook hiervan hebben wij in onze stad eene voorname Fabrijk, toebehoorende aan de Heeren van der Mandere en Comp. De grondstof tot dezelve is de reeds opgenoemde doorniksehe aarde, die gegraven wordt in de nabijheid van *Aalst* in *Belgie*. Deze Fabrijk geeft aan ruim 20 man werk.

De ligging der Pannebakkerijen aan de rivieren waarvan wij gewag maakten, is bovendien bijzonder

geschikt, om het vervoer der pannen gemakkelijk te doen plaats hebben. Het vertier derzelven is zeer belangrijk, daar er in de laatste 25 jaren zeer veel gebouwd werd. De zware storm van 29 November 1836, heeft mede eenen buitengewonen aftrek te weeg gebracht. De prijs der pannen was in één' dag meer dan 50 p^o/o gestegen, en zelfs het uitschot, dat vóór dien tijd niet verkoopbaar was, werd gretig en tot hoogen prijs weggekocht. Door de algemeenheid der behoefte waren dus ook de oude voorraden spoedig opgeruimd, en daardoor zijn de werkzaamheden in al de pannebakkerijen langen tijd daarna aanmerkelijk vermeerderd geworden.

Er bevinden zich thans in onze Provincie 24 steenen pannenbakkerijen. Alle verkeereren in eenen bloetjenden toestand; in het algemeen genomen, kunnen zij met moeite aan al de aanvragen voldoen. De Fabriek van de Wed. Rose en Zoon aan den ingang der philosophischelaan gelegen, waar langs de Kruisvaart stroomt, vervaardigt, behalve beste steenen, pannen en vloerbakken, ook nog bijzonderlijk *vuurvaste steenen*. In het jaar 1836 zijn van deze soort aldaar alleen 136,000 gefabriceerd, en naar binnen- en buiten 's lands verzonden.

Ook in andere Provinciën zijn deze fabrieken in vollen bloei. Van Zuid-Holland b. v. luiden de berichten zeer gunstig. In Woerden maken de pannebakkerijen de hoofdzaak van het bestaan uit. In den omtrek van Leiden, zijn de steenbakkerijen voor een paar jaren met twee vermeerderd.

Het zal aan sommigen niet onwelkom zijn, eene opgaaf te ontvangen, ter aanlegging eener *Steenbakkerij*: wanneer men de plaats en de inrigting daarvoor bezit, is er slechts eene kleine som mede gemoeid. De berekening is naauwkeurig en gegrond op ééne werktafel, waarop 80,000 stuks steenen vervaardigd kunnen worden, als:

Benoodigheden.

350 Rietmatten.	f 175 —
1 Leem Kar.	» 60 —
10 Kruiwagens.	» 50 —
1 Vormtafel.	» 8 —
1 Tob en Waterbak.	» 4 50
1 Ploeg, Vormen.	» 6 —
3 Waterremmers.	» 4 50
350 Voet Planken.	» 28 —
2 Waterscheppers.	» 2 —
1 Aardschop.	» 1 —
3 Schuiffelschoppen.	» 4 20
1 Rief.	» 1 —
1 Paard met Tuig	» 150 —
4 Strooizakken met toebehooreu.	» 32 —
Eenige kleinigheden.	» 3 80
	f 530 —

Uitgaaf voor werkloon aan eene werk- of vormtafel voor 80,000 stuks.

1 Vormer.	f 14 —
1 Karman.	» 9 —
2 Aardmakers.	» 18 —
1 Aardschieter.	» 9 —
1 Opsteker.	» 8 —
1 Schabeel.	» 4 50
3 Afdragers.	» 11 —
2 Opzetters.	» 9 —
1 Opsnijder.	» 2 —
	f 84 50

*Verdere kosten die op de 1000 stuks komen, tot
dat dezelve ingescheept zijn.*

In en uitkruijen uit den oven.	f 0,40
Schepen.	» 0.12½
Stookten.	» 0.25
Turf of brandstof.	» 2,02½
	f 2,80

Op eene tafel gelijk wij hier opgeven, kunnen ten minste 9 maal 80,000 stuks steenen gemaakt worden. En als de oven middelbaar uitvalt, kan men deszelfs provenu à f 7 per 1000 stuks berekenen; zoodat ééne werktafel waarvoor men uitgeeft:

Aan benoodigdheden:	f 530,—
Werkloon van een tafel, 9/m . f 84,50.	» 760,50
Kruiloon, schepen, stook. en turf, 9/m » 2,80.	» 25,20
	f 1315,70
Intrest en verslijten der ovenen.	» 84,30
te zamen.	f 1400,—

De 9 tafels brengen à f 7 p. 1000 ruim f 5000,— op. Gevolgelyk zal er na aftrek van de inrigting, huur en alle kosten nog wel ruim f 2000 aan zuivere winst overblijven.

Wanneer deze opgaaf, voor welker juistheid men kan instaan, behoudens dat de verhouding der arbeidsloonen in deze Provincie dezelfde is, eenigzins nuttig konde zijn, zal de aangewende poging, ter uitbreiding van de Nijverheid in de Provincie waar ik, ofschoon niet meer wonende, echter zoo veel belang stel, ruimschoots beloond zijn.

P. W. L.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1839,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATER.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREK 'S MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	768	763	766	766	05	10	10	25	z.	Betrokken.
2	764	763	764	763	5	7	8	2	idem.	idem.
3	767	767	767	767	25	75	1	05	z z o.	Bewolkt.
4	768	768	768	768	05	1	05	-25	z. o.	idem.
5	768	767	766	764	0	0	0	-1	o.	idem.
6	760	739	737	734	-1	-1	-1	-2	idem.	Betrokken.
7	747	748	749	751	-15	15	05	-4	z. w.	Sneeuw.
8	733	733	737	760	1	2	1	-5	idem.	Betrokken.
9	761	762	762	764	-3	35	4	-15	z.	idem.
10	768	770	770	772	2	25	5	-5	z.z.w.	Bewolkt.
11	775	775	772	772	0	2	35	-15	z. o.	Helder.
12	771	770	769	769	0	5	35	0	idem.	idem.
13	768	768	768	768	15	4	65	-05	idem.	idem.
14	768	768	768	769	05	4	35	-15	idem.	idem.
15	763	765	739	731	0	3	15	5	z. z. o.	Betrokken.
16	743	743	743	743	75	95	35	45	w.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK SMIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	750	751	752	754	75	85	75	3	Z. O.	Betrokken.
18	757	758	758	760	15	25	15	05	O.	idem.
19	765	765	765	765	0	4	5	15	idem.	idem.
20	765	762	760	759	5	75	8	3	W.	idem.
21	755	755	755	755	4	8	7	35	idem.	Regenachtig.
22	751	752	755	754	55	7	05	55	N.	Bewolkt.
23	755	755	755	755	65	10	10	75	N. W.	Betrokken.
24	755	755	755	755	8	105	11	55	N. N. W.	Regenachtig.
25	754	755	755	755	8	85	9	25	N. W.	Bewolkt.
26	757	759	761	765	4	6	7	15	N. O.	idem.
27	758	755	755	749	55	10	85	9	W.	Betrokken.
28	747	747	746	746	85	85	105	65	N. W.	Bewolkt.
29	748	749	749	750	6	7	5	25	idem.	Regenachtig.
30	759	760	760	765	0	25	5	-15	O.	Helder.
31	761	759	758	757	05	5	6	15	Z. O.	idem.
GEMIDDELTE WAARNEMING.										
1	7626	7629	7626	7631	1	54	27	-12	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7623	7621	7614	761	23	48	51	12	— 11en. — 21e.	
3	7543	7542	7542	7545	56	81	83	44	— 21st. — 51st.	
	7597	7597	7594	7595	29	54	53	14		

15 's namiddags en 's avonds wind en regen.

16 's morgens regen.

17 's avonds regen.

18 's nachts en 's morgens regen en wind.

20 's avonds regen.

22 's namiddags sterke wind.

27 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7595, Thermometer 37.

Maart 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder :										
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.						
			M.	V.	M.	V.	M.	V.					
UTRECHT.	84	65	8	5	1	1	3	13	»	64	69		
AMERSFOORT.	26	29	»	3	»	1	1	»	»	15	15		
RHENEN.	6	6	1	»	»	1	1	4	»	1	1		
WIJK BIJ DUURSTED.	3	6	»	»	»	»	»	»	»	3	2		
MONTFOORT.	2	4	»	»	»	»	1	»	»	2	4		
IJSSELSTEIN.	4	12	»	1	»	1	»	»	»	5	5		

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

1 Maart 1839.	onder Nulpeil.
15 ———	1 el 84 dm.
30 ———	3 — 79 —
	2 — 92 —

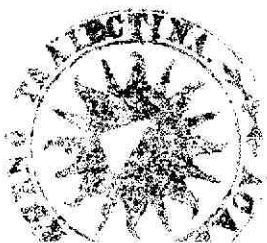
ERRATA.

In den Staat der Geborenen te *Rhenen*, over de maand Februarij, staan slechts 7 van het mannelijk geslacht, terwijl er in die zelfde maand 5 van het vrouwelijke moeten bijgevoegd worden.

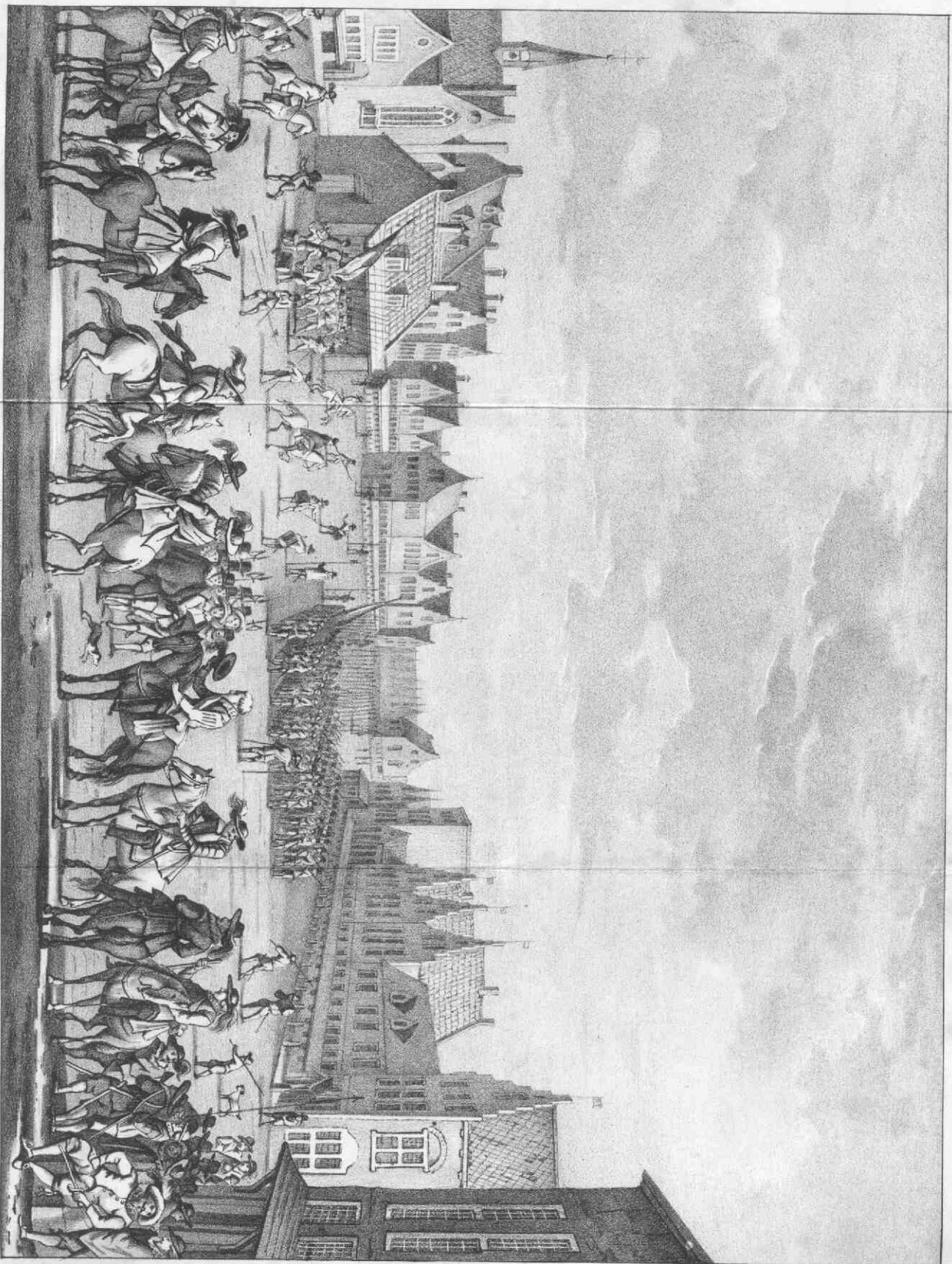
CORT VERHAEL

van al tghene binnen Utrecht gepasseert is, zeder dat de E. H. M. Heeren Staten Generael met den Doorluchtigen Prince van Oran-gien daer gekomen zijn, soo in 't afdancken der Waert-ghelders, als in 't verstellen van nieuwen Vroet-schappen, Publicatie, 't Inruymen van de Buer-kercke, voor de oude Ghereformeerde (die men Contra Remonstranten noemt,) alsmede de eerste heerlycke Predicatie die daer den sevensten Augusti inde Buer-kercke ghedaen is, alwaer over de vier duysent Menschen vergadert waren, oock selfs syn Princelycke Exellentie, Graef Ernst Casi-mier, veel Heeren, Edellieden, Collonels, Capiteynen, Luytenants, Vendrichs, ende ander Officieren, etc.

Hier hebt ghy een Historisch verhael, van 'tghene binnen Wtrecht gepasseert is, sedert de aencomste
V. D. I. St.

gibbula Agardh 1892: 6. *gibbula* Agardh 1892: 6.

van syn Princelicke Excellentie van Oragnien, tot desen tegenwoordigen dach.

Den Doorluchtighen Hoochgheboren Vorst, Mauritius Prince van Oraignien, vergheselschapt met de E. H. M. Heeren Staten Generael, tot Wtrecht gecomen zynde, hebben op alles ghelet ende ordre ghestelt, soo veel doenlyck ende mogelyck was, ende na verscheyden vergaderinghen, ende tsamencomsten, soo van de Ghedeputeerden der Staten van Hollandt, als van de Magistraet der Stadt Wtrecht, is de sake soo verde ghecomen dat sijne Princelicke Excellentie dien vermaerden krychs-helt Graeff Ernst van Nassau des nae-nachts, wesende den laetsten July, door de Stadt heeft laten ryden, die op alles goede ordre stelde op alle plaetsen, ende wel tot drie verscheyden malen op de Neu quam ryden, daer drie Compagnien de wacht hadden, een Fransche ende een Enghelsche, met een Compagnie Waert-gelders, onder Capiteyn Hertevelt: Doch hielt syn Genade sprake met de oude Officieren, ende liet de compagnie van Hertevelt al stillekens in vreden. Reet soo met eenen de gantsche Stadt deur, vergheselschapt met weynich Dienaers, stellende goede ordre over al, soo over 't volck te voet als te peerde. Dit ghedaen zijnde, is sijne Princel. Excellentie smorghens vroegh op ghestaan, ende nae aenroepinghe van Godes heyligen name dat alles sonder bloet-vergieten mocht afloopen, heeft hem selven in persooone ghepresenteert voor het Stadthuys, beveelende d'oude Soldaten hun altsamen te wapenen, ende gheboodt de Waert-gelders hun stil te houden ende 't gheweer af te legghen, alsoo hij insgelycx dede

op de Neeu (*sic*), ende andere plaetsen, belastende ondertusschen de Ruyterye dat zij door de Stadt soudén ryden, drie, vier ende vyf sterck, om datter niemandt sich in 'tgheweér soude begeven. Ende dit ghingh met sulcken goede ordre te werck dat yder hem verwonderde, want het volck van zijn Pr. Excellentie quam met sulcker haest in de wapenen, ende waren alle plaetsen soo beset, inshelycx alle straten, datter geen cans voor de Waert-gelders was om yet te attenteren, ghelyck zij ook niet en deden, want als meerder comt, moet minder gaen. Drie Vaendelen quamen smorghens mede van buyten in, waer van de twee van Aernhem quamen, ende de derde van Vyanen. Oock quam daer naer mede voor de poorte de Cornette van zijn Pr. Excellentie voorsz. doch doordien alles wel was afgeloopen, ende alle saken wel stonden, zynse weder in haer Garnisoen ghekeert. Sijn Pr. Excellentie was dien gantschen dach besich om in alles ordre te stellen, als een wijs ende voorsichtich Prince toe-komt, die de sake door Gods hulpe so verre ghebracht heeft, datter niet een druppel bloedts vergoten is gheworden. Smorgens vroeg quamen binnen Wtrecht eenighe Heeren van Amsterdam, oock van Enchuysen, Edam ende Purmerent, Medeleden van de E. Heeren Staten van Hollandt ende West-vrieslant, die terstont naer den Prince gingen, ende van hem gewellecomt wierden.

Monsieur de Famars beloofde aen de Waertghelders uit den naem van den Prince datse soudén betaelt worden, ende dat sij over sulcx hun geweér elck tot

haer Capiteyns logement souden brengen, 't welck so gheschiede, ende zijn binnen drie off vier daghen daer naer betaelt gheworden.

De Ghecommitteerden van de E. Heeren Staten van Hollandt ziende dat het soo te werck gingh, ginghen in haer Koetsen sitten ende reden deur, daer onder de voornaemste was D. Grotius.

Veel duysent menschen zijn uyt verscheyden Steden in Hollandt, insonderheyt van Amsterdam, op Wtrecht vertrocken, meynende dat men Sondachs soude predicken voor de Contra-Remonstranten, doch door dien daer noch geen ordre in ghestelt was, ist evenwel gheschiet dinsdaechs daer aen, wesende den sevende Augustus nieuwen stijl, met grooten toeloop van volcke.

Naer dat dit alsoo was afgheloopen, ende alles voorsien, heeft sijn Pr. Excellentie voorsz. daghelycx Raedt ghehouden met de Gedeputeerden van de E. H. M. Heeren Staten Generael, ende is eyndelick so verre ghecomen, dat den Raedt is ontslagen van hun Eedt, ende dese navolghende wederom ghecosen met advys van syn Pr. Excellentie, ende de E. H. M. Heeren Staten Generael.

Godt geve dat alles ten besten mach afloopen, ende wij altsamen weder in ruste ende vrede metten anderen moghen leven, tot grootmaeckinghe van Godes heylighe naeme, ende tot welvaert van ons lieve Vaderlandt, op dat alle bitterheyt ende partydicheyt werde afgheleyt, ende liefde ende eendrachticheyt weder werde aengenomen.

Vroetschappen.

Cornelis van der Pol, oudt	Daem Jelisz van Cauwe-
Burgher-meester,	noven.
M. Niclaes van Berck,	Elbert van Bylert.
Burghermeester.	Jan Anthonisz uyten Wael.
Duverden.	Jacob van Cleef Lubbersz.
Mr. Cornelis Splinter.	Mr. Goosen van Nyendael.
Aert van Eck.	Jacob van Medenblick.
Willem van Drielenburg.	Philips Ram
Jan Fransz. van Leeuwerden.	Dr. Willem van Nellesteyn.
Jan Gerritsz. van der Lith,	Mr. van Schade in de
Roelant Gerobulus, out-	Domstech
Raedt.	Cornelis van Wee.
Cornelis van Beeck in de	Jacob Woutersz Lieftingh.
Wijnstock.	Cornelis Pietersz. Swanen-
Peter Ploos.	burgh.
Jacob van Wyck.	Cornelis Knyf.
Mr. Jan van Wercoven.	Bartholomeus Decker.
Cornelis van Westereenen.	Evert van Schonevelt out
Mr. Anselmius Salmius.	Raedt.
Hendrick But.	Dirck Jacobsz van Velthuy-
Jacob Hendricsz van Bem-	sen.
mel.	Jan Segerman.
Pieter Cornelisz van Lin-	Dirck van Rattinghe.
gen, Brouwer in de Lely.	Jacob Jansz van Bemmél.
Pouwels Moereelsz. Schil-	Dirck Jansz Amath.
der.	Jan Dircksz van Steen-
	berghe.

Regierende Burgermeesteren.

Cornelis van der Pol. | Mr. Niclaes van Berck.

Schepenen.

Cornelis van Duverden.	Mr. Anselmius Salmius.
Hendrick But.	Elbert van Bylert.
Jor. Heer v. Hardenbroeck.	Jan van Wee.
Dr. Bor.	Mr. Jan van Nyvelt.
Mr. Thomas Hornius.	Goosen van Nyendaël.
Peter Ploos.	Joncker Vermaets.

Publicatie tot Utrecht den 27. Julij, 1618,
oude stijl.

Men doet hier bij kennelick maken, Allen ende eenen yder, Dat op 't versouck van de Bedroufde Lidtmaten der Ware Ghereformeerde kercke hier binnen Utrecht dese Morghen ghedaen, Byde Vroedschap deser Stadt is verstaen ende belieft, met oock het goet-vinden ende goede wille van syne Princelycke Excellentie, als Stadthouder, ende de Heeren Ghecommitteerden van de Ho. ende Mo. Heeren Staten Generael, dat sy sullen moghen openbaerlick de Ware Ghereformeerde Religie exerceren binnen dese Stadt, ende by provisie in de Buyr kercke alhier, tot naerder Ordonantie, ende dat in aller modestie, stilheyt ende obedientie, volgens de Resolutie dese voor-noen by de Vroetschappen daer op genomen, Ordonnere ende bevelen daeromme allen ende eenen yder, van wat staet, conditie off gesintheit hy sy, hemluyden daer inne geen beletsel off moeyenisse te doen, noch oock d'een den anderen hier over off ter cause van Religions saecken te injurieren off missegghen, veel min te misdoen, Op sware correctie ter arbitragie vande Vroetschappe voorsz.

Ondrteekent

Maurice de Nassau

Hier op is gevolcht, dat op den sevenden Augusti nieuwen stijl, de eerste Predicatie van de ware Gereformeerde Religie wederomme gedaen is in de Buerkercke, smorgens te acht uren, alwaer menichte van volck van ses ure en soo voort ghecome is, om Gods woort te hooren. Na het leste geluyt quam syn Princel. Excel. daer selfs, vergeselschapt met Graef Ernst Casimier, Horatius Veer, Colonel Brock, Famars, en menichte van andere Heeren, Capiteyns, Luytenants, Vendrichs ende Edellieden. In de kercke gecomen zijnde, ende sittende op de plaetse die voor hem bereydt was, rees tot twee of drie verscheyden reysen weder over eynde, ende heeft hem ront-om-keerende, de menichte des Volcx met groote verwonderinghe aengesien. De Heere wille haer noch daghelycx segghen ende vermenighvuldighen, etc.

Gecopieerd naar een (Thans zeer zeldzaam) tractaatje gedrukt t' Amsterdam bij Broer Jansz. 1618.

De hierbij gevoegde afbeelding is gevolgd naar de gelijktijdige schilderij van D r o o g s l o o t, waarvan onderscheidene copijen zoo hier, als elders aanwezig zijn.

Rkn.

ZEDEN EN GEWOONTEN DER UTRECHTENAREN.

I.

HERBERGEN EN KOFFIJHUIZEN:

De oorsprong der herbergen binnen de Stad Utrecht, verliest zich in de vroegste tijden. Aanvankelijk waren dezelve niet slechts ingerigt tot huisvesting voor reizigers, maar ook tot het ontvangen van gasten, die zich aldaar verzamelden tot het viëren van feesten, het houden van maaltijden enz.; de winzucht deed de ondernemers van lieverlede overgaan tot het zetten van gelagen voor bijzondere personen, uit den meer gegoeden stand.

Men moet deze herbergen wel onderscheiden van de *Doelens*, welke nog in vele plaatsen hunnen ouden naam bewaard hebben, doch meerendeel van hunne instelling ontaard zijn. Deze waren aanvankelijk geheel voor, of door de schutterijen opgerigt (*).

(*) De Schutters-Doelen te Utrecht werd gedeeltelijk door de Stad onderhouden; immers aan dezelve werd ieder jaar eene vaste som geld toegestaan. Kameraars Rekeningen in het Stads Archief.

Bij de ruime gebouwen bevond zich een open plein, op hetwelk de schutters zich met voet- en handboog, en in later tijd met vuurwapenen oefenden, door naar het *doel* (wit) op den papegaai te schieten, welke op den top van een' hoogen mastboom geplaatst werd, van welk *doelschieten* deze inrigtingen haren naam ontleenden. Bij deze gelegenheden waren voor hen aldaar ververschingen voorhanden; zij vierden er hunne feesten, en de hopliden hielden er hunne bijeenkomsten. In later tijd werden in deze localen door de hopliden hunne huisselijke feesten gevierd, hetwelk allengs door de schutters gevolgd werd, tot dat, bij de veranderde inrigting der schutterijen en de opheffing der gilden, de doelens allengs van onze tegenwoordige besloten gezelschappen (sociëteiten), in de thans zoogenaamde koffijhuizen ontaarden; anderen door haren vasten bouw en ruime localiteit verkeerden in herbergen, zoo als die nog in onderscheidene steden in ons vaderland bestaan (*).

Behalve de herbergen en doelens, waren er eene menigte kleindere tapperijen waarin de geringere klasse niet dan bier getapt werd, terwijl men alle soort van wijnen (†), spijzen enz. in de eerste konde

(*) Bij v. te Amsterdam de garnalen-doelen, vroeger onder den naam van de handboog-doelen bekend; de kolveniers-Doelen in de straat van dien naam, te Hoorn, te Parmerende, te Amersfoort, te dezer stede enz.; allen thans nog voor logementen ingerigt.

(†) Er bestonden binnen de stad nog wijutappers, die volgens Raadsbesluit in 1425 verplicht waren een hoepel uit te hangen, in geval zij meer dan twee vaten per dag vertapten; het derde vat hetwelk op dien dag opgestoken werd, mocht wel van eene

bekomen (*). Veeltijds hield de Raad der stad in voornamc herbergen hare bijeenkomsten, alwaar bij die gelegenheden, alsmede bij het ontvangen van hooge gasten, het onderhandelen met afgevaardigden enz. goede sier werd gemaakt.

De ondernemers dezer openbare inrigtingen verzuimden ook niet hunne gasten te gerieven met onderscheidene spelen (+), waaronder zich voornamelijk onderscheidde het werpen met dobbelsteenen op worptafelen en quaakborden, (Tiktak of ook wel verkeerdborden genaamd) (§). Minder algemeen waren de kegel- en kaatsbanen; doch dezelve bestonden ook reeds vroeg binnen deze stad; wij hebben te vergeefs getracht op te sporen, of deze beide

betere, nimmer van eene slechtere soort zijn; de wijntapper was mede nog verpligt, dit door zijnen knecht tusschen de twee bruggen waar hij woonde, overluid aan te kondigen; het is twijfelachtig of onder dit vertappen verstaan moet worden het zetten van gelagen ten hunnent, of wel het verkoopen bij kleindere hoeveelheden, bij de taak of kan, even als de tegenwoordige slijters met den wijn bij de fles handelen; dit laatste is ons het waarschijnlijkste voorgekomen. Buurspraakboek 1425, fol 14.

(*) In de Kameraars rekeningen waarin de verteringen van den Raad zijn opgeteekend, worden de herbergen het meest aangeduid door den naam van den kastelein; slechts enkelen bij haar uithangbord.

(+) Zie van Wijn, historische avondstonden, II. bl. 104.

(§) In 1382 reeds, werd bij Raadsbesluit, zoo binnen de stad, als in derzelver vrijheid reeds verboden te dobbelen, op poene van eene maand uit de stad te blijven, of de stad tot betering te geven vijf duizend steenen. De waard in wiens herberg dit voorviel moest het dubbelde dier straf dragen. Lib. Rosarum in het Archief der stad, Cop. bl. 27.

laatste spellen aan herbergen verbonden, of in afzonderlijke gebouwen, zoo als in lateren tijd (17^e eeuw) op zich zelve bestonden: eene groote verscheidenheid bragt in de 14^e eeuw het in Frankrijk uitgevonden kaartspel te weeg.

Na deze korte uitweiding vatten wij den draad onzes onderwerps weder op. De onbeschaafdheid der 14—16 eeuw, het menigvuldig gebruik van wijn en bier, en de slaafsche gehechtheid aan het spel, bragt mede, dat men meer het regt des sterksten deed gelden dan rede gebruikte, waardoor niet zelden vechtpartijen (*), ja zelfs doodslagen in deze gelaghuizen plaats vonden; waarom de aandacht van den Raad er meermalen op gevestigd werd, tot vaststelling van nieuwe bepalingen van orde en rust, gelijk wij in het laatst der 17^e eeuw nog zullen ontwaren.

Eene aanzienlijke verandering bragt een nieuwe drank aan deze inrigtingen te weeg; de invoering van het gebruik der *koffij* in de laatste helft der 17^e eeuw (†) hier te lande, welke toen hoog in prijs

(*) Even als op het spel stelde de Raad op het vechten, in 1365 reeds boeten in geld, en in 1435 in steen, welke ordonnantien bekend zijn onder de benaming van Vechtkeuren. Zie v. d. Water, Utr. Pl. B. III. bl. 255.

(†) Dit voortbrengsel van Arabischen oorsprong, werd ten jare 1652 voor het eerst in Engeland ingevoerd; 10 of 12 jaren later werd hetzelfde nog slechts met geringe hoeveelheden in ons vaderland gebruikt. Het waren onze voorvaderen, die het eerst den koffijboom van Mokka naar Batavia overbragten, welke jonge planten in hare ontluiking door aardbevingen mislukten. De aankweeking werd echter met zulk eenen ijver hervat, dat er omtrent het jaar

was, en het vaderlandsch bier, den gewonen huisse-
lijken drank, nog niet verdrongen had, deed de
gelagzetters al spoedig op het denkbeeld komen, dit
nieuwe Oost-Indische voortbrengsel tot eenen rijken
bron van welvaart te maken. Van lieverlede
schijnt het tappen van dezen drank te zijn ingevoerd,
daar wij in des Raads dagelijks boek geene melding ge-
maakt vinden, van het eerste consent tot het houden
van koffijhuis, of het verkoopen van dit product :
het is ons intusschen gebleken, dat dit vóór 1678
reeds moet hebben plaats gehad, dewijl bij een raads-
besluit van den 4 Februarij van dat jaar de permis-
siën en consenten aan koffijverkoopers verleend, op
Paschen werden ingetrokken, en hun de verdere
uitoefening van hun bedrijf, op verbeurte van het
burgerregt werd ontzegd. De reden van dit verbod
was waarschijnlijk de schade, uit het snel toenemend
gebruik van dezen geliefkoosden drank, niet alleen
den brouwers van bier veroorzaakt, doch ook bij
verminderde consumtie van dit laatste product aan
de stads kas toegebracht, door de vermindering der
bier- en hopaccijns; wij leiden deze veronderstel-
ling af uit eene resolutie van 27 Mei 1678, waar-

1688 eene aanzienlijke hoeveelheid naar het moederland werd
uitgevoerd. In 1710 ontving de Amsterdamsche Burgemeester
Witzen eenige koffijboomen uit de Oost-Indiën ten geschenke,
welke hij in den botanischen tuin te Leiden deed plaatsen. In 1714
vereerde men Lodewijk XIV een' dezer boomen, die denzelfden
naar de Fransche kolonie Martinique zond, alwaar hij zich tot
onze schade zoodanig vermenigvuldigde, dat er van dit eiland in
1756 reeds 10 millioenen ponden naar Europa gezonden werden.

bij de vroedschap, na het inwinnen van het advies harer gecommitteerden » totte saccken van de brouwers » eene provisionele orde op het verkoopen van » Coffie, Chocolati, Tee (*) ende dergelyke dranck » vaststelde, welk besluit het verbod van 4 Februarij deed vervallen. Bij deze voorloopige ordonnantie werd tevens aan Johan de Betou toegestaan koffij enz. te verkoopen, onder de bepaling van ieder half jaar *f* 12,10 st. aan het Ambachtskinderhuis te betalen, en zich te onderwerpen aan gemelde verordening; waarbij voornamelijk werd vastgesteld, dat er in de koffijhuizen niet zal mogen worden gespeeld met dobbelsteenen, kaarten of andere lotto spellen; en des Zondags, even als de kaatsbanen gesloten te blijven; alsmede, in het verkoopen van Bottelbier, de daarop gemaakte bepalingen te volgen. Het overtreden van deze ordonnantie had den 9^{en} Augustus, 1680, eene resolutie ten gevolge, waarbij het streng verboden werd, op zon- en feestdagen te tappen, of het spel in zijn huis toe te staan, op eene boete van *f* 50, en het intrekken van het consent.

Intusschen kwamen er van tijd tot tijd klagten in, dat er koffijnering gedreven werd, zonder de uitdrukkelijke toestemming van den Raad; de voortzet-

(*) Het theedrinken is in het laatst der 17e eeuw in Europa tot een vrij algemeen gebruik ingevoerd. Engeland voerde dit product voor het eerst in 1678 als handel artikel uit China aan. De prijs van de thee was in dien tijd 6 à 10 *£* sterlings (*f* 75 à 125) het pond. Het meer algemeen gebruik in Nederland, hetgeen opmerkelijk is, schijnt te gelijker tijd met de Koffij te zijn aangevangen.

ting van dit bedrijf werd die lieden bij raadsbesluit van 22 November 1686 na den tijd van 8 dagen verboden, op verbeurte van f 25, ten voordeele van het Ambachts kinderhuis; hetwelk ten gevolge had, dat velen dezer lieden 's Raads toestemming verzochten, waardoor hun getal zoodanig toenam, dat de Vroedschap, ruim een jaar later, noodig achtte, eenige bepalingen omtrent het uitoefenen van deze nering vast te stellen, ten einde derzelver uitbreiding te beperken. Zij besloot den 27 December 1687, onder anderen dat de Roomschgezinden daarvan, even als zij die geen burgers waren, zouden zijn uitgesloten, en gebood dat de weduwen zes weken na het overlijden van hare echtgenooten het bedrijf moesten staken; wordende tevens de uitkeering voor het Ambachts kinderhuis verdubbeld, terwijl de ondernemers boven deze bepalingen moesten dulden, dat de Schout ten allen tijde hunne huizen kwam bezoeken (*): voorts moest hun getal tot zes uitserven, enz.

Bij het onderzoeken, of onder de uitoefening der

(*) Dit art. hetwelk thans van gering belang schijnt, was destijds van het uiterste gewigt. Een door het burgerregt bevoordeeld ingezetene, een eerlijk bedrijf uitoefenende, stond onder de bescherming van de Oudermannen van het gild, tot hetwelk hij behoorde; aan dit ligchaam was hij uitsluitend verplicht, van zijnen handel of bedrijf verantwoording te doen, en maakte hij zich schuldig aan misslagen tegen de statuten, dan waren de Oudermans in overeenstemming met den Raad zijne regters. Alleen zij, die zich aan misdaden, hun vak niet betreffende, schuldig maakten, konden door Schout en Schepenen vervolgd worden.

koffijnering ook konde verstaan worden, het verkoopen van drooge koffij, chocolade, thee enz., gelijk dit thans nog in koffij, thee en specerij-winkels geschiedt, is het ons gebleken dat de koffijhuishouders, die gelagen zetten, tevens ook dit product verkochten aan *haalders* (*). Vreemd komt het echter voor, dat de Vroedschap niet vóór het jaar 1701 besloot, eene impositie op deze, zoo sterk toenemende, drankconsumptie op te stellen; dit toch zoude de stedelijke finantiën eenigzins schadeloos gesteld hebben voor de allengs verminderende imbrouwsijs, terwijl de uitkeering der koffijhuishouders, toen uitsluitend ten voordeele van het Ambachtskinderhuis, de stads kas geen voordeel aanbragt.

De koffijhuizen aldus gevestigd, werd er alhier een geheel vreemde tak van weelde geopend. Dezelve bestond in het verkoopen van gedistilleerde geestrijke vochten (likeuren) enz.; doch wij moeten onzen lezers met den zonderlingen oprigter dezer zaak, eenigzins nader bekend te maken.

Een door zijne romaneske lotgevallen en reizen, zoowel als door zijne geleerdheid beroemd man, zich op dat tijdstip Lucius Roselli noemende, zette zich omstreeks het jaar 1698 te Utrecht met der woon neder. Deze schrandere Italiaan, na in onderscheidene steden van Frankrijk zich met het stoken en verkoopen van likeuren en parfumerien te hebben bezig gehouden, werd door de geestelijkheid

(*) Raadsbesluit 27 Mei 1678.

van Rome dermate vervolgd, dat hij besloot in het gastvrije Nederland die bescherming te vinden, welke hij elders te vergeefs had gezocht. Utrecht, eene stad destijds reeds beroemd wegens hare Hoogeschool, welke er eene menigte vreemdelingen trok, kwam hem het geschikste tot bereiking van zijn doel voor; aldaar kon hij zijne geleerdheid doen gelden, aldaar was het vooruitzicht gunstig, zijn bedrijf met groot gewin te zullen uitoefenen. Welhaast wist deze vreemdeling, die zoo door zijne uiterlijke gestalte, als door zijne fijne beschaving een ieder voor zich innam, toegang te verkrijgen in letterkundige kringen en gezelschappen, waarin hij zelfs eenige leden van den Raad leerde kennen: hij wist zich door zijne kunde en redeneringen bij hen zoo gunstig in te dringen, dat hij een verzoekschrift, in de latijnsche taal aan de vroedschap indiende, om Hoogleeraar in de Godgeleerdheid of — likeurverkooper, te mogen worden; welk laatste verzoek hem den 28^{en} Maart bij het volgende besluit werd toegestaan:

» De Vroedschap gehoord het advies van de Heeren Borgem^{en} ende vordere deze aangaande ge-
 » com^{den} heeft geconsenteert, dat Lucius Rosselli,
 » een italiaan, alhier zal mogen verkopen allerhande
 » wateren, reukwerken, pastas, chocolati en andere
 » likeuren." (*)

(*) In eene fransche vrije vertaling van het verzoekschrift, voorkomende in 's mans leven. » *La vie et aventures du Seigneur Rozelli: Par. 3 Edit. T. II. p. 155,*» spreekt hij slechts aangaande het tweede verzoek, om *vrij koffij te mogen verkoopen*, zonder daarin van likeuren, reukwerken of anderzins te gewagen

Spoedig reeds had deze geleerde likeurstoker in een groot huis, achter St. Pieter, op den hoek van de Buure- (thans Kei-) straat (*) zijnen winkel opgeslagen en zijne zaal geopend: onbegrijpelijk was de toevloed van lieden uit alle standen, die uit nieuwsgierigheid, zoowel als uit belangstelling naar zijn koffijhuis stroomden, om een' man van zulke zonderlinge talenten, koffij te zien verkoopen; zijne inrigting was de verzamelplaats van vele letterkundigen, die zich over geleerde onderwerpen van allerlei aard met hem onderhielden, terwijl de Utrechtsche schoonen den winkel vulden, om zich de westerse parfumerien, tot haar toiletbehoefte, aan te schaffen, en zich tevens van zijne geprepareerde chocolade (die haar zonderling wel smaakte), te voorzien.

(*) In het huis, gequoteerd wijk F. No. 342., thans behorende en bewoond door den uitgever van dit Tijdschrift. Bij de vernieuwing van dit gebouw in 1825, werd er eene oude behangen deur ontdekt, welker planken klaarblijkelijk een gedeelte van een uithangbord hebben uitgemaakt; of dit bord gediend heeft voor den eersten oprichter of deszelfs opvolger B. Galiani, is ons niet gebleken, dewijl juist het fragment waarop de naam konde gestaan hebben, ontbreekt. Het opschrift, zijnde groote witte letters op een' zwarten grond, is gedeeltelijk bewaard gebleven; men leest nog *AUX CHOCOL CAFE ITALIEN*, en op een ander gedeelte *GLACES* Het uithangbord boven het huis van Roselli, in de plaat tegenover blz. 165 T. II. van bovengemeld werk afgebeeld, heeft tot opschrift: „Café Italien,” ook werd er onder de ruime kluizen van het gebouw een ijskelder ontdekt, welke den voormaligen eigenaar O. I. van Paddenburg, Bockhandelaar, was onbekend gebleven; dezelve is waarschijnlijk door een dezer vrcemdelingen daargesteld, de restes van het uithangbord getuigen zulks.

V. D. I. St.

Volgens 's mans eigen getuigenis verliep er bijna geen dag, of hij won op het minst 15 dukaten. Kortens echter duurde deze winstgevende zaak; eene buitensporigheid van Rozelli noodzaakte hem de stad in stilte te verlaten, en zijnen handel naar Amsterdam over te brengen. Het bedrijf echter, werd door B. Galiani in hetzelfde huis voortgezet (*).

De nalatigheid der koffijhuishouders in het opbrengen der uitkeering aan het Ambachtskinderhuis, deed de Vroedschap op den 4^{den} Januarij 1706 het besluit nemen, den boekhouder van dat gesticht te magtigen, de achterstallige gelden te innen, of met de schuldenaars in eene schikking te treden; onder voorwaarde echter, niet minder dan f 25, zijnde de helft van het jaarlijksch verschuldigde, aan te nemen, terwijl de Raad, om in het vervolg in de geregelde uitbetaling daarvan te voorzien, den kolonel en hopenlieden der schutterij uitnoodigde, de gekwalificeerde koffijhuishouders in hunne kwartieren op te geven, en hun af te vragen of zij aannamen de beloofde uitkeering ieder jaar, voor gemeld gesticht, in het toekomende te betalen; de ingekomene opgaven, in des Raads dagelijks boek (†), achten wij niet onbelangrijk hier mede te deelen.

(*) Het blijkt uit de bewijzen van eigendom, dat Bartholomeus Galiani in 1710 dit huis kocht van Do. van Vianen, na het alvorens in huur te hebben gehad.

(†) 31 Januarij 1707.

• La Gré	}	alle vier bij den Dom, hebben permissie en presenteren te betalen.
Schouten		
Burinck		
Schudendorf		

Benedictus van Oostrom, woont in het Wedt, heeft rekwest gepresenteert ten fine van permissie te obtineren, presenteert te betalen, is burger.

Rootshaek, woont op den Steenweg.

Jan Labadie, woont bij den Dom, zijn beide burgers, gereformeerd en presenteren te betalen."

Eene goudbron opende zich tijdens de vredesonderhandelingen (1712—1713) voor Utrechts ingezetenen in het algemeen, maar voor de koffijhuishouders in het bijzonder; het getal aanzienlijke vreemdelingen, uit meest alle landen van Europa, vergezeld van eenen grooten stoet volgelingen, waren gedurende 14 maanden (*) op dit punt vereenigd; aan weelde en wuftheid gewoon, vonden zij binnen Utrechts wallen niets geschikter om hunne verveling te verdrijven, dan de geliefkoosde koffijhuizen, toen reeds tot eene aanmerkelijk grootere hoogte in andere landen opgevoerd. In het voornaamste dezer inrigtingen van uitspanning, ontwaarde men eenige Ministers plenipotentiarissen in eene deftige houding met elkander over staatkundige onderwerpen in een

(*) De eerste onderhandelingen werden geopend omstreeks de helft van Januarij 1712, en duurden voort tot in de maand April van het volgend jaar.

ernstig gesprek gewikkeld; op eenen afstand wederom, merkte men sommige hunner geheimschrijvers, kamerheeren enz., van ter zijde het gelaat hunner meesters gade slaan, als wilden zij uit hetzelfde het gehouden gesprek lezen; aan het beneden einde der zaak was eene bonte menigte pages (*), overluid schertsende, en weder anderen zich met onderscheidene spellen bezig houden, waaronder het geliefkoosde billart eene voorname plaats bekleedde; onder deze groepen bemerkte men zoowel ingezetenen, officieren als studenten, welke menigte zich onder het gebruik van chocolade, koffij, wijnen, likeuren enz., ieder naar zijnen wensch, zich van hunne bezigheden ontspande. In andere koffijhuizen van eenen minderen stand, heerschte dezelfde bedrijvigheid: dáár vonden zich de hof- en stalmeesters, koetsiers, koks, kamerdienaars, lakeijen en andere bedienden bijeen, en veel luidruchtiger dan in het eerste geschetste, ging het hier toe. Zoo waren alle deze openbare huizen zoowel bij dag, als een gedeelte van den nacht, opgepropt met meestal vreemdelingen, en was het wel te verwonderen, dat het bejag naar nog grooter winsten den ondernemers het strenge verbod op het spel deden uit het oog verliezen? spoedig kwamen er dan ook klagten over het grof spelen bij den Raad in, die den 7^{en} Maart 1712 verbood aan zekeren N. Be-

(*) Dit waren meest jonge lieden uit den eersten stand, die in deze school hunne opvoeding voltooiden, en zich tot staatslieden vormden, even als in de middeleeuwen de Ridderknappen zich in den krijg den ridderslag moesten verwerven.

nacchi • de koffijneringe direct of indirect te exerceren," en gelast en ordonneert hem tevens, binnen 24 uren na deze insinuatie, uit de stad te vertrekken, op verbeurte eener boete van f 250; terwijl insgelijks aan N. Poussset, Galeani en andere • Coffy- • luyden" en biljardhouders, op nieuw verboden werd te gedogen *grof* spel ten haren huize toe te laten, op verbeurte harer concessie. Het was uit dezen strengen maatregel duidelijk te zien, dat het den Raad ernst was, deze resolutie niet slechts bij bloote bedreigingen noch eene geringe boete te laten berusten; in weerwil echter hiervan, werd in December van dat jaar, ter Raadsvergadering op nieuw eene klagt voorgebragt, dat het spelen om groote sommen nu erger dan voor der Vroedschap laatste ernstige resolutie was toegenomen, en in aanmerking nemende dat dit het bederf der jonge lieden en der Hoogeschool na zich sleepte, ging er op nieuw een streng verbod uit, waarbij de koffijhuis- en billarhouders op poene van *de facto* uit de stad te worden gezet, verboden werd het spel te gedoogen, welk besluit den 22^{en} December in eene publicatie werd veranderd, die na afgekondigd te zijn, alom werd aangeplakt.

Nijverheid.

OVERZIGT OVER DE TEGENWOORDIGE GESTELD- HEID VAN HET VOORNAAMSTE GEDEELTE VAN HET NEDERLANDSCHE VOLKSBE- STAAN.

De Nederlandsche handel en nijverheid, mogen in vele opzigten, in uitbreiding en ontwikkeling nog bij de naburige volken achter liggen, het is er echter verre van daan, dat zij gering zoude te achten zijn. Opper-
vlakkig genomen schijnt het soms, dat een groot gedeelte derzelve voor de mededinging zal moeten bezwijken, maar wanneer de bijzondere takken op-
merkzaam worden gadeslagen, dan bemerkt men weldra, dat in de laatste jaren voor velen eene gun-
stige verandering ontstaan is.

Het is waar, de wereldhandel is niet meer *uitslui-
tend* in ons bezit; doch door onze Handel-Maatschappij zijn wij desniettemin weder meester geworden van het *voornaamste aandeel* aan denzelfen. Onze Java-
koffij, wordt thans geheel Europa door gezocht, en de aanzienlijke hoeveelheden, welke er telkens door de verkooping der Maatschappij aan den man gebragt

worden, gaan de stoutste denkbeelden, over allen vroegeren handel in dit artikel, te boven. Het is bijna ongeloofelijk, wanneer de daadzaken het niet ten stelligste bewezen, dat in de beide laatst gehoudene veilingen der Maatschappij (September 1838, en Maart 1839), met geene de minste moeite, tot goede, ja meestal boven de verwachting geloopene prijzen de hoeveelheid van ruim 633,000 balen verkocht zijn. Deze toch op 50 à 60 ned. fl gerekend, maken de aanzienlijke hoeveelheid uit van 32 millioenen nederlandsche ponden. Welke bedrijvigheid en verdiensten verschaft dit ponden cijffer niet aan vele inwoners? maar ook welk een kenmerk, dat het onzen kooplieden en commissionairs niet aan geld ontbreekt. De som toch, welke voor een enkel artikel in ruim een halfjaar is betaald geworden, beloopt ruim 22 millioenen guldens.

Als een tweede tak van handel, waaraan tevens een voornaam tak van nijverheid verbonden is, noemen wij de Suiker. Hiervan zijn in de 2 laatste veilingen (Augustus 1838 en Februarij 1839), ruim $19\frac{1}{2}$ millioenen ned. ponden verkocht.

De raffinaderijen welke voor een dozijn jaren in eenen steeds toenemenden staat van kwijning verkeerden, vangen aan zich langzamerhand te verbeteren. Amsterdam bezit thans drie groote stoom-raffinaderijen, waarin jaarlijks, voornamelijk ter exportatie naar de Middellandsche zee en het Noorden, de aanzienlijke hoeveelheid van 30 millioenen ned. ponden Melis vervaardigd wordt. De omstandigheden zelfs zün zoo zeer ten gunste veranderd, dat de Heeren C. de

Bruijn en Zonen, reeds aanzienlijke partijen naar Engeland afschepen, welke aldaar *in bond*, (dat is ter uitvoer bestemd) voor de Engelsche bezittingen in de zoo even genoemde zee, *Gibraltar*, de *Jonische eilanden*, *Malta* enz., geredelijken en goeden aftrek ontmoeten (*). Verder zijn er in Amsterdam 3 kleine stoomfabrieken, en 30 kleine gewone raffinaderijen. Behalve de Kandij en de Suikers voor het binnenlandsch gebruik, basterden enz., leveren dezelve jaarlijks nog omtrent 8 millioenen ponden, tot de bovengemelde hoeveelheid.

Het geheele fabrikaat, dat de suiker-raffinaderijen te Amsterdam dus thans in den handel brengen, is 35 à 40 millioenen ned. ponden. Buiten de reeds gemelde plaatsen, waarhenen men alleen stoomsuiker zendt, worden hiermede Zwitserland, beneden en middel-Duitschland in zoover de invoer vrij is, grootendeels voorzien. Het welk thans ten gevolge van het tol-tractaat met Pruissen nog vermeerderen zal.

Ook in de hoofdplaats dezer Provincie, de stad Utrecht, zijn twee voorname raffinaderijen; waarover wij gaarne eene geschiedkundige beschouwing wilden

(*) De aanleiding tot dit vlugtig onderzoek over onze nijverheid, is de ervaring die ik in mijne tegenwoordige betrekking dezer dagen gemaakt heb. In minder dan drie weken leverden de Heeren C. de Bruijn en Zonen aan éénen Commissionair 450,000 ned. ƒ gestampte Melis voor de middellandsche zee. Dit zijn 750 vaten van omtrent 600 ned. ƒ . Eene hoeveelheid welke voor 20 jaren door alle raffinaderijen in Rotterdam te zamen, in geen jaar konden geleverd worden.

Te Londen wordt nu dit nieuwe artikel *Holland Crushed Sugar*, genoteerd; bij ons is daartegen *Engelsche stampsuiker* van de prijs-couranten vervallen.

mededeelen; dan onze nasporingen deswegens in de Archieven der stad, waren vruchteloos. Voor eenige jaren was er sprake, dat men het voornemen had, ook alhier eene stoom-raffinaderij opterigten; dan tot heden is er nog niets van gekomen. Wij vermoeden intusschen op goede gronden te kunnen zeggen, dat zulk eene onderneming een onmisbaar goed gevolg hebben zal.

Door onze O. I. bezittingen, is er, gelijk wij zoo even aangetoond hebben, grondstof genoeg voorhanden, om eene overvloedige meerderheid te kunnen staande houden tegen andere volken, die beetwortel-suiker fabriceren: het komt ons echter voor, niet onvoegzaam te zijn, omtrent dezen nijverheids-tak eenig onderzoek te doen.

Het thans nog voor een gedeelte levend geslacht, is met de oorzaken bekend, welke tot het aanvangen van deze fabricering, aanleiding gegeven hebben. Het zijn de tijden van verdrukking en de maatschappelijke rampen, die in het algemeen genomen, de scherpzinnigheid van den mensch opwekken en hem naar middelen doen uitzien, om de dadelijke, de te voorzien verliesen en het teruggaan van het volksbestaan op allerlei wijze te vergoeden of te lenigen. Dit had ook plaats in die dagen, toen het grootste gedeelte van het beschaafd Europa onder den ijzeren scepter van Napoleon den overweldiger gebukt ging. Het gebrek aan gewone grondstoffen, deed allerlei surrogaten uitdenken.

Velen lezeren zal het naauwelijks behoeven herinnerd te worden, dat in de jaren 1810—1814 door het

continentale stelsel, de prijzen van de Coloniale artikelen tot eene verbazende hoogte gestegen waren. In mijne aantekeningen der hoogste prijzen van de voornaamste derzelven, heb ik gevonden, dat de koffij in het jaar 1812 in den handel betaald is van 40 tot 52 stuivers, naar kwaliteit. Melis of brood-suiker zeer weinig voorhanden, werd op de voornaamste Nederlandsche, Fransche en Duitsche markten, met 2 à 3 guldens betaald; beide het toenmalige pond. Geen wonder, dat het beruchte decreet van Berlijn, waarbij de heffing van 40 en 50 p $\%$ werd ingevoerd, en de, om zoo te spreken, geheel opgehoudene importatien, deze uitwerking hadden.

Hierdoor moesten dan ook alle onze raffinaderijen, waarvan korte jaren te voren, alleen in Amsterdam nog ruim 100 gevonden werden, ganschelijk stil staan, en werd die gewigtige tak van nijverheid afgebroken. De raffinadeurs waren geheel ter nedergedrukt: op eenmaal zagen zij al hunne bezigheden gestaakt. Velen, ten gevolge van vroegere welvaart rijk geworden, gingen van hunne verzamelde penningen leven. Anderen, Duitschers van geboorte, keerden naar hun vaderland terug. Slechts een paar, en dit nog wel meer uit liefhebberij, dan met het bepaalde doel om in de plaats van het suikerriet eenige andere grondstof uitte vinden, hebben zich bezig gehouden uit beet- en mangelwortelen suiker te bereiden.

Na de herstelling der scheepvaart voor het vaste land, vermoedde men dus zoo veel te meer, dat er om deze surrogaten van het suikerriet nimmer weder zoude gedacht worden, en dat, ten minste bij ons, de

ruwe suiker voor altoos hare vorige plaats weder ingenomen had. Tot heden is dit dan ook alhier nog het geval.

In Duitschland, alwaar de fabrikage, wegens de meerdere gelegenheid en billijkheid tot aanbouw van den beet- en mangelwortel, eenigen opgang gemaakt had, gingen de inrigtingen mede na verloop van weinige jaren, voor en na te niet. In 1816 bestonden er nog enkelen. In 1823 was derzelver getal reeds tot 2 verminderd, en 2 jaren naderhand, moesten ook deze hunne werkzaamheden staken.

Dan omtrent denzelfden tijd begon men in Frankrijk weder met nieuwen moed deze nijverheid uit de vergetelheid terug te halen, en in 10 jaren tijds heeft deze tak, met eene verwonderingswaardige snelheid, grooten opgang gemaakt. Ook in Duitschland werd dezelve weder aangevangen. Verscheidene fabrieken werden in beide landen op eene groote schaal ingerigt, en van stoomwerktuigen voorzien. Er zijn er, welke aan 100 menschen bezigheid verschaffen; en die in 24 uren, uit 400 centenaars beetwortelen, omtrent 10 centenaars suiker vervaardigen.

Men moet ook ter eere van het tegenwoordige Fransche Gouvernement erkennen, dat het hare fabrieken bijzonder begunstigt. Dit blijkt inzonderheid uit de beschermende wetten voor dezen tak van nijverheid, waarmede de landbouw in zulk een onmiddelijk verband staat. Het is niet onwaarschijnlijk, dat, wanneer zich de beetwortel-fabrieken door een geregeld debiet kunnen staande houden, dezelve na weinige jaren de plaats geheel zullen innemen van diegenen,

welke de suiker uit de gewone grondstof vervaardigen. Zie hier een bewijs hoe het Gouvernement de regten daartoe regelt. Te gelijker tijd, dat de ruwe suiker uit de Fransche koloniën door het groote *drawback* (*), of de restitutie van regten met groot voordeel door onze raffinadeurs gekocht wordt, zijn de prijzen aldaar, wat de consumtie betreft, zoodanig, dat, terwijl men de Havana-suiker in *Neurenberg* tot 40 guldens koopen konde, dezelve in Parijs met 130 franken moest betaald worden. In Arras bestaat reeds eene beetwortel suiker-fabriek, die jaarlijks 150,000 kilogr. in den handel brengt. De fabrikant *Creysel*, heeft de wijze van behandeling ongemeen verbeterd. Hij laat een ieder die bij hem komt, den vrijen en ongehinderden toegang tot zijne fabriek, en verschaft zelfs aan andere fabrikanten bekwame arbeiders. Een Russische Prins uit de Ukraine heeft zich, om de kunst te leeren, als gemeen arbeider bij hem in dienst gesteld.

Zelfs in Engeland is de voor eenige jaren geheerscht

(*) De regeling van de *drawback*, of exportatie-premie bij ons, is als volgt. De ruwe suikers met nederlandsche schepen ingevoerd, betalen 10 cents; met vreemde schepen 80 cents per 100 ned. ƒ , beide met 13 p. % syndicaat. Deze regten betaalt de importeur. De raffinadeur die ruwe suiker inslaat, wordt voor de consumtie-regten gedebiteerd: bedragende ƒ 13,50 per 100 ƒ , waarbij gevoegd wordt 38 cents additioneel, en 10 p. % zegel, is te zamen ƒ 20,49. Voor al het geraffineerd dat de tafrikant uitvoert, wordt bij de accijnsen de navolgende afschrijving op zijne rekening gedaan: Voor *basterden*, (naar billijkheid om fraude voor te komen), dezelfde restitutie als de ruwe suiker betaalt, dat is ƒ 20,49. Voor *melissen* en *kandij* ƒ 22,38 cs. add., en 10 p. %, te zamen ƒ 33,40; en voor *lommen* ƒ 21,38 cs. add., en 10 p. %, te zamen ƒ 31,88 per 100 ned. ƒ

hebbende koorts, tot het aanleggen van beet- en mangelwortel suiker-fabrieken, doorgedrongen. Men bouwt tegenwoordig te *Balsea*, aan de boorden van den Teems, eene raffinaderij voor dezelve. Gedurende den zomer van 1837, had men reeds aangevangen, in de nabijheid dier plaats eene groote uitgestrektheid gronds met beetwortelen te beplanten. Een gedeelte van deze inrigting wordt bestemd, om van den afval, welke voor geen suiker dienen kan, grof graauw papier te maken, even zooals dit in Frankrijk op eene groote schaal plaats vindt. De landbouw en de klasse der inwoners stellen het hoogste belang in dezen tak van Nijverheid. Te *Belfort* is mede eene dergelijke raffinaderij opgericht, en men verwacht de vestiging van nog meerdere. Bij het gunstig onthaal dat deze kultuur en fabrikage in Engeland erlangt, moet men zich verwonderen over de veranderlijkheid der gemoe-deren. Wie zoude vóór 26 of 28 jaren hebben kunnen denken, dat het ooit gebeurlijk was, dat in Engeland beetwortel-suiker zoude vervaardigd worden?

Keeren wij na dezen belangrijken uitstap ten aanzien van eenen nieuwen tak van nijverheid, tot andere bij ons bestaande terug. Ecne aanmerking op het gezegde evenwel toepasselijk, mogen wij vooraf niet achterwege laten. Het bereiden van de suiker uit beet- en mangelwortel, laat zich zeer goed vereenigen met bierbrouwerijen, azijnmakerijen, branderijen en het mesten van vee; waartoe anders koren noodig is, waarvoor de bebouwing veel meer kosten veroorzaakt, en de landen sterker uitgeput worden.

De Amsterdamsche geraffineerde *Borax* trafijken (*) handhaven, wegens de volmaaktheid in het zuiveren, nog steeds derzelver vermaardheid. Langen tijd waren de Venetianen de eenigen, welke de *Borax* wisten te raffineren; doch de Hollanders hebben zich van dit artikel meester gemaakt. De Venetianen beweren wel, dat door den langdurigen oorlog van de Turken met de Perzen, alle soort van handel met de zeehavens van den Levant afgesneden zijnde, die onder hunne burgers, welke de kunst van het raffineren van *Borax* bezaten, door het missen der grondstof van gebrek zijn omgekomen, en hun geheim mede in het graf genomen hebben, dan dit is slechts een voorgeven.

Onze *komfer* tafrijken (†), hoezeer zij in die, welke in Frankrijk gevestigd zijn, eene groote mededinging ontmoeten, houden nog steeds den roem staande, dat haar tafrijkaat de meest mogelijke voortreffelijkheid bezit.

De *loodwit* fabrieken van *Rotterdam*, *Schiedam*, *Dordrecht*, *Utrecht*, *Monnikendam*, *Wormerveer* enz., zijn steeds vermaard, en in weerwil der vorderingen

(*) *Borax* is een zout, uit *China*, *Perzie*, *Chandernagor*. Men bekomt hetzelfde uit den bodem van sommige meren van *Thibet* en *Japan*.

(†) De *Kamfer* vloeit uit eenen boom die in *Japan*, *Borneo* en *Sumatra* groeit. Zij ontlast zich tusschen de openingen van het hout en de wortels van dezen boom; stijgt omhoog en hecht zich aan stijlen van leem, met stroo voorzien. Deze losgemaakte, in klompen te zamen gevoegde, gekorrelde en geelachtige vloeistof, is de ruwe *kamfer*, zooals die uit onze O. I. bezittingen wordt aangevoerd.

welke Frankrijk in dit gedeelte der nijverheid gemaakt heeft, is men aldaar nogtans aanhoudend genoodzaakt, wil men niet met zijne waar blijven zitten, het loodwit dat men vervaardigt, onder den naam van Hollandsch loodwit te verkoopen. Men omkleedt hetzelfde daartoe met het papier dat men van ons ontbiedt. Bovendien echter laat men nog eene aanzienlijke hoeveelheid loodwit van Nederland komen.

De Nederlandsche *Lakmoes*, waarvoor *Utrecht* eenen bijzonderen roem verworven had, is nog niet overtroffen. Ja, men tracht buitenslands vruchteloos, de Hollandsche *blauwswel* te doen vervangen. De Nederlandsche *kruidmolens* vervaardigen doorgaans 200,000 ponden kruid in de week. Het vermaarde Vermillioen, dat men naar alle wereldeelen verzendt, en tot wiens vervaardiging men overal onophoudelijke vergeefsche pogingen aanwendt, wordt te Amsterdam gemaakt. Het geheim voor hetzelfde blijft nog de eigendom van een paar menschen.

De landbouw en veeteelt zijn voorts ook als twee belangrijke takken van nijverheid te beschouwen. De bloemen- en bloembollenhandel behoudt bij voortdurend een groot gewigt, en behoeft zich niet meer alléén bij Haarlem te bepalen. Zeeland levert de beste kwaliteiten van *tarwe*, *rogge*, *garst* en *koolzaad* op. Uit Vriesland en Groningen bekomt men *haver* in overvloed. De *Meekrap*, waarvan de uitvoer naar Engeland jaarlijks 2 millioenen guldens te boven gaat, benevens de *tabak* van Amersfoort en Nijkerk, welk product om en bij de 2 millioenen ponden kan ge-

acht worden, zijn twee artikelen, die aan onderscheidene menschen het bestaan bezorgen.

In Holland en Vriesland klimt het bedrag der *boter*, in een gewoon jaar tot 26 millioenen ponden, en de directe uitvoer uit de laatstgenoemde Provincie naar buitenslands, voornamelijk naar Engeland, beloopt tusschen de 1 en $1\frac{1}{2}$ millioenen guldens. Wat de *kaas* aanbelangt, zoo kan men de hoeveelheid derzelve, die alleen in Holland gemaakt wordt, op 30 millioenen ponden aannemen.

Wij willen nu nog niet eens gewag maken van de Jenever-stokerijen, welker aantal in *Schiedam*, *Rotterdam*, *Delft*, *Delfshaven* enz., bijna 250 belooopen; van bierbrouwerijen noch van andere fabrieken en tafrieken, waarover wij reeds bij vorige behandeling van nijverheids-onderwerpen gesproken hebben; ook niet van de menigvuldige takken van volksbestaan die uit den koophandel voortkomen. Het zij genoeg de hoogstaanzienlijke kapitalen te kennen, welke zelfs buiten den goederen-handel in vreemde landen van ons in omloop zijn, die op 1600 millioenen guldens geschat worden, en te zeggen dat er in de O. I. bezittingen meer dan 100 millioenen guldens circuleren, om te kunnen besluiten, dat de behoefte aan alle noodzakelijkheden, gevoegd bij eene goede reputatie en wederzijdsch handel-verkeer, voor een land als het onze, de sterkste drijfveer is, om de industrie van deszelfs bewoners op te wekken en gaande te houden.

P. W. L.

CONCEPT

VAN EEN

ORDONNANTIE OM DE PROCESSIE TE VOLGEN VAN 'T HEYLICH SACRAMENT.

Tusschen die Reguliers ende die Vicarissen zullen comen die Religieusen van St. Pouwels ende Oistbroeck.

Die Abten indien zy gaen in *Pontificalibus* zullen gaen achter die Prelaten.

Die suffragaen in pontificalibus zal volgen achter die selve.

Alle die Geestelickheyt, zullen comen in hoer beste cappe.

Die Bregitten ende Jeronymiten zullen comen achter die vier biddende oirdens.

Alle die vier prochianen mit heuren Vicarien, Capellaenen ende Schoolkinderen zullen gaen nae den Mendicanten ende Ieronymiten die jonckste voor.

*Achter dat Heylige weerdige Sacrament
zullen gaen:*

Eerst nae dat weerdige Heylige Sacrament zullen volgen myne Heeren die Stadthouder d'eerste ende andere raden mit die Griffier, Secretarissen ende Rentmeester.

Daer nae die Edelen.

Daer nae die Advocaten.

Daer nae die Procureurs.

Daer nae die Panders.

Daer nae Schout, Borgemeesteren, Schepenen ende andere Officiers mitter strypen.

Daer nae alle die mans.

Ende daer nae alle vrouwen.

Aldus by den Raedt geordonneert den xvite in Octobri, Anno
xv^c xxx.

Geextraheert uit het *Memoriaal-
boek*, 's Hoofs van Utrecht, in
het Prov. Archief.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand APRIL 1839,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid-
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	756	756	756	757	35	72	75	53	O. Z. O.	Een weinig bew.
2	760	761	761	765	0	25	53	41	O.	Betrokken.
3	762	762	761	761	-05	-05	0	-11	idem.	idem.
4	762	763	764	764	05	53	25	0	Z. O.	idem.
5	763	763	764	765	22	5	61	-05	O. Z. O.	Helder.
6	767	769	769	761	16	53	5	-05	Z. O.	idem.
7	764	763	763	763	51	5	55	05	O.	idem.
8	772	772	772	772	27	35	51	12	Z. O.	Bewolkt.
9	779	772	772	773	54	51	5	4	O.	idem.
10	775	775	775	775	5	75	8	24	idem.	Helder.
11	775	775	774	773	4	61	45	47	N. O.	idem.
12	776	775	775	775	54	53	45	24	idem.	Bewolkt.
13	765	768	768	766	55	7	65	5	N.	Betrokken.
14	767	767	767	768	78	83	73	55	idem.	idem.
15	766	767	766	765	62	95	88	7	N. O.	Helder.
16	762	761	760	758	91	14	12	75	Z.	idem.

DAG.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	752	752	753	753	9	85	103	49	W.	Regenachtig.
18	754	754	754	755	83	9	10	52	N.N.W.	idem.
19	753	755	757	760	102	102	10	3	W.	Regen.
20	765	763	765	768	35	9	9	42	N.	Bewolkt.
21	768	768	768	769	92	9	83	35	idem.	idem.
22	770	770	770	770	7	88	9	35	idem.	idem.
23	767	765	765	759	103	128	10	75	N.N.W.	idem.
24	760	760	760	760	4	55	55	42	N.	Regen.
25	760	760	761	762	52	81	5	5	N.O.	Betrokken.
26	763	766	766	768	71	9	103	42	O.	Helder.
27	769	769	769	769	66	92	10	75	idem.	Bewolkt.
28	771	771	771	771	91	103	113	92	Z.O.	Helder.
29	770	769	767	766	93	125	124	64	O.Z.O.	idem.
30	768	767	767	767	121	154	165	102	N.N.O.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING.										
1	7633	7686	7687	7684	21	41	46	1	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7653	7654	7654	764	74	87	82	48	— — 11en. — — 21e.	
3	7668	7665	7662	7661	8	97	98	61	— — 21st. — — 30st.	
	7681	7681	7681	7681	88	75	75	59		

2 's morgens sterke wind met sneeuw.

5 's avonds sterke wind met sneeuw.

8 's middags sterke wind.

17 's namiddags sterke wind.

23 's namiddags regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7631, Thermometer 61.

April 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										HUWELIJKEN.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN.	
	Getal.	waaronder:												
		Onechte.		Twcecl.		Doodgeb.								
		M.	V.	M.	V.	M.	V.							
UTRECHT.	65	79	4	5	1	9	1	27	»	68	50			
AMERSFOORT.	19	12	»	1	»	1	2	8	»	18	18			
RHENEN.	4	2	»	»	»	1	»	1	»	3	2			
WIJK BIJ DUURSTED.	1	2	»	»	»	»	»	1	»	4	3			
MONTFOORT.	3	»	»	»	»	»	»	»	»	3	1			
IJSSELSTEIN.	3	5	»	»	»	»	»	1	»	4	3			

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

(Zal de volgende maand opgegeven worden).

PLEGTSTATIG ONTHAAL

VAN

W I L L E M H E N R I C K

P R I N S V A N O R A N J E ,

BINNEN DE STAD *UTRECHT*.

1661.

De plegtige intrede van Willem Henrick Prins van Oranje, naderhand Willem III. binnen deze stad Utrecht, is eene omstandigheid, waarvan men bij onze geschiedschrijvers bijna geene melding gemaakt vindt. Het verhaal 't welk hierbij wordt aangeboden, behelst eene naauwkeurige beschrijving van de wijze, waarop die vorst hier werd ontvangen. Zoowel het eigenaardige van voordragt, stijl en schrijfwijze, als het hoogst zeldzame van het *tractaatje*, gedrukt te Utrecht bij Anthony Benedicti 1661, heeft mij bewogen, dit stukje in deszelfs geheel mede te deelen; er bijvoegende al wat nog in de Staten en Stads notulen dienaangaande vermeld wordt. Hetzelve strekt niet alleen tot eene geschikte bijdrage in een tijdschrift, bijzonder ingerigt, om nog min bekende geschiedkundige bijzonderheden, Utrecht betreffende, aan het licht te brengen — maar heeft ook daarenboven uit een geschiedkundig oogmerk beschouwd, eene niet geheel onbelangrijke zijde.

Indien men toch in aanmerking neemt het tijdstip, waarop die Prins hier ontvangen werd, en hetzelve in verband

brengt met den staatkundigen toestand van ons vaderland, dan wordt, mijns inziens, daardoor duidelijk aangetoond, dat de Staten van Utrecht tot het gevoelen van die van Zeeland overhielden, en zeer genegen schenen aan Willem Henrick de waardigheden, welke zijne voorzaten bezeten hadden, op te dragen. De geschiedenis van dien tijd is te wel bekend, om de bijzonderheden van de onderhandelingen mede te deelen, die vóór dien tijd, en bijzonder daarna bij de Staten der verschillende Provinciën plaats vonden, ten einde hem tot de waardigheden van zijnen vader Willem II. te verheffen. Dit alles dus met stilzwijgen voorbijgaande, is alleen hier bijzonder opmerkelijk, de niet zoo algemeen bekende omstandigheid, dat de Gedeputeerde Staten, aan welker hoofd Antoine Charles Parmentier, Heer van Heeswijck gezeten was, Prins Willem Henrick hebben uitgenoodigd, om op zijne terugreis van Cleef ook deze stad met zijn bezoek te vereeren; en dat zij met overeenstemming van de regering dier stad, den toen ruim *tienjarigen* jongeling op zulk eene onderscheidende en luisterijke wijze ontvingen, waardoor zij zoo levendig aan den dag legden, hunne gevoelens van ware gehechtheid voor het huis van Oranje.

A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

TRIUMPHANTE INKOMSTE

VAN DEN

DOORLUCHTIGHSTEN

PRINS VAN ORANGIEN

WILHELMUS HENRICUS.

BINNEN DE WIJT-BEROEMDE STADT UTRECHT.

BENEVENS

ALLE DE PARTICULARITEYTEN, VAN VRYDAEGHS TOT DINGHS-
DAGH, DAGH VAN SIJN HOOGH GEMELDE HOOGHEYDTS
VERTRECK ALDAER VOORGEVALLEN.

Die van Babylonien hebben van oudts den Palm-
boom in grooter weerde, en eere gehad, als alle
andere, gelijk Plutarque in sijne Griexsche werken,
daer van mentie maeckt, en in wat gesacreerde Fees-
ten, dat men alle soorten van cierselen, en kroonen
sagh, echter yeder Triumpheerder om sich uytmyten-
der te thoonen, hadt den Palm-tack in de hant, om
dat den Palm wegens d'egaliteyt van sijne bladeren,
altydt dicht achter een wassende, en bloeyen, en so
schijnen gelijk te stryden om Victorie, en d'een d'an-
der niet te cederen: voor de Babyloniters, reveren-
deerden d'oude, den Palm, om sijne schoonheydt,
Hoocheyt, en rechtheyt. Homere, vergelijckt d'Al-

ders choonste, Nausicaa, by den tronck, en stam eens schoons Palm-booms, men soude menichte redenen hier toe kunnen voeghen, maer alleen dese, om dat den Palm langer bestaet, als eenigerhande andere plante. En so blyft onsterffelick de glorie, en de deught van de Victorieuze, en Voorstryders, des alderdierbaerste, en precieuste vryheydt des Vaderlands, en soo wast de liefde, en goetgunstigheydt van alle gemoederen, en van alle herten mede in danckbaerheydt, tot soo ver alst sich reken kan, en tot het leste Lith. De Voorvaders onses Doorluchtighsten Prins, sijn die Palmen geweest, die verdoovende den Laurier, Olyftack, en Mirthes haren glans hare Trophées, boven alle andere Helden, hebben doen uyt-muyten, sij sijn die, de welcke miraculen van vruchten hebben voortgeteelt, daer van boven ontelbare, Religie, en Vryheydt geweest sijn.

Ist dan wonder curieuse Lesers, dat de Volckeren van de popeleuste Steden t'samen loopen, om een eenigh overblyfsel sulcker Vaders des Vaderlands, met herten en vol van liefde, en vol van goetgunstigheydt te carresseren, en so te thoonen, om onder de Baniere van de Hog: Mog: Heeren Staten, en sijn conduite, alst den noot vereyschte, de diergekochte Religie, en Vryheydt te beschermen, en te maintineren.

Met d'occasie dat sijn Hoogheydt den Doorluchtighsten Prins Wilhelmus Henricus, oudt thien jaren en een half, van Cleef wederom naer Leyden soude keeren, soo geliefde gemelde Hoogheydt door dese Stadt te passeeren, en eenige dagen sich te ver-

maken, en op te houden, daer toe hy oock specialick, door d'Edele Mogende Heeren Staten deser Provintie is aengesocht geworden. (*)

Men hadt sijn Hoogheydt dienvolgens nu en dan verwacht, maer van de seeckere komste kreegh men eerst de vaste tijdinge seer weynigh dagen te voorens, (†) en dat sijn Hoogheydt woensdaeghs van Cleef, tot Rheenen te water soude aankomen, om precise vrydagh daer aen volgende, wesende den 10 Juny, Nieuwenstijl, binnen Utrecht te wesen.

Op dit berecht werden 4 Compagnien van 8. van de Burgers aanbevolen haer gereet te houden, yeder een was verblijdt, en verlangde naer den dagh en ure, eensdeels uyt genegentheydt tot sijn Hoogheydt, en anderdeels om dien Hoogh-gebooren Prins te sien, die noch noyt te voorens binnen Utrecht en was geweest.

Het hadt te voorens onstuymigh en regenachtigh weder gheweest, maer Phoebus alle duysternis en onstuymigheden verdrijvende, wilde met d'heldere en aengename Sonne-glans desen dagh verheerlijcken. Gelijck Aurora savonts te voorens met een lieffelijck wesen was geretireert, om met de gulde stralen d'eerste by d'handt te wesen, en alles met een lieflockende vriendelijckheydt op de been te brengen. Gelijck in effect wegen en straten, huysen, vensters en stoepen, klemde van menschen van jonck van out, van Man van Vrouw, jae en wie en wasser al niet; tot kreupele en stomme incluyt?

(*) Zie Bijlage A, hier achter.

(†) Idem. B.

Fluxx doenmen dito Vrydagh middagh de Trommen hadt begonnen te roeren, soo quamen de voorgemelde 4 Compagnien Borgers inde wapenen, onder hare respective Hopmannen en Officieren seer eerlijck en deftigh toegestelt, met Orangie, en blauwe Veltteeckens, en schoone wapenen, en Orangie, blance bleu, en incarnate pluymagien. De 4 Vaendragers waren mede om het prachtigste, met boucquetten pluymen, accorderende op de coleuren van de Vaendels, daer van 2 Orangie, en 2 blau waren, gevlamt lanxst de stengen, en geciert met het wapen van Utrecht. Yeder Compagnie was in 4 benden verordonneert, den voortocht Musquettiers, 2 benden Pieckeniers, int midden het Vaendel, geprecedeert van 6 Zweert-dragers fraeytjes toegemaect, de 4 bende en achterhoede wederom Musquettiers, de Musquetten glimden, het zijdt-geweer blonck, en de blancke Helmetten gaven eenen weerschijn van glans, en niet minder het aengedost wapentuygh van de Pieckeniers, sulcx datmen daer in overal de menichte sagh, als in eenen klaren spiegel. Het geschiet en Charges was oock seer pertinent en ordentelijck, en met sulck maniement en adres, als of dese loffelijcke Borgers inde exercitie van de wapenen van kints gebeente geoeffent waren, en sonder jactantie, ick moet haer roemen, boven Haegsche, en Dortsche, dewelcke haer vanteren, de geoeffenste, ende geordonneerste van de 7 Vrye Provintien te wesen.

Dese 4 Compagnien Borgers inde wapenen synde marcheerden tot hare geassigneerde Posten, respective van het uytterste van de Wittevrouwe-poort, tot voor het

Stadthuys, en hielden alte tot d'intrede, ofte komste sijns voorgemelde Hoogheydts.

Ondertusschen voechden haer op St. Jans Kerckhof in slaghordeninge 8 Compagnien Soldaten binnen de Stadt geguarnisoent, en middelertijdt ruckte een Compagnie Curassiers Arquebusiers te Peerde, om sijn Hoogheydt ontrent de Bilt t'ontmoeten en daer van daen herwaerts t'escorteren. (*) Dewelke advertentie hebbende noch wat verders als de Bilt treckende, den Prins resconteerden, en door der Trompetten geklanck lustich met de faufares verwelkekomden en gesaluteert geweest sijnde, vande Opper-Officieren, soo tradt sijn Hoogheydt uyt de Caros te Peerde, reys gewijs geacconteert en een Dasken om den hals, int swart, en op een swart Peert geseten.

Met dat den Prins de Stadt naerderde, soo quam den Post van Doorne daer van de tijdinge brengen, en daer op quam de over groote menigte der uytgetogen menschen, van Burger en Vremdelingen weder ter Stadt in, met sulck een ghedruys, dat de Poorte scheen te kleyn, en te nauw te wesen, tot dat de Karossen quamen, onder andere die van sijn Hoogheydt was rijckelick vergult, ende met 6 kleyne Peerdekens van Vos-coleur, getrocken, gevoert door Hans Jacobsz. sijn Hoogheydts lijf Carossier, en anderen treyn, daer achter de uytgetogen Ruyters, deftigh gemonteert doorgaens met Orangien Veltteeckens, en ghepresideert van 8 Trompetters de welcke den marsch bliesen, en vervolgens den Prins in welcx wesen men

(*) Zie Bijlage C.

uytbeelden konde alle Princelicke gaven, en qualiteyten (doch doenmael was hy wat bleeck) maer Lodderlick, en d'oogen vol vreuchts, en blijdschap hebbende, thoonde vol te sijn van Godtvruchtigheyt, en goedertierenthey, eenige honderden Edelluyden, en andere Persoonen volchde te Peerde, en noch veel duysenden Menschen, en dus reedt den Prins naer het Duytschen-huys, wesende een groot Logement, datmen seght, die van Malta gecompeteert t'hebben, lanxst de in wapen staende Borgerye, en voor by de slach-orderingh vande Soldaten. (*) Alwaer sijn Hoogheyt de Complementen van verwelkominge door de respective Gecommitteerde Heeren wierden gedaen.

Soo haest sijn Hoogheydt inde Stadt gearriveert was, soo wierden alle de groote klokken geluyt, tot verscheyde reysen, en stracx rangeerde haer de Borgerye inde voorige ordonnantie, en volghden den Prins, en passeerden sijn Hoogheys Logement, die inde Venster lach en alles aensach, hem verwelkomende met drie generale Salves, en voorders doorgaens chargerende. (+)

Zaterdaghs smorgens was den Prins, geconduiteert van een Bende Ruyters en van den Heer Drost van Hagesteyn, Luytenant Capiteyn onses Gouverneur den Heer van Zuylesteyn, gelijk inde qualiteydt als Officier du Corps, sich gheduerigh by sijn Hoogheydt bevindende, tot sijn vertreck toe, van 11 tot over 12 uren inden Dom, alwaer seer treffelick gespeelt

(*) Zie Bijlage D.

(+) Ibid. E.

wiert, met sulck een geloop van Volck, dat men kerc-kdeuren most geslooten houden, en int uytgaen was het naerloopen vande menichte niet minder, en sulcx was daghelicx te doen, waer men maer seyde daer sal den Prins komen, daer was geen ruymte genoegh, gelijk het vol stont inde groote ruymte, ende vleckte vande Maillie-baen, en gekloutert op de plancken, en palen met de wapens, tot op het opperste, ofschoon sijn Hoogheydt daer niet en quam, hoe wel 3 seer kostelicke Maillies, en 12 Orange bollen t'samen 10 ponden vlaems bekosticht hebbende, gereet waren. Maer den Prins dito Saterdag middagh Konincklick getracteert werdende (*) wegens de Edele Moog: Heeren Staten, en d'Ed. Achtbare Heere de Magistraet vande Stadt, bleef dien dagh verders sonder uyt te rijden.

Dit Konincklick Bancket was seer pompeus, 3 mael 36 schottelen gekoochte spijsse vande raerste, en exquisite behoudens een treffelick desert, ofte Bancket vande raerste Suyccades welck in een groot getal schottelen bestaende, behoudens noch eenige cierselen, en frayicheden. En of schoon de Ruyters, en Voetknechten voor de Poort de wacht hielden, echter quamender hondert, en hondert t'selfde te sien, sulcx dat daer oock een groote confluentie Volck t'samen was.

Sijn Hoogheydt sat in een verheven stoel, en met een voetbanck, alles bekleet, hebbende een Gouden Lepel, en Soutvat, met een Oorlogie daer op, voor

(*) Zie Bijlage F.

hem; 'tsijnder rechterhandt sadt als President van d'Ed: Mog: den regerende tweede Burgemeester den Heer de Goyer, en ter slinckerhandt, den Heer van Renswoude ende d'andere Heeren in tamelick getal vervolghens. Zijn Hoogheyt sat tot ontrent half vier aen tafel, en wat tijds gerecreert hebbende quam ontret 6 uren wederom, als wanneer het leste Bancket opgedient wiert, en naer een wijltijts d'omstanders daer van mede gedeelt. Naer dese groote maeltijdt leyde den Heer Praeses, den Prins in zijn Camer.

s'Anderdaechs eersten Pincxterdagh ouden stijl ginck den Prins inde voor, en naermiddaeghsche Predicatie, werdende vande Ruyters geconvoyeert; aende Kerckdeur stonden Soldaten vande Gouverneurs Compagnie, om 'tgedrangh te beletten, dat wegens d'extraordinaire menichte seer groot was, van 6 uren smorgens wasser qualick plaets, dat men den Predikant soude hebben kunnen hooren, en veel bleven den middagh over, om soo de plaets te behouden. Den Stoel vande Dom-Heeren was vol rouw behangen, (*) alwaer den Prins alleen ginck sitten, hoorende, met groote eerbiedinge, aendacht, en devotie de respective Predicaten, van twee seer voornamen Leeraers. Thoonende dus dat hy onder goede Leermeesters is, want de vrees des Heeren is 'tbegin sel des wijsheyt en groote Princen en Regenten, moeten d'eere, en vrees Gods houden voor haer eerste, en meeste, sorge. Ja wilt een Prins aengenaem sijn, en eerbiedelick vande gemeynte bejegend werden, soo moet hy, die

(*) De Prins droeg nog rouw over zijne moeder, die den 3e Januarij 1661 te Londen overleden was.

geheymenis van Staet omhelsen, en de Godtsalicheydt eeren. En Valerius seght: Alle andere, deughden verdienen alleen veel verwonderinge, maer de Godtsaligheydt is de baer-Moeder van veele liefde.

Het leven van de Prins, sijn laten en sijn wercken Een wet is voor het volck, daer op zy stadig mercken.

En Godt seght selfs, die my eert, dien sal ick eeren. Naer 't uytgeen vande namiddaeghsche Predicatie, reedt sijn Hoogheydt, geprecedeert van de Ruyters, en gevolgt van veel Heeren en Carossen, eenen tour door de Stadt, en gaf daer op de visite aen hare Exelentie de Vrouw Gravinne Douagiere van Solms, de klokken speelden, en beyerden lustigh, en onder andere Wilhelmus van Nassouwe; 's avonts wiert sijn Hoogheydt by haer Exelentie seer magnifickelick ten avontmael getracteert, en de confluentie des Volcks en was niet minder als voorens.

's Maendaghs den tweeden Pinxterdag, oude stijl, begaf sijn Hoogheydt sich wederom inde respective Predicationen, ghedaen van deselfde Predicanten: En dien avont was een groote menigte wederom naer de Maillie-baen gerent, maer den Prins hielt sich in 't Logement.

's Anderdaeghs wesende dinghsdag, sijn Hoogheydt geresolveert te vertrecken, soo hadt sich het opperste Element in een melancolicq, en trist-wesen gestelt, en sulcks al van daeghs te voorens, thoonende dus gelijk in droefheydt te zijn, met onse Heeren en Burgers, wegens sijns Hoogheydts vertreck, en hadden ghewenscht den selfden noch eenen tijdt in den boesem

vande wijtberoemde mueren der Stadt te festoyeren, maer als 't doch wesen moest, soo begonnen de trommelen van andere 4 Compagnien Burgers smorgens tusschen 5 en 6 uren te rammelen, om te versamelen, en sijn Hoogheyt te geleyden, en Phoebus mede begon een lieffelijker wesen aen te doen.

Doen nu alles in de wapenen was, behoudens de Militie, soo deden de respective 4 Compagnien Burgers hare parade langhst sijn Hoogheydts Logement, en namen hare poste aen de Tolsteeghschepoorte, en soo voorts binnewaert de Stadt, hier sagh men weder het puyck van geexerceerde Burgers, en indien de voorige schoon in wapenen, en in alles toegestelt waren, voorwaer dese waren niet minder met schoone Musquetten, en Helmetten, Zijdtgeweer, Pluymagien van de schoonste coleuren, en seer treffelicke orangie en witte Veltteekens uytmuntende, de pracht, en cieraet van de Vaendragers van de 2 witte en groene Vaendels; als mede van den toestel van de Pieckeniers.

Naer 't af-scheyt, en afgheleyde Complementen van geluckwenschinge, en bedanckinge tusschen sijn Hoogheyt, en d'Ed: Mogende Heeren, (*) sat sijn Hoogheyt te peerde de meergemelde Compagnie Ruyters, met 8 Trompetters reedt in avantgarde, voor den Prins reedt den Heer van Reede, den Prins daer achter alleen, en thoonde uyt sijn bly gestaltenis, d'aengenaemheydt vande eere en tractement hier ontfangen, sijn mantel waer op d'Ordre geborduert was (+) wiert van

(*) Zie Bijlage G.

(+) De Prins was in Mei 1653 de ridderorde van den Kousen-

een Pagie gedragen, sijn Hoogheys Gouverneur den Heer van Suylensteyn, en veel voorname Heeren Jonckers en Cadetten, volchden al te peerde. De menschen waren wederom met duysenden lanxst de straten, stoepen, huysen, vensters, op de wallen, lanxst de ketens, en op de bruggens vergadert, en geklautert, den wegh naer de Vaert wat zwart van het gekrioel. Sijn Hoogheyt buyten de poorte sijnde, wiert gesalluteert met 3 generale salves vande Borghers. De Ruyters geleyden den Prins tot Jutfaes, en haer gerangeert hebbende, speelden de Trompetters, Wilhelmus van Nassouwen, en op 't leste, scheyden bitter scheyden, &c.

Soo eyndighde dese pracht en onthalinge aen dien Doorluchtigsten Prins gedaen, die wy laten reysen, en de voorsienigheyt recommanderen van den Alderhoogsten, den welcken sijnen Leytsman en hoeder zy, en hem verleenen de gaven van sijne Voor-ouders als de deuchtsaemheydt van Adolphus, de clementie van Henricus, de voorsichtigheyt van Renatus, de geleertheyt van Guillielmus, de stantvastigheyt van Philippus, de kloeckmoedigheyt en heroïque deughden van Mauritius, en Fredricus Hendrick, en alle deughden sijns hooghloffelijcx Vader Wilhelmus, alles ten goede des Staets, en tot maintainue beyde en van vryheyt en van Religie, Amen.

band, door Karel II. Koning van Engeland vereerd; Wagenaar, Vaderl. Hist. XII. bl. 306.

BIJLAGEN.

A.

Extract uit de Resolutien der
H. H. Gedeputeerde Staten 's
Lands van Utrecht.

Veneris V Aprilis 1661.

Op het geproponeerde van den Heere van Heeswyck &t.
in dese vergaderinge jegenswoordigh presiderende, gelet ende
gedelibereert wesende, hebben hare Ed. Mo. goetd gevonden
ende verstaen dat men zal schryven aan Syne Hoocht. den
Heere Prince van Orangie en door expresse bode te senden
na Cleve in voeghen als hier naer volght:

» Doorluchtige Hoochgeborene Vorst ende Heere

» Uwe Hoocht^e reyse naer de stadt ende lande van Cleeff, ge-
» vallen zijnde door dese Provincie; vertrouwen wij in Uwe Hoocht^e
» wederkeeringe naar Leyden, dan oock door dese Provincie sal
» geschieden, in welken gevalle ons zeer aengenaem zal wesen,
» bijtijts ofte eenige dagen te vooren d'eere te hebben van Uwe
» Hoocht. of door desselfs ordre te mogen zijn gepræadverteert
» van den tijd, ende dagh, dat Uwe Hoocht. schicken mocht, alhier
» binnen deser Stadt Utrecht te wesen. Opdat wij dan d'eere
» mogen hebben Uwe Hoocht. onsen dienste te presenteren."

B.

Extract uit de Resolutien der
H. H. Gedeputeerde Staten 's
Lands van Utrecht.

Dominica XXVI Maij 1661.

Ontfangen en gelesen een missive van den Heere van Zuylen-
steyn &c., Gouverneur van Syne Hoocht den Heere van Orange
en gedateert tot Cleve den in Junij 1661 St. No. geschreven
in de Franse tale luydende als volght:

» Messieurs

» Il y a quelque temps que vous prites la peine d'escrire à
» Monseigneur le Prince d'Orange, qu'en cas qu'à son retour
» de Clève, il passat par vostre Provincie, que vous seriez bien

„aise d'en estre avertis quelques jours auparavant. Surquoy
 „je prens la liberté, Messieurs, de vous faire savoir que son
 „Altesse sera sans faute vendredi prochain vers le soir à
 „Utrecht: Et s'il y a quelque chose de vostre service: je
 „vous supplie de me le faire savoir: Et d'avoir la bonté de
 „croire que je m'estimeray infiniment heureux, quand je
 „pourrai, vous tesmoigner que ie suis véritablement etc.”

C.

Extract uit 's Raads dagelijks boek.

's Maandachs den XXVIIe May 1661.

Op d'advertentie dat Syn Hoocheyt voornemens was overmorge van Cleve aff te comen ende donderdaghs op 't huys te Suylesteyn te zijn, ende van daer 's vrydaghs tegen den avond alhier aen te comen, is goetgevonden dat d'Heeren Burgermrn. ende die haer Ed. believeu zal t'assumeren Syn Hoocheyt voor de Wittevrouwenpoort sullen verwellecomen, ende vier comp^{en} borgers int inhalen ende van gelycken vier op Syn Hooch^t uitgeley inde wapenen zijn, ende marcheren volgende d'ordre bij d'Heeren Collonel en Hooftmannen t'arresteren.

D.

's Donderdaghs den XXX^{en} May.

Burgermrn. ende Vroedschap gehoort t'advys van Collonel ende Hooftmannen, hebben eenpaerl. verstaen dat door soldaten sonder vendel het Duytsenhuys sal worden bewaert geduyrende 'tverblijff van syn Hooch^t. alhier, off dat anders bij refuys van dien het Garnisoen niet en sal hebben in de wapenen te comen off sich te onderwinden de receptie van syn Hooch^t. in eenigerhande manieren, kunnende nochtans mede goetvinden, dat de Comp^e peerden sich vervoege acnde Bilt ende van daer syn Hooch^t. conduisere tot het Duytsenhuys.

E.

De uitgave aan Wapencieringe en Buskruid, hetwelk op gewone tijden omtrent f 760 bedroeg, wordt door den Kameraar in deszelfs rekening van 1661—1662 aldus opgegeven, „aan Wessel Smits betaald de som van f 1987 - 2 st. voor leverancie van Buskruid, zoo op het inhalen van Zijne Hoogheid als den ordinaris optogt.” Het kruid werd dus door de

stad verstrekt, en schijnt bij deze plegtige gelegenheid ruimschoots gebruikt te zijn.

F.

Extract uit de Resolutien der
H. H. Gedeputeerde Staten 's
Lands van Utrecht.

Dominica XXVI May 1661.

Opt' gene voorsz. gelet ende gedelibereert synde hebben hare Ed. Mogende communicative metten anderen gesproken, aengaende de forme en maniere van receptie van Syn Hoocht. ende het dienen ende opwachten als oock het tracteren van deselve ter maelyt. Ende voorts binnen ontboden, de Cock Mr. Jan Careweerd, woonende in de place Royale in de Minnebroedersstraet alhier t'Utrecht ende hem aengeseydt Hare Ed. Mo. intentie nopende t'bestellen der maelyden. Houdende t'voorder van de receptie, dienen ende opwachten in advies tot merghen.

G.

Extract uit 's Raads dagelijks boek.

's Woensdaghs na Pinxteren den V^{en} Juny.

Refereerde d'Heer eerste Borgermr. de Leeuw, hoedat syn Ed. ende d'Heer anderde Burgermr. de Goyer, met de twee outste Raiden ende Secretaris, syn Hoocht. voorleden Vrydach buyten de Witte Vrouwenpoorte bewellecomt, ende gisteren ten Duytsenhuyse voor deszelfs vertreck gevaldiceert hadden, ende dat syn Hoocht. 'tselve seyde hem aengenaem te wesen, ende d'Heeren te bedanken voor haer Ed. affectie.

De berigtgever spreekt in zijn stukje niets van de formaliteiten bij den ontvangst van den Prins; wij laten hier volgen hetgeen wij er van gevonden hebben in de Resolutien van H. H. Gedeputeerde Staten, 28 Mei 1661.

Is geproponeert, off haar Ed. Mo. niet souden goetvinden, dat Syn Hoocht. den Here Prince van Orangie &c. door eenige Edelieden het hantwater etc. wierde aangereyckt, Waerop gedelibereert zynde is goetgevonden by deze daertoe te versoeken die Sonen van de Heren van Harmelen & van Mynden en van Sandenburch.

ROSSELLI. (*)

BIJDRAGE TOT HET STUKJE, GETITELD:

HERBERGEN EN HOUTHOUTEN.

(Bladz. 120 seqq. van de vorige maand.)

VOORBERICHT.

Voor eenen geruimen tijd, hadden wij reeds eene uitnoodiging opgesteld, om in dit Tijdschrift geplaatst te worden, ten einde een ieder, die op de eene of andere wijze zich in de gelegenheid mogt bevinden eenige opheldering nopens de ware toedragt der

(*) Wij hebben de *orthographie* van dien naam alhier gevolgd naar aanleiding van het natemelden Fransche werk, hetwelk zegt, dat hij onder dien naam in Frankrijk en in Holland bekend was; ofschoon hij op den titel en in dat werk zelve voorkomt met den naam van Rozelli. In de aanteekening van zijn overlijden staat: Roselli. Het *Morgenblatt* noemt hem Roseli, welke nu de regte spelling is, kunnen wij niet beslissen.

Na het afschrijven dezes, hebben wij uit het besluit van de voormalige Vroedschap dezer stad, van den 28 Maart 1698 gezien, dat hij Lucius Rosselli genaamd was,] zoodat wij aanvankelijk de regte spelling getroffen hebben.]

natemeldene zaak te geven, te verzoeken, dezelve aan de Redactie van dit Tijdschrift wel te willen mededeelen, om daarvan het noodige gebruik te kunnen maken, terwijl het ook in allen geval van belang kon worden geacht, dat de onverdiende blaam, door het hieringevoegde artikel van het *Morgenblatt*, op de voormalige Regering dezer stad, en, hij geheel ongepaste gevolgtrekking ook op de haar opgevolgde, geworpen, werde weggenomen, daar de Redactie van gemeld *Morgenblatt* daaromtrent of zeer verkeerd was onderrigt, of, de toenmalige Regering dezer stad, om gegronde redenen, zóó en niet anders, in die zaak had kunnen of moeten handelen.

De kopij van gemeld opstel van uitnoodiging stelden wij vervolgens aan de Redactie van dit Tijdschrift ter hand, om, des goetvindende, daarin optenemen. Men gaf ten berigt, dat de zaak van dien Rosselli bereids onder de aandacht gevallen was; dat hij had gewoond in hetzelfde huis, waarin de Redacteur en uitgever thans woonachtig was, en aldaar een koffijhuis had gehouden; dat ook nog een fragment van het uithangbord in dat huis was gevonden, mitsgaders nog een ijskelder onder hetzelfde gebouw was ontdekt. Dat er ook een Fransch werk te Parijs was uitgekomen, behelzende het leven en de avonturen van denzelven Rozelli; welk werk men de vriendelijkheid had ons ter inzage ter hand te stellen. Dat men echter, na gedaan onderzoek, meende, dat dit geval veel vroeger dan in 1716 had plaats gehad, enz.

Ons voornemen hoofdzakelijk geweest zijnde ons

bijzonderlijk te bepalen tot het gemeld artikel van het *Morgenblatt*, en aan te toonen, dat, en de tijd daarbij opgegeven geheel abusief was, en de beschuldiging der toenmalige Regering dezer stad, met de gevolgtrekking, geheel ongegrond waren, gaf aanleiding tot de uit elkander zetting van dat een en ander, en gaven wij voorts dat ontwerp der Redactie van dit Tijdschrift in handen, om daarvan, zoodanig gebruik te maken, als dezelve mogt goedgevinden. Deze was intusschen ook niet onledig geweest met het ontwerpen van een artikel over de *herbergen* en *koffijhuizen* van vroegeren tijd binnen Utrecht, waarin dan ook natuurlijk sprake was van den gemelden Lucius Rosselli, als een der eerste oprichters van een eigenlijk gezegd koffijhuis aldaar, in den jare 1698.

Door dit ontwerp der Redactie, hetwelk zeer goed was uit elkander gezet, verviel voor het grootste gedeelte dat, wat wij daarvan op het papier gebragt hadden, en kon dus eigenlijk niet verder van nut zijn, dan, om bij wijze van naschrift of ahangsel, een of ander ter zake dienende, vooral met betrekking tot het meergemelde artikel van het *Morgenblatt*, daaruit over te nemen, of ter nadere bevestiging van het bij eerstgemelde aangevoerde te doen dienen. Wij berustten dus daarin en dachten er niets verder aan te doen. Maar het gemelde artikel over de herbergen en koffijhuizen, onder de rubriek van *zeden en gewoonten der Utrechtenaren*, kwam in het licht in nummer 4 van dit Tijdschrift.

voor, den loopenden jaargang dezes jaars, bladz. 120—133, en de Redactie had de vriendelijkheid ons een exemplaar, tevens met het opstel van dat stuk, ter inzage te doen geworden, met berigt, dat zij er voorbedachtelijk het naschrift, (achter dat opstel staande,) niet had bijgeplaatst, ten einde dit in het nummer van deze maand, met dat van ons vereenigd, op te nemen, en voorts met verzoek, hetgeen ons in dat naschrift gepast voorkwam, daaruit te nemen en bij het onze te voegen, enz.

Wij hebben het noodig geoordeeld, dit een en ander alhier te laten voorafgaan, en zullen ter behoorlijker plaatse aanwijzen, wat wij uit het ons toegezonden concept, dat tot naschrift had moeten dienen, hebben overgenomen.

De aanleiding tot dit opstel is voornamelijk geweest een artikel, onder de rubriek *Miscellen*, voorkomende in het *Morgenblatt für gebildete Stände*, van de maand Januarij 1821, n°. 15, bladz. 59 en 60, (een anderzins zeer geacht Hoogduisch Tijdschrift,) zijnde van dezen inhoud: » *Ein, durch seine Kenntnisse, seine Reisen und seine Geschichte gleich berühmter Mann, Roseli, übergab dem Magistrat in Utrecht eine Bittschrift, worin er um eine Professur der orientalischen Sprachen, oder der Mathematik, der Philosophie, der Geschichte und der Theologie, oder um die Erlaubniss, ein Kaffeehaus zu errichten, bat. Dem Mann, von dem man wusste, dass er in allen diesen Wissenschaften bis zur Gelehr.*

samkeit erfahren war, gestand man nur die Erlaubniss zu, Gastwirth zu werden. Diess geschah im Jahr 1716, könnte aber auch noch 1821 geschehen." (*)

Het is intusschen zeer wel mogelijk, dat de Redactie van het Hoogduitsche Tijdschrift daaromtrent, of, zeer verkeerd is onderrigt geworden, of dat de toenmalige Regering der stad Utrecht, om gegronde redenen, zóó en niet anders, in die zaak heeft kunnen of mogen handelen.

Wat de identiteit van den persoon betreft, dezelve schijnt, na gedaan onderzoek, buiten allen twijfel. Er bestaat ook een werk in octavo, in het Fransch, gedrukt te Parijs in het jaar 1709, bij Claude Rappin, *rue saint Jaques*, in twee deeltjes, getiteld: *La vie et aventures du Seigneur Rozelli*, 3me édition. In dat werk, hetwelk veel van eenen Roman heeft, en, ofschoon voorkomende als uit de pen van Rozelli zelve gevloeid, toch welligt eenen anderen

(*) • Een, door zijne kunde even zoo zeer als door zijne reizen en lotgevallen beroemd man, Roselligenaamd, leverde bij de Regering der stad Utrecht een verzoekschrift in, waarbij hij om een Professoraat in de Oostersche talen, of in de Mathesis, de Philosophie, de Geschiedenis en de Theologie, of om de vergunning, een koffijhuis te mogen oprigten, verzocht. Den man, van wien men wist, dat hij in alle deze wetenschappen door en door ervaren was, stond men slechts de vergunning toe een Herbergier (*Gastwirth*) te worden (§). Dit geschiedde in het jaar 1716, het kon echter ook nog in 1821 geschieden."

(§) Uit den gheelen samenhang te oordeelen, en daar ook het laatste verzoek daartoe strekkende was, zal dit dan toch wel, zoo als wij het gewoon zijn te noemen, koffijhuismecster of koffijhuishouder geweest zijn.

tot schrijver gehad heeft, (daar het toch niet wel te veronderstellen is, dat de persoon zelf zaken zou hebben vermeld, die hem in geen zeer gunstig licht voorstellen,) zegt hij, dat hij in Italië bekend was onder den naam de Colli, in Frankrijk en in Holland onder dien van Rosselli, of van Lucius Azor, en dat hij was gesproten uit eene der edelste familiën van Napels. Dit laatste kan nu wel waar zijn, maar het blijkt dan toch allezens uit dat werk zelve, dat hij geenszins uit een wettig huwelijk was voortgesproten. Zijne geboorte, staat er: was een *mystère, où l'amour a eû toute la part*. Zijne moeder was eene Grieksche slavin, Zébine genaamd, en zijn vader een Luitenant op eene der galeijen van de ridders van Maltha. (Tom. I. p. 3.)

De titelplaat vóór het gemelde werk, stelt eene soort van tempel of paleis vóór, in wiens midden Rozelli staat afgebeeld, zittende op eenen bol, (zekerlijk den wereldkloot moetende verbeelden,) gekleed in eene soort van japon, met eenen gordel om het lijf vastgemaakt, en met eene paruk op het hoofd, naar de mode van dien tijd, hebbende in de regterhand een opengeslagen boek; aan zijne voeten, ter regter zijde op den voorgrond, eenen hoop, verbeeldende eenen tulband, eene soort van rok, zwaard, boeken, enz.; ter linkerhand eene koffijkan met eene kraan, daaronder een schotelje en kopje, ter zijde een paar fleschjes, een' hoed, monnikskap, enz., alles zinspelende op zijne bedrijven en lotgevallen. Er bevinden zich wijders in dat werk onderscheidene prentverbeel-

dingen, (op den titel *Tailles-douces* genaamd,) die, over het algemeen, niet zeer fraai uitgevoerd zijn.

In het exemplaar dat wij voor ons gehad hebben, staat achter aan, op pag. 291 van het tweede deel, met de pen het volgende geschreven: » *Roselli mourut à la Haie, 10 Feb. 1719; il est enseveli à Eykenduïne; âgé de 72 ans.*” Hieruit zoude dus volgen, dat zijne geboorte in of omstreeks het jaar 1647 had plaats gehad.

Hij schijnt wezenlijk te Utrecht eenigen tijd gewoond en zich opgehouden te hebben, ook aldaar een koffijhuis, onder den naam van *Caffé Italien* te hebben gehouden.

In *Tom. II. p. 151 sqq.* zegt hij, dat hij een request aan den Magistraat van Utrecht in het latijn heeft ingediend gehad, waarvan de inhoud in het fransch hierop neder kwam:

» *Messeigneurs!*”

» *Aiant eu l'honneur il y a quelques jours d'arriver dans vótre célèbre ville, je la trouvai si digne de mon attention, que malgré toutes les résolutions que j'avois prises de passer plus outre, je me vis obligé d'y arrêter mes pas, pour admirer, et en même temps, pour aider à cultiver ce jardin rempli des sciences les plus sublimes. Mon parti est donc pris, Messeigneurs, et si vous voulez m'accorder de deux graces, l'une, je n'aurai jamais d'autre tombeau, que la fameuse et charmante ville d'Utrecht. Je suis, Messeigneurs, un homme de la plus haute extraction, après les Rois: la Religion dans laquelle je suis né, m'a rendu jusqu'à present malheureux, à cause des*

opinions contraires que j'en ai toujours conçues, et que je n'ai pu m'empêcher (où les lumières que Dieu m'a données,) de faire éclater dans les endroits même où j'avois le plus à craindre : mais me voila, Dieu merci, arrivé au Port de salut, et à l'abri de tous les impitoyables persécuteurs du véritable Evangile de Jesus Christ : Ainsi, Messieurs, comme je suis sans me flatter, bien versé dans la Théologie, dont je vous donnerai de bonnes preuves, toutes les fois que j'en serai requis ; je prens la hardiesse de vous supplier de vouloir bien m'accorder la grace que je vous demande, de pouvoir exercer ici la charge de Professeur en Théologie, et si par malheur on ne me trouvoit pas un assez digne sujet pour remplir un Poste si honorable, qu'il me soit au moins permis de vendre librement du caffè ; je vous assure que je vous serai également obligé pour l'une ou l'autre de ces deux graces qu'il vous plaira de m'accorder ; puis que je m'estimerai toujours assez heureux, si je puis vivre dans vôte illustre ville, quand même il m'y faudroit patriquer le métier le plus vil, pourvu seulement qu'il me donndt les occasions de vous faire connoître avec combien de respect et de soumission, je suis, etc."

Uit den inhoud van dat request ziet men al dadelijk, dat het eerste verzoek van Rosselli niet geweest is, om als Professor te worden aangesteld in de Oostersche talen, noch in de Mathesis, de Philosophie of de Geschiedenis, maar alleenlijk in de Theologie ; zoodat de steller van het bovengemelde artikel in het *Morgenblatt* hieromtrent verkeerd is onderrigt.

Dat de toenmalige regering der stad Utrecht aan het verzoek van den requestrant, om als Professor in de Theologie te worden aangesteld, geen gevolg heeft gegeven, daartoe heeft dezelve zekerlijk, zoo als reeds aangemerkt is geworden, hare wijze redenen gehad, die ons nu alhier niet staan te onderzoeken, ofschoon het welligt niet moeilijk zoude vallen, deswege gegronde gissingen te maken. Genoeg, dat het alternative verzoek van Rosselli om vergunning vrijelijk koffij te mogen verkoopen, (een koffijhuis alhier te mogen oprigten,) is toegestaan geworden.

Rosselli was, zoo als in het bedoelde werk wordt vermeld, met het koffijhuismeesterschap ook zeer wel te vreden, en zegt, dat hij wel vooruit wist, dat men hem geenen leerstoel als Professor zoude toestaan, en dat hij dit ook niet gezocht had; dat het hem zelfs verdriet zou veroorzaakt hebben; dat hiermede ook geene fortuin te maken was, en dat, hoe het ook ware, de wending, welke hij aan zijn request gegeven had, zijn ontwerp had doen gelukken, hetwelk was om koffij te mogen verkoopen.

Hij heeft dan ook vervolgens niet geaarzeld een koffijhuis te dezer stede op te rigten, waaraan hij den naam van *Caffé Italien* gaf, en, zoo als in het meergemelde werk te vinden is, voor hem zeer voordeelig was. Men wil, dat dit koffijhuis door hem was opgerigt op den westhoek van de Bure- of Keistraat alhier te Utrecht, tegen over het huis de krakeling ge-

naamd, en tegen over de straat, genaamd Achter Sint Pieter, in hetzelfde gebouw, alwaar sinds lange door den Heer Nicolaas van der Monde eene leesbibliotheek gehouden wordt, waar hij zijne boekdrukkerij heeft, en ook door hem de uitgave geschiedt van dit *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht*. Onder hetzelfde gebouw (hetwelk in den loop der tijden natuurlijk vele veranderingen heeft ondergaan, en aan hetwelk nog onlangs aan den oostelijken zijgevel in de Keistraat eene geheele vernieuwing en verandering heeft plaats gehad,) bevindt zich thans nog eene soort van ijskelder, welke waarschijnlijk door Rosselli, of zijnen opvolger in dat beroep, Bartholomeus Galiani, aldaar is doen maken, om op de Napelsche of Italiaansche wijze, de gasten van het noodige ijs te kunnen voorzien. In hetzelfde huis is ook nog gevonden en wordt als nog door den gemelden eigenaar en bewoner bewaard, een fragment van een schild of uithangbord, betrekking hebbende tot het aldaar gehouden koffijhuis van Rosselli, of zijnen opvolger. En zoude voorts dit Italiaansche koffijhuis, zoo men meent, wel een der eerste, zoo niet het allereerste, der koffijhuizen van dien aard binnen Utrecht geweest zijn. Het werd druk bezocht en was, als gemeld, zeer winstgevend voor den eigenaar; daar ook welligt de zoogenaamde sociëteiten toenmaals nog niet zoo bekend waren. (*)

(*) Zie verder ten opzichte van dit koffijhuis, deszelfs oprigter, uithangbord enz. hetgene daarvan vermeld staat op *bladz. 127—130* van dit *Tijdschrift*, onder het artikel over de herbergen en koffijhuizen van vroegeren tijd te Utrecht.

Daar ons in het geheele bovengemelde werk: *La vie et aventures du seigneur Rozelli*, geen jaartal of dagteekening is voorgekomen bij de vermelding der daarin voorkomende gevallen, is het hoogst moeilijk te bepalen, wanneer dezelve hebben plaats gehad. Volgens *Tom. II p. 38*, (het eenige waarbij een zeker tijdmerk vermeld wordt,) schijnt Rozelli in het einde des jaars 1679, toen de beruchte komeet, (gewoonlijk die van 1680 genaamd) verscheen, welker staart van het Oosten tot het Westen zich uitstreckte, te Venetië zich bevonden te hebben, vanwaar hij toen weder naar Rome vertrok.

Het is uit dien hoofde dus ook moeilijk te bepalen in welk jaar of op welken tijd hij het bovenvermelde request aan de regering van Utrecht heeft ingediend, zoo ook, wanneer hij, dien ten gevolge, het bewuste koffijhuis alhier heeft opgericht. Bovengemeld *Morgenblatt* zegt stellig, dat dit geschiedde in het jaar 1716; doch er bestaan gegronde redenen dit jaartal als niet juist aan te nemen, daar dit geval veel vroeger moet hebben plaats gehad, en wel omtrent het laatst der zeventiende eeuw; want vooreerst, meenen wij ons te herinneren, dat bij gelegenheid er nasporingen in de stads Archiven naar dit request of daarop gevolgd appointement of resolutie gedaan werd, dit ook alzoo gebleken is; ten tweede, wordt in het meergemelde werk: *La vie et aventures du seigneur Rozelli*, *Tom. II. p. 151 sqq.* de inhoud van zijn request reeds medegedeeld; dit werk, waarvan de derde druk in het jaar 1709 te Parijs is

uitgekomen, kon onmogelijk een stuk bevatten van het jaar 1716, gezwegen nog, dat de eerste druk waarschijnlijk nog veel vroeger dan van 1709 zal geweest zijn; ten derde, zoo men zich verlaten kan op de bovengemelde aantekening, dat de held dezer geschiedenis overleden is te 's Gravenhage, op den 10^{den} Februarij 1719, in den ouderdom van 72 jaren, zoude het wat apocryph luiden, dat hij, in eenen gevorderden ouderdom van 69 à 70 jaren, nog op een melkmeisje, toen buiten de Waardpoort te Utrecht woonachtig, zou verliefd geworden zijn, en zelfs haar bezwangerd hebben, zooals in het gemelde werk in het breede gevonden wordt. Eindelijk ten vierde, zou zijn verblijf te Utrecht dan ook zeer kort moeten geweest zijn, hetwelk uit zijne levensgeschiedenis niet wel op te maken is; want hij woonde aldaar nog na de bevalling van gemeld melkmeisje. Hij vertrok van daar naar Amsterdam en vervolgens naar den Haag, alwaar hij zijn métier als koffijhuishouder ook heeft uitgeoefend, en in die beide steden ook eene en andere gevallen en ontmoetingen gehad heeft, die in het breede in zijne gemelde levensbeschrijving te vinden zijn. Dit alles, zijne woning en verblijf te Utrecht, Amsterdam en 's Hage, met al hetgeen in die plaatsen door hem is gedaan, verrigt en ondervonden, zou dan in het korte tijdsverloop tusschen de jaren 1716 en 1719, en dus van slechts omtrent drie jaren, moeten hebben plaats gehad, dat niet waarschijnlijk is. Men zoude alhier nog meerdere argumenten kunnen aanvoeren, maar wij vertrouwen,

dat de opgegevene genoegzaam zullen zijn, om te bewijzen, dat het indienen van zijn meergemeld request en het oprigten van zijn koffijhuis te Utrecht, vele jaren vroeger, dan het *Morgenblatt* dit opgeeft, moet hebben plaats gehad (*).

(*) Toen dit stukje aanvankelijk door ons geschreven werd, koesterden wij het gegrond vermoeden, dat de tijd van het indienen van het request en het oprigten van het koffijhuis door Rosselli, vele jaren vroeger, dan het *Morgenblatt* opgeeft, moest hebben plaats gehad, en vanhier, dat wij de hiervoren aangevoerde bewijsgronden te berde bragten. De uitkomst heeft ook doen zien, dat dit vermoeden allezins gegrond was, daar door den ijver en de bemoeijingen van de Redactie van dit Tijdschrift (*sie bladz. 128 van dezen jaargang*.) onwedersprekelijk is aangetoond, dat de toenmalige Vroedschap dezer stad, bij haar besluit van den 28 Maart 1698, aan den gemelden Lucius Rosselli heeft geconsenteerd het verkoopen van allerhande wateren, reukwerken, pastas, chocolati en andere likeuren; en merkt de steller van dat stuk, bij die gelegenheid wel en te regt aan, dat, volgens den hiervoren opgegeven inhoud van het request, het tweede verzoek van Rosselli slechts bestond, om *vrij koffij te mogen verkoopen*, zonder daarbij van likeuren, reukwerken of anderzins te gewagen. Welligt, dat in dien tijd, zoo als nog heden ten dage, dat een en ander, (reukwerken uitgezonderd,) eigenaardig tot het wezen der koffijhuizen behoorde.

Het onderhavige stuk of artikel, getiteld: Rosselli, door ons, als gemeld, reeds ontworpen geweest zijnde, vóór dat het bovengenoemde artikel over de *herbergen en koffijhuizen* in dit *Tijdschrift*, bladz. 120—133, van eene andere hand, in het licht kwam, en waarbij, de juiste tijd van het indienen van het request en het oprigten alhier van een koffijhuis door Rosselli, buiten allen redelijken twijfel is gesteld, zou het, in dat opzigt, voor overbodig kunnen geacht worden, de bij dit stuk hiervoren aangevoerde bewijsgronden als nog te berde te brengen; wij hebben echter geoordeeld, dat stuk in zijn geheel

Eindelijk, wat nu betreft het meergemelde berigt in het *Morgenblatt* voorkomende, en hetwelk eene blaam zoekt te werpen op de handelwijze der toenmalige regering van Utrecht in die zaak, hieromtrent hebben wij hiervoren, zoo wij vertrouwen, het noodige in korte bewoordingen gezegd; latende voor het overige dat geheele artikel of paskwil, tevens met de hatelijke gevolgtrekking, voor rekening en verantwoording der Redactie van gemeld *Morgenblatt*. Is de handelwijze der stads regering in dien tijd, zoo als wij vermeenen, in de bewuste zaak allezins billijk en regtmatig geweest, behoeft de haar opgevolgde in

te moeten laten, en niet uit zijn verband te rukken, te meer nog, daar die aangevoerde bewijsgronden als nu *a posteriori* gebleken zijn *a priori* gegrond te zijn geweest, en wel verre van de nu bekende zekerheid des tijds te verzwakken, veeleer dienen om dezelve nog des te meer te bevestigen.

Om de bovengemelde redenen hebben wij ook het naschrift niet in ons ontwerp ingelascht. Het is altijd moeilijk in een reeds opgesteld stuk iets van eene andere hand en van eenen anderen stijl, hoe verdienstelijk ook, over te nemen, waarom wij hetzelfde woordelijk achter ons stuk hebben doen volgen, niet twijfelende, daar hetzelfde meer bijzonder den levensloop en het karakter van het voorwerp onzer beschouwing betreft, of het zal den lezers van dit Tijdschrift niet ongevallig zijn, te meer nog, daar hetzelfde, onzes bedunkens, het besluit van de toenmalige regering dezer stad meer en meer regtvaardigt, om geen Professoraat in de Godgeleerdheid aan de Hoogeschool te Utrecht te verleenen aan eenen man, wiens moraliteit, buiten al het overige, (de regering, hieraan twijfelen wij niet, zal zich nopens dat een en ander wel bevorens hebben geïnformeerd, of *aliunde* daar wel mede bekend geweest zijn,) daarop geene de minste aanspraak konde maken.

lateren tijd zich deswege ook niet te bekommeren, maar kan rustig voortgaan, zoo als zij bestendig doet, met voor het welzijn der ingezetenen op alle mogelijke wijzen te waken en derzelver belangen te behartigen, zonder zich aan het geschrijf dier buitenlandsche Tijdschriften eenigermate te storen.

Ten slotte nemen wij alhier over, ingevolge de bovengemelde ons gegevene vergunning, het volgende uit het opstel, hetwelk aanvankelijk tot naschrift had moeten dienen; als ons voorkomende zeer juist en ter zake gepast ingerigt:

• Het blijkt duidelijk uit het bovengemelde artikel van het *Morgenblatt*, dat de Redactie van dat Tijdschrift evenmin als de steller van het artikel, met de zeden, gewoonten en voornamelijk met den staat der Hoogeschoolen in Nederland, op dat tijdstip zijn bekend geweest; ditzoude trouwens nog te vergeven zijn; doch om de weigering der regering tot het bekleeden van eenen professoralen zetel, zonder eenig nadenken te veroordeelen, ja zelfs zonder 's mans gedenkschriften, hiervoren vermeld, gelezen en overwogen te hebben, dit houden wij voor onvergeeflijk. Zonder aanmerkingen te maken op de vele misslagen in dat artikel vervat, zoo als het jaartal, (hetwelk een verschil van achttien jaren oplevert,) de onderscheidene faculteiten, de naamspelling enz., willen wij kortelijk aantonen, dat de uitkomst de handelingen van den Raad in dit wijze besluit volkomen regtvaardigt.

Wij moeten daartoe in een kort bestek, eenige karaktertrekken uit 's mans leven opsommen; voorgaande zijne romaneske geboorte, werd hij opgevoed onder de leiding van Roomsche Geestelijken te Napels, en voltrok vervolgens zijne studiën in het Seminarium der Jezuiten te Rome. (*) Na den geestelijken stand te hebben vaarwel gezegd, werd op eenen overtocht van Napels naar Maltha, het schip, op hetwelk hij zich bevond, door eenen Turkschen kaper genomen en naar Patras gevoerd; aldaar bragt hij eenige jaren in slavernij door; huwde er eene Mohammedaansche weduwe, welke hij door zijne vlugtschandelijk verliet. In Messina terug gekomen, geraakte hij onder eene bende dieven, beroofde het lijk van eenen Abt, werd wederom Monnik, verliet op nieuw dezen stand uit hoofde eener minnarij, ontweek naar Venetië, alwaar hij van eenen Messinaanschen Edelman, J. B. Colomne, (†) het stoken van allerlei likeuren, en het vervaardigen van parfumeriën leerde, hetwelk hem later een middel van onderhoud verschaft. Hij ging aldaar tot de Israëlitische Godsdienst over, eensdeels, om met eene Jodin te huwen, doch voornamelijk om van haren vader de zoogenaamde geheime kunst, (*la cabale*) te leeren, naauwelijs gehuwd en zich van de geheimen dier kunst verzekerd hebbende, verliet hij deze ongelukkige, die in eenen gezegenden toestand verkeerde:

(*) *La vie et aventures du seigneur Rozelli, T. I. p. 48.*

(†) *Ibid. Tom. II. p. 23.*

spoedig echter volgde de straf de misdaad; de vader zich zoowel als zijne dochter bedrogen ziende, wendde alles aan om den trouweloozen schoonzoon in het verderf te storten, waartoe zich weldra eene gunstige gelegenheid aanbod. Rosselli had namelijk, om hem zijne opregte genegenheid voor de Israëlitische Godsdienst te bewijzen, een werk geschreven, ten titel voerende: *de duobus impostoribus*, (*des deux imposteurs*). Dit werk, tegen den geest der Roomsche kerk geschreven, bragt hem in de kerkers der Inquisitie; doch onvoldingende bewijzen ontsloegen hem na eene driemaandsche gevangenis. De Israëliet had intusschen het oorspronkelijke handschrift uit Holland, alwaar het werk gedrukt was, doen terug komen, en het den Inquisiteuren te Rome, in welke stad Rosselli zich toen bevond, in handen gespeeld, waarvan het gevolg was, dat hij op nieuw werd ingekerkerd, en niet dan na eene tweejarige gevangenis in het geheim werd ontslagen. Te Geneve gaf hij een werk uit tegen deze geweldige regtbank, onder den titel: *Inquisitione processata*, (*le Procès fait à l'inquisition*). (*) Zijn oponthoud in Frankrijk en komst te Utrecht hebben wij reeds vroeger vermeld.

Dit achten wij als voldoende ter beantwoording van het voormelde artikel. De lezer oordeele!

(*) *Ibid. Tom. II. p. 86.*

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MEI 1839,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	767	765	765	762	153	163	137	115	N. O.	Helder.
2	762	761	761	761	142	162	135	94	idem.	idem.
3	761	761	761	760	95	12	10	94	idem.	Betrokken.
4	760	759	758	758	84	133	14	92	N. N. O.	Helder.
5	757	757	757	758	158	195	192	12	Z. O.	Bewolkt.
6	761	762	762	765	152	16	168	105	N. O.	Helder.
7	763	765	763	765	125	176	175	12	idem.	idem.
8	763	762	761	761	166	207	22	15	O.	idem.
9	758	758	757	757	16	165	15	112	idem.	idem.
10	757	757	758	762	15	128	215	10	idem.	idem.
11	765	765	765	765	8	98	10	57	idem.	idem.
12	763	765	765	765	24	10	75	6	N.	Bewolkt.
13	761	760	759	756	97	123	11	73	N. O.	Betrokken.
14	750	750	748	748	95	11	97	43	Z.	Regenachtig.
15	751	751	752	751	78	9	121	42	Z. W.	Bewolkt.
16	758	758	755	757	88	11	85	67	Z.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	765	765	765	766	102	13	125	6	N. O.	Helder.
18	767	768	768	768	116	135	14	83	idem.	idem.
19	768	768	768	768	13	132	19	135	Z.	idem.
20	769	770	770	770	145	19	165	14	N.	Bewolkt.
21	769	768	766	768	154	152	132	10	N. O.	Betrokken.
22	760	760	760	760	95	103	112	58	N.	Regenachtig.
23	762	765	765	765	85	94	85	6	idem.	Betrokken.
24	757	757	758	759	98	11	88	7	idem.	idem.
25	760	762	762	763	7	82	9	76	idem.	Regenachtig.
26	768	768	768	768	83	136	148	10	N. O.	Helder.
27	768	768	769	769	8	112	12	83	idem.	Bewolkt.
28	769	769	769	769	116	132	135	38	idem.	Helder.
29	768	768	768	767	147	136	21	153	idem.	idem.
30	767	766	765	768	208	228	235	19	O.	idem.
31	764	764	765	762	217	238	235	18	idem.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING.										
1	7611	7605	7603	7607	158	167	165	113	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7615	7615	7613	7612	103	127	12	75	— — 11en. — — 21e.	
3	7646	7648	7646	7645	121	14	144	105	— — 21st. — — 51st.	
	7624	7623	7621	7621	127	145	143	98		

10 's avonds sterke wind.

22 's morgens regen.

29 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762½, Thermometer 126.

Mei 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder:									
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
			M.	V.	M.	V.	M.	V.				
UTRECHT.	62	72	4	8	3	4	3	62	1	60	51	
AMERSFOORT.	24	14	4	"	"	1	"	18	"	20	21	
RHENEN.	3	4	"	1	"	"	1	4	"	"	2	
WIJK BIJ DUURSTED.	2	3	"	"	"	"	"	4	"	3	3	
MONTFOORT.	3	1	"	"	"	"	"	1	"	"	1	
IJSSELSTEIN.	10	5	"	"	"	1	"	1	"	8	4	

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 April 1839.	2 el 67 dm.
15 — —	3 — 70 —
30 — —	3 — 71 —

ONLUSTEN TE
UTRECHT,

IN 1610.

(Ten vervolge van bladz. 92.)

Twee dagen daerna (den 24sten Mei) is affgelesen dat men geen misse ofte paepse vergadering sal houden buiten oft binnen en dat den borger hem niet sal roeren tegen die soldaten ofte weer slaen als sy haer slaen, maer den Officier aenclagen om recht daer over te doen na eysch der saecke. Ende omtrent dese tyd was oock de beroerte in veele steden ende gemeente, als oock onder veele Predycanten int stuck der leere soo in de predestenaty als ander punten, want de gemeente in veele plaetsen seer zyn gechuert en noch dagelycks worden hoe langer hoe meer, als oock hier tot Utrecht niet weynich, want op Pinsterdach den

27^{en} May syn daer met menichte na Jutfaes gevaren al waer men doen dat avontmael des Heeren heeft gehouden, maer het was den Predykant met name Cornelis Cornelissoo van Dongen, van
V. D. I. St.

de hooge Overheydt verboden, dat hy niemant vt der stadt ter tafel des Heeren en sou toelate, omdat men uit Utrecht ginck ter predecacy ende die oogen dienaers niet wilden hooren, om dat sy die schapen om haer wolle en melck, gelyck Paulus seydt, sy soecken alle dat haer eigen is ende niet dat des Heeren Jesu is. Phille. 2., en hebben alsoo groote oneenichheydt gemaect in de gemeente Chrysty tot Utrecht meer als myn betaemd te schryven.

Den 30^{en} May weeder sommyghe borgers ingeluydt die haer te buyten gegaen hadden, soo in spreken opde Overheydt als oock in rebellicheydt tegen de soldaten, by avont bedreven in de wacht om den 5^{en} Juny te compareeren voor den gerechte.

Den 4^{en} Juny is daer weeder een omslach gedaen van Johan Oogly met veel trommels als dat daer geen soldaten buyten die stadt en moeten gaen vechten ofte stooten op lyffstraffe, ende die doodt blyven geen eerlycke begraeving aen te doen ofte oock niet te baeyen buyten ofte binnen en diergelycke artycken meer.

Den 12^{en} Juny heeft men Cappiteyns en Vendrichs gecooren tot schuttery, ghelyck de hollanse steeden en Scheepens tot Cappiteyns gemaect, en

Den 13^{en}, 14^{en}, 15^{en} en 16^{en} der maendt Juny die schuttery aengenoomen ende ontbooden die sy goet kenden, want sy mosten eenen eedt doen in die groene camer int stadthuys, dat sy die Staten en die stadt moete getrou syn en beschermen voorstaen in alles dat tegen die republyckt deser stadt ende landt

soude mogen weesen, hoe wel dat veele trouwe borgers in desen eedt swaricheydt maeckten, nochtans moste dit alsoo geschieden, en

Den 20^{en} Juny is hier een biddach gehouden dat Godt alle saecke wilde ten beste stueren, soo in Vrankryck doort droevick vermoorden van den Coninck Henrichs le Grand, als oock des machtygen Heercracht van den Keyser die affcomt tegen den Hertoch van Brandenborgh om de vreye landen te bevechten van Guelyck ende Cleeve, alwaer die Staten oock haer best in deeden om den Brandenborche te helpen, want hy ons wel geholpen hadde doen wy oorloch voerden tegen den gemeenen vyant vant vaderlant, ende is alsoo den biddach gehouden ter behoorycker tyt en als doen weder voortgevaren in haer schuttery, ende siende dat sy die niet wel conde vol crygen door den swaren eedt die men haer opleyde en voorhielt, hebben sy den eedt wat verlicht en vermindert en alle die borgers doen sweeren hooch ende leech, ya Canter selve is den eedt onderworpen geweest met syn bueren op den 22^{en} Juny, en soo voort alle man mit heele buerten seffens veele dagen duerende, ende in dese dage is daer een groot getreck geweest van soldaten die in quamen en uttoogen en verwisselde tegen ander vendels, soo dat daer geen vendels uttoogen ofte daer waren weder ander in de plaetse eerse uttoogen die beter waren ende oock in dese tyt en dagen sach men hier veel ammonitie van oorlooge doortrecken van cruyt, loot, geschut, metselaers, timmerlujen, backers en

andere liede diet leger volchde na den Brandenborche onnoodigh hiervan veele te schryven, dat onse stadt Utrecht niet aengaet, syn lantsaecke.

Den 25^{en} dach Juny syn alle de Engelsche en Schotten gecasseert van de Staten, dat geweer neergeleydt ende strack weder aengenomen in den naem van den Coninck van Engellant.

Denselven dach is den borger sommyge buerten weder opgeseydt den eedt die sy snamiddachs soudē hebben moeten doen tot weerseggens toe, om dat Hendrick van Helsdingen den eedt niet wilde doen, seggende dat die Staten eerst soudē moeten haren eedt doen gelyck als Souveryn Heeren doen, ende die sy weesen willen en toonen te syn, want den Prinse van Orange salyger gedachten anno 1578 dede ons eenen eedt, ende doen wy desselven gelycke weder aen hem ende dat in presensy van de 8 vanden delen borgery die daer present vloogen en op sulcke maniere seyde hy, wilde hy syn eedt wel weder doen ende dat tot welvaren van t vaderlant, soo heeft men over hem geclaecht aen de hooge Staten, soo is hem een briefken gesonden den 30^{en} Juny op een saturday van Jan van Sulen (Schout) der stadt Utrecht dat hy soude vertrecken in 24 uren vt stadt en lande van Utrecht, waar door groote verslagentheydt is gecoomen onder die borgery die het seer jammerde om eene goede saecke vt syn vaderlant te moeten vertrecken en die van een relycghe syn.

Den 29^{en} dach is het vry leger offgeleesen om te soedelen op den Rynstroom en voorts opwaerts vol-

gende, desen dach is Hendrick van Nassau mit Graeff Jan Colonel Sissel en meer andere vt den Hage coomende, getrocken na boven.

Den 1^{en} July op sondagh is dat avontmael des Heeren gehouden binnen Utrecht na ordynaris gewoonte, maer veele thuys blyvende die daer niet en costen coomen door deese ongerustheyt van de stat en gemeente en noch alle meerderde van dage tot dage. Ende desen dach is syn Excell. Graeff Maurits oock ingecoomen snamiddachs ten 4 uren en smorgens ten 5 uren weeder utgetoogen na boven int leger van den Brandenborche, ende snamiddachs is den jongen Hartoch van Bronchswyck ingekomen ook ut den Hage en smorgens den 3^{en} July ook na boven getogen, ende desen dach is die accordacy gemaect tuschen Hendrick van Helsdingen ende de Staten, ende hy blyft in die stadt, dus heeft hy den eedt gedaen als Dirck Canter, ende daer is act van gepasseert dat die Staten haere eedt oock doen soude naer behooren.

Den 4^{en} July moesten die opgeseyde buerten weder sweeren ende eedt doen die heele stadt deur, want de schouten van de buerten mosten elck syn seelen overgeven, elck op syn dach daer toe bestemd door de heele stadt ende sticht, ende in dese tyd hebben wy 12 vendelen ingehadt voor 10, en alle avont een corporaelschap vt elck gewaect.

Den 6^{en} July heeft men die weet laten doen dat hem die schuttery reed soude maken tegen den 23^{en} dach July op maendach smorgens ten 6 uren voor

svendrichs logement te coomen op de boete van 12 gulden.

Den 13^{en} dach July is Hendrick van Nyerooy gevangen en daerna gebannen vt de stadt den 2^{en} Augustus, syn leven lanck geduerende. Den voorschreven July is de schuttery opgecoomen elck in syn oordering, Borgemeester Volcke Both als Colonel onder Eldert van Helsdingen, daerna Dueverden, ten 3^{en} Dirck de Goyer, ten 4^{en} Adryaan de Rooy, en elck vendel syn naam, eerst den Voetbooch, ten 2°. die Haecks-bus, ten 3°. die Hantbooch, ten lesten die Kalyve, en syn soo door die stadt getoogen achter malcanderen omtrent 600 mannen sterck, over die stadplaets coomende, hebben die stadttrompers gespeelt en quamen op de Neu by een en daer oock weder gescheyden alle vier de vendels, en van dit trecken der schutters is datelyck een Liedeken gemaect, daer oock in ver-vaet is alle dese voorgaende handelinghe tot noch toe in een somma, dat ick hier by stelle om te singen dit voorgaande schrift, ende gaet op de wyse: *De reyn liefste vierich.*

1.

Ick ben nu gedachtich
Den voorleeden tydt,
Hoe ik was woonachtich
In Utrecht verblydt,
Toen dacht vlooghen
Van die schoone borgery,
In de stee nu tooghen
Maer vier vendel schuttery.

2.

Hoe dat by is coomen,
Sal ick doen verhael,
Dat heb ick vernoomen
Gesien altemael,
Door de alteracye
Die de borgers richten aen,
Een groote trybulatye
Doen sy ut staken die vaen.

3.

Int jaer van sestienhondert
 Ende tien daer by,
 Was elck seer verwondert
 In Jannewary,
 Doen die eerst begoste
 Door een cloeck en stout be-
 Een seer groote coste (staen,
 Is deze stadt aengedaen.

4.

Omdat wy die Staten
 Wouden hebben off,
 Mit al soo te praten
 Maeckten wyt seer groff,
 Soodat sy haest quamen
 Mit een leger voor die stadt,
 Om ons alsoo te pramen
 Dat wy souden worden madt.

5.

Tot haren wil creegen
 Sy die stadt eerlanck,
 Hoewel dat wy sweeghen
 Twas tegen ons danck,
 Dat sy daer in quamen
 Met chrysvolck ongetruert,
 Die nu waken tsamen
 Soomen alleavontsien buert.

6.

Sy hebben offgedane
 Al die borgerwacht,
 Die daer plach te gane
 Ronde in der nacht,
 Dit moeten wy lyden
 Dat het nu soldaten doen,
 Mit geweer op syde
 Oft men ware vyant koen.

7.

Daertoe hebben myn Heeren
 Den gemeenen man,
 Altemael doen sweeren
 En genoomen daer van,
 Al die sy begeerden
 Tot haer nieuwe schuttery,
 Om alsoo te
 . . . mis in de maent July.

8.

Als sy hebben gedane
 Den bestemden dach,
 Trommels hoorden me
 Mit een groot gewach,
 Doen mosten op die beene
 Al die Heeren groot en cleen,
 Om op te trecken reene
 En alsoo te coomen byeen.

9.

Men sachse marseeren
 Dese schutters eel,
 Met fluweelen cleeren
 Waren daer seer veel,
 En trots in die wapen
 Waren sy met moede fel,
 Die chryslic sach men gapen
 Wie weet of haer . . . wel.

10.

Want sy mosten zane
 Den geheelen dach,
 Cloeck op die wacht stane
 Al soo men wel sach,
 Om dat geen rumoere
 Soude coomen in de stee,
 Sorgende voor oproere
 En alsoo te trecken in vree.

11.

In 't trecken sy cregen
 Hoort wel myn
 Eenem grooten regen
 Die haer dede vlien ,
 Overal in huysen
 Soo men sach opt selve pas,
 Die Hemelse sluysen
 Liepen over haer seer ras.

12.

Dus syn sy getoogen
 Dees vier vendels schoon,
 Lustich als sy vloogen
 Want sy creegen tot loon,
 Den wyn hooch verheeven
 Omte drinken met den mont,
 Die haer wert gegeven
 Tis waer dat ick udoen kont.

13.

Op die Nue sy quamen
 Dese vendels koen ,
 Stonden daer te samen,
 Om naer huys te spoen,
 Men sachse daer scheyden
 Elck trock naer syn quartier,
 Den Cornel haer geleyden
 Wasdat niet een vraey plasier.

14.

O ghy Prince crachtich
 Siet van boven neer,
 Geeft vrede eendrachtich
 Dat wy moogen weer,
 Met malcanderen leven
 In liefde en eenicheydt,
 O Heer wilt ons dat geven
 Nu en in der eeuwicheydt

A M E N.

Eendracht maeckt macht.

Anno

1610 den 29^{en} dach Juely.

Finis

Als elck by de syn is,

Soo waer ick oock gern daer de myn is,

Godt kent de zyne.

Den 24^{en} dach July een groot rumoer geweest savonts toen die soldaten optoogen op de Nue tussen den borger en de soldaten, alwaer den Mayuer gequest wort op syn peert van een straetmaecker Meerte genaent.

Den 25^{en} July oock tussen den borger en den geweldyge, maer is wel vergaen. Desen dach is Claes de Gooyer in Nystraet voor syn deur ge-

quest van een soldaet, en deesen dach is affgeleesen van t stadthuys dat den borger niet over die geute en sal gaen op die Nue, om onder die soldaten te dringen over die guet, en op den

26^{en} en 27^{en} dach is een placaet affgelesen op de Nue onder die soldaten, van wegen den Gouverneur Oogly, als dat die soldaten niet coomen sullen op die Nue die geen wacht en hebben dan die offycieren, en die sullen gehouden wesen den borger niet qualyck toe te spreken, op dat daer geen meerder swaricheyt en coomen, op dat daer geen onnoosel bloet werde gestort binnen Utrecht, dat naby is geweest maer wel vergaen.

Den 1^{en} en 2^{en} Augusty is dat geschudt weder van de wallen gehaeldt, dat noch soo lange daer op gestaen hadde en weder in het ammonytsyehuys gebrocht.

Den 3^{en} Augusty syn die soldaten niet meer op de Nue in slachtoorden savonts gecoomen, maer van 't vendrich logement na de wacht getoogen.

Den 8^{en} en 9^{en} Augusty heeft men een wachthuys gaen beginnen te maecken midden op de Nue van noortwechse steenen, daer sy lang over maeckten eert reed was.

Den 16^{en} Augusty is den Princesse van Orange, huysvrouw van den Graef van Bueren in Utrecht geweest, gelogeert in den Hulck. Den 24^{en} August is tyting gecomen dat die stadt Guelyck geackordeert was mit syn Excell. Gr. Maurits en den Brandenburger.

Den 5^{en} September is Elbert van Helsdingen haestich dood bleven opt Oude Kerckhof in de Key-serscroon (daer was wyn schoon) en doot huys ge-

brocht. Den 6^{en} dach hebben die soldaten deerste reyse gewaecht in de Nieuwe Corte Gaerde op die Nue voor Zeselye Clooster.

Den 11^{en} syn die Schouten van die buerten ontbooden ofte daer noch iemand ware die soldaten begeerde, daer soude incomen.

Den 12^{en} dach savonts is op die Nue int wachthuys een groot rumoer geweest, soo men seyde van alarm te roepen, soo dat de soldaten mosten in de wapen weesen, niet wetende wat daer te doen was ofte wiet deede.

Den 13^{en} syn die Schouten van die buerten ontbooden ofte sy die cleppers of begeerden, men soude die dan wel cassere, maer synt gebleven.

Den 18^{en} syn daer weder soldaten ingecoomen om te wisselen tegen ander, ende bleven nu 13 vendel in de stadt voor ons, en trecken nu weder alle avont op met vliegende vendelen, alle avont 3 en een Corporaelschap voor den Commandeur tegen over die Domsteegh daer hy woont.

Den eersten October op maendach is de Magestraet verset na gewoonte en genoomen Moersbergen en en Drillenborch Schepens en Rade na vevant, en smorgens vroeck die soldaten de weet laten doen, dat die soldaten niet uit haer quartieren en soude gaen maer by huys blyven.

Den 18^{en} October afgelesen dat men geen liedekens moet singen van *Glippers* ofte *Ho man hoo*, ofte pasquillen macken ofte stroyen, want die Schoute met syn dienaers hebben savonts langs die straten ronde

gedaen ofte sy ymant van Glippers hoorde singen, die mosten op Hasenberch springhen.

Den 22^{en} October alle die soldaten gemonstert sonder ymant aan de poorten te laten.

Den 25^{en} October eenyge ingeluydt die rumoer gemaect hadden savonts op die straet, onder andere Jan Melsersen ende Tielman syn broer Passementwerker, maer niet en quamen.

Den 5^{en} November 1610 hebben die soldaten weder gemonstert als vooren, omtrent dese weke is den borger 2 stuver affgetoghen van servys van de soldaten, hebben nu maer 7 stuver.

In dese maent is Johannes Utenboogaert tUtrecht coomen voor een wyle tyts hier gestaen, meende die verstrooyde gemeente weer by een te brengen, die in dese troebelen oneens waren geworden door verscheyden oorsaecken.

Den 4^{en} December syn sommyge boeckvercoopers voor de Heeren ontbouden om het ya ende neen van Utenboogaert, oft sy niet en wisten van wie dat het quam, daer mosten sy eedt op doen dat syt niet en wisten.

Den 5^{en} is Claes de Gooyer gesocht in syn huys, maer ontquamt.

Den 6^{en} smorgens vroeck alle die 13 vendel in Bataly gestelt op die Nue ende Gansmarkt en de plaetse, die ruytery van Amersfoort in laten coomen en op Vredenborch gestelt tot savonts, en desen dach syn der veel borgers gesocht en oock Claes de Gooyers wyff gevangen, maer ontset door die buerwyffs, en desen dach is affgelesen, soo yemant Claes de Gooyer met syn soon den Offecier in handen wist

te leveren, soude 300 Guldens hebben, en die hem wiste ofte herberchde en niet aen en brocht, die soude 300 Guldens verbeuren.

Den 8^{en} op saturday syn daer 10 ofte 12 borgers ingeluydt, onder welcke was Tymen van Wee en andere meer, wat sy gedaen hebben is Godt bekent, ick weet het niet.

Den 12^{en} is Claes de Gooyer ingeluydt met syn soon. In deesen nacht is daer een rumoer geweest doort schieten van een soldaet die een vleeschouwer quetste, dat hy daer aen stierf, soo dat die ruytery door de stadt reden snachts, en dese weke syn daer noch soldaten ingecoomen, en den 19^{en} December noch 2 vanen ruytery, en die een vaen van syn Ex. weer vtgetoogen, synt nu in de stadt Utrecht 15 vendel voetvolck en 2 vanen peert, samen 17. Noch op den

24^{en} synde Kersavont, heeft men die ketenen aan de straten afgebroken, en oock rondom die Nue daer na oock die palen.

Op den 25^{en} Kersdach Utenboogaert in den Dom geleert, en oock het avontmael des Heeren daer utgereikt.

Den 27^{en} December een ordenancy offgelesen van den brant, hoe yeder hem daer in sal dragen en reguleeren in tyd van noodt.

Den 29^{en} weder Tymen van Wee, Willem Oucoop en anderen ingelydt.

Den 30^{en} Utenboogaert in den Dom gepreect. Dit is het principaelste van het jaer 1610 dat ik meest heb gehoort of gesien.

Eynde des Jaers 1610.

FUNDATIE EENER BURSE IN COLLEGIO JURIS-
TARUM TE LOVEN BY MR. *LAMBERT*
TEN DUYNEN, CANONICK TE DOEM
'T UTRECHT, 10 SPT., 1553.

Wy domdeken ende capittel der cathedrale kercken ten Doem 't Utrecht doen condit ende beken-
nen voir ons alle onsen nacomelinghen, dat also die
eersame heeren, Heer Henrick Coeverts, Heer
Jan Beyer, Heer Jan van Vecht, canoniken, en-
de Heer Dirck van Walsen, prebendaet ten Doem
voersz., als d'executores van den eerweerdighe ende
hoochgeleerde Heer, Meyster Lambert ten Duynen
licentiaet in beide rechten, canonick in syn leven der
kercken ten Doem voersz., onse medebroeder, sa-
ligher gedachten, achtervolghende syn testament ende
uyterste wille tot een ewighe fundatie, erectie ende
onderhoudinghe eener burse voer een student ofte
clerck binnen der stadt ende Universiteyt van Loven
in Collegio Juristarum, hetwelck nu staende is prope
vicum artium ons toegetelt ende overgelevert hebben
ende wy henluyden geheel ende al ontfangen hebben
aen goede gereede penninghen die somme van neghen
hondert Karolusgulden, tstuck voor twintich stuvers
brabants gherekent, welcke penninghen wy voirts in
noetlyken oirbaer ende profyt van onser kercken ge-
keert ende uytgegeven hebben tot onsen wille; soe
est, dat wy aensiende den goeden wille, affectie ende

liefde van Meyster Lambert ten Duynen voersz.
 saliger, onse medebroeder met goeden, ryphen rade
 ende wel bedachten moede, erfelyck vercoft hebben
 ende vercopen jegenwoordelick in cracht deses briefs
 voor ons ende onse nacomelingen den voersz. execu-
 toren van Meyster Lambert voersz., onsen mede-
 broeder, tot behouff der voersz. Bursen in Collegio
 Juristarum voersz. die rechte werde van 36 Karolus
 gulden pagements voersz. tjaers erfelyke renten ende
 wy hebben gelooft ende geloven vermidts desen voor
 ons ende voor allen onsen nacomelinghen dese voersz.
 zes ende dertich Karolusgulden alle jaer te betalen
 op twe termynen, daer die jerste termyn of wesen
 sal ende verschynen opten heylighen Paesdach anno
 vyfthien hondert vier ende vyftich ende d'ander ter-
 myn op Sunte Remigiusdach daernaest volgende ofte
 binnen ses weken nae elcken termyn voersz. onbe-
 grepen jaerlicx erfelick ende ewelick, ende dat bin-
 nen Utrecht aen handen van die gemachticht is, ende
 suffesante Quitancie brencht van den President collegii
 ende burse voersz. offte van den bursaell, der gehou-
 den sal wesen in syn eerste admissie dat collegium
 cautie te stellen, ende de penninghen in behoudt van
 den President collegii op termynen als voersz. op syn
 cost binnen Loven te leveren, voer welke betalinghe
 te doen op termeynen ende binnen Utrecht obligeren
 wy alle onse kerckegoederen, erve ende landen, soe
 waer die gelegen syn, ende submitteren onse kercke-
 goederen alle geestelyke ende weerlyke rechten, daer
 dese onse brief voor gethoent ende geproduceert sel

worden, omme by gebreecke van betalinghe, onse kerckegoederen, ruerende ende onruerende, daervoer te moghen houden, arresteren ende becommeren, om sulcx daeraen te moghen verhalten, mit allen scaden ende costen, die daerom gedaen waren, renunceerende ende verthyende van alle rechten, geestelycke ende weerlicke, alle privilegien, exceptien, subtielheyden, nieuwe vonden, ende allen anderen defensien, hoedanich die wesen moghen, ende ons te baten souden connen comen in enigher wys; Ende sonderlinghe den rechtsseggen den dat generael renunctiatie nyet genoegh en is, tensy dat speciael renunctiatie ofte verticht voergaende sy, welcke penninghen voersz. byden ontfanger van 'svoorsz. Collegie den persoon, by ons genomineert ende gepresenteert uytgereyckt sullen worden, ende tot betalinghe strecken als alder bursalen der voorsz. Collegie, ende indyen die kosten jaerlicx meer beliepen, dan die ses ende dertich brabantische guldenen, soo sal den Bursael gehouden wesen die reste ende t' overschot te suppleren ende op te leggen uyt syn eygen buydel, daertoe den president oft ontfanger in syn admissie ende als hy totter buerse toegelaten wordt suffisante cautie ende burse stellende, daer hy aen gehouden ende mede tevreden sal wesen; ende indyen die kosten min, dan ses ende dertich gulden beliepen, soe is onse meyninge dat men die reste den persoon, by ons genomineert wederkeren sal, omme daermede syn wille ende syn profyt te doen. Ende tot dese voorsz. bursen sullen de voorsz. Executoren tsamenlick nomineren ende praesenteren,

so langhe sy leven ofte die dan in leven lyve wesen sal, alse verschynt een persoon, bequaem ad studium juris van den bloede van salige Meyster Lamberts vader ofte moeder ende confereren die Burse, soo lange enich van de Executoren in leven wesen sal ende theynden dode van den lesten van den Executoren voorsz. soe sullen wy Doemdeken ende capittel der cathedrale kercken ten Doem 't Utrecht voorsz. ende onse nacomelingen erfelyck ende ewelyck de voorsz. Bursen hebben te vergeven, daertoe te nomineren ende presenteren een persoon bequaem ad studium juris, binnen der stadt Uytrecht geboren, ende dese voorsz. praesentati ende nominati, als boven sullen moeten bequaem wesen ad studium juris, welcke cognitie ende bequaemheyt staen sal tot seggen ende dispositie van de dekenen facultatum utriusque juris, provisores ende president der voorsz. collegie, die welcke, indyen sy den voorsz. praesentaet judiceren ende bevinden geheel daertoe onbequaem te syne, sullen sy die Executoren, soe langhe, als sy, of yemant van hemluyden in levende lyve sye ende nae haerluyder doot, den Doemdeken ende capittel voorsz. dezelfde onbequaemheyt binnen eender maent a die praesentationis overscriven, opdat men dan nae uytwysen der voorgaender puncten ende articulen een ander ende bequamer sal moghen praesenteren; Doch aleer voorsz. met conditien ende voirwaerden, te weten, soe langhe yemant in den leven is, wesende van den bloede van Meyster Lamberts vader ofte moeder, daertoe bequaem wesende, als boven ende die

selve sulcx vande Executoren, dan in levenden lyve wesende ende theydens doot der Executoren voersz., wy ofte onse nacomelingen, denselfden persoon bequaem ad studium juris wesende vanden bloede als voersz. gratificeren ende voor allen anderen vreemden nyet vanden bloede wesende prefereren ende voorstellen. Dan soe wanneer nyemant en is, beweselyck vanden bloede, als voersz., bequaem wesende, soe sullen die Executoren voerszcr. ende nae doode van hemlyden, wy ende onse nacomelinghen die vrye collatie ende praesentatie hebben euwelyck ende erfelyck op alle manieren ende conditien voerscr. Is voerder geacordeert, dat dieselve persoon, die tot dese burse genomineert ende gepresenteert ende daermede versien sal worden, onderhouden sal worden in Collegio Juristarum voersz. tot vyf continuele jaren aen malcanderen, in alle manieren, als voersz. staet, binnen dewelcken tyt hy sal moghen hebben met verlof ende consent van den president derselver collegie een maent tsjaers conjunctim vel divisim, om syn vrienden te besoucken ende ander proper saken te vervolgen, maer soo verre hy hem absenteert van derselver collegie acht daghen langer, dan die maent boven voersz. zonder consent vanden president der voersz. collegie, dat alsdan die buerse de facto vaceren sel, ten sy, dat hy bewysde dat datselfde duer nootlycken ende legetime saecken geschiet ware; Ende dese voersz. persoon by ons genomineert sal hem tamelyck ende eerlyck draghen hem appliceren ende neerstelyck voeghen ad studium juris, die gewoenlycke lessen, dispu-

tation, ende andere exercitien, soe wel die in collegio als in gedaen worden, frequenteren, ende hem daerin oefenen, als andere bursalen der voorsz. collegie, hem mede conformerende ende regulerende nae die statuten ende ordinantien der voorsz. collegie, soe wel die in toecomenden tyden geordineert ende gemaectt sullen worden, als die nu gemaectt syn, ende namentlyck die ordinantie uyt wysen, dat een yegelyk bursael, als hy toegelaten wort ende die burse ontfangt, gehouden is, den praesident ofte ontfanger der collegie voorsz. aen te tellen thien brabantische gulden, omme daarmede provisie te doen tot behoef vanden collegie welcke sy wederomme ontfangen, als haren tyt ende jaren gecomen sullen syn, daerenboven soe sal dese persoen versien metter burse, als boven binnen desen vyf jaren gehouden wesen te promoveren in baccalaureum utriusque aut alterius juris, en publice te responderen in magnis vacantiis, als dat die gewoente ende manier is. Alle welcke voldaan ende volbracht synde, indien die selve persoon dan woude voorts procederen ad licentiam, sal alsdan dat sesde jaer toe hebben; Dan gebuerdent, dat enighe persoon wesende versien metter buerse voorsz., syn geheele jaren nyet en soude willen resideren, ende syn studium in utroque vel altero jure willen compleren ende continueren tot vyf jaren, als voorsz., ofte daer te langhe absentie ende afwesen vanden voorsz. collegie, sonder consent van den praesident als boven onduechdelyck leven, rebellie, ofte andere quaet regiment mach worden in sulken ende alle andere gevallen, dat

die buerse vaceerde sullen die voorsz. dekenen, provisuers ende president van 't voorsz. collegie altyt gehouden wesen den voornoemten executoren ende na dode derselver executoren, ons ende onse nacomelingen, binnen eender maent naeder vacatie die selfde vacatie indyen gevalle sullen die executeurs, ofte wy na aflyvicheyt van hem appliceren tot reparatie ende onderhoudinghe van Sinte Willebrorts collegie binnen der stad Utrecht, waerinne Meyster Lambert ten Duynen voorgenoemt mede twee bursen gefundeert heeft, ofte anders, daer ons goet duncken sall, ende sullen alsdan die voorsz. executeuren, ende na dode van hemluyden wy ende onse nacomelingen die selve buerse tot allen tyden alse vaceert moghen verheven enighe persoon, gequalificeert, als voorsz., sonder tegenseggen van yemanden; Ende off by gevalle dese buerse byden voergenoempden executoren ofte daerna by ons ende naecomelingen sculden langher moste vaceren dan dry maenden of vier, een jaer ofte meer, soe en sullen die Dekenen, provisors ofte praesident vanden voorsz. collegie alsdan noch ter geenre tyden met die selfde buerse geen ander moghen provideren, dan sullen dieselfde buerse open laten staen, mits ontfangende altyds die voorsz. renten ende die selve appliceren tot reparatie der huysinge van 's voorsz. collegie. Item dese voorsz. persoon metter bursen voorzien als boven sal gehouden wesen dagelycx te lesen voor die siele van salighe Meyster Lambert voorsz. syne fondateur ende syn ouders, vrienden ende maghen die twee psalmen van David miserere mei Deus,

ende: de profundis ende in syn andere gebeden ende duechdelycke wercken (als hy geestelyck is) des gedachtich wesen. Ende gebuerdet, dat die voorsz. collegie geannihileert worde ende verginghe (dat God verhoeden moet) soe sullen de executoren ende wy ende onse nacomelinghen na dode van hemluyden dese renthen van ses ende dertich gulden tsjaers geven enen goeden clerck, als boven, omme daermede te Loven te studeren ende te wonen in een ander huys ofte collegie ter tyt toe dat het selfte collegium juristarum voorsz. weder gerepareert wort. Alles sonder argelist. Ende deser brieven synder drien, gelyckelyck sprekende van waerde de waerde waervan die een tcollegium juristarum voorsz., d'andere der voorsz. executoren ende den derden ende lesten brieff voorsz. wy Doemdeken ende capittel der kerken ten Doem voorsz. hebben. In oerconden van allen punten voorsz. hebben wy Domdeken ende capittel voorsz. onsen segghel beneden aen desen brieff doen hanghen.

Gegeven in 's jaer ons Heren duysent vyfhondert dry ende vyftich opten thienden dach Septembris:

Onderteeckent aldus:

Adrianus a Renesse decanus Trajecten. subsd. Lamsweerde uts. Capituli.

PESTZIEKTE.

Voert laet die Rait weten ende gebiet enen ygeliken. Alsoe die pestilencie God betert alhier binne

onse Stadt regneert wairt dat deser tyt voirt binnen onse Stadt van Utrecht ymant sieck worde van den pestilencie ende men in dat huys enige neringe of penwaerde vercofte, ende men den siecken terstont vten huyse niet en brochte, dat men terstont dat huys toe sluten sel, ende gheenrehande neringe oft penwaerde (*) daer wt vercopen en sel, ten sy by consent der Oversten ende storf die zieck van synre zieckheyt, soe en selmen die dore van den huse niet op moegen doen om enige waren wt den huse te vercopen binnen ses weeken nadien dat die dode begraven waren by tverboeren van t vercofte goet, ende daertoe xxv ss totter stat behoef, alsoe dicke alst gheschiede sonder ymant des te verdragen. Ende sellen enen dacscoef (†) boven ten veynster wthangen.

Buurspraakboek 1483. Des sonnendaghs na Martini xvi Nov.

S T A D S W A A G.

Item die Wage had Jan van Lochorst thele jaer om xiii^x ss , ende soe hem die vercoft was nader ouder gewoenten, ende daer nyet veell off en quam, soe scont hem die Raet ende syn erfnamen dair off quyt gescouwen alsulke sculden als hy ander stat ten afteren was, van den statpoirten ende toornen te decken, ende van dat men hem sculdich was van de verstorven renten aen te brengen en dair toe was

(*) Vid. Kiliaan in voc. Penne-waere *rectius*, penninck-waere dat nyemant gheenrehande vleesch bi penninc waerde vercoopen sal. In Charta Ai 1397 apud J. de Riemer, *beschr. van 's Gravenh.* D. II. bl. 303.

(†) Id. lib. in voc. Dack-schooue, *stramen testis*, *culmen*.

hem verschenen voir synre doot van sinē lyfrenten en ð, die hy oec der stat te goede gescouwen heeft, ende hier mede heeft hem die Raet ende syn erffnamen van der Wage quyt gescouwen ende opgenomen, ende voirt doen bewaren Peter Trinden, die dair rekeninge van doen sell, aldus blyft myn ontfangen hierop en ð.

W A A G M E E S T E R.

Die Wagemeister placht jaarlicx te gheven van der Wagehure ende Wichten xvj ð.

Stads Kameraers Reken. 1483.

BEPALING OP HET HOUDEN VAN HONDEN, BINNEN UTRECHT, IN HET JAAR 1446, DES WOENSDAGS NA ST. MICHIELSAVONT.

Syn overdragen, Scepen, Raide ende Oudermans dat tenden (*) xiiii dagen na dien men dit ter clocken (†) verkundigen zell, nimant ghene honde houden en zell binnen onser stadt hy en zell zoe menich voll loop zouts (§) houden op zynen cost ter stat behoeff als hi menigen hont in zynen huze hout, by eynen koer van 5 ð, tot elker reyse zoe dicke alsment bevynt, wtgenomen die Louwers (**), want zy die honde tot horen Ambacht behoeven, en die ghene die jachhonde houden daer zy mede te jagen plegen.

(Liber Rosarum, in het Stads Archief.)

(*) Ten einde, — na verloop van 14 dagen.

(†) Alle verordeningen, vervat in de zoogenaamde Buurspraakboeken, werden destijds even als tegenwoordig de publikatien den volke, na voorafgaand klokluiden, kond gedaan.

(§) Zekere maat, waarmede men gewoon was het zout te meten gelijk thans nog bij den zak geschiedt.

(**) Leerlooijers.

Nijverheid.

B I J E N T E E L T.

EERSTE GEDDELTJE.

Vroeger hebben wij in eenige nommers van dit tijdschrift, over de zijde fabrieken, de zijdeteelt en al wat met de behandeling en opvoeding van den zijdeworm in verband staat, geschreven. Thans zijn wij voornemens de aandacht te vestigen op de nijvere Bij. Het is echter niet als natuur-onderzoeker dat wij dit doen zullen, maar wij willen over dit onderwerp, waarover zooveel te zeggen valt, eene proeve van beschouwing leveren, in het belang der nijverheid. Ons oogmerk is bijzonder het schaars erkende en onopgemerkte nut aan te wijzen, dat er in deze Provincie van de bijenteelt getrokken kan worden.

Voor alsnog biedt deze tak van nijverheid weinig of geen voordeel aan, en de menigvuldige aanmoedigingen blijven ijdele klanken in de lucht. De onkostbare teelt der bijen is nog besloten onder de handen van die menigvuldige vooroordeelen, welke dáár, waar

zij eenmaal gevestigd zijn, zeer diepe wortelen schieten. Inzonderheid bij de landlieden, is doorgaans al het vermogen der rede en ondervinding onvoldoende, om een' voet breed van de oude sleur af te wijken, van hunne vaders overgeërfd. In vorige jaren, toen er bij ons middelen van volksbestaan genoegzaam voorhanden waren om de grondstoffen voor handel, nijverheid of gewas, ons eigendom zijnde, aan de vreemdelingen aftestaan, en het door hen daaruit vervaardigde weder met *voordeel voor hen* aftekoopen, kwam er dit minder op aan. Ook is dit in vele opzichten veranderd; doch ten aanzien van den honig en het was, welke wij uit Munsterland inkoopen, kan men thans nog zeggen, dat wij ons eigen goed betalen, en de voordeelen aan vreemden overlaten. Het is toch bekend, dat men gewoon is de bijen van daar, tegen eene zeer geringe belooning, in vergelijking der winst welke de Munstersche bijenhouders op de voortbrengst der korven hebben, naar ons te voeren, en op onze heibloemen, onze raapzaad- en boekweitvelden eenen goeden voorraad honig en was te laten verzamelen.

Bepaaldelijk is dit in de Provinciën Overijssel en Drenthe het geval. Zoodra staat niet het kool- of raapzaad in bloei, of er worden aldaar bijenkorven uit het naburig Pruissische ingevoerd en nedergezet. De bijen door het vertoeven van eenigen tijd genoegzaam honig en was ingezameld hebbende, verplaatst men de korven op de boekweitvelden, om hen op den bloesem derzelve, het overige dat zij voor hunnen arbeid noodig hebben, te laten lezen. Dit graan bloeit op onze heigronden vroeger, dan in de vlakten van

het Munsterland, en wordt dus voorgetrokken. Kon-
den wij zelven dit voordeel niet genieten? Onze
landlieden zullen toch zeker de bijen even goed
kunnen opvoeden, dan de Munsterschen?

De boekweit, zoo bijzonder in onze Provincie voor-
handen, is voor de bijenteelt het meeste geschikt.
Koolzaad wordt mede; genoegzaam bij *Montfoort*,
IJsselstein, *Schalkwijk* enz., aangetroffen. Voorts
leveren in het algemeen de zoo nuttige vruchtboomen,
en daaronder vooral de appel-, pruim- en kersen-
boomen, gedurende derzelver bloei veele honigdeelen
aan de bijen op.

Onder de *wilde* boomen, zijn de linden niet ge-
noeg te roemen. Niet slechts geeft hunne bloesem
de rijkste stof tot was en tot den besten honig, maar
ook het gemakkelijkste den gewonen honigdaauw.
De wilge-boomen zijn voor de bijen mede zeer
nuttig. Hunne bloeiende toppen zijn de eerste, die
hen in het voorjaar honig en was in menigte doen
inzamelen; bovendien versterken zij dezelve ook onge-
meen wegens hunne voortreffelijke balsemiekheid.

De boekweit, door de Duitschers ook niet oneigen-
aardig *heide - koorn* genaamd, geeft aan de bijen het
meeste honig. Omtrent de herkomst van dit gewas,
hebben wij het volgende opgespoord. De Turken,
uit wier land hetzelfde oorspronkelijk is, naijverig dat
de hun voordeelige planten hun uitsluitend eigendom
zouden blijven, hadden den uitvoer daarvan op de
strengste straf verboden. De gemalin van zekeren
Hollandschen Ambassadeur te Constantinopel, verzon
echter eene list om op eene bedekte wijze eenige korrels

aan het vaderland te bezorgen. Zij zond eenige boeken over, en verborg daarin behendiglijk een vrij groot aantal (*). Dezelve kwamen goed aan, en de daarmee dadelijk genomen proeven zijn gunstig geslaagd.

Terwijl het ons dus niet aan het beste voedsel voor de bijen mangelt, en de natuurlijke gesteldheid onzes vaderlands allezins voor de teelt bevorderlijk is, moet men zich waarlijk verwonderen over den onverschilligen staat waarin dit bedrijf bij ons verkeert. De inwoners van vele minder geschikte landen beschamen ons hierin grootelijks. Te meer nog is deze nalatigheid af te keuren, daar de honig en het was, die bij een weinig zorg verkregen wordt, in al onze Provinciën van eene zeer schoone kwaliteit is, en voor de beste buitenlandsche niet behoeft te wijken. De Franschen schatten dezelve nog beter en van meer waarde, dan hun product van *Limousin*, *Neder-Bretagne* en *Neder-Normandie*; waardoor er dadelijk, als de prijs alhier in verhouding staat, — zoodat zij met de transportkosten aan die in Frankrijk gelijk is —, menigvuldige orders tot aankoop komen. Bij eenige verlevendiging van de bijenteelt, zoude het was een gewigtige handelstak kunnen worden, gelijk het dit voor Oost-Vriesland, Munsterland en Hanover is. Vóór 1790 had de prijs van het was eene laagte, waardoor de fabrieken der kaarsen tamelijk veel konden werken, en het gebruik van dit licht, hetwelk in sierlijkheid en zindelijkheid boven de patent-olij te verkiezen is, zeer bevorderde.

De verplaatsing van de bijenkorven, waarvan wij

(*) De naam van *boekweit*, is waarschijnlijk hieraan, zijnen oorsprong verschuldigd.

reeds gewag maakten, en ten oogmerk heeft om het de bijen aan geen voedsel te doen ontbreken, is in geen land vreemd. Bij de oude volkeren die zich op de bijenteelt toelagden, vinden wij reeds van dit gebruik gewag gemaakt. De Achajers voerden hunne korven naar Athenen; de bewoners van den Negropont en de Cycladische eilanden bragten dezelve naar Scyros enz.

In Frankrijk, vanwaar de meeste honig komt, doet men de verplaatsing van den aanvang der maand Julij tot aan het einde van September. Naar hunne eerste standplaats terug gevoerd, gebeurt het niet zelden dat er al zeer spoedig gebrek aan voedsel in de korven komt; en indien men daarin niet voorzag, zouden de bijen weldra van honger sterven. Dan hiervan nader in den loop der behandeling.

Om met orde voort te gaan, willen wij eerst eenen blik werpen op het diertje welks noeste arbeid het onderwerp onzer beschouwing, in dit en een of twee volgende nummers zal uitmaken. Als van zelve zullen wij dan aan de huishouding en het product der bijen komen.

De Honigbij is langwerpig en van eene donker bruine kleur. Zij heeft vier vleugeltjes; waarvan de achterste eenigzins kleiner zijn dan de voorste, opdat de laatste hem in het vliegen niet zouden hinderen. Het lijf is zeer ligt, de oogen zijn hoornverwig, en de tandjes zitten zoodanig verborgen, dat men moeite heeft ze te vinden. Zij hebben eene tong, en aan den buik een zeer fijnen angel, welken zij onbegrijpelijk ver kunnen uitsteken, om mede te kwetsen.

Het hoofd is gewapend met twee pooten of klawtjes, ten einde het was mede te vatten en in te zamelen; voorts is zij voorzien met eene lange spitse tromp, die beweegbaar is; zij trekken of pompen daarmede het sap uit het inwendige der bloemen, waaruit de honig wordt te zamengesteld. Het haar hetwelk tot de geheele bedekking der honigbijen strekt, dient om de kleine wasdeeltjes, die boven op de bloemen zitten, mede te voeren; zij doen dit door zich vochtig te maken, en zich over de bloemen te wrijven of te rollen. Ook houdt het de wasdeelen vast die zij op dezelve aantreffen.

Men verdeelt de bijen gemeenlijk in inlandsche en vreemde. De laatste zijn doorgaans veel kwaadaardiger in het steken met den angel.

Men onderscheidt in elke korf drie soorten van Honigbijen: mannetjes, één wijfje en werkbijen. De eersten hebben slechts een bestaan van 6 weken; terstond na den tijd van het zwermen worden zij door de werkbijen zonder mededogen omgebracht, terwijl hun leven, nadat de voortteeling geschied is, geen het minste nut meerder aanbrengt. De huishoudelijke spaarzaamheid der bijen gedooft niet dat zij, die hunnen kost niet waardig zijn, gedurende den winter eenig bezwaar voor het gemeenebest zouden uitmaken. Deze slagting heeft tegen het einde der maand Julij plaats. Deze mannetjes of bastaard hommels, grooter dan de werkbijen, zijn niet met angels voorzien, en worden even als de andere in celletjes geboren. Zij zijn echter een weinig grooter. Hunne omvang is 7 à 8, en de lengte 18 strepen nederl. De plaats

voor de voortteeling der werkbijen bestemd, is veel grooter dan die voor de mannetjes; wanneer er acht koeken in eene korf zijn, dienen de vier in het midden, en de twee buitenste voor de werkbijen; de overblijvende zijn voor de mannetjes. In eenen korf van dertig tot veertig duizend werkbijen, rekent men hun getal op niet meer dan 1500, of ten allerhoogste 2000. In Mei geboren en reeds met Julij gestorven, komen zij naauwelijks bij de republiek in aanmerking.

Het wijfje (ieder korf heeft er niet meer dan één), is nog iets grooter dan de mannetjes. Zij wordt de Koningin genaamd. Zij is het voorwerp van al de zorgen en eerbewijzingen der gansche kolonie, waarvan zij ook alleen slechts de bevolking vermeerdert, en dus veeltijds de algemeene moeder is. Dit wijfje kan nimmer door eene tweede worden bijgestaan of met haar het bestuur deelen. Vijf of zes dagen na hare geboorte, gaat zij in de open lucht, en komt weldra terug om eitjes te leggen. Sometijds gebeurt het echter, dat zij hiervoor twee of drie reizen doen moet, eer zij gelegenheid tot paren aantreft. Het schijnt dat deze enkele daad, haar voor het geheele volgend leven vruchtbaar doet zijn. Het leggen der eitjes neemt gemeenlijk 46 uren daarna eenen aanvang. Heeft deze koningin soms vooraf nog weinig ontzag onder de bewoners van den korf gevonden, dan neemt van dit oogenblik af aan, hare heerschappij een begin. Zij gaat nu ook niet meer uit hare verblijfplaats, en wordt overvloedig van het noodige voedsel voorzien; men schijnt hare wenschen

te raden, en haar begeerten voor te komen. De wijfjes of koninginnen hebben van natuur een geschreeuw of gezang, waarvoor de geheele bevolking beeft. De werkbijen gehoorzamen hare bevelen. Zij offeren zich zonder den minsten schroom op, wanneer het hare verdediging geldt. Zij volgen haar als zij wil uitgaan, en voeren den ganschen zwerm mede.

Het wijfje legt telkens omtrent 5000 zichtbare eitjes, in ieder celletje één. De tijd waarin zij de eitjes voor de werkbijen legt, is de lente; twee maanden daarna voor de mannetjes, en vervolgens legt zij nog eenige eitjes voor de wijfjes. Nimmer zal zij zich in de celletjes bedriegen, ofschoon zij elken dag vele honderde eitjes legt. Men vermeent dat ééne koningin, jaarlijks voor twee of drie zwermen eitjes legt, dat is ten minste 50,000 stuks.

Het celletje dat bestemd is om eene koningin te ontvangen, is van eenen bijzonderen vorm, overeind staande. Het is eene groote langwerpige buis, van ruim drie strepen diepte, met dikke scheidsmuren van was, die hetzelfde van de andere afzonderen, opdat vóór de geboorte gekenmerkt zou worden, dat hieruit eene beheerscheresse zal voortkomen. Somtijds is hetzelfde van boven aan den rand van eenen koek vastgemaakt. Op andere tijden is het op de oppervlakte van den korf. Het grootste einde is boven aan. De opening is van onderen en zeer naauw. Gewoonlijk bevinden er zich 6 à 10, somtijds zelfs meer dan 20 in eenen korf, ten einde het verlies te herstellen, dat bij ongeluk, of door het zwermen kan voorvallen.

Zoodra de koningin de eitjes gelegd heeft, komt

zij achterwaarts wederom in de celletjes, en maakt de eitjes vast in den spitsen of scherpen hoek, welke op den grond der holte is; gedurende dien tijd houden de bijen het hoofd naar haar toegekeerd, en schijnen haar met de trompen als het ware aan te moedigen.

De eitjes zoodanig in de celletjes gelegd zijnde, komen de bijen na verloop van drie dagen uit dezelfde te voorschijn. Eerst zijn het langwerpige wormen, zonder pooten, witachtig blaauw van kleur. In den beginne hebben zij zeer veel overeenkomst met eene gewone vlieg; zij blijven veertien dagen in dezen toestand, en veranderen dan in een zeer wit vliesje. Na verloop van nog veertien dagen worden zij bijen, die het velletje, waarmede de holte gesloten is, doorboren, en komen in vollem wasdom daaruit. Het eerste dat zij verrigten is naar het onderste der korf neder te dalen, om als het ware aan de bevolking te toonen, dat zij hunnen volkomenen groei en al hunne krachten bekomen hebben. Bij koud weder duurt de opgenoemde tijd langer.

De bevolking wordt nu weldra zoo talrijk, dat de korf niet langer meer ruimte voor allen aanbiedt; de koningin gaat dus uit, en neemt al de aanwezigen mede. Vooraf echter heeft zij zorg gedragen opvolgersen voor haren troon te beschikken. Haar lichaam door het leggen der eijeren veel dunder geworden, maakt haar het vliegen gemakkelijk. Deze zwerm in eene nieuwe korf opgevangen, begint dadelijk weder celletjes van was aan te leggen, en de koningin maakt tot in September van hare vruchtbaarheid gebruik, om deze nieuwe kolonie in eenen zeer

korten tijd, weder even rijk en magtig te maken als de vorige korf die zij verlaten heeft. De ontvolkte korf heeft nu in het begin geene andere bewoners, dan de zulken die er hunne inzameling in nederleggen, en de jonge wormpjes uit de eitjes voortkomende, welke van lieverlede derzelver gevleugelde gedaante aannemen. Eene nieuwe koningin komt zeer spoedig voor den dag, om verdere bewoners te verwekken, en de bijenkweker heeft nu twee korven in plaats van één. Soms gaat de nieuwe koningin reeds 7 à 9 dagen daarna met eene tweede zwerm uit, dan nog niet meer dan 4 dagen oud zijnde, is zij onvruchtbaar. Reeds den volgenden dag echter, nadat zij is opgevangen en een nieuw rijk in bezit genomen heeft, verkrijgt zij op de reeds gemelde wijze hare vruchtbaarheid. In voordeelige jaren kan men in niet meer dan 15 à 18 dagen, tot 4 zwermen toe bekomen.

Wanneer men deze voordeelen van de bijenteelt slechts hoort noemen, dan moet men zich verwonderen dat er bij ons te land zoo weinig werk van deze onkostbare onderneming gemaakt wordt.

De burgerlijke regering der honigbijen schijnt in waarheid eene soort van gemeenebest uit te maken. Men bespeurt dat onder hen eene verdeeling is van bijzondere bedieningen. Ieder heeft zijn werk. Eenigen wordt de bewaring van de koningin aangewezen. Zij vergezellen haar steeds. Anderen staan bij den ingang der korf op schildwacht; opdat niets wat schade kan doen, daarin kome. Nog anderen is de werking aangewezen om de materialen te verzamelen en aan hen te bezorgen die met den opbouw van het inwendige

van den korf belast zijn. Niettegenstaande deze onophoudelijke bedrijvigheid, heerscht er eene bewonderingswaardige goede orde en onderlinge verstandhouding. Dit wordt ook daarin gezien, dat zoodra er een vijand in aantogt is, allen dadelijk met eene verwonderlijke bedaardheid hunnen arbeid nederleggen, en met gelijken ijver naar de plaats des gevaars toesnellen. De vijand wordt met dapperheid afgekeerd, en de gemeene zaak tot het uiterste verdedigd.

P. W. L.

(Het vervolg hierna)

PAARDENMARKT.

Voor de Paardenmarkt van den 13 Mei 1839 zijn ingevoerd:

Kantoor Catharijnepoort.	126
„ Ridderschapsvaart.	81
„ Vaartschen Rijn.	38
„ Tolsteegpoort.	121
„ Roodbrug.	11
„ Waardpoort.	7
„ Wittevrouwepoort.	42

Totaal. . . 426 stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JUNIJ 1839,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DAGUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	762	762	762	762	18	186	185	10	N. O.	Helder.
2	762	762	760	760	117	183	128	94	N.N.O.	idem.
3	758	757	756	756	102	186	186	105	N.	Betrokken.
4	757	756	753	754	154	178	172	12	idem.	Helder.
5	754	756	753	760	10	125	114	88	N. O.	Regenachtig.
6	763	763	763	763	132	146	172	10	N.N.O.	Helder.
7	764	764	763	762	146	205	21	165	Z.Z.O.	Bewolkt.
8	762	763	763	762	20	213	214	17	Z. W.	Betrokken.
9	766	766	767	768	178	192	19	15	N.	idem.
10	771	771	771	771	172	20	128	145	Z. W.	Helder.
11	771	771	771	771	126	185	192	13	N. W.	Betrokken.
12	771	771	769	768	173	212	219	166	idem.	Bewolkt.
13	768	764	765	763	222	24	228	185	Z. O.	Helder.
14	763	762	762	762	143	188	184	182	O.	Betrokken.
15	761	761	762	766	17	167	195	145	N.	idem.
16	770	770	770	771	184	19	21	142	O.	Helder.

D A T U M.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UUR.	WEERSCHIEDELH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 uur.	12 u.	3 uur.	9 uur.	9 uur.	12 u.	3 uur.	9 uur.		
17	771	770	769	769	18 ₁	208	24	17 ₁	O.	Helder.
18	766	765	762	764	23 ₄	26 ₅	28 ₂	20	Z.Z.O.	idem.
19	764	763	766	768	20 ₄	20 ₄	20 ₄	14 ₅	N.	idem.
20	769	769	768	766	19 ₈	22	22 ₄	15	W.	idem.
21	761	761	761	761	19	22 ₂	21 ₈	13	N.W.	Bewolkt.
22	759	757	757	757	19 ₆	21 ₃	20	14 ₆	Z.W.	idem.
23	755	753	754	754	17 ₅	16 ₂	18 ₂	14 ₅	N.	Regenachtig.
24	759	760	761	762	17 ₂	17 ₉	19 ₂	13 ₂	N.W.	Bewolkt.
25	764	764	764	765	18	18	19 ₈	13	N.N.W.	Betrokken.
26	759	755	754	754	16 ₂	17 ₄	20 ₆	16	N.O.	Regenachtig.
27	759	760	761	762	14 ₂	13 ₅	15 ₆	13	N.	idem.
28	759	758	757	757	15 ₆	13	13	11 ₂	Z.	Betrokken.
29	758	758	758	761	15 ₈	14	14 ₅	11	N.	idem.
30	762	762	764	763	15	15 ₂	15 ₂	10 ₃	idem.	Regenachtig.
GEMIDDELDSE WAARNEMING										
1	761 ₉	762	761 ₈	761 ₈	14 ₅	17 ₅	16 ₉	12 ₁	Van den 1st. tot den 11e.	
2	767 ₁	766 ₈	766 ₂	766 ₈	18 ₂	20 ₈	21 ₈	18 ₅	— — 11en. — — 21e	
3	759 ₃	758 ₈	759 ₁	759 ₆	16 ₆	16 ₈	17 ₅	12 ₉	— — 21st. — — 30st.	
—	762 ₇	762 ₅	762 ₃	762 ₇	16 ₄	18 ₃	18 ₇	13 ₅		

5 's middags een weinig geregend.

4 's middags en 's avonds regen en wind.

5 's morgens regen en wind.

8 's morgens regen met onweder.

15 's morgens onweder en regen.

18 van 's middags 2 tot 's avonds 11 ure donder en regen.

21 's morgens regen.

22 's middags en 's avonds regen.

25 's namiddags sterke wind.

24 's middags wind.

26 voor- en namiddag regen.

28 's morgens regen, voor- en namiddags donder en regen.

29 een weinig geregend.

Algemeen gemiddeld, Barometer 762₅, Thermometer 16₇.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT,**

[illegible]

DE FUNDATIE

DER

ZIELBROEDERS

TE

UTRECHT,

Anno 1436.

Bij het raadplegen van het *staatkundig Nederland*, van wijlen onzen verdienstelijken landgenoot, Mr. Jacobus Scheltema, een werk dat mij wel eens is voorgekomen, te weinig bekend te zijn, deelde ik steeds bij het doorlezen van de levensschets van Philips van Marnix, in het beklag van den berigtgever, (Deel II. bl. 69), dat het latijnsch opstel der redevoering, door dezen beroemden staatsman te *Worms*, in 1578, gehouden, verloren ging.

Geen wonder, dat ik dus in den jare 1823, dat opstel in eenen bundel van oude staatsstukken ontdekkende, mij haastte daarvan aan den Heer Scheltema mededeeling te doen, terwijl ik hem later vrijheid gaf, om van die redevoering, zoodanig gebruik te maken, als hij in het belang der geschiedenis nuttig zoude achten.

Dat stuk is dan ook door hem, zoo wel in het oorspronkelijk latijn, als in het Nederduitsch vertaald,
V. D. I. St.

in het 4^e deel, 1° stuk, van zijn *Geschied- en Letterkundig Mengelwerk*, geplaatst geworden, met eene inleiding welke genoegzaam van zijne bijzondere ingenomenheid met deze ontdekking getuigt.

Ik ontving daarvan echter nog nader een onduubelzinnig blijk, toen ik in 1825 mijne redevoering terugbekwam, onder bijvoeging van eene belangrijke oorkonde van de XV Eeuw, en deze verplichtende regelen:

„ Tot een blijvend bewijs mijner dankbaarheid
 „ voeg ik er een stuk bij, hetwelk voor u belang-
 „ rijk zal zijn, als Utrechtenaar. Het is het oor-
 „ spronkelijk stuk van de inrigting der kalende 1436
 „ in effecte een waarborg-maatschappij tegen de
 „ vlammen van het vagevuur, en ten minsten op-
 „ merkelijk om de Miniatuur. Hoe gering moet
 „ reeds de achting voor de Geestelijkheid geweest
 „ zijn, toen men bij voorkeur een Geestelijke, en
 „ wel een Bisschop, door M^r. Hans naar de hel
 „ liet slepen. Ik hoop, dat het zenden van dit stuk,
 „ de vertraging enz. vergoeden zal, en aangenaam
 „ zal zijn.”

Met genoegen aanvaardde ik dit geschenk van een man, dien ik tijdens dat hij te 's *Gravenhage*, in vroegere jaren zijn verblijf hield, ook in zijnen huisse-lijken kring had leeren hoogschatten, en bewaarde het oud gedenkstuk als een onderpand zijner gene-geenheid. Sedert het verschijnen echter van een *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht*, in hetwelk reeds zoo veel belangrijks is op-ge-nomen, kwam het mij meermalen voor den geest,

dat de mededeeling van den inhoud der oorkonde in dat Tijdschrift mogelijk niet ongepast zou wezen, vermits het stuk, in onderscheiden opzigten, niet van waarde ontbloot is te achten.

Hetzelve is toch, zoo ver ik heb kunnen nagaan, onuitgegeven, als wordende door Antonius Matthæus in zijn bekend werk: *Fundationes Ecclesiarum* niet vermeld. Hij gewaagt wel bl. 160 van het *Altare animarum* in de *Buurkerk*, er bijvoegende: *op dit altaer de sielbroederschap, ende hebben haren sekeren dienst*; en op bl. 251, dat er te *Utrecht* eene broederschap van de groote en kleine kalende was; doch hij geeft het jaar der oprigting niet op, hetgeen hij anders zeker zoude gedaan hebben. Dit laatste is ook het geval met de schrijvers der *Historie van 't Utrechtsch Bisdom* (Utrecht 1719), hoezeer deze een stap verder gaan, daar zij, in het 1^e deel van hun werk, bl. 687, het bestaan der groote en kleine kalende bevestigende, uitdrukkelijk zeggen: *De ordonantzien van Onze lieve vrouwe Broederschap van de kleine kalander, dewelke in de Buurkerke opgerecht was, zijn ook tot nu toe in weezen gebleven*. Zij schijnen derhalve met dit laatste onzen stichtingbrief op het oog te hebben gehad, en aan deszelfs bestaan bijzondere waarde te hebben gehecht; doch verwijzen naar geen werk in hetwelk dezelve te vinden zoude zijn. De mededeeling daarvan zal dus thans niet overbodig wezen, nu er sedert de uitgave van het laatst aangehaald werk, weder 120 jaren voorbijgingen, in welk tijdvak zoo vele gedenkstukken der oudheid voor altijd verdwenen, dat het pligt wordt om die,

welke voorhanden, en slechts eenigzins belangrijk zijn, zoo veel mogelijk der vergetelheid te ontrukken.

Ik vind mij daartoe, in dit geval, des te meer aangespoord, naardien wijle de Heer Mr. R. Keuchenius Driessen in het 3^e stuk der *Monumenta Groningana veteris aevi inedita* (Groningen bij Oomkens 1827), de statuten van de Broederschap der kalende te Groningen, in 1318 opgericht, heeft bekend gemaakt, en in de aantekeningen daarop (bl. 600), herinnert aan het bestaan der Utrechtsche kalende, zoodat de openbaarmaking der oorkonde van 1436, welke ook als bijdrage voor de Nederduitsche taal, ter vergelijking met andere geschriften uit de XV Eeuw niet ongewigtig is, eenigermate tot aanvulling en bevestiging zal kunnen dienen, van hetgeen door onderscheiden schrijvers, reeds te dezen aanzien, omtrent Utrecht is gezegd geworden.

In het denkbeeld dus, dat deze mededeeling aan de lezers van gezegd Tijdschrift niet ongevallig zal wezen, zal ik eerst een afschrift van het stuk geven, vergezeld van eenige toelichtingen, tot beter verstand van den tekst; daarna kortelijk verslag doen van mijne bevinding omtrent de inrigting en het bestaan der kalende in het algemeen; en eindelijk, omtrent het oud document het een en ander in het midden brengen, dat mij voorgekomen is aandacht te verdienen.

De brief zelf is op perkament, in plano, en van meer dan gewone grootte, als zijnde nagenoeg vijftig Ned. duimen in het vierkant. Het schrift is het zogenoemd *Kerk of Monnikenschrift*, derhalve regelmatig en duidelijk, zoo als zich deze soort doorgaans voor-

doet (1). Drie Priesters stonden dan ook aan het hoofd der instelling, of worden althans onder de oprigters het eerst genoemd. Aan het stuk zijn aanvankelijk blijkbaar, vijftien zegelen in groene wasch gehecht geweest, waarvan er zich nog acht in eenen vrij goeden staat bevinden. Van deze, zoo wel als van het *miniatur*, mitsgaders van het *schrift*, (doch het laatste slechts fragmentsgewijze) zal het hierbij gevoegd facsimilé, een vrij goed denkbeeld kunnen geven, waarom ik mij daar aan gedraag, met het voornemen om op het *miniatur* en de zegelen, later terug te komen.

De Oorkonde zelve is letterlijk van dezen inhoud:

» In den name des almachtigen gods ons heren Ihu xpi die hem tot onser alre zalicheit geweerdicht heeft te dalen wt den schoet syns vaders in den lichame marien synre gebenedider moeder bider boetscap des heyligen engels gabriel die gesciede tot Nazareth geboren in bethlehem dair hy onse sterfelike mensche-
licheit aengenomen heeft, en die vereenicht heeft mit-
ter substancien synre godliker nature mit eenre on-
sprekeliker vergaderinge (2), blivende dat hy was,
ende aennemende dat hy niet en was, omdat hy in
hem hebben soude wair mede hy den gevallen men-

(1) Verg. J. Koning, Verhandeling over het oud Letterschrift; uitgegeven door de Maatschappij: *Tot Nut van 't Algemeen*, 1818. bl. 3, 4 en 5.

(2) *Vergadering* wordt gezegd van hetgeen zich bijeenverzammelt, bijeenvoegt; volgens hetgeen vooraf gaat lezen wij dus: dat de Heer, door eene onuitsprekelijke *bijeenvoeging*, onze sterfelijheid met zijne goddelijke natuur vereenigt heeft.

sche in sonden verlossen mochte, en vernuegen (1) god den vader, dairna besneden, ende van Sinte Johan baptiste gedoept inder ryvier der Jordanen. Tot iherusalem in sinen drie en dertichsten jare voir ons mildeliken en overvloedeliken als een ronnende beke syn eygen bloet wt gegoten heeft, also dat van den hole synre voeten totten borsten syns hoefts geen gesontheit in hem en was, op ten berch van calvarien mit sinen bitteren dode ons verlost heeft van den ewigen dode in den Outaer des heyligen cruys hem selven offerende een offerhande gode den vader, in enen roeke der zueticheit (2) bevrydende die banden des doots als een verwiare der hellen, opten derde dach verresen van der doot, en viertich dage dairna hem vertonende sinen jongeren by menigerhande open-

(1) *Vernuegen* — vernoeghen bij Kiliaen, *satisfacere*. Bevredigen, voldoen; eene schuld of rantsoen betalen.

(2) *Roeke der zueticheit*. — Bij Kiliaen, *roech* voor *rook*, *fumus*. Daartegen *reuk*, *roke* voor *odor*.

» Deze woorden waren oudtijds welligt in spelling niet onderscheiden, omdat ze beide eene uitwaseming van verschillende dingen aanduiden." Clignett, *Bijdragen tot de Oud Nederl. Letterkunde*, 1819. bl. 299. Eene *reuke* der zoetigheid, ziet hier genoegzaam duidelijk op hetgeen in diezelfde beteekenis, in de Heilige Schrift wordt gevonden. Zoo wordt, van het offer van Noach, na het verlaten der ark, *Genesis* 8, vers 21, gezegd: » *Ende de Heer roock dien lieflicken reuck.*" Van der Palm teekent hierop aan, dat andere lezen: *reuk der verzoening of des offers*. Desgelijks ook *Ephesen* 5, vers 2. — » *Gelijkerwijs ook Christus — hemzelken voor ons heeft overgegeven, tot een offerkunde, ende een slachtoffer Gode tot eenen welriekenden reuk.*" welke zinsnede v. d. Palm wederom toelicht door de aanmerking » *dat offeranden, die Gode welbehagelijk waren, gezeyd worden, een liefelijken geur te verspreiden.*

baringe, opgeclommen is van den berch van Olyveten in den hemel, en sit totter rechterhant syns vaders. Dairna opten heyligen pynxterdach sinen wtvercoren kynderen in den berch van Syon wtgeseint heeft sinen heyligen geest. En weder comen sel in den dale van Josaphat, als een strenge richter ten lesten oirdel dan een ygelic mensche loen ontfaen sel van sinen werken goet ofte quaet. Ende want wy alle sterflike menschen syn ende ummer (1) van hene moeten (2) alst god gebiet. Ende wy leyder van menscheliker crancheit niet en leven na den geboden gods als wy sculdich syn. So ist zeer te duchten als wy van hene varen sellen wy van den strengen rechter bermherticheit ontfaen dat wy gepuert (3) sellen moeten wesen mit penitencien hier in der tyt of namaels in den vevier nadat die bermherticheit Gods gebiet. Ende want dit ummer aldus is als ons die leraers bescriven ende vele menschen van deser werelt gescheiden syn,

(1) *Ummen* — schijnt hier, en eenigzins verder, opgenomen te moeten worden, in den zin van *zeker*.

(2) *Van hene moeten*. — Volgens Weiland, *Taalkundig woordenboek*, was *hene* oudtijds voor *heen* gebruikelijk, en duidt de rigting naar eene plaats aan; somtijds staat het alleen met uitslating van het werkwoord. Bijzonder geschiedt zulks als de werkwoorden, *kunnen*, *moeten*, *willen*, *zijn*, en het hulpwoord *zullen* gebruikt worden. Zie iets later — *als wy van hene varen sellen*. Deze laatste spreekwijs werd oudtijds algemeen, in den zin van *sterven* gebezigd.

(3) *Gepuert*. — *Gereinigd*, *gezuiverd*. Dit hier gebezigde woord is welligt niet onbelangrijk als voorbeeld van het gebruik hetwelk daarvan oudtijds werd gemaakt, en bevestigt de meening van Vondel, dat hetzelfde afkomstig is, van het lat. *purus*, *zuiver*. Zie Weiland, op *puren*.

onder welken te vermoeden is datter vele ten vegevier gewyst (1) syn, om dair gepuert te werden van baren vleckten, ende oec menich mensche vergeten is van vrienden ende van magen, dair die arme zielen toeroepen mit groter begeerten seggende als ons die propheet Job bescreyft, Ontfermt u ontfermt u mynre ghy die mine vriende syt, want die hant gods heeft mi geroert (2). Hierom wy cleyne en oetmoedige Johan van hutten. Jacob utenham. Johan knoep priesters. Jan peters zoen. Louwerens daemszoen. Vrederick van lymbeke. Jan gysbertszoen. Maert scade godevairtszoen. Zweder van denemerken. peter boeyenszoen. Claes van Galencoep. Jan Janszoen. Evert Jans zoen. Tyman van Oudencoep. Henric Jacobszoen. Symon van teylingen. Gysbert sluysman. Willam Janszoen van scerpenborch. Henrick budinck. peter braem. Reyner van galencoep. Dirck claeszoen. Heyn Willamszoen de Vry. gysbert michielszoen en Vranck Vranckenzoen hebben een mynnentlike broederscap van der gedenckenisse (3) der ellendiger zielen mit aenroepen des namen gods,

(1) *Gewijst* — voor *verwijzen*; *verwezen*.

(2) *Geroert*. — Job 19, vers 21. De Statenoverzetting heeft *aangetaakt*; v. d. Palm, *aangetast*. *Geraakt* heet vooral in den Bijbelstijl, *beroerd*, *lam*. Zie Weiland; doch dit woord had ook oudtjds eene andere beteekenis, en wel omtrent iemand die in een en ander opzigt *voortreffelijk* was, en boven vele anderen uitmuntte. Lezenswaardig is dit behandeld door J. Clarisse, op Maerlants, *Heimelijkheid der heimelikheden*. Dordr. 1838, bl. 257.

(3) *Gedenckenisse* — om te gedenken; of, ter gedachtenis der zielen die in het vagevuur zijn.

mit goeden voirsien ende met enen ripen rade begonnen geordiniert en aengemon (1) beginnen ordineren ende aennemen mit desen tegenwoirdigen brieve In der stat Utrecht tot buerkerck in der kercken opten heyligen Outaer voir dat oirdel gods aen de zuytside der voirsz. kercken eweliken duerende Inder manieren en ordinancien als hierna bescreven staet. In den eersten zo maken wy ons selven onderlinge broeders te wesen van der gedenckenisse der ellendiger zielen der broederscap voirszn. Item so willen wy dattet getal onser broederen niet meerre wesen en sel dan tot viertich goede eerbare mannen toe ende also vele zusteren als den gemenen broederen of dat meeste deel van hem, tot alre tyt dat nut ende oirbairlic sel doncken wesen. In zulken manieren dat dese zusteren in der voirsz. broederscap gene steme noch bewynt hebben en sellen. Item elc broeder die in deser broederscap aengenomen ende ontfangen wert, sel geven ende betalen der voirsz. broederscap rechtevoert in syn inganck enen goeden gouden wilhelmus hollantschen scilt (2) die voir datu des briefs geslegen ende gemunt is of ander goet payment dair voir, dat hy weerdich is in elken tyt der betalinge, ende den bode vyf scillinge der stat paye van Utrecht. Ende na synre doot sel hy der voirsz. broederscap

(1) *Aengemon*. Blijkbaar eene schrijffout, verkorting van *aangenomen*.

(2) Een gouden *Wilhelmusschild* had destijds eene waarde van twintig nieuwe stuivers. Ant. Matthaeus, *Fundationes Ecclesiarum Ultrajecti*. Lugd. Bat. 1703, bl. 49.

beset hebben (1) oec enen alsulken scilt als voirsz. staet voir syn dootscont (2). Ende also vele meer als hy deser broederscap om gods wille gunnen ende geven wil. Ende elke zuster die in deser broederscap ontfangen wert sel rechtevoert deser broederscap geven in hoir incomen enen halven Wilhelmus hollantschen scilt zo voirsz. is. Ende den bode vyf scillinge payments voirscreve. Ende na hore doot sel sy oec beset hebben deser broederscap voir hoir dootscont enen halven Wilhelmus hollantschen scilt voirsz. Ende also vele meer als sy onser broederscap voirsz. gunnen wil. Ende wair enich broeder ofte zuster die by sinen levenden live syn voirsz. dootscont betalen woude en sel na synre doot dair mede qwyf wezen. Item als enich broeder van onser broederscap sterft, zo selmen enen anderen broeder weder aennemen in des doden broeders stede ende altoes bider meester stemmen der broeders voirsz. des dair yemant wair die onse voirsz. broederscap begheerde. Item so sel dese broederscap altoes hebben twe procuratoers (3)

(1) *Beset hebben* — *bezetten*, is volgens Kiliaen, *constituere*, *instituire*; *besetten tot een testament*, *legare*. De leden van de broederschap moesten dus, om zoo te spreken, daaraan een Wilhelmusschild vermaken. De uitdrukking *bezetten* welke ook andere betekenissen heeft, v. Clignett, t. a. p. bl. 404, en Clarisse, *ibid.* bl. 148 en 439, is in dit geval zeer eigenaardig, ofschoon in dien zin thans niet veel meer gebruikelijk.

(2) *Doodscout* — doodschuld. Kiliaen heeft dit te zamen gesteld woord niet. Hij heeft *schoudt* voor *schuld*. Zie daarentegen een voorbeeld van *scout* hier gebezigd, in de uitgave van den *Reinaert*, door Willems, (*Gent* 1836) bl. 83.

(3) *Procuratoers* — zaakverzorgers; gemagtigden.

van den broederen gecoren gelyc hierna bescreven staet, dair Jan Peterszoen ende louwerens daemsoen die eerste af geordineert syn, ende enen bode die der voirsz. broederscap ghenuecht (1). Item so wes die gemene broeders of dat meeste deel van hem tot alre tyt in hore morgensprake (2) overdragen voir nutschap (3) en oirbairlicheit in deser broederscap dat sellen die andere broeders altyt goedertierliken volgen mededoen ende consentieren. Item so wanneer onse procuratoers te spreken hebben mitten broeders om nutschap onser voirsz. broederscap dat sellen sy den broederen des dages te voren laten weten by onsen bode ende die dan niet en quame die soude verboren (4) tot behoef onser voirsz. broederscap enen halven vleemschen groten ten wair dat hy sieck of buten der stat van Utrecht wair. Item onse procuratoers sellen machtich wesen elc in sinen jair op te boeren (5) dat onser broederscap voirsz. aencomen sel, ende weder wt te geven dat dair wt te geven staet, wtgenomen dat sy gene eygendome noch erfpachten overgeven en sellen dan biden gemenen broe-

(1) *Ghenuecht* — van *ghenoeyghen*, *placere*. Die aan de broederschap *welgevallig* is; daaraan *behaagt*.

(2) *Morgensprake*. — Kiliaen haalt een voorbeeld aan, uit de *Costumen van Antwerpen*, volgens welke *alle dagen des maendags voor de noene*, aldaar regt gedaan werd, hetgeen *die morgensprake* geheeten werd. Waarschijnlijk dus ook hier, een dag bepaaldelijk voor de behandeling van zaken gesteld, en niet alle dag.

(3) *Nutscap* — *ten nutte*.

(4) *Verboren* — *verbooren*, *verliezen*. Willems, *Mengelingen*, 1827. bl. 46.

(5) *Op te boeren* — *te beuren*, *te ontvangen*, *in te vorderen*.

deren of dat meeste deel van hem. Ende onse procuratoers en sellen geen scout mogen maken op deser broederscap dan biden gemenen broederen onser broederscap voirseit. Item so sellen onse broeders op elken manendach en op elken alre zielen dach tot zevender uren of dairomtrent in der kercken ende opten outaer voirsr. een scoen zielmisse singen of doen singen voir onser ouders ende voir alle ellendige vergeten zielen. Ende in dier zielmisse sel die priester die dese misse singen sel houden drie collecten (1) voir die zielen die hem donct gode bequaemste te wesen. Ende nader zielmissen sel die priester een begancnisse (2) doen voir den voirsz. outaer ende men sel singen een Respons Deus eterne. En als dat wt is sel men lesen Miserere mei deus, ende de profundis mitten preces en colleet die dairtoe dienen. En alle broeders van deser broederscap zellen tot deser zielmissen comen, ende elk sel offeren enen pennynck die hem god int hert seint, ende so wie van den broederen dair niet en coemt eer men dat Ewangelium singt die versumede tot deser broederscap behoef twe doyts also dick alst geviel bynnen jairs en dat te betalen onser procuratoer in der tyt

(1) *Collecten.* — De algemeene inhoud der gebeden of van hetgeen de Priester bij het plegtig vieren der Mis van God afsmeekt, wordt aldus genoemd.

(2) *Begancnisse.* — Volgens Matthaeus, t. a. p. bl. 303 en 397, beteekende dit in het algemeen de plegtigheid, om voor de afgestorvenen te bidden, en biddende om het graf te gaan. Zie ook Burman, *Utrechtsche Jaarboeken*, I d. bl. 478, doch vooral Huijdecoper, op Melis Stoke, D. II. bl. 263.

als wy onse refectie (1) houden sellen en nabescreven staet. Ende hier en sel niemant van onsen broederen tegen seggen mer guetelic (2) syn versuym geven dat hem die procuratoer eyscht by synre consciencie ende wair enich broeder hierin wederspaunich ende den procuratoer dese voirsz. kueren niet goedertierlic en betaelde als hy dair een werf ander werf ende derde werf (3) toe vermaent worde die soude terstont syn dootscont betalen ende men soude hem biden gemenen broederen of bider meester steme wt deser broederschap leggen (4). Ende desgelycs selt geschien van allen boeten ofte brueken die gevallen mogen van onsen broederen. Ende wairt op sommige tiden van den jair, die heylige korsdach. Jairsdach. dertien dach (5). Alreheyligen dach. ende aller onser vrouwen dage (6) comen opten manendach, zo willen wy

(1) *Refectie* — *verkwikking*, *laving*. Eene verkwikkingsmaaltijd in den vastenavond bij de Roomschegezinden. Vandaar dat de eetzaal in de kloosters en geestelijke gestichten *refectorium* genoemd wordt. Weiland, *Kunstwoordenboek*, bl. 390.

(2) *Guetelic* — *goedwillig*.

(3) *Een werf, ander werf ende derde werf*. Eene uitdrukking, ook als oud regts formulier zeer gebruikelijk. Zie Willems, *Reinaert*, bl. 113.

(4) *Wt deser broederschap leggen* — van *willegghen* — van het lidmaatschap ontzetten. *Uit de broederschap zetten*.

(5) *Dertiendach*. — Den 6 Januarij; zijnde de dertiende dag na kersmis, van welk laatste feest in Gelderland en elders, het begin des jaars gerekend werd. Ook *dertien misse* en *Epiphania* genoemd. Zie J. A. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden van Gelderland*, D. II. bl. 67 en D. III. bl. 225.

(6) *Aller onser Vrouwendage*. — Er komen vijf zulke dagen bij de Catholieke Christenen, in het jaar voor, als;

dat men op dese hoechtiden een zielmisse lesen sel opten voirsz. outaer, dair onse broederen gemeenlic comen en offeren sellen gelyc op anderen manendagen bider kueren voirsz. Item elk broeder sel alle dagen verbonden wesen te lesen, alse die geleerde, die psalmen Miserere mei deus ende de profundis mit eenre collecten voir die zielen, Ende die ongeleerde (1) vyf Pater noster ende vyf Ave Maria. Item zo wanneer enich van onsen broederen zusteren ofte onse bode sterft zo sel onse broederscap dien begaen (2), als dat die broederen vuer dragen des avonts mit een vigelie (3) van negen lessen, ende des anderen dages dairna mit een zielmisse en mitter begancnisse nader missen zo men dat officie alle manedagen doen sel en voir bescreven staet, Ende men sel hem rechtevoert voir syn dootscout voirsz. na doen lesen der tich zielmissen dair elc broeder ende zuster van deser broederscap in der tyt toe geven sel enen halven vleemschen groten of die weerde dair voir, Ende eer men hē groeft (4) zo sel onse bode by bevel van

2 Februarij onzer Vrouwe lichtnis.

25 Maart ——— boodschap.

15 Augustus ——— hemelvaart.

8 September ——— geboorte

8 December ——— ontvangenis.

(1) *Die ongeleerde* — die niet konden lezen.

(2) *Begaen.* Zie hiervoren op *begancnisse*.

(3) *Vigelie.* — Kerkgebed. *Vigilien* noemt men ook de getijden, voor de overledenen. Zij worden gebeden, ook somtijds gezongen. *Vigiliedag* beteekent ook een vastendag welke daags voor eenen heiligen dag invalt.

(4) *Eer men hē groeft.* — *Eer men hem begraaft.*

onsen procuratoers, dat onsen broederen te kennen geven, Ende dan sellen onse broedere te samen ter groeve vergaderen op die stede ende tot zulker ure als hem die bode geteykent heeft by een kuer van een out botkyn (1) also dick alst yemant versumede en op die selve tyt sellen onse broedere verspreken ende ordineren wanneer men dese voirsz. begancnisse dair over doen sel, Ende dan sellen alle die broedere te vigelyen comen (2) by een kuere van een out botkyn, ende des anderen dages ter zielmissen oec by een out botkyn, Ende elc priester coster en scoelmeyster die des avonts ter vigelien ende des anderen dages ter zielmissen coemt, dien sel men geven een oerckyn (3) van enen vleemschen groten, Ende die priester die de misse singt enen vleemschen groten, Ende den tweeden die de Epistel en Ewangelie singen sellen elc enen halven vleemschen groten, En die tot beide desen tiden niet en quame die en sel men niet geven. Item gevielt (4) tot eniger tyt dat enich van onsen

(1) *Een out botkyn.* — Denkelijk dezelfde munt als welke bij Matthaeus, t. a. p. een oude boddrager, ter waarde van XII *with*, wordt genoemd. Daar, volgens hetzelfde werk, een *with* op een halve stuiver werd berekend, zou een out botkyn, wanneer deze gissing goed is, met de waarde van zes stuivers overeenkomen.

(2) *Te vigelyen comen* — verklaart zich door hetgeen hiervoren op *vigilie* is gezegd.

(3) *Oerckyn.* Volgens Matthaeus, waren die oertgens een *with*; dus, volgens de aantekening hiervoren een halve stuiver, eene kleine zilveren munt, waarvan de waarde welligt later op een kwart stuiver of twee duiten verminderd is, zijnde het in onzen tijd nog bij naam bekend *oortje*, hetwelk met het wegvallen van de duiten als muntspecie, met deze, alle bestaan heeft verloren.

(4) *Gevielt* — gebeurde het. G. J. Meijer, op Maerlant;

broederen ofte zusteren in den banne wair die sel hem terstont vten banne lossen, ende onsen procuratoers een Absolutie dair of toenen tot hore vermanynge by synre broederschap. Item wair enich van onsen broederen ofte zusteren die levede in onechten of in oneren sate (1) die soude hem dairvan beteren tot vermanyge onser procuratoers by synre broederschap. Item geviel enich scheel (2) of twist tusschen onsen broederen ofte zusteren wtgenomen dootslach. leemte (3). vechtelië (4). sceydinge van erfenisse en alle

zie *Werken der Maatschappij Nederl. Letterk.* V D. 1 st. bl. 75.

(1) *Of in oneren sate* — schijnt in verband tot het voorafgaande: *die levede in onechten*, in dit geval vooral op de vrouwelijke leden van de broederschap te zien, die in het algemeen, niet eerbaar leefden, of van de oneerbaarheid zelfs een beroep maakten.

(2) *Scheel* — verschil — van *scheelen*, *schillen*, *differre*. Kiliaen haalt daarvan een aardig spreekwoord aan: *want seldom syn die luden, die schelen* (die met elkander verschil hebben) *even machtich*.

(3) *Leemte*. — Volgens Weiland, van het oude *leme*, *mutilatio*, waartoe ook *lam* behoort, in zoo ver het eertijds in het algemeen, allerlei gebrek batekende. Kiliaen heeft *lemte*, *luemte*, *vitium*, *defectus*, *mutilatio*. Dit laatste is hier toepasselijk, moettende dus *leemte* hier gehouden worden voor *verminking*, *verwonding*, zoo als ook uit het verband tot *dootslach* blijkt. In de stedelijke keuren komt dit woord veel voor, waarvan als voorbeeld, uit de *Handvesten enz.*, van Amsterdam, 1ste deel, bl. 7 en 8.

Van eenre leemte. Voort soo wie eenen lam sloeghe, — hy soude die leemte betere by den Balliu enz. voort soo sullen die aenbrengers van dootslagher, van leemten, — den aenbrenghe doen by den gherechte daer 't gheschiet.

(4) *Vechtelië* — *vechterij*. — Volgens het handschrift schijnt men ook vechtelië te kunnen lezen, doch dan heeft het geenens goeden

dat der heerlicheit aen draeght, dan sellen onse procuratoers twe van onsen broederen toe sètten dat te verliken en te verenigen biden broederen alse redelic ende besceydelic (1) is, Ende wes dair af wtgesproken wert sel elc van den partyen houden ende voldoen by synre broederscap. Item wairt zake dat enich van onsen broederen ('twair out ofte jone) also onredelic wair in onser broederscap, in woirden ofte in werken of vele wils hebben woude, dattet den broederen verdocht (2) ende die procuratoers in der tyt hem dat seiden, of lieten weten een werf, ander werf ende derde werf, en liet hy dan rechtevoirt niet of, zo mogen die procuratoers mit dat meeste deel van den broedere hem syn broederscap nemen sonder enich wederseggen, ende enen anderen weder ontfacen in syn stede, ende die soude nochtan syn dootscout betalen. Item des naesten manendages na alre zielen

zin met het voorafgaande: *Item geviel*. — Item gebeurde het, of kwam het over, dat er eenige twist voorviel, dan zullen onze procuratoers twee van onze broederen benoemen, om dat te verliken, om dat tot een vergelyk te brengen. Dat kon echter niet plaats hebben, wegens doodslag, lecmte of *vechterij*, dat ging de heerlicheit aan, het gezag van den Heer, of die met de uitroeping daarvan belast was.

(1) *Besceydelic* — gepast, fatsoenlijk, ordentelijk.

(2) *Verdocht*. — Huijdecoper op Melis Stoke, 3e deel, bl. 220 en 379, handelt uitvoerig over dit woord, doch zoo het mij toeschijnt niet bevredigend, tot opheldering der alhier gebezigde uitdrukking. Althans: *dattet den broederen verdocht*, achijnt mij, onder verbetering, te kennen te geven: dat het den broederen verdroot, verdriet aandeed. Hiermede stemt vrij wel overeen, hetgeen Clignett aantee kent, t. a. pl. bl. 102, op *indoghen*, d. i. *in lijden*, *in verdriet*. Weiland zegt ook, dat *gedogen*, oudtijds, voor *lijden* werd gebezigd. Vergelijk ook de aantekening van Willems, op den Reinaert, bl. 189.

dach sellen onse broedere te samen onse maelyt ende Refectie houden en die procuratoers in der tyt sellen die broeders elc bysonder vragen, ofte doen vragen by onsen bode, achte dagen te voren wie dair comen wil of niet. Ende die dair niet comen en wil, die sel syne kueren (1) ende versumen den oudsten procuratoer dan terstont opleggen sonder wederspreken, ende voir hem en sel men niet reyen (2) op die tyt. Nochtan sel hy syn maelyt betalen gelyc andere broeder die dair geweest hebben. Ten wair dat hy bedele vast lage of zo noetliken (3) te doen hadde dat ment hem mogelic verdrage soude, Ende zo wes die procuratoers in der tyt den gemenen broederen dan aenrechten in deser Refectien van spise of van dranck dair sel den broederen gemeenlic aen gnuegen die dair ter maelyt wesen sellen, Ende na den eten so selmen enen nywen procuratoer kiezen in des oudsten stede die dair dan aegaet, die dat naeste jair mede toesien sel, ende die dat ander jair dair na dat beveel hebben sel, Ende die kiesinge sel gescien In deser manieren In den eersten sellen die procuratoers cedulen maken dair eens ygelics broeders name van onser broederscap in staen sel bescreven, en die sel men te samen werpen in enen hoet of in eenre mutsen (4), ende die vive eerste cedulen die men sonder besien ofte voir raet vter mvsten ofte hoede neemt en dair tegenwoirdich syn, die vive sellen kiezen den andere

(1) *Kueren* — keuren, boeten.

(2) *Reyen* — bereiden. Zie den Reinaert van Willens, bl. 142.
Die coninc had so veel doen reien,
Dat elc vol op ende genoegh vant —

(3) *Noetliken* — noodig.

(4) Een aardig bewijs voor de oudheid van deze gewoonte.

procuratoer wt onser broederscap die hem donct by hore consciencien der voirsz. broederscap nut ende oirbairlic te wesen, Ende die vive en sellen hem met niemant beraden dan mit hem selven, Ende wien die drie kiezen, dat sellen die twee volgen, Ende wie dan gecore wert die en sel hem dair niet of mogen ontschuldigen by synre broederscap, Ende als dit al gedaen is so sel die procuratoer die dat jair beveel gehad heeft syn rekenynge doen voir den gemenen broederen ende die in scribe overleveren, En tot deser rekenynge over te sien sellen die procuratoers twee van onsen broederen toe setten, dair elc af hebben sel enen vleemschen groten, ende die vermach hem niemant weren, Ende die procuratoer die dat jair mitten oudsten procuratoer toegesien heeft sel dat beveel van den toecomenden jair ontfangen, Ende wairt dat onse broederscap in deser voirseider rekenynge te boven wair, dat sel die afgaende procuratoer voir den gemenen broederen rechtevoert overleveren, den anderen procuratoer, die dat beveel aennemen sel van den toecomenden jair, Ende wair hy oec ten afteren, dair soudon wy gemene broeders hem eendrachtelic terstont af ontheffen ende ontlasten. Item alle jair als die nywe procuratoer gecoren is so sel men openbairlic voir onsen gemenen broeders dese ordinancie lesen, op dattet een ygelic weten mach ende verstaen om sine kueren te bescudden (1). Item so mogen onse broeders of dat meeste deel van hem tot alre tyt,

(1) *Bescudden* — oudtijds voor *beschutten* in gebruik. Zie Weiland. Zich dus voor de boeten beveiligen; zich daarvoor wachten. *Bescudden* komt ook voor in de beteekenis van *lossen*. Zie J. A. Nijhoff, t. a. p. D. II. bl. 47; doch dit is hier de bedoeling der verordening niet.

alle punten. geloften. verbanden. ende voirwairden, die in desen tegenwoordigen brief bescreven staen, of elc punt bysonder, meerren. minren (1). lichten. verzwaren. of verwandelen (2) na horen goetdoncken ende genuegen. Item alle die gene die onse broeders syn nu in der tyt, ende selve zegelle hebben die sellen desen brief bezegelen mit horen zegellen tot eenre oirconde over hem selven en mede over onse broeders die selve gene zegelle en hebben nu in der tyt om hore bede wille, En die broeders die nu gene zegelle en hebben, ende alle die broeders die namaels in deser broederscap comen mogen, wair sy selve zegelle hebben of en hebben (3), die sellen loven aen hande ons procuratoers in der tyt alle verbanden ende loften die in desen brief bescreven staen te houden ende te voldoen In allen manieren of sy desen selven brief mit hoirs selfs zegele mede besegelt hadden, Ende in allen voirsz. punten argelist wtgesceyden (4). Ende omdat wy gemene broeders der broederscap voirg' ummer willen dat alle dese voirsz. geloften. verbanden. ende voirwairden. ende elc punt bysonder eweliken vaste stade ende onverbroken bliven, ende trouwelic gehouden werden voir ons ende voir onse nacomelingen broeders der broederscap voirsz. In der eren Gods synre lieven moeder marien ende alre heyligen, ende tot hulp ende vertroestinge alre ellendige zielen soe hebben wy Johan van huntten. Jacob Uten-

(1) *Meerren, minren* — voor *vermeerderen* of *verminderen*.

(2) *Verwandelen* — oudtijds gemeenzaam voor *veranderen*. Zie *Weiland*.

(3) *Of en hebben*. — Eene oude wijze om iets ontkennend uit te drukken. Vergelijk *Willems, Mengelingen*, t. a. p. bl. 36.

(4) *Argelist wtgesceyden* — Alle arglistige of spitsvondige uitlegging werd uitgesloten.

ham. Johan knoep. priesters. Jan peterszoen. Vrederrick van lymbeke. Jan Gysbertszoen. Symon van teyngen. Jan Janszoen. Willam janszoen van scerpenborch. henric buddinck. Evert Janszoen. Tyman van oudenchoep. gysbert michielszoen. Henrick Willamszoen de vry. en vranck vrancken zoen. broeders der broederscap voirsz. (want wy zelve zegelle hebben) onse zegelen aen desen brief gehangen tenen oirconde over ons selven ende mede over onse broeders die nu selve gene zegelle en hebben om hore bede wille Ende want wy louwerens daemsoen. Zweder van denemerken. peter boeyenszoen. Claes van galenchoep. Reyner van galenchoep. gysbert sluysman. peter braem. Alaert scade, godevaertszoen. henric jacobszoen en dirck claeszoen, medebroeders der voirsz. broederscap selve gene zegelle en hebben op dese tyt, so hebben wy gebeden onsen medebroederen die selve zegele hebben en voirsz. staen, dat sy desen brief mede over ons bezegelen willen (1) mit horeu zegelen tot cenre oirconde ende getugenisse alle deser punten voirsz. Gegeven int jair ons hen dusent vierhondert zess en derthic des manendages na sinte Peters dach ad vincula (2).

(1) Het zegelen voor een ander, bij gemis van een eigen zegel was een gewoon gebruik. Zie, onder anderen, (v. Huessen en van Rijn) *Historie van 't Utrechtsche Bisdom*, Deel I, bl. 480.

(2) *Na Sinte Peters dach ad vincula*, of van *St. Pietersbanden*, welke feestdag altd. op den 1. Augustus invalt. Volgens *l'Art de vérifier les dates*, was zulks in het jaar 1436 op een dingsdag het geval, zoodat de brief van den 7en Augustus van dat jaar dagteekent.

(Het slot in een volgend No.)

PROVEN VAN DE ADELIJKE JONKVROUWEN , IN
HET VROUWENKLOOSTER TE OOSTBROEK.

Het vrouwenklooster te Oostbroek was oorspronkelijk bestemd tot opneming van adellijke Jonkvrouwen. De bloedverwanten of vrienden van het meisje hetwelk den sluier aannam, moesten haar, volgens de Statuten van het Convent eene jaarlijksche rente verzekeren, tot onderhoud harer kleeding. Behalve den rentebrief, welke aan de abdis in eene zilveren schaal werd overhandigd, was aan het kleeden der bruid nog eene geldelijke bijdrage verbonden, welke bij deze plegtigheid in onderscheidene gedeelten weggeschonken werd, met de opgaaf waarvan de chronyk van het vrouwenklooster door deszelfs abdis Henricka van Erp (*) zamengesteld, besloten wordt.

Daar deze opgave kan strekken tot eene bijdrage voor de kloosterzeden en gebruiken van dien tijd welke niet algemeen bekend zijn, wordt het als niet geheel onbelangrijk beschouwd, dezelve in dit Tijdschrift eene plaats te vergunnen; zij luidt aldus:

Hoemen een vrouwen bidt voor de Kynder. (1)

Als die Proven dan gegeven is so geeft die Vrouwe (2) den Vader, ofte naeste vrundt een muscaet, ende men schenct dan cruyt ende wyn.

Die Vader ofte moeder van 't kyndt die de Proven

(*) Vid. Henricae ab Erp abbattissae coenobii vulgo VROUWENKLOOSTER in Suburbanis Trajectensibus, *Annales Vernaculi*; in *Matth. Anal.* I. 123 Edit. in 4o.

(1) Aldus werden de Jonkvrouwen genaamd die zich den geestelijken stand toewijdden.

(2) Abdis.

ontfangen heeft schenckt die Vrou hoer dienst-joffer enen Badenschen gulden, of dat hem beliest.

Als men dan dat kynt cleden.sal, so brengen die Ouders een schale wegende xii. loot silvers, daer in leyt l. enckel gulden van xxx. stuvers. Ende des kynts rentebrieff die sal ten minsten houden van x. Rynsche gulden des jaers tot des kynts lyf.

Dat kynt sal hebben twee cappen, twee overrocken, enen netten Pels, enen dagelixen Pels, ende twee Boetten te metten mede te gaen.

Dat kynt sal oock hebben een kist, een koffer; ende ses ellen dun doecks, ende ses ellen nacht doecks, 11. hembden 4. ellen tot hullen, ende een stuk tafellakens van 32. ellen lanck.

Dat kynt sal hebben een bedstede mit een bed, bedde-cleet, mit een dubbelde en enckelde deecken, mit 4. paer slaepplaecken, twe oercussens, ende vieroercussen bladen.

Sal mede dat kynt hebben ses zitcussens, een Psalter, en een Processy boeck.

Dat kynt sal oock mede brenghen twee tortysen elcx van vier pont was, oock een wassen beelt van een pont, ende een wassen keerse van een pont.

Als die Vrouw wil so geeft sy elcke Joffer van't kynts gelt xv. stuyv. die Priorinne dubbelt, dat is xxx. stuvers.

Die Vrou heeft selfs, dat hoort haer toe, enen ouden schild voer hoer doeck, ende enen ouden schildt voer horen ringh.

Ons Biechtvader die 't kyndt kleet enen Davids gulden. Ons 2. Capellanen, den Rentmeester, Organist, die Vrouwen Dienst-joffer, die Vrou haer Cappellaenster, elcks een Hoorns gulden, Bruyts gelt, dat hoer Ouders hier gaven.

Die Bruyt offert onder die Hoochmisse een Hoorns gulden, ende enen Braspennigh ofte Hollantschen stuvere, dat geeft men hoer van dit self.

Men neemt ook van 't gelt voorsz. xiii. enckel Philips gulden, ende die steecken aen die tortysen. Die Boumeester ende onsen Backer, die dragen die tortysen, ende men geeftse elck een paer hantscoen mit een braspenninck daer in. Die kerck had iv. Hoorns guldens voor den krans, die die bruyt op 't hooft heeft.

Die Camenieren hebben 5. Hoorns gulden voor die Bruyts cleder. Die Priester, die de Hoochmisse dienst heeft, heeft 13. stuyvers. Die Baumeester, Backer, Keucken-moeder, Vuyrhuys-moeder elcx 13. stuyv. Item al die ander knechts ende maecheden elcx voort 1. braspenninck. Ende die neemt men al van dat gelt, dat het kynt mede brengt, ende al datter dan overblyft, dat heeft men in die koecken voort.

Als men een kynt heymelick cleet geeftmen een scael van 12. loot silvers, daer leyt des kynts rentebrieven in, ende lxxxi. Rynsche gulden current, ende 32. tafellakens. Ende geeft des kynts vader elcke Joffer, die Priesters, die Vrou Priorinne, elcx dubbelt gelt, horen Capoen, ende horen wyn.

Ende die Vader geeft dat Convent een eerlyke maeltyt, maar 't Convent besorcht scouwer (1), ende Runtvleys, boter, bier, ende broot, maer als sy meer dan vyf of ses paer volcks hebben, so comen sy 't Convent te baten van de grove spyse.

(1) De schouder, vóorschinkel van het varken. De landlieden neemen dit nog zamengetrokken schoer voor schouder.

VAN DEN BARBIEREN, (*CHIRURGIJNS.*)

Wy Borgermeystern Seepen ende Rade der Stad van Utrecht Ansiende ende voir ogen hebbende dat onkunstige ende onbesochte in allen kunsten, ende sonderlings die den leven ende gesonden der menschen rueren ende aengaen, die dair ynne werken, grote bederffenisse in den volke maken ende maken mogen, Om dat te verhueden hebben wy overdragen ende gesleten eendrachtelike opten Ambocht der barbieren in onser stad ende die daer ynne dienen, dat van deser tyd voort en geen meyster barbier, hem latens, tande wte trecken noch cururgie onderwynden en sall hy en sy dair ynne besocht ende geoeffent. Ende by den oudermans van der want-snyder ghilde van onser stad die wy dair bevelinge van doen elken in syner tyd ende by meysteren van den Ampte voirsz. die daertoe gesworen zellen wesen, die nu syn off namens wesen sellen, geprueft en geapprobeert weerdich te wesen, die kunst ende dat Ambocht te hantieren. Behoudelike dat een ygelick barbier die hoir ghilde gewonne heeft off winnen zell waell hair scheren mach ende den luden daer ynne diene. Actum A°. 1434 des Woensdages na St. Jacobsdach. Aprili.

Lib. Rosarum.

A P O T H E C A R.

In het jaar 1433 vinden wij den eersten Apothecar, immers onder die benaming, binnen Utrecht. »Den apteker Aernt Haeck als nieuwe burger aangenomen.»

Kameraars rekening 1433.

Nijverheid.

B I J E N T E E L T.

TWEDE GEDRUKT.

De huishouding der bijen, is ons voornemen geweest in de tweede plaats te beschouwen.

De koningin heeft de bijzonderheid van hare soort en haren voorrang tot de regering, alléén aan de plaats harer geboorte, en opvoeding te danken. De meest beslissendste ondervindingen en onderzoekingen hebben bewezen, dat de werkbijen mede wijfjes zijn; doch die de vereischten tot voortteling missen, doordien zij in den staat van worm te naauw besloten waren, en te weinig en te schraal voedsel ontvingen.

Gebeurt het dat een korf hare koningin verliest, hetwelk dadelijk bespeurd wordt, zorgen de werkbijen er voor om weder een' worm van deze soort, minder dan drie dagen oud, te nemen, die zij tot deze waardigheid verheffen. Zij vergrooten hare cellen koste van de drie aangrenzende, leggen er het betere en overvloedigere voedsel, dat zij aan de ko-

ningin toekennen in, en na weinige dagen ontwikkelt zich het wormpje en komt te voorschijn.

De aan den ingang van den korf geplaatste wacht onderzoekt elke bij, die nabij dezelve komt: aldaar behorende mag zij ongehinderd binnen; maar is zij eene vreemdelinge die verdwaald is geraakt, dan maakt men haar terstond dood. Wil er echter eene koningin indringen, dan vereenigt zich wel de geheele menigte om dit te verhinderen, doch men doodt haar niet.

Wanneer de koningin uit eenen korf genomen is, wordt de geheele bevolking onrustig; zij bromt en komt in opstand. De bijen zijn als het ware van hunne zinnen beroofd, en verzuimen de zorg voor hunne kleinen. Zoo men haar de eigen koningin teruggeeft, wordt zij terstond weder herkend, met hulde en eerbied ontvangen, en al de bijen zijn in een oogenblik weder bedaard. Zij gaan dadelijk weder hunne afgebroken bezigheden aanvangen. Biedt men haar echter in de eerste ontmoeting eene andere aan, dan wordt deze even zoo slecht ontvangen, als de indringer, waarvan wij zoo even gewag maakten, terwijl zij nog in het bezit van hunne eigene koningin waren. Hoezeer zij nu, gelijk gezegd is, deze vreemde niet dooden, zoo doet de voortdurende verwarring, de insluiting, de honger en het gebrek haar evenwel spoedig bezwijken. Ingeval men nogtans met het geven dezer nieuwe koningin 24 uren wacht, dan heeft er een tegengesteld geval plaats. De nieuwe koningin wordt wel ontvangen en regeert dadelijk, zelfs met meerder ontzag en met grooter waardigheid dan de oude. Het schijnt dat het genoemde

tijdsverloop genoegzaam is, om de eerste te doen vergeten.

Gebeurt het dat de worm van de werkbijen, welke men tot koningin bestemd heeft, eenen meerderen ouderdom dan drie dagen telt, is zij reeds ongeschikt om koningin te zijn. Haar lichaamsbouw vangt reeds aan gebrekkig te worden en kan zich niet meer tot die van eene koningin ontwikkelen. Dit ongeluk kan voorvallen, als de koningin sterft, nadat het leggen der eijtes voor de mannetjes honigbijen, heeft opgehouden. In dit geval moet men noodzakelijk eene nieuwe koningin aan de bevolking bezorgen, want dan is er geene hoop meer, dat er uit hun eigen korf eene beheerscheresse komen kan. De moed van de republiek is weg, en de korf zoude ongetwijfeld verloren gaan.

Zoo het gebeurt dat de koningin in de eerste 22 dagen na hare geboorte niet vruchtbaar is, dan zij de teeldeelen verouderd, waardoor zij ongeschikt is geworden, om eijtes voor werkbijen te leggen. Zij brengt in dit geval niet anders dan mannetjes voort. De kolonie kan dit verlies niet weder goed maken, en gaat ongetwijfeld te niet, indien men zich niet haast om eene andere koningin in de korf te bezorgen.

Daar er tusschen de wijfjes der bijen van natuur eene antipathie (afkeer) heerscht, zoo doet de koningin steeds al wat slechts in haar vermogen is, om elke aanstaande mededingster tot den troon uit den korf te verwijderen. De werkbijen verzetten zich echter steeds onophoudelijk, met kracht hier tegen. Dit is de eenige wil van hare gebiedster, die zij

zich verstouten durven niet te gehoorzamen. Hoe meer de koningin de jonge wijfjes van het leven tracht te berooven, des te ijveriger zijn de werkbijen bezig om hen door eene geheime opening, zorgvuldig in het bedeksel der celletjes verborgen gehouden, het noodige voedsel toe te dienen. Zij rigten dit zoo behendig in, dat het diertje door deze opening er niet uit kan kruipen. Gebeurt dit echter somtijds, dan vangt dadelijk tusschen de koningin en deze mededingster tot den troon, een hardnekkige strijd aan. De werkbijen scharen zich rondom de strijdsters en blijven stille aanschouwers van dit noodzakelijk tweegevegt. Wil het van tijd tot tijd op scheiden komen, dan wordt dit door deze secondes verhinderd. Zij brengen de zich verwijderende weder op het slagveld terug, en houden daarmede vol, tot dat de gewisse dood van de eene, den kroon der overwinning aan de andere bezorgd heeft. Deze afkeer geeft somtijds wel aanleiding tot den geheelen ondergang van eenen korf: zoo het namelijk de koningin, ondanks de waakzaamheid der werkbijen, gelukt om hare rivalen in derzelver gevangenis uit te roeijen. Het herstel is dan niet meer mogelijk.

Nadat al de zwermen uitgegaan zijn, laten de werkbijen de celletjes der koninginnen aan de woede der koningin over. Nu koelt zij hare ijverzucht op eene wreede wijze. Haar angel dien zij anders uit grootmoedigheid bijna nooit bezigt, steekt zij met kracht in de openingen der celletjes, waardoor deze arme wormpjes hun voedsel bekomen, en brengt ze allen onbarmhartig om het leven. Kort na deze slagting

volgt het ombrengen der mannetjes, en de huishouding wordt daardoor tot op de noodzakelijke bevolking verminderd. Zoolang er dus nog mannetjes honigbijen in eenen korf aanwezig zijn, is dit een zeker teeken dat er ook nog wijfjes in gevonden worden, en dus nog zwermen kunnen uitgaan.

De koningin meestal vele dagen in haar celletje rust en gemak genomen hebbende, behoort bij het uitvliegen, niet gelijk de anderen, rust te nemen, en zich te laten droogen, maar zij is, wanneer de nood het vereischt, dadelijk gereed om slag te leveren tegen eenen anderen zwerm, of om midden in de lucht te vliegen. Zij is dit ook reeds op het eigen oogenblik, dat zij door den dood van de oude koningin in het bezit der magt gesteld wordt.

Wij meenen nu genoeg gezegd te hebben, omtrent het inwendig bestuur eener bijenkolonie, en kunnen nu overgaan tot het gewigtigste gedeelte van het voorgenomen onderwerp; namelijk het opvangen van eenen zwerm, en het inzamelen van den honig en het was. Tot narigt voor bijenkweekers, zullen wij de ervaring mededeelen van menschen die hierin door eene bijzondere liefhebberij eene buitengewone mate van kundigheden verworven hebben, om deze belangrijke diertjes naar behooren te behandelen. Vooraf eene algemeene bemerking over het zwermen.

De zwermen gaan uit op het warmste van den dag, met eenen schoonen zonneshijn. De twee of drie dagen welke deze emigratie voorafgaan, worden gekenmerkt door een buitengemeen geruisch en eene algemeene oproerigheid. Dikwijls vliegt een zwerm in eens weg

en verliest zich in de lucht; somtijds daarentegen gaat hij langzaam uit. Men kan de vlugt ophouden door het opwerpen van water, zand of aarde. Wanneer hij zich in de nabijheid van den verlaten korf, op een' boom of struik nederzet, plaatst men er eenen korf onder, en met een klein bezempje, door de takken wat naar beneden te buigen, of zelfs met de hand kan men het ingaan bevorderen.

De werkbijen, zoo woedend als het de verdediging van hare koningin geldt of dat de eijtes worden aangeroerd, hebben nu geene de minste drift of kwaad-aardigheid. Men kan dezelve alsdan bij massa's, ongehinderd in de hand nemen, niet één zal met den angel steken. Voornamelijk hangt het opvangen van den zwerm van het ingaan der koningin af: is deze binnen, dan volgen de werkbijen terstond. Om den zwerm die uitgaat evenwel niet te missen, doet men beter der-zelfver vertrek uit den korf te verhaasten, en de ver-deeling zelf te doen. Hieromtrent zullen wij echter eenen zeer kundigen bijenhouder zelven laten spreken.

» Daar het leven der koningin het allernaauwst aan
 » het bestaan van den korf verbonden is, zoo zijn
 » alle werkbijen terstond gereed, zich voor haar be-
 » houd op te offeren. Niet zelden doen zij dat reeds
 » bij den minsten schijn des gevaars. Bij het gaan
 » zwermen plaatsen zij hunne vorstin in het centrum
 » van het geformeerde bataillon, verbergen haar, als
 » men in den korf zoekt, onder hunne ligchamen en
 » laten zich zonder het minste onderscheid eerder
 » dooden, dan haar te verlaten."

» Deze ondergeschiktheid en zorg voor de koningin,

» die de werkbijen aan den dag leggen, is bij alles
 » wat men in eenen korf te verrigten heeft, met
 » vrucht en voordeel te bezigen. Het is genoeg haar
 » te laten bemerken, dat hare angels alle onvol-
 » doende zijn ter afkeering van het dreigende gevaar,
 » en er voor haar niets anders overblijft, dan zich
 » alleen met de bedekking harer koningin bezig te
 » houden. Heeft men dit gedaan, dan kan men in
 » den korf ongehinderd doen wat er noodig is,
 » zonder dat er ééne bij is, die eenig leed zal aan-
 » brengen."

» Wanneer ik mij dus van eenen korf meester ma-
 » ken wil, leg ik voor den ingang een linnen vod,
 » half verbrand en nog smeulende, hoe dikker de lap
 » is, hoe beter; om hier door het uitgaan van de
 » bijen te verhinderen. Eenige oogenblikken daarna,
 » klop ik hard en bij herhaling op het boveneinde
 » van den korf, en ligt hem te gelijk een weinig op,
 » om er eene goede hoeveelheid rook van onderen
 » in te doen gaan. De bijen die al ras bespeuren dat
 » zij de zwakste partij zijn, en een uitval nutteloos
 » is, om het dreigend gevaar, waarin zij verkeeren,
 » te kunnen tegengaan, scharen zich allen alleen om
 » de koningin, welke in den top van den korf eene
 » schuilplaats gezocht heeft; zij bedekken haar met
 » hare lichamen en geven alles prijs. Men mag nu
 » doen wat men wil, om haar te verstoren en in
 » drift te brengen, zij zullen niet steken. Ik kan ze
 » zelfs tusschen de vuist nemen, zoo ik ze slechts
 » niet druk. Dezen staat noem ik het *gedruisch*; om-
 » dat al de bijen die het vrije gebruik hunner vleu-

» gels hebben (dat is, die niet onder de anderen liggen) zich oprigten en door een gestadig gebrom, » elkanderen als het ware onderling schijnen aan te » moedigen, en de koningin vertroosten. Deze toestand is ook voor mij het teeken der zekerheid, » dat er voor mij niets te vreezen is. Hij duurt voort, » zoo lang ik met den korf bezig ben; doch houdt » dadelijk op als men hen eenigen tijd rust geeft.”

Het gevolg van de bekomene schrik en de daarop volgende rust, brengt in de eerste oogenblikken natuurlijk zwermen te weeg, welke men nu gemakkelijk op de reeds aangewezen wijze en zonder schroom van gestoken te zullen worden, in eenen nieuwen korf kan opvangen.

Men is nog niet regt met de natuurlijke oorzaken van het zwerven, door emigratie bekend. De overvloed van bijen bereidt haar voor; de warmte van het jaargetijde bevordert en verwezenlijkt haar, en het ongestadige weder, verzeld van onweders verhaasten dezelve. Een goede zwerm weegt $2\frac{1}{2}$ ned. ₤, en bestaat uit 13 a 14000 stuks bijen.

Een korf van twee jaren houdt vóór het zwermen ongeveer 30,000 bijen, zoo mannetjes als werkbijen; met 4 a 8 wijfjes. De korf is sterk bevolkt met 40, zwak bevolkt met 20 duizend. 5366 à 5400 bijen wegen 1 ned. ₤. Zoo men den korf weegt, vóórdat de bijen daarin zijn, kan men daarna naar dezen maatstaf, aan deszelfs gewigt weten, hoe sterk de ingekomen zwerm is en dus ook ongeveer de hoeveelheid honig en was op alle tijden des jaars.

(Vervolg hierna.)

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1839,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	768	769	769	770	11	12½	11½	10	N.	Betrokken.
2	770	769	769	769	12	13½	12	11½	idem.	Bewolkt.
3	769	769	768	768	14½	15½	15½	12	N. N. O.	Betrokken.
4	767	767	767	767	12½	15½	15½	12	N. O.	Regenachtig.
5	768	769	768	768	14½	15	15½	11	idem.	Betrokken.
6	765	765	764	765	16½	19½	207	18½	N.	Helder.
7	762	762	761	760	20½	25½	25½	18½	Z. W.	idem.
8	757	758	759	759	22½	20½	19½	177	N.	Regenachtig.
9	760	760	761	762	18½	21	19½	18½	N. W.	Bewolkt.
10	766	766	767	767	17½	18½	20½	14½	idem.	idem.
11	767	767	766	768	20½	25½	22½	17½	Z.	idem.
12	765	765	765	765	22½	24	22½	17½	idem.	Betrokken.
13	764	765	767	769	19½	20½	19½	15½	N.	Bewolkt.
14	768	767	768	764	17½	21½	25½	19½	N. W.	Vveinig bewolkt.
15	764	764	764	768	17½	20½	19½	14	N.	idem.
16	769	770	770	770	17½	19	16	13½	idem.	Betrokken.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'SMIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	770	769	766	764	18	21	227	168	z. o. VVeinig bewolkt.
18	757	757	758	759	217	248	222	17	z. z. o. Betrokken.
19	760	760	760	760	204	218	226	162	z. Bewolkt.
20	761	762	762	762	174	202	222	168	n. w. idem.
21	763	763	764	766	192	212	194	144	idem. idem.
22	767	767	768	768	186	198	196	122	idem. idem.
23	768	767	766	766	172	202	208	148	idem. Betrokken.
24	763	761	760	760	188	204	202	162	idem. Regenachtig.
25	759	760	760	761	192	194	20	152	w. Betrokken.
26	761	760	760	756	128	198	204	148	idem. idem.
27	756	757	758	759	168	19	184	154	z. w. Zwaar bewolkt.
28	760	761	762	764	172	148	14	116	n. w. Betrokken.
29	766	766	766	764	164	182	178	156	idem. Zwaar bewolkt.
30	756	757	758	758	172	172	164	156	idem. Betrokken.
31	752	753	754	758	17	178	168	15	w. idem.
									GEMIDDELTE WAARNEMING.
1	7632	7654	7653	7683	161	173	172	158	Van den 1st. tot den 11e.
2	7643	7644	7631	7655	192	217	213	163	— 11en. — 21e.
3	761	7611	7615	7615	173	19	185	159	— 21st. — 31st.
	7635	7636	7633	7641	178	193	19	147	

8 's namiddags regen.

15 's morgens regen.

16 's namiddags regen.

18 's namiddags regen.

24 's namiddags regen.

26 's avonds sterke regen.

27 's nachts sterk geregend en gewaaid.

28 's morgens en 's namiddags sterke regen.

30 's nachts en 's morgens regen.

31 's morgens en 's avonds wind en regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7636, Thermometer 177.

Julij 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										Huwelijken.	ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder:											
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.							
			M.	V.	M.	V.	M.	V.						
UTRECHT.	65	56	5	3	2	3	»	45	»	59	37			
AMERSFOORT.	11	20	1	1	1	1	1	8	»	10	8			
RHENEN.	5	3	1	»	»	»	»	4	»	1	4			
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	6	3	»	»	»	»	»	1	»	2	3			
MONTFOORT.	5	2	»	»	1	»	»	2	»	2	2			
IJSSELSTEIN.	4	4	»	»	1	»	»	2	»	5	1			

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 Mei 1839.	3 el 79 dm.	
15 ———	3 — 77 —	
31 ———	3 — 74 —	
1 Junij ———	3 — 76 —	
15 ———	3 — 71 —	
30 ———	3 — 79 —	

DE FUNDATIE

DER

ZIELBROEDERS

TE

UTRECHT,

Anno 1436.

(*Vervolg van pag. 241.*)

Gaarne erken ik, dat ik vóór het ontvangen van de oude oorkonde, met zeer weinige bijzonderheden, de kalende broederschappen, betreffende, bekend was. Eenige nasporingen deden mij echter al spoedig ondervinden, dat er meer bronnen tot opheldering voorhanden waren, dan het zich oppervlakkig liet aanzien, en dat het den geleerden onderzoeker niet moeilijk zoude vallen, om daarover eene uitgebreide verhandeling te leveren. De vervulling dier taak zal men echter van mij niet vergen, en zou ook dit bestek niet toelaten. Zulks schijnt mij ook minder noodig toe, daar de instelling welke het voorwerp onzer beschouwing is, geene sporen van een heilzaam bestaan heeft nagelaten, zoo als die der Fraterhuizen van Geert Groote, waarop wij nog terugwijzen, als op kweekscholen van kennis en be-

V D. I St.

schaving (1). Matthaeus toch, geeft, in het reeds aangehaald werk, een niet zeer gunstig denkbeeld van de kalende broederschappen, wanneer hij zegt, dat zij gedeeltelijk tot vrome einden, maar ook gedeeltelijk om te eten en te drinken ingesteld zijn. (*Kalendaria Collegia, partim ad pias causas, partim ad edendum bibendumque instituta. Fund. eccl. p. 251*).

Voor de eere onzer menschelijke natuur is het te hopen, dat datgene hetwelk als eene der oorzaken van de *instelling* wordt opgegeven, slechts een *gevolg* daarvan zal geweest zijn. Althans de *premissen*, (indien ik ze zoo noemen mag) van onzen stichtingsbrief, zijn te ernstig gesteld, dan dat ik het voormeld gevoelen geheel als het mijne zoude durven aannemen. Ik geloof dus liever, dat het houden van maaltijden, bij de kalende broederen in gebruik, van lieverlede tot *misbruik* is ontaard, en ben in deze mening bevestigd, door hetgeen ik deswegens in een werkje aantrof, hetwelk over de geheele zaak veel licht verspreid (2). Daarin wordt gezegd bl. 155. » Gleich-

(1) Uitnemend is dit aangetoond in de verhandeling van den Heer G. J. M. Delprat, over Geert Groote en over de Fraterhuizen; door het Utrechtsch Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, met goud bekroond. Utrecht bij Johannes Altheer, 1830.

(2) Dr. Christian Gotth. Blumberg, *P. und Superint. zu Zwickau. Kurtze Abbildung des Kalandes, oder derer so genannten Kaland-Brüderschaften, welche vor der Reformation an vielen Orten in- und ausserhalb Sachsen und Meissner Landes, sonderlich auch zu Zwickau bekannt gewesen, darinnen von ihren Nahmen, Ursprung, Gliedern, Ordnungen, Ausbreitung, Siegel, Statuten,*

- » wie in der Welt gemeinlich, was anfangs aus guten
- » Absehen angestellet wird, endlich mit der Zeit in
- » Misbrauch zu verfallen pflegt; so ist es auch mit
- » denen *Conviviis* diezer *Caland-Bruder* ergangen.
- » Denn sie liessen es anfangs nicht an guten *Statutis*
- » ermangeln, dass ein ieder bey dem *Convivio* sich
- » mässig bezeugen möchte, sich vor Trunkenheit und
- » anderen Uppigkeit hüten sollte, damit nicht Aer-
- » gerniss entstehe. Es hat sich aber hernach befun-
- » den, dass man von der vorgeschriebenen Ordnung
- » sehr abgegangen, sehr *excediret*, folgich vielem
- » *Missbrauch* und Lastern Raum gegeben worde."

Bij meest alle schrijvers die over het onderwerp gehandeld hebben, wordt dan ook over dit misbruik gesproken, en het pleit zeker niet, voor den geest der tijden, waarin deze genootschappen hebben bestaan, dat een, hoe dan ook door anders denkende te betrachten, maar voor de kalende broeders, godsdienstig doel, zoo zeer met het zinnelijke vermengd, en daardoor ontheilgd werd. En toch bleef zulk eene vreemdsoortige bijeenvoeging meer dan drie eeuwen in stand!

Daadzaken wegens den eigenlijken *oorsprong*, of het ontstaan dezer inrigting, ontbreken geheel. Ook de stichter is onbekend. Met genoegzame zekerheid kan men het begin van de 13^e Eeuw voor het tijdstip houden waarop deze vereenigingen tot stand kwamen. Althans van die tijd dagteekenen de oudste,

und Ende gehandelt wird, nebst beygefügtten *Urkunden*, auch nöthigen *kupfern*. Chemnitz, 1721.

welke bekend zijn geworden. Ofschoon dezelve ook in *Hongarijen* en in *Frankrijk* gevestigd schijnen te zijn geweest, bloeiden dezelve vooral in *Nedersaksen*, en dus in *Noordelijk Duitschland*. Van daar welligt hare vroege vestiging te *Groningen*, in 1318, waarvan wij hiervoren reeds melding maakten, en te *Baflo* in hetzelfde gewest, in welke laatste plaats nog sporen daarvan overig zouden zijn, in de gewoonte van sommige Predikanten, die de inkomsten van deze broederschap, daar ter plaatse, in latere tijden, zijn deelachtig geworden, en nog op gezette tijden te zamen komen, tot het houden van een vriendschappelijken maaltijd (1). De kalende was geene geestelijke orde; zij had ook geene ordensregelen, maar statuten, welke zoo wel voor geestelijke als wereldlijke Leden verbindend waren. Hooge standspersonen, Vorsten en Graven niet alleen, maar ook menschen van minder aanzien, mannen en vrouwen, werden daarin zonder uitzondering opgenomen. De bediening van vele kapellen en altaren werd aan haar opgedragen, welke kaland of kalend kapellen en altaren werden genoemd. Het spreekt van zelf dat deze met aanzienelijke geschenken en goederen (2) werden begif-

(1) Z. *De Broederschap der Kalenden te Groningen*, door Mr. T. P. Tresling, in den *Groninger Volksalmanak*, voor 1838.

(2) Deze goederen werden overal in Duitschland *Kalandgütern* genoemd. Zie F. C von Buri, *Abhandlung von denen Bauerngütern in Teutschland*. Giessen 1783, bl. 307. De schrijver treedt daarbij in geene bijzondere ontwikkeling der zaak, omdat de aard der goederen dezelfde bleef, en daaraan als eigendom der Kalende geene bijzondere regten verbonden waren.

tigd, hetgeen vermoedelijk aanleiding zal hebben gegeven, dat veeltijds Priesteren zich aan het hoofd der inrigting stelden, en dat zij, op vele plaatsen, door het gezag der Bisschoppen werd bevestigd. De deelneming daaraan werd zelfs door aflaten bevorderd. Ofschoon de vereeniging ook *broeders van den Heiligen geest* werd genoemd, was de naam van *Kaland* of *Kalende broederschap* de algemeene. Zij ontleende dien van den regel, welke zij aankleefde, om op den eersten dag der maand te zamen te komen, ten einde over hare belangen te raadplegen, welke eerste dag, zoo als genoeg bekend is, bij de Romeinen *Calendae* werd genoemd, van *Calare*, zamenvoegen, zamenvereenigen (1). Het doel der broederschap, strekte voornamelijk, tot het doen houden van missen voor de zielen harer afgestorvene Leden; het uitdeelen van aalmoezen, en het houden van feesttijden. De naarkoming der statuten, werd op vele plaatsen door eenen eed geschraagd. Plaatselijke omstandigheden en zeden hadden echter veel invloed op de samenstelling der statuten, en ook de tijd bragt daarin verschillende wijzigingen. Van een bijzonder

(1) Onze verdienstelijke Weiland is niet vreemd van het denkbeeld, dat ons woord *kalant* — *klant* — ofschoon van het fransch *chaland* ontleent, welligt van de kalandvereenigingen de beteekenis aangenomen heeft, van eenen vriend die aan eenen ander iets gunt, en, daarom dikwijls bij hem komt, die hem nering gunt en toebrengt. Zie zijn *Taalkundig Woordenboek* op *Kalant*. Dit gevoelen heeft veel waarschijnlijk. Mogelijk werd hetgeen bij de maaltijden benoodigd was, bij voorkeur bij de Leden der vereeniging gekocht. Dit kan ook het langdurig bestaan der inrigting bevorderd hebben.

onderling verband tusschen de broederschappen in onderscheiden plaatsen, of landen, kwamen mij geene bliken voor. In Deutschland werden de hoofdmannen of bestuurderen der inrigting *Kalandpröhste* of *Scheidesleute* (scheidsmannen) genoemd. Op onderscheiden plaatsen bestonden meer dan ééne vereeniging van dien aard, welke zoo als wij reeds hiervoren zagen, door de benaming van *grootte* en *kleine* kalende werden onderscheiden. Ook andere inrigtingen vloeiden uit de kalende voort. Zoo bleek het mij uit Blumberg, dat er eene zoodanige van zeer weldadigen aard te *Groningen* ontstond, welke de *broederschap der ellende* werd genaamd, en welke zich bijzonder ter taak stelde, om kranken, armen en gebrekkigen te verplegen. Niet alleen namen de leden der kalende hieraan deel, maar ook andere weldoeners der menscheit, voegden zich bij deze, en schenen hierin met zoo veel orde en regelmatigheid te werk te gaan, dat de Registers hunner jaarlijksche uitdeelingen nog in de 16 Eeuw aanwezig waren (1).

Mogt de *kalende Broederschap* zich overal, even als

(1) Hoezeer ik te dezer plaatse in geene bijzonderheden omtrent de kalende inrigting te *Groningen* kan treden, en den weetgierigen lezer deswegens naar het aangehaald werk van wijlen den Heer Keuchenius Driessen, moet verwijzen, moet ik echter met een enkel woord aanmerken, dat het mij niet geheel duidelijk is, welke beteekenis die geleerde in zijne aantekening op de statuten der kalende te *Groningen*, bl. 602, aan de uitdrukking heeft gehecht, *dat van die kalenden tot dus ver niets is bekend geweest*. Ik veronderstel dat de Heer Driessen, daarbij alleen de statuten op het oog heeft gehad, vermits het bestaan der kalende op zich zelf omstandig behandeld schijnt te zijn bij Leuckfeld, *Antiquitates Groningenses*. Althans Blumberg

te *Groningen*, tot een *Broederschap der ellende* gevormd hebben, dan zoude zij in den geest der inleiding van onzen stichtingbrief, eene *reuke der zoe-
tigheid* hebben nagelaten, welbehagelijk aan den God der liefde, in tegenstelling van die ongunstige denkwijze, waarin het nageslacht, ten gevolge van het hiervoren vermeld misbruik, thans omtrent haar, als van zelf heeft moeten komen.

Het tijdstip van het *verval* dezer genootschappen, zal wel naauwelijks aanwijzing behoeven. Zij verdwenen met het tot stand komen der *Hervorming* in de 16^e Eeuw, ofschoon het opmerking verdient, dat de statuten der kalende te *Meintz*, nog in 1519 vastgesteld, en door den Aartsbisschop bekrachtigd werden.

Na deze beschouwing op de oorkonde zelve terugkomende, meen ik, in de eerste plaats, te moeten opmerken, dat de fundatie der *zielbroeders*, te *Utrecht* niet met die der *cellebroeders* aldaar behoort verward te worden. Hiertoe kan toch de benaming ligtelijk aanleiding geven, en dit te meer omdat de instelling der *cellebroeders*, welke, in der tijd bestemd was om de zieken op hun doodbed, en de lichamen der overledenen op te passen (1) nog niet lang geleden,

maakt bij herhaling in zijn werkje van deze bron gebruik; maakt gedurig bij vergelijking en toepassing van de kalende te *Groningen* melding, en deelt, onder anderen behalve de hierboven aangehaalde bijzonderheid, den inhoud van onderscheiden giftbrieven, ten behoeve der kalende te *Groningen* mede van 1362, 1408, 1463 en 1481, welke wegens de daarin vermelde personen en omschreven eigendommen zeker niet van belang ontbloot zijn.

(1) *Historie van 't Utr. Bisdom*, D. I. bl. 416.

als bij overlevering, in Utrecht bestond, vermits bij het begraven der dooden in de kerken, steeds, eene zekere, hoewel geringe retributie, voor de *cellebroeders* werd betaald. De *zielbroeders*, als zoodanig, ontleenden die benaming van het doel hunner vereeniging, om voor het behoud der zielen te zorgen, terwijl de *cellebroeders*, daarentegen, zich alleen met de belangen van het ligchaam bezig hielden. Ik achtte deze herinnering intusschen noodig, omdat bij het ter sprake brengen van de instelling der zielbroeders, het mij voorkwam dat men dadelijk aan de *cellebroeders* dacht, en deze laatste benaming als eene verbastering van de eerste hield.

Wat nu verder den inhoud van onzen stichtingsbrief betreft, dezelve is uithoofde van hare uitvoerigheid, niet onbelangrijk. Dit is mij, bij vergelijking met andere stukken van denzelfden aard, welke bij onderscheiden schrijvers te vinden zijn, alzoo voorgekomen.

De opstellers hebben, te dien aanzien, blijkbaar hun voordeel gedaan, met de ondervinding, welke het vroeger aanwezig zijn eener groote kalende, hun waarschijnlijk heeft aan de hand gegeven. Want wij zagen het hiervoren reeds, onze stichtingsbrief is die *der kleine kalende*, welke, zoo als de schrijvers van het *Utrechtsch Bisdom*, zeiden, en zoo als ook uit het stuk blijkt, in de *Buurkerk* was opgericht.

Dit verklaart dan ook eenigermate de omstandigheid, dat deze kleine kalende eerst betrekkelijk zoo laat, tot stand is gekomen (A° 1436). De groote kalende zal vroeger gevestigd zijn geworden. Misschien in de *St. Maartens- of hoofdkerk*, of wel in

de *St. Maria- of Kollegiale kerk* van dien naam, van welke de *Buurkerk*, als ter onderscheiding, de *mindere* werd genoemd. Met zekerheid is mij dit echter, tot dus ver niet gebleken.

Vele bepalingen getuigen voor de waarde, welke door de opzigtters der broederschap, aan de zedelijke gedragingen harer leden werd gehecht, en dit pleit voor het gevoel en hiervoren ontwikkeld, dat het misbruik hetwelk van de instelling is gemaakt, en waarvan Matthaens en andere schrijvers gewagen, eerst later zal ontstaan zijn. Dat misbruik kan ook overigens te Utrecht, wat de kleine kalende betreft, niet groot zijn geweest, vermits de Leden dier vereeniging slechts eens in het jaar, en wel des maandags na allerzielen dag (na 2 November), eenen verkwikkingsmaaltijd hielden; terwijl het, in allen geval, de bedoeling der oprichters was, dat het daar ordelijk zou toegaan, vermits de verkiezing van het bestuur na den maaltijd, moest plaats hebben.

De geheele inleiding van het stuk is voorts merkwaardig, wegens de duidelijkheid welke daarin omtrent het Christelijk geloofsbegrip doorstraalt, en welke ons eenen goeden dunk van de verkregen kennis van deszelfs opstellers geeft. Deze zullen vermoedelijk de drie Priesters geweest zijn, welke aan het hoofd staan van de naamlijst der Leden van de Broederschap. Dit deed mij al dadelijk eenigzins twijfelen, of het vermoeden van wijlen onzen geachten Scheltema wel juist was, dat het *miniatur*, waarmede de oorkonde versierd is, tot eene proeve strekte, van de minachting waarin de geestelijkheid in het algemeen,

destijds verkeerde. Met het oog op de geschiedenis scheen dit gevoelen niet zoo geheel verwerpelijk, omdat de kleine kalende te Utrecht tot stand kwam, op een tijdstip dat de zetel des Bisschops nog niet zonder wederspraak vervuld was, en de twist welke daarover tusschen Rudolf van Diepholt en Zweder van Kuilenburg jaren lang geheerscht had, zeker de achting voor het bisschoppelijk gezag zeer had moeten doen verminderen; — doch Zweder van Kuilenburg was reeds in 1434 overleden, en Rudolf van Diepholt, kwam genoegzaam om den tijd dat de kleine kalende gesticht werd, allen tegenstand te boven. Het zou dus, van de priesters der kalende vermetel geweest zijn, om de vereeniging aan welker hoofd zij zich stelden dadelijk te doen dienen, tot smaad en verguizing van een Bisschop, die zoo als bekend is, wraak nam van hen die zich tegen zijne verheffing op den bisschoppelijken stoel verzet hadden. Jacob Utenham en Johan Knoep, schijnen intusschen niet tot de geestelijken te hebben behoord, die eenige bestraffing van Bisschop Rudolf ondervonden, daar zij bij Matthaeus nog nader in 1437 als getuigen in een ander stuk voorkomen (1) en dus zoo het schijnt, hunne bediening, verder rustig bleven uitoefenen (2).

(1) *Fund. Eccl. bl. 171.*

(2) Vrederik Utenham, en Vrederik Utenham van Baecstel, Ridderen, die meer dan waarschijnlijk bloedverwanten van den Priester Johan Utenham waren, behoorden tot de Edelen die zich met de vijf godshuizen, mitsgaders de steden Utrecht en Amersfoort verbonden, om Rudolf van

Die onderscheiden omstandigheden doen dus zelfs denken dat de kleine kalende, te Utrecht, even als in Duitschland op vele plaatsen, onder begunstiging van den Bisschop ontstond, te meer omdat dit gevoelen niet met de afbeeldingen op het *miniatur* voorkomende, kan worden geacht te strijden, daar het mij bleek, dat de zinnebeelden welke hetzelfde bevat, volkomen overeenstemmen met die welke in zoogenaamde getijde- of gebedenboeken gevonden worden, ter plaatse alwaar de gebeden en psalmen tot de lijkdiensten betrekkelijk, worden opgegeven. Zoo trof ik in het gebedenboek van Margaretha van Cleyburch, huisvrouw van Boudewijn Willemsz. van Drenckwaert, hetwelk in 1491 voltooid werd, tegenover de *zeven psalmen*, bij de lijkdiensten gebruikelijk, genoegzaam in alles het *miniatur* van onzen stichtingbrief aan, en ontwaarde ook door de daarbij gevoegde afbeelding van twee engelen met de bazuin, dat hetzelfde het *laatste oordeel* moet voorstellen. Wel is waar wordt daarbij geen der zielen van de afgestorvenen door eene bisschoppelijke muts aangeduid, zoo als zulks op onze afbeelding het geval is (1), doch dit of een soortgelijk denkbeeld vond ik terug, in het gebedenboek van Jozijna van Teijlingen, hetwelk zeker eene der fraaiste handschriften is, welke van dien aard zijn

Diepholt, met alle hunne magt, tegen den na doode van Zweder van Kuilenberg, onwettig verkoren Bisschop Walraven van Meurs te beschermen. Burman, *Utr. Jaarboeken*, D. I. bl. 472.

(1) En wel zeer opmerkelijk als naar die muts nog grijpende.

overgebleven. Tegenover een heerlijk miniatuur, welke eene lijdienst voorstelt, en onder het opschrift: *Hier beghint die lange vigeli*, wordt de eerste of initiale letter, door hetzelfde gedrocht gevormd, hetwelk blijkens het facsimilé, tegenover het hemelrijk, dat Petrus met de aan hem toevertrouwde sleutelen heeft geopend, aan het oord van eeuwige pijniging herinnert. In hetzelfde bevindt zich de duivel met drie zielen, waarvan die met welke hij zich bepaald schijnt bezig te houden, duidelijk een monnik is, aan de geschoren kruin en het ordensgewaad kenbaar (1). Het is dus, naar mijn inzien, de voorstelling van een algemeen beginsel, hetwelk wij, zoo in de afbeelding van den Monnik, als van den Bisschop in ons miniatuur, moeten opmerken, zoodat onze kalende Broeders daarmede geene minachting omtrent de hooge geestelijkheid betoonen, maar veel eer het doel hunner vereeniging aanprijzen willen, als daarmede te kennen gevende dat alle zielen, ook die van een Bisschop niet uitgezonderd, de zuivering van het vagevuur noodig hadden of daaraan onderworpen waren (2).

(1) Deze uitnemend schoone handschriften bevinden zich in de verzameling van den Heer A. D. Schinkel, te 's Gravenhage, welke in onderscheiden vakken van kunst veel voortreffelijks bevat, terwijl de waardige bezitter daarmede gaarne aan anderen nuttig is. Nog onlangs verplichtte hij den liefhebbers der Penningkunde met de mededeeling, op eigen kosten, der *aanteekeningen van F. van Mieris, op zijne beschrijving der Bisschoplijke Munten en Zegelen, van Utrecht in 't bijzonder*.

(2) Welligt was het miniatuur de kopij van eene afbeelding in hout of anderzins voor het altaar in de Buurkerk, alwaar de

Wat de zegelen betreft welke bewaard zijn gebleven, moet ik aanmerken, dat volgens de orde waarin die aan den brief gehecht waren, en welke overeenkomt met de orde der opgegeven namen van de leden der broederschap, die volgens het slot van den brief, zegels hadden, het die zijn van

Johan van Hunten,

Jan Peterszoen,

Vrederick van Lijmbeke,

Jan Gijsbertszoen,

Henric Buddinck,

Evert Janszoen,

Tijman van Oudencoep, en

Henrick Willamszoen de Vrij.

De naam van Lijmbeke, staat Limbeek op het zegel, doch zulk een verschil op gedenkstukken van die tijden, is niet zeldzaam. Op de bekende wapenkaart der Utrechtsche geslachten van W. Langerak, heb ik geene der op onzen brief nog aanwezige zegelen aangetroffen, en dus daaromtrent geene vergelijking kunnen maken. Daarentegen vind ik op de Regeringslijsten bij Burman, *Utrechtsche Jaarboeken*, Jan Peterszoen, op 1436, en Henric Buddinck, van 1431—1449 onder de *Oudermannen* gesteld; terwijl Tijman van Oudencoep, onder de Raden in 1450, 1451 en 1453, voorkomt.

Die wier zegels aan het stuk ontbreken zijn :

Zielbroederschap hare dienst uitoefende, het oordeel Gods voorstellende. De omschrijving in het stuk voorkomende geeft aanleiding om dit te denken: *Opten heyligen outaer voir dat oirdel Gods*, als wanneer dit ook tot bevestiging van bovenstaande meening strekt.

Jacob Utenham,
 Johan Knoep,
 Simon van Teijlingen,
 Jan Janszoen,
 Willem Janszoen van Scerpenborch,
 Gijbert Michielszoen en
 Vranck Vranckenszoen.

De geslachtwapens van vier dezer personen namelijk, van Utenham, Knoep (Knoop), van Teijlingen en van Scherpenborch, zijn op d straks bedoelde kaart van Langerak, te vinden. Simon van Teijlingen, wordt van 1435—1450 onderscheiden maal als *Ouderman*, in 1438 en 1452 als *Raad*, en in 1454 als *Schepen* vermeld. Willem Janszoen van Scerpenborch, in 1432 als *Ouderman* en in 1451 als *Raad*.

De leden der broederschap, welke tijdens hare stichting, geene zegels hadden, waren:

Louwerens Daemszoen,
 Zweder van Denemerken,
 Peters Boeijenszoen,
 Claes van Galencoep,
 Reijner van Galencoep,
 Gijbert Sluijsman,
 Peter Braem,
 Alaert Scade, Godevaertszoen,
 Henric Jacobszoen en
 Dirck Claeszoen.

De wapens der geslachten van Denemarcken, Braem en Schade, komen op de kaart van Langerak voor. De eerste dezer familien, schijnt in

de 15^e Eeuw volgens de opgaven daarvan bij Matthaëus te vinden, in geestelijke bedieningen gebloeid te hebben, daar onder anderen Elisabeth van Denemarcken, in 1483 Abtdisse werd van het klooster van *St. Servaes*, en Mechteld van Denemarcken, Geestelijke Zuster was in het klooster van *Mariendaal*. Peter Boeijenszoen wordt onder de *Raden* der stad gesteld in 1450; Claes van Galencoep en Henric Jacobszoen, onder de *Oudermannen* in 1441 en 1443; Dirk Claeszoen, ook Dirck Heer genoemd, onder de laatste in 1443, 1446 en 1448; onder de *Raden* in 1450. Uit deze opgave blijkt dat de kleine kalende te *Utrecht* vele personen van aanzien onder hare stichters telde, hetgeen mede aanleiding geeft om te denken, dat de invloed der hooge geestelijkheid aan hare oprigting niet vreemd is gebleven. Die invloed deed zich zeker te Utrecht meer dan elders gevoelen, en gaf aanleiding dat de kalende, welke, zoo het schijnt, niet op vele andere plaatsen van het vaderland tot stand kwam, daar zelfs nog kort voor de hervorming als herleefde.

Aangenaam zoude het mij zijn, indien deze bijdrage strekken mogt, om iets naders omtrent het bestaan der groote kalende aan het licht te brengen. Daardoor zou het onderwerp, hierbij behandeld, welligt nog eenigzins in belang toenemen, zoo als het in het algemeen vatbaar is, om nader te worden toegelicht, vermits ik bij de bewerking van dit klein geschrift gedurig het gemis aan gelegenheid tot onderzoek op de plaats zelve gevoelde, en niemand

meer dan ik van de onvolledigheid van hetzelfde doordrongen ben. Ik reken hiervoor op de toegevendheid mijner lezers, terwijl ik, voor het overige, de belangstelling, welke wijlen de Heer Scheltma, in mij voor deze oorkonde veronderstelde, niet beter meen te kunnen betoonen, dan door dezelve tot een geschenk voor de stedelijke Archieven te bestemmen, en dus te zorgen, dat dit oud gedenkstuk, voor *Utrecht* niet verloren ga.

's *Gravenhage*,
1839.

F. A. VAN RAPPARD.

Men gelieve te lezen:

Bl. 237, r. 7, in plaats van *jone* — *jonc*.
 — 238, r. 10, — — — *bedele* — *bedle*.
 — —, r. 26, — — — *musten* — *mutsen*.
 — —, r. 29, — — — *Willens* — *Willems*.

Nijverheid.

BIJENTEELT.

SLOT GEDRELT.

Hoezeer zich een korf met eenige zorg vele jaren kan conserveren, zoo is het nogtans in de *gewone korven* even schadelijk aan de bijen, als aan derzelver voortbrengsel, hen langer dan twee jaren te houden.

Bij het kunstmatig zwermen is nog op te merken, dat de oosten wind de beste is, daarna de zuidoosten.

De algemeene zorgen voor de bijen zijn de volgende: De korven moeten niet aan de heete zon blootgesteld zijn, waardoor de bijen afgemat raken, en de honig en het was bederft. Ook wordt het zwermen daardoor ontijdig verhaast. De korf moet op eene plank of een ander voetstuk staan, van den grond eenigzins verheven, beschut voor de zware winden, tegen het noorden aan, en zoo ver mogelijk van het stilstaand water verwijderd.

De nabijheid van de in den aanvang opgenoemde gewassen en boomen, is het gunstigste voor de bijen. Een aantal anderen zijn hen niet hinderlijk; doch er zijn vele welke schade aan de bijen toebrengen, te weten: de *camillen*, het *valkruid*, de *wol/swortel*, de *nieswortel*, de *alsem*, de *tulpen* die veelal het graf der bijen zijn, de *keizerskroon*, *riddersporen* enz.

Omtrent de voortteling maakt dezelfde bijenhouder voorts het volgende bekend.

• Men heeft opgemerkt, dat er telkens wijfjes ge-
 • boren worden, als er mannetjes zijn om haar te
 • bevruchten. Hierdoor heb ik een bewijs dat er
 • spoedig een nieuwe zwerm voor den dag komen
 • zal. Indien ik nu slechts de bijen aanzet, dan ge-
 • schiedt het zwermen vroeger. Zie ik dus reeds in
 • het begin van Mei, om twaalf uur des middags, dat
 • er bij het opligten van den korf, bijen onder aan
 • de koeken zitten, dan is het genoegzaam tijd om
 • eenen zwerm te doen uitgaan. Ik maak derhalve
 • een korf gereed, en na denzelfden nat gemaakt te
 • hebben, vang ik, zoo het weder zacht is en de zon
 • schijnt, des anderen daags 'smorgens om tien uur
 • met het uitjagen aan."

• Het gezegde uur moet daartoe bijzonderlijk ge-
 • kozen worden, uithoofde dat in dit seizoen, de
 • helft der werkbijen op hetzelfde uit zijn, en dit ge-
 • deelte der bevolking alsdan geen kwaad kan doen.
 • Bovendien vermoeit men hen niet nutteloos, en
 • wordt de verdeling van den korf gelijkmatiger."

• Op dat uur dus ga ik na den korf, zonder mas-
 • ker of handschoenen, eeniglijk weder met een oud
 • stukje half verbrand linnen, en met een ijzerdraad
 • aan het einde van een kort stokje gebonden, voor-
 • zien. Den rook rigt ik naar de opening. De wacht-
 • hebbende bijen, het gevaar bemerkende, geven er
 • aan de geheele bevolking dadelijk berigt van. Er
 • komen nu terstond een groot aantal bijen voor
 • den dag, ten einde den nood waarin zij zich bevin-
 • den van nabij op te nemen. Dit oogenblik is be-
 • slissend; want trek ik nu het linnen terug, dan
 • zouden allen terstond op mij afkomen en mij met

» eene onbeschrijfelyke woede aanvallen: Werp i
 » hun echter eenen zwaren rookdamp te gemoet.
 » dan bedenken zij zich niet lang, maar gaan dadelijk
 » weder naar binnen om hunne lotgenooten aldaar
 » kennis te geven, dat het gevaar onoverkomelijk is,
 » en er slechts het uiterste middel mogelijk voor hen
 » overblijft, namelijk om zoo veel doentlijk is, hunne
 » koningin te trachten te redden, door haar van hünne
 » ligchamen een bolwerk te verschaffen, en zich is
 » het nood, voor haar op te offeren. Allen beginnen
 » thans sterk te brommen en zich rondom de ko-
 » ningin te scharen. Ik ligt nu de korf op, laat er
 » het rookende linnen eenige malen onder heen en
 » weder gaan, zoo zelfs dat het aan de onderste koe-
 » ken raakt. Ik ben nu ook verzekerd, dat ik door
 » geen der aanwezig zijnde bijen zal gestoken worden,
 » zoo ik ten minste zorg draag, niet onvoorzigtiglijk
 » den een of ander zoodanig met de hand te druk-
 » ken, dat zij zich verdedigen moet."

» Ik draag zoodanig in deze eerste ontsteltenis, den
 » korf met alle gerustheid op eenigen afstand van de
 » plaats, waar dezelve staat. Zet hem nu het onderste
 » boven, plaats hem, zoo de top spits is, in een
 » in de aarde gemaakt gat, of tegen eenen muur, be-
 » dek hem met den ledigen korf, en wind een doek
 » om het gedeelte, waar de beide korven zich van
 » elkanderen scheiden. De bijen zijn nu, zoodra de
 » korf eenige oogenblikken stil staat, niet tot rust
 » gekomen, en door deze omwinding met den doek
 » in het donkere, of zij stijgen volgens haren aard
 » naar boven, in den ledigen korf. Van tijd tot tijd
 » verhaast ik den overgang, door zacht op den top

• van den ledigen korf te kloppen (*). De koningin
 • vertoeft ook niet lang in het naar boven komen,
 • en geene der overige bewoonsters blijven achter. De
 • zwerm wordt dus voltallig, en er is niets meer over,
 • dan de twee korven van elkander te nemen, de volle
 • bij de overige korven op eene daartoe geschikte
 • plaats te zetten, en de geledigde op eenigen afstand
 • van daar te brengen."

• De bijen, die tijdens dat deze kunstmatige zwer-
 • ming geschiedt, uit waren, komen altoos weder in
 • den door hun verlaten korf. Sommigen echter
 • keeren na het uitvliegen weder naar hunne oude
 • woning terug. Deze gevoegd bij de uit de eijtjes
 • voortkomende wormen, welke binnen weinige dagen
 • werkbijen worden, vervangen weldra diegenen welke
 • men kunstmatig heeft doen vertrekken. Er is der-
 • halve geen gevaar van verlies te vreezen, daar de
 • bijen ook, gelijk wij gezegd hebben, zich dadelijk
 • eene koningin uit een der wormpjes afzonderen.
 • Doorgaans duurt het geen drie dagen, of de nieuwe
 • volkplanting is weder in het bezit van eene be-
 • heerscheresse."

Zoodra is de uitgejaagde zwerm niet in den nieuwen
 korf, of de werkbijen gaan dadelijk aan den arbeid,
 en niet zelden zijn er reeds op den eersten dag 4 of
 5 koeken aangevangen, waarvan de middelste 5 à 6
 duim lang is. Eene talrijke hoeveelheid der bijen
 werkt met eenen onbegrijpelijken ijver in deze nieuwe

(*) Om de verhuizing eener koningin naar die zijde te doen
 plaats hebben, waar men haar begeert, moet men op de tegen-
 gestelde zijde kloppen.

woning en spant alle krachten in, om haar geleden verlies te herstellen. Haar spoedige voortgang is eene getrouwe voorstelling der spreuk, die tot volhouding opwekt: (waartoe de mensch zich door het te veel zien op de zwaarigheden zoo vaak ontmoedigen laat:)

• *door onvermoeiden arbeid, komt men alles te boven.*''

De waarheid derzelve heb ik nog onlangs en nadrukkelijk ondervonden. Eene belangrijke opmaking, die ik *hebben wilde* en *hebben moest*, konde ik niet naar wensch bekomen. Telkens stond ik gelijk aan de bijen die weder eenen nieuwen korf moesten bewerken, en eenen vollen behoorden te leveren. Dan door het aanhouden der bezigheid, bereikte ik mijn doel. Ik voeg deze aanmerking hierin, omdat het behartiging den een of ander nuttig kan zijn.

Daar wij nu de beste wijze van vermenigvuldiging, naar de jongste ervaringen hebben bijgebracht, komen wij tot de beschrijving der korven, naar de nieuwste uitvinding. Zij zijn van engelschen oorsprong, met laden voorzien. Het voordeel derzelve is zeer opvallend. Behalve dat de barbaarsche gewoonte, om de bijen te dooden, *strijdig met het wezenlijk belang van den bijenweeker*, daardoor ophoudt, bekomt men veel zuiverder en beteren honig; en loopt men ook geen het minste gevaar, om de eijtes te beschadigen, daar de honig zich steeds boven in den korf bevindt.

De inzameling van den honig is in deze soort van korven mede zeer eenvoudig. De 3 of 4 zich in dezelfde bevindende laden, zijn zonder bodem, in den vorm van vierkante lijsten, ter dikte van 3 palm en ter breedte van 8 duim nederl. Men plaatst dezelve

op elkanderen, in eene lijnregtsche (*parallepedische*) gedaante (*). De laden moeten aan alle zijden met een dwarshoutje van 2 duim breedte, op 2 dikte ondersteund worden, om de koeken te kunnen dragen. IJzere haakjes houden ze bijeen. De bovenste lade alleen is met een plankje bedekt.

Het is nu gemakkelijk te begrijpen, dat de lijst van boven en van beneden kan weggenomen worden, zonder de tusschen beide geplaatste (waar de arbeid geschiedt) te verhinderen. Wil men zich nu in den herfst meester maken van den voorraad honig der bijen dan behoeft men niet anders te doen, dan het smeersel waarmede de bijen de twee lijsten aan elkander gesoldeerd hebben, om de hen aaneenvoegende reten te bedekken, met een mes van een te breken; daarna neemt men een ijzerdraad, snijdt de laag van de daaraan verbondene gelijk af, en neemt de bovenste lijst weg. De koeken worden door de onder dezelve zijnde steunsels vastgehouden. Men plaatst nu een ander plankje op de tweede lijst, welke thans de eerste geworden is, en brengt van onderen eene nieuwe lijst of lade in. Weinige bijen komen met deze behandeling om, en zoo gering is de bemerking die zij van deze berooving kunnen doen, dat men hen ziet voortgaan, als of er niets gebeurt. Het volgende jaar neemt men de bovenste laag weder af, en zoo vervolgens, zoodat in vier jaar alles vernieuwd is. Voorwaar een schoon voordeel dat, men zonder de bijen te verliezen van eenen korf trekken kan.

(*) Eene *parallepedische* gedaante is eene figuur met 6 langwerpige vierkante zijden.

De arbeid der bijen vangt aan in het middenpunt van den top des korfs; nadat dezelve door hare nieuwe bewoners, met eene zekere hartsachtige stof is besmeerd geworden, om, gelijk wij zeggen, de spleten en scheuren die er zich in bevinden dicht te maken. De bijen verzamelen deze zelfstandigheid op de *paardebloemen*, op de *witte latouw* en ander suikerijplanten. Deze harstachtige stof *propolis* geheeten, dient de bijen mede voor kalk bij alle hunne voorloopige inwendige bezigheden.

De bijen schetsen vervolgens de eerst reut of koekwas, boven in den korf, en maken dezelve tot naar onderen toe met eene tusschenruimte van 10 à 15 duim nederlandsch.

De genoemde koeken of reuten was, zitten met eene tusschenruimte van 15 duim nederlandsch in den korf. Men kan echter derzelver aanleg naar welgevallen beschikken, door een klein stukje van eenen koek, aan een draadje vastgemaakt op te hangen, ter plaatse, waar men wil, dat de bijen zullen aanvangen. Ook kan men hetzelfde op een hout klampje leggen. Deze koeken of stralen zijn buisjes van was, holletjes of celletjes genaamd, evenwijdig geplaatst, en van eenen zeshoekigen vorm. Aan de einden zijn zij gesloten. Hun omvang is van 5 strepen breedte, op eene diepte van 12. De een is boven den anderen. De spilletjes zijn evenwijdig en bijna waterpas. De openingen van den koek loopen lijnrecht en eindigen van onderen. Met een opmerkzaam oog den arbeid der bijen gadeslagen, moet men erkennen dat dezelve een voorbeeld is van geregelde bouworde, gepaard aan wijze spaarzaamheid in tijd, en in materialen.

Aan de keerzijde van dit was-toestel is er een tweede, in eene gelijke juist tegenover gestelde rigting, aan de andere vast zittende celletjes aangebragt. De celletjes zijn dus zoodanig tegen elkanderen geplaatst, dat die genen welker openingen boven zijn, derzelver grondslagen aan de andere zijde hebben.

Het geheel van deze twee tegenover elkander staande lagen maakt den koek uit, welke doorgaans 22 strepen dik is. De korf houdt gewoonlijk, naarmate de bevolking talrijk is, 6 tot 9 van deze koeken of reuten in. Behalve de noodige tusschenruimte zijn er doorgangen aangebragt, om den omloop gemakkelijk te maken. Door een stevig metselwerk zijn de koeken voorts aan den wand van den korf vastgemaakt, ten einde dezelve niet door het gewigt van het was, van de koningin en van de bijen, die er hare rustplaats opnemen, zoude inzakken. Men berekent het gewigt op 6 à 7 pond ned.

In deze celletjes brengen de bijen derzelver opgezamelden voorraad bijeen, voeden zich daarmede, en zorgen voor hunne nakomelingschap.

Behalve den angel dien zij tot hunne verdediging ontvangen, zijn ze nog van eenen snuit of tromp voorzien. Met denzelven pompen zij als het ware de honigdeelen uit de bloemen, vruchten en bladen. De Bij heeft tot dat einde twee magen. Eene is in het voorste gedeelte van de borst, het borstharnas genoemd, geplaatst. Zij dient haar alleen om den honig te bevatten. De andere in de borst zelve dient voor het was. Het was wordt door de vertering der maag daargesteld. Het zweet, wanneer de bijen in den korf zijn, met stralen uit de ringen op hunne lichamen,

en druipt als zoodanig af. Hetzelve wordt ook door behulp van het inkrimpen der spieren, met den mond uitgeworpen.

Hoezeer nog vele natuurkundigen er over in twijfel verkeerden, zoo schijnt het nogtans bewezen te zijn, dat het was een voortbrengsel is der uitwaseming, welke de honig, als voedsel voor de bij dienende, ondergaan heeft. Minder algemeen is het gevoelen hoe danig de honig gevormd wordt. Men is het niet eens of deze zich geheel in het sap der planten te zamen stelt, en de bijen slechts overbrengsters daarvan zijn, dan of zij in het ligchaam der bijen toebereid wordt. Daar de meesten intusschen, op goede gronden vermeenend, dat het was gelijk wij zeggen wordt voortgebracht, zoude de natuurlijke gevolgtrekking zijn, dat de honig in de bijen wordt daargesteld. Van eene andere zijde, wanneer men de suikerdeelen van de planten met den honig vergelijkt, zoude men eerder genegen zijn, om in het eerste gevoelen te deelen. Intusschen is het eene waarheid, dat de bijen welke men met suiker of met honig voedt, even eens was leveren, als of zij zelve den honig inzamelen.

Dit voeden moet somtijds plaats hebben, of men loopt gevaar dat de geheele bevolking van gebrek omkomt. Honig of suiker zijn bevonden de krachtigste middelen, tot het onderhoud der bijen te zijn. Men komt echter aan de behoefte van eenen korf, op eene meer zuinige wijze te hulp, door het nemen van een mengsel honig en wijn, waarin men, vóór dat het gekookt wordt, een weinig zout doet. Dit stroopje, met eenige druppelen brandewijn aangezet, dient mede ter genezing van den rooden loop, waaraan de

bijen na vochtige winters, tegen de maand Maart, niet zelden onderhevig zijn.

Onder de vijanden der bijen, moeten voornamelijk de muizen gerekend worden. Indien men de geringste sporen van dezelve ontdekt, moet men ze terstond vangen, of met vergif verdelgen. De mieren zijn minder schadelijk; echter is het noodzakelijk om hen te verdrijven. Te dien einde doet men het beste, eenige korrels tarwe, met een weinig dolle kervel gemengd in water te laten kooken, en die korrels, nadat ze weder droog zijn, in de nabijheid der korven te leggen. Hierdoor zal men hen weldra gedood hebben.

De rupsen bezoeken mede niet zelden de bijen of worden door de uiltjes en motten, zelfs op de bijen-stokken, voortgebracht. Een vlijtig bezoeker zijner korven, kan dezelve dadelijk opmerken, en moet ze uitroeijen, opdat ze geene schade doen. Bespeurt men deze motjes of motten in, of nabij de korven, dan behoeft men slechts een of tweemaal een paar lichten, in den omtrek van de schuur, waarin de korven zijn, te plaatsen, en spoedig zullen ze in de kaars vliegen. In den nazomer maken de spinnen soms wel jagt op de bijen, en komen dikwerf in groot en getale, derzelver weefsel bij de korven maken, om hen zoo doende te kunnen bereiken; doch zoo men dit weefsel eenmaal per dag wegveegt, dan kunnen zij geene schade aan de bijenteelt toebrengen. Voorts komen de meezen, en pimpels in den winter soms wel aan het vlieg-gat der korven pikken, en vangen de zich vertoonende bijen; om dit te verhinderen, is het echter genoeg de schuren te dekken.

De bijen zelve wijzen aan, dat dit dekken geschieden

moet. Zoodra het koud begint te worden, zal men zien, dat zij het vlieggat van den korf zorgvuldig met lijm digt maken. Allen die dit doen, geven daarmede zoowel een bewijs, dat zij hare koningin nog hebben, waarvoor zij zorgen, als dat de warmte hun nuttig en noodzakelijk is. Dadelijk wanneer het begint te vriezen, doet men dus beste graszoden op den kop der korven te leggen. Dit geeft hun (daar de geheele bevolking zich als dan boven in den korf bevindt) in hun verblijf eene aangename en heilzame verwarming.

Wij komen nu aan het bestrijden der bij ons steeds in gebruik geweest zijnde gewoonte, het dooden der bijen, ten einde hunnen voorraad honig en was te bekomen. Deze tooneelen van vernieling worden nog telkens weder herhaald. Het is niet vele jaren geleden, dat een liefhebber der bijenteelt, die tegen dit misbruik geschreven heeft, door afgelegene straten te *Amersfoort* wandelende, mesthoopen van 2 tot 3 voet hoog liggen zag, alleen bestaande uit eene verbazende menigte van honigraten en korven van een groot gedeelte der heide aangebragt. Een overschot dus geheel bestaande uit *broed*, dat is: uit *jammerlijk verbrijzelde verwoeste nimfen en wormpjes van bijen*. *Waaruit men een schat van nieuwe korven had kunnen bekomen*. Het schijnt, dat de winzucht, ongeduldig om geld te winnen, er bij deze teelt, alleen door verwoesting toe komen wil. In *Amersfoort* en *Nijkerk*, waar de handel in honig en was voor het grootste gedeelte in de handen der joden is, schijnen de landlieden alles tot hen te brengen, wat hun uit hunne korven eene *dadelijke ontvangst kan bezorgen*, het volgende jaar geheel vergetende,

Een *vreemdeling*, een der groot Hertogen van *Toskanen*, die in Holland gereisd heeft, maakte zijne aanmerking op het doodmaken der bijen. Hij was daardoor zoo verontwaardigd, dat hij bij zijne terugkomst eene wet uitvaardigde, dat dit in zijne staten niet geschieden mogt, met bedreiging van eene *arbitraire correctie* aan al de overtreders. Deze wet is zelfs van tijd tot tijd hernieuwd, en het ware wenschelijk dat zij in ons land wierde overgenomen. Men zal hier wel tegen inbrengen, dat elkeen volkomen regt over zijn eigendom heeft, dan in zaken die de welvaart van het algemeen betreffen, maakt deze stelling een gewichtig onderscheid; ten minste in het oog van ieder *die niet het belang van zich zelve en anderen aan zijne willekeur, of aan zijn vooroordeel wil offeren*. Er bestaan immers wijze en heilzame verordeningen omtrent de bosschen, de visscherijen en de jagt. Het is niet geoorloofd een huis te sloopen zonder toestemming des bestuurs enz., welke toch nogtans voor verreweg het grootste gedeelte, beschikkingen zijn over bijzondere eigendommen. Waarom dus ook niet hierin gezorgd?

Als men de barbaarsche gewoonte van het dooden der bijen om honig en was te erlangen nagaat, dan verliest *de daadzaak anders bijna ongelooflijk*, veel van hare vreemdheid, dat er namelijk, een tijdverloop van vele eeuwen, al de invloed des koophandels, ja zelfs de dwang der wetten mede is gemoeid geweest, de *Livoniers* (een volk uit het meest beschaafde gedeelte van Rusland) van de gewoonte af te brengen, om het was, waarvan zij thans meer dan welligt onze geheele opbrengst uitvoeren kunnen, aan het verstand

te brengen, *dat het was waarde had.* Van de vaders op de zoons, was het gevoelen overgeplant, dat men hetzelfde beschouwen moest voor een drabbig overschot, en een onnut overblijfsel van de uitgeperste honigraten, hetwelk niet anders waardig was, dan weggeworpen te worden.

Men brengt ten voordeele van de verouderde gewoonte om de bijen te dooden in: » *dat de bijenstokken die men vernietigt reeds oud zijn, met zwermen gedaan hebben. En de bijen gedurende den winter, » genoegzaam al den honig, die zij verzameld hebben » zouden verteren.*» Indien dit waar was zoude het alleen zijn, om eenige weinige ponden honig meer te bekomen, dat men al de bijen zoo onbarmhartig als onverstandig van het leven beroofd. Doch het is zeker dat die genen welke men doodt in het volgende jaar nog meer andere bijen uitgebroeid en in het vervolg talrijke zwermen zouden hebben opgeleverd. En er zijn geene oude bijen. In eenen bijenkorf gaat het even als in eene stad, de oude inwoners worden aanhoudend door de opkomende geslachten vervangen. Zij volgen elkander gestadig op, steeds zijn er van allerlei ouderdom.

Ook zegt men, dat de bijen het was zouden verteerd hebben. Dit is echter een voorgeven, hetwelk door de bestendige ondervinding van kundige bijenhouders is tegengesproken. Het tegendeel kunnen velen getuigen. In welk tijdvak ook van het leven der bijen, zoo zullen zij nimmer was eeten.

Een bekwaam bijenhouder die nimmer zijne bijen ombragt, en zich vergenoegde, om de korven naar behooren uit te snijden, hield nauwkeurig rekening

van het voordeel, dat hem één korf uit deze teelt opleverde. Hij rekende nu maar alleen, één zwerm uit elken korf, zonder in aanslag te brengen, dat daarnit natuurlijk nog meerdere vermenigvuldiging ontstaan is. Wij zullen ook alleen slechts 10 jaren opgeven, om geene groote reeks cijfers te bekomen.

Het eerste jaar na den aankoop, bragt de stok hetzelfde voort, dat is een zwerm die evenveel opleverde.

Ook in het 2de jaar bragt 1 korf 1 zwerm voort.

3 " " 1 " 2 zwermen.

4 " " 2 " 4 "

In het 5de jaar bragten 4 korven ook weder 8 zwermen enz., hetwelk in 10 jaren uitmaakt 128 korven; waaruit 511, dus te zamen 767 korven zijn voortgekomen. Het voordeel van iederen korf belooft dus meer dan 100 per cent. Zoodat, gesteld dat een bijenkorf bij inkoop 7 of 8 guldens kost, dan kan men rekenen jaarlijks ruim van elken korf 8 of 10 guldens aan honig en was te kunnen verkoopen. Van dien eenen korf, waarvan wij het resultaat gedurende een tijdverloop van 10 jaren opnoemden, is na het einde van dit tijdvak eene totale opbrengst van ruim *vierduizend guldens* geweest. Jaren van mindere opbrengst daaronder begrepen.

Het is eene alom erkende waarheid, dat ongeacht er bij ons in verscheidene jaren veel tot het nuttig aanwenden der onbebouwde gronden gedaan is, derzelver uitgestrektheid, zeer groot is. Men schatte vóór korte jaren derzelver omvang op $\frac{1}{3}$ gedeelte van het Koninkrijk. Eene oppervlakte die de uitgestrektheid van Holland, de grootste provincie, te boven gaat.

De ondervinding heeft bewezen, dat de heiden en

onbebouwde landen, voor de bijen het aangenaamste zijn, en zij aldaar meer inzamelen, dan op de best bebouwde velden, en op de bloemrijkste weiden. De waarheid dezer stelling, die in het eerst wonderspreukig voorkomt, zal geredelijk erkend worden, wanneer men in aanmerking neemt, dat de best bebouwde akkers, even als de weilanden ten dienste van den mensch zijn. Hij gebruikt ze echter *naar zijn goeddunken*. De opvolging der voortbrengselen intusschen is geregeld, *naar mate van het nut, hetwelk zij aanbrengen*. De orde is dus niet meer die der natuur, naar welke dieren en insecten verlangende zijn. In de korenvelden bij voorbeeld, wordt onder den naam van onkruid door de handen van den mensch alles uitgeroeid, wat geen koorn is, en dienvolgens aan zijne oogmerken hinderlijk worden zal. De graslanden worden afgeweid en gehooid. In de onbebouwde landen daartegen, levert de natuur in onze luchtstreek gedurende omtrent 9 maanden beurteling en geregeld ontluikende bloemen en planten, welke *niet zonder doel*, elkanderen afwisselen. Aldaar kan dus de bij, in ieder jaargetijde datgeen verzamelen, waarvoor de natuur hem de weg baant. Doch de mensch weet zelden meer dan zijn eigen voordeel te bevorderen. Men kan hierdoor de bijenteelt aanmerken, als zeer geschikt, om van de onbebouwde gronden voordeel te trekken. En dit te meer, dewijl de eerste uitgaaf voor het oprigten van bijenhuizen en het aankopen der eerste stokken, gelijk wij reeds gezegd hebben, geenszins aanmerkelijk is. Een groot onderscheid tusschen de penningen hiertoe benoodigd, en die tot het verkrijgen van vee, tot gereedschap, en

voor den akkerbouw, en tot het opbouwen der noodige woningen en schuren gevorderd worden. De bijen gelukken ook bijzonder goed, in de heiden, en tieren evenzoo in de laagten der duinen, al is het ook dat de plaatsen eenigzins vochtig zijn, mits dat dezelve slechts als kleine bloemrijke vlakten tusschen zandige heuvels besloten liggen. Bovendien weet men thans zeer stellig, dat de bijen haren voorraad uit de verte, zelfs op eenen goeden afstand van hunne woning gaan ophalen: zijn dus de schraalste oorden voor hen niet ongeschikt, dan zullen zij dezelve bewoonbaar maken, en door het voordeel dat hare nijverheid aanbrengt, het bebouwen derzelve bevorderlijk zijn. Ja zelfs de dorste streken vruchten doen dragen.

De beroemde bijen van den Berg *Hijmettus* leefden in woeste streken, en in Parijs in het midden van de meeste woeligheid, door het bestendig rumoer van het luidruchtigste volk, onophoudelijk omringd, heeft men vele jaren achtereen in de opening eener oude muur, bijen gehouden, die nimmer getracht hebben hare standplaats te verlaten. Gelijk dit aan de eene zijde bewijst, dat de bijen overal leven kunnen, en zich nog meer aan haar eigendom, dan aan al het bijkomende houden, zoo logenstraft dit eene stelling, welke voor eene historische waarheid werd gehouden. Vele liefhebbers der bijenteelt van Virgilius en Columella af, hebben gezegd, dat men de standplaats der bijen, aangenaam voor hen maken moest, om wel te tieren, doch de beide opgenoemde voorbeelden bewijzen juist dat het hun, om geene aangenaamheid, naar onze wijze van zien, te doen is.

C O P Y E

*Vanden Brief, die in Suster Barte Doolkist geleyt is,
wel beslooten in een glas, t'Utrecht.*

Overgeseth uyt den Latyne in Duytsche.

In't Jaer ons Heeren M. DC. ende xiiii (1514) op S. Lebnijns dach, nae S. Jan Baptiste dach, inde Somer, is gevaren van 't Aertrijcke die devote Maget Berta Jacobs, vol goeder Heiliger wercken, voor de middach tusschen vii en acht uren, doe zy oudt was seven-en-tachtig Jaer, ende zy was een Professe-side Suster, nae die regel die alle de geene toebehoort te houden die inder eenicheyt ende in Cluyssen besloten zyn, welcken regel sy aengenomen heeft, ende is besloten vanden Eerweerdigen Vader in Christo Heer Joost Bisschop van Theopolis, Suffragaan t'Utrecht, die een Doctoer was inder Godtheyt vander Predicker Orden, met oorloff ende consent onser Eerweerdiger Vaders in Christo Heer David van Bourgundien Bisschop tot Utrecht. Welcke Devote Barte Suster heeft haer leven overgebracht in seer swaer ende scherpe Penitentie, die sy gedaen heeft: want haer kleet was des Winters ende des Somers een grof haren kleet aen haer naechte lijf, met een granwen Rock, die eenwoudich was. Sy en heeft niet vleys off eenige Suppel gegeten, blootsvoets wesende altijt, noch niet njer hebbende, met ander veel goeder Heyliger wercken, die lange waren te schryven: Ende doe sy dese scherpe Penitentie gedaen hadde seven-en-vijftich Jaer, is sy gernst in den Heere in haer Cluyse aen de Buer-kercke tot Utrecht, ende sy heeft begeeren begraven te zyn op de selve stede daer sy haer Penitentie volbracht heeft, dat alsoo geschiet is. Tot een omconde des waerhepts van al dat hier voorschreven is, soo hebben wy, Ich Heer Herman van Lockhorst Deecken t'Oudemunster t'Utrecht, ende Vicarius onser Eerweerdigen Vaders in Christo Heer Frederick van Baden Bisschop tot Utrecht, ende ick Heer Jacob van Appelteern Domdeeken tot Utrecht, ende ick Broeder Dirck van Malsen Prior totten Regulieren binnen Utrecht, die altijt bewaert heeft de Sleutelen van Suster Barte Cluse, Wy drie hier voorgenoeemt hebben elcx bysonder onse zegel aen desen Brief gehangen in 't Jaer ons Heeren als voorsz. staet.

Scripsit devota Soror Berta libellum et meditationum de vita
CHRISTI, editum Leydis 1517.

TAFEL
 VAN
WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,
 In de maand AUGUSTUS 1839,
 GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM
 VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOL
 TE UTRECHT,
 ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEKRAAR
P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid-
 dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9ur.		
1	753	762	764	768	17	18	164	118	N.	Betrokken.
2	769	769	763	768	174	188	196	18	Z.	Helder.
3	767	767	767	767	194	21	206	176	Z.Z.O.	idem.
4	766	766	766	768	216	218	206	18	N.O.	Bewolkt.
5	768	768	768	769	186	178	164	154	N.	Betrokken.
6	768	768	768	767	165	18	188	124	idem.	Bewolkt.
7	762	761	760	759	18	18	158	126	Z.W.	Regenachtig.
8	760	761	763	763	159	174	169	126	N.	Betrokken.
9	767	768	768	768	167	184	184	124	idem.	Bewolkt.
10	767	767	767	766	175	182	18	13	N.W.	idem.
11	764	764	764	766	146	168	184	136	idem.	Regenachtig.
12	769	770	770	770	154	155	158	108	N.	Bewolkt.
13	769	769	768	768	145	155	162	106	N.O.	idem.
14	766	768	764	763	154	175	182	126	idem.	idem.
15	753	757	756	756	17	185	19	155	Z.O.	Betrokken.
16	756	757	757	757	173	164	163	147	W.	Regen.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESPELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	
17	758	758	758	759	166	194	152	113	N. W. Betrokken.
18	762	763	764	766	162	177	128	126	N. Bewolkt.
19	762	761	760	760	162	168	156	118	W. Regenachtig.
20	762	763	763	763	142	152	132	102	N.N.O. idem.
21	763	763	763	767	144	14	132	104	N. Bewolkt.
22	768	769	769	771	132	144	134	10	idem. Betrokken.
23	771	771	770	770	132	168	168	102	idem. Bewolkt.
24	769	768	766	765	133	182	20	152	idem. idem.
25	763	764	764	764	175	175	136	128	W. Regenachtig.
26	763	762	761	760	164	197	192	122	N. W. Bewolkt.
27	757	756	756	759	162	172	152	11	W. Betrokken.
28	762	764	764	766	146	185	158	91	Z. W. Bewolkt.
29	763	764	763	763	138	168	184	112	idem. idem.
30	762	761	761	760	162	194	196	15	idem. Helder.
31	758	755	755	750	182	194	20	146	Z. Bewolkt.
									GEMIDDELDE WAARNEMING.
1	7652	7637	7639	7665	176	185	181	156	Van den 1st. tot den 11e.
2	7626	7637	7624	763	157	169	169	128	— — 11en. — — 21e.
3	764	7635	763	7632	155	189	174	118	— — 21st. — — 31st.
	7639	7643	7633	7643	163	181	175	127	

- 1 's morgens regen.
 4 's avonds een weinig regen en wind.
 7 's namiddags en 's avonds regen.
 8 's nachts sterke regen en onweder.
 11 's morgens en 's namiddags regen.
 15 's namiddags regen.
 16 's nachts onweder en regen.
 17 's avonds regen.
 18 's namiddags regen.
 19 's morgens een weinig regen.
 20 's morgens sterk onweder en regen.
 21 's namiddags sterke regen.
 22 's morgens vroeg regen.
 25 's morgens, 's namiddags en 's avonds regen.
 26 's morgens vroeg mistig.
 27 's namiddags regen.
 28 's morgens regen.
 31 's avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 76475, Thermometer 1615.

Augustus 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										Huwelijken. ECHTSCHIEDINGEN.	OVER- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder:										
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.						
			M.	V.	M.	V.	M.	V.					
UTRECHT.	59	59	10	6	1	2	3	32	»	56	50		
AMERSFOORT.	16	18	1	2	»	1	3	2	»	17	11		
RHENEN.	6	7	»	»	»	»	1	2	»	2	2		
WIJK BIJ DUURSTED.	2	2	»	»	»	»	»	»	»	2	5		
MONTFOORT.	2	2	»	»	»	»	1	1	»	7	3		
IJSSELSTEIN.	6	4	»	1	»	»	»	2	»	6	3		

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

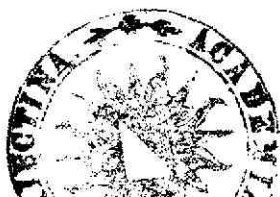
	onder Nulpeil.
1 Julij 1839.	3 el 84 dm.
15 ——— ———	4 — 21 —
31 ——— ———	4 — 29 —
1 Augustus ———	4 — 24 —
15 ——— ———	4 — 70 —
31 ——— ———	4 — 71 —

PLEGTIGE INTREDE VAN KAREL V. IN UTRECHT, 1540.

Onder dezen titel gaf Jonkh. Mr. A. M. C. van Asch van Wijck, nu eenige maanden geleden, eene brochure in het licht, welke hij gedeeltelijk aan den *Triumphus Caroli V. Caesaris* van Cornelius Valerius ontleende, en daarbij gebruik maakte van eene menigte aantekeningen over dit onderwerp, zoo als over zoo vele andere belangrijke aangelegenheden, in de stads archieven voorhanden: op die wijze ontstond er dus eene nuttige bijdrage tot de geschiedenis van ons vaderland, dat is, eene gewigtige gebeurtenis werd toegelicht en meer naauwkeurig beschreven. Slechts van eene bron, te weten: een gelijktijdig verslag der hier bedoelde plegtigheid, konden Heer van Asch van Wijck geen gebruik maken; want dit vlugschrift, ofschoon hier en daar aangehaald, en ook door hem bladz. 78 vermeld, was nergens voorhanden. Daar ik nu in de gelegenheid ben geweest een exemplaar van dit hoogst zeldzaam boekjen op te sporen, kwam het mij voor, dat een herdruk den beoefenaren der geschiedenis niet onaangenaam zoude zijn. Mogt die kleinigheid eenigen bijval vinden bij deskundigen, dan zoude wellicht de uitgever dezes worden aangespoord om nog verscheidene andere merkwaardige tractaatjens, de provincie Utrecht betreffende, door vernieuwde uitgave, meer algemeen verkrijgbaar te stellen, en alzoo de studie der eerste bronnen aanmerkelijk in de hand te werken.

V. D. H. St.

L. G. V.

Een schoon triumphe gedaen binnen
Utrecht tot een blijde Wellecome
des R. M. den xiiii Augusti, An-
no 1540.

In den eersten, buten die Tollesteechpoort aen die
butenpoort, staende op die singel, daer men na St.
Annaes capel gaet, stont gescildert, in een grote tafel,
ene figuer genaemt: *Bona fortuna*, Goet geluck, sit-
tende op een setel van eenen vasten vierkanten steen.

Ende scheen te stroyen cransen van lauwren, heb-
bende twee groen cransen van lauwren in elcke hant.
Ende onder haer stond dese griexse inscriptie:
ΑΓΑΘΗ ΤΤΧΗ, also veel geseyt als: ter goeder uren
ende voorspoet, off: God geve veel ghelucx.

Item, op die Tollesteeghe brug, aen die rechterhant,
cer dat men in die poerte coempt, stont een groot
Ionckvrouwen beelt zijnde wel x voet lanck na d'leve
gedaen, genaempt **TRAIECTVM. VTRICHT.** gestelt
met reverentie tot sijn Maiesteyt, presenterende een
victorieuse lauwer met dese schrifte:

Exoptatus ades Maxime Carole,
 Nunc re ipsa mihi sum reddita, sentio
 Exuto senio pristina robora
 En totam tibi me dedico et offero
 Augustam auspiciis effice me tuis.
 Salve o praesidium meum.

Op dese sin in duyts geseyt:

*Als 't meeste Carole weest wellecomen,
 Door u heb ick noch myn krachte vernomen,
 Siet ick stelle mij 't uwen behagen,
 Gants ende geheel behoet mij voor plagen,
 O mijn voorstant doer uwe macht groot
 Wilt mij beschermen van alle clacht-noot.*

Item, die Tollesteechpoort was wtermaten schoon
 als een Arcus triumphael met K. M. devyse; ende in
 die frise met Egyptische hieragliphe letteren, met twee
 victorien op den boge, met deser titel:

INVICTISS. FOELICISS. CAROLO Q

Ro. Imp. Aug. P. P. Indico. Turcico. Africano.
 Ter Maximo Liberatori Urbis. Constitutori
 Reip. Auspici Foelicitatis. Autori Pacis. Vindi-
 ci Legum. Fundatori Quietis. S. P. Q. T. PP.

Item, aen den binnenpoort desen veerssen:

Salve cura Dei, patriae pater, optime Caesar,
 Qui orbis quadriferi sceptris superba tenes,
 Sis bonus o faelixque tuis, vultuque sereno
 Nos tibi deuotos excipe certa salus.

Item, voorts comende van daer aen de Volder-
 brugghe, was een groot beelt gestelt op een hoge pi-
 laer genaemt Dionysus Bacchus, onder hem
 stonden dese twee veerssen:

Cessere Indorum quae sanximus orgia , postquam
Per te successit Carole vera fides.

Waer van is die sin :

*Ghi hebt myn sot insetten verdooft ,
O Carole ! door u nu India gelooft.*

Want als Bacchus Indiën innam heeft hi Indiën
tot veel insettingen gebracht. Mer na dat sy Carolum
vernomen, hebben sy harer afgoden verlaten ende be-
gonnen Chrô geloven.

Op S. Geertrudenbrug daer stont de groote Alex-
ander Magnus Macedo, onder hem stonden
dese geschrifte:

Magna quidem gessi, sed te comitatur ab Indis
Gestorum longe Carole maior honos.

Die sin is dese :

*Ick heb veel wonders in India bedreven ,
O Carole ! u wert groter eer gegeven.*

Op den Smeedenbrug, om dat sijn Maiestayt daer
over soude ryden, stont aen den eerste houk Hercules
met 2 columnen op sijn schoier nemende , een beelt
so groot als van hier voor verhaelt. Ende onder
hem stonden dese veersen:

Terminus hic aliis fuit, at tu inuicte columnas
Longius egressus perge, age et ulterius.

In duytsche is te seggen:

*Voor anderen was dese termijn gestelt
Mer ghi wijst veel wijder te water, te velt.*

Want sekerlick door ons keyzers machte passeren sijn
columnen in deynde des werelts, daerom schijntse
Hercules te wech te stellen, tot der Fortunen gebot.

Aan dander zyde des selve brug stont Iason des gelycke grote (allebeyde alluderende op des keyzers devyse) met een gulden schaepsvacht of vlies omhangen ende gecleet. Onder hem stonden desen versen in 't latijn:

*Na 't noorden nam ick dat onrechte pat
Mer ghi vñjt int westen der gulden vlicsen schat.*

By den poëten leest men van een Argonauten tocht, om na 't landt Colchos een gulden vlies met arbeyt ende grote perikel te soecken. Mer veel meerder schat crijcht Carolus int westen als ygelick weet. Daarom is 't wonder dat de oude astronomiesci Argo wel waernamen en bemerckten in 't Westen.

Op den Regulierbrugge stont gestelt een grote dubbele stellaedgie, daer waeren op stommen personagien, vertonende: hoe die Coninginne van Oost-Indiën den coninck Salomon quam beschincken. Ende hoe dat oock die Indiaanschen ambassaten den keyser Augusto quamen beschincken.

Die veranderinghe hier af was; hoe dat die grote coninck van groot Indie, met veel grooten ende cleyenen coninghen van die nieu eylanden, niet alleen Francisco Corthesio, des K. M. Lutenant, grote ende preciose giften met gouden stadaerden schencken, maer oock denselfde, F. C. in die plaetse des K. M., den eedt van getrauwicheyt, als dat men wel seggen mach: *Ecce maior hic*. Siet hier een meerder. En boven aen die stellaedgie stont dit navolgende geschrift in duytsche:

*Die coninginne van Saba , wt Oost-indien landt ,
 Schenct hier coninck Salomo gifte scon witter maten ;
 Dit gelijcx ontfanct Augustus , Rooms keyser playsundt ,
 Grooten gave van Indiaensche ambassaten .
 Siet eenmeersch hier die Indiaensche potestaten ,
 Niet alleen F. C. , des keyzers lutenant roem ,
 Beschenken sy met diversche schoon gaude vaten ,
 Maer noch daerenboven , als gehoersamen soudaten ,
 De eedt sy van oprecht getrouwicheydt doen ,
 Caroli Quinti mogentheyt mach men hier bevroen .*

Op den Romerborgherbrugge stont gemaectt een grote driebante meta , als een sepultuer der ouder Rhoomscher 2 legionen . Aen d'een kant op de voorsyde was een memorytafel , aldus geschreven .

Fortiss. Mill. V. et XVIII LEG.
 quorum opera fortiter VETE-
 RA CASTRA defensa sunt
 POLYANDRION.

Daer onder stonden dese versen :

*Si quid adhuc manes , cineres atque ossa sepulta
 Mentis habent vocisque , iubent saluere reductas
 In sua castra aquilas , felix faustumque precantur .*

Die sin is dese :

*Mochten die dooden bi monden spreken ,
 Bi sonder met blijscap haer hoofd voortsteken ,
 Ende bieden geluck den Arent van
 Daerom si hebben gelaten haer leven .*

Aan den tweden cant op die westside stondt dit geschrift :

Ossa V et XIX Leg cum Quintilio
 Varo misere trucidatorum iussu Ger-
 mani Imperat. huc conota quiescunt.

Hieronder stont dus gescreven :

Huc reduces olim post tempora longa reductum
Senserat iri aquilas legio undevicesima, cuius
Haec veterum manes castrorum hiberna tuentur.

Op desen sin :

*Twe legionen, die met macht te voren
Dese plaetse bestormden, hebben mogen horen
Den edele arent zijn vlogel ontploken,
Ter plaetsen daer sy leggen ondergedoken.*

Aen die derde cant, op die suytside, was dus geschreven:

M. Cethego et Labeoni Legat V. Leg.
Quod cohortes et alas a Phry-
syo reperit.
MIL. PRÆSID. VET. P. P.

Op die friese was dit geschrift :

Hunc Legio sibi quinta locum Romana tenebat,
Atque acri Vndevicesima cum Labeone Cathego:
Nil deerat praeter Caroli numina Quinti.

dat is :

*Labeon en Cathego, dese capiteijnen
Hilden hier haer plaetse van den Romeynen.
Alleen gebrack haer Carolus bijwesen
Die boven allen wert meest gepresen.*

Goede leser, meent nyet dat wi Aesopus fabulen vertellen van een rave met geleende veeren verciert, als oft elders dit gesciet mocht wesen, 't geen dat wi hier tot onse voordeel nemen, hetwelck hatich ende oneerlijk waer. Hierom overleest neerstich Cornelium Tacitum *de veteribus castris*, en ghy sult claerlick gevrijt wesen van allen twyfel, ende sult oock bekennen hiermê verclaert te wesen.

Op die Guardebrug was een scavot gemaect, daer worde op vertoont, met stomme personagien: hoe dat Scipio Africanus den Africksen capiteynen oft heren, te weten Hasdrubalem, Hannibalem, Syphacem verwint, endehoe hi Massinissam, noch in sijn rijk stelt, en al de gevangen vry, los ende quyt laet. Die veranderinghe hier af was, hoe dat de K. M. den Africksen Barbaros wt Tunis verjaecht, ende den coninck van Tunis weer in sijn rijk stelt ende al die Christen slaunnen vry, los ende quyt laet. Ende boven aen die stellaedgie stont dit geschrift, in Duytse:

*Scipio, door sijn vromicheyt Africanus genaemt,
Seer feytelick die Africaensche heren in 't velt
Asdrubalem, Hannibalem, Syphacem bescaempt,
Ende Massinissam weer in sijn Coninchrijk stelt,
Al de gevanghe vrijlaten: veel meer met gewelt
Heeft Carolus de vijfsten by Thunis verdreven,
De Coninck in sijn rijk stellen
Ende christeslaven, met dusende ongetelt,
Vry gevende, ter eeren Christo verheuen,
Dies hi Methuzalems iaren moet leven.*

Op de S. Martijnsbrug, op ten hoek na den Dom te gaen was gestelt, een gulden poort met groen becleet, met die wapenen des K. M. ende besydens desen, die wapenen van S. Martijn ende van S. Ecclesie ende dese carmina stonden daeronder:

*Hic patet, hic quorum incremento ô Maxime Caesar
Idola huic expulsa abierunt rege fugato
Rathode; ter sancta fides, sacra religio urbi
Traiecto accreuit primum. Ducibusq. Brabantiae
Quorum maiestas claro fonte triumphat
Hinc iuste debetur honos toto inclytus aevo
VENI VIRORUM FORTISS. INGREDERE BENEDICTE DNI.*

Voorts na den Dom gaende stonden aen elcke syde 7 schoon groen boomen, becleet onder met rode, gheele en witte lakenen. Aen elcke boem hinc een gonde letter van des K. Majesteyt naem als: CAROLUS QUINTUS: ende elck letter hadde sijn bysonder schrift, als hier onder staet, ende elck hinc in eenen groene ronde crans.

C	Chro Jesu charissimus.
A	Aphricae domitor fortissimus.
R	Rectissimus Iusticiae cultor.
O	Osor haereticae prauitatis.
L	Liberalitatis studiosissimus.
V	Verissimus Patriae Pater.
S	Serto aureo dignissimus
Q	Quietis amantissimus
V	Victricis aquilae propugnaculum.
I	Impigerrimus hostium vastator.
N	Nitidissimum bonorum solamen.
T	Tutela Christianitatis
V	Vigentissimum Principum decus.
S	Saluberrimum Hispaniarum sydus.

Voer den Domstooren stonden gestelt twee seer grote stellagien, daermen op toenden 4 stomme personagien also hiernavolcht. Op de eerste te midden wegen was getoent: hoe hertoch Puppijn van Herstel hertoch van Brabant den Heydensche coninck van Vrieslandt Rathbodum wt Utrecht verdrijft ende den H. man Willebrordi, noch gheen biscop zijnde, den last gheeft, om binnen Utrecht 't volck in den gelove te instrueren. Die veranderinghe hier af is, hoe dat Kaerl Martel, hertoch van Brabant, weêrom den zelfden heydensche coninck Rathbodum met fortsen dwingt, om Christen te worden. Ende hoe dat die selfde

Carolus Martellus den Bisscop Swieberto
grote schone privilegien gheeft.

Hier boven stonden dese carmina:

Tot den K. M.

O Sanctum foedus, quo fausto sydere inuicti
Onias, Machabeus ouant, fortissime Caesar.
Haec scrutare, licet stolidi emolumenta retractant
Ah ni sancta manus tua flores imperialis
Praesto esset veneranda bonis, tremebunda maligni
Una salus post hac, nullam sperare salutem.

Op die verthoeninghe stont dit geschrift latijn en
duytsch:

Puppinus Herstal, dux Brabantiae tertius,
Frisium fugat Ratboldum ab urbe lancea,
Hinc Willebrordo oues commendat perditas
Traiecti in urbe, a Dagoberto condita,
Sic iacta fundamenta nostrae Ecclesiae

het duytsch:

*Pippijn van Herstal, die derde hertoch van Brabant,
De coninck Ratbolt hier 't Utrecht veriaecht,
Als een ongelovich hont en een helsche trauwant.
Bevelende Willebrordo, Gods predicant,
Dat hi sorge voor Wtrechtsche schaepkens draecht.*

Op die ander de vertoeninghe deszelfste, midden
wegens de eerste stellaadjen stont dit geschrift:

Cogit iterum dux Carolus Marcellus hunc
Frisium, vt sinat se fonte baptismi ablui,
Donat Switberto bella privilegia,
Ut subdicos sibi Dei verbo instruat
Et hinc probam mentem ducum Brabantiae.

*Kaerl Marteel, die vierde Brabantsche Lyoen,
Op een nieu de ongelovige coninc dwinckt
Tot doopsel, ende om dat men den borger coen
In den gelove soude instructie doen
Switberthe hi scone donatien scinket.*

Aen de rechter syde des selfste grote stelagie was getoent, hoe dat coninck P u p p i j n van Vranckrijk oock hertoch van Brabant B o n i f a c i o, den eertsbisscop van Utrecht, alle die privilegien confirmeert, die sijn voorvaderen de kercke van Utrecht gegeven hebben. Die veranderinghe hier af, of die ander vertoninghe was, hoe L u d o v i c u s coninck van Vranckrijk ende keyser van Rome, die selfde privilegien den bisscop van Utrecht R i j x f r e d o confirmeert ende deselfde vermeerert.

Op desen twee vertooninghen stont dit geschrift:

Rex Franciae Pipinus et Brabantiae
Dux dat Bonifacio priorum munera.

Tenorem eundem Ludovicus, Franciae
Rex, Imperator, sponte Ryxfridio adjicit
Inuat hic videre Caesarum largas manus.

*Pippijn, hertoch van Brabant mede coninc van Vranckrijk,
Sijns voorvaderen gifte hi Bonifacio staet.*

*Keyser Loduick, coninck van Vranckrijk desgelijck
Al deser kercke donatien voor authentijck
Rijxfrido den bisscop hi vermeerdt toelaet.*

Aen de slincker syde van dese stellagie worde gethoont, hoe die keyser O t t h o, deerste van dien naem, en mede hertoch van Nassau, den bisscop B a l d e r i j c begift met de Ecclesie van Tyl met al der onder Tyl hornen. Die ander verthoning van dese was, hoe dat de derde O t t h o, keyser van Romen ende oock mede hartoch van Nassau, den bisscop A n f r i j d t begift met dat ambacht van Bommel ende meer ander.

Op dese vertoninghe stont dit geschrift:

Otho Imperator Primus et dux Saxonum
Dat Balderico territorium Tylae.

Bomelam Anfridus capit cum gratia
 Otthone ad haec consentiente Tertio
 Tantum huic honorem Ecclesiae prisci dabant.

*D'eerste Ottho, hertoch van Nassau en keijser mede,
 Met d'eclésie van Tijel hi Balderic versiet.*

*Den ban met d'Ambacht van Bommel die stede
 Van den derden Ottho kajser in waerdichede
 Tot een schoon donatie Anfrido gesciet.*

Besyden dese grote stellagie was dander, wat cleynder, daer woerden op ghetoont, hoe die tweede Henricus, hertoch van Beyeren en keyser van Romen, Adelboldum den biscoop begiftigd met dat graefschap van Drenthe, hem daer af verlenende een goude bulle. Item die andere vertooninghe was, hoe die selfde bisscop Adelboldt ontfanckt van keyser Conraet van Swaven met een goude bulle dat graefschap van Teysterbandt. Item die derde vertoninghe, hoe Henricus den keyser van Romen en hertoch van Beyeren, Bernulphum, den bisscop beghift met die stadt van Deventer, ende mettet landt van Amelandt.

Boven dese twede stellagie stonden dese carmina totte K. M.:

Sol coeli est oculos, terram moderamine Caesar
 Illustrat pietate magisq. Marte decorus:
 Astrea monstrante viam Concordia pollet,
 Maestas ubi sancta viget, viget ipsa potestas
 Digna sacerdotio, nihili praeposterus ordo,
 Splendida ubi imperio virtutis renide.

Op dese drie vertoninghe stondt dit geschrift in latijn en duyts:

Henricus hinc secundus huius nominis
 Drentham Adelboldo contulit bulla aurea

Gratis eo tenore Teysterbandiam
De Suevia Conradus addit Imperans.

Henricus inde Tertius Caesar dedit
Dauentriam Bernulpho, et Amelandiam.
Quis non stupescat Caesarii largas manus?

*Henricus van Beijeren, die tweede keijser machtich,
Gheeft den bisscop Adelboldo vrij metter handt
't Graefschap van Drenthe met een goude bulle waarachtich.*

*Den selfde Adelboldo, keijser, Coenraet krachtich
Gheeft oock met gouden bullen 't graefschap van Teijsterbandt,
Keyser Henrick de derde geeft Amelandt
Den goeden Biscop Bernulfo wt minnen,
Der keyser goede mildheidt mach men hier kinnen.*

Aldus is die K. M. van die vijf collegien, aen hebbende heur gulden choorcappen, ende van dien E. Hooggeboren Heer Ioris grave van Egmont biscop van Utrecht met allen prelaten in den Cathedrael kercke gebrocht van den Tollesteechpoort af, daer sy hem verwachtten (wanttet laet op den avont liep.) Ende aldaer die behoorlicker ceremonien gedaen hebbende, leyde men hem voorts, dus als hier navolcht na S. Janskerckhof in sijn logyes.

(Het Vervolg in een volgend N°.

ZEDEN EN GEWOONTEN DER UTRECHTENAREN IN DE 15. EEUW.

II. LOTERIEN.

Al zeer vroeg waren de loterijen binnen Utrecht in zwang; Burman in zijne *Utrechtsche Jaarboeken* (1) maakt in 1444 reeds gewag van eene loterij van 100 ponden lijfrenten, van zilverwerk, juwelen (2) enz., terwijl twee jaren later de Raad op het denkbeeld kwam het opengevallen wijnroedersambt in het open-

(1) 2 Deel, bl. 50.

(2) Reeds vroeger vindt men van dit voorwerp van weelde gewag gemaakt in de Kameraarsrekening dezer Stad van 1429 fo. 131, alwaar hij het volgende in uitgaaf brengt. * Des Sonnedags nae xiii dach geschenct den goeden luden van Brugge die de yuwelen binnen onss Statt coften 1111 Stat kunnen wyus, cosse elc take xl wit." Niet dan hooge persoonaadjen en ambtenaren viel deze eer te beurt, waaruit men kan afleiden dat dit of eene zeer belangrijke koop moet geweest zijn door voorname personen gesloten; of wel, wat waarschijnlijker is, dat de Raad dit geschenk bezigde om den handel van dit artikel in deze stad aan te moedigen.

baar te verloten (1), en toen in 1454 een Stads-erfhuismeester moest worden aangesteld, maakte de Raad eene loterij van dit ambt, met bijvoeging van onderscheidene premien zoo in geld als in zilverwerk (2), welk laatste de gemeente ten prikkel tot deelneming moest verstrekken.

Meer uitvoerig echter dan de verdienstelijke Burman ons de omstandigheden dezer loterijen mededeelde, zijn wij in de gelegenheid het verslag eener loterij te geven, welke in 1464 plaats vondt. — Het Archief dezer Stad doorzoekende, kwam ons ter hand een lootboek, waarin echter niets dan de namen der deelnemers, sommigen vergezeld van eene spreuk door hen opgegeven, worden gevonden. Eenige der laasten kwamen ons belangrijk genoeg voor, afte schrijven, zoo wegens de taal en den rijmtrant, als de oudheid van thans nog in gebruik zijnde spreekwoorden, naïve invallen, doelende zoowel op het gild tot hetwelk de deelnemer behoorde als op deszelfs huisselijke omstandigheden en godsdienstig gevoel. Jammer slechts dat de maatschappelijke stand en betrekkingen der deelnemers ons onbekend bleven, waardoor menige spreuk hare oorspronkelijkheid verliest en het karakter onzer vadersen zich in een min helder daglicht aan ons voordoet.

Sedert lang bleef dit afschrift in de portefeuille bewaard, daar wij noch in des Raads dagelijks boek, noch in het Buurspraakboek van dat jaar, eenig gewag

(1) T. a. p. Bl. 101.

(2) T. a. p. Bl. 238.

van deze loterij vonden gemaakt, (1) en het stuk zelve onder het opschrift *Lootboek 1464*, zonder verdere inleiding dadelijk met de namen aanving, op dezelfde wijze doorliep, en met de spreuken, zonder slot, eindigde; om welke redenen wij de dorre opgaven dezer spreuken, zonder de minste geschiedkundige ophelderingen, niet belangrijk genoeg oordeelden mede te deelen.

Het gelukte ons zeer onlangs in de Stadskameraars rekening van Jacob Pot 1464, eene rubriek van onkosten betreffende deze loterij te vinden, en dewijl er in die rekening slechts van ééne loterij wordt melding gemaakt, laat het geen twijfel over of het bedoelde lootboek, is hetzelfde, hetwelk hij aldaar in uitgaaf brengt. Het plan dezer Loterij werd tijdig

(1) Dat Burman in zijne jaarboeken niets meldt van deze loterij laat zich geradelijk verklaren: minder de Kameraars rekeningen dan wel de beide gemelde boeken werden door hem geraadpleegd ter zamenstelling van zijn werk. Hij zegt in zijn voorbericht, deel I. dat het grootste gedeelte der Kameraars rekeningen ontbraken, het tegendeel is schrijver dezes gebleken. Deze rekeningen thans nog in het Archief bewaard, beginnen met het jaar 1402 en loopen door tot 1801; aan deze vier eeuwen ontbreken slechts 66 jaren. — Waarschijnlijk zijn het grootste gedeelte derzelve toen Burman schreef, in het ongerede, althans niet geïnventariseerd geweest; aan de zelfde oorzaak kan het toe te schrijven zijn dat hij t. a. p. de Buurspraakboeken laat beginnen met 1402, daar deze tot 1385 opklimmen. Men ziet dus hoe nuttig en noodzakelijk het was, dat, ter beoefening der geschiedenis, de Archiven in eene goede orde geschikt werden. Dat der Stad, alsmede van de Provincie zijn beiden thans zeer doelmatig ingerigt: het is te wenschen dat dit voorbeeld weldra gevolgd mag worden door dat van de Domeinen, waarin schatten voor geschiedenis en letterkunde begraven liggen!

wege den Raad den volke kenbaar gemaakt door het uithangen van *cedelen*, zoo voor Hazenberg, (Stadshuis), in de Parochiekerken als elders, gelijk dit gebruikelijk was met alle stedelijke ordonnancien en publication.

De eerste prijs in deze loterij was het schepenbode-ambt, waarbij gevoegd waren als premiën, tien zilveren kruizen en vijftien lepels van hetzelfde metaal; deze wogen te zamen 5 mark en $5\frac{1}{2}$ vierendeel, waarvoor de kameraar $9\frac{1}{2}$ stuiver het lood betaalde, terwijl het maakloon een braspenning van ieder lood bedroeg. (1)

Deze kleinoodian werden onder toezigt van zekere vrouw, Blochovens wijf (2) genaamd, op een versierd houten rek, ten toon gesteld; zij prees dezelve den nieuwsgierigen aanschouwers aan, en trachtte hen over te halen in deze loterij deel te nemen, welke vrouw voor hare bemoeijng met 14 ponden beloond werd. Om het volk het winstbejag zoo gunstig mogelijk voor te spiegelen, had men uitgedacht op elk 25e lot eene premie te stellen van één pond, waarvan het gunstig gevolg was, dat er niet minder dan 2158 loten, ieder lot voor twee ponden, verkocht werden.

(1) Volgens de verzekering van deskundigen gebruikten onze voorouders geen ander zilver om te bewerken, dan eerste kwaliteit, gelijk staande met onze *grootte keur* waarvan het lood thans eene waarde heeft van f 1,55 — terwijl het maakloon van den eenvoudigen lepel, op 25 centen berekend wordt.

(2) Haar man was stads beambte, » om de Camer te dienen, » Deurwaardër; hij verkocht tevens wijn. — De Oversten waren meer-malen bij hem ten eten. Waarschijnlijk zette hij ook gelag.

Kamer. rekg. 1465.

Bij het koopen van een of meer loten, gaf de deelnemer aan den schrijver, tot de administratie dezer loterij expresselijk aangesteld, eene spreuk op, die deze in het lootboek stelde. Deze spreuken, welke ongenummerd zijn, schijnen op afzonderlijke reepen papier of francijn te zijn overgeschreven, met bijvoeging van den naam des eigenaars; dezelve werden in eene mand gedaan, terwijl in eene tweede de prijs, premiën en nieten zich bevonden; men trok eerst zulk eene spreuk uit den eersten korf en daarop eene prijs of niet uit den tweeden, welke laatste den eigenaar met den uitslag van zijn lot bekend maakte. — Tot deze trekking werden twee nieuwe manden gemaakt welke met leder gevoerd en bedekt waren, terwijl koorden van francijn dezelve versierden.

De verloting geschiedde in het openbaar op de Plaats, voor Hazenberg, (Stadhuisbrug) onder een gespannen zeil, alwaar een verheven houten tooneel (aerdoys) opgericht was, op hetwelk de gecommitteerden, de beide lootmeesters en de schrijvers zitting namen, terwijl 4 pijpers zich ter zijde plaatsten om de vergaderde gemeente door het liefelijk geluid hunner schalmeijen en klaroeren het trekken van prijzen te verkondigen, hetwelk ongetwijfeld, door het aanheffen van luide vreugdekreten door het volk niet onbeantwoord zal zijn gelaten.

Nadat de manden door de stads *lege dieners* op de tafel geplaatst en alles tot de trekking in gereedheid was gebracht, betraden acht gezellen (1) het tooneel om de loten te trekken.

(1) Waarschijnlijk *Heronimo Clercken*, die van wege hunne

Wie echter het geluk van het hoogste lot ten deel veel is ons niet gebleken.

De onkosten aan deze loterij verbonden, beliepen te zamen 569 fl , 12 st. 11 d. — Onder andere uitgaven vinden wij aangeteekend :

De twee lootmeesters voor hunnen arbeid ieder 25 pond.

De schrijver die de loten hielp schrijven 2 pond.

De vier pijpers elk 1 pond.

De acht gezellen elk 10 wit.

Doch een die de loten uittrok een bourgondisch schild, enz.

De opbrengst dezer loterij was 4316 pond, zoodat de Stadskas daarbij met ruim 3746 ponden gestijfd werd.

Deze loterij werd besloten met eenen maaltijd op Hazenberg, waarbij wijn en muziek den gasten hunnen moeijelijken loterijarbeid deden vergeten.

Wij laten hier volgen eenige der gemelde spreuken

Lourens van Dorschen

Wat zel hebben thuis in die Ghier.

Mechtelt van Brienem

Wat zel tnaeckt kyntgen hebben.

nooddruft door den Raad der stad veeltijds met dergelijke bezigheden bevoordeeld werden. — Zij waren voornamelijk in het zingen geoefend en hieven op St. Meertensavond, Sacramentsdag en andere II. dagen, als de Raad uit de kerk op Hazenberg terug keerde, op de Plaats (Stadhuisbrug) gezangen aan. — Zoude de veronderstelling wel vreemd zijn dat zij ook thans, de pijpers met hunne gezangen ter vervrolijking van het volk konden hebben afgewisseld? Wat deden er acht toch te gelykertyd op het stellaadje, daar er slechts één met de trekking belast was?

Peter Jansz die smit in die Twijstraet
Wat zel den hamer hebben in die Twijstraet.

Meyster Dyrck Byndop
Wat zellen hebben die heylighen drie coningen tot Colen.
Roelof Claes Janssz. op Henrick Was Heynricxsz.
God bescherm hem voer quade tongen.

Claes Vinck
Wat sel die vinck hebben.

Theeus Craen
Wat sel cranensteyn hebben.

Willam van Wesel
Oli in myn lamp.

Henrick van Montfoerde
Wat zel keerlken hebben mit zyn een oghe.

Arnt Henricxz
Wat zel nywe luchtensteyn hebben. Dat God wil.

Jan Hansz. die backer buten st. kathrinen,
Die nye niet gehadt en heeft wat zel by nu hebben.

Adriaen Ghysbert Jansz.
Die niet en heeft dien en gheeft men niet.

Philips van Groenevelt
Wat zel Robbe myn hont hebben.

Gheryt Schade
Berait God guede lott.

Henrick Loefs
Wat zel sunte Iorys Ioffer hebben
Onghesien mach gheskien.

Griet Sanders dochter

Wat sel hebben die pappot mit die lepek.

Aernt Folpertsz. van Amerongen

Quaemt ic naemt.

Nyese Folperts docht. van Amerongen.

Baet et yet ten scaet niet.

Dyrcken Zuermonts

Och heer God had Dyrcken tgroete lot.

Iut Jan Ameloucx dochter

Die niemants vyant is.

Druwelscoten en Ott

Druwelscoten en Ott hadden gheren tgroete lott.

H. Jan van Dronghelen in Middelborch

Laet die son int water schine sonder hinder.

Bolken Jansz. die brouwer

Den aep besiden tchoer.

Jacob van Nyevelt die maerscalck

Kallen is gueden koep.

Jacop Gerytz. die vleishouwer

Den henst (hengst) mitten zwarten been.

Arien Gerytz.

Den zwarten henst.

Zeger Gerritz.

Dat grote scaep.

Henric die Wit

Heer God gaf lot.

Idem,

Wat God wil.

Henric die Wit

Got gaf Got nam.

Peternelle Jan Hermansz. Docht.

Hoert hoert wat brengt die man voert

Beyt beyt hoert wat die man zeyt,

Beziet beziet wat is daer nu gheschied.

Henrick Was Henricxz.

Wat zel die haen mitter hen mitten drien kuken hebben.

Adriaen Zuermont

Wat is stoichvisch zonder botter.

Jacob van Amerongen

Verliest noide.

Agneze van Amerongen

Wonne gheeru.

Aelbert van Canenbroeck

Wat hanget aen den tack van den noetenboem.

Lysbeth Godert Folpertz. wyf

Ihesus laet u wel baren.

Joffr. Heilwych van Kreyenbroeck opt begynhof.

Die breynaeld met vier masten.

Ghysbert Hoet

Ey ey ou kueren.

Dirk Smael die tymerman,

Lacht als ghi gaet.

Gelys van Noerd Jan Luutgensz.

Wat scaeyt gesocht.

Jan Reyer Willamsz.

Ic werp myn ghelt in die zee.

Evert Scaep in die weerd
 Ic wou dat ic een lepel had.

Alyt Jan Korsgensz. wyf
 Dat clever blat sonder steel.

Symon Symons op die plaets
 Ist gelue ist ongeval.
 Het coemt alst coemen sal.

Henric Henric die Geyersz.
 Valle goet heb goet.

Aleydt van den Doem
 Ick waer gheern ryke.

Ghysbert van Ryn
 Help heilige drievoudicheyt.

Adriaen van Lantscroen
 Wat zelmen over viertich jaren daer of weten.

Lysbeth Walmars
 Wat zal die lepelaer hebben die in die Wlsteegh (Uilsteeg) staet.

Jan van Haerlem
 Drie jonge gesellen maken een lot, daermede
 en heb niemant zyn spot.

Aernt Scaey scout in die weerd
 Danck heb God daer coemt dat grote lot. enz.

NOG IETS BETREKKELIJK LUCIUS ROSSELLI.

(Zie hiervoren N°. 4 en 5 van dit Tijdschrift,
jaargang 1839, bladz. 127—130, en 165—181.)

Na hetgeen ter gemelde plaatse ten aanzien van den voornoemden Lucius Rosselli reeds is gezegd geworden, hadden wij niet gedacht op dat onderwerp terug te zullen komen, daar er ook, wat de hoofdzaak betreft, niet veel bijzonders meer van te vermelden valt, ware het niet, dat ons dezer dagen ter lezing in handen kwam het dagblad, *de Nederlander* genaamd, van den 9^{den} Augustus dezes jaars, N°. 32, in welks *Mengelwerk* een ingezonden stuk, zijnde eene *biographie* van Joseph (?) Roselli, uit het *supplement van Feller's woordenboek*, medegedeeld wordt.

Het gemelde *supplement* van Feller's *woordenboek*, zoo ook het *woordenboek zelve*, was ons te dier tijd onbekend, en wij ontleenden dus een en ander, (behalve uit de deswege nog voorhanden zijnde stads-archiven,) voornamelijk uit het *Fransche* werk: *La vie et aventures du Seigneur Rozelli*, 5me *édition*, gedrukt te *Parijs* in het jaar 1709. Dit werk toch bereids in 1709 in het licht gekomen, en de tweede en eerste uitgaven daarvan waarschijnlijk nog veel vroeger, konden dus aan Rosselli, die eerst in 1719 overleed, niet onbekend gebleven zijn. Was hij de *Autheur* zelf, zoo als het in dat werk voorkomt, dan was dit geheel buiten alle tegenspraak; intusschen is ons, tot hiertoe, nergens gebleken, dat hij dat werk niet voor echt verklaard heeft, zoodat wij, bij gebrek aan andere bescheiden, hetzelfde mede tot leiddraad onzer beschouwingen meenden te kunnen en te mogen gebruiken.

Wij zouden ook in een en ander, waren wij in de gelegen-

heid geweest van het gemelde *supplement* gebruik te maken en hetzelfde blindelings te volgen, deerlijk hebben misgetast, zoo als wij nu ook ten overvloede, door de aantekeningen van den geëerden, ons onbekenden, mededeeler van dat artikel, ontwaren.

Het gemelde *supplement* zegt dan, volgens den inzender: »dat Joseph Roselli, een Napolitaansch fortuinzoeker, van arme en onbekende ouders, in het jaar 1652 werd geboren. Dat een oom van moederszijde zorg droeg voor zijne opvoeding en hem opleidde tot de studie, en, daar deze hem aan een klooster wilde verbinden, hem in de gewijde wetenschappen liet onderwijzen. Dat zijn oom en weldoener zich echter in hem bedroog, daar hij geheel andere gezindheden had. Dat Roselli het klooster ontvlugtte en door *Europa* zwierf, zich verbond aan de meeste bijzondere vrijmetselaarsloges, waarin hij tot de hoogste graden dier orde werd verheven. Dat hij, met het patent van vrijmetselaar, meesttijds ten koste zijner medebroeders, die zich in de steden bevonden, welke hij bezocht, reisde. Dat, indien hij meerder bestendigheid had bezeten, hij met de stoutmoedigheid en woordenrijke welbespraaktheid, welke Cagliostro, zijn navolger, hoezeer minder kundig dan hij, bezat, even zoo veel vertooning zou hebben kunnen maken; maar dat zijn wispelturig karakter hem weldra weder een ontwerp deed verlaten, wanneer het eenige inspanning of bestendigheid vorderde. Dat de Napelsche zwerver, even als die van *Palermo*, den schijn aannam, alsof hij wonderbare geheimen, alle tot de maçonnieke wetenschappen behorende, bezat; doch dat hij slechts weinige gelegenheden had of zocht, om er gebruik van te maken, en liever verkoos voor eenen geleerde en voor eenen man, die de zeldzaamste ontmoetingen gehad had, gehouden te worden. Dat hij, na gedurende vele jaren te hebben omgedoold, in *Holland* aankwam en zich te 's *Gravenhage* vestigde, en aan den Magistraat eenen leerstoel van Oostersche en Westersche, levende en doode talen, of van de Geschiedenis, der Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, of wel — het verlof

om een koffijhuis te houden, vroeg. Dat alleen dit laatste verzoek hem werd toegestaan. Dat zijn huis druk werd bezocht door eene groote menigte personen, onderscheiden door hunne waardigheid of wetenschappen. Dat de geleerden met hem, om zich van zijne kundigheden te overtuigen, onderhandelingen over wetenschappelijke onderwerpen, waarin hij zich altoos in een gunstig licht wist te doen voorkomen, hielden. Dat het zeker niet onaardig was eenen man, met een sloofje vóór, koffij, orsade, limonade en andere likeuren te zien voordienen, en hem te gelijker tijd over eene stelling der wijsbegeerte, of eenen tekst uit de brieven van Paulus te hooren disputeren. Dat zijne grootste zucht was om zonderling te schijnen en voor een buitengewoon mensch te worden aangezien, welke hij tot aan zijnen dood behield. Dat hij bij Testament gelastte, dat men zijn lijk in eene looden kist, met eiken planken bekleed, moest leggen en hetzelfde achttien uren ver in zee, tusschen *Holland* en *Engeland*, in de golven begraven. Dat men dus wel zag, dat Roselli tot geene Godsdienst behoorde, of dat hij aan de zielsverhuizing van Pythagoras moest geloofd en verwacht hebben, dat hij, na eenigen tijd, als een visch of zeevogel, of wie weet wat, zou verrijzen. Eindelijk, dat hij te 's *Gravenhage* in het jaar 1719 stierf, na door zijne tapperij groote schatten te hebben verzameld, hetwelk hij echter aan zijne maçonnieke kunsten toeschreef." — Tot dus verre het aangehaalde artikel uit het gemelde *supplement*; waarop de inzender laat volgen: » dat het wel niets zonderlings zal in hebben, dat de berigten der *Franschen*, *Duitschers* en *Nederlanders*, over dien zonderlingen man, zoo uiteenloopen."

Na deze *biographie* van Roselli uit het gemelde *supplement* van Feller's *woordenboek*, zoo als dezelve als een ingezonden stuk in het bovengenoemde Dagblad: *de Nederlander*, voorkomt, te hebben medegedeeld, voegen wij hierbij de aantekeningen van den inzender. — In de *eerste aantekening* merkt hij aan: » dat men in de benaming van Joseph Roselli, hier weder eene verandering van naam ziet." (Die onderscheidene

benamingen kan men vermeld vinden in ons artikel over Rosselli, hiervoren in dit *Tijdschrift*, N°. 8, bladz. 165; en zijn ook door den inzender aan het hoofd van zijn in gemeld dagblad geplaatst artikel overgenomen; welke inleiding is vervat in deze bewoordingen: »Deze zonderlinge man (te weten Rosselli,) zou misschien geene bijzondere melding waardig zijn, indien niet in twee nummers van het *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht* van hem gewag gemaakt ware, en zelfs het *Morgenblatt*, uit de bejegening hem te *Utrecht* aangedaan, gelegenheid had gezocht, om het toenmalig en zelfs het tegenwoordig Bestuur dier stad te hekelen. Dit gaf mij dus aanleiding om de *biographie* van dezen Roselli, die somtijds Lucius Rosselli, Rozelli, ook wel Roseli genaamd wordt, uit het *supplement* van Feller's *woordenboek* mede te deelen.»)

Met opzigt tot het in den tekst vermelde, dat Rosselli van arme en onbekende ouders, in het jaar 1652 zoude geboren zijn, (*aanteekening* 2.) »dat dit niet overeenkwam met het aangehaalde in dit *Tijdschrift*, N°. 8, volgens hetwelk hij, hoezeer uit geen wettig huwelijk, toch uit eene der edelste familiën van *Napels* zou zijn voortgesproten.» — Wij hadden dit uit de bovenaangehaalde levensbeschrijving van Rosselli, welke, als gezegd, door hem, voor zoo ver wij weten, nooit is tegengesproken geworden, ontleend; buiten-dien zegt Rosselli zelf in het bewuste request aan den Magistraat van *Utrecht*, (welk request door den mededeeler en aanteekenaar zelven wordt aangehaald, zoo als hier nader, en dus wel voor echt gehouden moet worden), dat hij aldaar requestant was »un homme de la plus haute extraction, après les Rois.» Wat wil men meer?

De *derde aanteekening*, »dat zijne (Roselli's) moeder, dan ook wel de Grieksche slavin Zébine niet zal geweest zijn,» is afgeleid en gegrond op de bovengemelde bewering, dat Rosselli van arme, onbekende ouders zoude geboren zijn. — Wat nu het in dat *supplement* opgegeven geboorte-jaar van Rosselli in 1652 aangaat, zoo hebben wij in het artikel Ros-

sselli, No. 3, van *dit Tijdschrift*, vermeend wel en teregt het besluit te mogen opmaken, dat zijne geboorte in- of omstreeks het jaar 1647 moet hebben plaats gehad, en wel op grond, dat de daarbij vermelde schriftelijke aantekening, zijnen sterfdag stelt te 's *Gravenhage*, op den 10^{den} Februarij 1719, en hij begraven is te *Eikenduinen*, in den ouderdom van 72 jaren. Het gemelde *supplement* geeft ook het jaar van zijn overlijden aan in 1719. Hierdoor wordt aan die schriftelijke aantekening, in dat opzigt, alle geloof geschonken, en zoude men dit dan ook niet doen aan de opgave zijns ouderdoms? De inzender bevestigt ook in de *negende aantekening*, dat Rosselli te *Ijkenduinen* begraven is; dus alweder overeenkomstig de gezegde schriftelijke aantekening; die ook, naar het schrift te oordeelen, van oude dagteekening schijnt te zijn; welligt van kort na het gemelde overlijden.

De steller van het meergemelde *supplement* doet vervolgens Rosselli, na diens omdolingen, in *Holland*, en wel te 's *Gravenhage* aanlanden; welke handtastelijke misstelling de inzender in de *vierde aantekening* ook aanwijst, en zegt: » dat dit ongetwijfeld *Utrecht* zal moeten zijn, als blijkende dit zelfs uit het besluit der Vroedschap dier stad, van den 28sten Maart 1698.” — Wij zouden, uit hetgeen de meergemelde schrijver van het *supplement* verder zegt, dat Rosselli aan den Magistraat te 's *Gravenhage* verzocht om eenen leerstoel van Oostersche en Westersche, levende en doode talen, of van de Geschiedenis, der Wijsbegeerte en Godgeleerdheid, of wel — het verlot om een Koffijhuis te houden, moeten opmaken, dat de schrijver van dat *supplement* geen *Nederlander* is, of geweest is; want dan had hij voorzeker wel geweten, of kunnen weten, dat er te 's *Gravenhage* te dien tijde, zoo min als tegenwoordig, en waarschijnlijk nimmer, eene Hoogeschool heeft bestaan, waaraan de opgemelde wetenschappen werden geleeraard. De aantekenaar heeft dus wel en teregt, deze verregaande ongerijmdheid van zijnen Autheur aangewezen. — Hetgeen dan verder volgt met opzigt van het toegestaan verzoek alleenlijk tot het mogen houden van een Koffijhuis, 'de goede

en voordeelige opgang die hetzelfde maakte, dat alles zal wel voorzeker tot *Utrecht* zijne betrekking hebben en daarop overgebracht moeten worden; zoo als dit, ofschoon met andere woorden, in N°. 4 en 5 van *dit Tijdschrift* is vermeld.

De aantekenaar op het gemelde door hem medegedeelde *supplement* merkt in de *vijsde noot* wel en teregt aan, » dat, zooals uit het request blijkt, slechts één van tweeën, *de deux graces l'une*, door Rosselli was gevraagd, om, of Professor der Theologie, of Koffijhuishouder te worden, en dat het zonderling was, dat het request in het Latijn was gesteld, waarvan de Fransche vertaling slechts alleen was overgebleven.” — Hierin is zijn Ed. gevolgd hetgeen deswege in *dit Tijdschrift* ter aangehaalde plaatse is vermeld, en doet tevens zien, dat hij zich in dat opzigt, ook vereenigt met hetgene dienaangaande gevonden wordt in het gemelde door ons aangehaalde en tot grond gelegde werk: *La vie et avantures du Seigneur Rozelli*.

Met betrekking tot het Huis te *Utrecht*, waarin Rosselli zijn bedrijf als Koffijhuishouder heeft uitgeoefend, merkt de meergemelde inzender, in de *zesde aantekening*, aan: » dat men hetzelfde nog kan aanwijzen, en voegt er bij, dat het tot in den laatsten tijd een Koffijhuis is gebleven, doch nu in eenen boekwinkel is veranderd.” In *dit Tijdschrift* is dienaangaande, ter bovengemelde plaatse, het een en ander in het breede vermeld; doch dat hetzelfde *tot in den laatsten tijd* een Koffijhuis zou zijn gebleven, komt ons wat onbepaald gesteld voor. Na het vertrek van Rosselli uit *Utrecht*, is dat huis bewoond door Bartholomeus Galleani, die hetzelfde in het jaar 1709 heeft aangekocht, en daarin hetzelfde bedrijf heeft uitgeoefend; hoe lang, weten wij niet. Galleani vervolgens zijnde komen te overlijden, heeft deszelfs nagelatene weduwe Cornelia Rougemond, dat huis blijven bewonen en waarschijnlijk nog eenigen tijd die affaire daarin gecontinueerd. Vervolgens is het geen Koffijhuis meer gebleven tot in den laatsten tijd; want geen mensch heugt het meer aldaar een Koffijhuis gekend te hebben. Het kan ook wel zijn, dat na het vertrek van Rosselli, die affaire, die ten zijnen tijde aldaar

zeer bloeide, zooals ook de aantekenaar in *noot 7* toestemt, meer is afgenomen, of dat sedert meer en meer Koffijhuizen te *Utrecht*, door het voorbeeld uitgelokt, zijn ontstaan, en van lieverlede dus concurrentie heeft plaats gehad. Hoe het zij, de gemelde weduwe Galleani heeft vervolgens in het jaar 1757, dat huis verkocht aan nu wijlen den Bockhandelaar Gijsbert Tiemon van Paddenburg; dewelke in den jare 1807 zijnde komen te overlijden, dat huis laatstelijk in den jare 1825, bij koop in eigendom is overgegaan aan den uitgever van *dit Tijdschrift*.

Bij de *achtste aantekening* wordt opgemerkt, » dat de wandel van Rosselli niet vrij was van onzedelijkheid, waarom men zelfs wilde, dat hij de stad heeft moeten verlaten; waarlijk zonderling genoeg (voegt er de aantekenaar teregt bij,) voor eenen aspirant naar het professoraat in de Theologie!»

Zonderling is het overgenomen uit meergemeld *supplement op het Woordenboek*, » dat namelijk Rosselli bij Testament zou gelast hebben, dat men zijn lijk in eene looden kist, met eiken planken bekleed, moest leggen, en tusschen *Holland* en *Engeland*, in de golven begraven». — In zijne bovengemelde levensbeschrijving hebben wij daarvan niets aangeetkend gevonden. Het zou echter kunnen waar zijn, dat, daar hij, na het in het licht verschijnen van dat werk, nog verscheidene jaren geleefd heeft, hij op eene of andere wijze zoodanige uiterste wils beschikking gemaakt had; want de man was zeer zonderling. — Bij deze gelegenheid meenen wij ons te herinneren ergens gelezen te hebben, doch weten niet meer wáár, en kunnen dit dus niet meer naslaan, dat de bekende Philippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus ab Hohenheim, (geboren te *Einsiedeln*, een vlek in het Kanton *Schweiz*, in *Zwitserland*, in het jaar 1493,) begeerd had, dat men hem, na zijn overlijden, in stukken snijden en inzouten zoude; (zoo als ook geschied was,) met last, om de kuip niet eer dan na verloop van negen maanden te openen. Dat men echter, door ongeduld en nieuwsgierigheid gedreven, dien bestemden tijd niet kunnende

afwachten, dat vat, na verloop van acht maanden, had geopend, en tot groote verbazing een levend lichaampje daarin ontdekt had! — Wat zou dit niet geworden zijn, had men den bepaalden tijd afgewacht! — Wij maken echter geene zwaarigheid, om deze *épisode* onder de verdichtselen te rangschikken, zooals het ook wel zoodanig gelegen kan zijn met de bovengemelde uiterste wils-begeerte van Rosselli, om namelijk in de golven begraven te willen worden.

In de *negende aanteekening* wordt, zoo als wij bevorens reeds hebben aangemerkt, vermeld, »dat Rosselli, na *Utrecht* verlaten te hebben, in *Amsterdam* en naderhand te *'s Gravenhage*, koffijhuis moet gehouden hebben, en gestorven zijnde, niet zoo als hij begeerd had, maar te *Ykenduinen* begraven zoude zijn.”

Dat eindelijk, zoo als in het bovengemelde *supplement* van het *woordenboek* van Feller gezegd wordt, dat Rosselli tot de orde der vrijmetselaars zoude behoord hebben, dit wel kan waar zijn, maar wij hebben daarvan in het door ons geraadpleegde werk: *La vie et aventures du Seigneur Rosselli*, niets opgeteekend gevonden; het schijnt ook, dat de steller van het artikel in Feller's *woordenboek*, met het laatstgemelde werk niet is bekend geweest, ten minste van hetzelfde voor zijn *woordenboek*, in het onderhavige artikel, geen bijzonder gebruik heeft gemaakt, maar ook uit andere, ons tot hiertoe onbekende, bronnen geput heeft.

Wij hebben vermeend het hierbij geplaatste uit het *supplement* van Feller's *woordenboek*, zoo als hetzelfde opgenomen en te vinden is in het voornoemde dagblad: *de Nederlander*, met de aanteekeningen daarop van den ons onbekenden inzender, in *dit Tijdschrift* over te nemen en toe te lichten, om, zoo veel mogelijk, al hetgeen tot de geschiedenis van Rosselli, dien zonderlingen man, bijzonderlijk in opzigt tot zijn verblijf te *Utrecht*, en het oprigten van een koffijhuis aldaar, betrekking heeft, volledig te maken, waarmede wij vertrouwen den lezers van *dit Tijdschrift* geene ondienst gedaan te hebben.

VAN DEN RAAD VAN APPEL GESTELD BIJ BIS-
SCHOP DAVID VAN BOURGONDIE. (1)

(Uit de verzameling van verscheyde acten,
extracten, ende aantekeningen rakende de
regeeringe van de Provincie, ende de
Stad van Utrecht. (Mss.)

David van Bourgondien Bisschop van Utrecht heeft bij zijnen brief in 't jaar 1474 (2) op den 17^{den} Januarij volgens verklaring ende beliven des Keyzers in zijner lande van Utrecht geconstitueerd een Raad van appel ofte beroep, ende daertoe geschikt tien Raadsheeren in den zelven brief genoemd, daar onder mede zijnen Schout tot Utrecht. De gemelde Keyser is geweest Keyser Frederik di bij zijnen Latijnschen brief van dato den 3^{den} October 1473 (3) zeyt dat Bisscop David van Utrecht Prince des Heyligen Roomschen ryks hem had te kennen gegeven, dat in de Landen van de kerke van Utrecht alle zaken voor de militaire dienstmannen *coram ministerialibus militaribus* wierden gedecideerd, en dat het appelleeren aan den Raad van den Bisschop aldaar niet in 't gebruyk was gebracht, tot groot nadeel van partyen; dat ook aldaar de questien over leenzaken niet anders wierden beslicht als voir ende in 't bywesen van alle de vasalle der kerke van Utrecht tot kosten van den Bisschop vergaderende, almede tot nadeel van de kerke ende partijen;

(1) M. a. t. t. h. de jure gladii, pag. 482 et 483.

(2) M. a. t. t. h. de nobil. Lib. 2, cap. 42, pag. 679.

(3) Zie dezen brief bij M. a. t. t. h. de Jure gl. pag. 493.

ende dat den zelve Bisschop aan zyn Majesteyt had verzocht met Keyserlyke ordonnancie daar in te willen voorzien. Waaronne de Keyser; de voorschreve misbruyken van niet te appelleeren aan den Raad van den Bisschop, waar inne ook Rechtsgeleerde zullen moeten wesen, ende dat den zelve Raad hare sententien ter executie zal stellen, ten zy daarvan aan den Keyser geappelleerd mogte zyn.

Item dat tien Leenmannen ofte Vasallen genoeg zullen wesen om over leenzaken te oordelen tusschen den Bisschop als Leenheer ende zyne Leenmannen, als mede tusschen twee ofte meer Leenmannen; behoudens in dit leste geval den Bisschop als Leenheer het recht van te presideeren.

Alhier staat te bemerken dat in desen brief niet en wordt gesproken van vonnisse van Schepenen, ofte andere Rechters der Stad Utrecht nochte ook van andere steden; ende men zeyt ook dat de Stad Utrecht by de tyden der Bisschoppen altyd bij arrest ook in civile zaken heeft gewesen. Ziet Rodenburg, *de jure conjugum tract. preliminari*, pag. 9, No. 15, alwaar hij stelt dat Bisschop David zoude ingeyoert hebben een Raad waaraan men van de vonnissen der Stad Utrecht mogte appelleeren; maar hij voegt daarbij dat met het overlijden van den zelve Bisschop het volk ofte de Stad haar recht heeft wederom gekregen.

P A A R D E N M A R K T.

Gemarkt op den 5^{den} Augustus 1839.

Kantoor Waardpoort.	5 Stuks.
» Catharijnepoort.	199 »
» Witte vrouwenpoort.	54 »
» Tolsteegpoort.	76 »
» Ridderschapsvaart.	74 »
» Vaartschen Rijn.	55 »
» Roodebrug.	25 »

te zamen 468 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand SEPTEMBER 1839,

GEDAAN AAN WET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOl

TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAK

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELD H. 'S MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3ur.	9ur.		
1	745	745	745	746	155	192	174	129	N. W.	Bewolkt.
2	746	748	749	749	154	165	14	106	Z. W.	idem.
3	750	752	755	754	153	153	162	122	idem.	idem.
4	756	757	758	762	15	148	162	113	N.	Regenachtig.
5	764	763	763	764	146	136	153	144	Z.	idem.
6	764	765	765	766	15	18	182	104	N. W.	Bewolkt.
7	764	765	762	762	157	184	187	12	Z. W.	idem.
8	762	763	766	767	18	173	17	154	N. W.	Betrokken.
9	767	767	766	765	174	192	204	142	W.	Bewolkt.
10	764	765	767	769	186	20	188	121	N.	idem.
11	767	765	763	762	172	206	212	153	idem.	Helder.
12	769	758	757	756	182	194	168	148	N. W.	Bewolkt.
13	756	756	756	755	15	157	155	96	idem.	Betrokken.
14	750	749	748	748	143	158	168	134	Z. O.	idem.
15	746	747	748	752	148	161	18	126	Z.	Regenachtig.
16	755	755	755	755	156	163	169	11	Z. Z. W.	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 1000.					WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	755	756	756	754	135	16	145	136	N. W.	Bewolkt.
18	756	757	757	758	135	142	144	104	Z. W.	Betrokken.
19	758	757	756	755	124	165	158	127	idem.	Bewolkt.
20	759	759	758	758	13	15	134	11	idem.	Regenachtig.
21	754	755	752	753	146	156	107	122	idem.	idem.
22	757	757	757	757	122	154	142	102	idem.	Bewolkt.
23	757	758	758	761	138	15	136	92	idem.	Betrokken.
24	763	764	764	764	132	156	109	96	idem.	idem.
25	762	762	762	762	132	176	176	152	W.	Bewolkt.
26	761	761	761	761	13	155	13	124	Z. W.	Betrokken.
27	762	762	762	762	152	162	154	9	N.	Bewolkt.
28	758	755	754	754	132	162	168	154	idem.	Betrokken.
29	756	757	758	759	136	138	152	87	Z. O.	idem.
30	762	762	762	764	124	101	15	8	idem.	Bewolkt.
GEMIDDELTE WAARNEMING.										
1	7582	759	7594	7604	134	174	172	124	Van den 1st. tot den 11e.	
2	7571	7559	7554	7554	162	186	179	156	— 11en. — 21e.	
3	7592	7591	759	7599	152	17	17	129	— 21st. — 30st.	
	7581	758	7588	7585	156	176	178	129		

- 1 's namiddags onweder en regen.
- 2 's morgens regen.
- 3 's morgens, 's middags en 's avonds regen.
- 4 's morgens sterk geregend.
- 5 's namiddags regen.
- 6 's morgens een weinig geregend.
- 8 's morgens een weinig geregend.
- 12 's morgens mistig en 's avonds regen.
- 15 's morgens regen.
- 17 's morgens regen.
- 18 's namiddags en 's avonds regen.
- 19 's avonds regen.
- 20 's namiddags regen.
- 21 's nachts en 's morgens regen.
- 22 's namiddags onweder.
- 23 's namiddags regen.
- 24 's morgens mistig.
- 26 's namiddags en 's avonds regen.
- 27 's morgens mistig.
- 28 's avonds een weinig regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7581, Thermometer 152.

September 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										Huwelijken.	ECHTSCHIEDINGEN	OVER- LEDENEN.	
	Getal.		waaronder :											
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.							
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.				
UTRECHT:	59	53	6	6	1	7	2	19	»	48	40			
AMERSFOORT.	17	18	2	»	»	1	»	9	»	14	11			
RHENEN.	7	8	»	»	»	»	»	»	»	3	3			
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	3	3	»	»	»	»	»	2	»	3	1			
MONTFOORT.	1	2	»	»	»	»	»	1	»	1	4			
IJSSELSTEIN.	7	3	»	»	2	1	»	2	»	2	3			

NB. Onder het getal onechte kinderen, in de stad
Utrecht geboren, bevindt zich eene Vondeling van
Vrouwelijke geslacht:

WILLEBRORDUS.

Met Afbeelding.

Van hier, zoo 't ongetemde Noord
Van gruwlen rust, van roof en moord,
En 't aklig jammerbosch zijn grijsaards leerde sparen.
Van hier, zoo 't vaderlijke bloed
Niet borrelt tegen 's nazaats voet,
Bij 't zaamlen van zijn luttel airen.

Ons voorgeslacht ontving den vreê,
Liet offermes en afgodsbeê,
En leerde onthouding, boete en vlijt en veldbeteelen;
En juichend zag een volgend jaar,
Bij 't omgekeerde vloekaltaar
Het graan met gouden golven spelen.

Sedert de eerste prediking van het Christendom in ons Vaderland zijn meer dan duizend jaren verloop-
pen. — Wie waren het, die, vóór zoo vele eeuwen,
het eerst de blijde boodschap van het Evangelie aan
Batavieren en Friezen bragten? Wie waren de mannen,
die den moed bezaten, om als zendelingen zich aan
het moeilijke werk der bekeering onzer heidensche
voorvaderen te wagen? De Geschiedenis heeft de na-
men dier edelen bewaard, hun godzalig leven, hunne
wonderbare werkzaamheid en onvermoeide pogingen tot

DE H. WILLEBRORDUS .

ons overgebracht, wel waardig, dat de late nakomeling-schap met dankbaarheid dezelve herdenke.

Onder die eerste verkondigers van het Christendom bekleedt Willebrordus, wat ons Vaderland betreft, den voornaamsten rang.

Moeijelijk is het, naauwkeurig te bepalen, wanneer het Christendom in Noord-Nederland het eerst is bekend geworden. Immers is het niet onwaarschijnlijk, dat de Romeinsche krijgslieden, die voortdurend de bezettingen uitmaakten dier kasteelen en sterkten, door de Romeinen vooral langs den Rijn gebouwd, menigen Batavier en Fries zullen bekend gemaakt hebben met de Christelijke Godsdienst, welke zij reeds beleden. En toen de Franken, die in de vijfde eeuw het Christendom aannamen, zich in Gallië gevestigd hadden, werden onze vaders van tijd tot tijd met de Godsdienst hunner overwinnaars bekend.

Bepaalde narigten echter van zendelingen vinden wij eerst na het midden der zevende eeuw, toen Eligius, Bisschop van Noyon, met de Evangelieprediking aan de noordelijke zeekusten van Gallië belast, in Vlaanderen de Christelijke leer verkondigde, en ook de Friezen zocht te bekeeren. Doch het zaad, door hem gestrooid, verdween met zijnen dood.

Eenige jaren later (677) werd Wilfried, Aartsbisschop van York in Northumberland, op eene onregtvaardige wijze door zijn' koning Egfried afgezet. De beleedigde prelaat beriep zich op den Paus en scheepte zich in, om te Rome zelf zijne zaak te kunnen bepleiten. Tegenwinden dreven hem aan de Friesche kust, waar Adgil, de heidensche koning des lands, hem gastvrij ontving, en hem vergunde het Christelijk

geloof aan de Friezen te verkondigen. Zeer velen lieten zich toen doopen, en Wilfried vertoefde hier een' ganschen winter. Daarop vertrok hij naar Rome, waar de Paus hem onschuldig verklaarde. Eerst in het jaar 687 werd hij weder in zijn Bisdóm beroepen. Bij zijne terugkomst in Engeland wekte hij de priesters en monniken op, om het werk der bekeering, door hem onder de Friezen begonnen, verder voort te zetten.

De eerste, die deze opwekking volgde, was Egbert, een Angelsaksisch geestelijke van voorname afkomst. Met verscheidene gelijkgezinde mannen wilde hij, ten jare 688, den oceaan oversteken, om aan de volken, van welke de Angelsaksen in Engeland afstamden, de leer des heils te prediken. Hij zelf werd in de uitvoering van dit plan verhinderd, maar zijne reisgezellen, aan wier hoofd zich nu de vrome Wigbert bevond, begaven zich scheep, en landden nog in hetzelfde jaar 688 aan de Friesche kust.

Reeds was Adgil, de koning der Friezen, gestorven en opgevolgd door Radboud, die in dezelfde mate het Christendom en deszelfs verkondigers haatte, als Adgil hen ondersteund had. Wigbert hield zich twee jaren met zijne medepriesters onder de Friezen op, maar hunne bekeeringspogingen bleven geheel vruchteloos. Want Radboud, die zich juist tot een' oorlog toerustte tegen de Franken, daar hij de onafhankelijkheid van zijn land wilde handhaven, bood aan de Christelijke zendelingen den hardnékkigsten tegenstand, zoodat zij onverrigter zake naar Engeland terugkeerden.

Zoo misten al de pogingen, tot nu toe in het werk

gesteld, duurzamen invloed. Onze vaders bleven heidenen, tot dat er een man verscheen, die het bekeeringswerk met meerder kracht opvatte en met gelukkiger gevolg voortzette. Deze man was Willebrordus.

Willebrordus werd ten jare 658 in Northumberland geboren, en was dus een Angelsaks (*). Eene vrome opvoeding had reeds vroeg het zaad der godsvrucht in zijn gemoed doen ontkiemen, en hem met liefde voor den geestelijken stand bezielde. Toen hij twintig jaren oud was, reisde hij naar Ierland, om zich aldaar te vormen. Nadat hij hier twaalf jaren had doorgebracht en tot priester was gewijd, voelde hij zich opgewekt, om niet slechts voor zijne eigene volmaking te leven, maar ook voor het heil van anderen te arbeiden. En zoo verlangde hij het Evangelie te prediken onder de volken van Duitse afkomst, aan de Friezen en Saksers, waar de oogst zoo groot, maar de arbeiders zoo weinig waren.

Daar Pepijn van Herstal, Majordomus der Franken, de Friezen overwonnen en een gedeelte van hun land onder het gebied van het Frankische rijk gebragt had, opende zich hierdoor een gunstig uitzigt voor het zendelingswerk in deze streken.

(*) Men herinnere zich, dat de Angelsaksen, die in 449 Engeland veroverd, en er hunne taal en instellingen hadden ingevoerd, in de bewoners van de kusten der Duitse zee hunne Jandslieden, hun eigenlijk stamvolk erkenden. Zoo was het natuurlijk, dat zij hun den weg des heils, dien zij zelven reeds gevonden hadden, wenschten te wijzen. Tevens strekt dit tot oplossing der vraag: hoe Engelsche en Iersche geestelijken zich bij de Friezen konden doen verstaan. Immers de naauwe verwantschap van het Angelsaksisch met de taal, welke de bewoners der Noordzeekusten spraken, maakte dit zeer gemakkelijk.

Om alzoo het Evangelie onder de Friezen (*) te prediken, schepte zich Willebrordus ten jare 691, op aansporing van Egbert, met nog twaalf andere voortreffelijke mannen in, onder welke er eenigen van koninklijke afkomst waren, doch slechts twee met zekerheid kunnen genoemd worden: Suidbert, een priester, en Adelbert, een diaken. De voornaamste en het hoofd van dit gezelschap was echter Willebrordus. Zij voeren den middelsten Rijnmond op, die toen nog bij het tegenwoordige Katwijk in zee liep, en landden bij eene reeds bevolkte plaats, — in de Gallische taal *Trajectum* geheeten (later de stad Utrecht), en in welks nabijheid een kasteel stond, dat in de taal des volks *Wiltaburg* genoemd werd, — juist in dat gedeelte van Friesland gelegen, hetwelk een jaar vroeger door Radboud aan Pepijn was afgestaan.

Willebrordus begaf zich met zijne reisgezellen naar Pepijn, die hen met blijdschap ontving en hen aanmoedigde, om in Friesland te prediken. Hier stonden zij onder de bescherming zijner wapenen, en Pepijn beloonde die Friezen, welke het Christelijk geloof aannamen, met vorstelijke weldaden. Van hier, dat in korten tijd velen er het Christendom beleden.

Terwijl nu zijne medepriesters predikten en doopten, begaf Willebrordus zich eerst, in 692, naar Rome, zoo wel om het groote en heilige werk der bekeering voort te zetten onder de goedkeuring en den zegen van den Paus, dien de Engelsche geestelijken met regt als den stichter hunner kerk vereerden, als om van daar reliquien mede te brengen voor de nieuwe kerken,

(*) Ons geheele vaderland droeg toen den naam van Friesland.

welke hij dacht te stichten. Daar echter zijne terugkomst vertraagde, reisde Suidbert, op het verlangen zijner medgezellen, in 693 naar Engeland, waar hij zich door Wilfried tot Bisschop der Friezen liet wijden.

In hetzelfde jaar kwam Willebrordus van Rome terug, waarop Suidbert Friesland verliet, en zich met eenigen zijner medepriesters naar den Beneden-Rijn begaf, in de streken tusschen het tegenwoordige Keulen en Hessen, waar hij velen voor het Christendom won, terwijl hij vervolgens van Pepijn een eiland in den Rijn tot zijne vaste woonplaats verkreeg. Hier stichtte Suidbert een klooster, waaruit in later tijd de stad Keizerswaard ontstaan is.

Onvermoeid en met gelukkig gevolg werkte nu Willebrordus in het Frankische Friesland aan de verspreiding van het christelijk geloof. Pepijn zag dit spoedig in, hij leerde Willebrordus kennen, en begreep het hooge belang, dat in den vromen ijver van dien uitmuntenden man voor de vestiging van het Christendom in deze landen gelegen was. Daarom besloot hij, ten einde de zaak duurzaam te maken, een Bisdom te stichten in het reeds bevolkte Trajectum, waar Dagobert I, in het begin dier eeuw, een' tol op den Rijn gevestigd en tevens eene kapel ter eer van St. Thomas gesticht had, die echter door de ongeloovige Friezen spoedig daarna was verwoest. Nu zond hij Willebrordus andermaal, ten jare 696, naar Rome, waar deze zich door Paus Sergius I tot Aartsbisschop der Friezen liet wijden, en den nieuwen naam van Clemens ontving. Hierop spoedde hij zich naar Friesland terug, en vestigde zijnen Bisschoppelijken zetel in Tra-

jectum. Het was van hier uit, dat Willebrordus het Christelijk geloof zocht uit te breiden. De roem van den ijverigen Bisschop werd spoedig in naburige landen verbreid, waarvan het gevolg was, dat vele vrome mannen van elders bij Willebrordus kwamen, bereid om hem te ondersteunen. Onder hen bevond zich ook Wulfram, een Frankisch Bisschop, die zich met eenige andere priesters naar Willebrordus begaf. Deze wees hem, als het land zijner werkzaamheid, dat gedeelte van het land der Friezen aan, hetwelk aan de Frankische heerschappij nog niet was onderworpen. Velen werden door Wulfram gedoopt, en niet onwaarschijnlijk is het, dat hij zelfs koning Radboud zou overgehaald hebben, om zich door de plegtigheid des doops tot christen te doen inwijden. Reeds stond Radboud, dus luidt het verhaal, met den eenen voet in de doopvonte, toen hij Wulfram vroeg, of hij in dien Hemel der christenen ook zijne dappere voorvaders, de vroegere koningen der Friezen, zou wedervinden. Toen de Bisschop hem ten antwoord gaf, dat deze, als ongedoopt gestorven, in dien Hemel niet gekomen waren, verklaarde Radboud, dat hij liever wilde zijn, waar zijne vaderen zich bevonden, — en zoo weigerde hij zich te laten doopen. In hoe verre men dit verhaal voor geloofwaardig houden moge, zoo kan toch deze trek tot een bewijs dienen, hoezeer de uitbreiding van het Christendom niet zelden door eene onjuiste voorstelling van deszelfs geloofswaarheden is verhinderd geworden.

Bij dezen koning Radboud waren ook de pogingen van Willebrordus vergeefs.

Daar echter de West-Friezen steeds meer en meer voor de leer van het Kruis gewonnen werden, was het natuurlijk, dat Willebrordus zijne werkzaamheden verder zocht uit te strekken, en ook de Oostelijke Friezen voor den Heer te winnen.

Maar Radboud stond daar nog aan het hoofd zijns volks.

Dit hield echter den ijverigen man niet terug. Door het gebied van Radboud reisde hij verder naar het Noorden, tot bij de Denen (699). Doch bij dit volk waren zijne pogingen vruchteloos. Hij kon hier niets meer doen, dan dat hij dertig knapen van hen kocht, welke hij medenam om hen in het Christendom te onderwijzen.

Het was op deze terugreise naar het Frankische Friesland, dat hij door eenen storm op zeker eiland moest aanlanden, gelegen op de grenzen der Friezen en Denen, en toegewijd aan eene Oud-Duitsche godheid Fosite, vanwaar het door de bewoners Fositesland genoemd werd. Ook hier trachtte Willebrordus de heidensche inwoners te bekeeren (*).

Daar deze het echter voor misdadig hielden iets op het eiland aan te roeren, wat aan hunne godheid was toegewijd, zoo waagde het Willebrordus, om in eene heilige bron, waaruit men alleen zwijgend mogt water scheppen, drie menschen te' doopen, terwijl zijne reisgezellen eenige dieren slachten, welke de inwoners voor heilig hielden, daar zij op eene weide graasden, die tot de bron behoorde. De Heidenen, verwonderd, dat Willebrordus en de zijnen deze euveldaad niet met een' plotselijken dood boetten, werden

(*) Zie Aantekening 2.

vertoorn'd en gaven van het gebeurde berigt aan hunnen koning Radboud. Deze liet eenige dagen het lot over de Christelijke priesters werpen, en een' hunner, wien het lot trof, doch wiens naam onbekend is, aan den afgod offeren. Daarop deed hij Willebrordus voor zich brengen en bestrafte hem over zijne gepleegde daad. De moedige man hield onbevreesd eene scherpe rede tegen den Koning, die hierdoor wel niet voor het Christendom gewonnen, maar toch bewogen werd om den stouten verkondiger dier nieuwe godsdienst aan Pepijn eervol terug te zenden.

De werkzaamheid van den Bisschop en der zijnen werd meer dan eens gestoord en afgebroken door de gedurige oorlogen, welke Radboud voor de herovering van zijn land en voor de godsdienst zijner vaderen, tegen de Franken voerde.

Eerst na den dood van dien oorlogzuchtigen koning in 719, toen de Friezen immer meer afhankelijk werden van het Frankische rijk, kon Willebrordus zijnen werkkring uitbreiden. Op nieuw vond hij eene krachtige ondersteuning in eenen Angelsaksischen monnik, Winfried genaamd, die almede uit Engeland ten jare 715 naar Friesland gekomen was.

A Deze Winfried, meer bekend onder den naam van Bonifacius, kwam juist bij Willebrordus, toen de oorlog tusschen Radboud en Pepijn was uitgebroken, en vertrok daarom weldra weder naar Engeland terug, vanwaar hij naar Rome reisde, en eenige pogingen tot bekeering der Thuringers deed. Naauwelijks echter had hij de tijding van Radbouds dood vernomen, of hij begaf zich weder naar Friesland, en ondersteunde Bisschop Willebrordus

drie jaren lang met gelukkig gevolg. Deze, reeds hoog bejaard, wilde hem tot zijn' opvolger in het Bisdom benoemen, maar Bonifacius, die den treurigen toestand der Duitsche volken reeds had leeren kennen, begreep zijne roeping, sloeg de aanbieding af, en vertrok in 722 naar Duitschland, waar hij in het vervolg zijne krachten en zijn leven aan de uitbreiding van het Christendom toewijdde, en deswege met regt den eernaam van Apostel der Duitschers verworven heeft.

Te Utrecht, alwaar Willebrordus zich gevestigd had, stichtte hij nabij de plaats, waar nog de puinhoop lag der verwoeste St. Thomas-kapel, een ander bedehuis (*oratorium*) ter eere van het H. Kruis. Later toen het getal der nieuw-bekeerde Christenen toenam, begon hij, ten jare 696, ter zelfder plaats eene grootere kerk te bouwen, ter eere van St. Martinus, Bisschop van Tours; terwijl hij bepaalde dat deze kerk voortaan de hoofdkerk zou zijn en de zetel van den Bisschop.

Schrijvers, wier geloofwaardigheid echter kan betwijfeld worden, berigten, dat hij ook de eerste kerken te Flardinghen (Vlaardinghen), Velsereburg (Velsen), Pethen (Petten) en Heiligerloo (Heilo) stichtte. Zeker is het, dat een groot aantal kerken, kapellen en kloosters op vele punten van ons Vaderland door zijne onvermoeide zorg zijn gesticht, waartoe hij door rijke giften, inzonderheid van het Frankische hof, werd in staat gesteld.

Nadat Willebrordus gedurende veertig jaren het Bisdom bestuurd had, overleed hij in den hoogen ouderdom van 81 jaar, op den 6den of 7den November 739, en werd, volgens zijn uitdrukkelijk verlangen, in

de beroemde abdij van Epternach bij Trier begraven. Aan deze abdij, welke hij zelf gesticht had, liet hij ook de meeste zijner goederen na, terwijl hij vooraf eenige kerken en gestichten rijkelijk begiftigd had.

Hij is later onder het getal der Heiligen opgenomen. Ook verscheidene kerken in ons Vaderland zijn naderhand ter zijne eere gesticht.

Groot zijn voorzeker de verdiensten, welke zich Willebrordus in zijn werkzaam leven heeft verworven. Met hoe veel moeite en levensgevaar ging dat bekeeren onzer heidensche voorouders gepaard, hoe vele opofferingen en bezwaren moesten Willebrordus en zijne medezendingen zich getroosten! Maar het waren ook mannen van echt-vromen, christelijken zin, die het niet versmaadden, den herderstaf op te vatten, en, gelijk de eerste Apostelen, zelven met hunne jongeren tot bekeering der heidenen allerlei gevaren en den dood te trotseren. Aan den edelen moed en onvermoeiden ijver dier geloofshelden is het alzoo toe te schrijven, dat onze voorouders voor het Christendom gewonnen en de overblijfsels van het heidendom bij hen vernietigd werden. (*)

Immers, waar het Christendom werd ingevoerd, vielen de geheiligde bosschen, de altaren en afgodsbeelden, en in derzelver plaats verrezen overal Christelijke kerken. Wel waren deze eerste godshuizen slechts eenvoudig en klein, dikwijls van hout, maar hetgeen daar geleerd werd, bragt het nog ruwe volk tot betere denkbeelden, en bevorderde deszelfs ontwikkeling en beschaving. Met alle kracht streden de

(*) Zie Aanteekening 2.

Christelijke priesters tegen de overblijfsels van het Heidendom, ook in de zeden en het geloof des volks. Het te vondeling leggen van kinderen, het verbranden der lijken, het eten van paardevleesch en talloze andere misbruiken verdwenen. Inzonderheid werd de heiligheid des huwelijks geleerd, terwijl de deugden der Christelijke liefde, milddadigheid en vergevensgezindheid, werden ingescherpt.

De nieuwgestichte kerken en kloosters en de daarmee verbonden instellingen van onderwijs waren even zoovele kweekscholen des Christendoms, die kennis en verlichting allerwege in haren omtrek verspreidden.

In deze kloosterscholen werden de beginselen van alle wetenschappen onderwezen. Ook dreven de kloosterlingen handwerken, en vervaardigden zelve alles wat zij noodig hadden, huisraad, vischtuig en akker gereedschap. Van hen leerde de landman honderde nuttige zaken vervaardigen, verbeterde daardoor zijnen toestand, terwijl zijne sluimerende krachten werden opgewekt en aangewend.

Zoo werden ondoordringbare bosschen geveld, woeste streken in bloeiende akkers, moestuinen en boomgaarden herschapen. Want van die kundige vreemde kloosterlingen kreeg de landman zaden, bloemen en boomen uit het Zuiden van Europa, vreemde korensoorten, die ook in eene koudere luchtstreek konden tieren. Hij leerde van hen kruiden kennen, voedzaam als spijs, en heilzaam als artsenij.

De barbaarsche, alleen op jagt en krijg afgerigte Batavier en Fries werd op deze wijze allengs een vlijtig christelijk landman.

En welk een ander gezigt bood ons vaderland, na

korten tijd! Daar, waar vroeger de bloedige altaars van Wodan stonden, verhief zich het Kruis van Christus en klonken heilige liederen ter eere vanden Verlosser der wereld. Plegtig weergalmden van alle kanten de kerkklokstoonen door veld en woud, en riepen de nieuwbekeerden tot de godsdienstoefening op.

Rondom de kerken, welke in het vervolg steeds grooter en prachtiger werden, bouwde men nu de kleinere woningen der menschen, die, met de Kerk en hare Heiligen in het midden, allengs aangroeiden tot nieuwe dorpen en steden, — en onder deze steden en vlekken verhief zich de Bisschoppelijke Stad als een pharos, waaruit voor al de omringende plaatsen het licht van Godsdienst en Wetenschap uitging.

De vestiging van het Utrechtsche Bisdom was daarenboven een buitengewoon werkzaam middel voor de verspreiding der Christelijke Godsdienst ook buiten de grenzen van ons Vaderland, vooral in Saksen.

Want van nu af werd Utrecht het vaste vereenigingspunt van alle zendelingen, en hunne bemoeijingen vonden in de Frankische wapenen krachtdadige ondersteuning, terwijl de kweekschool, die te gelijk met den bisschoppelijken zetel gesticht was, den uitgestreksten invloed had. Verscheidene jonge Nederlanders werden in deze school voor den geestelijken stand gevormd, en ontstaken het licht des geloofs en der wetenschappen niet slechts in onze gewesten, maar ook bij de naburige Duitsche volken.

A A N T E E K E N I N G.

Er zijn voor het leven van Willebrordus twee bronnen:

1. Zijne levensbeschrijving door Beda Venerabilis, in diens *Hist. Eccles. Gentis Angl.* lib. V., cap. 10 en 11. — Beda, die van 673-735 in Engeland geleefd heeft, was dus een tijdgenoot van Willebrordus. Hij was daarenboven met hem bekend en bevriend, zoo dat zijn verhaal het meeste gezag heeft.

2. Alcuinus. *De vita S. Willebrordi Traject. Episcopi.* In zijne *Opera* tom. II. Op verzoek van zekeren Aartsbisschop beschreef Alcuinus het leven van Willebrordus in twee onderscheidene opstellen, het éene in proza, het andere in hexameters. — Beide deze stukken zijn vol wonderverhalen, en behelzen dus meer eene lofrede in den smaak van dien tijd, dan wel eene levensgeschiedenis. Alcuinus was een leerling van Beda en een der geleerdste mannen van zijnen tijd; hij werd de leermeester van Karel den Grooten, die hem hoog vereerde. Hij stierf ten jare 804.

Eene belangrijke hulpbron voor het leven van Willebrordus zijn de Dissertatiën van W. Bosschaerts, getiteld: *Diatribae de primis veteris Frisiae Apostolis*, 4o. Mechl. 1654.

De bijgevoegde afbeelding is vervaardigd naar de oude prent, welke in van Heussen's *Batavia Sacra* voorkomt. Het behoeft niet gezegd te worden, dat deze afbeelding geene juiste voorstelling van Willebrordus geeft. De teekenen der bisschoppelijke waardigheid, vooral de mijter, zijn in dezen vorm eerst van later tijd. Ook de Domskerk in de hand van den Bisschop is eerst later aldus gebouwd. Zinrijk echter heeft de teekenaar ter wederzijde van den Heilige een wijnvat en eene uit den grond ontspringende bron, benevens twee kruiken, afgebeeld, om aan te duiden, hoe door Willebrordus en zijne medezendingen het eerst op onzen vaderlandschen bodem de nuttigste zaken zijn overgebracht of geleerd, die door twee der voornaamste (wijn en water) hier worden aangewezen. Het planten van den

wijstok en het delven van waterwells behoorden onder de weldaden, die onze heidensche voorvaders van de eerste predikers des Christendoms ontvingen. Van het laatste blijft nog altoos de geheugenis bewaard in de *St. Willebrordsput* te *Heilo*, en in het zoogenaamde *Heiligputje* bij *Westervoven* in *Noord-Brabant*, die beide, volgens de overlevering, op bevel van Willebrordus gegraven zijn.

Aanteekening 2, bladz. 336.

De schrijvers van Willebrords leven houden dit *Fositesland* voor het Deensche eiland *Helgoland*. Zulks komt mij echter zeer onwaarschijnlijk voor. Alcuinus (in *vita S. Willebrordi*, cap. 10), die dit vermeldt, zegt alleen: dat het een eiland was aan de grenzen der Friezen en Denen gelegen, — *pervenit in confinio Frisonum et Danorum ad quamdam insulam, quae a quodam Deo suo Fosite ab accolis terrae Fositesland dicebatur*. Kan dit nu *Helgoland* zijn, indien men bedenkt dat Radboud zich hier bevond? Maar Radboud, die aan den Rijn tegen de Franken oorlog voerde, zal toch wel op zulk een verren afstand niet gewoond hebben. Het komt mij daarom waarschijnlijker voor, dat dit *Fositesland* een diereilanden was, welke aan de Friesche kust gelegen zijn.

Aanteekening 3, bladz. 339.

Melis Stoke heeft in zijne *Rijmkronyk* omtrent Willebrordus het volgende. Het gebeurde te Westkapelle echter mist genoegzame zekerheid.

Want Puppyn van herstelle geboren,
Die 't sweert van Drankeric droech,
Hi had oorlogen genoeg
Tegen Raboude Gods viant,
Die Hertoch was van Vrieslant,
So dat hine verwan met eeren
In 't Carnation ons Heeren
Dc. XC. en viere.

Doe sende hi in den Lande schiere
 Willibrorde, die eerst bekeerde
 Die Vriessen, en 't geloove leerde.
 Tot West-Cappellen dat hi quam,
 Daar hi aanbedende vernam
 Mercuriose over eenen God.
 Dat beelde doer ons Heeren gebod
 Brac hi, en hevet 't volc geschonden,
 Mer dat hevet hi sware ontgonden,
 Want een die Mercurieuse wachte
 Bloec hem in syn hoeft ontsachte,
 Dat hi storte syn bloet:
 Nachten predicte hi metter spoet
 't Woort ons Heeren als een stout seprant
 Van den West ende van Vrieslant
 Oestwaert doer die Lande recht
 Ont hier dat hy quam t'Utrecht
 Dat Wiltensburch hier te voren
 Die afgoden dede hi te storen,
 Ende maectte een kerke mede.

Een schoon triumphe gedaen binnen
Utrecht tot een blijde Wellecome
des K. M. den xiii Augusti, An-
no 1540.

(Vervolg van Bladz. 305).

Van den Dom gaende over dat Oude kerckhof
tot op de Plaetse so stonden daer gemaect voor
Lichtenborch, dwelck nu d'wapen of raedthuys is, en
was gescildert op d'antycs van metselry daer 't vier-
canten hooch is, beneden aen elck columme 4 grote
schone beelden, bet dan x grote mansvoeten lanck, als
Augustus, Dagobertus, Carolus Martellus,
Henricus, Roomsche coninck.

Dierste beelt na de croen toe had dit veersken on-
der hem:

Augustus Veterum Castrorum conditor urbis.

Die sin is dese:

Augustus, die Roomsche keyser verheven,

Heeft Romerburch hier d'eerste fundament gegeven.

V. D. II. St.

Die tweede had aldus :

Urbe pius fidei Dagobertus semina sparsit ,

Die sin hiervan is dese :

Die goede Dagobertus, met eere gecroont ,

Heeft Christus geloof eerst 't Utrecht getoont.

Want Dagobertus, coninck van Vranckrijck, heeft
deerste tempel doen maecken in d'eere van S. Thomas,
daer namels S. Martijnsdom getimmert staet :

Tderde beeldt had dit verske onder haer :

Martellus Frisios profligat Carolus urbe.

De sin is dese :

D'ongelovighe Friezen worden wtgedreven.

Door Carolum Martellum wort Utrecht verheven.

Nadat ongelovighe Vriesen die stad becracht hadden
ende gedestruert allen Christen plaetsen, so quam
Carolus Martellus ende veriaechde haer ende timmerde
onse stadt weêrom op ende stelde Willembrord,
om daer 't heilich Christen geloof te brengen.

't Vierde had dit verske onder haer :

Expulit Henricus Danos et liberat urbem.

Die sinne was dese :

Die Denen van Utrecht Henricus veriaechde ,

Die stadt wech maeckten si so them behaechde.

In de eerste frise des schildery aen 'traedhuys was
geschreven met grote gulden leitteren dese titel :

PIISS. CLEMENTISS. Q. CAROLO V. ROM. IMP.

Aug. ob leges redditus deuotissimus eius Maiest.

S. P. Q. T. PP.

In deerste opvoeringhe waren sijn Keyserlicke Maies-
teyts wapenen met devyse: PLUS OVLTRE.

In dander frise stont met gulde letteren:

Ut nova telluri facies redit aurea quando
Vellera Phoebeae lumine clara nitent,
Sic ubi sidereo respecti haec moenia vultu
Iustitia ac leges Carole proueniunt.

dat is:

*Gelijck als daertrijck blij verwen toocht,
Door des gulden rams schijnsel den hemel verhoocht,
Also sal Utrecht nu renoveren
Met iusticie, o Carole, door u visiteren.*

Item boven die coronine, in dander opvoeringhe,
was Iusticia geschildert.

In eene derde fryse stonden dese verse:

Dicite Io Paean, tandem respublica Quintum,
Invenit Carolum, solum in quem fessa recumbat.]

op dese sin:

*Weest vrolick o gemeente tot desen stonde
U rust en welvaert is nu gevonden.*

Dander hoochtste fryse was vol hieraglyphie, of
Egyptische letteren veel significatyf.

Item, aen 't stadthuys heeft Rijck Verhorst, een
treffelick borger ende wijntapper, opgerecht voer sijn
door een constighen geschilderde tafereel, daer den
Arent in stont hooch in de lucht vlieghende ende
metten blicxem, twelch hi voerde, dreygende.

Hier onder stont dit carmen:

Ut Iovis armigero (qui tela trisulca Tonanti
Sufficit) imperium in volucres sub nubibus omnes

*Cessit: ita et superi Carolum voluere monarcham
Orbis, ab Evo occiduas quam longus in undas
Ille etiam saeuum Iovis ales ab aethere fulmen,
Quum vibrare queat, flammaque ferire trisulca:
Parcit, amatque bonos, mitis quia parcere Caesar,
Hunc docuit duros tantum lacerare peritum.*

Recht boven die deure van 't huys, onder de wijn-
gaert stonden dese veerse:

*Certa salus patriae Batauis modo redditus oris
Magnus ab Hesperia, plaudite, Caesar adest.
Laetitiaë autor adest Caesar, depromite vina,
Ponite crateras, gaudia vina volunt,
Laetitiaëque dator Bacchus spumare falernum,
Et iubet in cyclum saepe redire scyphos.*

Van daer voortgaende, so stont op die Beyer-brug
oock desgelijcx een groot beeldt als een coninck en
was Willem van Beyeren, Roomsche coninck
grave van Hollandt, onder hem stont dus ge-
schreven:

ILLVSTRISS. GVILIELMO BAVARO CO. HOLLAND. ex S. C. P.

Want dese grave heeft Utrecht veel goets gedaen,
waerom hem dese brug geset is ende vernaemt.

Op die Backerbrug sijn geset twee beelden: Ver-
tumnus, als een oprecht landboir, bet dan x voet
lanck, als sittende met sijn vraau genaamt Pomona,
die oock bynae also groot was, op haer Vries toe
gemaect. Want hier wert allerhande fruyt vercoft
door 't geheel iaer, in so grote menichte, dat men
ontallicke veel scepen daer me belaeft. Ende ten is
nemmermeer so onvruchtbaar iaer, dat op dese brug
eenich fruyt ontbreekt. Hier waren alle dagen nieu-
we opschriften aengeslagen, om 't volck te doen

laeken door aardige scimpen ende bytende cluchten, gelijk men te Romen aen Pasquillo speelt. Waervan dese eerst onder stonden :

VERT. Tu Tiberinis eras coniunx , ego natus in urbe ;
Nunc dici Batavus gestit uterque lubens.

POM. Sed quid nunc ? cur tot prodige mihi poma profudis ?

VER. Caesar adest , ne quis defore poma putet.

POM. Caesare quid tibi cum magno ? VER. Quia Caesare saluo
Nil mihi defuerit , pomaque plura feram ,
Nos colet et vulgus , quod ni colat , improba turba ,
Sentiet in crines malas volare suos.

Van dese brughe een weynich aen de rechterhandt aflaende coemt men op die grote veemerkt, genoemt die Nue, hier wat voorbij S. Lauwerens gasthuys was gestelt een schoon arcus triumphalis vastus, dat een groote *gulde poort*, daer drie peerden beneven een door mochten ryden, daer men sijn maiesteyt doorleyde. Dese arcus was geset ter Eeren, Hope ende Verwachtinge, recht boven den boghe van die poorte stont des K. M. wapen, ende onder die wapen stont dit geschrift in latijn :

GLORIOSISS ET FOELICISS. D. N. CA
rolo v. Imp. Aug. post liberatam Africam,
fugatum Turcam, Christianorum Prin-
cipum odia sublata, submotoque si quid
obstare videbatur, ut rem Christi-
anam feliciter restituat
Spei et Expectationis
ergo
S. P. Q. T. PP.

Ende wyders tusschen die columnen van dese poort stonden gescildert vier historien, deerste aen der rech-

ter sijde van dese poort was: hoe dat Ezechias
het metalen serpent in stucken slaet, 4. Reg. 18.

Onder dit tafereel stondt dus:

Ne quid nimis; dat is: Niet te veel.

Item, onder dit tafereel omtrent twee voeten stont
een ander tafereel: hoe dat Esoras den tempel Gods
weder optimmert. Esre x.

Onder dese stont dit geschrift:

Ut potui; dat is: Also ick mochte.

Aen der lincker syde, wat hooch aen die poort, stont
een tafereel; hoe die coninck Iosias de wet des
Heere doet lesen voor allet volck, 4 Reg. 24.

Hier onder stont dus geschreven:

Lux insperata; dat is: 't Onversiens licht.

Onder dit tafereel omtrent 2 voeten stont noch
een ander tafereel, hoe Iudas Machabeus, nadat
hi den slach gewonnen hadt tegens Gorgias met
soe cleijnen hoep volcx, den heer danckte ende sa-
crificie dede, den tempel eerst gepurgeert hebbende.

Hier onder stont dit opschrift:

Audentem iuvat Deus; dat is: God helpt den froemen.

Aen die westsijde, besijden aen die poort, boven
omhoog, in de hoochste fryse stont dit geschrift:

*Omnia pacasti Caesar, nunc pace reducta
Restituenda fides proxima cura venit.*

Die sinne is dese:

*O Caesar, ghi hebt alle peys gevest,
't Geloof te purgeren alleen nu rest.*

Onder dese versen stont dus:

Spes unicum miseris praesidii,

dat is:

Hope is der ellendighen troost alleen.

Aen die Oostzyde, besyden aen die poort, stont
boven omhoog, op die fryse aldus:

*Orbi quum tibi sit toto pax Carole parta,
Religio reliqua est altera cura tibi.*

dat is:

*Door u heeft die werlt al peys gecregen,
Carole helpt den gheesteliche staet te degen.*

Onder dese versen stont aldus:

Spes sola tulit res mortalium.

dat is:

Hope alleen onderhout den menschen.

Aen die noortsijde, achter aen die poort, in de
plaets van titulen, stonden dese carmina, omhoog
onder des K. M. wapenen:

*Quo duce tot parti Caesar tibi magne triumphi,
Tantaque sunt forti praelia facta manu
Ille bonis auibus, quando iam viceris omnes,
Te, quo coepisti, pergere calle velit.*

Die sinne is dese:

*O Caesar, door wien ghi nu triumpheert
In allen victorien met stercker macht,
Wi hope, Godt heeft u geïnspireert
Om 't onderbrenghe alle twiste onsacht.*

Ingaende stont in die poort, binnen de boge aen
die rechter oostsijde, een dwers tafereel, daer stont in
gescildert; hoe dat keyser Carolus, met sijn blote

sweert, na 't hooft slaet ende verjaecht Abuys ende Kettery wter kercke. Abuys neemt die vlucht ende recht voor Abuys vluchtende valt Haeresis off kettery in die mondt van der helle. Achter die keyser stonden Veritas, de waerheyd en Disciplina, maer bleven binnen den hoeck.

Boven dese tafereel stont dit distichon :

Has cape consilii comites, ita Caesar Abusum
Atque vafram terris Haeresin expuleris.

die sin is dese:

*O Keyser, neemt desen tuwer baten
So verdrijft ghi Abuys ende ketterij vol haten.*

Hier tegen over, aen dander sijde west binnen die boge, stont oeck een dwers tafereel, daer was in geschildert: die keyser sittende in sijn throon behanghen, aen sijn rechter sijde stont Aequitas geheylicht metten heylighen geeste op haer scouderen, voor sijn voeten sadt Sapientia weysheit als notaria, aen sijn slincker sijde sadt Scriptura, d'heilighe schrift, beneden dese rechterstoel stonden voor haer twee vrouwen: als Fides Orthodoxa, oprecht geloof ende Opinio 'tsamen disputeerende off pleytende, hieronder stont dit distichon :

Pura Fides latebris emergat, opinio cedat,
Ut redeat candor Carle cuique suos.

Die sin is dese:

*Het suiver Geloof sal hier nu blijken,
O Carole, door u moet Opinie wijken.*

Door die poort gegaen sijnde, ende met dat aen-

sicht tegen die staende, soe stonden omhoog aen die recht- en slinkersijde van Humochus vier beelden tusschen die pylaren. Aen die linkschesijde stont in een tafereel geschildert Fl. Constantinus Magnus, keyser, die 't eerste concilium te Nicenum heeft doen vergaderen. Daer onder stont dit geschrift:

Incipere dimidium facti; dat is: Begin is 't halve werck.

Item, onder dit tafereel omtrent 2 voeten stont een ander tafereel daer Flavius Rycaraedus, Catholycke coninck van Gotthen ende Spaengen, die tot Toleten heeft concilium laten houden ende die vesten van den Arrianen vernielt. Onder hem was dus gescreven:

Magistratus virum arguit; dat is: Theveel toont een man.

Aen die rechte keyser Theodosius, die 't concilium te Constantinopel dede beroepen, 't onderschrift was dit:

Salutare sidus; dat is: Een salighe sterre.

Onder dese omtrent 2 voet stondt keyser Carolus Magnus, die, met heerliche bereidselen van bisscoppen te Mentz, concilium hieldt ende Duitschlandt van binnen suiverde van ketterie en ongheloof, onder geschreven was:

Potior vi persuasio; dat is: Goet onderwys is beter dan cracht.

Beminde leser, wat dese arcus triumphalis beduidt hope ick, dat ghy selve wel lichtelick merckt ende verstaet, offer iet van geschrifte is, dat u wat duyster

schijnt so dienst, dat men toecomende dinghen niet klaer uitspreken mach. God almachtich, die onse keyser tot noch toe gevoert heeft tot meerder victorien dan men mocht hoopen, die wil onse hope also voorts aen sijn Maiesteyt bestaden, dat sijn wercken al ons verwachten te boven gaen moet. Amen.

Item, voorts gaende na S. Ians-kerckhof, op dander sijde van de Nue was geset een columna rontom met trappens als een wijndeltrap opgaende, sestich voeten hoog, boven op stont een Ionckfrauwe beeldt van 7 voeten groot, genaemt Laetitia, Blyscap, gecleedt al groen met wtgewerckte armen ende van beneden opgaende wast al gemaect met den danse van alrehande personen. Op elcke sijde van der bosc waren twee woorden, als:

Publicae Laetitiae	dat is :	Gemeen blijchap.
Voto Gratulationi		Wenschen ongehooft.
Faustae gratulationi		Geluckige welcomeheting.
Immenso gaudio		Grote vrolicheydt.

Op het S. Ians-kerckhof, recht voer mijn heer den Domdeken Ioannis Vorstius husingh, des K. M. logijs, stont een mansbeelt, groot van statuuren, geheel totten navel toe naeckt met de Mercurius roede in die rechter handt, van die navel nederwaert vier..... als een Terminus geset, genaemt sijnde Hermes Batavienses, met opschrift concluderende, al

het geen datter gemaect is in 't Latijn, twelck te lanc
waer hier te verduytschen :

Hermes Bataviensis.

Huc Caesar adsum fidus interpres Deorum
Hermes, ab urbis huius incolis rogatus.
Agam ut rudis sui triumphii interpretem.
Sed tempus haud patitur, ut hoc diutius
Loco explicandis singulis molestus
Sim docto forte Caesari, idque lasso.
Candoris hoc tamen tui sit
Caesar benigne interpretarier.
Batauicae ingenia plagae
Crassa attamen minime mala
Tu modo faue, et frequentes
Huc cômmeare Caesar
Hermen iubeto,
Latio relicto
Ornabitur
Urbs litteris
Honestis
Ogibusq.

Tot hiertoe was ons eerste ordonnantie, maer overmits d'ongestadighe weder, waren wij beducht dat S. M. niet soude willen omryden commende van Amsterdam tot die Tollesteechpoort, so ordineerden wi noch, die Weerdpoort als een Arcus triumphalis geschildert, bijna als die Tollesteechpoort, met gulden titule :

D. CAROLO V. ROM. IMP. AVG. P. P.
Cuius auspiciis Concordia in urbem
reducta est, ante actorumque obliuio
instituta, S. P. Q. T. P.P.

Daer boven saten twee grote figuren als *Vrede en Victorie* ende tusschen beyde sijn Maiesteyts wapenen, met opschrift, fastigio inscriptu:

Aeternitati; dat is: der Ewicheyt.

Binnen die poort, op ten hoick van die Weertbrug, sach men terstond een groot beeld als d'ander, genaemt *Themistocles*, onder mit geschrift, aldus in die fryse:

Scientia militaris; dat is: Crychshendels wetenscap.

Aen die pijlaar stonden dese versen:

*Arte fuit belli me nemo scientior unquam
Sed nec erit si tu Carole defueris.*

Op dese sinne:

*Waer ghij 'tnyet Carole, claerlyc sout blijcken
In conste van krijghen nyemand nyet gelijken.*

Item op *S. Jansbrug* stont oock een ander beeldt, geheten *Lucullus*. Onder hem in 'die fryse stont dus geschreven:

Foelicitati Imp.; dat is: 't Voorspoed des rycks.

Hier onder aen die pijlaar aldus:

*Conanti mihi successus non defuit unquam,
Tu quoque Caesar obis alite cuncta bono.*

Die sin is dese:

*Al dat ic began is geluckich volbracht,
Alsoo doet ghi oock met spoedige macht.*

Op die *Veebrugghe* stont desgelijcx een beelt, genaemt *Aristides*, in de fryse was dus geschreven:

Virtuti Imp. dat is: De macht des Ryxs.

Onder dit stont aen de pijlaar aldus:

Aristides tot Carolum

Robore non animi prudenti Heroica virtus

Reddidit illustres Caesar alumna tua.

Die sin is dese:

Heerlicke feijten met machte gedaen

Dat doet u oock boven alle keyzers staen.

Item, aen S. Ianskerkhof was geset oock een groot beeldt ende was Q. Fabius Maximus, onder dit stont in die fryse dese titel:

Autoritate Imp. dat is: 't *Ontsiech des Rijkx.*

Aen die pijlaer stont dus:

Magna fuit quondam populo reverentia nostri

Nec minor est Caesar gentium ubique tui.

Die sin is dese:

Mijn geslacht was ontsien in eere verheven,

't Selfde wert u hogher toegeschreven.

En noch waren voor sommige goeden burgeren-hujsen veel schonen gedichten van versen, van prosen, (gelijck een voor verhaelt staet) opgehangen ende opgeslagen ende stomme personagien gestelt.

Item, tot aen die Tollesteech poort, voorts van de Tollesteechpoort alle die stadt door tot aen die Weerdepoort, so was die graft aen beide syden al met sperren beset ende die sperren waren becleet met groen ende voor elck huys aen die hoeck des K. M. wapens met devyse *Plus oultre*, ende die derde sperre hadt boven de groene versyninghen een bernende toorts, gemaect al wt eender houdt, 't welke lustich was omsien. Item, die Lijnmarkt-on-

der die Doncker-Gaerdy, van de Palaets tot die Beyerbrugge, van die Backer-brugge door de Vinckenborchsteech was al met groten groenbomen beset ofte een boschaedtgie geweest waer. Onder die lakensniders was 't al met swarte lakenen behanghen ende met groene bomen beset, met des K. M. wapenen ende sijn devyse. Item, op 't Oudekerckhoff wast oec met d'allen fraey toegemaect met groeneboomen, wapenen ende toortsen. Met so groote blijtschap des gemeen volck worde die K. M. ontfangen, dat men 't naauweliche soude connen geloven.

Die borgers waeren sijn Majesteyt te gemoet gegaen bynae een mijl wechs van der stadt met schoon ordinantie, sijnde van eender cleedinghe, al van swart doersneden ende wel gerust, omtrent meer dan vijftien hondert, te weten: honderd gelee busschut ende xl hondert gelee ende ix spiesen ende xx gelee cort geweer, elck gelee vijff dick, al met schoon rustinghe en stalen rinscorders met 2 Keyzers ende 3 Stadsvendelen.

Item, die heeren van der wet, met veel rijk treffelicke borgers, gingen den K. M. te voet te gemoet, al in swarte. Item, het ridderschap, dat er seer veel was, reden de K. M. te paerde te gemoet, al in swarte fluweelen paltrocken, met haer dienaers en jongens, ende bewesen wel van buten die gunst en eere die sij toedragen sijn hooge Majesteit. Als de Majesteyt met sijn heeren sijn intrede dede so lnyden al de clocken die in Utrecht waren. Ende des anderen daechs, op ons Lieve vrouwen assumptiedach, quam sijn Majesteyt metten heeren van den Gulden orde in den Dom ende hoorde aldaer die misse, die den biscop van

Utrecht selve sanck. Na die misse hielt men generael processie saemen, daechs na S. Magdalena gewoenlick is doende, met alle heylighe reliquien ende 't waerde H. Sacrament, waer de K. M. met sijn heeren devotelick achter ginck. Voor ghinghen die religiosen van alle manscloesteren binnen Utrecht nyemand wtgezonderd, als 't anders plach. Item, die borgeren gingen in deselve ordonnantie soe sij hem 's anderen daechs ingehaelt hadden. Also is die K. M. geleyt voorby allen plaetsen daer triumphael arcus poorte statuen of beelden ende schouspellen met gedichten van versen opgerecht stonden ende heeft se altesamen, nu op den dach, claerlijck met een liefelijck gelaet besichtet ende aengenameelick genomen. Daerna quam hi alle daghen voort ende toonde hem den volcke, daer sy een groot welbehagen in hadden.

Hier hebby op corte ons slechte bescreven van 't geen dat onse cleyne vermoge ende verstant heeft mogen bewysen. God Almachtich wil dese dalder victorieusten, machtichsten, voorsichtichsten, geluckichsten keyser Carolo die V. dalmeeft gecroonde keyser, altijd vermeerder des rijckx geven gnocht lanckleven, Methusalem outhyet, Iosuas, Gedeons, Davids ende Machabeus sweert, dat 't hem bescherme. Salamons wijsheyt moet hem om-schijnen. Ezechias ende Iosias religieuse deucht wil hem omhelsen, Abraäms, Isaäcs ende Iacobs benedictie moet hem nu ende tot ewige teyen altijd gebenedijen. Amen.

Dum finem facere cogitamus, commodum nobis bellaria aliquot lusit iocosus ille Vertumnus suavia quidem et si forte minus du-

rabilia. Ea igitur priusque putrescant, communicanda censui lego et ride.

VERTUMNUS.

VER. Pasquillus Romae mutilum deformeque saxum

Hac ego Vertumnus dicor in urbe Deus.

Dicta volant Romae circum caua tempora nobis

Acrida, mordaci scommata puncta stylo.

PO. Hoc quoque nunc minime dicteria ponte requiro

Quum plebs quam cupiam scommata plura ferat.

VER. Haec mihi sacra placent, quae si minus uxor amabis,

Hac licet hic vulgus putrida mala ferens.

VER. Quae mora? quin abeo? PO. Coniunx quae causa? VER. requiris?

Quod feriant aures scommata nulla meas.

At cauesis vaturn mordax genus VER. Hocce volebam.

Qui mihi dat versus munera grata dabit,

Garrula turba taces? posthac denuncio bellum,

Quemuis proscindam, Trosue Italusque fuat.

PO. Ruricolam ne sperne Deum, qui spernerit, usque

Sentiet irati numina dira Dei.

VIATOR VERTUMNUS.

Mirari subit, Latia cur urbe relicta

Ceperit urbs animos nostra Batava magis?

VER. Rursum tu reputes animo, nunquam urbe viator

Pomiferis divis par habeatur honos,

VIAT. Nunquid corpus honos alit? VER. Imo diues abunde

Nos simul et populum pomifer hortus alit.

VIAT. Quae vos sacra iuvant? VER. Mordacia scommata vulgi,

Quae tibi plebs isto plurima ponte dabit.

VERTUMNUS IN ZOILUM.

Carmina qui nescis, et vis tamen inuide nostra

Carpere, pestifero pulsus ab invidia:

Zoile debueras, si quid modo carpere posses,

Versibus incomptis ludere more tuo

Improbe tun' vitio sanctum mihi vertere nomen

Audes, et false flectere ab instabili?

Imo ego, quod mala muto bonis, quodque omnia vertam

In melius, superi sic vocitare solent.

Omnia quum vertam in melius, tamen invidis expers

Numinis est nostri, supplicum ipse sui.

F I N I S.

STATISTIEK DER PROVINCIE UTRECHT.

In 1857 geboren in de Steden der Provincie Utrecht

wettig Mann. geslacht . 1210.

id. Vrouw. geslacht . 1097.

Te zamen . 2307.

Onecht Mann. geslacht . 101.

id. Vrouw. geslacht . 103. . 206. . 2313.

In de andere Gemeenten der Provincie Geboren.

Wettig Mann. geslacht . 1566.

id. Vrouw. geslacht . 1230.

2316.

Onecht Mann. geslacht . 57.

id. Vrouw. geslacht . 52. . 89. . 2703.

Totaal Generaal der Geboorten. . 3218.

In 1857 Overledenen in de Steden der Provincie

Mann. geslacht . 1110.

Vrouw. geslacht . 1027. . 2137.

In de andere Gemeenten Mann. geslacht . 1022.

Vrouw. geslacht . 968. . 1990.

Totaal Generaal der Sterfte . 4127.

Getal der Huwelijken in de Steden is 560 en 3 Echtscheiding.

de anderen Gemeenten 570 — » —

1130 en 3 Echtscheiding.

De bevolking op 1 Januarij 1858 der geheele Provincie is 137,787 zielen, waaronder niet begrepen is het Garnisoen.

Het getal personen hetwelk de Gemeenten hebben verlaten en zijn binnengekomen. In de Steden. — verlaten 829.

binnengek. . . 830.

In de Gemeenten. — verlaten 2599.

binnengek. . . 2634.

5128. 5464.

Dus een verschil van 356 personen meer binnengek. dan verl.

TAFEL
 VAN
WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,
 In de maand OCTOBER 1839,
 GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM
 VAN
'S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOl
 TE UTRECHT,
 ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLERRAAR
P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur.	WEERSGESTELD H. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	763	763	764	763	109	156	166	106	Z. O.	Bewolkt.
2	759	758	757	758	129	17	18	128	Z. W.	idem.
3	763	764	764	763	13	136	136	102	N.N.O.	idem.
4	757	756	755	753	132	152	148	154	Z. w.	Regenachtig.
5	761	762	764	767	14	15	141	124	W.	Betrokken.
6	770	771	771	771	152	136	135	99	O.	Bewolkt.
7	771	771	771	770	12	13	136	118	idem.	idem.
8	768	768	767	767	155	154	142	117	idem.	idem.
9	765	764	763	761	142	136	132	14	idem.	Helder.
10	759	760	759	761	163	178	184	118	Z.	Betrokken.
11	759	758	758	759	161	196	20	142	idem.	Helder.
12	763	763	766	764	147	156	152	135	O.	Iets bewolkt.
13	765	765	765	765	15	151	147	13	idem.	Betrokken.
14	765	764	764	764	14	146	15	12	idem.	idem.
15	763	764	763	763	122	138	15	13	W.	idem.
16	768	768	767	767	108	156	14	11	N. W.	Helder.

D A T U M.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK S M I D D. t e 12 u r.	WEERSGESTELD. 's M I D D. 12 U R E N.
	9 u r.	12 u.	3 u r.	9 u r.	9 u r.	12 u.	3 u r.	9 u r.		
17	766	766	763	763	12 ₂	13 ₂	13 ₂	12	N. W.	Regen.
18	764	764	763	766	15	135	123	10 ₂	Z.	Betrokken.
19	766	763	767	763	95	125	125	67	W.	Helder.
20	768	768	767	768	76	128	125	67	Z.	idem.
21	767	767	767	768	86	138	148	76	O.	idem.
22	769	769	769	769	87	127	95	58	idem.	idem.
23	769	769	763	768	69	85	97	84	Z. O.	Betrokken.
24	769	769	769	769	52	62	64	83	idem.	idem.
25	770	770	770	770	37	46	45	18	O.	idem.
26	770	770	770	770	64	8	76	51	idem.	idem.
27	769	769	769	769	5	5	42	54	idem.	idem.
28	771	771	772	773	27	31	37	23	idem.	idem.
29	772	771	770	770	1	32	16	15	idem.	Helder.
30	769	768	767	767	2	44	58	67	idem.	idem.
31	766	765	763	764	8 10	22	05	-2	idem.	Weinig bewolkt.
GEMIDDELTE WAARNEMING.										
1	763 ₄	763 ₉	763 ₅	763 ₆	13 ₃	13 ₄	13 ₅	11 ₂	vanden 1st. tot den 11e.	
2	764 ₇	764 ₇	764 ₇	764 ₉	12 ₄	14 ₇	14 ₅	11 ₂	— 11en. — 21e.	
3	769 ₁	767 ₈	767 ₇	768 ₈	4 ₅	66	89	66	— 21st. — 31st.	
—	765 ₇	766 ₁	765 ₃	765 ₃	10 ₀₇	12 ₂	13	88		

3 's morgens vroeg een weinig geregend.

4 's morgens regen en 's avonds regen.

5 's avonds regen.

11 's nachts onweder en regen.

14 's avonds mistig.

16 's avonds regen.

21 's morgens mistig.

23 's avonds helder.

28 's morgens regen.

29 sterke wind.

30 sterke wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7637, Thermometer 11.

October 1839.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.										Huwelijken Scheidingen	Over- ledenen.	
	Getal.		waaronder :										
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.			
UTRECHT.	73	64	8	6	2	3	4	3	1	56	41		
AMERSFOORT.	21	16	1	1	0	3	1	1	1	10	12		
RHENEN.	5	4	0	0	0	0	0	3	0	3	1		
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	4	4	0	0	0	0	0	1	0	1	2		
MONTFOORT.	2	3	0	1	0	0	0	1	0	2	1		
IJSSELSTEIN.	9	4	0	0	0	0	0	1	0	4	1		

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 September 1839:		4 el 66 dm.
15 ———		4 — 47 —
30 ———		4 — 36 —
1 October		4 — 40 —
15 ———		4 — 44 —
31 ———		5 — 02 —

**DRIEJARIGE OORLOG TUSSCHEN MAXIMILIAAN
VAN OOSTENRIJK EN DE STAD UTRECHT.**

1481 TOT 1483.

DOOR

Jonkhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK.

Eene der merkwaardigste gebeurtenissen, die de vroegere Utrechtsche geschiedenis kenmerken, was voorzeker de driejarige oorlog, die deze Stad tegen den Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk met afwisselende kansen gevoerd heeft. — De jaren 1481 tot 1484 zijn allezins in hare geschiedrollen belangrijk, zoowel wegens het tijdperk, waarin deze oorlog is voorgevallen, als wegens de oorzaken, die de eerste aanleiding tot denzelven gegeven en de kiem hebben gelegd van de hevigheid, waarmede in het Sticht de beide partijen elkander hebben bestreden. — Het was hier niet alleen een strijd tusschen Hoekschen en Kabeljauwschen gezinden, maar een strijd van vrijheid tegen willekeur, van handhaving der oude instellingen tegen heerschzuchtige aanmatigheden, een strijd eindelijk tusschen de aanzienlijkste geslachten, die met gretigheid iedere gelegenheid aangrepen, om hunne bijzondere veeten, die nimmer schenen uitgedoofd, te doen herleven en elkander onderling te bestrijden. Bezielde met den wrok, die van den vader op den zoon overging,

en van kindsbeen als 't ware ingezogen was, kleeften zij nu de eene dan weder de andere partij aan, naarmate zij daardoor hunne bijzondere inzigten konden bereiken. Het onrustige krijgsmans- boven het stille en vreedzame leven eens burgers stellende, gordden zij met welgevallen het zwaard aan, bij de minste belediging, welke zij meenden dat hun werd aangedaan; bij den minsten inbreuk, die op hunne regten gemaakt werd. Maar vooral lag de oorzaak van den oorlog, dien wij nu zullen beschouwen, in de onderdrukking, welke de Utrechtschen onder de regering van het Bourgondische huis ondervonden. — Om derhalve een volledig geschiedkundig verhaal van de gebeurtenissen in dat merkwaardig tijdperk te geven, vinden wij, tot het verband der zaak, ons in de verplichting, de geschiedenis eenige jaren hooger op te halen en kortelijk na te gaan, welken invloed de regering der Bourgondische Hertogen over deze landen gehad heeft op de belangrijke voorvallen in die jaren, welke ik, voor zoo verre althans mijne krachten dit toelaten, in deze proeve zal trachten te beschrijven.

Het is in de geschiedenis van Utrecht eene bekende daadzaak dat, toen Bisschop Rudolf van Diepholt overleden was, de Geestelijkheid den Domproost Gijsbrecht van Brederode, de bisschoppelijke waardigheid wenschte op te dragen, en dat hij werkelijk met eene groote meerderheid door de 5 Kapittelen op den zetel geplaatst en door Keizer Frederik III. in het wereldlijk gebied bevestigd werd, in weerwil der pogingen, reeds bij het leven

van Rudolf van Diepholt door Hertog Philips van Bourgondien aangewend, om zijnen natuurlijken zoon David aan het hoofd van het Utrechtsche bisdom te plaatsen. Deze vorst toch gevoelde, dat de verkiezing van David voor hem van het hoogste gewigt was om zijne heerschzuchtige en wel beraamde plannen te volvoeren, en hierdoor het Bisdom aan zijn gebied afhankelijk te maken.

Intusschen liet Gijsbrecht van Brederode niets onbeproefd om de goedkeuring van den Paus te verkrijgen. Bijgestaan door de Kabeljauwschen, die in Brederode een' geduchten tegenstander van hunne partij zagen, gebruikte Philips van zijnen kant zijnen vermogenden invloed, om door tusschenkomst van den Bisschop van Atrecht, dien hij naar Rome tot dat oogmerk gezonden had, Paus Calixtus III. tot de verheffing van David van Bourgondien te bewegen. Het geen men zoo zeer vreesde, geschiedde, en Philips verkreeg de aanstelling van David uit de handen van den Paus. De drie Staten van Utrecht hiervan geheel onkundig, hadden Gijsbrecht, in afwachting zijner bevestiging, tot Landvoogd en beschermmer aangesteld. Deze daad gaf tevens het sein tot de vijandelijkheden. Philips toch voorziende, dat hij zijn' zoon niet dan met geweld op den zetel zoude kunnen plaatsen, maakte zich gereed om met kracht van wapenen David in het bezit van het bisdom te stellen.

Utrecht, de oorlogzuchtige plannen vernemende, die tegen haar beraamd werden, bereidde zich om den aanval moedig af te weren en voorzag zich van krijgs- en

mondbehoefden. Reinoud van Brederode, Hendrik van Montfoort en allen, die Bisschop Gijsbrecht waren toegedaan, werden binnen hare poorten ontboden om zich tot tegenweer te vereenigen, terwijl de Geestelijken en de Ridderschap van het Nedersticht en de stad Rhenen, (met uitzondering van Amersfoort, die de partij van David gekozen had) onderling met haar een verbond sloten om Gijsbrecht getrouw te blijven, zoo lang de Paus geen' anderen bisschop had aangesteld, of den nieuw aangestelden in het geheele Sticht als zoodadig zoude bevestigd zijn. Gijsbrecht, gevoelende evenwel, dat hij tegen de strijdkrachten van Philips, die zich tegen hem ontwikkelden, niet bestand konde zijn, trachtte met den Hertog onderhandelingen aan te knoopen, door bemiddeling van den Bisschop van Luik en den Hertog van Kleef; doch zijne pogingen, om den storm die hem dreigde af te weren, hadden geen anderen uitslag, dan dat Philips zijn leger onder aanvoering van Adriaan van Borselen tegen het Sticht deed oprukken. Amersfoort en Rhenen openden hem hare poorten, en David werd aldaar als Bisschop gehuldigd. Inmiddels trekt Philips aan het hoofd van een leger van 14,000 man uit 's Hage, om Utrecht te belegeren. Nogmaals trachtte Gijsbrecht met hem in overeenkomst te treden, doch vruchteloos. De Hertog trok voort en was weldra tot voor IJsselstein genaderd. De aantogt van zulk eene geduchte krijgsmagt verspreidde in Utrecht de grootste verslagenheid, en vervulde alle gemoederen met schrik en ontsteltenis. Het eenige redmiddel, dat hem nu

overbleef, was vrijwillig afstand van het geestelijk en wereldlijk gezag te doen. Dit verdrag werd te IJsselstein gesloten, en weldra deed David van Bourgondien zijne zegevierende en plegtige intrede binnen de Stad Utrecht.

David werd nu overal als Bisschop gehuldigd. Deventer alleen bleef zich nog verzetten, maar na eene belegering van twee maanden werd ook deze stad gedwongen hem te erkennen. Naauwelijks in het bestuur gevestigd, verbrak hij den eed, dien hij bij zijne aanvaarding plegtig, volgens lands gebruik, gezworen had, door op de voorregten van het Land en der Stad Utrecht, met de invoering van eene nieuwe wijze van regtspleging, inbreuk te maken. Hoewel de zaden van onvergenoegdheid reeds gestrooid waren, het vuur reeds smeulde, hetwelk eenige jaren daarna in eenen openlijken opstand tegen den Bisschop uitbarstte, heerschte er evenwel oogenschijnlijk eene zekere rust. Het volk, afgemat door rusteloozen strijd, waarin zoo veel dierbaar bloed had gestroomd, verlangde ook hier naar verademing, en dit zeker was eene der oorzaken, dat het de inbreuken op zijne regten met meerdere langmoedigheid verdroeg en daaraan de voordeelen der vrijheid tijdelijk opofferde, tot dat Karel de Stoute, Hertog van Bourgondien in 1467 zijn vader Philips in het gebied over de Nederlanden opvolgde. Hoewel dezelfde heerschzucht beide deze vorsten bezielde, ontwaarde men echter in hunne regering een kennelijk onderscheid, ten opzichte der middelen, die zij aanwendden om als volstrekte alleenheerschers over deze landen te regeren.

Philips wist zijne heerschzucht onder alle schoon-
 schijnende en blinkende gewaden, zoo niet beminnelijk,
 ten minste dragelijk te maken voor den op zijne reg-
 ten zoo naijverigen Nederlander en aan zijne daden
 van willekeur de vormen van regt te geven. Wel
 ging het volk onder zijn bestuur gebukt onder zware
 lasten, die het moest opbrengen, terwijl hij en de
 krachten en het vermogen der Edelen een gevoeligen
 slag toebragt, door hunnen naijver op te wekken, om
 den prachtigen en luisterrijken toon, dien hij gaf, te
 volgen. Maar hij ten minste wist hoe verre hij gaan
 kon en was voorzigtig genoeg die palen niet te
 overschrijden. Tot gemak en wellust genegen, van
 eenen zachtmoedigen aard stortte hij ten minste het
 land niet in de rampen des oorlogs, maar bevorderde
 den vrede. Zijn zoon Karel daarentegen toonde
 zich, zoodra hij de teugels des bestuurs in handen
 had, in alle zijne woestheid, als een oppermagtig Heer
 wiens heerschzucht geene palen kende. Zijne ontem-
 bare oorlogszucht bragt over deze landen de grootste
 onheilen, die het immer konde treffen. Niet genoeg
 was het, alle bronnen van welvaart door het invoeren
 van nimmer gehoorde belastingen en accynsen te
 stremmen, ontzag hij de eigendommen zijner onder-
 danen niet en sloeg zelfs zijne handen aan de be-
 zittingen der Geestelijken. De onlusten, die op
 verscheidene plaatsen door deze geweldadigheden ont-
 stonden, moesten door kracht van wapenen gestild
 worden. De vrees alléén voor zijne geduchte magt
 verhoedde dat dezelve niet in een openlijken opstand

ontaardden. Hij volbragt met geweld, hetgeen met list begonnen was, en de Nederlanden bukten onder het drukkende der Bourgondische regering, terwijl het land daarenboven innerlijk verscheurd werd door de verdeeldheden en de twisten der Hoekschen en Kabeljauwschen, die met al de hevigheid van eenen burgeroorlog voortduurden en aan dien Opperhoofd zelven de wapenen ter verdelging hunner vrijheid in handen gaven. Philips wist van deze beroeringen met staatkundig beleid gebruik te maken, tot uitbreiding van zijn vermogen. Hij vierde aan beide partijen beurte- lings de teugels, liet hun den tijd en verschaftte hun gelegenheid om te worstelen, nu eens deze dan weder gene ondersteunende en aanzettende, naarmate hij dit gunstig ter bevordering zijner heersch- zuchtige plannen oordeelde, en eindelijk, toen zij, in dien ongelukkigen en ramspoedigen strijd hunne krachten onderling hadden verspild, en toen het tijd- stip daâr was, om de vruchten van zijn werk te pluk- ken, deed hij zich als bemiddelaar op, en vol- voerde alzoo naar goetvinden alle zijne daden van willekeur. Maar de handelingen van Karel ten aanzien der Nederlanden, uit welk oogpunt men die ook beschouwe, zijn zoo vele daden van overheersching met geweld en wreedheid gepaard. Phi- lips, beter de geaardheid der Nederlanders kennen- de, krenkte niet openlijk hunne dierbaarste regten. Het gerechtshof, in den Haag gevestigd, hoewel uit vreemdelingen bestaande, kende onder zijn bestuur, geen hof van hooger beroep, en de Nederlanders werden in hun voorregt, om niet buiten hunne gren-

zen in regten te worden betrokken, gehandhaafd, maar Karel niets ontziende, rigtte terstond zulk een hof te Mechelen op.

Onder het drukkende der Bourgondische regering werd te Utrecht weldra de zucht tot vrijheid levendig en bezielde alle gemoederen; zij wies aan, naarmate het geweld en de overheersching toenam. De partij, die den vorigen Bisschop Gijsbrecht van Brederode aanhing, had wél voor de overmagt der wapenen van Philips moeten bukken, maar echter de hoop niet opgegeven; zij bleef altoos deszelfs herstelling en met dezelve het genot en de handhaving harer regten tot het middelpunt van alle hare wenschen stellen. Langzamerhand hadden Gijsbrecht en zijn broeder Reinoud van Brederode dan ook, na het verdrag van 1456, gezag over de regering der stad verkregen, hunne vrienden en aanhangers in dezelve weten te brengen, zoodat zij door hunnen invloed eindelijk, de keuze derzelve naar hunnen zin wisten te doen uitvallen. Van hier de verdeeldheid en de uitbarsting van openlijke vijandelijkheden met Amersfoort, die steeds Bisschop David aankleefde. Wél werd de twist bijgelegd, doch David bleef Gijsbrecht als zijnen gevaarlijksten tegenstander beschouwen, en ziende dat zijn aanhang verre van onderdrukt te zijn, integendeel deszelfs gezag in gevaar stelde, besloot hij zich van de personen van Gijsbrecht en Reinoud door heimelijke oplichting meester te maken. Hierin geslaagd, vervolgde hij hen in eene strenge regtspleging. Walraven van Brederode, natuurlijke zoon van Rei-

noud, en Jan van Amerongen schout van Utrecht ondergingen hetzelfde lot. De geschiedenis heeft de schandelijke handelingen, welke dezen hebben ondergaan, in hare bijzonderheden als een gedenkteeken van onregtvaardigheid overgeleverd, en doet niet alleen zien, hoe knellend die regering voor de Nederlanden was, maar tevens hoe gevaarlijk de Heeren van Brederode als vermogende hoofden, werden beschouwd, en hoe zij in het staatkundig belang des bisschops, voornamelijk moesten worden verneed. Walraven ontsnapte uit zijne gevangenis, Reinoud werd vrijgesproken, alsmede Jan van Amerongen, dien wij daarna weder als schout te Utrecht ontmoeten. Gijsbrecht werd nu in vrijheid gesteld, nadat hij afstand had gedaan van de Domproostdij.

Na den dood van Gijsbrecht en Reinoud van Brederode geen tegenstand meer ontmoetende, voerde David zulk eene volstrekte heerschappij over het Sticht, als dit nog iemand vóór hem gedaan had. Onder vele daden van geweld onderscheidde zich de verbanning van den Domdeken Jan Proys, dien hij van zijne waardigheid ontzette; de ontneming der prebenden aan de Kanoniken, die hij aan zijne dienaren gaf, terwijl hij eenige derzelven aan de dochters der vermogendste burgers uithuwde; eindelijk de verzetting der regering naar zijn goedvinden, door in dezelve zijne vrienden en aanhangers te plaatsen. De dood van Hertog Karel (1477) overviel hem te midden van deze onregtvaardige handelingen. De Utrechtschen, zoo zeer verdrukt, zoo zeer verguisd en in hunne

dierbaarste regten verkort, begonnen zich nu, openlijk tegen hunnen Bisschop aan te kanten; zij verjoegen hem uit de Stad, terwijl zijne partij onder bedwang werd gehouden, [door gehuurd krijgsvolk, onder bevel van Jan, Burggraaf van Montfoort, die vroeger de vrienden van Gijsbrecht in de regering plaatste, terwijl Amersfoort, die zoo lang David had aangekleefd, nu ook zijne zijde verliet en die van Utrecht koos.

Intusschen hadden de Hoekschen en Kabeljauwschen voor korten tijd hunne wisten vergeten; zij reikten elkander onderling de hand en trokken eene lijn tegen de overheersching, die hen zoo lang onder den ijzeren scepter van het Bourgondische huis had doen bukken. Maar niet lang zweeg die heillooze tweedragt voor de stem van het algemeen belang des Vaderlands. Het schenden van het groot Privilegie door Maria zelve, die het oor leende aan de voorstellen van Frankrijk tot een huwelijk met den zoon van Lodewijk den XI., maakte den diepgewortelden wrok der Hoekschen en Kabeljauwschen nog te levendiger. Met toestemming van 's Lands Staten gaf zij hare hand aan Maximiliaan Aarts-hertog van Oostenrijk, om hierdoor aan Frankrijk een' geduchten en magtigen tegenstander over te stellen.

Maximiliaan, door zijne verbindtenis met Maria het bestuur over deze landen in handen krijgende, bezwoer bij zijne huldiging het groot Privilegie te handhaven. Hierdoor moest hij zich van de hulp en bijstand zijner nieuwe onderzaten tegen Frankrijk verzekeren. Maar weldra poogde hij, nadat het drin-

gend gevaar geweken was, zich aan deszelfs bepalingen, die zoo zeer zijne magt aan banden legden, te onttrekken.

Eene zijner eerste daden van gezag was het veranderen der regeringen in de Hollandsche steden; welke daarop weldra door eene nog krachtiger en stouter gevolgd werd, het invoeren namelijk van vreemde krijgshenden in Holland. De op nieuw uitbarstende partijchap der Hoekschen en Kabeljaauwschen, bood hem daartoe de meest geschikte gelegenheid. Hij sloot zich aan de magtigste en vermogendste Kabeljaauwschen aan, en verwijderde alle Hoekschgezinde regenten uit het bestuur. De inbreuken, op 'slands vrijheid gemaakt, werden door de Kabeljaauwschen echter vergeten, omdat hij hunne eerezucht voldeed en hunnen wrok den vrijen teugel gaf. Hier verdoofde nogmaals de stem der partijchap die des Vaderlands.

(Het vervolg in een later Nummer).

BETLEHEM, EEN GULDEN CLEYNOUT.

DOOR BISSCHOP DAVID VAN BOURGONDIEŒ AAN DE

St. MAARTEN- OF DOMKERK TE UTRECHT GE-

SCHONKEN IN 1489.

W erden de kerken in vroeger tijden met vele inkomsten beschonken en vaste goederen aan dezelve vermaakt, om in haar onderhoud te voorzien; vermogende lieden wedijverden tevens derzelve inwendigen luister door pracht en schitterende vertooning te verhoogen. Kostbare geschenken werden door de geloovigen te zamen gebragt, en wat voor bijzondere personen te prachtig, wat zeldzaam scheen of eenig in zijne soort, werd met vreugde aan het Godshuis afgestaan; kunstgewrochten werden vervaardigd, om den ijver en godsdienstzin van den leek te boeijen, of door schitterenden glans en schoone bewerking, de oplettendheid des vreemdelings tot zich te trekken.

Zelfs de Bisschoppen bleven niet achter om door kostbare giften aan de kerken, hunnen naam te vereeuwigen; waartoe dan ook, gelijk bij het hierna te vermelden geschenk, hun wapen op hetzelfde werd afgebeeld. Eene nadere beschrijving wordt onnoodig, daar deze tot in bijzonderheden, in het stuk zelfe wordt gegeven, hetwelk wij ontleenen uit het *Diversorium Davidis de Burgundia*, Bladz, 246.

Diversorium Davidis de Bur-
gundia, f°. 246°.

*Dat gulden cleynoet wesende betlehem by minen
gened. heren den Doem gegeuen.*

Alsoe myn gned. Here van Vtrecht op Sant Symon
ende Judendach Anno lxxxix der kercken van den Doem tutr.
ende Sant merten geg. heeft in synre genaden memorie ende
gedachtenisse een gulden cleynoet gemaict nae die maniere
alsemen dat huys betlehem pleecht te beduyden, dair aen syn
dese naebesch. gulden beelde, gesteente ende cleynoede.

Item gaet beneden dairomme een gulden tuyn, Item dair-
inne is onser lieuer vrouwen gulden beelde mit hoeren kynde
op hoeren schoet, ende sy mitten kynde sittende op een bedde
beddestede ende oircussen.

Item achter die beddestede in dat huys syn die Osse ende
die Esell mitter cribbe die buten den gulden tuyn staet.

Item is Joseph dairinne knyelende mit ene kerse in syne
hant.

Item is achter Joseph bynnen ende buten den tuyn ene
roetze verheuen gelyck ene steenroetze ende is gestalt myt
boemkens ende een gheitken bynnen op ten voet van der
roetze staende.

Item syn dair iii coninge, twee bynnen ende ene buten
den tuyne, die ene knielende ende die ander twee staende.
Die neste ende outste ene admirande cleyn aen syne crone
hebbende, die ander bynnen den tuyn ene cleyne Dymant
voir aen zynen hoet, ende bouen opten hoet ene cleyne
peerle hebbende, ende die derde conynck buten staende heeft
een robyn voir aen zynen hoet.

Item syn noch buten aen dat huys betlehem drie gestalt
als hyrdekens die twee, elcx mit ene schaapschuppe ende die
derde mit eene lullepype.

Item syn bynnen den tuyn tsamen vyff schaepkens ende
gheytkens ende dair buten achte schaepkens.

Item voir aen dat huysken, beneden is een cristall dairinne is heilichdoem, van onser Lieuer vrouwen haere, ende eldere, ende is aen elke syde van den cristall een cleyn engelle, ende op dat cristal voir is myns gened. heren wapen gestoffeert bouen ende beneden dat wapen elcx mit een dyamant ende aen beiden syden, aan elke syde, mit een Robyn ende een peerle.

Item bouen onder dat dack, die Swaye geheeten is gestoffeert mit ses Dymante, mit achte robyne, mit achte peerlen, ende een engell op dat dack met een rollekyn dairinne gescreuen staet, *gloria in excelsis, etc.*

Item een venster voir in dat dack, dair bouen op staet ene guede ronde peerle.

Item op dat dack noch ene sterre mit een cleyn dyamante.

Item boven op dat vorste van dat huysken staet op dat ene eynde een ballaes doir gegatet, staende in ene Rose ende op dat ander eynde een saphyer doir gegatet staende oic in ene rose.

Item als men will hebben, ende dairinne stellen nae der tyt die geboorte onses heren Jhesu Christi allene soe mach men dat belde, bedde ende beddestede van onser lieuer vrouwen mitten dryen conyngen afnemen, die inne gevyselt syn. Ende dair voir is noch een beelde van onser lieuer vrouwen knielende ende hoir kynt op een kussen voir hoir liggende, ende in die Stede van den conynck die buten staet een hyerde, die gestalt is opsyende nae den engel mit *gloria in excelsis.*

Item alle dat hyer aen is, is anders nyet dan gont ende gesteente ende soe guet, houdende int gewichte xij manck ende xijj loot Coelsches.

Waar zijn echter deze en zoovele andere kostbaarheden gebleven? Zijn zij geplunderd, geroofd, door de hand des tijds vernield? Wij zullen het antwoord hierop vinden in de navolgende regelen, geschreven in den tijd dat het Va-

derland den zwaarsten strijd voor zijne vrijheid kample; maar ofschoon vervuld met mannen, die daartoe goed en bloed offerden, aan den zenuw des oorlogs, aan geld, gebrek had. Ook de kerken, en deze wel in de eerste plaats, moesten de kostbaarheden nederleggen op het altaar des Vaderlands, sieraden, vroeger geofferd aan den God, dien men nu meende alleen in geest en in waarheid en niet met goud of edelgesteenten te moeten aanbidden.

Uit het *Archief voor kerkelijke en wereldsche Geschiedenissen*, inzonderheid van *Utrecht*, van den Heer J. J. Dodt van Flensburg, blijkt dat dit stuk ook in het lot van zoo vele anderen heeft gedeeld, daar wij van hetzelfde, Deel I. Bladz. 260—261 het volgende lezen.

»Hier nae soe es gebuert, dat, vermits die generale staten seer notelick tot behoef van de menichte van peerden ende andere oorlochsvolk, dat voerhanden was, een generale ordonnantie gecomen is, alle die provincien deur, dat een yder alle het ongeconsacreert sylver, in yder provincie, stadt, dorp ende anders respectivelyk wesende, opbrengen soude, sulcx, dat oick alhier binnen Utrecht, naer lange communicatie, daer op gehadt, ten Iesten byde prelaten ende capittelen vande vyff ecclesien, gesloten ende goetgevonden is geweest, dat men volgende het scrijven vande generale staten 't rechte derden-deel houden, ende die twee deelen van alle collegien, conventen, pastorien, dorpen, zilver ende gout naar Antwerpen, tot behoeff, als voorsz., schicke soude, gelyk tselve oick gedaen is. Dan alsoe het moeyelyk vallen soude die silveren beelden, kassen, enz., by de wegen te slepen, hebben de voern. prelaten ende capittelen goetgevonden, elcx hun silver te doen brengen inde munte ende daer af gelt te doen slaen, ende is van wegen myn E. beren van den Dom voorsz. aldaer gebrocht, tghene hier nae volcht, opten xvi. dach van majo, 1578., ter praesentie van Galama, Wittenhorst, Bruhesen ende my:

Inden eersten, Bethleem is gebrocht ten huyse van Willem Vincentsz, om aldaer ontdaen, ende die gesteenten, peer-

ende het zuiver goud voorts in de munte gebracht te worden, gelyk tselve oock is gedaen geweest, ende zyn aldaer an bevonden, die stucken ende percelen, zoe van goud, diamanten, robynen, peerlen ende andere gesteenten, als hier nae geinsereert is:

Inden eersten syn daer los gemaect die goude beeltgens van drie coningen;

Item, drie goude schroefkens;

Item, twee schaepherderkens stocken;

Item, een bedsteede met een oorcussen, ende een beeltgen van onse lieve vrouw ende haer kyndeken van goud;

Item, acht schaepkens buyten Bethleem;

Item, vyff schaepkens binnen, all van goud ende geëmailleert;

Item, twee enghelkens, ende een gouden kiste, daer 't heilichdom uyt was, daer op twee robynen ende twee diamanten met twee peerlen, ende rust 't kistken onder myn heere thesaurier, zonder die gesteenten;

Item, een oss ende een ezel van goud;

Item, zes draeckgens, goud;

Item, twee schaepherderkens goud;

Item, negen gouden kransken, boven onder het dak;

Item, een berch van goud, geëmailleert;

Item, een dack van een diamant;

Item, twee groote peerlen, over elck syde;

Item, een peerle boven het veynsterdack;

Item, ande rechter zyde vande groote peerle een ruyt van een robyn, ende ande slinker zyde een ongeslepen robyn;

Item, tusschen die eerste columme ande slinker hand een driehoek van een diamant ende een ongeslepen robyn;

Item, tusschen die eerste columme ande slinker hand een driehoek van een diamant ende een ongeslepen robyn;

Item, de tweede een peerle ende oock een driehoek van een diamant;

Item, tusschen den derden een ongeslepen robyn met een peerle;

len, amans, etc., daeraff genomen ende gedaen te worden,

Item, aande andere syde opt plat int midden een seskant dunne diamant tafel, ande rechter syde een ongslepen robyn ende een leghe plaelse, daer een robyn gestaen heeft, ende ande slinker syde een peerle met een ongslepen robyn;

Item, die tweede, oick een driehoek van een diamant ende peerle;

Item, de derde, noch een schoone ongslepen robyn met een driehoek van diamant;

Item, boven op het dak een robyn, balais, een topaes met een peerltgen, ende een blauwe zaphier.

Item, noch was ter selver tyt mede inde sacristie bevonden in 't groote beelt ant cruce een gouden cruysken cum ligno Domini probato, hetwelck mynheer, die scolaster vanden Dom, by hem heeft, onder beloofden tot allen tyden, des versocht synde, te zullen restitueren, ende heeft 't zelve gerestitueert in handen vanden thesaurier.

Van gelyken is aen het beeld van St. Adriaen geweest een turcoes met een cruysken van bloetsteen, twelck mynheer die proost Wittenhorst heeft, doch onder beloften als voren.

Alle welke percelen van gout, vorens gespecificeert, comende van Bethleem, ende inde munte gedragen, zyn bevonden, afgedaen het amans, in alles, uytgesondert die gesteenten, peerlen ende kaskens van gout, daer die selve in stonden, zuiver gout, acht marck, ses oncen, vyff enghels, maeckende in alles veerthien hondert vyff engelschen, yder engels tot neghentien stuyvers ende een halve, compt an gelde xiii^e. lxi^e gl. xvii^½ stv.

Item, die voorsz. gespecificeerde peerlen ende alle gesteenten syn openbaerlick in 't cleyn capittelhuysz onder den cappittelaer heren vercoft geweest, den meesten daer voor biedende, ende zyn te lesten gebleven aen hr. Dirck van Wittenhorst, canonick ende proost tot Elst, ende betaelt totter somme van hondert tachtich gulden, ergo hier . i^e lxxx gl.

N I J V E R H E I D

OVER HET IJZER EN DEN IJZERHANDEL.

STREKKENDE TEvens TOT EENE BIJDRAGE TEN AANZIEN
DER VERDIENSTEN VAN EENIGE NEDERLANDERS, IN
HET AANBRENGEN VAN DE KENNIS, OM DE MIJ-
NEN TE BEWERKEN.

Er is geen metaal, dat meer algemeen verspreid is, dan het ijzer. De milde hand des Scheppers schonk het aan genoegzaam alle oorden der wereld, en heeft het aan vele landen, zelfs in overvloedige mate toegedeeld. Gedurende vele duizende jaren reeds, heeft de diepte der aarde dezen onschatbaren rijkdom aan den mensch medegedeeld, en hoezeer het gebruik van dit metaal, vooral in onze dagen van tijd tot tijd aanzienlijk vermeerdert, bevat haar schoot eenen zich steeds hernieuwenden voorraad, voor duizende jaren; waarvan de bearbeiding en veredeling aan de opvolgende menschen-geslachten blijft overgelaten.

Door geheel Europa zijn de ijzermijnen zeer menigvuldig. Men vindt ze in *Rusland*, voornamelijk in *Siberië*, in *Zweden*, *Noorwegen*, *Denemarken*, *Duitschland*, *Polen*, *Frankrijk*, *Spanje*, *Engeland*, de *Nederlanden*, enz. Voor omtrent eene eeuw meende men dat Amerika er van ontbloot was, doch het is sedert

gebleken, dat de zoogenaamde nieuwe wereld mede rijke ijzermijnen bezit. De erts ligt in ganggebergten, vlotbergen, en zelfs op de oppervlakte der aarde, Zelden echter vindt men dit metaal in eenen gedegen staat. In het jaar 1772, trof men op den rug van een duingeberte, tusschen Krasnojark en Abekauks, eenen klomp aan van ongeveer 1500 æ; en een nog veel grooter klomp, welks gewigt op 3000 æ geschat wordt, bevindt zich in de omstreek der Parana-rivier in Chaco, in Zuid-Amerika. De geleerden in dat vak, zijn het intusschen niet geheel eens over deszelfs eigenlijke gesteldheid als delfstof.

Den besten ijzererts levert Rusland. Dezelve komt voort uit het *Uralgebergte*, van *Altaya* en van *Nertschinskian*. Daarna volgt Zweden; het schijnt evenwel dat de goede bearbeiding bij het ontginnen der mijnen aldaar, waarvan wij nader spreken zullen, evenveel hiertoe bijdraagt, als de natuur van het ijzer zelve. Het is nog geen drie honderd jaar geleden, dat in Rusland de voornaamste mijnen ontdekt en bewerkt zijn geworden. Wij vinden in de Engelsche geschiedenis gewag gemaakt, dat aan Iwan Wassilowitsch in het jaar 1559, een privilegie daarvoor tegen betaling van eene zeer geringe som per pond vergund is; onder verband om de Russen in de bewerking van het ijzer te onderrigten. Daar er intusschen van den uitslag dezer onderneming geen verder bericht gedaan wordt, is het meer dan waarschijnlijk, dat dezelve ongunstig is uitgevallen.

Aan Nederlanders was het ook in dezen weder voorbehouden, den grootsten roem te verwerven; en

die ontwikkeling eener nijverheids- en welvaartsbron daar te stellen in een land, dat reeds in meer dan één opzicht deszelfs opkomst en bloei aan Nederland verschuldigd is, doordien hetzelfde van zijne aanzienlijke voordeelen geen behoorlijk gebruik wist te maken.

Hans Valck, voornaam geschut- en klokkengieter in Vriesland, werd met beloften eener aanzienlijke jaarwedde ten jare 1635 door den Russischen Czaar naar Moscou gelokt. Deze man bezat niet slechts groote bekwaamheden in het gieten, vooral van geschut, maar ook in alles wat tot de kennis der metalen betrekking had. Zijne kundigheden werden in Rusland naar waarde geschat; doch om de ontginning van de ijzergroeven daar te stellen, had hij de hulp en den steun van ondernemende mannen noodig. Niet minder vorderden zijne welberaamde plannen groote kosten, om ten uitvoer gelegd te worden. Rusland leverde intusschen in dien tijd, noch het een, noch het andere op. Met goedvinden des Czaars, wendde hij zich dus aan zijne landgenooten, en trof in Pieter Marcelis en Thieleman Lus Ackema, kooplieden te *Amsterdam* menschen aan, die al het gewigt dezer onderneming op prijs stelden, en gaarne van hun vermogen wilden aanwenden, om deze nuttige onderneming te bevorderen. Deze mannen gingen in persoon naar Moscou, en waagden het onder opzicht, en door de raadgevingen van Valck voorgelicht, eenen aanvang te maken met de ontgraving van de eerste mijnwerken van ijzer-erts, en met het smeden van ijzer.

Marcelis maakte door zijne ondervinding weldra

zulke groote vorderingen in de ontginning, dat hij later met zijnen zwager Thomas Kellerman, het voornaamste mijnwerk tusschen de steden *Tzohispekoff* en *Tille* over de Oca opende. De Czaar verleende hem vrijdom van tollën en tienden, en schonk hem bovendien 400 boeren in eigendom. Marcelis begon nu hoe langer hoe meer het belang van dit mijnwerk in te zien, en ontbood werklïeden uit alle oorden; vooral uit Saxen, alwaar zeer bekwame arbeiders gevonden werden. De Fabriek die hij oprigtte, klonn van lieverlede tot zulk eene hoogte, dat zij na weinige jaren niet alleen reeds eene groote hoeveelheid geschut en amunitie in de tuighuizen van den Czaar leverde, maar tevens veel staven ijzer en gietwerk naar buiten 's lands zenden kon.

Het overlijden van den bekwamen Hans Valck bragt Rusland kort daarna een groot verlies toe; want na zijnen dood was men verplicht de in Rusland gegoten kanonnen naar de Nederlanden op te zenden, ten einde aldaar geboord en opgewerkt te worden.

De genoemde Ackema was van *Harlingen* geboortig. Hij opende nog het mijnwerk aan de *Proddowa* op den weg naar *Kaluga*, dat in volgende tijden eene groote uitgestrektheid verkregen heeft. Aldaar werden niet anders dan staven ijzer vervaardigd, welker hoedanigheid zoo wel wegens de smeedbaarheid, als ook wegens de taaiheid eenen grooten roem verkreeg. Men vervaardigde er ook scheepsankers. Later werden er door eenen anderen Nederlander Werner Muller genaamd, nog twee andere mijngroeven aangelegd te *Istia*, niet verre van Moscou.

Zie hier dus de verdiensten der Nederlanders in den aanleg en de ontwikkeling van eenen Nijverheidstak, die later aan Rusland zoo voordeelig is geworden. Is het dan wonder dat de vriendschaps-betrekking van dat land met Nederland, steeds zoo innig en zoo onafgebroken voortduurde? De voortgaande ontwikkeling werd het rad waardoor al de zoo gunstige drijfvederen tot dezen handel en nijverheidstak voor Rusland in beweging gebragt worden. De onmetelijke bosschen, die de mijnwerken omgeven, veroorzaken dat de kosten voor het benoodigde brandhout zeer onbeduidend zijn. De daghuren en arbeidsloozen waren, vooral toen, gering, daar er in de behoeften voor het dagelijksch leven goedkoop en overvloedig konde voorzien worden. De boeren, door den Czaar aan den ondernemen als lijfeigenen geschonken, leefden zeer matig, en waren aan werkzaamheid gewoon. Dit alles maakte dat de algemeene kosten gering bleven. Eene niet minder gunstige omstandigheid voor Ruslands ijzerhandel was bovendien deze: de Zweden hadden de dwaasheid den prijs van hun ijzer te verhoogen, terwijl het Russische, tot op het jaar 1760, niet meer dan 60 à 65 kopeken per pud, (omtrent f 3 per 50 Ned. fl.) kostte, en natuurlijker wijze daardoor buitens lands zeer gezocht werd. Deze laatste daadzaak is ook de aanleiding geweest, dat de Russische Rijksgrooten, aan wien in later tijd al de mijnwerken gekomen zijn, zich gretig van dezelve hebben meester gemaakt. Zij verwierven zich daardoor ontzaggenlijke rijkdommen, en vele mijnen zijn nog in het bezit van hunne nakomelingen. Het ijzer draagt in den handel

derzelver namen, als: *Demidoffs, Twerdichoffs, Jacovloffs* of *Jacolews, Lughenius, Strogonoffs, Waronzoffs, Gurioffs, Lazuroffs, Paschkows, Beloselskys* en anderen. Hoe groot de opbrengst der ijzermijnen reeds een aantal jaren geweest is, kan men nog nagaan, als men in aanmerking neemt, dat de gezamenlijke uitvoer uit *St. Petersburg* naar buiten 's lands in 1787 3,589,869 pud. (ruim 57 millioen Ned. ponden) bedroeg. Tegenwoordig bestaat de exportatie uit eene veel mindere hoeveelheid, zijnde nu doorgaans omtrent 1 millioen pud. (ruim 16 millioen Ned. ponden.)

Met zeer veel grond had men kunnen verwachten, dat Rusland zich aan het voorbeeld van Zweden zoude spiegelen, en de prijzen ter uitvoer op eene billijke hoogte gehouden hebben; doch neen, het verviel in dezelfde, voor Handel, Fabriekwezen en Staathuishoudkunde zoo noodlottige dwaling, *• dat men van het oogenblik moet gebruik maken, zonder op de gevolgen te zien,* welke slechts in die gevallen eene goede toepassing heeft, wanneer men uitsluitend meester eener zaak, of van eenen handel is. Ten gevolge der groote uitbreiding zijner ijzer- en staalfabrieken en door den toenmaligen stand zijner ijzergroeven, deed Engeland op de lage prijzen, in Rusland groote ontbiedingen, gelijk dit de uitvoer in 1787, met de tegenwoordige vergeleken, aantoot. Zulks deed bij de Russen het denkbeeld ontstaan, dat het genoemde land van hen afhankelijk was geworden, en in die vooronderstelling begingen de Heeren Graven dezelfde dwaasheid, welke zij in de Zweden hadden gelaakt. Men verhoogde allengskens de ijzerprijzen. Het

beste ijzer steeg spoedig op 200 à 250 kop: per pud. En Rusland was dus langs dien weg zelf oorzaak van het verval van dezen handeltak. Aan den minderen uitvoer, waarvan wij zoo even gewag maakten, ziet men dat Rusland zich tot op den huidigen dag daarvan nog niet heeft kunnen herstellen. Noodlottig gevolg van het gehoor geven aan het eigen voordeel, boven het algemeen belang. Keeren wij ons nu tot Zweden. Dit land is niet alleen door de Natuur met vele ijzermijnen be- deeld geworden, maar het bezit, gelijk wij reeds ge- zegd hebben, van de beste soort. De voornaamste is die van *Danemora*, waarvan de erts geschat wordt 60 p. % te leveren en eene jaarlijksche hoeveelheid van 40,000 schip £ (ruim 6,000,000 Ned. £) opbrengt. Vóór Gustaaf Wasa, bezaten de Zweden de kunst nog niet, om het ijzer behoorlijk te zuiveren en te smelten: de Lubecksche kooplieden haalden destijds het ijzer ruw uit Zweden, en zonden hetzelfde in dien staat, dat is te zeggen, als onuitgesmolten erts, naar Duitschland. Aldaar werd het tot staaf-ijzer gesmeed, en vervolgens weder voor een groot gedeelte aan de Zweden verkocht. Deze onkunde en de toebereiding strekte hun natuurlijker wijze tot groot nadeel, en zij vingen meer en meer aan, de schade te gevoelen, welke dit gebrek aan kennis, hun fabriekwezen en hunne nationale nijverheid toebragt. Karel IX, Koning van Zweden, beraamde daarom middelen om dezen, zijnen onderdanen en zijn rijk zoo schadelijken handel, te doen ophouden. Onder zijne regering werd dezelve dan ook verboden. Bekwame Duitsche mijnwerkers begrepen dat hunne kunde en werkzaamheden aan de

Zweedsche natie niet onwelkom zouden zijn. Zij begaven zich naar hen toe, en werden er met opene armen ontvangen. Gustaaf Adolph, opvolger van Karel IX. drukte de voetstappen van zijn doorluchtigen voorganger, en poogde diens veranderingen op nog breeder schaal uit te breiden. Niet slechts deskundige arbeiders, maar zelfs gegoede Duitschers, werden door aanzienlijke belooningen naar Zweden gelokt, en ten gevolge van het verleenen van groote voorregten, van onderstand en bescherming, welke deze Vorst aan de, in dezen nijverheidstak bijzonder ervarenen toekende, deden de weldadige koninklijke wenschen, weldra ver boven zijne eigene verwachting gelukken. De meeste eer bij het algemeen, en de aangenaamste voldoening voor zich zelve, was echter ook hier, even als in Rusland, weder voor eenen Nederlander bewaard. Het voorgestelde ontwerp door twee Koningen nagestreefd, moest door eenen voorganger van eene, thans nog zeer aanzienlijke en geachte familie in onze Stad en Provincie wonende, verwezenlijkt worden.

Het was namelijk Louis de Geer, een Luikenaar van oorsprong, die in Zweden zulke doorslaande bewijzen van kunde in de ontginning der mijnen, en de bewerking van den ijzererts gegeven heeft, dat zijne nagedachtenis aldaar in een bijzonder waardig en dankbaar aandenken gehouden wordt.

Uit hoofde zijner verdienste werd hij spoedig tot den Zweedschen adelstand verheven, en verwierf zich zoo vele geldelijke verdiensten, dat hij aanzienlijke vorderingen op de Zweedsche kroon verkreeg. Ter vol-

doening hiervan werden hem eenige ijzergroeven en ijzersmelterijen afgestaan. Hij werd nu zelf eigenaar, en wilde zijne bezittingen tot nut zijner landgenooten aanwenden. Daartoe onthoud hij uit het vaderland 65 huisgezinnen, voornamelijk uit *Luik* en *Namen*, toenmaals onder de 17 vereenigde Provinciën behorende. Hij onderrigtte de mannen en jonge lieden in de ontginning der mijnen, en verschafte hun een burgerlijk bestaan. Niet te vreden met den welstand van Zweden, zijn aangenomen vaderland aanzienlijk vermeerderd te hebben, trachtte hij nog verdere bronnen van bestaan op te rigten. Spoedig gelukte het hem de eerste kanongietery, welke voor Zweden veel nut aanbragt, daar te stellen. Om alle deze redenen wordt dus nog heden ten dage te regt de nagedachtenis van de Geer hoogelijk vereerd, en erkent men algemeen, dat hij het is, waaraan Zweden de voortreffelijke wijze van bewerking in de smelterijen te danken heeft; vooral wat de zoo belangrijke ertsen aangaat in de bergwerken van *Danemora*, die aan het ijzer-artikel van dat land zulk eene hooge vermaardheid geven.

Ten gevolge van de toenemende uitvindingen, ook in de bespoediging der mijnbewerkingen, moesten de Zweden, wilden zij niet bij andere volken achterliggen, zich ook aan nieuwe wijze onderwerpen. Een tijd lang bleef men uit overdrevene gehechtheid aan de oude gewoonten, daarmede nog wat achter. Het Koninklijk Collegie der ijzermijnen zag echter in, dat het bevorderlijk zijn zoude tot den bloei des ijzerhandels, hierin verandering te brengen. Het stelde dus

eenen Grootmeester der ijzersmelterijen aan, en benoemde den beroemden Swan Rinman, het eerste tot dien belangrijken post.

Ook in ons vaderland, zijn aanzienlijke ijzermijnen voorhanden. Deskundigen houden het er voor, dat Nederland wat de ijzerertsen aangaat, onder de rijkste landen van Europa kan geteld worden.

Alhoewel de bewerking onzer ijzermijnen reeds sedert eeuwen heeft plaats gehad, zoo geschiedt echter de doorgraving meestal nog, alléén op de oppervlakte der aarde. Zeer weinige mijnen hebben eenige aanmerkelijke diepte, waaruit af te leiden is, dat voor de volgende geslachten in dit opzicht nog een goede voorraad van ijzerertsen overblijft.

Daar de voormalige Zuidelijke Provinciën van het Koninkrijk der Nederlanden, namelijk de Provinciën *Namen*, *Henegouwen*, *Luik* en *Luxemburg*, de meeste en belangrijkste ijzermijnen bezitten, zoo willen wij ons daarmee niet verder inlaten. Liever werpen wij nog eenen blik op den ijzerhandel in het groot en klein, welke ook voor deze stad niet onbelangrijk te noemen is. Sedert twintig jaren toch, is het getal der ijzerwinkels meer dan verdubbeld. Wij tellen thans 12 vrij aanzienlijke, die door de Zaturdag-sche markt, mede een belangrijk debiet in de Provincie en elders hebben. Men kan deze nering als de derde hand in den ijzerhandel aanmerken, en zij draagt veel bij, om denzelven staande te houden. Zweden zendt, om ons alleen bij het staaf-ijzer te bepalen, hetzelfde naar ons, als den meest bij gelegen nabuur. Zoodanig echter als het aankomt, is het in

geenen deele geschikt om dadelijk aan de gebruikers te worden afgeleverd; om dit te zijn, moeten deszelfs soorten en afmetingen, aan de verschillende vereischten beantwoorden. De afmetingen intusschen zijn in het menigvuldige onderscheiden; en al zijn zelfs de maten te voren aan de Zweedsche fabrieken opgegeven, dan heeft ieder derzelve, nog wel drie of vier onderdeelen, welke de buitenlanders door elkander, voor ééne maat afzonderen. Vermits er nu op die wijze honderderlei soorten in zoodanige partijen voorkomen, is het de tweede hand die iedere staaf van elke partij te sorteren, te meten en op te zetten heeft. Hiertoe behoort niet slechts eene zeer groote kennis en veeljarige bedrevenheid, maar bovendien eenen gedurigen arbeid; vooral ook eigenaardige, daarvoor geschikte magazijnen van eenen wijden omvang enz.

De aanzienlijke vermeerdering van de werktuigen, de toenemende aanbouw van groote en kleine gebouwen, de stoomvaart en spoorwegen vermeerderen voorts het gebruik van ijzer hoe langer hoe meer. Deze handel en winkelnering beloven eenen toenemenden bloei. De wensch dat daaraan ook zij een ruim aandeel mogen erlangen, die in deze Stad en Provincie met dat vak in betrekking staan, is datgene waarmede wij dit stuk besluiten. Aangenaam was het ons door hetzelfde iets te hebben kunnen bijdragen, tot bekendmaking met de vaak te weinig erkende verdiensten onzer voorouders, in uitvindingen en het daarstellen van nijverheids onderwerpen.

P. W. L.

SUIKER UIT BEETWORTELEN, EEN NIEUWE TAK VAN NIJVERHEID.

Onlangs, in dit tijdschrift voor Mei laatstleden, hebben wij, bij het *Overzicht over de tegenwoordige gesteldheid van het voornaamste gedeelte van het Nederlandsch Volksbestaan*, voornamelijk gesproken over de Suikerraffinaderijen. Bij die gelegenheid bepaalden wij ons eenige oogenblikken, om eene historische voorstelling te geven omtrent de fabriekage van beetwortel-suiker, in de voornaamste landen van Europa. Als een belangrijk vervolg daarop, deelen wij thans een algemeen bericht mede, van den bijzonderen toestand van dit voortbrengsel in dit oogenblik; hetwelk dienen kan, om de lust tot navolging op te wekken.

In *Duitschland* zijn de inkomende regten op de vreemde suikers 36 guldens de 100 kilogrammen. Dit is met inbegrip van de 1 op 0/0 additioneel, juist gelijk staande met de regten, die door het Fransche Gouvernement, volgens de nu vastgestelde wet op de suiker uit de Fransche kolonien, geheven wordt.

In *Frankrijk* betaalt wel is waar de beetwortel-suiker aan regten, 15 franken per 100 kilogrammen, dan alle geraffineerde suikers zijn aldaar of geprohibeerd, of worden door hooge regten geweerd; terwijl daarentegen in *Duitschland*, alwaar de beetwortel suiker nog niet direct belast is, dezelve gerekend wordt als *Lompen* (eene soort van suiker in brooden), die men voor de dadelijke consumtie invoert.

Uit *Pruissen* meldt men, dat de aanbouw van de

beetwortelen van jaar tot jaar vermeerdert, en de fabricering van suiker uit dezelve in gelijken mate toeneemt.

In *Silesien* is in 1838 de oogst van beetwortelen zoo aanzienlijk geweest, dat er 300,000 kwintalen suiker uit vervaardigd zijn. Dit is meer dan het dubbel, van hetgeen in het voorgaande jaar gemaakt was.

In het regentschap *Magdeburg* heeft men in het afgelopen jaar, ruim 1000 morgen lands met beetwortelen gepoot, die meer dan 600,000 kwintalen opleverden. Deze hoeveelheid heeft 21,000 kwintalen suiker gegeven, waarvan de opbrengst 400,000 daalders, of ruim 700,000 guldens was. Indien men van deze som de waarde van de beetwortelen, van de brandstoffen, en de kosten voor de bewerking aftrekt, dan blijft er ruim 25 p. % voordeel over. Ieder morgen heeft derhalve bijna 90 guldens opgebracht.

In *Beijeren*, alwaar te *Glesing* in den omtrek van *Munchen*, eenige fabrieken zijn, beweren de fabrikanten dat 100 kwintalen beetwortelen 6 kwintalen suiker van beste kwaliteit, en bovendien nog eene gelijke hoeveelheid basterden geven.

Dewijl de fabriekage, in de wijze en in den ijver, waarmede dezelve wordt aangevat, zeer verschilt, zoo is het niet wel mogelijk, eene eenigzins juiste berekening te maken omtrent de uitgaven, die aan de bewerking verbonden zijn. In *Pruissen* neemt men aan, dat er voor 70 R bruto suiker een daalder (f 1,75 Ned.) arbeidsloon benoodigd is. Voor deze hoeveelheid worden vijf daalders (f 8,75 Ned.) aan brand-

stoffen gebruikt. Het kwintaal beetswortelen komt op 6 à 7 grossen (30 à 40 cents Ned.) Neemt men nu aan dat er voor deze 70 R suiker, 2000 R , of 20 kwintalen noodig is, dan komt het R suiker bruto op iets boven de 25 cents te staan, waarbij de huur der panden intrekt en moet gevoegd worden.

Met het einde van 1838, waren in de Staten die het tolverbond uitmaken, 87 fabrieken van inlandsche suiker, in volle werking; namelijk: 63 in *Pruissen*, 5 in *Beijeren*, 3 in *Wurtemberg*, 1 in *Darmstad* en 15 in de overige Staten. Bovendien waren er 66 in aanbouw; zoodat men nu derzelver gezamenlijk getal op 153 kan aannemen. Men rekent dat de in het afgelopen jaar werkzaam zijnde, 300,000 kwintalen suiker leverden, waarvan 75,000 kwintalen in *Duitschland* geconsumeerd, en het overige uitgevoerd werd.

In *Zweden* vangt men mede aan met de suikerbereidingen uit beetswortelen proefnemingen te doen; voornamelijk is men daarmede in de Noordelijke provincie in *Scanie* bezig.

Ook in ons Vaderland is men met deze nieuwe industrie aangevangen. De Heer Bakker aan den *Oorsprong* bij *Arnhem*, die zich aanvankelijk bezig hield met het vervaardigen van siroop uit aardappelen enz. is thans mede aangevangen suiker te vervaardigen. Dezelve gebruikt jaarlijks 2 millioenen kilogrammen beetswortelen. In 1837 is deze fabriek door de vlammen verteerd geworden; doch zij werd spoedig herbouwd en is nu weder in volle werking.

Volgens de geloofwaardigste statistieke opgaven, wordt er in geheel Europa, jaarlijks bijna 1000 mil-

lienen ponden suiker verbruikt. China alléén heeft bovendien ruim deze hoeveelheid noodig. In Amerika kan dezelve ook op 1000 millioenen geschat worden. Hierbij moet men voegen de consumtie van het overig gedeelte van Asia, welke niet minder dan die van China zal zijn, en van Afrika, minder bekend, doch mede zulk eene hoeveelheid. Het geheele jaarlijksch gebruik is dus op 5000 millioenen ponden suiker te rekenen.

Men heeft bevonden, dat de verhouding tusschen de bevolking van Europa, tot het gebruik in elk land, zich tot de inwoners, als volgt verhoudt:

In Engeland	omtrent 20 £ per persoon.
Belgien	» 15 » » »
Nederland	» 14 » » »
Frankrijk	» 7½ » » »
Spanje en Zwitserland	» 6 » » »
Zweden en Noorwegen	» 3 » » »
Oostenrijk en Italien	» 2 » » »
Rusland	» 1 » » »

De resultaten van deze beide uitersten over de inwoners dier landen geslagen, vinden wij dat Rusland met ruim 40 millioenen inwoners, jaarlijks slechts 40 millioenen ponden suiker gebruikt; terwijl in Engeland met deszelfs 16 millioenen inwoners 320 millioenen ponden benoodigd is. Wat nu Frankrijk aangaat, hetwelk met 34 millioenen inwoners, slechts 264 millioenen ponden consumeert, zoo laat dit land nog eene aanzienlijke marge over, tegen Engeland, dat nog niet eens de helft der bewoners heeft. En daar in Frankrijk de consumtie van alle artikelen toeneemt,

zoo zal het verbruik van suiker in dat Koningrijk nog aanzienlijk vermeerderen.

De Fransche Kolonien leverden, vóór dat de suiker beetwortelfabrikage in zwang gekomen is, gemiddeld jaarlijks 160 millioenen ponden, en daar deze hoeveelheid slechts $\frac{3}{5}$ van de consumtie bestrijken kan, zoo moeten de beetwortelsuikerfabrieken de overige $\frac{2}{5}$ leveren.

De bevolking in ons land op 2,500,000 gerekend, en het gebruik van suiker tegen 14 fl per persoon, aangenomen, is er 35 millioenen ponden suiker noodig. Dit staat met den halven invoer van sommige jaren, zoo als nog in 1837 (*), toen zij 35½ mill. Ned. fl was, gelijk; doch daar onze export handel van jaar tot jaar toemeent, zoo kan het fabriceren van inlandsche suiker met der tijd noodig worden.

Als eene bijdrage, tot hetgeen wij over de suiker-raffinaderijen binnen de stad Utrecht aanwezig, gezegd hebben, dient dat het suikerhuis, (gelijk deze, en de andere raffinaderij in het gemeene leven heeten,) hetwelk reeds sedert een aantal jaren op de Firma Gobijs en C^o. wordt uitgeoefend, in den jare 1720 op het St. Lucasbolwerk is aangelegd.

P. W. L.

(*) In 1838 bedroeg dezelve 49 mill. Ned. ponden.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand NOVEMBER 1839,

GEDAAN AAN HET
CHEMISCH LABORATORIUM

VAN
S RIJKS VEE-ARTSENIJSCHOOl
TE UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR
P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREK 's MIDD. te 12 ur	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9ur.		
1	764	762	761	761	-02	56	48	06	O.	Helder.
2	757	757	756	756	5	45	69	55	N. O.	Regenachtig.
3	757	756	755	755	56	106	11	7	Z. O.	Vveinig bewolkt.
4	752	752	754	756	11	129	112	56	N.	Regenachtig.
5	755	754	753	754	76	53	96	76	N. O.	Betrokken.
6	757	757	757	758	77	102	97	57	N.	Vveinig bewolkt.
7	757	757	759	759	7	98	93	92	Z.	Betrokken.
8	758	760	760	761	91	118	103	89	idem.	idem.
9	758	757	756	754	122	92	89	7	O.	Vveinig bewolkt.
10	755	750	749	746	53	10	106	82	Z. O.	Betrokken.
11	746	747	748	749	106	118	108	10	W.	idem.
12	750	751	751	753	8	10	10	48	Z.	Mistig.
13	753	756	758	759	43	76	7	56	Z. O.	Bewolkt.
14	764	765	765	767	65	69	64	58	idem.	Betrokken.
15	767	767	766	766	69	98	102	56	idem.	Helder.
16	762	761	761	764	76	9	102	96	Z.	Regenachtig.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK SMIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	766	766	767	767	10	119	12	10	z. Betrokken.
18	766	766	765	768	9	12	122	98	idem. idem.
19	764	765	765	762	10	114	118	88	N. idem.
20	762	762	762	762	76	97	88	6	idem. idem.
21	757	756	756	754	44	62	42	42	idem. Helder.
22	760	761	762	766	22	25	23	24	idem. Betrokken.
23	767	768	769	767	22	4	28	23	N. O. iets betrokken.
24	767	764	760	758	5	45	43	46	w. Regenachtig.
25	755	755	755	749	102	112	10	102	N. O. idem.
26	745	748	748	750	82	68	62	48	N. idem.
27	751	751	755	754	12	3	29	24	z. O. Betrokken.
28	757	758	758	759	02	4	29	17	idem. Helder.
29	754	752	752	754	32	86	6	62	idem. Betrokken.
30	757	757	756	756	6	62	42	4	z. Regenachtig.
GEMIDDELTE WAARNEMING									
1	7568	7562	756	756	68	85	83	65	Van den 1st. 10 den 11e.
2	7602	7604	7596	7604	8	10	89	63	— 11en. — 21e
3	757	7568	7567	7567	46	63	85	47	— 21st. — 30st
	758	7578	7574	7577	64	82	89	38	

5 's avonds regen.

11 's avonds regen.

12 's morgens en 's avonds mistig.

16 's morgens regen.

18 's avonds een weinig regen.

24 's middags te 4 uur regen.

27 's namiddags regen.

29 sterke wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7577, Thermometer 73.

November 1839.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.										Huwelijken	Scheidingen	Over-	
	Getal.		waaronder :						LEDENEN.					
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.							
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.					
UTRECHT.	72	76	6	5	0	0	2	44	0	58	51			
AMERSFOORT.	13	13	0	0	1	0	0	6	0	7	10			
RHENEN.	4	4	0	0	0	0	0	4	0	2	2			
WIJK BIJ DUURSTED.	7	4	0	0	1	0	0	2	0	3	4			
MONTFOORT.	2	5	0	1	0	0	0	1	0	2	0			
IJSSELSTEIN.	8	2	0	0	0	1	0	2	0	4	2			

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

		onder Nulpeil.
1 November 1839.		5 el 02 dm.
15 —————		5 — 03 —
20 —————		5 — 08 —

DE ABDIJ OUDWIJK TE UTRECHT

VOORNAMELIJK IN HARE HUISHOUDELIJKE INRICHTING BESCHOUWD.

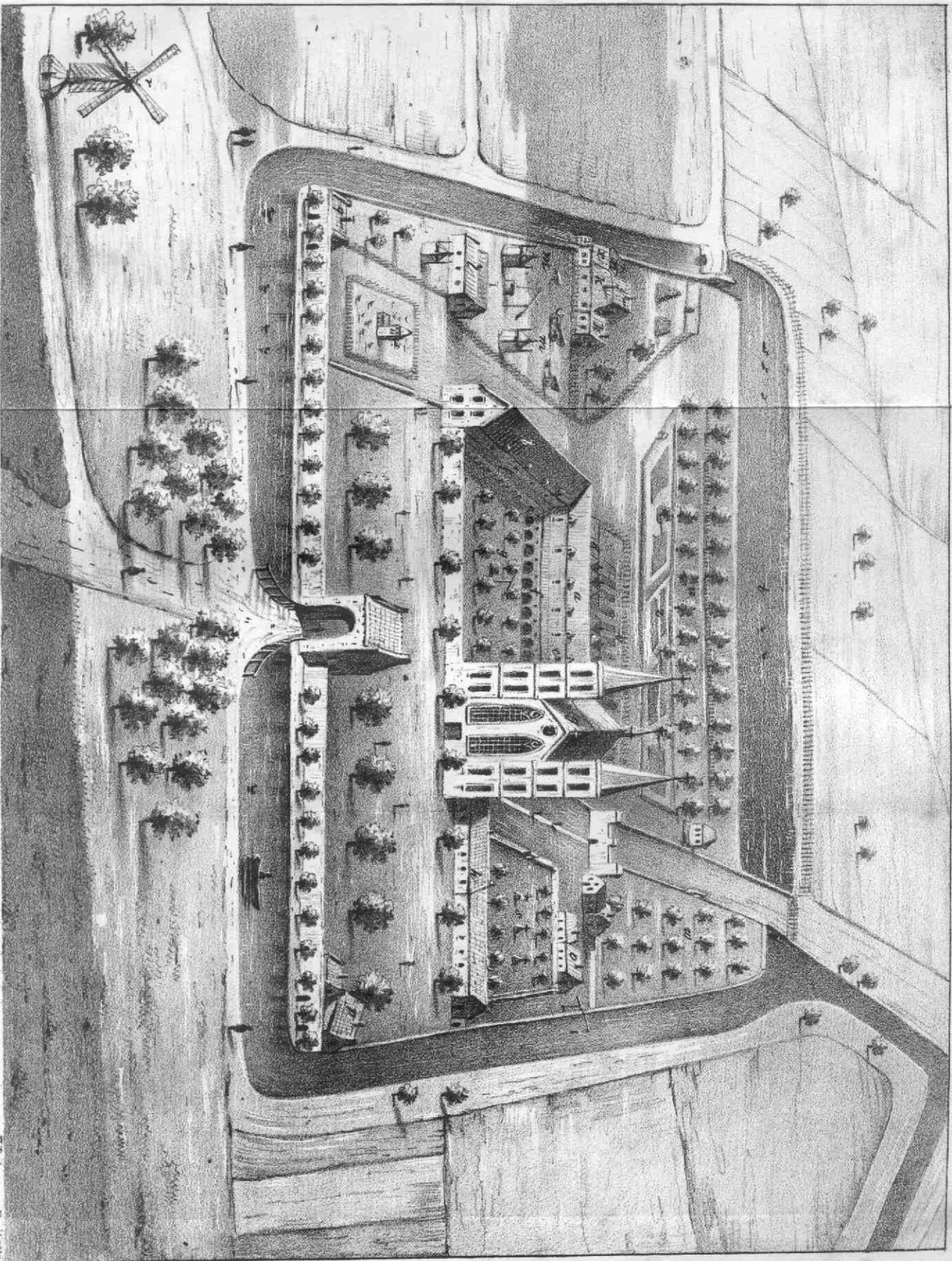
*Eene bijdrage tot de zeden en gewoonten der Kloosterlingen
in de XV. en XVI. Eeuw.*

Onder de vele geestelijke gestichten, welke in en or
dezen Bisschoppelijken zetel, zich vóór de hervorming als he
ware verdrongen, bekleedde het klooster Oudwijk eene nie
geringe plaats.

Het was gelegen in eene aangename landsdouw op eene
hoogen grond, buiten de Wittevrouwenpoort aan de Noord
Oostzijde der tegenwoordige Maliebaan, ter plaatse, alwa
thans nog een buitenverblijf deszelfs ouden naam bewaart (1)

De oorsprong van de benaming dezer Abdij is met geene ze
kerheid te bepalen: immers de oudheidkenners schijnen zich aa
dit onderzoek niet te hebben gewaagd. Een handschrift, in he
Archief dezer stad aanwezig, noemt het Alderwijck; Matthaeu
in zijne *Fundationes*, Aldvica, terwijl W. Procurator b
het verhaal van de wijding der kerk, de plaats waarop d

(1) Dit buitenverblijf werd door den Heer U. W. T. Caziu
in 1820 verbouwd; het behoort thans den Heer J. Klein d
er een Instituut van Opvoeding in gevestigd heeft.

Abend u. P. v. d. Meijer de Oude.

DE ABTJ OUDWIJK BIJ UTRECHT IN WELSTAND.

J. Andriessen fecit 1835

dit klooster stond, met den naam van Olthwic bestempelt (1), alle welke benamingen met de ons bekende genoegzaam overeenkomen.

Opmerkelijk is het, dat in het Manuaal van de Abdis Anthonia van Drackenborch, 1528, in het Archief der Provincie aanwezig, bij het verhuren van een gedeelte veengrond gevonden wordt: «Jan Geritsz. heeft gehuurt voir in des convents veen tgreven gelegen int Oestveen.» en in het slot dezer voorwaarden: »Ock sall Jan voirsch. die *oude wyck* (2) streckende neffens syn hus houwe en voort verlengen soe veer als dat veen wt gegreve is» enz. welke oude wijk waarschijnlijk dezelfde is, waarvan Jonkbr. Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, in zijne «geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der Stad Utrecht», gewag maakt. ZEd. zegt bl. 27 en vervolgens, over de rivier de Vecht sprekende, dat deze rivier als een zijtak des Rijns te beschouwen is, welke zich omstreeks het buitengoed Nieuw-Amelisweerd in twee armen verdeelt, en om het geregt Abstede langs de *oude wyck* in de rigting der tegenwoordige Biltsche grift, heenvloeit, aan de Noordzijde van de Stad een eiland vormt, de Waard genaamd, van waar het Ooster- en Westerstroompje zoude afkomstig zijn, terwijl de onderscheidene zijtakken zich weder vereenigen om den noordwestelijken loop dier rivier naar Muiden voort te zetten (3).

Door deze ophelderingen van dien waardigen Oudheidkenner, worden alle vroegere stellingen omvergeworpen, dat de ri-

(1) Matthaus fata et foundationes Eccles., p. 429.

(2) Kiliaan zegt: *wycki, dyck* Agger, Dighe, propugnaculum, Perfugium, Rempart.

(3) De titel van dit doorwrochte werk is: Geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der Stad Utrecht van de vroegste tijden af tot aan de veertiende eeuw, Utrecht 1838. 1e Stuk.

vier de Vecht zou ontspringen ten oosten van Oudwijk (1). Intusschen wordt in het bovengenoemde Manuaal melding gemaakt van de Oudwijckerhoeftwetrynge (2), wellicht dezelfde rijntak, die, zoo als de lage gronden het niet onwaarschijnlijk doen voorkomen, onder den naam van Vecht, in de nabijheid van het Convent breeder geweest is, waaruit gemelde schrijvers aanleiding kunnen gevonden hebben, deze kom als het begin van den Vechtstroom te beschouwen.

Met meer zekerheid is de stichtster van dit klooster bekend. Het was onder Bisschop Andreas van Kuyck dat de adellijke vrouwe Machtildis, burggravin van Utrecht, gemalin van Arnoldus, Burggravius (3) (Burggraaf) deze abdij in 1131 (4) deed bouwen, tot opnemng van adellijke maagden, welke tot de orde der Benedictijnen behoorden.

(1) Men zie over de rivier de Vecht: *Batavia Sacra*, Dl. I, bl. LIV. en LXI, 80.

Op verscheidene kaarten der Prov. Utrecht wordt de Vecht als bij Oudwijk haren oorsprong nemende aangeduid. — Onder anderen op den platten grond der Stad van C. Specht, bij Ottens uitgegeven, enz. Op die van de vrijheid der Stad door denzelfden (1696) staat uitdrukkelijk: begin van de Vecht.

(2) In de onderscheidene manualen der Abdissen, door ons geraadpleegd, komt herhaalde malen, bij de verpachting van landerijen, de Hoeftdyck voor; deze dijk is thans nog dezelfde weg, zoo veel hooger gelegen dan de landerijen aan de Noord-Oostzijde, in de rigting van de Oostbroeksche laan; om welke reden werd dit de hoofddijk genaamd, indien dezelve geen water indamde?

(3) In zeker H. S. in het Archief der Stad aanwezig, wordt de stichtster ten onregte Mechteld van der Burgh genaamd. In hetzelfde vonden wij den naam van haren echtgenoot aldus geschreven.

(4) In de aantekeningen achter de beschrijving van dit klooster, geplaatst in Utr. Bisdom, I. Bl. 618, wordt gezegd dat hetzelfde in 1135 gesticht werd. Matth. geeft echter het jaar 1131 aan, t. a. p.

Overigens wordt noch van de begiftiging, noch van de wijding des kloosters verder gewag gemaakt; maar wel, dat veertig jaar later de kerk werd voltrokken, welke den 25 Julij 1171 plegtig gewijd werd aan de H. Maagd Maria en aan den H. Stephanus, door Godefridus, Bisschop van Utrecht, in tegenwoordigheid van Philippus, Bisschop van Keulen, Raymundus, Bisschop van Iperen en nog eenen anderen Bisschop Martinus genaamd, wiens standplaats niet wordt opgegeven. De eer die aan deze kerk te beurt viel, door vier zulke hoogwaardige mannen, zoo ver van deze abdij gezeteld, te worden gewijd, was meer toeval dan opzet: de St. Maartens- of Domkerk, onder Bisschop Heribertus (1148) (1) afgebrand, was te gelijk met het volbouwen der Oudwijker kerk hersteld, en tot het inwijden der hoofdkerk aan den patroon des Stichts, waren deze Prelaten genoodigd, welke wijding den 21 Augustus 1171 plaats had (2).

Deze Abdij was zeer rijk: trouwens hierin stond zij gelijk met hare overige adellijke zusters; dit echter had zij boven eenige vóór, dat zij tot de orde der Benedictijnen behoorde, welke orde volgens H. van Rijn, voorheen grooter rijkdommen bezat dan de overige orden; «waarvan dit de eerste reden kan zijn» zegt hij, «dat zij, als zijnde de oudste «van meest alle de monniken, langen tijd alleen deel gehad «hebben aan de milddadigheden der geloovigen. Maar de «voornaamste reden is dit, dat ze veele woeste onbebouwde, «afgelegene landen, 't zij door de milddadigheid der eigenaren, die niet veel aan die landerijen hadden, 't zij door «koop, verruiling of andere kontrakten gekregen hebben. Als «ze dan zulke woeste en schrale landerijen, dewelke dikwijls «verre van de abdij gelegen waren, bekomen hadden, pasten «zij eenige Monniken, onder het opzicht van eenen prior, en

(1) Heda in Heriberto.

(2) Matth. l. l. 429.

« een goed getal Lekebroeders derwaarts te zenden. Deze
 « Monniken en Lekebroeders verzuimden niet de bosschen en
 « wouden uit te roeijen, de heuvels en dalen gelijk te maken,
 « de steenachtige gronden te zuiveren, de barre en schrale lan-
 « derijen behoorlijk te bewijden, te bebouwen en te bezaaijen.

« Dit moest vooreerst groote winsten aan de abdijen op-
 « brengen, want de landen kosten hun doorgaans niets of wei-
 « nig: Den arbeid hadden zij aan zich zelve; al wat er van
 « quam was zuivere winst.”

Daar deze oudheidkundige hier Monnikenabdijen op het oog heeft, zou men in den eersten opslag zijn zeggen niet op eene abdij van adellijke Jonkvrouwen durven toepassen; doch ook zij kunnen de woeste onbebouwde heigronden gedeeltelijk hebben laten bebouwen; en wie verzekert ons, dat niet tot penitentie en voor aflaten den leken opgelegd is geworden, deze gronden te bewerken? immers vindt men hiervan onderscheidene voorbeelden in het bouwen van kerken, torens en andere geestelijke gestichten. Hoe dit ook zij, er worden van dit Convent niet, zoo als van anderen, giftbrieven van belangrijke makingen gevonden, en noch Matthaeus, noch van Heussen en van Rijn, noch eenig ander schrijver, zoo ver wij hebben kunnen nasporen, maken daarvan bijzonder gewag; en hetgeen bij het opsommen hunner inkomsten, onze aandacht het meest trok, was, dat haar grootste vermogen bestond in landerijen, veenen, boomgaarden, bosschen enz. meest gelegen in de omstreken van de Abdij.

Onder het bestuur van de Abdis Anthonia van Drakenburgh voornoemd, bezaten zij, blijkens het manuaal door haar van de administratie der Conventsgoederen gehouden, bijna twee duizend morgen lands, waaronder gerekend de boomgaarden, hofsteden, (1) bosschen enz., welke zij meeren-

(1) Onder deze hofsteden behoorde Compostel, bij ons thans nog onder dien naam aan de Biltsche steenstraat bekend; in 1568

deels verpachten, en waarbij het huishoudelijk belang (en voornamelijk dat der keuken) niet werd uit het oog verloren.

Wij zullen ons echter niet verdiepen in het onderzoek, van waar deze eigendommen der Abdij zijn aangekomen; het is genoeg dat ons uit authentieke stukken bleek wat zij bezat en dat deelden wij mede; dat zij echter niet altijd in het ongestoord bezit en het vrij eigen gebruik harer goederen is gebleven, wordt gevonden in een Charter van 1529, waarbij Bisschop Johan van Diest aan het klooster Oudwijk den eigendom schijnt betwist te hebben van eene hoeve lands, (in die streek 24 morgen) genaamd Scoutenhove, gelegen aan de eene zijde naast de Vecht en aan de andere zijde naast het goed genaamd Vrihove, welk land de Abdis bewijzen kon van Bisschop Guido van Avesne in vrijen eigendom verkregen te hebben, waarom deze Prelaat de klagt tegen het Convent ingesteld, als ware hij Leenheer van die hoeve, wederregtelijk beschouwt, intrekt, en zijne aanspraak op dit land geheel opheft (1).

Het Convent was gelegen in het middelpunt zijner landerijen aan de Oostzijde van de Stad Utrecht in het geregt der Wittevrouwen, hebbende op eenen afstand van ruim 200 roeden de Biltse steenstraat ten noorden; deszelfs landerijen paalden aan die van de Conventen Abstede, Oostbroek, Melaten en de Stad Utrecht.

werden er voor des Convents rekening 10,000 steenen aan vermitseld, het duizend om 15 stuivers. Dat dit buitenverblijf deszelfs naam zou ontleend hebben aan een tweegevecht te dier plaatsse voorgevallen, waarin zeker Spaansch Officier Compostel zou gesneuveld zijn, schijnt dus, even als zoo vele andere afleidingen van oude Utrechtsche benamingen onder de *volksnamen* te behooren: — deze hofstede werd lang vóór dat men de Spanjaarden in het Sticht kende, aldus genaamd.

(1) Dit Charter in het Prov. Archief alhier, is ons niet gebleken gedrukt te zijn.

De abdij zelf was, behalve van zware ringmuren, met eene gracht omgeven, welke uit de Vecht van vlietend water voorzien werd (1), en strekte zich in eene langwerpige vierkante gedaante aan de westzijde veel verder uit dan de tegenwoordige plaats (2); het omliggende land, gelijk ook dat, waardoor in 1636 de Maliebaan gelegd is, behoorde grootendeels aan het klooster en werd het Oudwijkerveld genaamd.

De tegenwoordige rijweg, welke thans nog van de Maliebaan naar de buitenplaats voert, was waarschijnlijk het voetpad, hetwelk door het Oudwijkerveld naar de Wittevrouwepoort leidde (3).

Van de Noordzijde hadden de kloosterlingen eenen eigenen weg naar de Biltse steenstraat, welke weg den Heer Frederik van Renes in 1676 in erfpacht werd gegeven, en thans gedeeltelijk in het buitenverhlijf van den Heer Ram begrepen is.

De abdij Oudwijk was als het ware eene kleine wereld; de meeste levensbehoeften werden op haren eigenen bodem gekweekt en

(1) Van den ouden loop der Vecht is de vijver nog aanwezig, uit welken voorheen een oud scheepsanker werd opgedolven, welks vorm geheel verschilde van het tegenwoordig maaksel; dit overblijfsel der oudheid heeft lang aan den kloostermuur ten toon gehangen. Zie Mr. van Asch van Wijck, t. a. p. Bl. 31.

(2) Zie de platte gronden der Stad Utrecht van Specht, alsmede Caerte van de vrijheid der Stad Utrecht, doordenzelfden, waarop de grond der Abdij in deszelfs geheel te vinden is. Volgens de aantekeningen van wijlen den Burgemeester J. van Doelen was de plaats in 1739 nog aanwezig; het was toen een tuin of hof met de oude kloostermuren omgeven.

(3) Eene geteekende kaart van de Biltstraat en het Oudwijkerveld opgemaakt 1556, in bezit van den Uitgever dezes, verspreidt veel licht omtrent het Charter van de Abdis Margriet van Malsen, wegens den »dweerwech» (dwarsweg) Ao. 1406, zie Matth. de fundat. 430.

binnen hare muren toebereid. De gebouwen bestonden in het klooster zelve, in hetwelk de kamers, vroeger cellen, der bewoners zich bevonden. Dit gedeelte der Abdij *a.* hetwelk de slaappleatsen bevatte, werd de »dormiter» genaamd. — Iedere non, had hare eigene bedstede, welke met »gordinen van rood say, van 8 $\frac{1}{2}$ stuivers de el,» voorzien was; terwijl »clavieren en frengen» dezelve versierden, »lampet schottelen en waterpotten» van tin, maakten een noodzakelijk gedeelte van het huisraad uit. In de andere vleugel der abdij was de pronk eetzaal en huisvertrekken, *b.* het kapittelhuis, *c.* 2 keukens *d.* en 2 ziehuiskamers *e.*; terwijl de verblijven voor de dienstmaagden der abdis en jufvrouwen de overige onderdeelen van hetzelfde uitmaakten; het pand, *f.* (1), (waarschijnlijk de Galerij), besloot in zich eene opene plaats of binnenhof, terwijl de kerk, *g.* waartoe de mannen, door eenen bijzonderen gang, de Heereganck genaamd, toegang hadden, hunne vertrekken, *h.* van die der vrouwen afscheidde. Het kerkgebouw was zeer ruim en van ouds van twee torens voorzien (2), hoewel volgens de teekening van Rademaker nog slechts een der torens aanwezig was, welke waarschijnlijk bij het verbranden der Abdij gedeeltelijk is staande gebleven; door gebrek aan bescheiden echter kan dit met geene genoegzame zekerheid aangegeven worden. — De teekening van dien verdienstelijken kunstenaar, in het Stads Archief bewaard, kwam ons belangrijk genoeg voor, dit stukje in steendruk te doen vergezellen.

De gebouwen van het klooster afgescheiden, bestonden in het bak- en bouwhuis, *i. k.* waarbij de stallen voor het

(1) »Gegh. de ouwe Meecht voor des Convents kuiken te bewaren ent pant te vegen.» Manuaal 1568.

(2) Aldus wordt hetzelfde op de genoemde plans voorgesteld, welke tot grondslag verstrekten tot de bijgevoegde afbeelding van het klooster, zoo als hetzelfde oudtijds bestond, en waarnaar de ingevoegde letters verwijzen.

vee, *l.*, de bergen voor hooi en graan, *m.*, turfchuren, *n.* enz. (1) het brouwhuis, *o.*, waarin het bier, de azijn en andere dranken werden bereid; verder het waschhuis, *p.*, voor het convent, alsmede een afzonderlijk voor de Abdis, *q.*

Buiten de muren van de Abdij bezat de Abdis eene molenwerf, *r.*, met den windmolen, welke naar den beschermheilige des kloosters de St. Steven- molen genaamd werd. Dezelve werd in 1405 aangekocht en was gelegen aan de Zuidzijde van den Steenweg; zij werd verpacht onder beding dat het benoodigde graan voor het convent tegen een bepaald loon aldaar moest worden gemalen.

Het kerkhof, *s.* nabij de kerk gelegen, was van eenen muur en sloot omgeven, en met boomen beplant, terwijl eene groote poort van eikenhouten deuren en hardsteenen kapiteelen gebouwd, den hoofdingang tot hetzelfde openstelde.

Aan de Oostzijde bevondt zich een vischrijke vijver, *t.*, en nevens denzelven eene haag met boomen beplant, *u.*, welke naar eenen koepel leidde. Deze vijver en zomerhuis zijn thans nog aanwezig; het laatste echter in lateren tijd vernieuwd. Behalve deze gebouwen had het Convent nog een groot huis binnen de stad; het was gelegen aan de Nieuwe Gracht bij de Wittenvrouwenbrug en het St. Janskerkhof, tusschen de huizen van Nijenrode en van Zuïlen; deze hofstede was tot 1540 ten gebruike der jufvrouwen bewaard, doch in dat jaar verhuurd aan den Suffragaan van den Bisschop George van Egmond, Heer Jan van Boemel genaamd (2).

Bij dit huis behoorde mede een bouwhuis, stallingen voor vee enz., welke vroeger afzonderlijk verhuurd werden; doch in het oorlogsjaar vóór 1541 (3) tot wijk- en bergplaats moesten

(1) In het bouwhuis waren mede de slaappleatsen voor de dienstboden met het verrigten dezer werkzaamheden belast.

(2) Zie Chron. van Henrica van Erp, t. a. p. pag. 114. 4o.

(3) Dit wordt aldus gevonden in de rekening van 1541 van de Abdis Maria van Vronesteijn.

verstrekken voor het vee en den oogst van de Abdij, terwijl het huis der jufvrouwen eene bekwame noodhulp aanbood.

Aan het hoofd dezer uitgebreide inrigting stond eene Abdis, welke belangrijker betrekking zeer aanzienlijk was; haar titel in de diplomata welke zij bezegelde (1), luidde: «Wy vrouwe van de Maagd Maria, by de genade Gods, Abdis tot Oudewyck» enz.

Hoewel vereerd deze oppermagtige betrekking ook mogt schijnen, zwaar was de taak welke haar te vervullen stond; niet altijd gehoorzanden de nonnen stipt hare bevelen, en soms ook ging zij hare magt te buiten door maatregelen van willekeur; welk laatste onder anderen aanleiding tot oneenigheid opleverden omtrent de helft der 14^e eeuw, over het besetten «der Ambochte» (verdeelen der waardigheden of klooster-ambten). De Nonnen verzetten zich toen tegen de bevelen der

(1). De Abdij had een eigen zegel, welks bewaring aan de Abdis uitsluitend was toevertrouwd. Aan een diploma van 1514 in het Provinciaal Archief voorhanden, bevindt zich een afdruk, voorstellende het gekroonde beeld van de Maagd Maria met het kind Jezus; latere Abdissen zegelden met haar geslachtswapen, hetwelk door het beeld eener Abdis met de linkerhand wordt vastgehouden, terwijl zij in hare regter, een mijter, aan haren rang verknocht, bevestigd houdt; zij zelve wordt als een engel met uitgespreide vleugelen voorgesteld. Het randschrift om een dezer zegelen van 1595 was aldus:

Susanna van Ratinghen

Abd. van Oudewyck.

Toen in 1430 de Abdis Lysbeth van Everdinghen en de Priorin Lysbeth van Ysendoern overhorich ende onghewoirtsame onser moeder Doemkerken wt onsen Cloister, mit ons convents seghel wech ende ons ontoghen syn" verzochten de kloosterlingen den Postulaat Rudolf van Diepholt, het Domkapittel en de stad Utrecht voor haar te zegelen. Zie dit merkwaardig charter bij J. J. Doodt, Archief voor kerkel. en werelds. Gesch. T. II. p. 204, die dit aan de Redactie, vóór de uitgave van zijn werk, welwillend mededeelde.

Abdis Margriete van Voirn, en de Monniken bleven niet achter, zich in dezen twist te mengen, welks beslechting aan Bisschop Johan van Arkel werd overgelaten. De uitspraak viel ten voordeele der adellijke Jonkvrouwen uit; de Abdis bezegelde eenen zoen, waarbij zij beloofde de Priorin, de Nonnen en Monniken in de ambten te herstellen, welke zij te voren bekleedden, en hen nimmer over dit verschil te moeijen; ingeval zij in gebreke bleef hieraan te voldoen, zou zij ten behoeve des Bisschops 300 £ stads paeij verbeuren (1).

Aan de Kloostervoogdes was het bestraffen der overtredingen en het beloonen der goede daden overgelaten. De Abdis Maria van Vronesteijn liet in 1541 twaalf zilveren kruizen maken, welke f 154-15 en een blank kostten, om tot belooningen uit te reiken.

Om den lezer eene flauwe schets van het huishoudelijk kloosterleven te geven, willen wij hier opsommen eenige inkomsten en uitgaven, uit de manualen getrokken. Behalve de bedongen pachten, moesten eenige huurders eene zekere hoeveelheid garst, rog en wijt opbrengen, waarvan men eigen bier brouwde en brood bakte, in het afzonderlijk bakhuis «op 't hoef» in de nabijheid van het klooster gelegen; behalve deze bedongen garst, wijt, erwten enz., behielden zij voor zich zelve eenige landerijen, meerendeel in de nabuurschap gelegen, om te bebouwen, ten einde bij eenen mislukten oogst, of bij eenen verdervenden krijg, waaraan het Sticht toen meer dan immer (1450—1528) was blootgesteld, van voorraad te zijn voorzien (2). Viel echter de oogst gun-

(1) Dit Charter van 1350 is medegedeeld door Matthaeus in zijne Fund. Eccl. p. 429.

(2) In sommige huurcontracten is uitdrukkelijk bepaald, dat de pachter in tijden van oorlog niet verplicht kan worden tot het opbrengen van het bedongen heergewaad (aldus worden de eetwaren, boven de huur toegestaan, genaamd), en zelfs niet van de geheele of gedeeltelijke pachtpenningen. Zie Manualen als boven.

stig uit, dan bragt men den voorraad in de schuren, en als deze nog ruim voorzien waren, werd het overjarige ter markt gebragt en verkocht (1).

Uit het getal van 7 maaijers en 4 bausters (bouwmeiden), kan men tennaastenbij afleiden, hoeveel uitgestrektheid lands het Convent voor zijne eigene rekening bebouwde. Deze daghuurders waren niet slechts bezig enkel koren en rog te maaijen, neen het Convent had ook eene groote hoeveelheid hooi en haver noodig, om des winters het vee te voeden, van welk eerste de stallen ruim voorzien waren; immers was de veeteelt mede een tak van inkomsten, want behalve de ossen, koeijen, veersen, schapen en lammeren voor eigen gebruik gemest, kweekte men meer anderen aan, die even als de overvloedige garst enz. ten voordeele der Abdij verkocht of in ruil opgegeven worden.

Behalve de weide, bij het Convent gelegen, had de Abdij nog eene koeweide in Abstede, waarbij een huis en boomgaard, welke voor eene geringe som verhuurd werd, onder beding dat de pachter het opzigt over het vee zoude houden. De andere weide in Galekop was bestemd tot het weiden van hare ossen; bij dit land was geene hofstede; de Abdis huurde daarom een huis en boomgaard in de nabuurschap, en zette daarop een' bruiker tot opzigter over het vee. De Rentmeester ging eenige malen in het jaar de eigendommen des Convents in oogenschouw nemen, de pacht ontvangen en tevens naar den toestand van het vee zien.

In het jaar 1531 is onder de rubriek van «Huecoeper» (verkoop van huiden) in de rekening des Convents het volgende vermeld:

(1) Slechts zeldzaam kwam in de rekening voor, dat dit bedongen heergewaad in geld werd betaald, zoo als dit in later tijd meer algemeen in gebruik kwam; trouwens uit de rekeningen is ons klaar gebleken, dat het Convent zich bijzonder toelegde op de landhuishoudkunde, en eene soort van ruil- en koophandel dreef tot groot voordeel van de Abdij.

« syn gevalle xxxiii ossenhuud en viii veerbeeste en een van dese viii vellen sullen gaen in dye wyn-coep (1), en dese huud voerscreve heft nelliken ghecoft, een ossenhuud voir xxxiv st. holl. en drye koeyhuud iii voir ii ossenhuud en dye ii jaryge beesten ii voir een ossenhuud.”

De verkochte schaaps- en lammervellen zijn in dat jaar onvolledig opgegeven slechts die van Sint Jacob tot kersmis toe gevallen (zijnde slechts 5 maanden), bedroegen 26 vellen, waaronder die der lammeren, twee tegen een van het schaap gerekend, voor $4\frac{1}{2}$ st. holl. verkocht werden; van den opbrengst dezer vachten kreeg de kelweerster (2) (kelderbewaarster) twee derde gedeelten, welke 3 gl. 15 stuiv. waarschijnlijk in de voorziening van de behoefte des kelders moest verstreken; dit is ons echter niet stellig gebleken.

Uit deze opgaaf van verkochte huiden en vachten kan men afmeten de hoegrootheid der consumptie, voor zoo verre die vermeld wordt, bestaande in 23 ossen, 3 koeijen en 8 veerbeesten; benevens 26 schapen, de twee lammeren voor een schaap gerekend, behalve de kalveren en varkens, van welke laatsten veel gebruik werd gemaakt. Over deze groote consumptie zal men zich minder verwonderen, als men de talrijke bevolking, waaruit het Convent bestond, in aanmerking neemt, welke in dat jaar niet minder dan 56 vrouwen en 14 mannen, te zamen 70 personen, en in den oogst nog meer bedroeg.

Op dit personeel zullen wij gelegenheid hebben later terug te komen.

Behalve de paarden, die ten behoeve van de Abdij onderhouden werden, welk getal in 1527, 16 volwassen paarden en 9 veulens bedroeg, legden de kloosterlingen (hoe vreemd het ook schijne) zich bijzonder toe op de paardenfokkerij. In het jaar 1634 werden op de vastenavondmarkt drie hengsten ver-

(1) Tot aankoop van wijn.

(2) Vid. Matthaeus Analect. T. I. p. 102, in notis.

kocht, als een voor 27 Phil. gulden (1) en de beide anderen voor 73 gulden 7 stuiv. Hollandsch, terwijl 3 veulens te zamen f 33,2½ Hol. gulden en een vierde 9½ Phil. gulden opbragten. In het voedsel dezer beesten moest al wederom de pachter, door de opbrengst van zijne haver, ten deele voorzien. Het hooi en stroo werden door het Convent zelve gewonnen.

Ook de schapenteelt werd met goed gevolg beoefend; in 1541 werden er niet minder dan 27 lammeren geschoren.

Van belangrijker inkomsten was het Convent verzekerd, door het uitgraven van steenaarde, zoowel als het steken van turf uit eigene veenen; van het eerste vonden wij een charter in het Archief der Provincie, waarbij het Convent in 1540 eene overeenkomst sloot met den tichelbakker P. Petersz., wegens het afgraven van 3 voeten steenaarde van 24 morgen lands, achter het klooster Bethlehem gelegen, welk land zeer ongelijk van hoogte schijnt te zijn geweest, omdat hem werd voorgeschreven van het hoogste gedeelte 4, van het middelste 3 en van het laagste 2 voeten weg te nemen; met dezen verstande echter, dat hij zich verplichtte, het land te effenen en tot bouw- of weiland toe te maken, betalende hiervoor f 400, benevens 15,000 tichelsteen, welke men bezigde tot onderhoud van het Convent en deszelfs gebouwde eigendommen.

Aanzienlijker waren de veenlanden der Abdij in Oostveen, Maarsseveen en elders; meerendeels verhuurde men dezelve om te beweiden; doch enkele gronden liet de Abdis voor rekening van het klooster afgraven; op welke wijze men hierin te werk ging zal met een voorbeeld uit de manualen worden aangetoond.

Uit de rubriek «die veenmeyer» (veenman, veenboer) ver-

(1) 5 Philipsgulden was zoo veel als 7 Caroli of Holl. gulden, welke gelijk stonden met onze gewone guldens van 20 stuivers.

neemt men, dat zekere Jan Geritsz. «onsen venen» (pachter van het veenland op blad. 342 vermeld en aan het Convent behoorende), in het jaar 1530, 294 hont turf afgegraven en aan het Convent geleverd had, waarvoor hij hetzelfde in rekening brengt:

Voor het graven van het hont 9 st. holl. 130 gld. min 1 stuiver.

Voor het maken van die wyck (1) 48 stuivers.

Voor het maken van de schouwen 48 stuivers.

Voor den accijs 53 stuivers.

Waartegen hij voor zijn eigen rekening gedurende 10 jaar 100 hont turf mogt steken, tegen eene som van 9 gouden oude schilden, welke penningen in mindering der rekening van de Abdij strekten, terwijl het te goed hebbende hem meerendeel betaald werd, met turf, kaas; ja zelfs werd hem een os aangerekend voor 15 gld. 15 stuiv.: verder was hij nog gehouden het uitgegraven gedeelte tot goed weiland aan te maken. Deze verpachtingen waren altijd zoodanig overlegd, dat het klooster nimmer schade bij dergelijke overeenkomsten konde lijden.

De turf welke niet op het land verkocht werd, sloeg men op in de voorraadschuren welke in Oostveen (2) en elders aanwezig waren; deze werd in geene mindere hoeveelheid dan bij de schouw afgeleverd. Zij bestond uit witte en zwarte turf; de prijs van de laatste was gewoonlijk 5 phil. gulden of 7 guldens Holl. de schouw.

Het Convent was dus in de gelegenheid, om niet alleen in de verwarming van het klooster bij den winter te voorzien, doch tevens ruimschoots in staat de keuken van brandstof te verzorgen, welke met den goeden voorraad hout, uit ci-

(1) In de rekening van 1527 wordt die wijck een *slaeg* (slag) genaamd.

(2) Het Convent had daar ook een Schuithuis.

gene bosschen gekapt, geen twijfel overliet of de 156 Capoenen, (1) de 34 hoenderen en de 4 vette hamelen, welke de pachters voor heergewaad het Convent (1528) jaarlijks toevoerden, konden behoorlijk worden toebereid, terwijl eene menigte hoenderen, duiven en ander pluimgedierte op de Abdij gefokt werd.

Het behoefde der keuken niet aan boter te ontbreken, want van dit voortbrengsel vloeide aan der Abdij niet minder dan circa 4000 fl , voornamelijk uit hare landerijen te Kamerijk, jaarlijks toe. De verdere behoeften der tafel werden bezorgd, gedeeltelijk uit haren eigenen wel voorzienen moestuin, v., waaraan de bouwmeester wel niet zijne minste zorgen zal besteed hebben. Het nageregt bestond des zomers uit appelen, perren, druiven, onderscheidene soorten van beziën, waaronder ook „mey besien” worden genoemd, en andere vruchten; des winters uit vijgen, rozijnen, gember, enz. Kaas was mede een voortbrengsel hetwelk, de pachtpligtigen gedeeltelijk aanvoerden, doch ook door de kloosterlingen zelve bereid en verkocht werd, want slechts 8 à 10 kazen, hoe zwaar ook, konden niet strekken, om het personeel genoegzaam van dit voortbrengsel te voorzien, en meer waren er niet bedongen (2).

Men kan hieruit afleiden dat de tafel steeds wel voorzien was, en toch waren er nog andere behoeften, welke aangekocht moesten worden. Van deze lust het ons eene opgave hier te laten volgen, welke, door de vergelijking der prijzen na een tijdsverloop van 3 eeuwen met onze tegenwoordige, niet onbelangrijk kan geacht worden.

(1) Onder de diplomata in het Archief der Provincie zijn eenige huurcontracten van 1424 en vroeger, waarin vaneendvogels en ganzen gesproken wordt; deze schijnen naderhand in capoenen verwisseld te zijn, dewijl geen der Manualen, waarin de korte inhoud der verpachte goederen geboekt staat, van deze diersoorten melding maken.

(2) In 1563 kocht de Abdis 2 Gravesandsche keesen en 53 pond (gewone) keesen, het pond 1 st. en 1 penn.

Eenige der voornaamste artikelen uit de rekeningen der keukenuitgaven laten wij hier volgen:

- Gegeven voor 8 loop zout, ieder loop 36 st. Holl.
- voor een vat olijfolie in de vasten 12 gld.
- voor 580 pond stokvisch à 5 gld. per 100 pond buiten de vracht en den tol.
- voor een vat gezouten zalm en één gedroogden zalm te zamen 11 gld.
- voor gedroogde schol 3 gld.
- — eenen gedroogden wijting.
- — 3 tonnen abberdaan.
- — 2 halve vaten gezouten paling à 6 gld.
- — 8 vaten haring, het vat à f 4-10 st. (1).
- — 2 halve stroy tybuckens 8 stuiv.
- — een korf vijgen 25 stuiv.
- — een korf rozijnen.
- — broodsuiker en rompen 21 stuiv.
- — een zeehond.
- — suiker, honig, mosterdzaad, peper en kruid 6 guld.
- — 2 $\frac{1}{2}$ gengber, (gember) à 28 stuiv.
- — ganzen tegen de kermis 18 stuiv.

Alle Zaterdag ging men ter markt, hetwelk aan eene marktmoeder en hare maagd was opgedragen.

Het minste bedrag tot aankoop van wekelijksche keukenbehoefden was f 7-15 stuiv., terwijl het hoogste tot f 40-5 st. 1 duit opklom.

Het trok onze aandacht geene melding te hebben gevonden van het gebruik van versche zeevisch, welke toch moest aangekocht en in rekening gebragt worden; de vijvers van de Abdij zullen de keuken wel ruimschoots van riviervisch voorzien hebben; immers een der manualen maakt melding van 575 jonge karpers, welke à 15 stuiv. het honderd, aangekocht

(1) Van ieder vat haring werd 9 stuivers accijns betaald.

werden om in den vijver te worden geplant; doch van andere vischsoorten vonden wij geen gewag gemaakt. — Even zoo ging het ons met de varkens; in de rekening van 1527 vinden wij slechts melding gemaakt van eene zog voor 3 guld. 47 stuiv. door de Abdij, waarschijnlijk tot de fokkerij, aangekocht, alsmede dat «Thonis onsen mandenmaker $4\frac{1}{2}$ gld. « en eyn vercken» op rekening werden betaald; het is echter buiten allen twijfel, dat er eene aanmerkelijke consumpsie van deze diersoort heeft plaats gehad (1). Volgens H. van Wijn, maakte in de XIII. eeuw het varkensvleesch een voornaam gedeelte van het voedsel eener adellijke Abdij in Duitschland uit. De Schrijver, waaruit hij dit putte, voegt er bij: «dat « wij geen denkbeeld meer hebben van de veerkragt en « dienstvaardigheid der Jufferlijke maagen van die tijden (2).»

Meer vonden wij opgeteekend van den wijn, welke op hooge feestdagen ten beste werd gegeven. Op St. Steven-dag (3) (dit was de jaardag van den patroon van het Convent) schonk de Abdis in 1528 acht kannen wijn aan het klooster, vier aan de priesters en een aan den predicator. — Op kersavond (den dag voor kersmis) vijf kannen; doch op den kersdag zelven, het groote feest, werden niet minder dan 16 kannen den Conventualen ten beste gegeven, terwijl één kan basterd van 7 stuiv. en één kan Romenij van $4\frac{1}{2}$ stuiv. de kloosterlingen het belangrijke van het feest, hetwelk zij vierden, deed gedenken. — Op den eersten dag des jaars werden wederom $7\frac{1}{2}$ kan uitgedeeld. De gewone roode

(1) In eene latere rekening (1568), vonden wij melding gemaakt «van x varkens, te schauen en iii beren te snijden,» alsmede van eenige bedienden tot het verzorgen derzelven; hiervan nader bij de opsomming der dienstboden.

(2) Historische en letterk. Avondstonden, II. 76.

(3) 3 Augustus.

wijn kostte slechts $2\frac{1}{2}$ stuiv. de kan; de Romenij was eene soort van zoeten wijn (1), overeenkomende met onze Malaga, terwijl de bastaard, door Kiliaan edele wijn genaamd (2), door deszelfs hoogen prijs op deze benaming met regt aanspraak maakte.

Behalve dezen wijn, welke in het gemelde jaar in uitgaaf gebragt wordt, werden op andere feestdagen nog uitdeelingen van dien drank gedaan, die wij niet kunnen opgeven, door de onvolledigheid der eerste rekening, waarin onderscheidene gapingen ons beletten de huishouding der kloosterlingen meer volledig aan te geven; het is ons echter uit latere manualen gebleken, dat er meer wijnuitdeelingen plaats hadden, dan deze Abdis vermeldt. — In de rekening van Anna van Oostrum van 1368 wordt deze gaping aangevuld: de wijndagen worden aldaar meer uitvoerig aangegeven; behalve de reeds gemelde termijnen, beschonk men de kloosterbewoners, op St. Martijnsavond, St. Aguiet, St. Sacramentsdag, St. Catharinenavond en Vrouwendag, benevens nog ruim tachtig maal in dat jaar met meer of mindere hoeveelheden wijns, waaronder gerekend in de vasten, voor iedere Jufvrouw en priester 3 quarten, in plaats van haar hop of bier.

Onderscheiden malen had er in den besloten tijd nog uitdeeling van wijn bij het eten van visch plaats, terwijl de Abdis hare kloosterzusters van tijd tot tijd op mom onthaalde.

Deze uitdeelingen van wijn werden echter niet allen uit des Convents kelder verstrekt; hieronder waren verscheidene makingen of wijngiften van overledene jufvrouwen, als Everdingen, Amstel, enz.

(1) Kiliaan kende denzelven onder de benaming van *wyn seck*, *vinum hispaniense*, vulgo *Romania*.

(2) In voce *Bastaertwijn*, *vinum passum*, *generosum*.

Deze wijn-schenkeningen hebben nog voortgeduurd in 1594; toen echter kregen de nog aanwezig zijnde Jufvrouwen in plaats van dezelve ieder 10 gulden.

De wijnkelder van de Abdij was altijd goed van voorraad voorzien; immers bij de komst van onverwachte gasten, zoo als b. v. van den Stadhouder in 1530, moest er, behalve gewonen wijn, ook fijnere soort op tafel komen; doch ook in dit artikel dreef de Abdis in zeker opzigt handel; sommige pachters moesten boven de bedongen huur eene bepaalde hoeveelheid Rijnschen wijn opbrengen, en daarenboven is het niet waarschijnlijk, dat op iederen feestdag de hoeveelheid van den benoodigden wijn, gekocht is; dezen leverde de Vrouw (aldus werd de Abdis gewoonlijk genaamd) uit haren voorraadkelder; want hoe toch zoude, onder meer anderen, den Timmerman $5\frac{1}{2}$ en den Metselaar 4 kannen wijn, ieder tegen $2\frac{1}{2}$ stuiver, in mindering hunner rekening afgeschreven worden, zoo men dien eerst in het klein uit de Stad moest halen?

De dagelijksche drank was in het Convent even als elders, vóór het invoeren van de koffij en thee, het bier, dat in de Abdij zelve gebrouwen werd, waartoe een afzonderlijk gebouw was ingerigt onder de benaming van brouhuys. In het jaar 1530 vinden wij opgeteekend den aankoop van 600 ff hop à $\frac{1}{2}$ stuiv. het pond, 3 brauten mouts ieder à f 5-16 stuiv. en 22 mud garst, alles tot het brouwen van bier, benevens 16 Hamburger tonnen, welke nieuw werden aangekocht om er dit voortbrengsel in op te leggen; behalve het oude vaatwerk door den kuiper gerepareerd, waarvan de rekening f 12-4 stuiv., eene belangrijke som in dien tijd, beliep (1); twee noodhulpen waren tijdens het brouwen mede werkzaam.

(1) In de rekening van het jaar 1527 vinden wij onder de rubriek „Amboeslue” het volgende: „Gherekent myt Daem onse cuper, ende syn stock beliep hondert en xvj $\frac{1}{2}$ cruus, elcke cruus een stuiv. fac. te samen v guld. xvj $\frac{1}{2}$ stuiv.” — Deze wijze van

Niet alleen werden er onderscheidene soorten van bier gemaakt, waaronder het zoogenaamde dikke of dubbelde het beste was, doch ook de azijn (eeck) werd tot des Convents behoef aldaar gebrouwen.

Behalve deze beide dranken voorzag de uitgebreide boomgaard, w. van de Abdij, het bouwhuis in overvloed van appelen en peren, niet slechts voor den wintervoorraad, maar om er eider en andere dranken uit te bereiden; ook zal men de aal- en braambeziën en andere soortgelijke vruchten daartoe mede gebezigd hebben.

Het bouwhuis was van eene pers, kuipen enz. tot dat einde voorzien, alsmede van eenen rosmolen, x. tot het bereiden van grutwaren, welke in 1528 nieuw werd aangekocht.

Wij willen nog een oogenblik bij de keuken verwijlen en onze lezeressen het inwendige van dit zoo geliefkoosde vertrek der kloosterlingen schetsen, in zoo ver ons de manualen daartoe in de gelegenheid stellen.

Deze keuken was een, naar vereisch der behoeften en talrijkeid der kloosterbewoners, uitgestrekt gebouw, waarvan de vooruitgebouwde schoorsteen de geheele breedte besloeg; boven de zoogenaamde aanregtbank en de bergplaatsen voor turf en hout, prijkten tegen de gewitte muren, in veel grooter getal dan thans, de koperen kastrollen, bekkens en ketels, terwijl de schuimspanen, kruidtrommels enz. van hetzelfde metaal, den geelgieter jaarlijks van onderhoud en inruiling tegen vernieuwde voorwerpen, geene onaanzienlijke voordeelen aanbragten (1). Afwisselend zag men in eene eikenhouten kast van breede lijsten en snijwerk voorzien, het blinkend tinnen-

rekenen was in dat tijdvak algemeen in gebruik; van hier nog het bekende spreekwoord «de kerfstok is vol»; dat wilde ook toen zeggen, er moet afgerekend worden.

(1) Deszelfs rekening van 1530 werd hem per saldo betaald met «een oude pan en iij stuiv. daerbij.»

werk priken, welks schakering met het koperwerk een niet onbehagelijk gezigt opleverde. Deze kast was het sieraad van de keuken, de trots van de opperkeukenvoogdes; aan dezelve werd niets bespaard, het glad gewreven hout wedijverde in glans met het blankgeschuurde tin; voor het schoon houden werd mede eene post op rekening gebragt « om sand « en as in die koecken om mede te schuren. » — Zij verstrekten ook tot bergplaats voor de schotels, messen, tinnen lepels en verder keukengereedschap. Van tafellakens noch servetten tot keukengebruik, evenmin als van vorken, wordt in de rekening eenige melding gemaakt; trouwens deze waren destijds nog niet algemeen in zwang, doch er werden handdoeken gebruikt, die wellicht de servetten vervingen. Dezelve waren van linnen gemaakt, hetwelk 2 stuiv. de el kostte.

Niet zoo als in onze tegenwoordige keukens, waar eene fraai geschuurde pomp, rijk van koper en soms van marmer voorzien, een groot sieraad uitmaakt, prijkte daar dit onmisbaar werktuig; men kende dit toen nog niet, en eene put op het binnenhof, y, leverde het water, om hetwelk te putten in 1530 een nieuwe koperen akker werd gekocht. Het verdere keukengereedschap bestond uit ijzeren en aarden potten, pannen enz. even als bij ons. Houten emmers, met hoepen van koper of ijzer, dienden, zoowel om te melken als tot huisselijk gebruik. Blik was destijds onbekend of werd niet gebruikt, immers de manualen maken daarvan geen melding.

Behalve deze keuken voor het Convent vinden wij nog gewag gemaakt van eene kleinere tot der Abdis eigen gebruik ingerigt.

Van de keuken afstappende, zullen wij kortelijk het inwendige van het klooster beschouwen; doch ons, naar aanleiding van de rekeningen, de vermelding onthouden der geestelijke bepalingen, waaraan de kloosterlingen volgens de statuten der orde onderworpen waren, en die wellicht later

een niet onbelangrijk punt van behandeling kunnen opleveren.

Wij zullen een begin maken met de huishouding der jofferen (1).

Na de verrigting der geestelijke oefeningen, den kloosterlingen opgelegd, en die zij des voormiddags te vervullen hadden, zette men zich aan den arbeid; ieder vrouwelijk wezen, de dienstboden niet uitgezonderd, had in dien tijd het onmisbaar spinnewiel in eigendom, dat, even als thans de breikous, in ledige oogenblikken gebezigd werd. Het vlas, door de Abdis bezorgd, werd op des Convents landen aangekweekt, doch de opbrengst was iederen oogst niet toereikende, dewijl in dat zelfde jaar nog eene post voorkomt: «ghekoft vlas en daerom «gheg. ii gl. Holl. iii groit Holl.” Dit gesponnen zijnde, werd even als de wol, naar den wever gezonden om gerijd, geweven, gevold en gebleekt te worden; het linnen werd gebruikt voor slaaplakens, sloopen (oorcussen-blade), hembden enz.

De wollen lakenen werden gedeeltelijk gebruikt tot voederlaken; en blaauw geverwd dienden zij voor de kleeding der dienstboden, terwijl de Nonnen hare dekens zelve voerden; immers er werden 44 ellen «voeijer laken” aangekocht «tot «beddekleet” benevens blaauw, groen en wit naaigaren.

Nog komt in de rekening eene post voor «gheg. van xxxii $\frac{1}{2}$ «ellen volle laken te spyne, te weven en te wollen te samen «v gld. holl. myn v st.” waartoe de grondstof door de Abdis geleverd werd; in het jaar 1541 werd een half stuk «Amsterdam laicken aangekocht voir die jufvrouwen tot hopen,” dit kostte f 12-16 stuiv.

De verdere werkzaamheden bestonden in het borduren of

(1) Aldus worden de adellijke Jonkvrouwen of Nonnen in het algemeen genaamd; bij het opnemen en gedurende het proefjaar worden zij «kynder” genoemd. Zie Chron. van H. van Erp in *Matt h. Anal.* I. 123. 4o.

stikken van versierselen voor het altaar en de kerk, en wel-
ligt voor hare eigene wereldsche kleeding, die des namiddags
verwisseld werd tegen het geestelijk gewaad.

De jufvrouwen verzamelden zich tegen het middaguur in de
eetzaal, de reventer genaamd (1), om er het middagmaal te
nemen. Spaansche stoelen met zwarte lederen zittingen waren
om de zware eikenhouten tafels geplaatst, welke behoorlijk
gedekt waren met geblokt tafelgoed, cruisebeelt genaamd, hetwelk
de Abdis daarvoor liet weven; de aanzittende waren van dwals
of servetten van eene minder soort dezer stof voorzien. Het
eten werd in gewone tijden opgedischt in tinnen schotelen; ter-
wijl de borden (2) uit hetzelfde metaal bestonden; de drink-
vaten echter waren van glas, terwijl die der dienstboden uit
tin waren vervaardigd.

De achtermiddag en avond werden veelal besteed tot het af-
leggen van bezoeken; somtijds ook ontving men gasten in de
Abdij, of wel in het huis der Abdis binnen de stad.

De verlichting geschiedde met gewone smeerkaarsen, waartoe
de Abdis het vet der geslagte beesten gaf; in het jaar 1530
bedroeg dit smeer 1330 fl , waarvan 954 fl kaarsen geleverd
werden, blijvende nog 376 fl smeer onder den kaarsenmaker
berusten; dit zoogenaamde verwisselen kostte het Convent 15½
gld. In het jaar 1527 staan 3 soutvaten en 2 snuterkens in
rekening gebragt; toen reeds maakte men van dit laatste
werktuig gebruik.

De kaarsenmaker dreef ook handel in peper, zout, zeep,
mosterdzaad, teer enz.; immers hij leverde de Abdij jaarlijks
eenen goeden voorraad dezer onderscheidene artikelen.

In het Convent gebruikte men veel papier; 1½ riem voor

(1) Vid. Kilian in voce.

(2) »In 1568 gecoft een dozyn ronde tynne telyuren (tinnen
»borden) in het erfhuys van Mynhr. deken Witte Eng voor 3 gld.»

f 2-7- werden te gelijk gekocht. Bij wien dit echter gehaald en tot welk einde hetzelfde gebezigd werd, mogt ons, evenmin als de soort, uit de manualen blijken. Van andere schrijfbehoeften vonden wij niet anders aangeteekend, dan een schrijfboek gekocht bij den boekbinder.

Op hooge feestdagen en als er bezoek was, werd er waarschijnlijk waslicht ontstoken, dewijl eene post van 150 ~~fl~~ was-kaarsen niet alleen voor de dienst der kerk zullen aangekocht zijn. Ook had het Convent van sommigen zijner pachters eene bepaalde hoeveelheid was, ieder jaar bedongen.

De uitspanning der jofferen bestond in het wandelen in den ruimen hof, z. waarvan een gedeelte tot het aankweeken van bloemen was aangelegd; immers werden er bloemzaden en bollen gekocht, welke zonder twijfel tot dat einde gediend hebben.

De adellijke Abdij-bewoonsters schijnen ook het paardrijden te hebben beoefend; immers werden er onderscheidene rijzadels enz. vervaardigd en hersteld, en paarden waren er meer dan te veel voor het bouwwerk, in de stallen van de Abdij. De manualen maken nog melding van « eezel saedels », het is niet onwaarschijnlijk dat ook deze door de nonnen bereiden werden.

Van vaste geneeskundige hulp wordt in de rekeningen geen gewag gemaakt, slechts vinden wij in 1568 in uitgaaf gebragt: « Aan Mr. Gysbert betaelt 't meysterloen van des costers « been f 1-12- ».

Onder meer kleine uitstapjes reisde de vrouw met het Convent gewoonlijk eens in het jaar naar Meerloge (Merloch), eene groote boeren-hofstede met eene steenen kamer, twee bergen, bakhuis enz., en 73 morgen lands, gedeeltelijk onder Kamerijk en in het land van Woerden gelegen.

Dat dit eene belangrijke plaats moet geweest zijn, kan men daaruit afleiden, dat de bewoner 284 gld. aan pacht betaalde. Dit was een ware feestdag voor de kloosterlingen; in de ruime natuur mogten zij de onbeperkte vrijheid genieten, die

de welvoegelijkheid, aan haren stand verbonden, haar in de Abdij niet toeliet.

Men droeg wel zorg een half aam en 2 taken wijn mede te nemen, welke echter niet toereikende waren om van Meerloge naar Woerden terug te reizen, want op dit kleine togkje werden nog 6 kwarters gekocht en gedronken. Te Woerden tafelden de dames bij den Secretaris, en eenen speelman, die over den disch met zijn liefelijk snarenspeel haar verlustigde, werd 14 stuivers geschonken.

Op Meerloge werd tot « bellecier, (belle chère) voor die bode, en daar myn vrouw sliep” f 4- gegeven; de kinderen van den Secretaris kregen f 4-4 en hij zelve f 8-10 voor de vertering. Slechts een gedeelte der jufvrouwen nam deel aan dit uitstapje, hetwelk onder geleide van den Rentmeester plaats had.

De jufvrouwen die in de Abdij terugbleven onder het opzigt van de Priorin hielden daar mede goede sier, en om deze bij de terugkomst te vervrolijken, bragt men muzikanten mede; immers luidt de rekening: « Die speelluyde, voor die « jonge jofferen ende bode, die wy mede brachte f 3,-”; denzelfden avond onthaalde de Abdis het geheele Convent op wijn; er werden nog 30 quarten gedronken (1).

Wij beloofden vroeger op het personeel, hetwelk de Abdij bewoonde, te zullen terug komen; hiertoe biedt zich thans de gelegenheid aan, bij de vermelding van de proven « die men « den jofferen jaerlix ministreert.” Deze proven werden uit de inkomsten des Convents betaald; de uitdeelingen waren afhankelijk van de voor- of nadeelige jaren, van het geringere of grootere getal jufvrouwen, die den sluier aannamen of overleden, van de makingen aan het Convent, enz. In oorlogstijden, als b. v. in het onstuimige jaar 1528, hadden in het geheel geene uitdeelingen plaats, immers wordt daarvan in de rekening geene melding gemaakt; in 1531 geschiedde dit

(1) Manuaal 1568.

zevenmaal, in 1540 acht malen, door eene making van de overledene priorin jufvrouw van Everdinghen, en in 1558, werden 16 proves gedeeld, veroorzaakt door het verminderde getal jufvrouwen, hetwelk in 1551 tot 33 gestegen was, en in 1568 uit slechts 13 en 17 bestond, terwijl de Abdis zelve zegt, na vermelding der 10 voorafgaande uitdeelingen « dese v. volgende terminen en syn voertyts niet gegeven « dan alleen nu by myne vrou inder tyt, » hetwelk eene zelfvoldoening voor de gehoudene administratie aanduidt. Nimmer werden er zoo vele wijnuitdeelingen gedaan als in dit jaar, en uit het getal der jufvrouwen-dienstmaagden, hetwelk het dubbelde van eertijds bedroeg, zoude men moeten opmaken, dat de Abdij in dezen tijd in grooteren welvaart verkeerde, dan vroeger. De gewone prove bedroeg 32 stuivers; onder de laatstvermelde echter bevonden er zich van f 3- en behalve deze nog eene van 8 stuivers « voer de jofferen spelden. » De Abdis kreeg gewoonlijk eene dubbelde, de priorin $1\frac{1}{2}$, en die « kynder » of jufvrouwen, welke het proefjaar nog niet hadden volbragt, de helft; even zoo ging het met de uitdeeling van wijn enz.

De gewone uitdeelingen hadden plaats op:

St. Petri ad Cathedram. 22 Februarij.

Paesavond, de dag voor Paschen.

St. Jansmis.

Kermis-avond.

Maria-geboorte.

Martini en

Kersmis.

Er waren zoo als wij reeds vermeld hebben, in 1551 met de Abdis 33 jufvrouwen in het Convent, waarvan eene de post van Priorin bekleedde, welke waardigheid op die der Abdis volgde; andere bekleedden de ambten van kosterin, kapellaerster, kelderbewaerster enz.; ook aan deze betrekkingen waren nog zekere voorregten verbonden, omtrent welke wij hier niet

verder zullen uitweiden, als tot het geestelijk gedeelte behorende.

De vrouwelijke dienstboden bestonden in, eene kamerjufvrouw, genaamd: « der vrouwen dienstjoffer », benevens eene maagd, beide uitsluitend ter bediening van de Abdis bestemd, welk personeel in 1568 met éenen knecht vermeerderd werd. Eene maagd voor de Priorin, vier maagden ter bediening der jufvrouwen in het Convent, welke in 1531 dus vermeld worden: van Renes, van Grevenbroeck, van Nyevelt en van Everdinge. Deze dienstmeiden werden uit des Convents kas bezoldigd (1).

De keuken werd bediend door eene opper- en eene onderkeukenmeid, benevens eenen keukenjongen, in 1527, onderkok genaamd, die boven zijn loon nog f 2-5 voor het slagten der koebeesten ontving. Aan het bouwhuis waren verbonden, de bouwmeester, vier vaste bouwknechten, een over- en onder-ploeger, een over- en onderdrever, een zomerherder, een muelen-jonghe, (jongen, die het paard in den rosmolen dreef), ons jonge verkens hardt (varkensdrijver), en een speckmeister, die de spekslagerij van het klooster bestuurde; voorts eene bouwmoeder, elders melkmoeder genaamd, vier dienstmeiden, eene marktmoeder en eene marktmeid; verder was er nog eene moeder « die ons huis in de stad bewaart. » In

(1) 37 jaren later, worden de vrouwelijke dienstboden der nonnen aldus opgegeven :

Koninx	maecht.
Ratyngghens	—
Sulens	—
Gendts	—
Vuerns	—
Boekhorst	—
Tienhovens	—
Wael	—
Gaelens	—

het brouwhuis was een brouwer en onderbrouwer voor vast werkzaam; alsmede worden een boven- en onderbakker in het bakhuis in 1527 vermeld.

Aan de dienst van de kerk waren voor vast aan de Abdij verbonden: een biechtvader, kapellaan, (1) organist en kerkmoeder (2), terwijl er van tijd tot tijd door andere geestelijken gepredikt werd, die daarvoor eene « heusheydt » ontvingen. Verder was er een Rentmeester, een Pander, en een voorspraak (advocaat), welke laatste, een regtsgeleerde, des Convents belangen verdedigde; (3) deze drie wereldlijke personen waren buiten de Abdij gehuisvest. De overige bedienden in het Convent bestonden in den poortier en den « sluter », welke laatste met het sluiten der hekken enz. belast was.

De loonen door de Abdij betaald, waren schijnbaar in vergelijking van de tegenwoordige, zeer gering; men moet echter nimmer uit het oog verliezen, dat het geld in vroeger tijd, juist zoo veel waarde meer had, als men er destijds voor konde koopen. Onder de rubriek « bodeloorn » worden dezelve aldus opgegeven:

De Priester of Biechtvader « heer Claes is syn loon ver- « schenen martyni A°. xxx en dat byn ic (de Abdis) hem « schuldich xx gld. holl.”	f 20,—.
Van het Convent.	« 7,10.
Van die vicary.	« 7,—.

(1) In 1541 wordt een » overste Capelaen Meester Adriaen » en een Kapelaan » Heer Berndt » genaamd, behalve » Heer Jan » van Hasselt » Biechtvader, vermeld.

(2) » It. gheg. dye kerckmoeder van dye bichtvaders bed te maken, op koersavont xii st. holl.” Manuaal 1528.

(3) In 1568 was Mr. Floris Thin, later zeer beroemd, zoo in de Spaansche onlusten als onder Leicester, advocaat van de Abdij. Merkwaardig is het, dat hij, bij Raadsbesluit, in 1581 mede gecommitteerd werd tot het afbreken van het Convent. Zie Raads dagel. boek, 5 Julij van dat jaar.

Van twee ambochten.	α	3,—.
Van de kosterij.	α	2,10.

Dus in alles. f 40,—.

De Kapellaan had in het geheel slechts 21 gulden; hem was ook opgedragen de klok te stellen, waarvoor hij eene gulden in het jaar ontving.

Des Rentmeesters gagie bedroeg jaarlijks f 160, behalve het grosseren en maken der rekening, waarvoor hem f 14, en voor een paar laarsen f 3 te goed gedaan werd.

De bouwmeester kreeg jaarlijks tot loon f 13,10, en zijne knechts van f 8 tot f 11: deze laatsten ontvingen boven dit loon nog 10 stuiv. voor 2 paar schoenen, sommigen een wambuis en hosen (1). De bouw- of melkmoeder, was gehuurd om f 10, twee hembden en twee schorteldoeken.

De overige dienstmaagden ontvingen voor loon, van f 4 tot f 7, behalve eenige paren schoenen, schorteldoeken, somtijds hembden, ook laken enz.

Tweemaal 's jaars werden aan alle bedienden fooijen (heusheden) uitgedeeld, en wel op de kermis (2), welke in de Abdij, des Maandags na Paschen, plaats had, alsmede met Kersmis. Van den Biechtvader tot de geringste bediende, zelfs de jufvrouwen welke eereambten bekleedden, deelden hierin, als ook de poortiers aan de Wittevrouwen- en Tollesteeg-poorten, der stads hooge-

(1) In de rekening van 1568 staat wegens de kleeding in uitgaaf gebragt:

» Voir die merktjonge gecoft 14 el swert laken, die el xxv st.

Tot mouwen in syn wambuis 2 vellen (zeemleer) om xii st.

Een el kanefas xi st.

Jellis iii vellen tot een broeck.

(2) De jufvrouwen werden dezen dag op hoenderen onthaald, welke in de rekening bekend zijn onder de benaming » van kermis » hoen” à 2 st. Soms werden er, in plaats van deze, ganzen gekocht.

en lage dienaars, trompers of speelluiden, de bode van den hove, de buren buiten de Wittevrouwen-poort enz.

Dit gebruik is tot op onzen tijd bewaard gebleven, met het onderscheid dat de Utrechtsche kermis en het nieuwe jaar, thans de voornoemde tijdperken hebben vervangen.

Hoewel deze adellijke dames op eenen luisterrijken voet leefden, oefenden zij te gelijker tijd vele werken van liefdadigheid. Uit het artikel Aelmissen zullen wij eenige voorbeelden aanhalen.

49 mudden rog voor behoeftigen.

De bagijnen van Breda tot haar timmerwerk.

De bekeerde zusteren.

Een arm man een mud wijt, en op St. Stevensdag en op Witte Donderdag om Godswil aalmoesen uitgedeeld, waarvan de behoeftigen buiten Wittevrouwen ruimschoots hun aandeel ontvingen.

Onderscheidene stukken linnen werden er gemaakt en aangekocht tot hemden en slaaplakens voor arme lieden.

Onder de rubriek van gratuiteyten vinden wij nog:

Doen heffen aen die Bilt een schamel kynt, gegeven 25 st.

Noch achter St. Jacob doen heffen een kynt, gegeven 25 st.

Doen heffen Jan Antonisz. kyndt, gegeven f 4-16.

Door begeerte myns genadige h. van Utrecht doen heffen een kynt van 4 jaren, geg. f 3-12.

Gegh. den kanselar van myn g. h. van Utrecht eyn fluey w. (Fluweel) wamboeys voir xiii gl. te Delf (gekocht) A°. XVIII.

Tot soeer (voeder) laken, af te werke xvii st. vii $\frac{1}{2}$ wit.

Gegh. om honych tot die heren koeke 25 st. 9 wyt.

Pouwels van Woerde geschenkt een vengsterglas 24 st. enz.

Het geschiedkundig gedeelte zal in een volgend nummer worden opgenomen.

GESCHIEDKUNDIGE BIJZONDERHEDEN.

W A T E R S N O O D.

Op den H dertienavond 1523, des morgens te 5 uren brak de Lekdijk door in Schalkwijk aan de heule, waardoor dit dorp, benevens Houten, Jutphaas, de Vaart, Gallekop, Gerwerskop en een gedeelte van Holland tot aan Leiden toe, onder water liep. — De Schalkwijksche wetering was bijna geheel met zand gestopt, en al het gezaaide graan spoelde weg; een geheel huis werd door het geweld des waters weggevoerd, waarin een man, vrouw en vijf kinderen zich bevonden, welke allen eene prooi der golven werden. Men kan de aanmerkelijke schade, hierdoor aan de dijken veroorzaakt, eenigzins afmeten, daar er een omslag van 6 stuivers op ieder morgen land gelegd werd tot herstel der waterkeeringen. — V. Erp, Chron. in Matth. Anal. T. 1. p. 100.

W E L D A D I G H E I D.

Den 13 November 1747 deed de Heer W. Kock, brouwer in de brouwerij den Boog alhier, volgens jaarlijksche gewoonte, tien ossen van eene ongemeene grootte en zwaarte slagten, die allen op zijn eigen land geweid, en door dien Heer geschikt waren, om één aan het Roomsche Catholijk

kinderhuis geschonken, en de overige 9 gezouten en gezoden onder de armen en behoeftigen dezer Stad, gedurende den winter, uitgedeeld te worden; zijnde het zeer aanmerkelijk dat de gemelde ossen bij de toen heerschende sterfte onder het Rundvee (1), gansch frisch en onbesmet bij den anderen gebleven zijn.

Item 26 dage in augusto 1443 gezent mit brieven t'utrecht an Gerrit van Vruethen den bussemeester, roerende dat hij sonder vertreke quame in den hage, overmits dat die Coning van Engeland zinen sendbode in den hage gesent hadde om mit den voornoemde Gerrit alrehande donrebussen tot den Coninx behoef te maken.

Grafelijke rekening van 23 Aug. 1443—1444,
art. bodelonen, p. 99, Rijks Archief, 's
Gravenhage.

Item op ten ander dach in 7er enen brief gezent uten briel tot leijderdam an heer willem van ijzendoorn, roerende van dat men hier verstande hadde, dat die van Utrecht die leck overbrugden bij Vianen.

Grafelijke rekening Florens van den Abeele,
Thresorier, Rijks Archief, 's Gravenhage.

(1) Volgens overgeleverde lijsten aan de Staten der Provincie, is gebleken dat in de jaren 1744, 1745 en 1746 aan de besmettelijke ziekte gestorven zijn 33664 Runderen van drie jaren en daarboven, behalven het vee beneden dezen ouderdom; deze ziekte duurde in 1747 en 1748 nog met gelijke woede voort. Ned. Jaarb.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand DECEMBER 1839,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

'S RIJKS VEE-ARTSNIJSCHOOL
TE UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAK

P. J. J. DE FREMERIJ.

(NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9. des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.)

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDHE. 's MIDD. 12 UREN.
	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	757	757	758	758	46	75	6	27	N. W.	Helder.
2	758	758	759	761	46	4	2	18	N.	Betrokken.
3	763	764	764	764	1	19	16	04	N. O.	idem.
4	761	760	759	759	-14	-02	04	-06	idem.	Bewolkt.
5	763	764	764	767	-9	-13	02	18	N.	Helder.
6	769	772	772	772	28	36	3	18	N. O.	Betrokken.
7	773	774	773	772	-23	27	24	-05	Z. W.	Helder.
8	769	767	766	763	-14	-02	-01	-1	O.	Bewolkt.
9	761	760	759	758	-26	-01	-05	-16	idem.	Betrokken.
10	756	756	756	757	-12	25	2	34	idem.	idem.
11	757	757	755	755	44	35	4	32	idem.	Helder.
12	753	752	750	749	58	62	56	38	Z. O.	Bewolkt.
13	750	750	750	751	35	56	49	35	idem.	Betrokken.
14	750	750	750	750	24	64	64	32	Z.	idem.
15	754	754	755	752	4	62	5	45	O.	idem.
16	752	756	758	763	24	23	22	06	idem.	idem.

D A T U M.	BAROMETER IN MILLIMETERS.			THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UUR.	WEERSGESTELDHE. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	
17	766	766	767	766	1	26	29	12	O. Betrokken.
18	760	758	756	754	-16	0	02	0	N. o. idem.
19	754	754	754	753	0	0	12	4	idem. idem.
20	751	750	749	749	27	86	94	92	Z. Regenachtig.
21	753	753	753	753	7	102	94	72	W. Bewolkt.
22	751	753	753	753	86	93	96	10	idem. Regenachtig.
23	753	753	753	753	109	11	10	104	idem. idem.
24	751	750	749	751	126	122	152	92	N. O. Betrokken.
25	753	753	753	753	27	78	79	8	N. W. Regenachtig.
26	759	758	756	752	28	5	48	46	N. Betrokken.
27	749	748	749	751	102	116	106	10	N. W. Regenachtig.
28	754	756	758	760	48	47	52	4	idem. Betrokken.
29	767	768	770	772	38	58	53	26	N. Bewolkt.
30	774	774	774	773	16	5	52	08	idem. idem.
31	768	768	764	762	19	28	32	29	idem. Betrokken.
GEMIDDELDE WAARNEMING									
1	763	763	763	763	02	19	17	08	Van den 1st. tot den 11e.
2	7547	7547	7544	754	26	42	41	37	— — 11e. — — 21e
3	7576	7575	7585	7579	65	78	76	6	— — 21st. — — 31st
	7584	7584	7586	7584	51	56	54	35	

1 's avonds mistig.

3 's nachts sneeuw.

12 's avonds regen.

22 's avonds regen.

23 's avonds regen.

24 's morgens en 's avonds regen.

25 's morgens regen.

26 's avonds regen.

27 's nachts regen.

28 's nachts regen.

31 's morgens vroeg regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7584, Thermometer 59.

Algemeen Gemiddelde Berekening over het jaar 1859. Barometer 76163,
Thermometer 978.

December 1839.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT**

	GEBORENEN.										Huwelijken Trotscheidingen	Over	
	Getal		waaronder :						LEDENEN				
			Onechte.	Tweel.		Doodgeb.							
M.	V.	M.	V.			M.	V.	M.	V.	M.	V.		
UTRECHT.	74	83	7	8	6	4	2	17	0	65	53		
AMERSFOORT.	24	20	3	2	0	3	2	7	0	13	12		
RHENEN.	6	6	0	0	0	0	0	1	0	4	3		
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	1	2	0	0	0	0	0	1	0	3	1		
MONTFOORT.	3	5	0	0	0	1	0	0	0	2	5		
IJSSELSTEIN	8	7	0	0	0	0	1	4	0	6	3		

STAND DES WATERS.

te VREESWIJK in de Rivier de Lek.

	onder Nulpeil.
1 December 1839.	5 el 00 dm.
15 —————	5 — 00 —
31 —————	2 — 34 —

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, ENZ., IN DE STAD UTRECHT, OVER
DEN JARE 1839.**

GEBORENEN.				ONDER WELK GETAL BEGR- PEN ZIJN.		GE- TROUW- DEN.		OVERLEDENEN.				
MAANDEN.	GESLACHT.		TOTAAL.	Tweelingen.	ONECHTE.		Getal Paren.	GESLACHT.		Doodgeboren.	M. V.	TOTAAL.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.			Zonen.	Dochteren.		Mannelijk.	Vrouwelijk.			
JANUARIJ.	71	80	151	1	11	8	28	55	57	1	4	117
FEBRUARIJ.	66	71	137	1	4	6	22	51	51	4	6	112
MAART.	84	65	149	1	8	5	13	64	69	1	3	137
APRIL.	65	79	144	2	4	5	27	68	50	9	1	128
MEI.	62	72	134	3	4	8	62	60	51	4	3	118
JUNIJ.	63	57	120	1	7	4	19	66	52	5	1	124
JULIJ.	65	56	121	2	5	3	45	59	37	3	»	99
AUGUSTUS.	59	59	118	1	10	6	32	56	50	2	3	111
SEPTEMBER.	59	53	112	1	6	6	19	48	40	7	2	97
OCTOBER.	73	64	137	2	8	6	31	50	41	3	4	98
NOVEMBER.	72	76	148	»	6	5	44	58	51	»	2	111
DECEMBER.	74	83	157	6	7	8	17	65	53	4	2	124
Totaal. . .	813	815	1628	21	80	70	359	700	602	43	31	1376

Mei 1 Echtscheiding.

October 1 dito

2

Het getal Militairen , in 's Rijks Hospitaal Overleden , bedraagt. 57.

Ingekome Certificaten van Personen te Utrecht woonachtig ,
elders Overleden , en alhier ingeschreven 33.

Het getal der Geborenen is minder geweest dan in het vorige
jaar 118.

Dat der Overledenen is minder geweest 68.

Het getal der Huwelijken is minder geweest 38.

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1839.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		TOTAAL.		TOTAAL GEMIDDELDE.	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.
JANUARIJ.	1	4	6	5	10	9	5	3	8	3	4	4	6	9	3	4	5	5	2	5	5	8	»	1	55	57	112	
FEBRUARIJ.	4	6	10	7	6	15	4	3	4	2	1	4	5	1	2	6	6	3	5	2	3	2	»	51	51	102		
MAART.	1	3	14	16	15	13	2	2	4	5	»	1	7	3	4	5	4	8	4	7	4	6	2	64	69	133		
APRIL.	9	1	20	8	10	10	6	4	7	2	1	1	4	4	2	4	3	5	3	7	3	»	»	68	50	118		
MEL.	4	3	14	11	11	8	3	1	10	5	3	2	6	3	1	4	2	4	4	3	7	»	2	60	51	111		
JUNIJ.	5	1	20	10	16	13	2	6	4	5	3	2	3	2	1	4	2	6	3	4	3	4	1	66	52	118		
JULIJ.	3	»	20	12	11	10	2	»	5	3	4	3	2	1	6	»	2	4	4	4	»	1	»	59	37	96		
AUGUSTUS.	2	3	14	10	9	7	7	6	8	3	5	4	1	1	2	4	4	5	1	5	3	2	»	56	50	106		
SEPTEMBER.	7	2	12	10	10	8	2	»	2	1	»	1	1	5	4	4	6	4	4	2	3	3	»	48	40	88		
OCTOBER.	3	4	9	12	10	5	3	4	5	2	2	2	3	1	4	2	2	1	7	5	4	2	1	50	41	91		
NOVEMBER.	»	2	9	12	13	6	3	1	8	7	6	2	2	2	6	2	5	4	5	7	4	4	1	2	58	51	109	
DECEMBER.	4	2	18	10	12	8	3	4	5	4	»	»	3	5	4	2	1	6	4	6	7	6	1	»	65	53	118	
	43	31	166	123	133	112	43	34	72	42	30	26	43	32	38	39	46	52	45	55	36	48	5	8	700	602	1302	

ZIEKTEN OF TOEVALLLEN

DER

OVERLEDENEN,

Gedurende het jaar 1839.

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Doodgeboren.	5	10	4	10	7	6	3	5	9	7	2	6	74
Verval van Krachten. . .	25	19	28	20	20	18	14	14	16	15	14	19	222
Longtering.	19	31	24	19	25	33	18	35	15	16	14	17	266
Stuipen.	11	16	23	22	23	22	23	13	13	14	16	13	214
Gevolgen van het Zuur. .	1	»	4	2	»	4	5	4	3	2	3	5	33
Algemeene Waterzucht. .	7	2	6	5	2	4	4	5	3	3	14	2	57
Beroerte.	3	»	2	3	1	2	2	1	»	7	2	3	26
Gevolgen van Tandenkrijg.	3	2	2	3	1	6	4	2	4	2	3	6	38
Aanhoudende Koortsen. .	8	2	9	6	8	7	6	11	6	4	9	9	85
Beenbederf.	1	»	»	2	»	»	»	1	»	»	1	»	5
Borstwaterzucht.	3	4	2	1	1	1	1	»	»	1	»	»	14
Longontsteking.	3	3	3	1	3	2	»	2	»	4	3	5	29
Keelontsteking.	2	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	1	5
Aderontsteking.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Klierziekte.	1	1	1	3	»	»	»	4	3	2	»	2	17
Koud Vuur.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	3
Rheumatismus.	1	»	»	1	»	»	»	»	»	1	»	»	3
Beklemde Breuk.	1	»	1	2	2	1	»	»	»	»	»	»	7
Gevolgen der Kraam. . .	3	»	»	»	»	»	»	1	2	1	1	1	9
Hersenvlies Ontsteking. .	2	»	»	1	»	1	2	2	»	»	1	2	11
Bloedspuwing.	1	1	1	3	2	»	»	»	»	»	1	»	9
Groote Verzwering. . .	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Hartontsteking.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	2
Vlekziekte.	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Buikvliesontsteking. . .	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Langdurige Luchtpijpsonts.	7	5	13	2	7	2	4	1	6	8	13	17	85
Gevolgen der Koude. . .	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Bloedstorting.	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2
Subiet Overleden. . . .	»	1	»	1	1	»	»	»	»	»	4	1	8
Hoofdroos.	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Hoofdwond.	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	2
Zenuw Toevallen. . . .	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Verdronken.	»	»	2	1	2	»	»	»	1	1	1	1	9
Gevolgen van Branden. .	»	»	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Kanker.	»	»	»	3	»	»	»	»	1	»	»	»	4
Darmontsteking.	»	»	»	3	1	4	3	»	2	1	4	2	20
Transport.	112	102	133	115	106	114	90	102	84	89	107	115	1260

BENAMING DER ZIEKTE	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Juni.	Juli.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Transport.	112	102	133	115	106	114	90	102	84	89	107	115	1269
Langdurige Leverontstek.	»	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	2
Kinderziekte.	»	»	»	1	2	1	2	»	»	»	»	»	6
Engelscheziekte.	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Mazelen.	»	»	»	»	1	2	1	»	1	1	1	1	8
Onbekend.	»	»	»	»	1	0	»	»	»	»	»	»	1
Kinkhoest.	»	»	»	»	1	0	1	»	»	»	»	»	2
Gevolgen v. d. Dauwurm.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1
Hoofdwatersucht.	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	2
Gevolgen van een Val. . .	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	1
Ontstek. der Mondholte. .	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	1
Ontsteking der Nieren. . .	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	2
Gevolgen van Beenbreuk.	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	2
Luchtpijpsontsteking. . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	2
Zelfmoord.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1
Gevolgen eener Fistel. . .	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1
Totaal.	112	102	133	118	111	118	96	106	83	91	109	118	1302

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN
ENZ., IN DE STEDEN DER PROVINCIE, OVER DEN JARE 1859.

STEDEN.	GEBORENEN.									ECHTSCHIEDING.	Over- ledenen.		
	GETAL.	Waaronder											
		Onechte.	Tweelingen.	Doodgeboren.	HUWELIJKEN.								
	M.	V.	T.	M.	V.		M.	V.			M.	V.	T.
AMERSFOORT.	236	230	466	16	18	4	17	14	83	»	160	166	326
WIJK BIJ DUURSTED.	38	36	74	»	»	1	1	»	17	1	34	26	60
RHENEN..	60	58	113	3	1	»	5	3	27	»	26	25	51
MONTFOORT	36	37	73	3	2	»	1	2	15	»	26	30	56
IJSSELSTEIN.. . . .	75	60	135	»	3	3	5	1	20	»	49	36	85

NAAMLIJST

DER

GEBORENEN, GEHUWDEN

EN

OVERLEDENEN,

BINNEN

UTRECHT,

EN DESZEELFS VOORSTEDEN,

VOLGENS DE DAARVAN, BIJ DEN BURGERLIJKEN
STAND, GEDANE AANGIFTEN:

BEVEYENS EENE

LIJST DER VERKOCHTE HUIZEN, LANDERIJEN, HOFSTE-
DEN, LUSTPLAATSEN ENZ. IN HET JAAR

1839.

TE UTRECHT,

BIJ N. VAN DER MONDE.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1839.

GEBORENEN.

den 1 Januarij.

Willem, Z. van Jan Nicolaas
Schaad.

den 2 Januarij.

Jan Philip, Z. van Jan Bieger.
Catharina Johanna, D. van Jo-
hannes Jacobus Elling.

Hendrica, D. van Abraham Bud-
dingh.

Arie, Z. van Jacobus de Bruijn.

Adrianus, Z. van Johannes van
den Brock.

den 3 Januarij.

Gerarda, D. van Jan Joseph Justus
de Heij.

Johannes Hendricus, Z. van Jo-
hannes Hendricus van der
Vooren.

Wilhelmina, D. van Christiaan
Wintershoven.

Hendrika Wilhelmina, D. van
Cornelis Vendrik.

Johanna Wilhelmina, D. van
Gerrit Johan van Mansvelt.

den 4 Januarij.

Hendrica, D. van Johannes Na-
huizen.

Margaretha, D. van Martinus
Johannes Lina.

Gerrit, Z. van Adrianus Agter-
berz.

Arnoldus Cornelis, Z. van Arnoldus
Limbeek.

den 5 Januarij.

Adolph Julius Robert, Z. van
Adolph Julius Robert Natan.

Gerritje, D. van Hendrik van
der Hammen.

Johanna Catharina, D. van Fre-
dericus Jacobus Grimalik-
huijzen.

Jacobus Gerardus, Z. van Jacobus
Johannes Cornelis Mastwijk.

Geertruij, D. van Joannes Heunk.

Jan Dirk, Z. van Hendrikus
Hulsebos.

Maria Dorothea, D. van Willem
Jan de Meij.

den 7 Januarij.

Pieter Johannes, Z. van Coenraad
Ferdinant Everaars.

Dirk Stephanus, Z. van Johannes
Gaijns.

Dina Wilhelmina, D. van Dirk
Johannes ten Pierik.

Jan Jerfaas, Z. van Harmannus
Barnardus Oderon.

den 8 Januarij.

Christiaan Marinus, Z. van Jo-
hannes Cornelis Woudenberg.

Jacoba Paulina, D. van Johannes
Ignatius de Bie.

Nicolaas, Z. van Gerrit Pieter
van Laaren.

Catharina Gerarda, D. van Hendrik Jan Meppelink.

Wilhelmina Anthonia, D. van
Gerrit Frans van Reenen.

Willem Gregorius, Z. van Gregorius van Schaik.

Hendrik, Z. van Jacobus Anthonie
van Asch.

Johanna, D. van Jacobus Fierst
van Wijnandsbergen.

Johanna Hendrica, D. van Jacobus
Johannes van den Berg.

Cornelis Eliza Anne, Z. van Jacob
François van Hoogstraten.

Jacobus Carolinus, Z. van Daniel
van Vleuten.

den 9 Januarij.

Petronella Jacoba, D. van Hendrik
van Soest.

Marie Madeleine, D. van Hendrik
Johannes Testas.

Maria Petronella, D. van Pierre
Luderus.

Hanna, D. van Matthijs Johannes
Schipper.

Maria, D. van Jacobus de Jong.

den 10 Januarij.

Johanna Gijsberta Carolina, D.
van Karel Evertsen.

Hendrica Wilhelmina Jacoba, D.
van Willem van Doorn.

Nicolaas, Z. van Jan Joseph Justus
van Luin.

Johanna Catharina, D. van Lambertus
Cornelis Brom.

den 11 Januarij.

Maria, D. van Peter van der Steen.

Elisabeth, D. van Johannes de Rijk.
Christina Johanna, D. van Cornelis
den Osch.

Anna Petronella, D. van Willem
de Graaf.

Jacoba Johanna, D. van Johan
Cornelis Huttiens.

Izaak Gompers, Z. van Gompers
de Jong.

den 12 Januarij.

Cornelis, Z. van Jacobus Broek-
huizen.

Jan Dirk, Z. van Eliza Willem
van Galen.

Cornelia, D. van Martinus van
der Heijden.

Wilhelmina, D. van Hermanus
Hooglander.

Theodorus Anthonie, Z. van Theo-
dorus Bernardus Hendrikus Fil-
mich.

Pieter Johannes, Z. van Pieter
Johannes van Groot-Batavé.

Wilhelmus Bernardus Petrus, Z.
van Bernardus Witkamp.

Joanna Martina, D. van Gerardus
Ludovicus Keultjes.

den 14 Januarij.

Anthonius, Z. v. Anthonius van Dijn.

Anna Cornelia, D. van Jan
Verburgh.

Maria, D. van Paulus Laurens
Hessing.

Cornelia Wilhelmina, D. van An-
thonie Willem Schok.

Maria Theresia, D. van Hendrik
Guler.

Helena Jacoba, D. van Jacobus
Bakker.

Joanna, D. van Adrianus Vivien.
Willem, Z. van Willem Smorenburg.

Anthonia Clasina, D. van Anthonie Duijveman.

den 15 Januarij.

Hermanus, Z. van Matthijs Willemse.

Rijntje Clasina, D. van Pieter Mulder.

Johanna, D. van Johannes Hendricus Molenbeek.

den 16 Januarij.

Arie, Z. van Albertus Verkerk.

den 17 Januarij.

Johannes Carel, Z. van Pieter Dirk Christiaan Luca.

Anton, Z. van Johannes Martinus Burgers.

Hendrik, Z. van Hendrik Hoevers.

Wilhelm Antoon Bernard, Z. van Johannes Albertus Hagen.

Alida, D. van Cornelis van der Steen.

Cornelia Johanna Helena Lambert, D. van Jacobus van Nieuwkasteel.

den 18 Januarij.

Johanna Elisabeth, D. van Gerrit Gijsen.

Wernard Bernardus, Z. van Bernardus Wernard van Deventer.

Johannes Anthonius, Z. van Petrus Hattink.

Hester, D. van Jacob Meijer van Minden.

den 19 Januarij.

Wilhelmina Frederica Sophia, D. van Daniel Correljé.

Jacob, Z. van Jelle Mars.

Margaretha, D. van Albertus van Staveren.

den 21 Januarij.

Susanna Everdina, D. van Willem Koenen.

Johannes, Z. van Teunis Ruijs.

Gerrit, Z. van Johannes Brands.

Maria, D. van Willem de Vos.

Jan Hendrik, Z. van Johann Bernhard Wilhelm Fleege.

Antonius Johannes, Z. van Johannes van Munster.

Willem Jacob, Z. van Willem Jacob van der Maal.

Gerarda Anna Paulona, D. van Anthonie van Veen.

den 22 Januarij.

Willem Frederik, Z. van Andries Rijnhart.

Pieter, Z. van Wouter van Niepoort.

Wijnand, Z. van Pieter van Veen.

Catharina, D. van Willem Barend Brouwer.

Jannigje, D. van Johannes van Beest.

den 23 Januarij.

Johannes, Z. van Cornelis de Rijk.

Gerardus, Z. van Jacobus van der Linden.

Petrus Johannes en Maria Cornelia, Z. en D. van Cornelis van Scherpenzeel.

den 24 Januarij.

Jean Louis, Z. van Jean Louis Bernhardt.

Jacobus, Z. van Jacobus Brouwer.

den 25 Januarij.

Arnoldina Maria Louisa, D. van
Petrus Theodorus van Nimwegen.

Joseph Johannes, Z. van Johannes
Eckker Porton.

Johannes, Z. van Hendrik Willem
Adelaar.

Henrietta Elisabeth, D. van Her-
man August Hollermann.

Willem Johannes Stephanus, Z.
van Jacobus Bresser.

den 26 Januarij.

Johanna Geertruida, D. van
Franciscus van den Broek.

Maria, D. van Gerrit Kinnegin.

Gerarda, D. van Nicolaas de Brons.

Petronella Johanna Alida, D. van
Johannes Straus.

Jacoba, D. van Albertus Cousijnse.

Maria Gertrudis, D. van Henrius
Joannes Brom.

den 28 Januarij.

Jacoba Wilhelmina, D. van Ja-
cobus Tijsseling.

Hendricus Renardus, Z. van Mat-
thijs Nicolaas Schroders.

Johannes George Petrus, Z. van
Jan van Groeningen.

Jacobus, Z. van Jan Standaard

den 29 Januarij.

Johannes, Z. van Peter Verheul.

Cornelis Theodoor, Z. van Jan
Hendrik Koelman.

Johannes, Z. van Zeger van
Cuijlenburg.

Theodora Martina, D. van Wil-
helmus Maarschalkerweerd.

Maria Gosina, D. van Wilhelmus
Johannes Knaake.

Gerard, Z. van Otto Lodder.

den 30 Januarij.

Cornelia, D. van Klaas de Jong.

Philippus Carel, Z. van Philippus
Carel Rakké.

den 31 Januarij.

Charlotta Louisa Maria, D. van
Abraham Josephus Kolster.

Bernardina Helena, D. van An-
thonie de Groot.

Cornelia, D. van Joannes Bröere.

Anna Elisabeth, D. van Weijnand
Wolsing.

GEBORENEN 151, waaronder 19 Onachten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 2 Januarij.

Jacobus Laurentius van Schaaijk
en Wilhelmina Makee.

Cornelis Antonij Dreux en Johanna Nasiman.

Jan Pompies en Martina Blom.

Hendrik George Kleine, wedu-
wenaar en Aaltje van Dorssen.

den 3 Januarij.

Floris Abraham Vaillant en Antoinetta Maria Smits.

den 9 Januarij.

Gerrit Spekschoor, weduwenaar
en Helena Clarenbeek.

Jan Jacobs en Catharina Christina
Pordon.

Abraham Cornelis Vorster en
Anna Maria Abels.

Albertus van Wijk en Adriana
van der Gang.

Adrianus Franciscus Roomer en
Marijtje van Zoen.

den 16 Januarij.

Dirk de Ruijter en Johanna Kok.

Joannes Hubertus van der Roest,
weduwenaar en Maria Boerda,
weduwe.

Jan Gerrit Vrees en Gijsberta
Catharina Insi.

Gerardus Maarschalkwerd, we-
duwenaar en Antonia Nuij.

Klaas van Veldhuijzen en Catha-
rina Helena Phaft.

Klaas van den Broek en Maria
Engberts.

den 23 Januarij.

Johannis Lissenberg en Wilhel-
mina Jacoba Heshusius.

Theodorus Meeuwissen en Henrica
Goedhart.

Dirk Lindeschot en Henrietta
Jakoba van der Schaft.

Hendrik Jan Koopman en Jacoba
Wesselo.

Gerrit Oostendorp en Hendrica Hol.

den 30 Januarij.

Johannes Petrus Nieuwkerk, we-
duwenaar en Alida ten Broeke,
gedivorceerde.

Bernardus Hofman en Elisabeth
Felix.

Franciskus Hofman en Anna
Maria Kraker.

Izak van Buren en Sara Stokvis.

Wijnandus Remigius Kramer en
Johanna Elisabeth Godart.

Petrus Straatman, weduwenaar
en Petronella Budzelaar.

den 31 Januarij.

Nicolaas Wilhelmus de Voegt,
weduwenaar en Jacoba Catha-
rina Pellekaan.

OVERLEDENEN.

den 1 Januarij.

Hendricus Wilhelmus van Daalen,
4 w., buiten de Catharijnepoort.
Martinus Dominicus van Loo, 28
j., buiten de Catharijnepoort.
Geertruij Roering, wed. Pieter
Hazenbos, 90 j., Zwaansteegje.
Adrianus Roep, 27 j., Brandsteeg.
Nannette Minlot, ongh., 56 j.,
Smeebrug.

den 2 Januarij.

Paulus Marinus Verbeck, 41 j.,
Minnebroederstraat.
Maria van den Bosch, ongh.,
80 j., Lange Nieuwstraat.
Jannetje van Soelen, huisvr. van
Coenraad Andries Philips, 59
j., buiten de Weerd.
Isabella Christina Cuthberson,
wed. Coenraad Kuppers, 72 j.,
Vreeburg.

den 3 Januarij.

Dirk van Boom, 84 j., Kromme
Nieuwe gracht.
Gerrit Pupke, 17 j., Rietsteegje.
Barbara Willemina van Kleeff,
ongh., 83 j., Nieuwe gracht.
Jacobus van den Berg, 19 j.,
Hospitaal.

den 5 Januarij.

Johannes Antonie Landzaad, 2 j.,
Molensteeg.
Jacobus Vierbergen, 1 j. en 7 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Johanna van der Wurf, ongh.,
82 j., Groote hock.
Hendricus Philippus van de Kamp,
2 j. en 3 m., Lauwersteegje.
Aletta Mooij, eerst wed. Jan Hen-
drik Boers en laatstelijk Adria-
nus van Gelder, 72 j. en 3 m.,
Choorstraat.

den 7 Januarij.

Gerrit Hazendonk, 72 j., Vrouw-
jultestraat.
Doodgeb. Dochter van Anthonie
de Baar, buiten de Weerd.
Doodgeboren Dochter van Steven
Schuurman, buiten de Weerd.
Margaretha Lina, 2 d., Marie-
plaats.
Johanna Booije, 10 m., Paauw-
steeg.
Hendriecca ter Horst, ongh., 68
j., Paauwsteeg.
Johanna van Vloten, wed. Jo-
hannes van Erp, 80 j., Stroo-
steeg.
Johannes Overman, 34 j., Kren-
pelstraat.

den 8 Januarij.

Willem Emmelot, 85 j., Catha-
rijnstraat.
Gijsbertus van Dam, 59 j., buiten
de Witte vrouwepoort.

den 9 Januarij.

Arie Johannes Huigen, 3 m.,
Weesbrug.

Jacobus Johannes Spiering, 7 j.,

Abraham Dolesteeg.

Jan Nijhoff, 23 j., Hospitaal.

den 10 Januarij.

Albert Leonard Eliza Kiere, 31 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Cornelis Verheul, 68 j., buiten de Weerd.

Johanna Vrolik, ongeh., 33 j., Kocstraat.

Maria Flantua, 3 w., aan 't Zand.

Johannes van Dort, 1 j., buiten de Tolsteegpoort.

Huijbert van Velzen, 87 j., achter Clarenburg.

Walter Frederik de Vrij, 61 j., Janskerkhof.

Coenraad Jacob Nicolaas Nieuwenhuis, 1 j., Janskerkhof.

Anthonius Bruinel, 22 j., Bagijneshof.

den 11 Januarij.

Doodgeboren Dochter van Carl Christiaan Nicolai, Mariestraat.

Maria Coeve, 2 j. en 5 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 12 Januarij.

Angenita van der Plaats, wed. Simon van den Akker, 68 j., Varkenmarkt.

Eva Veldthuisen, wed. Frans van Kuilenburg, 67 j., Lijnmarkt.

Cornelis van Laar, 16 d., buiten de Tolsteegpoort.

Cornelia Besters, 4 j., buiten de Weerd.

Dirk Agterberg, 44 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 14 Januarij.

Johanna Pouwels, wed. Corneli

Jacobus Nieuwkerk, 59 j., Springweg.

George Leonard Eger, 16 j., Lange Jansstraat.

Doodgeboren Dochter van Isaac Gerardus van Haarlem, aan 't Vreeburg.

Johan Coenraad Herber, 33 j. en 10 m., Oudkerkhof.

Johannes Noppen, 43 j., buiten de Weerd.

Geertruij Peetersen, 8 j. en 9 m., Groote Eligsteegje.

Johanna Catharina Grimmelikhuijzen, 9 d., Klaaskerkhof.

Adrianus Michiël de Groot, 5 j., Lijnmarkt.

Johannes van Rijn, 3 m., buiten de Catharijnepoort.

Nicolaas Maarschalkerweerd, 46 j., buiten de Weerd.

Arij Paalvast, 21 j., Hospitaal.

Philippus Franciscus Slicsing, 48 j., Hartsteegje.

den 15 Januarij.

Geertruij van Balkum, wed. Nicolaas Konst, 53 j., buiten de Catharijnepoort.

Anna Maria Kalkhoven, 12 j. en 6 m., Florasteeg.

Bernardina Geertruida Maria Smits, 1 j. en 3 m., Vinkenburgsteeg.

Wilhelmina Sonnius, wed. Willem Kok, 74 j., Diakoniehuis.

den 16 Januarij.

Johannes Petrus van de Wetering, 20 j., Hospitaal.

Maria Roelofs, ongh., 46 j.
Maliebaan.

den 17 Januarij.

Nicolaas van Dokkum, 65 j.,
Hooge Jacobijnestraat.
Laurens Gerardus Pragt, 56 j.,
Lange Smeesteeg.

den 18 Januarij.

Jacoba Houtman, wed. Jan Scherff,
6½ j., Vissersteegje.
Catharina Elisabeth Villeges, wed.
Cornelis Schaagen, 87 j., Korte
Jansstraat.
Johannes Gerardus Theodorus
Leenen, 47 j., Lijnmarkt.
Johannes Jacobus Metelerkamp,
61 j., Bregittestraat.
Anthonie van Steenwijk, 57 j.,
Springweg.

den 19 Januarij.

Doodgeboren Zoon van Cornelis
Willem Hoevenaar, onder de
Linden.
Maria Sophia Reijers, huisvr. van
Theodorus Bernardus Hendricus
Filmich, 28 j., Jerusalemsteeg.

den 21 Januarij.

Lambertus Bernardus Takken,
1 j., buiten de Weerd.
Julie Catherine Charlier, huisvr.
van Hendrik Jan Koning, 32 j.,
Steenweg.
Hendrik Houtman, 78 j., Choorstr.
Wijntje van Arkel, wed. Johannes
Heep, 78 j., buiten de Tol-
steegpoort.
Maria Klaassen, 1 j. en 6 m.,
Stroosteeg.

den 22 Januarij.

Frans Porton, 69 j., Stroosteegje.
Bernardus Marinus Cornelis van
Nues, 1 j. en 6 m., Zoustraat.

den 23 Januarij.

Auguste Minazzij, 25 j., Catha-
rijnstraat.
Elisabeth Willhelmina Nieburg,
10 m., Telingstraat.
Adriana van Zuijlen, huisvr. van
Christiaan Schrijver, 49 j.,
Lange Lauwerstraat.
Adriana Catharina Vosmaer, wed.
Reinier Sweigholt, 84 j., aan
de Hoogt.

den 24 Januarij.

Adriaan Jacobus Groenendijk, 7
w., Molensteeg.
Johannes Petrus van der Steen,
10 w., buiten de Tolsteeg.
Geertruij Goedhart, ongh., 20 j.,
Hooge Jacobijnestraat.
Kuentje Willems van Someren,
huisvr. van Hendrik Jansen van
den Berg, 39 j., in 't Weistraat.

den 25 Januarij.

Gerardus Gilon, 6 j., Nicolai-
kerkhof.
Neeltje Vroegop, 16 j., Nicolai-
kerkhof.

den 26 Januarij.

Alberta van der Linden, huisvr.
van Willem van Kuijk, 70 j.,
buiten de Catharijnepoort.
Christina van Zoomeren, wed.
Carel de Vader, 49 j., Breestr.
Alberta van Kooten, 4 j. en 4 m.,
Vreeburg.

den 28 Januarij.

Helena Ockhuijzen, huisvr. van
Wouter van Niepoort, 38 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Hendrik Baars, 88 j., buiten de
Weerd.

Harmen Jonker, 19 j., Hospitaal.

den 29 Januarij.

Elisabeth Johanna Bleekstein, 9
j. en 6 m., Koestraat.

Helena Wilhelmina Frederica de
Wilde, ongeh., 43 j., Riet-
steegje.

Wilhelmina Maria Nebbeling, 1
j. en 9 m., Rozenstraat.

Elisabeth Adriana van Veen, 1 j.
en 6 m., Kalverstraat.

Johanna Koense, wed. Jacobus
Schuller, 83 j., Diakonie oude
mannen en vrouwenhuis.

den 30 Januarij.

Gerhardus Henricus Stockmann,
40 j., Massegast.

Joanna Carels, huisvr. van Jo-
hannes de Reuver, 43 j.,
Heerestraat.

den 31 Januarij.

Willemina Beekman, 13 j. en 7
m., aan de Neude.

Hendrikus Marinus van der Zand,
34 j., Kromme Nieuwe gracht.

Adriana Rijnders, ongeh., 24 j.,
Kleine Elisabethstraat.

Cornelis van Haren, 19 j., Hos-
pitaal.

Cornelia Straatman, ongeh., 24
j., Zonstraat.

Adriana Elsendoorn, wed. Her-
manus van Ingen, 69 j., Drie-
haringsteegje.

Christina de Bouter, huisvr. van
Jan Barneveld, 57 j., Ham-
steegje.

Hubertus Odijk, 88 j., Oude
mannen en vrouwenhuis.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	5.	Transport.	95.
Verval van krachten.	25.	Stikzinking.	1.
Tering.	16.	Keelziekte.	2.
Stuipen.	11.	Aderontsteking.	1.
Het Zuur.	1.	Klierziekte.	1.
Borstkwaal.	7.	Koud vuur.	1.
Waterzucht.	7.	Rhumatisme.	1.
Beroerte.	3.	Beklemde breuk.	1.
Gevolgen van de Tand.	3.	Gevolgen van de kraam.	3.
Koorts.	6.	Ziekte in het hoofd.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Bloedspuwing.	1.
Beenbederf.	1.	Verzwering.	1.
Water in de borst.	3.	Hartontsteking.	1.
Bezetting op de borst.	2.	Krankzinnig.	1.
Borsttering.	3.	Vlekziekte.	1.
	95.		112.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	1	4	5.	Transport.	40.	34.	74.
Beneden het jaar.	6	5	11.	Van 50 tot 60 jaar.	3	4	7.
Van 1 tot 10 jaar.	10	9	19.	» 60 » 70 »	5	5	10.
» 10 » 20 »	5	3	8.	» 70 » 80 »	2	5	7.
» 20 » 30 »	8	3	11.	» 80 » 90 »	5	8	13.
» 30 » 40 »	4	4	8.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	6	6	12.				
			40—34—74.				55—57—112.

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 Januarij, door den Notaris
N. DE GRAAF.

Eene sinds vele jaren welbeklante Hoef- en IJzer-
smederij, met Woonhuis, Plaats en Tuin, staande en
gelegen te Utrecht, even buiten de Wittevrouwen-
poort, aan de Zuidzijde van den Bildschen straatweg,
wijk I, N°. 120. Verkocht voor *f* 8,000.

Den 19 Januarij, door den Notaris
H. VAN OMMEREN.

Een hecht sterk en rijk betimmerd Heerenhuis,
Erf en Grond, met Kelders en Kluizen, alsmede
een extra groote en wel aangelegde Tuin, Koetshuis
en Stalling, staande en gelegen te Utrecht, aan de
Westzijde van de Nieuwe Gracht, nabij de Witte-
vrouwenbrug, wijk H, N°. 657. Verkocht voor
f 20,700.

Den 26 Januarij, door den Notaris
WIGMAN.

Nº. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Lange Lauwerstraat, over de Korte Lauwerstraat, wijk H, Nº. 116. Verkocht voor *f* 2,750.

Nº. 2. Eene onlangs geheel nieuwgebouwde Huizinge, Erf en Grond genaamd *Ruimzicht*, benevens eene groote Schuur, Koe- en Paardenstal in dezelve, met een Perceel Warmoeziersland, te zamen groot 20 Roeden, 20 Ellen, gelegen onder de Gemeente Utrecht, in de Lauwerecht, ten Oosten den Kwakeldijk, Kadaster Sectie A, Nº. 1310—1311. Opgehouden voor *f* 1,750.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1839.

GEBORENEN.

den 1 Februarij.

Simon Gijsbertus, Z. van Willem
Hendrik Meijer.

Gerard, Z. van Gerrit van Dam.
Johanna Maria, D. van Coenraad
Johannes van Senus.

Cornelia Johanna, D. van Wil-
helmus Albertus Lebbink.

Mekje, D. van Andries van
Deventer.

Simon, Z. van Izak Manheim.

den 2 Februarij.

Petronella Jacoba, D. van Jo-
hannes Jacobus Schonenberg.

Petronella, D. van Dirk van
Rooijen.

Helena Wilhelmina, D. van Jo-
hannes van Oorschot.

den 4 Februarij.

Barendina, D. van Dirk Elbersen.

Bastiaan, Z. v. Cornelis Veenman.

Pieter Adrianus, Z. van Jan
Koeleman.

Joanna Wilhelmina Barbara, D.
van Gerardus van Vogelpoel.

Jansje, D. van Johannes Burger-
houd.

Jacoba, D. van Johannes Willem
Huijser.

Louisa Maria, D. van Ludovicus
Hippolitus Hesselman.

Arie Christiaan, Z. van Pieter
Johannes Ducro.

Gerardus Johannes, Z. van Hen-
drikus Christianus Arnoldus
van Dooren.

den 5 Februarij.

Pieter, Z. van Pieter Noppen.

Geertruida Maria, D. van Jan
Ouwejan.

Roelof Jan, Z. van Geurt van
Kuijk.

den 6 Februarij.

Adriana Anthonia, D. van Wil-
helm Schumacher.

Anthonie, Z. van Franciscus
Landzaat.

Hendricus, Z. van Martinus
Lijffijt.

Nicolaas, Z. van Klaas Merts.

Carolina, D. van Albertus Penning.

den 7 Februarij.

Wilhelmina, D. van Cornelis
Verdouw.

den 8 Februarij.

Johanna Cornelia, D. van Frans
de Groot.

Anna, D. van Wilhelmus Kragten.

Adrianus Cornelis, Z. van Adri-
anus van der Schaft.

Hendricus, Z. van Cornelis Hornings.

Elisabeth Cornelia, D. van Johannes Preij.

Wilhelmina Arnolda, D. van Leendert Bakker.

den 9 Februarij.

Wilhelmina Maria, D. van Hendricus Franciscus Ebbing.

Theodorus Johannes, Z. van Thomas van Essenberg.

Gijsbertus, Z. van Johan Casper Kesler.

Elisabeth Maria, D. van Willem Rijnders.

den 11 Februarij.

Petronella, D. van Anthonie de Bruijn.

Dirkje Cornelia Anthonia, D. van Wilhelmus Arnoldus van Veen.

Gerritje, D. van Johannes van Veen.

Pieter Hendricus, Z. van Willem Vollenhoven.

Maria Aletta, D. van Pieter Brakke.

den 12 Februarij.

Johannes, Z. van Johannes Eijzenbach.

Johanna Maria, D. van Johannes van de Kamp.

Albertus Martinus, Z. van Gerrit Kats.

Jacob Philip, Z. van Jacob van Voorst.

Willem Jan, Z. van Willem Jan Pluijm.

Wijanda Gerarda Elisabeth, D. van Gerrit Rijsdam.

den 13 Februarij.

Philipina Christina, D. van Adrianus Rijke.

Johannes Frederik, Z. van Dirk Huisman.

Johanna, D. van Michiel de Meijer.

Johannes, Z. van Theodorus Jansen.

Jan, Z. van Arend van Stijnvoort.

den 14 Februarij.

Hendrik, Z. van Adrianus Willemse.

Cornelia Louisa Odilia, D. van Bernardus Willebrordus Berendsen.

Adam, Z. van Adrianus Mathot.

Elisabeth, D. van Gerrit Jan Wolsink.

Anna Roberta Helena, D. van Johannes Robertus Peij.

den 15 Februarij.

Johanna Wilhelmina, D. van Justinus van Rijn.

Wilhelmina, D. van Martinus Stemmelenberg.

Johan Coenraad, Z. van Anthonie Mendelaar.

Jacoba, D. van Cornelis Hofman.

Willem, Z. van Cornelis van Dalen.

den 16 Februarij.

Catharina, D. van Henricus Arendse.

Johanna Maria Wilhelmina, D.
van Willem Schalken van Arkel.
Fredericus, Z. van Petrus Odewald.
Cornelis Abraham, Z. van Gerard
Willem Dekking.
Elisabeth, D. van Cornelis Ber
nardus Tienhooven.
Petrus Johannes Hendricus, Z.
van Stephanus van de Bilt.
Anna Jacoba Cornelia, D. van
Christiaan Gerrit Montijn.

den 18 Februarij.

Jacobus Hendricus, Z. van Jaco-
bus Hendricus de Nas.
Johannes, Z. van Godefridus de
Groot.
Johannes Hendricus, Z. van
Willem Mulder.
Maria Louisa, D. van Balt Zwaa-
rig.
Dirkje, D. van Frederik van
Egmond.

den 19 Februarij.

Catharina, D. van Adrianus
Cornelis van Bcest.
Matthias Andries, Z. van Jan
Hendrik van Dugteren.
Jan Christoffel, Z. van Gerardus
Adrianus de Bruijn.
Catharina, D. van Hendrik Go-
dart.

den 20 Februarij.

Willem Hubertus, Z. van Johan-
nes Eijtinger.
Dirk, Z. van Willem de Bree.

den 21 Februarij.

Henriette Charlotte, D. van An-

thonie Nicolaas Lammerts van
Bauren.
Adrianus Gerardus, Z. van Johan-
nes van Zijl.
Willem, Z. van Jacobus van
Bauren.
Dirk Albertus, Z. van Jacobus
de Vroom.
Pieter Anthonie, Z. van Pieter
George Scheffer.
Godfried August Julianus, Z. van
Godfried August Baum.

den 22 Februarij.

Elisabeth Alida, D. van Jan van
Gelder.
Agatha, D. van Evert van Min-
kelen.
Albert, Z. van Pieter Lettinck.
Gerrit, Z. van Leendert van der
Horst.

den 23 Februarij.

Berendina Theodora Wilhelmina,
D. van Willem Engelbert van
Bevervoorde.
Daniel, Z. van Arie de Klerk.
Maria, D. van Johannes van
den Berg.
Meehtelina, D. van Jan Hendrik
Riusch van Dugteren.
Arie, Z. van Jacobus Johannes
Cocsijns.

den 25 Februarij.

Johannes, Z. van Pieter van
Veenendaal.
Maria, D. en Hendricus, Z. van
Johannes Koot.

Wilhelmus, Z. van Johannes van de Bilt.

Cornelia Christina, D. van Jacobus van Cleef.

Gerarda Maria, D. van Gerardus Rijnshoeven.

Anthonius, Z. van Cornelis Hendriks.

Jacoba, D. van Jan de Jong.

Johanna Albertha, D. van Willem Julius.

François Christiaan, Z. van Gerardus Martinus Werson.

den 26 Februarij.

Franciscus Cornelis Johannis, Z. van Adrianus Wilhelmus Nicolaas van Straaten.

Petronella, D. van Paulus van der Horst.

Geertruida, D. van Johannes Klaassen.

Christoffel, Z. van Gijsbert Blankenstein.

Christiaan, Z. van Jesaias Dirk Lammerts van Bueren.

Geertruida Cornelia, D. van Hendricus Johannes Onstein.

Wilhelmina Joanna, D. van Wilhelmus Orban.

Elisabeth Maria, D. van Caspe Anthonie La Heij.

Daniel, Z. van Daniel Anthonius Stern.

Willem Jacob, Z. van Willem Jacob van der Burg.

den 27 Februarij.

Gerrigje, D. van Joseph de Rooij.

Hartog, Z. van Alexander Koch.

Arnoldus, Z. van George Willem Licra.

den 28 Februarij.

Gijsberta Johanna, D. van Carel Lammers.

Hermina, D. van Pieter van der Jagt.

Louis Ernest Margarethus, Z. van Hendricus Hentenaar.

Anthonie Johannes, Z. van Antonij Koelé.

Elisabeth Hendrika, D. van Jacobus Jansen.

Aaltje, D. van Joannes Jacobs.

Leendert, Z. van Adrianus van Doorn.

Maria, D. van Philibert Louis le Cosquino de Bussy.

GEBORENEN 137, waaronder 10 Onkelten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 6 Februarij

Josephus Antonius Verdussen en
Gerarda Penning.

Cornelis Bernardus Tienhooven en
Johanna Maria Klügge.

Gerardus Dreverman, weduwe-
naar en Ingetje Splinter.

Arnoldus Christianus van Helden
en Petronilla Maria de Kruijf.

Pierre Derksen en Joanna de
Geest.

Joannes Theodorus van Elten en
Esther van Groeningen, weduwe.

den 7 Februarij.

Gustav Ludewig Rietzschel en Elise
Theodore Benoist.

den 9 Februarij.

Hendrik Lambertus Rico en Jo-
anna Petronella Sabel.

den 12 Februarij.

Joseph Gras en Louise Baptistine
Sonolet.

den 13 Februarij.

Abraham Beurtman van Arkel en
Cornelia Pisa.

Johannes Cornelis Moor en Elisa-
beth Rietveld.

Hendrik Kalkhoven, weduwnaar
en Joanna Kersten.

den 20 Februarij.

Leendert Gijbels en Cornelia van
Someren.

Herman Arnoldissen en Johanna
van Beusichem.

Willem Johannes de Leur en
Commerijntje Johanna van
Beusekom.

den 22 Februarij.

Guillaume Charles Baron Snouc-
kaert van Schauburg en Jonkv.
Margarethe Laurence Johanne
van Gheel Röell.

Marcus Franzil, weduwnaar en
Heintje van Minden.

den 27 Februarij.

Jacobus Ghijsen en Maria Lin-
nenbank.

Johannes Willem Wessels en Eli-
sabetha Haars.

Andries de Wolf en Catharina
de Bie.

Wouter van den Heuvel van Vark
en Carolina Elisabeth Roerbach.

Johan Jacob Flenter en Gerritje
van der Tien.

TE ZAMEN 22 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Februarij.

Pieter Thomas, 76 j., Korte Lauwerstraat.

Dirkje Sutherland, 3 m., Vinckenburgsteeg.

Nicolaas Rennes, 69 j., Kreupelstraat.

den 2 Februarij.

Johanna Senft, 3 j. en 11 m., Lange Viesteeg.

Elisabeth Bregert, wed. Lodewijk

Jacob Tollé, 66 j., Smeebrug.

Adolf Tap, 10 m., Oudkerkhof.

Jacoba van Dijk, wed. Arie van Dort, 77 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Anthonij van den Brink, 63 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Cornelis Wildemast, 27 j., buiten de Tolsteegpoort.

Andriette Wilhelmina Zwaantje, 28 j., Ziekenhuis.

den 4 Februarij.

Doodgeboren Dochter van Dirk de Leur, Vischmarkt.

Willem van der Wolk, 79 j., Pelmolen.

Petrus de Wijs, 65 j., buiten de Weerd.

Adrianus Brugmans, 69 j., Kreupelstraat.

Doodgeboren Zoon van Dirk Rietveld, Catharijnestraat.

Hendrica de Vos, 1 j. en 3 m., Gortsteeg.

Hendrica Vierbergen, huisvr. van Jan Adelaar, 87 j., Engen Doelen.

den 5 Februarij.

Alida van Dalen, 57 j., buiten de Catharijnepoort.

Adriana Huiting, 29 j., Vrouwjuttestraat.

Hendrik Sinkstok, 88 j., Wijde Watersteeg.

den 6 Februarij.

Johannes Kuijper, 81 j., St. Agnietestraat.

Jacoba van Oort, 3 j., buiten de Weerd.

Johannes Herfkens, 44 j., Rijnstraat.

Doodgeboren Zoon van Johanna van Elteren, aan 't Zand.

Clasina Groenendaal, huisvr. van Rijk Rijksen, 66 j., Drakenburgsteegje.

den 7 Februarij.

Dina Philipoom, 67 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Aletta van Breukelen, 18 j., Roomsche Cath. Weeshuis.

Wijnand van de Graaf, 56 j., Hardebollestraat.

Wilhelmina van der Wald, huisvr. van Daniel Zwagers, 54 j., Springweg.

Willem Gorseling, 92 j., Bergstr.

Dirk van Wijk, 5 m., buiten de Weerd.

Arnolda Johanna Jacoba van
Hoven, 18 j., Noorder Kade.
Cornelia Helena Wilhelma, Ba-
ronesse Six, 1 j. en 5 m.,
Breestraat.

Klaas Pot, 66 j., Watersteeg.

den 8 Februarij.

Elisabeth Lieshout, 52 j., in 't
Mijlpoortje.

Dirk Knierim, 10 j., St. Annastr.

Petronella Everaarts, 1 j. en 4
m., Brandsteeg.

den 9 Februarij.

Geertruida Cornelia van der

Rijst, 3 j. en 3 m., Visserst.

Hendrik Heijster, 5 j. en 6.
m., Marieplaats.

den 11 Februarij.

Johannes Gerardus Burgers 1 j.
en 10 m., Tellingstraat.

Doodgeb. Dochter van Abraham
van der Wal, onder de Linden.

Clasina Johanna Mulder, wed.
Hendrik Florij, 59 j., Korte
Smeesteeg.

Jansje Johanna Vermeulen, 1
j. en 3 m., Slagsteeg.

Francis Jansen, 23 j., Hospitaal.

Hendrica Lecnarts, 3 j. en 5
m., Smebrug.

den 12 Februarij.

Johan Christiaan Nelle, 89 j.,
Minnebroederstraat.

Doodgeb. Dochter van Johannes
Christianus van Bercum, Viebr.

13 Februarij.

Gerrit van Dam, 11 j., Magda-
lenensteeg.

Arend Berends, 19 j., Hospitaal.

Petronella Christina Maria Geul,
41 j., Lange Smeesteeg.

Godefridus van de Kamp, 8 j.
en 4 m., buiten de Weerd.

Petronella Malet, 34 j., Korte
Rietsteegje.

Nicolaas Merts, 8 d., buiten de
Weerd.

den 14 Februarij.

Arij van Brandenburg, 3 m.,
Rijnstraat.

den 16 Februarij.

Doodgeboren Zoon van Hendrik
van der Straaten, buiten de
Weerd.

Wilhelmina Anthonia van Ree-
nen, 6 w., Schalkesteeg.

Cornelis van Rijn, 2 j., buiten
de Catharijnepoort.

Wilhelmina Johanna Straus, 1
j. en 6 w., Bagijnehof.

den 18 Februarij.

Bartha Adriana Visee, 3 m.,
Marieplaats.

Hendrica Jansen, 30 j., Walst.

Hendrik Lina, 10 m., buiten
de Weerd.

Anthonia Winterswijk, 81 j.,
Lange Smeesteeg.

Jannigje van Beest, 4 w., Zandstr.

Louis Woud, 4 w., Massegast.

den 19 Februarij.

Cornelis Theodoor Koelman, 3 w.,
buiten de Wittevruiwenpoort.

Marinus van Leeuwen, 4 j. en
4 m., Lange Smeesteeg.

Stephania Stoker, 2 j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 20 Februarij.

Jonkheer Jan Willem van Loon, 72 j., St. Janskerkhof.

Clasina Verhoeven, 8 w., Koestr.

den 21 Februarij.

Hendrica Maree, wed. Gerrit Schippers, 68 j., Hamsteegje.

Alida Wendels, huisvr. van Adriaan Brood, 34 j., Florast.

den 22 Eebruarij.

Jacobus Cornelis Wijnandus Dekking, 1 j. en 8. w, Oudkerkh.

Johanna Rijken, 10 j., Pelmolen.

Arie Verkerk, 5 w., Vrouwjuttestraat.

Doodgeboren Zoon van Hendricus Philippus van de Kamp, Lauwersteegje.

den 23 Februarij.

Wilhelmina Margaretha Sophia Groenewalt, 2 j. en 3 m., Geertebrug.

Johan Christoffel Paravicini di Cappelli, 41 j., Hospitaal.

Johanna van Versendaal, wed. Fredrik Adolf Twele, 59 j., Jufferstraat.

Johannes Bernardus Terheide, 26 j., Zilversteegje.

den 25 Februarij.

Jeannetta Geertruida Mulder, 5 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Pieter Kraft, 39 j., aan de Zonstraat.

Hendrik Arend Hcijl, 10 j., Lange Jansstraat.

Petrus van Rossum, 24 j., Hospitaal.

Wilhelmina Reeken, 4 m., buiten de Weerd.

Carel Engelbert Brux, 4. m., Jerusalemsteeg.

Bernardus Schanekamp, 42 j., Vreeburg.

Joanna Cornelia van Meurs, 51 j., achter 't Weistraat.

Doodgeboren Dochter van Nicolaus Duijsters, aan 't Vreeburg.

den 26 Februarij.

Doodgeboren Dochter van Joannes Franciscus Kluts, Predikheerestraat.

Jan Lamaire, 54 j., lange Nieuwstraat.

Hendricus Ruijs, 47 j., Vissersteegje.

Abraham van Daal, 45 j., Schalkesteeg.

Maria Johanna de Reuver, 4 j. en 4 m., Kort Ademstraat.

Johanna de Man, wed. Arnoldus Eijkens, 79 j., Ballenmakerstr.

den 27 Februarij.

Jan van der Valk, 73 j., Korte Smeesteeg.

Johanna Elisabeth van Cleef, 2 j., Kleine Eligesteeg.

Doodgeboren Dochter van Arend Neuhaus, Oudkerkhof.

den 28 Februarij.

Antonia Adriana van der Graaf,
1 j. en 10 m., Koningsteegje.
Petronella Hazendonk, 30 j.,
aan de Catharijnepoort,

Christoffel Blankenstein, 3 m.,
buiten de Wittevrouwpoort.
Petrus Joannis Noots, 66 j.
Nieuwe Gracht.
Johannes Tollenaar, 73 j., He-
restraat.

OVERLEDENEN 102.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	10.	Transport.	83.
Verval van krachten.	19.	Stikzinking.	2.
Tering.	18.	Klierziekte.	1.
Stuipen.	16.	Bloedspuwing.	1.
Borstkwaal.	8.	Slijmziekte.	5.
Waterzucht.	2.	Borsttering.	2.
Gevolgen van de Tand.	2.	Gevolgen van koude.	1.
Koorts.	1.	Longtering.	3.
Zenuwkoorts.	1.	Bloedstorting.	1.
Water in de borst.	4.	Subiet overleden.	1.
Bezetting op de borst.	1.	Hoofdroos.	1.
Buikziekte.	1.	Hoofdwond.	1.
	<u>83.</u>		<u>104.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	6	10.	Transport.	34	38	72.
Beneden het jaar.	10	7	17.	Van 50 tot 60 jaar.	3	7	10.
Van 1 tot 10 jaar.	6	15	21.	„ 60 „ 70 „	6	3	9.
„ 10 „ 20 „	4	3	7.	„ 70 „ 80 „	5	2	7.
„ 20 „ 30 „	4	2	6.	„ 80 „ 90 „	3	2	5.
„ 30 „ 40 „	1	4	5.	„ 90 „ 100 „	1	1	2.
„ 40 „ 50 „	5	1	6.				
	<u>34</u>	<u>38</u>	<u>72.</u>				<u>52-52-104.</u>

72
30

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 16 Februarij, door den Notaris
VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een kapitaal schoon hecht sterk Heerenhuis, met deszelfs bekluisde Kelders, mitsgaders fraaijen grooten Tuin, aan welk einde Koetshuis en Stalling met anexe Koetsierswoning, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht, nabij de Kwintijnebrug en Schalkwijkersteeg, strekkende van daar tot aan de Oude Kamp, wijk A. N°. 907 en 1127.

N°. 2, 3 en 4. Drie Huizingen of Woningen, met derzelver Erven en Grond, staande en gelegen naast elkander te Utrecht, aan de Noordzijde van de Schalkerwijkersteeg, wijk A. N°. 1061, 1062 en 1063. Te zamen verkocht voor f 26,420,00.

N°. 5. De Helft in een Grafkelder, op de Gemeente Begraafplaats te Utrecht, 1ste reij, N°. 44. Verkocht voor f 60.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1839.

GEBORENEN.

den 1 Maart.

Abraham, Z. van Abraham van
Veenendaal.
Adriana, D. van Hermanus van
der Heiden.
Anthonia, D. van Nicolaas van
Zal.
Johanna Maria, D. van Joannes
de Rijk.
Leendert, Z. van Cornelis Minjon.
Pieter Hendrik, Z. van Pieter
Emmelot.
Frederik Hendrik Herman, Z.
van Constantijn Hendrik Schu-
macher.
Hendrik Josua Marinus, Z. van
Gijsbert Willem van der Kaaij.

den 2 Maart.

Hendricus Gerardus, Z. van Cor-
nelis Hendrik van Mill.
Geertruida, D. van Hermanus
Deusen.
Anthonia Johanna, D. van Jo-
hannes Hendrikus Beek.
Bernardus, Z. van Cornelis Koot.

den 4 Maart.

Lambertus Petrus, Z. van Cor-
nelis van de Liefde.
Maria Catharina, D. van Johan
Hendrik Lauffer.

Hermanus Gerardus, Z. van Arie
Monné.

Maria, D. van Franciscus Berge-
stijn.

Angenitha, D. van Dirk Smit.

den 5 Maart.

Gerardus, Z. van Lambertus
Visser.

Adriana Johanna, D. van Arien
Theodorus de Haart.

Hendrica Maria, D. van Hendrik
Casper van de Poel.

Hendricus en Johannes, Zonen
van Jan Willekes.

Jacobus Justus, Z. van Justus
Mulder.

Dirk, Z. van Leonardus Okhuijsen.

Johannes Hermanus, Z. van Arie
van Soest.

Theodorus Johannes, Z. van Ni-
colaas Joannes Maassen.

Anna Christina, D. van Adrianus
Rogier.

den 6 Maart.

Johannes, Z. van Johannes van
Wijk.

Johanna Cornelia, D. van Ber-
nardus Bongenaar.

den 7 Maart.

Anthonius Arnoldus Albertus, Z.
van Theodorus van der Kieft.

Anthonie Johannes, Z. van Cornelis van Beem.

Stijntje, D. van Martinus Uitermark.

Johannes Gijsbertus, Z. van Gijsbertus Johannes Wijnands.

Maria Hendrica, D. van Hendricus Herderwijk.

Matthijs, Z. van Arie Romijn.

den 8 Maart.

Johanna, D. van Jacobus Koot.

Anthonie Hendricus, Z. van Johannes van Deudekom.

Hermanus Gijsbertus, Z. van Petrus van der Pluijm.

Helena Gerarda, D. van Gerardus Jacobus Noest.

Gerardus, Z. van Henricus Kuipers.

den 9 Maart.

Maria Cornelia, D. van Hendrik de Haan.

den 11 Maart.

Maria, D. van Cornelis Agterberg.

Petrus Johannes, Z. van Petrus Plieger.

Gerardus, Z. van Johannes van Veenendaal.

Adriana Theodora, D. van Bernardus van Cuijk.

Gijsberta, D. van Theodorus de Bruijn.

Helena Maria, D. van Hendrik Jacobus Meesse.

Catharina, D. van Johannes de Vries.

Jacobus, Z. van Jan van den Hoeyen.

Stephanus Wilhelmus, Z. van Jan Hentenaar.

Willem, Z. van Adrianus Stijlaart.
den 12 Maart.

Elisabeth, D. van Willem van Lonkhuijzen.

Wilhelm, Z. van Jan Beekman.

Alida Johanna Hendrica, D. van Johannes Gijsbertus van Luijn.

den 13 Maart.

Hentje, D. van Evert van den Berg.

Nceeltje, D. van Anthonie van Buuren.

Johannes Anthonius, Z. van Simon Honings.

Sijtje Drika, D. van Willem Jan Baas.

Willem, Z. van Cornelis van de Bilt.

den 14 Maart.

Jacoba Johanna, D. van Johannes Coenraad van Eijk.

Maria Johanna, D. van Pieter Bouwhuijsen.

Alijda Geertruida, D. van Jan Isaak Coenraad de Jong.

den 15 Maart.

Wilhelmina Catharina, D. van Jan Kieft.

Fredericus Leo, Z. van Fredericus Leo van Blaricum.

Hendrik Wilhelm, Z. van Jacobus Hentenaar.

Maria, D. van Lambertus van den Brink.

Antonius, Z. van Antonius Uijterwaal.

den 16 Maart.

Jan Antonij Joseph, Z. van Jan
Antonij Wagenaar.
Francina, D. van Willem Kok.
Wilhelmina Christina, D. van
Joseph van Platen.
Hermanus, Z. van Bernardus van
Schaik.
Carel Hendrik, Z. van Josephus
Stam.
Maria Johanna, D. van Leendert
Johannes D'Auvellier.
Frederik Hendrik, Z. van Jan
Everard Pestors van Cattenbroek.

den 18 Maart.

Lodewijk, Z. van Jacobus van der
Grift.
Tennis, Z. van Anthonie Hens-
bergen.
Willebrordus, Z. van Alewijn
Stoker.
Otto Willem, Z. van Johan Albert
Luca.
Hendrik, Z. van Dirk Cornelis
Wefers Bettink.
Hendrik, Z. van Philip Wilhelm
Malcomesius.

den 19 Maart.

Johan David, Z. van David Bi-
schoff.

den 20 Maart.

Jacobus, Z. van Lambertus van
den Brink.
Johannes, Z. van Petrus Verkerk.
Anna Maria, D. van Johannes
van der Kaaij.

den 21 Maart.

Leonardus Theodorus, Z. van
Antonius Ludovicus Ouwerkerk.

Johannes Michiel, Z. van Harmen
van den Wijngaard.

Johann Christoph, Z. van Johan
Christoph Heidenreich.

Catharina, D. van Hendrikus de
Vos.

Gerardus Johannes Joseph, Z. van
Jacob te Boekhorst.

den 22 Maart.

Jan, Z. van Willem Jongerius.

Geertruij, D. van Abraham Den-
kers.

Wilhelmus, Z. van Huijbertus
Heesen.

Marinus, Z. van Hendrikus van
Mourik.

den 23 Maart.

Anna Petronella Sophia, D. van
Jan Christiaan Schouten.

Adriaan, Z. van Adriaan van
Pesch.

Johanna, D. van Adam Innikel.

Adrianus, Z. van Martinus van
Ingen.

Marinus Gijsbertus, Z. van Gijs-
bertus Nicolaas Hazenbosch.

Hendricus, Z. van Johannes van
Straalen.

Anthonia, D. van Hubertus van
Doorn.

Frans Johannes, Z. van Johannes
van der Sluijs.

Janna Gerdina, D. van Jan Hen-
drik van Asch.

Cornelis, Z. van Thomas Phi-
lipoom.

Josephus, Z. van Josephus Bosch.

den 25 Maart.

Otto Johannes Jacobus, Z. van
Dirk Cornelis de Haart.

Hermína Maria, D. van Dirk
Arendts.

Wilhelmina, D. van Johannes
Kool.

Cornelia, D. van Lambertus Leerin
't Veld.

Pieter Antoon Johan, Z. van Hen-
dricus Marianus Vink.

Johanna, D. van Johannes Saur-
walt.

Johanna Pieterrella, D. van A-
drianus Stangenberger.

Johanna Daniëla, D. van Cornelis
Wernard van Voorst van Beest.

den 26 Maart.

Paulina Maria, D. van Willem
van Elst.

Anthonic, Z. van Cornelis Verbeek.
Anthonic Johannes, Z. van An-
dries de Wolf.

Hendrik, Z. van Hendrik La-
gerweij.

den 28 Maart.

Clement Wilhelm, Z. van Wil-
helm te Brugge.

Johanna Maria, D. van Johannes
Albertus van Zelm.

Maria Elisabeth, D. van Frederik
Verheijden.

Alphonse, Z. van François Henri
Corneille Baron van Heeckeren
van Brandsenburg.

den 29 Maart.

Wilhelmina Alberdina, D. van
Hugo van Emmerik.

Johanna, D. van Willem Versijde.
Anna Catharina Elisabeth, D. van
Louis Renier Baron Taets van
Amerongen.

Wouter, Z. van Cozijn van
Norden.

Jacobus Hubertus, Z. van Wilhelm
Stephan Sandhövel.

Anthonia, D. van Simon Petrus
Neerings.

Cornelis, Z. van Otto van Tessel.
Johannes, Z. van Anthonie
Woerst.

den 30 Maart.

Christiaan, Z. van Jan Driebuis.
Joanna Jacoba, D. van Willem
Matthias Jan van Dielen.

Johanna, D. van Gijsbertus van
Zijl.

Dirk Cornelis, Z. van Cornelis
Spierenburg.

Gijsberta Geertruida, D. van Cor-
nelis Wielart.

Clara Maria, D. van Fredericus
Christiaan de Kruijf.

Hendrik, Z. van Jan Gerrit Jon-
geling.

Jacoba, D. van Jan Lamfers.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 6 Maart.

Pieter Soels en Sara Nagtegaal.
Arie de Jong en Jacoba Genkel
Frederik Altena en Adriana Elisabeth Taats.

Jan de Bruin en Janna Alida van Zomeren.

Arnoldus Engel en Jacoba de Lange.

Christian Driescher en Magdalena Anna Westrik.

den 13 Maart.

Jan Doeser en Helena van Ochten.

den 20 Maart.

Joannes Roep en Cornelia Alberta Nieuwkerk.

Adrianus van Schaik en Wilhelmina Warman.

Adrianus Cornelis Bettink en Carolina Cornelia Keel.

Eokke Felderman en Geertruida van Wijk.

den 27 Maart.

Adrianus de Bouter en Maria de Vroom.

Bernardus Johannes de Wit en Katrina Pluim.

TE ZAMEN 13 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Maart.

Johannes Jacobus Aarse, 12 w.,
Koningsteegje.

Johannes Elisa Harmsen, 22 j.,
Brandsteeg.

Wilhelmina Post, huisvrouw van
Johannes Stephanus Bresser,
60 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina Wigman, ongeh.,
60 j., Marieplaats.

den 2 Maart.

David de Haas, 44 j., Korte
Viesteeg.

Frederik van Diest, 76 j., Steen-
weg.

Johannes Bernardus Elzendoorn,
4 m., buiten de Catharijnepoort.

Jacob Arnold Maij, 26 j., Hos-
pitaal.

Dirkje Johanna Godart, 11 m.,
Steenweg.

Jacoba de Jong, 7 d., Bergstraat.

den 4 Maart.

Jan Visser, 53 j., Geertesteeg.

Johanna Knoppers, huisvr. van
Joseph van Montfoort, 50 j.,
Zandstraat.

David Schouten, 40 j., Boterstr.
Doodgeboren Zoon van Johannes
Michael Mets, Hamburgerbrug.

Cornelia Maria van Rooijen, wed.
Antonie Castelijm, 84 j., Geer-
tebrug.

Doodgeboren Dochter van Gerrit
Reede, Hamburgerbrug.

den 5 Maart.

Willem Cousijne, 6 w., Stroo-
steegje.

Cornelis de Bouter, 9 j. en 7 m.,
Zandstraat.

Daniel Rother, 82 j., Hambur-
gerstraat.

Alexander Carel Sweede, 68 j.,
Telingstraat.

Jan Willem van den Heuvel, 2 j.,
Wijde Bagijnesteeg.

Helena Margaretha Hendriks, 15
j., Lijnmarkt.

Jacob van Doesburg, 6 m., ABC-
straat.

den 6 Maart.

Adrianus Schrijver, 7 j., Kort
Rosendaal.

den 7 Maart.

Gerrit van der Lingen, 91 j.,
Groenesteeg.

Johanna Cornelia Evers, 11 m.,
Vreeburg.

Hendrica Elselina van den Heuvel,
1 j. en 4 m., Vischmarkt.

Elisabeth Fredrica Johanna van
Liefland, 6 m., Zandbrug.

den 8 Maart.

Adrianus van der Horst, 87 j.,
buiten de Weerd.

Johannes Schippers, 68 j., Zand-
straat.

Maria Wilhelmina Noest, huisvr.
van Theodorus van Dam, 53 j.,
Koningsteegje.

Willem van Putten, 2 j., Achterweg.

Hendrik van Engelen, 64 j., Magdalenesteeg.

Willem Gregorius Stangenberger, 3 j. en 3 m., Koningsteegje.

Johannes Smit, 54 j., Vissersteegje.

den 9 Maart.

Anna Oormans, 7 j., buiten de Weerd.

Franciscus Johannes van Os, 25 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Everdina Terenbeek, buiten de Weerd.

Anthonie Hendricus van Deudekom, 1½ d., Kalverstraat.

den 11 Maart.

Govert Sakkers, 3 m., Rosestraat.

Carolina Henriette Felderhof, 2 j., Jacobiebrug.

Petronella van Os, wed. Gerrit Stevens, 93 j., Geertekerkhof.

Willem Rijnders, 1 j., aan 't Zand.

Johanna Maria van Bunnik, 16 d., Lange Nieuwstraat.

Geertruida Klaassen, 10 d., Vinckenburgsteeg.

Abraham van Luijn, 2 j. en 6 m., Varkenmarkt.

Anna Maria Daamen, 17 j., Roomsche Cath. Weshuis.

Bernardus Theodorus de Loor, 54 j., Steenweg.

den 12 Maart.

Petronella van Beerschoten, on-geh., 58 j., Voorstraat.

François Johannes Marcus Laats, 71 j., buiten de Weerd.

Wilhelmina Wijburg, huisvr. van Willem Jansen, 70 j., Lange Smeesteeg.

Maria van Kempen, huisvr. van Leendert van der Horst, 38 j., Watersteeg.

Maria Roos, ongeh., 41 j., Korte Viesteeg.

Johannes Dekking, 1 j., Steenweg.

den 13 Maart.

Maria van der Steen, 2 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Hendrik van der Ster, 66 j., buiten de Weerd.

den 14 Maart.

Hendrik Maarschalkerweerd, 79 j., buiten de Tolsteegpoort.

Maria Agnes Stern, 1 j. en 8 m., Vreeburg.

Volkers Johannes Rijnsoever, 7 j., Steenweg.

Cornelia van der Sloot, wed. Jan van Ingen, 70 j., Lange Smeesteeg.

Maria Leonarda Goudoever, on-geh., 22 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Gerrit Berend Wilbrink, 20 j., Hospitaal.

Jacoba Everaars, 5 m., Stroosteegje.

den 15 Maart.

Cornelia Oomens, huisvrouw van Ernestus Kuijper, 64 j., Zuilestraat.

Hendrina Verhorst, huisvr. van

Willem Memeligh Halverhout,
72 j., onder de Linden.

Willem Hendrik Timmer, 19 j.,
Hospitaal.

Maria van Heemste, wed. Nicolaas
van Aller, 86 j., Barth. gasthuis.

Elisabeth Maria La Heij, 16 d.,
buiten de Weerd.

Balthazar Willem Theodorus Falck,
45 j., Kromme Nieuwegraacht.

Mr. Willem Hendrik van der
Voort, 27 j. en 8 m., Janskerkh.

Christiaan Jacobus Perdon, 6 m.,
Walsteeg.

den 16 Maart.

Hendrina de Steur, 4 j. en 6 m.,
buiten de Weerd.

Christina Maria Hemmers, 2 j.
en 8 m., Bezembrug.

Cornelia Sijperde, wed. Willem
Jordaan, 74 j., Zandstraat.

Lambertus van Oort, 19 j., Hos-
pitaal.

Harmen Roelof Gosker, 3 m.,
Hamsteegje.

den 18 Maart.

Anna Elisabetta Scheffer, wed.
Gideon van Hardevelt, 42 j.,
Voorstraat.

Cornelia Baartwijk, wed. Hendrik
Mol, 74 j., buiten de Tolsteegp.

Wilhelmina Olien, 6 w., Zand-
straat.

Maria Hasenbosch, 7 j. en 6 m.,
Kleine Eligesteeg.

Jacoba Wilhelmina Straatman,
1 j. en 6 m., buiten de Tol-
steegpoort.

Hendrik van Schroon, 46 j., bui-
ten de Weerd.

Maria Duivings, wed. Reinier Olt-
hof, 64 j., Wijde Doelen.

Maria van Dalsem, ongeh., 25
j., Lange Nieuwstraat.

Johannes van den Berg, 41 j.,
in 't Weistraat.

den 19 Maart.

Maria Bax, wed. Johannes Bar-
tholomeus de Glint, 70 j.,
Voorstraat.

Geertruida Maria van den Brink,
17 j., Jufferstraat.

Jacomina Carboo, wed. Pieter van
Oort, 86 j., buiten de Weerd.

Johanna Naaldenburg, wed. Chris-
tian Simons, 54 j., Vreeburg.

Johanna Wilhelmina van Rijn,
4 w., Breestraat.

den 20 Maart.

Thomas Johannes Balfoort, 6 m.,
Stroosteegje.

Christina de Klijn, wed. Jan
Hendrik van Zoelen, 67 j.,
Rijnstraat.

den 21 Maart.

Dirkje van den Berg, 4 j. en 4 m.,
buiten de Weerd.

Cornelis Marinus Claase, 1 j. en
5 m., Smcebrug.

Theodora Leermakers, 12 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Teuntje Stolte, wed. Hendrik
Meijers, 84 j., Oude Mannenh.

Gerrit van der Horst, 4 w., Wa-
tersteeg.

Anthonie Johannes van Beem,
15 d., Zalestraat.

den 22 Maart.

Jacobus Altheer, 41 j., Oud-
kerkhof.

Jan van Hiltten, 3 j. en 6 m.,
aan 't Zand.

Anthonia van Zal, 3 w., Bakker-
steeg.

Anna Kragten, 6 w., buiten de
Tolsteegpoort.

Johanna Elisabeth Gijsen, 2 m.,
Korte Vesteeg.

den 23 Maart.

Albertus Schultz, 58 j., Breestraat.

Gerrit van Licshout, 10 m., bui-
ten de Weerd.

Pieter Emmelot, 1 j. en 10 m.,
Lange Smeesteeg.

Hendrina Morren, wed. Jan Her-
manus Megersen, 84 j., Oude
Mannenhuis.

den 25 Maart.

Catharina Antoinetta Margaretha
Colee, ongh., 23 j., Lange
Lauwerstraat.

Elisabeth Bruijnel, 15 w., Bagij-
nehof.

Aletta Catharina van Dugteren,
wed. Arie Leonardus van Veen,
26 j. en 5 m., buiten de Tol-
steegpoort.

Jacob Cornelis Anthonij van Loon,
72 j., Nieuwe Gracht.

Servaas van Rooijen, 89 j., Weesb.

Dirkje Groen, 13 m., Vichrug.

Felix Justus Alexis Halverhout,
14 m., onder de Linden.

den 26 Maart.

Carel August Wilhelm van Boosen,
81 j., in den Trans.

Samuel Gerardus Salentijn Pen-
ning, 2 j. en 3 m., achter
Klarenburg.

Anna Onnekink, huisv. van Egbert

Elisa Leppink, 48 j. Springweg.

Willem René Baron van Tuijll van

Serooskerken, 96 j. Nieuwe
Kamp.

Maria Hendrica van Doorn, 14
m., Bagijnehof.

Jan Nijhof, 21 j., Hospitaal.

den 27 Maart.

Gerarda den Beedeker, laatst wed.

Simon Becker, 80 j., Mijlp.

Geertruij van Ent, ongh., 56 j.,
Buurkerkhof.

Antonius Johannes Booije, 2 j.,
Paauwsteeg.

den 28 Maart.

Wilhelmus Kooijman, 3 m., Dor-
recht.

Theodora Margaretha Post, wed.

Jasper van den Helm, 69 j.,
Weesbrug.

Cornelia Spiering, 6 m., buiten
de Weerd.

Franciscus Swikker, 11 j. en 6
m., Lauwersteegje.

Gieltje van der Weerd, wed.

Nicolaas Verhoef, 60 j., buiten
de Weerd.

den 29 Maart.

Cornelia Specht, ongh., 60 j.,
Neude.

Johannes Holzwarth, 41 j., Lange
Nieuwstraat.

Doodgeb. Dochter van Henricus
Antonius Tieges, Stroosteeg.

den 30 Maart.

Johannes Hofman, 6 m., Lange
Nieuwstraat.

Aaltje Lambert, ongh., 27 j.,
Lange Smeesteeg.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	4.	Transport.	106.
Verval van krachten. . . .	28.	Longtering.	2.
Tering.	22.	Beroerte.	2.
Stuipen.	28.	Zenuwtoevallen.	1.
Waterzucht.	6.	Borstziekte.	9.
Gevolgen van de Tandn. . .	2.	Slijmtering.	1.
Koortsen.	1.	Verdronken.	2.
Zenuwkoortsen.	5.	Het Zuur.	4.
Water in de borst.	2.	Beklemde breuk.	1.
Bezetting op de borst. . .	1.	Gevolgen van branden. . .	1.
Stikzinking.	2.	Rotkoorts.	1.
Klierziekte.	1.	Galkoortsen.	1.
Bloedspuwing.	1.	Zinkingkoortsen.	1.
Slijmziekte.	3.	Buikkwaal.	1.
	<u>106.</u>		<u>133.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	1	3	4.	Transport.	46.	43.	89.
Beneden het jaar.	14	16	30.	Van 50 tot 60 jaar.	4	5	9.
Van 1 tot 10 jaar.	15	13	28.	» 60 » 70 »	4	8	12.
» 10 » 20 »	3	2	5.	» 70 » 80 »	4	6	10.
» 20 » 30 »	6	5	11.	» 80 » 90 »	4	6	10.
» 30 » 40 »	»	1	1.	» 90 » 100 »	2	1	3.
» 40 » 50 »	7	3	10.				
	<u>46</u>	<u>43</u>	<u>89.</u>				<u>64-69-133.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 Maart, door den Notaris N. DE GRAAF.

No. 1. Eene kapitale zeer regelmatige en uitmuntende Heerenhuizinge, met Erf, Plaats en grooten Tuin, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde der Oude Gracht tusschen de Gaarden en Hamburgerbruggen, Wijk E, No. 89. Verkocht voor f 22,500.

2. Een kapitale weldoortimmerde Huizinge, met Erf en Plaats, staande naast het vorig Perceel, Wijk E, No. 89a. Verkocht voor f 9,300.

3. Twee Kameren of Woningen, staande te Utrecht, in de Stroosteeg, Wijk E, No. 98. Verkocht voor f 1000.

Denzelfden datum, door den Notaris WIGMAN.

No. 1. Eene net betimmerde Huizinge, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Lijnmarkt, Wijk E, No. 38. Verkocht voor f 4,410.

2. Twee Huizen, Erf en Grond, onder één dak, gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Haverstraat of Gortsteeg, genaamd 's Lands Welvaren, Wijk E, No. 114—115. Verkocht voor f 1,950.

3. Eene Huizinge, Erve en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Haverstraat of Gortsteeg, Wijk E, No. 153. Verkocht voor f 1450.

4. Eene Kamer of Woning, gelegen binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van het Domsteegje, op de Vischmarkt uitkomende, Wijk E, No. 114. Verkocht voor f 480.

Den 9 Maart, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

No. 1. Een Winkelhuis en Erve, staande binnen Utrecht, in de Lange Nieuwstraat, op den N. Hoek van het Abraham d'Olijsteegje, Wijk A, No. 521. Opgehouden voor f 1850.

2. Eene Huizinge, gemerkt, Wijk I, No. 240, met 27 Roeden, 18 Ellen Warmoessiersland, staande en gelegen aan den Singel, buiten de Wittevrouwepoort te Utrecht. Verkocht voor f 3,950.

3. Drie Bunders, 40 Roeden, 63 Ellen Weiland, gelegen aan de Oostbroeksche Laan.

4. Twee Bunders, 55 Roeden, 47 Ellen Weiland, gelegen als voren. Te zamen verkocht voor f 5,660.

Den 16 Maart, door denzelfden Notaris.

No. 1. Een Huis, Erf en Grond, van ouds genaamd *Den Doorenboom*, Wijk M, No. 610. Verkocht voor f 3,350.

2. Een Huis, Erf, Plaats en Tuin, Wijk M, No. 610a.
3. Eene groote Schuur of Houtloots, Wijk M, No. 610s. Verkocht voor f 2,550.
4. Een Huis, Erf, Grond, Plaats en Tuin, Wijk M, No. 610c. Verkocht voor f 2,350.
5. Een Huis, Erf, Grond, Plaats en Tuin, Wijk M, No. 610d. Ogehouden voor f 2,350.

Alle staande nevens elkander te Utrecht, tusschen de Catharijne en de voormalige Weerdpoorten.

Den 30 Maart, door den Notaris G. H. STEVENS.

No. 1. Een alleraangenaamst gelegen Tuin, met ecne uet be-timmerde Huizinge, te zamen groot 14 Roeden, 4 Ellen, staande en gelegen te Utrecht, op den Hoek van het Sterrenbosch, Wijk L, No. 180. Ogehouden voor f 4,900.

2. Eene Huizinge, Erve en Grond, aan de Lange Nieuwstraat, Wijk A, No. 321. Verkocht voor f 915.

3. Een Koetshuis en Stalling voor zes Paarden, in de Vrouw-juttestraat, No. 347. Ogehouden voor f 1,200.

Denzelfden datum, door de Notarissen J. C. DWARS en N. DE GRAAF.

No. 1. Eene Heerenhuizinge, met Erf, Plaats en Tuin, goeden en bekluisden Kelder, staande en gelegen te Utrecht, aan de West-zijde van de Nieuwe Gracht, bij de Wittevronebrug, wijk H, No. 656. Verkocht voor f 6,650.

2. Eene zeer ruime Huizinge, staande te Utrecht, aan de West-zijde van de Weistraat, Wijk B, No. 169 en 170.

3. Een Pakhuis, met aanbehooren, staande achter evengemeld Perceel uitkomende aan de Werf der Oude Gracht. Ogehouden voor f 6,900.

4. Eene bijzonder nette en sinds de laatste jaren zeer vernieuw-de Huizinge, met Erf en Plaats, Kelders en Kluizen, aan de Werf uitkomende, staande te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Wees- en Smebruggen, Wijk A, No. 32. Ogehouden voor f 4,000.

5. Eene wel ter nering staande Winkelhuizinge, met Erf en Plaats, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van de Hamburgerstraat, Wijk F, No. 189. Ogehouden voor f 3,400.

6. Eene Huizinge, met Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan het Nicolaikerkhof, Wijk A, No. 206.

7. Eene Huizinge, met Plaats en Bleekveld, naast het vorig Perceel, Wijk A, No. 205. Te zamen ogehouden voor f 3,800.

8. Een nieuw uitgevonden Houtzaagmolen, met deszelfs aanbehooren, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerd, op den Oord. Ogehouden voor f 1000.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1839.

GEBORENEN.

den 1 April.

Cornelia, D. van Cornelis Atteveld.
Wilhelmina, D. van Steven de Rijk.
Pieterrella, D. van Wijnand Veelo.
Andries, Z. van Andries Wigt.

den 2 April.

Jacoba Catharina, D. van Cornelis Baars.
Johannes, Z. van Hendricus van Sutphent.
Henrica, D. van Joannes Dijkhorst.
Leendert, Z. van Johannes van Kasteel.
Maria Johanna, D. van Gerrit Maarschalkerweert.
Hendrik, Z. van Dirk van der Mars.
Dirk, Z. van Johannes Ditmarsch.
Elisabeth Hendrica, D. van Gijsbertus van Benheim.
Maria Frederica, D. van Jacobus Ludovicus Conradus Schroeder van der Kolk.

den 3 April.

Catharina Cornelia Adriana, D. van Hendrik Leebeeke.
Dirkje Christina, D. van Jan Aarinksen.
Jan Willem, Z. van Jan Willem de Groot.

Deliana Jacoba, D. van Jan Alexander van Viegen.
Willem Fredrik, Z. van Willem Fredrik Linschoten.

den 5 April.

Louis Antoni, Z. van Louis Antoni van Kell.
Arie, Z. van Johannes de Mink.
Johanna Alida Angenitha, D. van Isaak Rijnders.
Gijsbert, Z. van Jan van Hoegee.

den 6 April.

Cornelia Maria, D. van Dirk van Baaten.
Henriette Angilique Suzanne, D. van Jan Mauritz Graaf van Lijnden.
Wilhelmina Bernardina, D. van Jacobus de Vos.
Anthonia, D. van Antonie van Schaik.
Johanna Alida, D. van Anthonij Steenbeck.
Theodora, D. van Johannes van der Steen.
Aaltje en Catharina Christina Elisabeth, Dochters van Cornelis Uhlenbroek.
Alida, D. van Gerrit de Wit.

den 8 April.

Jacobus, Z. van Jan van Luin.

Catharina Wilhelmina, D. van
Dirk Johannes Waanders.

Stephanus, Z. van Willem Scheer.

Johanna, D. van Melchior Huijter.

Hendrik Cornelis, Z. van Joannes
Henricus de Bond.

Wilhelmus Gerardus, Z. van Her-
manus Muitecman.

Catharina, D. van Antoni van
den Heuvel.

Arnolda Elisabeth, D. van Mar-
tinus van Doorn.

den 9 April.

Maria Klazina, D. van Daniel
Monné.

Dorothea Wilhelmina, D. van
Wilhelmus van Rossum.

Gerardus Wilhelm, Z. van Arie
van Kroonen.

Johanna Cornelia Catharina, D.
van Lambertus van der Wurff.

Steventje, D. van Hendrik van
Driel.

Nicolaas, Z. van Bernardus Jo-
hannes Proost.

den 10 April.

Hermanus, Z. van Lambertus
Tragter.

Hendrik, Z. van Johannes van
Geelen.

Catharina, D. van Johannes de
Lang.

Elisabeth Maria, D. van Johannes
Kelfkens.

Willem Frederik, Z. van Willem
Frederik Slec.

Theodorus Cornelis, Z. van Mar-
tinus Joannes Niesen.

Huibartus Johannes Anthonie, Z.
van Johannes de Groot.

den 11 April.

Christiaan Albertus, Z. van Ru-
dolph Franz Wichelhausen.

Johanna Theresia, D. van Johan-
nis Muller.

Adriana, D. van Arie Verhaak.

Anthonie, Z. van Gerrit Hen-
driksen.

Nicolaas Lambertus, Z. van Eve-
rardus Ravesloot.

Hermanus Albertus, Z. van Theo-
dorus Averkamp.

den 12 April.

Krisje, D. van Soesman Levie
Blaauw.

Johannes, Z. van Wouter Ganse-
veurder.

Elizabeth Maria Josina, D. van
Hendrikus Josephus van Thoor.

den 13 April.

Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik
Oliekan.

den 15 April.

Johannes en Neeltje, Z. en D. van
Cornelis van Kasteel.

Adrianus, Z. van Abraham Theo-
dorus Lankhout.

Adrianus, Z. v. Adrianus Schadee.

den 16 April.

Grietje, D. van Eliazer Meijer
Hilsom.

Catharina Jacoba Frederica, D.
van Johannes Heijl.

Barbara Johanna, D. van Wille-
brordus Gol.

Elisabetha Bernardina, D. van
Laurentius Lauteslager.

den 17 April.

Johanna Margaretha, D. van
Adriaan van Trier.

Johannes Hendricus, Z. van Hen-
dricus van Assenbergh.

Gerrit, Z. van Gerrit Spierenburg.

Johanna, D. van Jan Tobias van
Groot-Battavé.

Christina Wilhelmina, D. van
Arnoldus de Morie.

Hermine Johanna, D. van Gerrit
van Schaik.

Cornelia Hermine, D. van Jan
Harms Kemelaar.

den 18 April.

Maria, D. van Johannes Jacobus
de Wit.

Petronella, D. van Jan van Dijk.

den 19 April.

Cornelis, Z. van Hendrik Heijn.

Cornelis Theodorus, Z. van Theo-
dorus van der Steen.

Jacobus, Z. van David van
Gorkom.

Witske, D. van Johannes de Vries.

Hendrik, Z. van Hendrik Zie-
remans.

Govert, Z. van Hendrik Homburg.

Hendricus Johannes, Z. van Mar-
tinus Wessel Goez.

Geertruida, D. van Cornelis Wou-
tersz van de Kuit.

den 20 April.

Hendrica Wilhelmina, D. van
Jan Salgus.

Maria Wilhelmina, D. van Willem
Pieter Ingenegeren.

Hendrik, Z. van Klaas Verhoeff.

Anthonia, D. van Anthonie Baar-
deloos.

Johannes Cornelis, Z. van Johan-
nes David Eijtinger.

Johanna, D. van Matthijs van
Vlooten.

Gerarda, D. van Johannes Barthold
Wessel.

den 22 April.

Johannes, Z. van Gerardus Johan-
nes van der Schroeff.

Anje, D. van Geert Berents Lukje.

Maria Johanna, D. van Adrianus
Cornelis de Bruijn.

Nicolaas Josephus, Z. van Johan-
nes van Beusekom.

Willem Johannes, Z. van Willem
Johannes Oudegeest.

Cornelia Johanna Eckerdina, D.
van Gerrit Hak.

den 23 April.

Wilhelmina, D. van Willem Peek.

Simon, Z. van Willem van Geest.

Margaretha Wilhelmina Maria, D.
van Antonie van Oord.

Hendrina, D. van Jesai's Tobias
Mendelson.

Johannes, Z. van Gerardus Lee-
man.

Elisabeth, D. van Hendricus
Schnurman.

den 24 April.

Adrianus, Z. van Gerardus Oost-
veen.

den 25 April.

Johanna Gerdina, D. van Henricus Versteegen.

Naatje, D. van Tijmen van den Heuvel.

Cornelia Maria, D. van Gerrit Weijers.

Carolus Petrus Gijsbertus, Z. van Jacobus Lambooi.

Dirk, Z. van Wilhelmus Christia- nus Weijmans.

Cornelia, D. van Albertus Koos.

Abraham, Z. van Benjamin Samuel van Lier.

Hendricus, Z. van Hendricus de Goeij.

den 26 April.

Maria, D. van Gerardus Debbes.

Anthonia Theodora, D. van Johan- nes Theodorus Herdie.

Gijsbertus Wilhelmus, Z. van Gijsbertus Wilhelmus Swaan.

den 27 April.

Maria Theodora, D. van Johannes van Bijnum.

Wijnanda, D. van Hubertus Jo- hannes Buskes.

den 29 April.

Hendrik, Z. van Hendrik Patist.

Jacobus Cornelis, Z. van Jacob Iman Cornelis de Vriese.

Jacob Johannes, Z. van Gerrit Jacobus Schouten.

Maria Johanna, D. van Cornelis Rosier.

Dirk, Z. van Cornelis Antonij Dreux.

Jacobus Alowisius, Z. van Jacobus Hentenaar.

Henricus, Z. van Jan Dirk van Dorssen.

den 30 April.

Albertus Johannes, Z. van Johan- nes Franciscus Poussenouw.

Cornelis, Z. van Gerardus van Tussenbroek.

Elisabeth Maria, D. van Adrianus Johannes Haarmans.

Cornelis Johannes, Z. van Hen- ricus van Lier.

Daniel Adrianus, Z. van Arie de Jong.

Neeltje, D. van Hermanus Meere.

Jacomina, D. van Joannes van der Linden.

Anne Elisabeth, D. van Jean Scipion Vernede.

GEBORENEN 144, waaronder 9 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 3 April

Henricus Cornelius van Rossum en
Geertruij Horsthuis.

Everhardus Godce en Rijntje
Kalden.

Jacobus van Gerfsum, weduwnaar
en Joanna Elisabeth Gimpel.

Floris van der Pijl en Theodora
Ockhuijsen.

den 4 April.

Isaac Arend Albert Ram en Pauline
Madelaine Duim.

den 10 April.

Adrianus van der Schaft en Maria
van der Berg.

Cornelis Jacobus de Wilde en Pe-
tronella Wilhelmina van Steen-
wijk.

Cornelius Franciscus Tak en Wil-
helmina van der Meij.

Lodewijk Vermande en Sara Age-
nita Altheer.

den 11 April.

Ernestus Pestors en Catherine Elise
Wicherdine de Fockert, weduwe.

den 17 April.

Pieter Thomas en Johanna Beatrix
Schouten.

Petrus Joannes van 't Hof en Hen-
rica van Doorn.

Abraham Freni en Lodewiena
Elisabeth van Loo.

Charles Louis Landré en Ange-
neeske de Jong.

Jan Kroonenburg en Megtel
Ebergen.

den 18 April.

Arie Dura Kooijmans en Garren-
dina van Dokkum.

den 24 April.

Pieter van Dijk, weduwnaar en
Alida Petronella Guth.

Mattheus Joannes van de Grint en
Cornelia van der Manden.

Johannis Roelofen Gerarda Maurer.

Gijsbertus Smit en Elisabeth Doe-
ser, weduwe.

Hendrikus van Rooijen en Fre-
drika Rijksen.

Hendrik Joole en Jannetje van
Gorkom.

Gerardus van Schaik en Gertrudis
Doesburg.

Evert Spee en Marringje Blei.

Cornelis Straathof en Adriana van
't Hof.

den 25 April.

George Lodewijk Klein en Maria
Johanna Wilhelmina Hulleman.

Jacobus Hanekamp van Harinxma
en Maria Adriana Meelboom.

TE ZAMEN 27 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 April.

Elisabeth Sophia Porton, 11 m.,
Lange Smeesteeg.
Johannes Schrans, 14 d., in het
Weistraat.
Martinus Hendrik Ruttinck, 18 j.,
in 't Fundatiehuis.
Cornelis Johannes Hendricus Slij-
ger, 7 w., buiten de Weerd.
Anthonie Wessels, 8 j. en 2 m.,
buiten de Weerd.

den 3 April.

Johan Coenraad Tientjes, 29 j.,
Slagsteeg.
Antje Willemse, wed. Harmen
Geesink, 85 j., Bakkersteeg.

den 4 April.

Pieter de Vries, 40 j., buiten de
Tolsteeg.
Alida Gerritsen, 1 j. en 6 m.,
aan 't Zand.

den 5 April.

Pieterella Rosier, huisvr. van
Arie Emmelot, 46 j., Catha-
rijnestraat.
Albertus Morron, 58 j., Steenweg.
Jannetje ten Houdt, wed. Jan
Hendrik Hilkemeijer, 86 j.,
Bezembrug.
Johann Philipp Menger, 62 j.,
Springweg.
Beligje de Haas, wed. Willem
Tisson, 64 j., Groote Eligesteeg.
Arie Roelof Ganseman, 19 j.,
Hospitaal.

den 6 April.

Petrus Johannes Baars, 26 j.,
buiten de Wittevrouwepoort.
Leentje van den Brink, huisvr.
van Gijsbertus Oostrum, 57 j.,
Vuilesloot.
Roelof Mattu, 60 j., Maliebaan.

den 8 April.

Clasina van Luijn, huisvr. van
Pieter Marcus Luca, 73 j.,
Geertebrug.
Gijsbertus Vergeest, 87 j., buiten
de Tolsteegpoort.
Maria Johanna Maarschalherweert,
5 d., buiten de Tolsteegpoort.
Stephanus Scheer, 6 j., Vrouw-
juttestraat.
Arie Verweij, 11 m., Achterweg.
Johannes Hendricus van Lottum,
88 j., Lange Nieuwstraat.

den 9 April.

Johanna Saurwalt, 12 d., buiten
de Weerd.

den 10 April.

Hendrik Jacobus Vrolijk, 6 j.,
buiten de Wittevrouwepoort.
Daniel van der Jagt, 8 j., Neude.
Johannes Hendricus Bernardus
Dolmans, 6 m., Pelmolen.
Anna Hendrina Redeman, 16 j.,
Vissersteegje.

den 11 April.

Gerarda Ras, ongeh., 45 j.,
Groote Eligesteeg.

Jacoba Roekes, huisvr. van Willem
Titerig, 33 j., Springweg.

Hendrik Lagerweij, 3 w., buiten
de Wittevrouwepoort.

Willem Johannes Elling, 5 j. en
6 m., Jacobiekerkhof.

Gerrit Jan Filet, 11 j., Elisabeth-
straat.

Anna van der Valk, huisvr. van
Johan Willem Muller, 69 j.,
Lange Smeesteeg.

den 12 April.

Maria Coets, wed. Jan van Bergen,
79 j., in 't Weistraat.

den 13 April.

Simon Bokstijn, 7 d., Zandstraat.
Hendrik Jongeling, 14 d., Malie-
baan.

Hermina Geertruida van Laar,
28 j., Zakkendragersteegje.

Doodgeb. Zoon van Helena Alette
Kettenis, Lange Smeesteeg.

Petrus Odewald, 5 j. en 7 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

den 15 April.

Johannes van Elsen, 6 m., Kreu-
pelstraat.

Dirkje van Kleef, wed. Frans Maas,
81 j., Lange Nieuwstraat.

Hermina Rampe, ongeh., 46 j.,
Kromme Nieuwe Gracht.

Doodgeb. Dochter van Hendricus
Wijnandus van Zeijst, Korte
Viesteeg.

Johanna Maria Hoervers, ongeh.,
16 j., Lijnmarkt.

Wilhelmina van Beuge, ongeh.,
74 j., Lange Lauwerstraat.

Louisa Hunck, 9 j. en 6 m.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Elisabeth Tienhoven, 10 j., aan
't Zand.

Doodgeb. Zoon van Andries van
Osch, Groenesteeg.

Cornelia Louisa Bekker, 1 j. en
4 m., Zandstraat.

den 16 April.

Doodgeboren Zoon van Johannes
Messing, achter den Dom.

Maria Cornelia de Haan, 5 w.,
Hamburgerstraat.

Doodgeb. Zoon van Evert Agter-
berg, Abstede.

den 17 April.

Theodorus van Dam, 52 j., Lange
Nieuwstraat.

Johannes Gravendaal, 40 j., Zand-
straat.

Doodgeboren Zoon van Elisabeth
Dashorst, te Veenendaal.

Johannes de Groot, 2 m., Malie-
baan.

Johanna Agnes Ammerlaan, 3 j.,
Koestraat.

Neeltje Bogaart, wed. Wilhelm
Hollmann, 71 j., achter Sint
Pieter.

den 18 April.

Catharina de Lang, 6 d., buiten
de Catharijnepoort.

Pieterrella de Raad, ongeh., 68
j., Oude Mannenhuis.

Gerrit van Ekeris, 78 j., Oude
Mannenhuis.

Dirk van Leusden, 77 j., achter
't Weistraat.

den 19 April.

Johanna de Haas, huisvr. van
Reinier van Donselaar, 47 j.,
Lollestraat.

den 20 April.

Jacob Sierie, 19 j., Hospitaal.
Johan Hendrik Rutgers, 2 j. en
6 m., Donkerstraat.
Floribert Hiasent Fredrik Baudet,
39 j., Ganzemarkt.

den 22 April.

Hendrica Bosch, 2 j. en 9 m.,
Kleine Eligesteeg.
Willem Fredrik Kelfkens, 11 m.,
buiten de Weerd.
Doodgeb. Zoon van Johan Frederik
Reede, Nieuwe Gracht.
Doodgeb. Zoon van Johannes Pieter
van den Enden, Groenesteeg.
Maria Mijnders, ongeh., 73 j.,
Lange Lauwerstraat.
Jan van Werkhoven, 24 j.,
Hospitaal.
Dinginis de Jong, 21 j., Hos-
pitaal.

den 23 April.

Maria van Amerongen, ongeh.,
21 j., Lange Viesteeg.
Pieter van Niepoort, 3 m., Mo-
lensteeg.
Johannes Gunderman, 1 j. en 6
m., buiten de Weerd.
Hendrik Etmans, 63 j., Zalestraat.
Wilhelmina Toeteman, 5 j.,
Groote Eligesteeg.
Cato van de Vondel, 5 j. en 6 m.,
Marieplaats.

den 24 April.

Maria van Zwol, 7 j. en 5 m.,
buiten de Weerd.
Gerrit Paauw, 48 j., te Jutphaas.

den 25 April.

Hermanus Wijnbergen, 48 j.,
achter 't Weistraat.
Cornelis Kragten, 25 j., buiten
de Tolsteegpoort.
Johanna Sarto, huisvr. van Gradus
Rijkel, 79 j., Bartholomaei-
gasthuis.
Doodgeb. Zoon van Wilhelmina
Jacobs, Nieuwe Gracht.

den 26 April.

Sophia Wilhelmina Hendrica Vogt,
1 j., Willemskazerne.
Maria Haak, 73 j., op 't Bolwerk
Lepelenburg.
Maria Cornelia van Lokhorst, 13
j., Zalestraat.
Johanna Otto, ongeh., 69 j.,
Bagijneshof.
Joseph Johannes Porton, 3 m.,
Magdalenesteeg.

den 27 April.

Hendrik Martinus van der Horst,
5 m., achter Clarenburg.
Theodorus Adrianus van der Vaart,
3 d., Molensteeg.
Sebastianus Johannes Jansen, 14
m., buiten de Tolsteegpoort.
Gerrit Jan van Westrienen, 27 j.
en 4 m., Weesbrug.
Catharina Anthonia Maas, wed.
Jan Hendrik van der Grind,
81 j., Bezembrug.

Arnoldus Hendricus Sikkcl, 10 j.
en 4 m., Springweg.

Hendrik Wilhelm Hentenaar, 6
w., Masegast.

den 29 April.

Willem Frederik Rijnhart, 3 m.,
achter Clarenburg.

Doodgeb. Zoon van Jan Rijnhart,
buiten de Weerd.

Elisabeth Wolsing, 10 w., Oude
Kamp.

Gijsberta de Groot, wed. Albert
van Bentum, 59 j., Zwaan-
steegje.

Jan van der Jagt, 87 j., Jerusa-
lemsteeg.

Jacobus Boenink, 10 j. en 8 m.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Dirk Beauduin Koning, 10 m.,
Steenweg.

Petronella de Bruijn, 11 w.,
Abstede.

Theodorus Thijssen, 26 j., Kin-
derhuis.

Johannes van Sutphent, 4 w.
Springweg.

Cornelis Johannes van Zijl, 6 m.
buiten de Weerd.

Cornelia Parkin, wed. Jan Baptiste
Rijne, 51 j., te Tilburg.

Jacobus Albertus Lindsen, 2 j. en
6 m., Nieuwe Gracht.

Paulina Maria van Elst, 4 w.,
Jacobiekerkhof.

den 30 April.

Gerarda Gol, huisvr. van Leendert
Raadsveld, 56 j., Hekelsteegje.

Alida Koning, wed. Gijsbertus
Mulder, 60 j., Marieplaats.

Gerrit van Rijn, 78 j., Schoute-
steeg.

Teunis Hensbergen, 6 w., buiten
de Weerd.

Dirkje Jacoba Duwel, 2 j., Kort
Ademstraat.

ZIEKTEN EN TOEVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	10.	Transport.	94.
Verval van krachten.	20.	Kanker.	3.
Tering.	12.	Verstopping.	1.
Stuipen.	22.	Beenbederf.	2.
Waterzucht.	5.	Keeltering.	2.
Gevolgen van de Tanden.	3.	Slijmberoerte.	1.
Koortsen.	1.	Borsttering.	5.
Zenuwkoortsen.	2.	Geelziekte.	1.
Water in de borst.	1.	Kinderziekte.	1.
Klierziekte	3.	Engelsche ziekte.	1.
Bloedspuwing.	3.	Ontsteking in de hersenen.	1.
Slijmziekte.	2.	Verbrand.	1.
Beroerte.	2.	Wormziekte.	1.
Verdronken.	1.	Zenuwziekte.	1.
Het Zuur.	2.	Ontsteking in de borst	1.
Beknelde breuk.	2.	Kramponsteking.	1.
Zinkingkoortsen.	2.	Rhumatiek.	1.
Subiet overleden.	1.		
	94.		118.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	9	1	10.	Transport.	57.	30.	87.
Beneden het jaar.	20	8	28.	Van 50 tot 60 jaar.	2	4	6.
Van 1 tot 10 jaar.	10	10	20.	" 60 " 70 "	3	5	8.
" 10 " 20 "	6	4	10.	" 70 " 80 "	3	7	10.
" 20 " 30 "	7	2	9.	" 80 " 90 "	3	4	7.
" 30 " 40 "	1	1	2.	" 90 " 100 "	" "	"	"
" 40 " 50 "	4	4	8.				
	57—30—87.				68—50—118.		

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 6 April, door den Notaris N. DE GRAAF.

Een Huis en Aanbehooren, staande te Utrecht, aan de Noordzijde van de Korte Smeesteeg, Wijk A, No. 441. Verkocht voor *f* 1155.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H.
VAN SCHERMBEEK.

1. Eene groote Huizinge, met anekse Grutterij, Paardenstal, Erf, Grond, Plaats, Schuur en grooten Tuin, te zamen groot 10 Roeden, 95 Ellen, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Weerdpoort, tegenover de eerste Sluis, aan de Oostzijde van de Vecht, Wijk M, No. 70. Verkocht voor *f* 5950.

2. Een Huis en Woning, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Catharijnestraat, Wijk C, No. 897. Verkocht voor *f* 695.

3. Drie Bunders, 40 Roeden, 63 Ellen Weiland, gelegen onder Oostveen, Gemeente Maartensdijk. Verkocht voor *f* 2180.

4. Eene Huizinge en Broodbakkerij, staande en gelegen te Utrecht, op den Hoek van de Muntstraat, aan de Zonstraat, Wijk G, No. 392. Opgehouden voor *f* 3100.

Denzelfden datum, door den Notaris C. LENS.

1. Circa 3 Bunders, 40 Roeden, zoo Esschen- en Elsenbosch, als Bouwland, met de zich daarop bevindende Woning, staande en gelegen, onder de Gemeente Odijk. Opgehouden voor *f* 2000.

2. Zes Bunders, 81 Roeden Esschen- en Elsenbosch, gelegen onder Werkhoven. Verkocht voor *f* 3800.

3. Twee Bunders, 13 Roeden Weiland, gelegen onder Schalkwijk. Verkocht voor *f* 1250.

Denzelfden datum, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Een alleraangenaamst Buitenverblijf, gelegen bij het dorp Zeist, met Stalling voor 4 Paarden. Opgehouden voor *f* 14,000.

Den 20 April, door de Notaris N. DE GRAAF.

1. Een weldoortimmerd Huis en Aanbehooren, staande en gelegen te Utrecht, aan de Jufferstraat, bij het Geertekerkhof, Wijk B, No. 582. Opgehouden voor f 3,300.

2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lijnmarkt, Wijk E, No. 49. Verkocht voor f 4,000.

Denzelfden datum, door de Notarissen BOERS
en J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een hecht, sterk en weldoortimmerd Winkelhuis, Erf, Grond, Tuintje, Kelders en Kluizen, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tegenover de Jansbrug, Wijk G, No. 36. Verkocht voor f 9,100.

Den 27 April, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene schoone Uiterwaard, met Rijswaard en Boomgaard, groot 33 Bunders, 92 Roeden van ouds genaamd *de Ossewaard*, gelegen in de Gemeente Hagestein, Kanton Vianen. Opgehouden voor f 24,500.

1. Een Huis, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Hooge Teelingstraat, over de Hoogstraat, Wijk C, No. 142. Verkocht voor f 1400.

2. Twee Huizen, onder een dak, met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, in de Watersteeg, Wijk C, No. 458 en 459. Opgehouden voor f 1400.

Denzelfden datum, door den Notaris WIGMAN.

1. Eene nieuw gebouwde Huizinge, Erf en Grond, met Koets-huis en Stal, gelegen binnen Utrecht, nabij de Zonstraat, Wijk G, No. 574. Verkocht voor f 6150.

2. Een stuk Grond en Erf, met Hooiberg en Schnur, gelegen te Utrecht, onder Wittevrouwen, aan den Singel, Wijk J, No. 110. Verkocht voor f 2370.

3. Twee Bunders, 83 Roeden, 10 Ellen extra welig Weiland, gelegen onder de Gemeente Maartensdijk. Verkocht voor f 2825.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1839.

GEBORENEN.

den 2 Mei.

Wilhelmina Geertruida, D. van
Petrus Hendricus Haanebrink.
Geertruida Theresia, D. van Simon
Fredericus Mulder.
Hendrica, D. van Gerrit Oosten-
dorp.

den 3 Mei.

Arnoldus, Z. van Pieter van
Kalken.
Frederik August, Z. van Willem
Jacob Eduard Hekmeijer.
Willemina, D. van Gerardus van
Rooijen.

den 4 Mei.

Constance Marie Cornelia, D. van
Arnoud Gerard Joost Baron Taets
van Amerongen.
Ernestina Petronella, D. van Ar-
noldus Gerhardus Brusse.
Johannes, Z. van Nicolaas de Vaal.
Jansje Elisabeth, D. van Johannes
van Veldhoven.
Gijsbert, Z. van Herman Arnol-
dussen.
Johanna, D. van Paulus Roeland-
schap.
Johanna, D. van Arie van de Bilt.
Wilhelmina Johanna, D. van Ger-
rit Paauw.

Neeltje, D. van Johannes Herma-
nus Visser.

Annetje, D. van Andries Hen-
driksen.

Gerrit, Z. van Dirk van Soomeren.

den 6 Mei.

Jacobus, Z. van Willem Boenink.
Cornelis Johannes, Z. van Cornelis
Simon Dekker.

den 7 Mei.

Gerrit Theodorus, Z. van Gerrit
van Beusekom.

Hendrica, D. van Stephanus Ber-
nardus Vink.

Hendrik, Z. van Hermanus Ock-
huizen.

Hendrina, D. van Jasper van
Gennip.

Cornelis Hendricus, Z. van Jaco-
bus Hendricus Wouters.

den 8 Mei.

Jan, Z. van Willem Frederik van
Ittersum.

Cornelis Jacobus, Z. van Cornelis
Jacobus Leen.

Johannes Gerardus, Z. van Pieter
Jacobs.

Johanna Hendrica, D. van Dirk
van Eck.

Johannes, Z. van Johannes Zuij-
dendorp.

Dirk, Z. van Fredericus van der Wolk.

Thomas, Z. van Bartholomeus Stephanus van der Steen.

Leonardus Johannes, Z. van Leonardus Johannes Bakkenes.

den 9 Mei.

Augustina Adriana, D. van Johannes Petrus Kipp.

Elisabeth, D. van Hendrik van Anraad.

den 10 Mei.

Andries, Z. van Adrianus Jacobus Verhoeff.

Sara, D. van Johannes Albertus Molhelm.

Rijk, Z. van Gerrit Verhaar.

Johannes Franciscus, Z. van Franciscus Odijk.

Wilhelmina, D. van Cornelis Otto.

den 11 Mei.

Johannes Marinus, Z. van Joannes van Lint.

Hendrik, Z. van Jan Koelec.

Aletta Maria, D. van Gerardus Verweij.

den 13 Mei.

Adrianus Anthonius, Z. van Cornelis Johannes Verheul.

Gijsbertus, Z. van Johannes Cornelis Hampers.

Willem, Z. van Weerdenaar Lith.

Anna Maria, D. van Adriaan Cock.

Johannes Ecker, Z. van Jan Scherff.

Gerardus, Z. van Gerardus Tap.

Theodorus, Z. van Theodorus van Empelea.

Jacoba, D. van Johannes Rijnders.

den 14 Mei.

Catharina Everdina, D. van Johannes de Leur.

Jetje en Jacob, D. en Z. van Samuel Levi Harschel.

Elisabeth Christina, D. van Willem Jacobus Godijn.

den 15 Mei.

Hendrina, D. van Anthonij Viergever.

Willem, Z. van Hendrik Dirksen.

den 16 Mei.

Jacoba Francina, D. van Johannes Paulus Houtman.

Adriana Hendrica, D. van Petrus van den Berg.

Hendrica, D. van Hendrik van der Wurff.

Elisabeth Cornelia Helena, D. van Willem Richel.

Jan Zeger, Z. van Arie van der Plaats.

Helena, D. van Arie de Bruijn.

den 17 Mei.

Anthonie, Z. van Adrianus Verhasselt.

Wilhelmus Johannes, Z. van Johannes Albertus Loomerijer.

Sophia Geertruida Margaretha, D. van Jan Hendrik de Kruijff.

Wilhelmina Anton, D. van Heinrich Anton Schakman.

Wilhelmina, D. van Peter de Groot.

Anthonia, D. van Jan van den Bol.

den 18 Mei.

Geurt, Z. van Geurt Steenbeek.

Cornelia, D. van Godefridus van der Kamp.

Johannes Michaël Hermanus, Z. van Joannes Michael Lancé.

Dorothij, D. van Joshua Allen.

Johan Eliza, Z. van Hendrik Schadee.

Willem, Z. van Jens Jenssen Dodt.

den 20 Mei.

Jacob, Z. van Jan de Heus.

Mégtel, D. van Joannes van Praag.

Engelberta Maria, D. van Matthijs Hendrik Huijssen.

Margaretha Carolina Geertruida, D. van Casper Melchior Scheepens.

den 21 Mei.

Gerardus Johannes, Z. van Gerrit Verbeek.

Johanna, D. van Johannes Cornelis Moot.

Everdina Anthonia, D. van Jan Antonie Betten.

Johanna Petronella, D. van Jacobus Rijnbergen.

Hendrik, Z. van Hendrik de Kok.

Maria Hendrica, D. van Marinus van Zantwijk.

den 22 Mei.

Hendrik, Z. van Gerardus Koelman.

Anna, D. van Jan Hendrik van Zanten de Hoog.

Wilhelmina, D. van Theodoor Soeterik.

Adriana, D. van Johannes Matthijssen.

Mechteld, D. van Daniel Stuijvenberg.

Maria Christina, D. van Johannes Anthonius Brouwer.

Matthijs, Z. van Herman van Dam.

den 23 Mei.

Hermanus, Z. van Jacobus Jansen.

Anthonia, D. van Martinus van Meegen.

Petrus, Z. van Hillebrandus Hazekamp.

Josephina Christina, D. van Andreas Gerritzen.

den 24 Mei.

Philippus Johannes, Z. van Reinier Tollenaar.

Arnoldus Jacobus, Z. van Cornelis van Noort.

Philippus Jacobus, Z. van Gerrit Huntelaar.

den 25 Mei.

Elisabeth Barbara, D. van Giel Verhoeks.

Gerarda, D. van Matthijs Tollenaar.

Catharina Francina, D. van Joannes Gabriel Sallicher.

Christiaan Albertus, Z. van Johannes Hendrik Versteeg.

Sebastian Simon Amantus, Z. van Joseph Maier.

den 27 Mei.

Daniel en Geertruida, Z. en D. van Daniel van Middeldijk.

Jacobus, Z. van Lambertus Maree.

Gijsbertus Johannes, Z. van Lambertus van Eijck.

Johanna Cornelia Elisabeth, D. van Anthonie Mijnders.

den 28 Mei.

Jacobus, Z. van Christiaan de
Zwart.

den 29 Mei.

Theodora Wilhelmina, D. van
Wilhelmus Zoestbergen.

Alida en Geurt, D. en Z. van
Cornelis Motshagen.

Johannes Wilhelmus, Z. van Ja-
cobus Elsing.

Johanna Maria, D. van Everardus
Hendrikus Pinkenie.

den 30 Mei.

Wijnanda, D. van Hermanus Jo-
hannes Meessen.

Heinrich Christiaan, Z. van Louis
Hartmann.

den 31 Mei.

Aaltje, D. van Cornelis van Uitert.

Johannes, Z. van Gerrit Rietveld.

Geertruij, D. van Hermanus Paas-
sen.

Johanna Louisa, D. van Hubert
Legra.

Sophia Magdalena Maria Regina,
D. van Pieter Sweers.

Abraham Jacobus Servaas, Z. van
Servaas van Rooijen.

GEBORENEN 134, waaronder 12 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 1 Mei.

Machiel Lobel en Christina Hes.
 Evert Barreveld en Wilhelmina
 Hendrica van As.
 Arnoldus Tisson en Sara Snij-
 ders.
 Johannis Oldenburg en Antonia
 Andernach.
 Jacobus Wijnandus Dekking en
 Margrita Hendrika Scholteweij-
 scher.
 Frederik Tegeler en Hendrika
 Johanna van den Berg.
 Thomas Diks en Jannetje van
 Egmond.
 Reijnier Kuiper en Geesje Schip-
 pers.
 Hubertus Kok en Joanna Maria
 Arts.
 Jan Verweij en Jannigje van
 Egmond.
 Thomas van der Steen en Antonia
 Marschalkerweert.
 Antonius Willebrordus van Zon
 en Elisje Ederveen.
 Evert van Essenberg en Johanna
 Dorothea Louisa de Groot.
 Bernardus Hermanus Bals en Jo-
 hanna van der Kuijl.
 Philippus Anthonius Petrus van
 Groningen en Cornelia van der
 Klok.

den 2 Mei.

Joseph Israel van Lier en Sophia
 van Lier.

den 8 Mei.

Deodorus Etmans en Maria van
 Rooijen.
 Theodorus Hendriks, weduwnaar
 en Gerarda Reinders.
 Willem Wildeman en Hermanna
 Schoonraad.
 Theodor Gerhard Reintjes en Marie
 Christine Leijting.
 Johann Pastoors en Cornelia He-
 lena Sneijders.
 Georg Philip Gottlieb en Wille-
 mina Hendrika van Schaik.
 Hendrik Gies en Trientje Boer.
 Jacobus van Hasselt, weduwnaar
 en Willemijntje van den Heuvel.
 Theodorus Dikhoff en Maria Hen-
 drina Rantzen.
 Jacobus Johannes Huijgens en
 Johanna Everdina Verhorst.
 Johannes van Loevezijn en Klaar-
 sientje van Hattum.
 Gijsbertus Emmelot en Maria Bus-
 schert.
 Pieter Permetier, weduwnaar en
 Catharina Pieterella Koeleman.
 Albertus Froom en Gerdina van
 Schaardenburg Verheij.
 Josephus de Koning, weduwnaar
 en Elisabeth van Heeck.
 Bartholomeus Eijkelenstam en
 Annigje Schimmel.
 Albertus Hendrik Dettingmeijer
 en Maria de Haan.
 Jan Vendrig en Petronella van
 Heert.

Arnoldus Pouw en Johanna Clasina
Everaars.

Cornelis van Noort en Petronella
Jacoba Borra.

Willem Gerardus van Tessel en
Maria Arentsen.

Roelof Cornelis Groot en Elisabeth
Hendrika van Galen.

Gijs Esperheuvcl, weduwenaar en
Joanna Gertrudis Reul.

Johannes Marius Janszen en So-
phia Adriana Fabricius.

den 15 Mei.

Cornelis van Dijk en Gijsberta
Geertruida Bade.

Andries Vervoort en Antonia Her-
mana Oostenrijk.

Wilhelmus de Zwart, weduwenaar
en Anna Geertrui Schilten.

Arie Gerrit van Veltuijsen en
Geertruij van Stempfoort.

Gijsbertus Wil en Hendrika van
Staveren.

Johannes Jacobus van Amerongen,
weduwenaar en Dirkje Houdijk.

Roelof Schooneveldt en Bartje Ros.

Willem Berg en Jannigje van
Nimwegen.

Cornelis Jannis Baptist Kuijper en
Maria Johanna Steijger.

Andries Lutzenburg en Neeltje
Sterkenburg.

Henricus Johannes Wilhelmus
Thompson en Willempje van
Davelaar.

den 22 Mei.

Theodorus den Bieman en Mekkie
de Vroom.

Cornelis van Dijk en Catharina
Agterberg.

Andries Noordanus, weduwenaar
en Aletta Ferber.

Johannes van der Lugt en Maria
van der Linden.

Friedrich Wilhelm Bartmann en
Aartje Verheij.

den 29 Mei.

Pieter Lubach en Berendina Maria
van der Stroom.

Cornelis van Boeschoten en Maria
Hendrika Glijm.

den 30 Mei.

Dirk van Dockum en Ida Sophia
Houcl.

Johannes Alma en Alida Emme-
rentia Elisabeth Suijck.

Reinder Willem Baron van Hemert
tot Dingshof en Adriana Johanna
Conradij.

den 31 Mei.

Mr. Gerhard Jan Fabius en Caro-
lina Petronella Cornelia de
Geer.

TE ZAMEN 62 PAREN.

ECHTSCHIEDING.

den 23 Mei.

Jasper Pieter Johannes Kamperdijk en Joanna de Kruijs.

OVERLEDENEN.

den 1 Mei.

Jacobus van Gorkom, 12 d., Jansbrug.

Maria van der Linden, 2 j., Achterweg.

Paulus Dorsman, 78 j., Mariepl.

Johannes van Luin, 13 m., buiten de Weerd.

Hartog Clarenburg, 75 j., Zandstr.

den 2 Mei.

Petrus Johannes Kusters, 1 j., Elisabethstraat.

Wilhelmus Stuns, 12 j., buiten de Tolsteegpoort.

Hendrik Verheul, 21 j., Hospit.

Leendert van Kasteel, 4 w., Zilversteegje.

den 3 Mei.

Elisabeth Ockeloen, huisvr. van Willem van der Linden, 62 j., Koestraat.

Martinus van Amersfoort, 72 j., Vrouwjuttestraat.

den 4 Mei.

Doodgeb. Zoon van Gerrit Hageman, Wijde doelen.

Maria Nolet, ongeh., 23 j., Lijnm.

Anna Elisabeth Wolsing, 3 m., Jacobiekerksteegje.

Gijsberta Nooij, huisvr. van Jan Messing, 42 j., achter den Dom.

Cornelia Petronella Schoonheide, 2 j., Zakkedragersteegje.

Alida Johanna de Gier, 24 j., Gortsteeg.

Adriana van der Heiden, 9 w., Groote Eligesteeg.

den 6 Mei.

Cornelia Wil, wed. Hendricus Odijk, 84 j., buiten de Witte-vrouwepoort.

Adriana Maria Lonink, 1 j. en 11 m., Groenesteeg.

Michael Luca, 70 j., Paauwsteeg.

Doodgeb. Zoon van Hendrik Jansen, buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Ender, 4 j. en 10 m., Marieplaats.

den 9 Mei.

Hermanus Hipke, 10 m., Groote Eligesteeg.

Johannes van Rossum, 3 j. en 5 m., Lange Smeesteeg.

Willem van Vlooten, 46 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Gerrit Degen, Geertekerkhof.

den 10 Mei.

Elisabeth Hoonakker, 9 j. en 7 m., Maliebaan.

Hugo Christiaan Samuel Wanting, 1 j. en 3 m., Hamburgerbrug.

Maria de Wit, 3 w., buiten de Wittevrouwepoort.

Maria van Tooren, wed. Matthijs Bakker, 71 j., buiten de Tolsteegpoort.

Bernardina Visser, huisvr. van Frank van Duinen, 44 j., Korte Smeesteeg.

Maria Koene, ongeh., 31 j., Zuilestraat.

den 11 Mei.

Dirk van Putten, 4 j. en 9 m.,
buiten de Weerd.

Cornelia Hermina Kemelaar, 3
w., Zalestraat.

Abraham van Tergouw, 63 j.,
Geertesteeg.

den 13 Mei.

Dirkia Boudewijna Herremina
Fiechter, 4 j. en 6 m., Maliebaan.

Anna Jansen, wed. Arie Rosier,
67 j., Lange Lauwerstraat.

Jacobus Rudolph Schimmel, 1 j.
en 6 m., buiten de Catharijnep.

Anna Maria van Luijn, wed. Jacobus
Rijnberg, 95 j., aan 't Zand.

den 14 Mei.

Daniel van Piggelen, 6 m., Groote
Eligesteeg.

Doodgeb. Zoon van Johannes Cornelis
Hampers, Varkenmarkt.

Doodgeb. Dochter van Wilhelmus
Rijnders, Kort Ademstraat.

Jan Hendrik Weijers, 23 j., Hospit.

Gesina Maria Petri, 6 m., Absteede.

Joanna Wilhelmina van den Heu-
vel, 4 j. en 4 m., Groenesteeg.

den 15 Mei.

Jacoba Cousijnse, 4 m., Pauwsteeg.

Broer Bloemendaal, 32 j., Hospit.

Christiaan van den Hengel, 68 j.,
Magdalenesteeg.

François Christiaan Werson, 3 m.,
Nieuwe Kamp.

Johanna Goedhart, huisvr. van
Johannes Rijnders, 77 j., bui-
ten de Tolsteegpoort.

den 16 Mei.

Francina Kok, 2 m., buiten de
Weerd.

Abraham van Sandwijk, 46 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Dirk Seike Nouta, 24 j., Hospit.

Reiniera Catharina Immink, 64 j.,
Smeebrug.

den 17 Mei.

Jacobus Albertus Klaver, 20 j.,
Voorstraat.

Gerardus Cornelis Martinus Schou-
ten, 10 m., voor Klarenburg.

den 18 Mei.

Willem Jansen, 80 j., Lange
Smeeesteeg.

Charlotta Johanna van Beek, on-
gch., 17 j., achter 't Weistraat.

Maria Anthonia Smit, 1 j. en 2 m.,
Marieplaats.

Geertruida den Bedeker, wed. An-
thonie Hersi, 81 j., Geertesteeg.

Cornelis van den Born, 48 j.,
achter 't Weistraat.

Johannes Ecker Scherff, 6 j.,
Molensteeg.

Johanna Bronbeck, ongch., 23 j.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Maria van den Bogaard, 8 m.,
buiten de Weerd.

den 21 Mei.

Theodorus Johannes van Essenberg,
3 m., Bagijneshof.

Jan Hendrik de Koning, 25 j.,
Kreupelstraat.

Walburga Vuchter, wed. Coenraad
Kohl, 86 j., Walsteeg.

Jouke Hendrik van de Kooij, 21
j., Hospitaal.

Johannes Meijster, 1 j. en 10 m.,
Weesbrug.

Johannes Hermanus van Soest, 11
w., buiten de Weerd.

Moses Benjamin Drijver, 21 j.,
Amsterdam.

Clasina Vermaak, wed. Christiaan
Maag, 80 j., Magdalenesteeg.

Johanna van de Bilt, 17 d., bui-
ten de Tolsteegpoort.

Jan Albertus Nieboer, 1 j. en 6 m.,
Walsteeg.

Gerrit van Beek, 8 j. en 6 m.,
buiten de Weerd.

den 22 Mei.

Cornelis Johannes Porton, 22 j.,
Magdalenesteeg.

Martijntje Eijkman, wed. Gijsbert
van de Vooren, 31 j., Mariestr.

Maria de Bond, huisvr. van Corne-
lis Nicolaa, 80 j., achter Kla-
renburg.

Pieter Stephanus Eijndhoven, 38
j., buiten de Tolsteegpoort.

Elisabeth Jeannette Rood, 4 m.,
Zandstraat.

Pieter de Groot, 86 j., Ballema-
kerstraat.

Johanna Anthonia Westerhoudt,
6 m., in 't Weistraat.

Maria Cornelia Néel, huisvr. van
Albert Lourens Cornelis Fabri-
cius, 54 j., Amsterdam.

den 23 Mei.

Jan van Rennes, 10 m., Groene-
steeg.

Willem Junie, 83 j., buiten de
Weerd.

Joseph Johannes van Leijden, 1 j.
en 10 m., Kort Rozendaal.

den 24 Mei.

Aaltjen Biesman, huisvr. van Abra-
ham Rijke, 52 j., Pelmolen.

Johan Eliza Schadee, 6 d., Gortst.

Dirk Willem Steegman, 18 j.,
Marieplaats.

Antonius Wilhelmus Wissevloer,
41 j., Bakkerbrug.

den 25 Mei.

Louisa Philippa Houth, laatst wed.
Jan Floris Hendrik Karel Grave
van Nassau la Lecq, 59 j., bui-
ten de Wittevrouwepoort.

Jacoba Malet, wed. Hendrik van
den Bos, 82 j., Nicolaïkerkhof.

Maria Johanna van Terveen, on-
geh., 79 j., Bezembrug.

Doodgeb. Zoon van Anthonie Ver-
maak, buiten de Tolsteegpoort.

den 27 Mei.

Daniel Stern, 3 m., Vreeburg.

Noodgeb. Dochter van Johan Chris-
tian Guise, op den Domstoorn.
Cornelis Uhlenbroek, 34 j., buiten
de Weerd.

Johannes Kromzigt, 48 j., buiten
de Wittevrouwepoort.

Maria van Dijk, 1 j., buiten de
Catharijnepoort.

Matthias Jansen, 29 j., Elisabethstr.

den 28 Mei.

Antonie Theodorus Hubeck, 47 j.,
Elisabethstraat.

Jacob Bongenaar, 10 j., buiten de
Wittevrouwepoort.

Anna Catharina Lotten, wed. Jo-
hannes Theodorus Prancratius
Snee, 69 j., Rozenstraat.

Peter Berends, 22 j., Hospitaal.

Petronella Vos, ongeh., 88 j.,
Vreeburg.

den 30 Mei.

Dirk de Visser, 6 m., Neude.

Barta Berendina Harmse, wed.

Jacobus van Gulik, 91 en 3 m.,
Voorstraat.
Antje van der Wouden, huisvr.
van Arnoldus Koenders, 28 j.,
buiten de Weerd.

den 31 Mei.

Hermanus Gijsbertus van der
Pluijm, 3 m., Hamburgerstraat.
Cornelia Tienhoven, huisvr. van
Johannes de Groot, 48 j., Kort
Ademstraat.

OVERLEDENEN III.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN GESTORVEN ZIJN :

Doodgeboren.	7.	Transport.	94.
Verval van krachten.	20.	Subiet overleden.	1.
Tering.	23.	Verstopping.	1.
Stuipen.	23.	Kinderziekte.	2.
Waterzucht.	2.	Mazelen.	1.
Gevolgen van de Tandem.	1.	Onbekend.	1.
Koortsen.	4.	Longontsteking.	1.
Zenuwkoortsen.	3.	Bezetting op de borst.	2.
Water in de borst.	1.	Kinkhoest.	1.
Bloedspuwing.	2.	Borstkwaal.	4.
Slijmziekte.	3.	Longtering.	1.
Beroerte.	1.	Rhumatieke koortsen.	1.
Verdronken.	2.	Kliertering.	1.
Beklemde breuk.	2.		
	94.		III.

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann. Vr. Tot.				Mann. Vr. Tot.		
Doodgeboren.	4	3	7.	Transport.	51	33.	84.
Beneden het jaar.	14	11	25.	Van 50 tot 60 jaar.	2	2.	
Van 1 tot 10 jaar.	11	8	19.	„ 60 „ 70 „	2	4	6.
„ 10 „ 20 „	3	1	4.	„ 70 „ 80 „	4	3	7.
„ 20 „ 30 „	10	5	15.	„ 80 „ 90 „	3	7	10.
„ 30 „ 40 „	3	2	5.	„ 90 „ 100 „	2	2.	
„ 40 „ 50 „	6	3	9.				
	51-33-84.				60-51-111.		

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 Mei, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

1. Een kapitale Wind- en Paardenollemolen van ouds genaamd *de Kovel*, met deszelfs Aanbehooren, mitsgaders Woonhuis, met Erf, Grond en Plaats en zeer grooten Tuin; te zamen groot 32 Roeden, 90 Ellen, staande en gelegen te Utrecht, in de Noorder voorstad, in de bemuurde Weerd, tusschen de Steenen- en Knollenbruggen, Wijk M, No. 525.

2. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen, naast het voorgaande Perceel, Wijk M, No. 524.

3. Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen, naast het voorgaande Perceel, Wijk M, No. 523. Te zamen opgehouden voor f 15,200.

Den 11 Mei, door de Notarissen B. BOERS
en J. H. VAN SCHERMBEEK.

1. Eene sterke en wel ter neringstaande Huizinge, Erf en Grond met Kelders en Kluizen aan de Gracht uitkomende, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Choorstraat, in de zoogenaamde *Lakensnijders*, Wijk D, No. 5. Verkocht voor f 3,000.

2. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van het Domskerkhof, Wijk F, No. 296. Verkocht voor f 1,285.

3. Een Huizinge, staande te Utrecht, aan de Westzijde van de Jufferstraat, bij het Geertekerkhof, Wijk B, No. 565. Verkocht voor f 1,380.

Denzelfden datum, door den Notaris C. LENS.

1. Eene Huizinge, Erve en Tuin, gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde der Oude Gracht, nabij de Volderbrug, Wijk B, No. 203. Opgehouden voor f 5,875.

2. Eene nieuwgebouwde Huizinge en verdere Betimmering, met Erf, Grond en Tuin, gelegen te Utrecht, aan de Nieuwe Kade, Wijk C, ongenummerd. Opgehouden voor f 2,400.

3. Eene Huizinge, Erve en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Westzijde der Slagtsteeg, Wijk C, No. 178. Verkocht voor f 3,950.

Denzelfden datum, door den Not. J. H. v. GROOTVELD.

Eene Huizinge, met Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Ganzenmarkt, op den Hoek van de Schoutesteeg, Wijk G, No. 278. Opgehouden voor f 4,900.

Den 18 Mei, door de Not. G. J. STEVENS en B. BOERS.

1. Eene Huizinge, Erve en Grond, binnen Utrecht, in de Mariestraat, Wijk D, No. 538. Verkocht voor f 3,500.

2. Eene Huizinge, Erve en Tuin, binnen Utrecht, aan de Lange Nieuwstraat, Wijk A, No. 371. Verkocht voor f 4,800.

3. Eene Huizinge, Erve en Grond, naast het vorig Perceel, No. 370. Verkocht voor f 1,995.

4. Een Bleekerij, met verdere Aanbehooren, te zamen groot

42 Roeden, 96 Ellen, te Utrecht, aan den Singel, nabij de Tolsteegpoort, Wijk L, No. 206. Verkocht voor f 2,200.

5. Eene Bleekerij, met verdere Aanbehooren, te zamen groot 55 Roeden, 62 Ellen, te Utrecht, aan de Leijdsche vaart, nabij de Catharijnepoort, Wijk L, No. 158. Verkocht voor f 5,200.

6. Een Pleiziertuin, met steenen Koepel en een stukje Weiland anex het vorige Perceel, groot 5 Roeden, 65 Ellen. Verkocht voor f 1,120.

Denzelfden datum, door den Notaris K. J. SLAGT.

Eene Huizinge en anex Pakhuis, met derzelver Erven en Gronden Kelders en Kluis, aan het water uitkomende, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Geerte- en Volderbruggen, Wijk A, No. 89. Verkocht voor f 5,000.

Den 25 Mei, door den Notaris N. DE GRAAF.

1. Een Huis, met Erf en Grond, aan de Westzijde van de Weistraat, Wijk B, No. 169—170.

2. Een Pakhuis, met Aanbehooren, achter het vorige Perceel, Wijk B, No. 163. De Perceelen No. 1 en 2 verkocht voor f 4,400.

3. Eene Huizinge, met Erf en Tuin, naast het eerste Perceel, Wijk B, No. 168. Verkocht voor f 3,025.

4. Een Huis, met Erf en Plaats, aan de Oostzijde van de Weistraat, Wijk B, No. 292. Verkocht voor f 3,000.

5. Een Huis, met Erf en Plaats, aan de Noordzijde van de Hamburgerstraat, Wijk F, No. 189. Verkocht voor f 2,900.

6. Twee Kamers of Woningen, aan de Zuidzijde van de Stroosteeg, Wijk E, No. 197 en 198. Opgehouden voor f 7,65.

Denzelfden datum, door den Notaris B. BOERS.

1. Twee Kamers of Woningen, binnen Utrecht, aan de Westzijde op het Zand, Wijk C, No. 339—340. Verkocht voor f 1,060.

2. Een Huis of Woning, met een Schuur te Utrecht, achter de Noorder-Kade, Wijk H, No. 100. Verkocht voor f 4,10.

Denzelfden datum, door den Notaris K. J. SLAGT.

1. Eene Huizinge, Erve en Grond, genaamd *de Wijnkrans*, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Romerburgerstraat, op den Hoek van de Lange Nieuwstraat, Wijk A, No. 528. Verkocht voor f 4,600.

2. Eene Huizinge, Erve en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van het Vreeburg, Wijk D, No. 98. Verkocht voor f 3,500.

3. Eene Huizinge, Erve en Grond, aan de Westzijde van het Springweg, Wijk B, No. 789. Verkocht voor f 1,450.

4. Eene Kamer of Woning, aan de Noordzijde van het Molen- of Hamsteegje, bij de Bakkerbrug, Wijk D, No. 272. Verkocht voor f 400.

5. Eene Kamer of Woning, aan de Noordzijde van het Hartsteegje, Wijk H, No. 237. Verkocht voor f 410.

Naamlijst

111 A

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1839.

GEBORENEN.

den 1 Junij.

Gerrit, Z. van Gerrit Windholt.
Arie Mattheus, Z. van Gerrit den Hartog.
Johannes Christiaan, Z. van Harmen Dijkstra.

den 3 Junij.

Hendrik, Z. van Evert Takken.
Gergina Adriana Anna Constantia, D. van Jes Lorenz Asmussen.
Nicolaas, Z. van Gerrit van Woudenberg.
Johannes, Z. van David Lancee.
Marij Anne, D. van Henricus Franciscus Plaijter.
Gerardus Philippus, Z. van Abraham Wiesman.
Jacobus, Z. van Martinus Jacobus van Garderen.
Maria Cornelia, D. van Hozeas Lemmes.
Gesina Johanna, D. van Willem van Westbroek.
Carel Gustaaf, Z. van Thomas Hendrik Thomasz.
Willem, Z. van Gerrit van Stralen.
Thomas, Z. van Jacobus Pouwels.
Christina, D. van Johannes Frederik Ferdinand Hartwich.

den 4 Junij.

Maria, D. van Reinier de Ruiter.

Isaak Anthonie, Z. van Hermen van der Velden.

Maria Geertruida, D. van Johannes Franciscus Mulder.

Florida Petronella, D. van Scravalius Giesen.

den 5 Junij.

Johannes, Z. van Cornelis Petri.
Maria, D. van Abraham van Kuijk.
Anthonia Geertruida, D. van Petrus Boon.

Arie, Z. van Arie Verbeek.

Hermanus, Z. van Nicolaas Johannes Kamperdijk.

den 6 Junij.

Gijsbertus Hermanus, Z. van Bastiaan Johannes Capoen.

Alida Anthonia Jacoba, D. van Gideon Cornelis Beeker.

Johannes Hendricus, Z. van Thomas den Daas.

den 7 Junij.

Thomas George, Z. van Eldert Noothout.

Gerardus, Z. van Gerardus Otto.

Johanna, D. van Theodorus Meeuwissen.

Jan Hendrik, Z. van Joannes Huiskens.

Belia en Christiaan, D. en Z. van Melis Wallenburg.

Maria, D. van Franciscus Josephus
Pouillon.

Maria Hendrica, D. van Louwe-
rens Meulenbeck.

den 8 Junij.

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus
Versue.

Frederik Cornelis, Z. van Hendrik
Johan Rose.

Sara Maria, D. van Hendrik Peter
Scholte.

den 10 Junij.

Emma Maria, D. van Hubertus
van de Coolwijk.

Lamberta, D. v. Martinus Atteveld.

Catharina Johanna, D. van Jo-
hannes van Hattum.

Anna Maria, D. van Petrus Schrijn-
ders.

Johannes, Z. van Reinier Geelen.

David Johannes, Z. van Nicolaas
Michael Kraaijmaat.

Johanna Jacoba, D. van Johan
Christiaan Banga d.

Paulus Johannes, Z. van Andries
Gerardus Kapteijn.

den 11 Junij.

Johannes Christiaan, Z. van Leo-
nardus Bosch.

Henri, Z. van Hendrik Allard.

Clasina, D. van Willem Jacobus
Bruijns.

Petronella Adriana, D. van Cor-
nelis van Steijn.

den 12 Junij.

Hendrik, Z. van Paulus Dieges.

Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis
Voogd.

den 13 Junij.

Christiane Geertruida, D. van
Ernst Christiaan Klokke.

Gerard Bernard, Z. van Jean
François Dumont.

Catharina, D. van Theodorus van
den Broek.

Maria Anthonia, D. van Carolus
Wilhelmus Hoegen.

Geertruida Hendrica, D. van Hen-
dricus Wilhelmus van Soest.

Jetje, D. van Alexander Abra-
hamson.

Gerardus Johannes, Z. van Maar-
ten Kist.

den 14 Junij.

Pieter, Z. van Gijsbert Slagmolen.

Adrianus, Z. van Johannes Eve-
rardus van der Stroon.

den 15 Junij.

Coenraad, Z. van Gerrit Jacob
Wernert.

Johannes Lodewijk, Z. van Jo-
hannes Lodewijk van Hasselt.

Gerardus Anthonius, Z. van Jan
Jacobs.

Stijntje, D. van Christiaan Konst.

Frederik Johannes, Z. van Frede-
rik Johannes Westerman.

Hendrica Maria, D. van Carel
Hendrik Cingel.

den 17 Junij.

Johannes, Z. van Johannes van
der Horst.

Aantje, D. van Pieter van Steenis.

Johanna, D. van Albertus Weer-
denburg.

Maria, D. van Jan Dooser.

Gerrit Johannes, Z. van Gerrit Stulting.

den 18 Junij.

Maria, D. van Anthonie Kleppers.

Valentine Antoinette Caroline, D. van Leopoldus Joannes Antonius van der Kun.

Elizabeth, D. van Johannes Brijdenbag Rigter.

den 19 Junij.

Elisabeth Huberta, D. van Hendrik Willem de Jongh.

Helena Anthonia, D. van Jacobus Ballendux.

den 20 Junij.

Antje, D. van Theodorus Oostveen.

Wijntje, D. van Hendrik Hazendonk.

Dirk George Anton, Z. van Gerhardus van Eldik.

den 21 Junij.

Catharina Petronella Anthonia, D. van Josephus Hendricus Fischer.

den 22 Junij.

Cornelis, Z. van Andries van Batum.

Elizabeth, D. van Hubertus de Vink.

Christiaan Pieter, Z. van Johannes Nahuisen.

den 24 Junij.

Cornelis Petrus Johannes, Z. van Gerardus van Berkel.

Anna Maria, D. van Christoffel de Wilde.

Hermina Gerarda, D. van Gerrit Eyvertsen.

Clasina Wilhelmina, D. van Johannes Broekman.

Jacobus Daniel, Z. van Willem Proper.

Johanna Maria, D. van Johannes Stroenk.

Christiaan Jacobus, Z. van Johannes Schouten.

Cornelis, Z. van Johannes Remkes.

Maria, D. van Hendrik van Geelen.

den 25 Junij.

Johannes, Z. van Otto Wallestein.

Anthonia, D. van Johannes Kartel.

Johannes, Z. van Cornelis Frankhuisen.

Ludovicus, Z. van Carel Ludovicus Rogier.

Johannes Adrianus, Z. van Andries Gijsbert van Batenburg.

den 26 Junij.

Gerrit, Z. van Willem van Dijk.

Adrianus, Z. van Henricus Snoeck.

den 27 Junij.

Wilhelmus Johannes, Z. van Wilhelmus de Bruin.

Clasina Maria, D. van Gijsbertus Morren.

Wilhelmina Helena, D. van Gerrit van Luijn.

Berochoh Beatrice, D. van Mordechai Binger Wolfszoon.

den 28 Junij.

Adrianus Cornelis, Z. van Johannes Lammerse.

Anna Maria Hendrina, D. van Johannes Christiaan Brinkman.

den 29 Junij.

Sara Elisabeth, D. v. Arnoldus Wil.

Johannes, Z. van Abraham Gerrit Hendrik Kuiper.

GEBORENEN 120, waaronder 11 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 5 Junij.

Jacobus Mernardus Fock en Jacobus Alida Rijnders.

Johan Adam Perlot en Jacoba de Lang.

Frans van Leeuwenstijn en Maria Trip.

Hermanus de Groot en Maria den Boode.

den 12 Junij.

Franciscus Joannes de Bruijn, weduwnaar en Bernardina Helena Swillens, weduwe.

Jacob Gerrit Andriessen, weduwnaar en Paulina Maria Smit.

Cornelis van Mouwerik en Jan-nigje Loeven.

den 16 Junij.

Tijs van der Laan en Dirkje Koijsman, weduwe.

Willem Roelofs en Antonia Reines.

Antonius Welling en Alida Vierbergen.

den 26 Junij.

Jacobus Johannes Cornelis Kruls en Catharina Cornelia Mulder.

Gerardus Wilhelmus van Rossum, weduwnaar en Christina Munich.

Cornelis Ladrak en Hermina Mollas.

Wilhelmus Titerig, weduwnaar en Wilhelmina Stam.

Heinrich George Naumann en Elisabetha Horner.

Felix Nickels en Huijberta Hendrica Helena Petronella Maria Cornelia Croone.

Coenraadt Andries Philips, weduwnaar en Jacomine Hermine Groothand.

Johannes Veereschild en Anna Maria Pefferman.

Rudolphus Joannes van Rooijen en Anna Geertruida Clasina Heijmans.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Junij.

Theodorus Cornelis Niesen, 7 w.,
Marieplaats.

Govert Homburg, 6 w., Lauwer-
steegje.

Wilhelmina Geurts, wed. Johan-
nes Lukas, 70 j., Vischmarkt.

Geertruij Spierenburg, 12 j., bui-
ten de Catharijnepoort.

Gerardus Wilhelm van Kroonen,
7 w., buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Eilshemius, wed. Hen-
drik van Cingeling, 91 j., in
't Weistraat.

Hendrik Christiaan Pietersen, 29
j., Amsterdam.

den 3 Junij.

Gerardus van Tusschenbroek, 1
j., Pieterstraat.

Justina Willemina Kelfkens, wed.
Klaas Oostrum, 70 j., Paardev.

Gijsbertus Johannes van Eijck,
7 d., Pauwsteeg.

Cornelia Fitser, 1 j. en 3 m.,
Lichtegaard.

Matthijs Serlijn, 2 j., in 't Weistr.

den 4 Junij.

Wilhelmina Johanna Pauw, 4
w., Catharijnestraat.

Doodgeb. Zoon van Adrianus
Hendricus Elsing, Achterweg.

Hendrik Jacob Linneman, 43
j., Achter Clarenburg.

Doodgeb. Zoon van Geertruida
Bax, Lange Lauwerstraat.

Margaretha Sophia Tragter, 2 j.
en 8 m., Hamburgerstraat.

Hendricus de Bruin, 31 j., Ach-
terweg.

Marie Marthe Cornelia Messchert,
13 j., Viebrug.

Willem van den Dorpe, 4 j. en
6 m., Lange Nieuwstraat.

den 5 Junij.

Philip Verweij, 66 j., buiten de
Tolsteegpoort.

Hendrik Jozua Marinus van der
Kaaïj, 3 m., Bakkerbrug.

Franciscus Smits, 3 w., Stroost.

den 6 Junij.

Philippus Carel Rakké, 4 m.,
aan de Walsteeg.

Otto Johannes Jacobus de Haart,
2 m., Geertebrug.

Willem Verhoeven, 1 j. en 4
m., Nicolaïkerkhof.

Evert Heytink, 3 j. en 6 m.,
Achterweg.

Maria Han, wed. Jan van Blar-
cum, 53 j., Ankeveen.

Jan Albers, 1 j., Watersteeg.

Theodora van der Steen, 1 j. en
2 m., buiten de Wittevrouw-
p.

Pieterella Verhaak, 2 j., Jufferst.

Herman Bergsma, circa 7 j., bui-
ten de Catharijnepoort.

den 7 Junij.

Antje Krachten, ong., 56 j., bui-
ten de Tolsteegpoort.

Johannes Roelofs, 2 j., W. Doelen,

Isak van Gelder, 25 j., Hospit.
Christina Wilhelmina van Dom-
melen, 9 m., Lollestraat.
Gerardus Johannes Verbeek, 18
d., huiten de Tolsteegpoort.

den 8 Junij.

Jan Adolf Eduard Gelderman,
11 m., Gaardbrug.

den 10 Junij.

Catharina Clasina van Biesen, 1.
j., Bergstraat.
Johannes van Tergouw, 12 j.,
buiten de Catharijuepoort.
Theodora Martina Maarschalker-
weerd, 4 m. buiten de Tolstp.
Cornelis van Beest, 26 j., buiten
de Catharijuepoort.
Geertruij van der Weert, 15 j.,
Koestraat.
Dominique Zambaux, 85 j., Ma-
licbaan.
Doodgeb. Zoon van Elisabeth de
Man, Korte Viesteeg.
Anna Maria Oostrum, 15 j., bui-
ten de Catharijuepoort.
Marie Anne van Leeuwen, 16 j.,
Hamburgerbrug.
Neeltje Meere, 6 w., Zilverst.
Cornelia Uitermerk, 8 m., Wa-
tersteeg.

den 11 Junij.

Aldert Koeze, 49 j., Nieuwe Kade.
Hendrik Blom, 32 j., buiten de
Tolsteegpoort.
Petronella Servaas, 1 j. en 3 m.,
buiten de Weerd.

den 12 Junij.

Gerrit Jan Pijman, 89 j., Lange
Nieuwstraat.

den 13 Junij.

Anthonia Huisman, ongeh., 27 j.,
Kort Ademstraat.
Johannes Andries de Goede, 2 j.,
Jufferstraat.
Gijsbertus Hampers, 4 w., Cathst.

den 14 Junij.

Maria Cornelia Leffef, 13 j. en
3 m., Marieplaats.
Maria Koot, wed. Jan Agterberg,
80 j., buiten de Tolsteegpoort.
Henri Allard, 3 d., Weide Doelen.
Catharina Petronella van Steen-
wijk, 1 j. en 6 m., kleine
Eligesteeg.
Klasina Enders, ong. 23 j., Groote
Eligesteeg.
Johanna Mulder, ongeh., 47 j.,
Vischmarkt.

den 15 Junij.

Johannes Abendroth, 81 j., Bo-
terstraat.
Gijsbertus van Schip, 70 j., bui-
ten de Weerd.
Maria van Marle, wed. Johannes
van Bunnik, 74 j., buiten de
Tolsteegpoort.

den 17 Junij.

Doodgeb. Zoon van Pieter van
der Linden, Bergstraat.
Maria Tollenaar, 1 j. en 9 m.,
Zilversteegje.
Anna Catrina Gersen, huisvr. van
Willem van Liefland, 34 j.,
Oudkerkhof.
Cornelia Maria van Zijst, 80 j.,
achter Clarenburg.
Agosta Halem, wed. Johannes Con-

tuler, 84 j., achter het Vleeschhuis.

Johannes de Mild, 88 j., Vischmarkt.

Hendricus Steenwijk, 10 m., Kreupelstraat.

den 18 Junij.

Gerardus Albertus Luca, 7 m., onder de Linden.

Mechtel Aluin, wed. Wouter van Luin, 86 j., aan 't Zand.

Johanna Koene, huisvr. van Gerardus Linnenbank, 31 j., Lange Nieuwstraat.

Gergina Adriana Anna Constantia Asmussen, 16 d., Geertebrug.

Jan Abraham Storm, 1 j. en 7 m., Springweg.

Abraham Philip de Hoop, 66 j., Donkerstraat.

den 19 Junij.

Jan Gerit van Ballegooije, 3 m., Varkenmarkt.

den 20 Junij.

Arien van Sandwijk, 62 j., achter het Vleeschhuis.

Gerrit Hensbergen, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Nicolaas Pieter Blommendal, 62 j., Hamburgerstraat.

den 21 Junij.

Johannes Stephanus de Mari, 11 m., Steenweg.

Johannes van Groot-Battavé, 1 j. en 10 m., Weide watersteeg.

Johanna Margaretha Moncourt, ongeh., 29 j., achter 't Vleeschhuis.

Johannes de Langen, 1 j. en 6 m., buiten de Catharijnepoort.

Johannes van Duinen, 78 j., Bagijnhof.

den 22 Junij.

Carolina Elisabeth Pestors, 4 j. en 11 m., achter den Dom.

Jannetje van der Wal, huisvr. van Johannes Soels, 53 j., Vreeburg.

Catharina Johanna van Vreeswijk, 1 j. en 6 m., Geertebrug.

den 24 Junij.

Jeanne Samson, ongeh., 21 j., Bergstraat.

Elisabeth Bakker, ongeh., 54 j., Lange Nieuwstraat.

Wilhelmus Linnenbank, 9 m., Lange Nieuwstraat.

Jacobus Geldman, 1 j. en 3 m., Pelmolen.

Albertus de Winter, 10 m., Achterweg.

Joseph van Harderwijk, 49 j., Hooge Jacobijnestraat.

Sophia Magdalena Maria Regina Sweers, 4 w., Maficbaan.

Egbert Oetes Wouwenaar, 25 j., Hospitaal.

Thomas Johannes Preij, 2 j. en 3 m., Groenesteeg.

Albertus Latdorp, 1 j. en 2 m., Rietsteegje.

Doodgeboren Dochter van Daniël Eijkelkamp, Bergstraat.

den 25 Junij.

Jannigje Maarschalkerveert, wed. David van der Teems, 62 j., Weide Doelen.

Gerardus Daniel Deussen, 5 m.,
Zandstraat.

Pieter van Ree, 52 j., Catharijne-
straat.

Gecatruida Stockmann, 9 m.,
Nicolaïkerkhof.

Geertruij Maria van Dijk, 1 j. en
8 m., buiten de Tolsteegpoort.

den 27 Junij.

Willem Koelman, 12 j., Witte-
vrouwestraat.

Jacobâ Catharina Baars, 12 w.,
Lange Lauwerstraat.

Machiël de Meijer, 38 j., aan
't Zand.

den 28 Junij.

Wilhelmus Everardus Jansen, 8
m., Potterstraat.

Elizabet van Welij, huisvr. van

Martinus Schepes, 29 j., Zak-
kendragersteegje.

Anna Christina Wilhelmina van
Rijn, 1 j. en 3 m., Korte
Jufferstraat.

den 29 Junij.

Johanna de Bruijn, 10 j. en 8 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Hendrina van Zon, huisvr. van
Dirk van der Kuyl, 63 j.,
Ganzenmarkt.

Wilhelmus Dekker, 66 j., buiten
de Weerd.

Jacobus Uijtenboogert, 66 j.,
Groenesteeg.

Johan Coenraad Mendelaar, 5
m., buiten de Catharijnepoort.

Doodgeboren Zoon van Johannes
Frederik Kerst, Marieplaats.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	6.	Transport.	84.
Tering.	33.	Mazelen.	2.
Staipen.	22.	Bezetting op de borst.	1.
Waterzucht.	4.	Borstkwaal.	2.
Gevolgen van de Tand.	6.	Verval van krachten.	18.
Koorts.	4.	Hoofdwond.	1.
Zenuwkoorts.	3.	Kramp.	2.
Water in de borst.	1.	Zuur.	4.
Beroerte.	2.	Dauwurm.	1.
Beklemde breuk.	1.	Pleuris.	1.
Verstopping.	1.	Ontsteking in het hoofd.	1.
Kinderziekte.	1.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
	<u>84.</u>		<u>118.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	5	1	6.	Transport.	53	38.	91.
Beneden het jaar.	20	10	30.	Van 50 tot 60 jaar.	1	4.	5.
Van 1 tot 10 jaar.	16	13	29.	" 60 " 70 "	6	3	9.
" 10 " 20 "	2	6	8.	" 70 " 80 "	2	3	5.
" 20 " 30 "	4	5	9.	" 80 " 90 "	4	3	7.
" 30 " 40 "	3	2	5.	" 90 " 100 "		1	1.
" 40 " 50 "	3	1	4.				
	<u>53</u>	<u>38</u>	<u>91.</u>				<u>66-52-118.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 Junij, door den Notaris STEVENS.

Nº. 1. Eene kapitale Huizinge, Erf en Grond, binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Kromme Nieuwe Gracht, wijk F, Nº. 392. Verkocht voor f 6,000.

Nº. 2. Eene Huizinge, Erf en Grond, met Kelders en Kluizen, aan het water uitkomende, binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, nabij de Romerburgerstraat, wijk A, Nº. 12. Verkocht voor f 6,100.

Nº. 3 Eene Huizinge, Erf en Grond, binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Stroosteeg, wijk E, Nº. 205. Verkocht voor f 1,100.

Nº. 4. Eene Huizinge, Erf en Grond, binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Stroosteeg, wijk E, Nº. 199. Verkocht voor f 975.

Nº. 5. Een Pleisier- en Moestuin, met Koepel; te zamen groot 21 Roeden, 60 Ellen, gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van de Maliebaan, wijk I, Nº. 195. Opgehouden voor f 4,020.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H.
VAN GROOTVELD.

Zes Kamers of Woningen, staande binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Keukenstraat, wijk A, Nº. 1028, 1029, 1030, 1031, 1032, 1035. Te zamen opgehouden voor f 1,530.

Den 8 Junij, door den Notaris J. PABST.

Nº. 1. Eene Huizinge, Erve en Grond, binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van den Oudmunster trans, wijk F, Nº. 257. Opgehouden voor *f* 6,950.

Nº. 2. Eene Huizinge, Erve en Grond, binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Minnebroederstraat, wijk F, Nº. 304. Verkocht voor *f* 2,700.

Nº. 3. Eene Huizinge, Erve en Grond, binnen Utrecht, naast het vorig Perceel, wijk F, Nº. 303. Verkocht voor *f* 3,750.

Nº. 4. Eene Huizinge, Erve en Grond, binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de St. Annastraat, wijk F, Nº. 30. Verkocht voor *f* 1,620.

Nº. 5. Vijf Bunders, 52 Roeden, 30 Ellen Weiland in den Vuilkopper polder, Gemeente van Vreeswijk. Opgehouden voor *f* 8,000.

Nº. 6. Een Bunder, 49 Roeden Wei- en Boschland, gelegen onder de Gemeente Jutphaas. Verkocht voor *f* 335.

Nº. 7. Zeven Bunders, 40 Roeden, 90 Ellen Bouwen Griendland, in het Overeinde van Jutphaas. Verkocht voor *f* 3,750.

Den 15 Junij, door den Notaris K. J. SLAGT.

Een Huis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Lange Smee-steeg, wijk B, Nº. 655. Verkocht voor *f* 850.

Den 22 Junij, door denzelfden Notaris.

Nº. 1. Eene Hofstede, bestaande in eene Huizinge,

met een vier roedenberg en 6 Bunders, 80 Roeden, 73 Ellen Wei-, Hooi- en Veenland, gelegen onder de Gemeente van Westbroek. Verkocht voor *f* 2,475.

Nº. 2. 5 Bunders, 10 Roeden, 54 Ellen Wei-, Hooi- en Veenland, onder de Gemeente van Westbroek. Verkocht voor *f* 1,570.

Nº. 3. 3 Bunders, 40 Roeden, 36 Ellen Wei-, Hooi- en Veenland, gelegen als voren. Verkocht voor *f* 790.

Den 29 Junij, door den Notaris J. H.
VAN SCHERMBEEK.

Nº. 1. Twee Huizen, Erven en Grond te Utrecht, tusschen de Tolsteegpoort en de Bijlhouwerstoren, wijk B, Nº. 367—368. Verkocht voor *f* 1,225.

Nº. 2. Vier Huizen te Utrecht, achter den Stads-
wal, wijk B, Nº. 404—407. Verkocht voor *f* 1,230.

Denzelfden datum, door den Notaris J. PABST.

Nº. 1. Een Huis, Erve en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Predikheerestraat, wijk H., Nº. 162. Verkocht voor *f* 1,925.

Nº. 2. Een Huis, Erve en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van het Springweg, wijk B, Nº. 782. Opgehouden voor *f* 3,900.

Denzelfden datum, door den Notaris WIGMAN.

Een Huis, Erve en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Hoogstraat, wijk G, Nº. 162. Verkocht voor *f* 2,100.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1839.

GEBORENEN.

den 1 Julij.

Adriana, D. van Dirk Glissenaar.
Johanna, D. van Johannes Westerman.

Anna, D. van Cornelis Veloo.
Jacoba Gerardina, D. van Jacobus Altheer, overleden den 21 Maart 1839.

Geertruida Cornelia, D. van Jan Lambertus Sauman.

den 2 Julij.

Arie, Z. van Aart van Soest.
Jacobus, Z. van Jacobus Schroot Bettink.
Wilhelmina, D. van Theodorus van Doorn.

den 4 Julij.

Martinus Johannes, Z. van Joannes van Rooij.
Arnoldus, Z. van Arnoldus van der Werf.
Wilhelmina, D. van Gerrit Schimmel.
Cornelia Maria, D. van Jacob Hermanus Cornelis Venman.

den 5 Julij.

Maria, D. van Christiaan Moree.
Dirk, Z. van Gerardus Gerritsen.
Elisabeth, D. van Wilhelmus Spaarenberg.

Francina, D. van Izaak Frankhuizen.

Cornelia Maria, D. van Johannes Viveen.

den 6 Julij.

Josina, D. van Arie Rietveld.

den 8 Julij.

Jacob, Z. van Simon Salomon Hamburger.

Hendrik, Z. van Willem Weijburg.
Franciscus, Z. van Cornelis van Baaren.

Aletta Cornelia, D. van Christiaan Everse.

Laurens Johannes, Z. van Laurens Johannes Schadee.

Willem, Z. van Willem Roelofs.

den 9 Julij.

Sophia, D. van Jan Schuurman.
Jan, Z. van Jan van Wildernis.
Henri, Z. van Hendrik Johannes Hillebrand.

Carel Hendrik, Z. van Johan Hendrik Schröder.

Arosia Maria, D. van Pieter Jacobus van Beusekom.

den 10 Julij.

Aletta Alberta Wilhelmina, D. van Henricus Fredericus Heijman.

Abraham, Z. van Arie van Gorkom.

Hendrik, Z. van Hendrik Stekelenburg.

Hendrik, Z. v. Abraham Huijting.

Cornelis, Z. van Pieter Werdekker.

Georgius Antonius, Z. van Georgius Antonius van der Wielen.

Theresia, D. van Wierik Corbesier.

den 11 Julij.

Aaltje, D. van Saul Izak Rubens.

den 12 Julij.

Willem, Z. van Willem van Stenis.

den 13 Julij.

Johannes Everardus, Z. van Johannes Jacobus Rijnboutt.

Gerard, Z. van Cornelis Goudriaan.

den 15 Julij.

Catharina Maria, D. van Hendrikus Hendrikze Jansze Nous.

Dirkje, D. van Petrus van den Bogaart.

Franciscus, Z. van Franciscus de Winter.

Theodora Catharina, D. van Carel Fredrik Voigt.

Geertruij, D. van Arie Vermeulen.

Johanna Hendrica, D. van Jan Seldenrath.

Geertruij Sophia en Agatha, Dochters van Willem van Hoorn.

Gerardus, Z. van Gerardus van Maarseveen.

den 16 Julij.

Pieter Johannes, Z. van Jan Jacob van Dijk.

Cornelia Margaretha, D. van Cornelis Antonie Janse.

Maria, D. van Leendert Hendricus Redeman.

den 17 Julij.

Hendrica Maria, D. van Cornelis van Hardeveld.

Theodorus Anthonius, Z. van Johannes Gerardus Spitsbaard.

Jacques Marinus, Z. van Jacques Lethé.

Maria Margaretha, D. van Abraham Gladbeek.

den 18 Julij.

Jacobus Hermanus, Z. van Jacobus Hermanus Luca.

Philippus Jacobus, Z. van Johannes Hoedemaeker.

Debora, D. van Wessel de Ruijter. Cornelia Petronella, D. van Frederick van Straalen.

Lambertus Hendricus Jacobus, Z. van Hermanus Henricus Zweers.

den 19 Julij.

Anna Petronella, D. van Adrianus Oderom.

Jacoba Christina, D. van Willem van Asch.

Joseph, Z. van Joseph Lame.

Maria Josephina, D. van Gerardus Johannes Stevens.

Jan, Z. van Jan van Luijn.

Johannes Hendricus, Z. van Andries van Blarikom.

Francina, D. v. Johannes Mientjes.

Hendricus Rutger, Z. van Johannes Nicolaa.

Gabriel, Z. van Cornelis Nicola.

den 20 Julij.

Carel, Z. v. David van der Kellen

Theodorus, Z. van Johan George Visscher.

Hermanus, Z. van Hermanus van Schaik.

Christina Hendrica, D. van Hendrik Siebelink.

Johannes, Z. van Joannes Cornelius Boom.

Maria, D. van Aalbert Klein.

Jan, Z. van Derk de Lang.

Jacoba, D. van Andries Elling.

den 22 Julij.

Johannes, Z. van Johannes Termolen.

Adriana Francina, D. van Johannes Anthonie Landzaat.

Hermanus, Z. van Hermanus Kuijten.

Arnoldus Frederik, Z. van Evert Evertsen.

Johanna Juliana, D. van Johannes Flaad.

den 23 Julij.

Louis François, Z. van Stephan Debro.

Hendrik, Z. van Johannes Mattu.

Otto Johannes, Z. van Wilhelmus van den Hoek.

Abraham Dirk, Z. van Abraham de Bruin.

Cornelis Adrianus, Z. van Gerrit Hendrik van Deventer.

Wilhelmina Alida, D. van Johannes van Piggelën.

August, Z. van Jean Flamijnck.

den 24 Julij.

Hendrik, Z. van Hendrik Visser.

den 25 Julij.

Jacobus, Z. van Albertus Stephanus Meijers.

Pieter Cornelis, Z. van Pieter Cornelis Verschragen.

Dirkje en Cornelis, D. en Z. van Cornelis Emmelot.

Abraham, Z. van Jan Storm.

Alida Wilhelmina, D. van Willem Anthonie Perks.

den 26 Julij.

Anna Petronella, D. van Petrus Johannes Lancee.

Jacob, Z. van Johannes Markus.

den 27 Julij.

Barend Cornelis, Z. van Barend Zonnenberg.

Petronella Wilhelmina, D. van Joannes Theodorus van Elten.

Joseph, Z. v. Benjamin Bijsbersen.

Willem, Z. van Nicolaas Gouka.

Johanna Theodora, D. van Jan Theodorus Voorneveld.

den 29 Julij.

Catharina Aardina, D. van Adrianus Wildschut.

Johanna Hendrica, D. van Abraham Rudolf Swagers.

Maria Barbara, D. van Jacobus Verweij.

Helena Clasina Johanna, D. van Aarnoudt Bässelaar.

Matthias, Z. van Hendrik Zwaak.

Dirk, Z. van Pieter van Maanen.

den 30 Julij.

Gerardus, Z. van Wilhelmus Philippus Veltman.

Adriana, D. van Hermanus de Groot.

den 31 Julij.

Anthonia Frederika Maria, D. van Friedrich Wilhelm Bartmann.

GEBORENEN 121, waaronder 8 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 3 Julij.

Pieter van Dranen en Helena
Louisa van der Voorn.
Pieter Coevoets en Antje Dons.
Philippus Fredericus Baljet, we-
duwenaar en Joanna Jansen.
Jan van der Kwast en Gosine
Mulder.

den 4 Julij.

Friedrich Christian Friedrichs en
Maria Josina Edema.

den 10 Julij.

Jurrien Schuurring en Maria Jac-
ques.
Nicolaas van den Brink en Jo-
hanna Dekker.
Willem Wagenaar en Johanna
Velthuizen.
Henrij Jacob Robert en Geertruij
Loevenzijn.
Antonie de Korte en Johanna
Rientjes.
Joannes Clarenbeek en Helena
Catharina de Haas.
Joannes Wenting en Maretje Hop.
Henri Schnebbelie en Christina
Joanna Vermaas.

den 11 Julij.

Jonathan Baak en Antoinette Mar-
guerite van Barneveld.

den 12 Julij.

Jan Ignatius Daniel Nepveu en
Anna Jacoba Des Tombe.

den 17 Julij.

Dirk Bredero en Hendrica Jacoba
Boelhouwer.

Jean Pierre Massee, weduwnaar
en Hendrica Marsman.

Albertus van Oort, weduwnaar
en Johanna Christina Malmberg,
weduwe.

Johannes Hendrikus van Delden
en Wilhelmina Maria van Lief-
land, weduwe.

Johannes Marcus Teeuwisse en
Meijntjen Teuwissen.

Gerardus Wiekenkamp en Josina
Jacoba Haselaar.

Aart Borreman en Antonia Wil-
helmina van Oort.

Johannes van Welbergen en Jo-
hanna Anthonia Coops.

Gerrit Hessel en Pauwlinia La-
maitre.

den 24 Julij.

Willem de Brons en Johanna
Everdina van Leven.

Johannes Petrus van der Veer en
Pieterella Cornelia van Riezen.

Jacobus Johannes Vermeulen en
Jacoba de Meijer.

Jacobus de Graaff en Cornelia
van Kersten.

Pieter Pieterse, weduwnaar en
Aaltien de Vries.

Rutgert van der Horst en Maria
Catharina ter Heide.

den 25 Julij.

Gerardus Joannes Baptista van
Wintershoven, weduwnaar en
Catharina van Oosten.

den 31 Julij.

Willem Antonie de Leur en Pe-
tronella van Rooijen.

Cornelis van Soest en Elisabeth
Tiesman.

Johan Christiaan Frijlink, we-
duwnaar en Adriana van Veld-
huijzen.

Frederik Jacobus Ross en Mech-
teld Wouda.

Johannes Wilhelmus Wagenvoord
en Willemiena Brinkenberg.

Theodorus Johannes Brakke, we-

duwnaar en Antonia van der
Star, weduwe.

Gerrit de Ruiters en Cornelia
Hendrica Koppers.

Christiaan Willem Eschler en
Geertruij Beijer.

Hendrik Tulp en Antonia Verkuil.

Marinus Correljé, weduwnaar
en Dirkje van Waferen.

Joannes van Oploo, weduwnaar
en Johanna Petronella Bartels.

Cornelis van Doorn en Elisabeth
Zikking.

Nelis Gabriel van Assenbergh en
Gertrude Sietoone.

Dirk Antonij van den Oever en
Maria Lit.

TE ZAMEN 45 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 Julij.

Johannes Adrianus van Batenburg,
5 d., buiten de Weerd.

Helena de Bruijn, ongeh., 33 j.,
Geertekerkhof.

Gert van Rossem, 1 j. en 11 m.,
aan boord van het vaartuig ge-
naamd den Aak, liggende aan
de Weesbrug.

Christiaan Dirk Heuneman, 10
m., Lange Nieuwstraat.

Wijnand van Helsdingen, 8 m.,
Bergstraat.

Adam Langelaar, 2 d., Zieken-
huis.

Cornelia Vermeer, ongeh., 79 j.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Wilhelmina Hageman, huisvr. van
Carel Boyard, 28 j., Marieplaats.

Helena Gerzen, ongeh., 75 j.,
Jeruzalemsteeg.

Jacob Klein, 53 j., Korte Juf-
ferstraat.

den 2 Julij.

Adam Degen, 39 j., te Arnhem.

Wilhelmus van den Einde, 27 j.,
Hospitaal.

den 3 Julij.

Maria Timmermans, huisvr. van
Gerrit Groeneveld, 36 j., Korte
Viesteeg.

den 5 Julij.

Jacob Hendrik Loffelt, 40 j.,
Drakenburgsteegje.

den 6 Julij.

Maria Elisabeth Heffels, 8 m.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Helena van Ochten, huisvr. van
Johannes Doescr, 23 j., Spring-
weg.

Louis Joseph Johannes Verhoeff,
3 j. en 10 m., Lange Nieuwstraat.

den 8 Julij.

Hendrik Verhoeff, 11 w., Lange
Viesteeg.

Francina Kemp, huisvr. van Jo-
hannes Albertus van Breeveld,
66 j., Varkenmarkt.

Petrus Geelhart, 8 m., buiten
de Tolsteegpoort.

Samuel van Drunen, 46 j., Hee-
restraat.

Johannes van Beijnum, 38 j.,
Lange Smeesteeg.

Gerardus Johannes Geelkerken,
1 j. en 10 m., Breestraat.

Hendrik Leus, 23 j., Hospitaal.

den 9 Julij.

Mekje van Deventer, 5 m.,
Springweg.

Anthonia Kartel, 13 d., Ham-
steegje.

Doodgeb. Zoon van Arie van Dijk,
Catharijnesteegeje.

Pauline Jeannette Louise Con-
stance van de Reviere, 6 m.,
Willemskazerne.

Petrus Hazekamp, 7 w., buiten
de Catharijncpoort.

Johanna Theresia Muller, 3 m.,
Kort Ademstraat.

den 10 Julij.

Johannes Rutten, 5 j. en 8 m.,
Nicolaikerkhof.

den 11 Julij.

Theodorus Anthonie Filmich, 6
m., Zonstraat.

Frans van Maanen, 1 j. en 5 m.,
buiten de Weerd.

Cornelis van Bree, 55 j., Schal-
kesteeg.

Philip van de Pol, 7 m., Stroo-
steeg.

Maria Susanna Munter, wed. Jan
van der Horst, 67 j., Vuilesloot.

Isaak Hendrik Christiaan van
Wiechen, 5 j., Ballemakerstr.

den 12 Julij.

Hendricus Cornelis van Dooren,
6 j., buiten de Catharijnepoort.

Willemina Holling, huisvr. van
Gerrit Verdugt, 28 j., Mariestr.

den 13 Julij.

Cornelis Abraham Dekking, 5 m.,
St. Annastraat.

den 15 Julij.

Adriana Schuller, 8 m., Vuile-
sloot.

Gerrit Brands, 6 m., Jacobiebrug.

Jacoba Johanna van Doorn, 14
m., buiten de Tolsteegpoort.

Petronella van Rooijen, 6 m.,
buiten de Catharijnepoort.

den 16 Julij.

Jean Baptiste van den Elst, 29 j.,
Hospitaal.

Annetje Hendriksen, 9 w., buiten
de Weerd.

Elisabeth Muller, wed. Anthonie
Deijs, 81 j., Weesbrug.

Louis Ernest Margarethus Hente-
naar, 5 m., Schalkesteeg.

den 17 Julij.

Hendrik Johannes van Geelkerken,
6 m., aan de Hoogt.

Jan Jurjens, 30 j., Hospitaal.

Frans Kraaijmaat, 55 j., Diakonie
armhuis.

den 18 Julij.

Johanna Schijff, wed. Hermanus
de Ligt, 63 j., Springweg.

Johannes Bregard, 74 j., Oude
Mannenhuis.

Helena Wilhelmina Uhlenbrock,
3 j., buiten de Weerd.

den 19 Julij.

Hendricus Martinus van de Post-
hoorn, 58 j., Lange Nieuwstraat.

Cornelis Jacobs, 23 j., buiten de
Tolsteegpoort.

den 20 Julij.

Margaretha Wilhelmina van Tien-
hoven, 1 j. en 8 m., Visch-
markt.

Matthijs Ruitenbergh, 43 j., Hos-
pitaal.

den 22 Julij.

Jacobus Hermanus Luca, 5 d.,
in 't Weistraat.

Gijsbertus Dragers, 78 j., buiten
de Weerd.

Geertruida den Bieman, 6 m.,
buiten de Weerd.

den 23 Julij.

Anna Alida Sels, 9 m., Lange
Lauwerstraat.
Coosje Dirksen, 2 j. en 2 m.,
Groote Eligesteeg.

den 24 Julij.

Adriana Cornelia Hendriks, 8 j.,
Pauwsteeg.

den 25 Julij.

Johanna Maria Wilhelmina Catha-
rina Mol, 11 w., Groenesteeg.
Dirk de Swart, 4 m., buiten de
Weerd.
Johannes Willekes, 51 j., Nico-
laisteeg.
Hermanus Kamperdijk, 7 w.,
Jansbrug.

den 26 Julij.

Dirkje Versteeg, 3 m., Geertebr.
Doodgeboren Zoon van Heinrich
George Naumann, Brandsteeg.
Doodgeb. Zoon van Gerrit van
Maurik, buiten de Catharijnep.
Hermanus Ingen Meester, 14 j.
en 6 m., Steenweg.

den 27 Julij.

Jan van Arkel, 1 j., buiten de
Catharijnepoort.
Abraham Dirk de Bruin, 5 d.,
Lange Smeesteeg.
Cornelia Laseur, wed. Pieter van
der Weerd, 65 j., achter Cla-
renburg.

Gerrit Meijer, 54 j., Kloksteegje.

den 29 Julij.

Cornelis van Bommel, 73 j., te
Breukelen.

Johannes van Rossum, 64 j.,
buiten de Wittevrouwepoort.
Hendrica van Helsen, wed. Arie
Avesaad, 73 j., Enge doelen.
Theodora Bovard, 1 j. en 2 m.,
Alendorpsteegje.
Hendrik Langezaal, 10 j., Steenw.
Anna Antonia Schippers, 1 j. en
3 m., Hamsteegje.
Wilhelmus Jacobus Godschalk, 1
j. en 8 m., Steenweg.
Jan Willem van de Kamp, 20 j.,
Hospitaal.

den 30 Julij.

Johanna Verdouw, 1 j. en 11 m.,
Hardebollestraat.
Dirk Busgert, 66 j., Pauwsteeg.
Laurentius Lautenslager, 32 j.,
Kort Rozendaal.
Johanna Catharina Everts, 1 j.,
Zandstraat.
Aantje van Steenis, 6 w., buiten
de Catharijnepoort.
Christina Elisabeth Bernardina
Kuper, huisvr. van Laurens
Smit, 38 j., Pelmolen.

den 31 Julij.

Wilhelmina Pel, wed. Gerrit Meij-
ster, 73 j., Weesbrug.
Abraham van Gorkom, 3 w., aan
't Zand.
Louis Gislin Robert, 72 j. en 3 m.,
buiten de Tolsteegpoort.
Maria Gresnigt, 1 j., buiten de
Weerd.
Dirk de Grijff, 1 j. en 3 m.,
Zakkendragersteegje.
Anthonius Franciscus Verheul,
10 w., Bakkerbrug.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	3.	Transport.	79.
Tering.	17.	Kramp.	1.
Stuipen.	23.	Zuur.	5.
Water.	4.	Ontsteking in de ingewanden. .	1.
Gevolgen van de Tandcn. .	4.	Kliertering.	1.
Koortsen.	2.	Kramp in de maag.	1.
Zenuwkoortsen.	4.	Keelziekte.	1.
Water in de borst.	1.	Krankzinnigheid.	1.
Beroerte.	1.	Kinkhoest.	1.
Kindcrziekte.	2.	Slijmberoerte.	1.
Mazelen	1.	Water in het hoofd.	1.
Borstkwaal.	3.	Gevolgen van een val.	1.
Verval van krachten. . . .	14.	Stijmziekte.	1.
	<u>79.</u>		<u>96.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
PEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	"	3.	Transport.	47	28.	75.
Beneden het jaar.	20	12	32.	Van 50 tot 60 jaar.	6	"	6.
Van 1 tot 10 jaar.	11	10	21.	" 60 " 70 "	2	4	6.
" 10 " 20 "	2	"	2.	" 70 " 80 "	4	4	8.
" 20 " 30 "	5	3	8.	" 80 " 90 "	"	1	1.
" 30 " 40 "	4	3	7.	" 90 " 100 "	"	"	"
" 40 " 50 "	2	"	2.				
	<u>47</u>	<u>28</u>	<u>75</u>				<u>59-37-96.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 6 Julij, door den Notaris J. H.

VAN SCHERMBEEK.

Een kapitaal en weldoortimmerd Heerenhuis, Erf, Grond en Tuin, mitsgaders Kelders en Kluis, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Kromme Nieuwe Gracht, wijk F, N°. 389. Verkocht voor *f* 10,200.

Denzelfden datum, door denzelfden Notaris.

Eene hechte sterke Huizinge, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Neude, wijk G, N°. 59. Verkocht voor *f* 3,000.

Den 27 Julij, door den Notaris G. J. STEVENS.

Het Buitenverblijf genaamd *Creutz-oord*, met daarbij zijnde Boomgaard, Moesgrond, Erf en Weg, groot

94 Roeden, 72 Ellen, staande en gelegen onder Vleuten, nabij het dorp de Meern aan den Leijdschen Rijn. Opgehouden voor *f* 4,000.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H.

VAN GROOTVELD.

Eene net betimmerde Huizinge, met Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van den Oud Munstertrans, wijk F, N°. 271. Verkocht voor *f* 4,200.

Denzelfden datum, door den Notaris

H. VAN OMMEREN.

Een kapitaal en net betimmerd Heerenhuis, Erf, Grond en Tuin, gelegen binnen Utrecht, aan de Nieuwe Kamp, wijk A, N°. 1097. Verkocht voor *f* 10,000.

Denzelfden datum, door denzelfden Notaris.

N°. 1. De Hofstede *Landlust*, groot 45 Roeden, 10 Ellen, gelegen onder de Gemeente de Bild.

N°. 2. Vijf Bunders, 19 Roeden Bouwland, gelegen als voren.

Nº. 3. Vijf Bunders, 96 Roeden, 90 Ellen Bouwen Weiland, gelegen als voren.

Nº. 4. Een Bunder, 54 Roeden, 10 Ellen Bouwen Weiland, gelegen als voren. Te zamen verkocht voor *f* 5,450.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

WINNEN UTRECHT, IN DE MAAND AUGUSTUS 1839.

GEBORENEN.

den 1 Augustus.

Marinus, Z. van Adrianus van Dijk.
Maria, D. van Klaas van de Peppel.
Wilhelmina, D. van Pieter van Dranen.

den 2 Augustus.

Johannes, Z. van Petrus de Bruijn.
Sijp, Z. van Hendricus van Galen.

den 3 Augustus.

Gosina Ida, D. van Isaak van Gorkum.
Jean Louis Alexandre, Z. van Antoine Louis Collombet.
Christiaan Frederik, Z. van Christiaan Frederik Eikelenstam.

den 5 Augustus.

Cornelis, Z. van Abraham van der Sluis.
Johanna Martina, D. van Theodorus Pisa.
Aletta Wilhelmina, D. van Johannes van Liefland.

den 6 Augustus.

Louisa Maria Antoinetta, D. van Andreas Tigges.
Anna Maria Helena, D. van Hermanus Markus.

den 7 Augustus.

Margaretha, D. van Johan Peter Litschert.

Anthonia, D. van Hermanus de Rijk.

Rijk, Z. van Jan van Egmond.
Johanna, D. van Willebrordus Gebing.

Christiaan Johannes en Wilhelmus Franciscus, Zonen van Theodorus Franciscus Kleijn.

Willem Jacobus, Z. van Willem Jacobus Wiggers.

den 8 Augustus.

Louise Antoinette, D. van Jean Thomas Houtkoper.
Gerrit Frederik Christoffel, Z. van Antonie Reijne.
Keetje, D. van Barend Nathan Heijmans.
Hendrica, D. van Arie Galesloot.

den 9 Augustus.

Johannes, Z. van Pieter Alexis Coté.
Hendrik, Z. van Jacobus van der Lingen.
Wilhelmina Anthonia, D. van Stephanus Alter.
Johannes Cornelis, Z. van Willem Hendrik de Jong.

den 10 Augustus.

Eduard Hendrik, Z. van Hendrik de Kievid.

Johannes Hendricus, Z. van Frederik van den Heuvel.

den 12 Augustus.

Amelia Alida, D. van Johannes Hogesteijn.

Catharina, D. van Johannes van der Meijden.

Maria Adriana, D. van Henricus van Dam.

den 13 Augustus.

Bernard Adrianus, Z. van Johan Bernard Mollmann.

Jacobus Stephanus, Z. van Johannes Rijsenbach.

Christoffel Joseph, Z. van Willem Joseph Bosquion.

Frederik Christiaan, Z. van Johan Hendrik Hartman.

den 14 Augustus.

Jannigje, D. van Geurt van Uijtert.

den 15 Augustus.

Willem Frederik Albert Alfred

Ernst, Z. van Albertus Anne Willem Schuijt.

Isaak, Z. van Arie de Graaf.

Johannes Gijsbert, Z. van Johannes Gijsbert Fischer.

Willem, Z. van Willem van Ligt-
tenberg.

den 16 Augustus.

Hendrina, D. van Gijsbertus Em-
melot.

Hermanus Johannes, Z. van Pieter
Brouwer.

Maria Theresia Helena, D. van
Willem Overgoor.

Johannes Cornelis, Z. van Abra-
ham de Klerck.

den 17 Augustus.

Hendrina, D. van Cornelis van
der Meulen.

Anna Elisabeth, D. van Willem
Arnold Hendrik Gelderman.

Wilhelmina, D. van Nicolaas Roe-
lofs.

Maria Margaretha, D. van Willem
Berg.

den 19 Augustus.

Hendrina, D. van Johann Hein-
rich Christian Frankfurth.

Elisabeth Sophia, D. van Johannes
Jacobus Ritte.

Johannes, Z. van Johannes Ha-
ringcaspel.

den 20 Augustus.

Wilhelmina, D. van Leonardus
Peters.

Andries, Z. van Adriaan Melis.

Magdalena Cornelia, D. van Dirk
Voortman.

Everdina, D. van Evert van Soest.

Gerrit Jan, Z. van Gerrit Jasper
van Bommel.

Jacoba, D. van Lammert van de
Bilt.

den 21 Augustus.

Jannigje, D. van Jan van der
Grift.

Christina Jacoba, D. van Aart
Borreman.

Adrianus Albertus, Z. van Wille-
brordus van de Bilt.

den 22 Augustus.

Hendricus, Z. van Pieter Seelen.

Rijkje Mechtelina, D. van Hen-
drik Lamie.

Johanna Francina, D. van Petrus van Swol.

Dina, D. van Antonius van Soelen.

Geertruida Johanna, D. van Willem Engbers.

den 23 Augustus.

Dirk, Z. van Bernardus Filet.

Christina Magdalena, D. van Willem Jacobus van Boxel.

Christiaan Anton George, Z. van Johannes Bijns.

Anna Aletta, D. van Hendrik Holling.

Johanna Maria, D. van Hisko Nieboer.

Clasina, D. van Kristiaan de Ruiter.

den 24 Augustus.

Gerrit, Z. van Jan Coops.

Jacoba, D. van Dirk Bredero.

Hendrik, Z. van Hendrik Lee-
mans.

Catharina Margaretha, D. van Thomas Bastiaan Templeman van der Hoeven.

den 26 Augustus.

Maria Aleida, D. van Gerardus Huskens.

Leonardus, Z. van Leonardus Vreeswijk.

Christina Johanna, D. van Pieter Adelaar.

Jacoba Paulina, D. van Jan Vermeulen.

Johannes Jacominus Cornelis, Z. v.
Antonie Cornelis van Woerden.

den 27 Augustus.

Sophia Frederica, D. van Teunis Geijsen.

Dirk Wernard, Z. van Jacobus de Brieder.

Antonie Gerrit, Z. van Antonie van Dorsten.

den 28 Augustus.

Hendricus Jacobus, Z. van Gerrit van Werkhoven.

Helena Johanna, D. van Nicolaas van Tessel.

Rijnier Everhardus Anthonij, Z. van Jurrianus Grolman.

den 29 Augustus.

Gerrit Isaak, Z. van Gerrit Isaak Godart.

Gerard Hendrik, Z. van Pieter van Helmond.

Willem, Z. van Willem Schrijver.

Maria Elisabeth, D. van Petrus van Beek.

Hendrik Augustinus, Z. van Gerardus Jansen.

den 30 Augustus.

Theodorus Dirk, Z. van Hermannus van Dam.

Maria Gesina, D. van Jan Rouzel.

Thomas, Z. van Hendrik van Basten.

den 31 Augustus.

Maria Hendrica, D. van Teunis Schimmel.

Maria, D. van Arie Woudenberg.

Jannetje Catharina, D. van Theodorus Michiel Lambertus Lammers.

Johannes Everardus Adrianus, Z. van Johannes Gravendaal.

Hendrica, D. van Johannes Jacobus Engelhard.

Petrus Gijsbertus, Z. van Petrus Johannes Clemens.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 7 Augustus.

Abraham Coenraad Kinderman en
Cornelia Kroonenburg, weduwe.
Casper Verhoef en Jannetje Oud-
hoorn.

Josephus van Montfoort, weduwe-
naar en Johanna Aleida Balfort.
Dirk Hovius en Johanna den Daas.
Dirk van der Heiden en Gerrigjen
Volkers.

Pieter Wikart en Jannigje van
der Schaft.

den 14 Augustus.

Alebert Vermaak, weduwenaar
en Dirkje Verlee.

Jacobus de Fij en Joanna Kreugel.
Lambartus Mandersloot en Neeltje
van Eijk.

Cato de Graaf, weduwenaar en
Wilhelmina Theodora Elisabetha
Veereschild.

den 15 Augustus.

Bruno Tideman en Maria Antonia
Willemina van Schermbeek.

den 21 Augustus.

Maarten Vroon en Berrendina
Hendrica van Deventer.

Antonij Krijnen en Maria Chris-
tina van Boxel.

Franciscus van den Muljenberg en
Jannetje Weerhein.

Franciscus van den Hoff en Jaco-
mina de Rijk, weduwe.

Hendrik Severijn en Hendrika
van Spankeren.

Arij Mooij, weduwenaar en Hen-
driena Jurk.

Gerhardus Beket en Catharina
Wilhelmina de Wilt.

Johannes Maarschalkerveerd en
Hermine Oostveen.

Nicolaas Abrahamse en Alida Ca-
tharina van Dort.

Johannes Haas en Elisabeth Hups.
Joannes Verkroos en Johanna van
Zijl.

Cornelis Hogelander en Marie
Elisabeth Hubertine Janssen.

den 22 Augustus.

Cornelis Daniel de Haas en Maria
Harting.

den 28 Augustus.

Gerrit Pronk en Aaltjen Stronk-
horst.

Hermanus de Groot en Jannigje
van den Hoven.

Lodewijk Weijnans en Johanna
Catharina van Berkel, weduwe.

Joannes van Dijk en Gerarda
Mulder.

Jan Hendrik Westhoff en Johanna
Cornelia van der Veer.

Dingen van Jaarsveld en Catharina
Johanna Francisca Oostenrijck.

Wichert Ten Have en Janna Visser.

den 29 Augustus.

Samuel Adrianus van Lunteren en
Maria Elisabeth Campagne.

OVERLEDENEN.

den 1 Augustus.

Paulus Johannes Kapteijn, 8 w.,
Marieplaats.

den 2 Augustus.

Geertje Borreman, wed. Jan van
der Horst, 56 j., Magdalene-
steeg.

Hendricus de Meijer, 2 j., Zand-
straat.

Hermanus Tragter, 4 m., Ham-
burgerstraat.

Doodgeb. Dochter van Zwebertus
Hoevers, Pelmolen.

Anna Hornong, wed. Arend Chris-
tiaan La Maitre, 81 j., aan
de Heerestraat.

Maria Redeman, 17 d., Marie-
plaats.

den 3 Augustus.

Abraham Buis, 20 j., Hospitaal.

Roelef Steenberg, 23 j., Hos-
pitaal.

Anthonie van Emmerik, 85 j.,
Groote Eligesteeg.

Maria Catharina Winck, 2 j. en
7 m., Voorstraat.

Gerrit ter Hart, 34 j., Lange
Nieuwstraat.

Theodorus Bouman, 28 j., Hil-
versum.

den 5 Augustus.

Wilhelmina Petronella Versteeg,
8 m., buiten de Wittevrouwep.

Niesje de Haan, huisvr. van Cor-

nelis van Soest, 60 j. en 3 m.,
Rhijnstraat.

Nicolaas Noppen, 10 j. en 7 m.,
buiten de Weerd.

Elisabeth Kalkhoven, 13 j. en 6
m., Bergstraat.

Johann John, 19 j., Hospitaal.

den 6 Augustus.

Aart van Vuuren, 69 j., Pelmolen.

Jasper van Lint, 50 j., Voorstraat.

Abraham Samuel van der Velden,
1 j. en 7 m., Jacobiebrug.

den 7 Augustus.

Dirk van Dieden, 5 m., Nicolai-
kazerne.

den 8 Augustus.

Gerdina Nisetta Nijssen, 1 j.,
buiten de Weerd.

Christiaan Frederik Eikelenstam,
6 d., Brandsteeg.

Karel Jakob Lodewijk Milius, 20
j., Marieplaats.

Bartha van Groningen, 1 j., Korte
Viesteeg.

den 9 Augustus.

Stijntje Elling, huisvr. van Wessel
Johannes Eijkman, 66 j.,
Vuilesloot.

Cornelia Harsveld, ongeh., 22
j., Boterstraat.

Gerrit Marcus Duizen, 20 j.,
Scherpenzeel.

den 10 Augustus.

Wilhelmina Maria van Ossenberch,

wed. Laurens Wetzler, 76 j.,
Choorstraat.

Dirk Stiesing, 1 j., Hamburgerbr.

den 12 Augustus.

Johannes van Rijssel, 60 j. en 8
m., buiten de Weerd.

Janna Gerdina van Asch, 6 m.,
buiten de Weerd.

Pieter Hendrik Emmelot, 5 m.,
Gortsteeg.

Johanna Maria Gerritse, 1 j. en
9 m., Buurkerkhof.

Johanna Catharina van Vreeswijk,
15 j., Springweg.

Anthonie van Munster, 73 j.,
Kromme Nieuwe gracht.

Frederik Willem Hanssen, 2 j.
en 4 m., Stroosteegje.

den 13 Augustus.

Wilhelm Beekman, 5 m., Neude.

Andries Klaver, 11 j., Voorstraat.

Maria Koense, 67 j., Kleine
Eligesteeg.

den 14 Augustus.

Petronella Dekker, huisvr. van
Johannes Simering, 53 j.,
Zandstraat.

Doodgeb. Zoon van Albertus van
Veen, buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Cornelis van Nuburg,
29 j., Elisabethstraat.

den 15 Augustus.

Johanna van Buuren, 8 d.,
Zonstraat.

Johanna Margaretha van Rijn, 13
j. en 6 m., Brandsteeg.

Franciscus Laurentius Asselman,
1 j. en 4 m., Springweg.

Maria Kraak, wed. Johan Jacob
Schrijver, 72 j., buiten de
Tolsteegpoort.

Johannes Emmelot, 20 j., Catha-
rijnestraat.

Adriana Schotel, huisvr. van Louis
van Ems, 59 j., Groote Elige-
steeg.

Geertruida Catharina Mulder,
huisvr. van Wilhelmus van Hels-
dingen, 31 j., Gortsteeg.

den 16 Augustus.

Johannes van Kasteel, 4 m.,
Lollestraat.

den 17 Augustus.

Amelia Alida Hogesteijn, 6 d.,
Springweg.

Bastiaan de Jong, 22 j., Hospitaal.
Willem van Embden, 1 j. en 10
w., Volderbrug.

Hendrica Maria van Hardeveld,
4 w., buiten de Weerd.

den 19 Augustus.

Maria Berendina de Haart, huisvr.
van Jacobus Hermanus Luca,
30 j., in 't Weistraat.

Hendrica van Bentum, ongeh.,
17 j., in Abstede.

Doodgeb. Zoon van Gerrit van
Weede, Lange Nicuwstraat.

Margaretha Willemmina Maria van
Oord, 4 m., Vinkenburgsteeg.

Frederik Christiaan Hartman, 6
d., Willemskazerne.

den 20 Augustus.

Francina van Eerden, ongeh.,
86 j., Walsteeg.

Guillaume Holdrinet, 9 j., Ab-
stede.

Wilhelmina Bernardina de Vos,
4 m., Elisabethstraat.

Maria Johanna Vasse, 15 j., Ni-
colaikerkhof.

Johanna Maria van Kordelaar,
huisvr. van Andries Nagtegaal,
78 j., Walsteeg.

Geurt Motshagen, 12 w., Pel-
molen.

den 21 Augustus.

Teuntje Bokhorst, huisvr. van Jo-
hannes Hendrik Saveur, 27 j.,
Jufferstraat.

Catharina Ariesen, wcd. Barend
Terschegget, 73 j., Koning-
steegje.

den 22 Augustus.

Johannes Cornelis Eijtinger, 4
m., Lange Jansstraat.

Johannes Theodorus Mittelbeck,
13 j., achter den Dom.

Alberta Meijer, ongeh., 22 j.,
Jufferstraat.

Cornelis Lamars, 2 j., Zandstraat.

den 23 Augustus.

Arie de Bruijn, 7 j., buiten de
Weerd.

den 26 Augustus.

Petronella Cornelisse, huisvr. van
Jacobus Verzuu, 63 j., Groene-
steeg.

Francina de Geest, huisvr. van
Gijsbert van Rijswijk, 71 j.,
Zalestraat.

Maria Overbeek, 3 j. en 7 m.,
Achterweg.

Johannes Adam Everaars, 17 j.,
Bakkersteeg.

Willem de Jong, 64 j., buiten
de Weerd.

Philip Frederik Peijpher, 43 j.,
buiten de Weerd.

Bernardus Vethaak, 83 j., Ham-
steegje.

den 27 Augustus.

Martinus Johannes van Rooij, 2
m., Slagsteeg.

Johannes Boom, 5 w., buiten de
Tolsteegpoort.

Johanna Godschalk, 3 j. en 3 m.,
Boterstraat.

Frédrik Hendrik van der Linden,
10 j., Geertesteeg.

Wander Zwartjes, 82 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Anthonia Houdijk, ongeh., 50 j.,
Stroosteeg.

den 28 Augustus.

Elisabeth Adriana van Balkom,
1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Johannes Josephus Borsje, 19 j.,
Hospitaal.

den 29 Augustus.

Francina Theresia Vermeer, huisvr.
van Johannes Mulder, 31 j.,
Springweg.

Johannes Hermanus Konst, 36 j.,
Zandstraat.

Hendricus Franciscus Stangenber-
ger, 67 j., Achterweg.

Adrianus Leijdekkers, 30 j., Hos-
pitaal.

David Johannes Kraaijmaat, 3
m., Florasteeg.

den 30 Augustus.

Jacoba Johanna Hutens, 7 m.,
buiten de Wittevrouwepoort.

Doodgeboren Dochter van Petrus
Saelman, Brandsteeg.

Johanna Elisabeth Kreber, on-
geh., 47 j., Diakoniehuis.

Elisabeth Emmelot, huisvr. van
Hendricus Philippus van de
Kamp, 32 j., Lauwersteegje.

Maria de Haas, ongeh., 16 j.,
Buurkerkhof.

Laurens Smit, 37 j., Pelmolen.

Doodgeb. Dochter van Willem van
der Linden, Koesstraat.

den 31 Augustus.

Antje Boomans, wed. Willem
Oostveen, 76 j., Maliebaan.

Andries Rijnhart, 50 j., achter
Clarenburg.

Willem Dodt, 15 w., Minnebroe-
derstraat.

Dirkje Emmelot, 5 w., Lange
Smeesteeg.

Hendrik Willemsse, 27 j., in 't
Weistraat.

OVERLEDENEN 106.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	5.	Transport.	83.
Tering.	26.	Kramp in de keel.	1.
Stuipen.	13.	Pleuris.	1.
Gevolgen van de Tand.	2.	Hoofdontsteking.	2.
Koorts.	3.	Longtering.	4.
Zenuwkoorts.	7.	Gevolgen van de kraam.	1.
Beroerte.	1.	Mondontsteking.	1.
Verval van krachten.	14.	Klierziekte.	4.
Zuur.	4.	Leverziekte.	1.
Gevolgen van een val.	1.	Nierziekte.	1.
Slijmziekte.	1.	Borsttering.	5.
Waterzucht.	5.	Bezetting op de borst.	1.
Rotkoorts.	1.	Beenbederf.	1.
	<u>83.</u>		<u>106.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	3	5.	Transport.	46.	34.	80.
Beneden het jaar.	14	10	24.	Van 50 tot 60 jaar.	2	4	6.
Van 1 tot 10 jaar.	9	7	16.	" 60 " 70 "	4	5	9.
" 10 " 20 "	7	6	13.	" 70 " 80 "	1	5	6.
" 20 " 30 "	8	3	11.	" 80 " 90 "	3	2	5.
" 30 " 40 "	5	4	9.	" 90 " 100 "			
" 40 " 50 "	1	1	2.				
	<u>46</u>	<u>34</u>	<u>80.</u>				<u>56-50-106.</u>

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 3 Augustus, door den Notaris

J. H. VAN SCHERMBEEK.

Nº. 1. Een Tuin thans ingerigt tot een Warmoeseniershof, met twee Huizen en verdere Betimmering, gelegen te Utrecht, in de eerste steeg, aan de Zuidzijde van de Maliebaan, wijk I, Nº. 306.

Nº. 2. Een Tuin met steenen Koepel, Woning, Broeijerij en verderen Opstal, staande en gelegen als voren, in de tweede steeg, wijk J, Nº. 228. Te zamen verkocht voor *f* 2,675.

Denzelfden datum, door den Notaris

K. J. SLAGT.

Nº. 1. Eene Huizinge, Erve en Grond, mitsgaders een Tuintje, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Zuidzijde van de Lange Viesteeg, wijk C, Nº. 167.

Nº. 2. Eene Huizinge, Erve en Grond, staande naast het voorgaande Perceel, wijk C, Nº. 168. Te zamen verkocht voor *f* 3,300.

Den 17 Augustus, door den Notaris

C. J. NAGTGLAS.

De Buitenplaats *Tjepma*, benevens Bouwland, Boomgaard, te zamen groot 5 Bunders, 25 Roeden, 40 Ellen. Kadaster, Sectie A, N°. 134, tot en met 144. Opgehuoden voor f 14,000.

Denzelfden datum, door den Notaris

CLEMENT LENS.

Eene Huizinge, met Erve en grooten Moestuin, staande en gelegen aan het dorp de Bilt, gemerkt, N°. 92. Verkocht voor f 3,400.

Den 24 Augustus, door den Notaris

N. DE GRAAF.

Een Huis, met Erf en Tuin, staande te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, tusschen de Smee- en Geertebruggen, wijk A, N°. 58. (Uit de hand verkocht.)

Denzelfden datum, door den Notaris J. H.

VAN GROOTVELD.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond tot zeven Woningen ingerigt, staande binnen Utrecht, in de Magdalene steeg, wijk A, N°. 941 en 952. Verkocht voor f 2,840.

Nº. 2. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Tee-lingstraat, wijk G, Nº. 167. Verkocht voor *f* 1,400.

Denzelfden datum, door den Notaris

H. VAN OMMEREN.

Een Heerenhuis, Erf en Grond, staande binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Nieuwe Gracht, hoek van de Schalkesteeg, wijk A, Nº. 1060. Opgehouden voor *f* 8,950.

Den 31 Augustus, door den Notaris

N. DE GRAAF.

Nº. 1. Eene Hofstede, genaamd *het Veldhuis*, gelegen onder de Gemeente Achtienhoven, aan den Gageldijk, groot 21 Bunders, 73 Roeden, 35 Ellen.

Nº. 2. Een Perceel Wei- en Hooiland, gelegen als voren, groot 5 Bunders, 53 Roeden, 10 Ellen. In massa verkocht voor *f* 6,250.

Nº. 3. Een Perceel Moesland, 80 Roeden, 10 Ellen, gelegen te Utrecht, aan den Straatweg naar Amsterdam.

Nº. 4. Een Perceel Moesland, 63 Roeden, 40 Ellen, gelegen als voren. In massa verkocht voor *f* 2,955.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1839.

GEBORENEN.

den 2 September.

Adriana, D. van Hermanus Poot.
Frances Coenraad, Z. van Ferdinand Jacob Domela Nieuwenhuis.
Cornelis Theodorus, Z. van Theodorus Anthonius Bouman.
Maria Magdalena, D. van Jacobus Christianus Langlois.
Johannes, Z. van Johannes van Amersfoort.
Jan, Z. van Jacob Groenhuijse.

den 3 September.

Maria, D. van Jacobus Loffeld.
Albertus Josephus, Z. van Johannes Clarenbeek.

den 5 September.

Maria, D. van Dirk Stoker.
Gijsbertus, Z. van Gijsbertus Rietveld.
Johanna, D. van Johannes Hendrik Munter.

den 6 September.

Cornelia Christina, D. van Andreas Agterberg.
Johan Jacob, Z. van Johan Jacob Elenter.

den 7 September.

Albert Frederik Hendrik, Z. van Hendrik Kielgast.

Wilhelmina Petronella, D. van Willem Jacobus van Amerongen.
Maria Philomena Theodora, D. van Cornelis Mattheus van Eujen.
Willem, Z. van Thonis van den Dorpe.
Adrianus, Z. van Klaas Sijbrands van der Heide.
Allegonda, D. van Frederik van Dillen.
Thomas Johannes, Z. van Fredrik van de Peppel.
Otto, Z. van Izak Jongbloed.

den 9 September.

Jannigje, D. van Hendrik van Appeldoorn.
Cornelis Mattheus, Z. van Mattheus Henricus Coert.
Johanna Maria, D. van Willem Horst.
Pieter Hendrik, Z. van Charles Chasper Leonard De Gee.
Cornelia Adriana, D. van Johannes van der Spelt.

den 10 September.

Willem Evert, Z. van Hermanus Booijen.
Elisabeth, D. van Leendert Gijbels.
Maria Elisabeth, D. van Andries Haijes Boerema.

den 11 September.

Wijnand Marinus, Z. van Hendrik
Antoni Boszhardt.

den 12 September.

Johanna, D. van Johannes van
den Berg.

Johannes Gijsbertus, Z. van Dirk
Vernooij.

Elisabeth Hendrica, D. van Hen-
dricus Stevens.

Louiza Frederika Geertruida, D.
van Isak de Vink.

den 13 September.

Johannes, Z. van Gijsbertus van
der Steen.

Frederik, Z. van Frederik Jenner.
Adrianus Theodorus Johannes, Z.
van Theodorus Kuipers.

Cornelis, Z. van Johannes Weer-
denburg.

Cornelis, Z. van Dirk Veenman.

Huibert, Z. van Huibert Schouten.

Nicolaas, Z. van Frans Landzaat.

Pieter Johannes, Z. van Dirk van
Wijk.

den 14 September.

Theodorus Johannes, Z. van Jo-
hannes Lambertus de Wildt.

Anthonia Cornelia, D. van An-
tonie de Korte.

den 16 September.

Petrus, Z. van Wilhelmus Walbeek.

den 17 September.

Johanna Maria Frederica, D. van
Engbert Huijgens.

Wijnand, Z. van Hendrik Adolf
van Laar.

den 18 September.

Johan George Reinier en Wilhel-
mina Marianne, Z. en D. van
Franciscus Johannes Swagers.

Johannes Gijsbertus, Z. van Pieter
van Bork.

Elisabeth, D. van Franciscus Koe-
voet.

Susanna Wouterina Petronella,
D. van Johannes Serton.

Hendrica Sophia, D. van Gerardus
Pancras Jongeneel.

Johanna Cornelia, D. van Justinus
Cornelis Voorduin.

den 19 September.

Suzanna, D. van Willem Baron
Six van Oterleek.

Bartholomeus, Z. van Martinus
Dievenbach.

Helena, D. van Arend Nusman
Hagenbeek.

Cornelia Wilhelmina, D. van An-
thonie Spelbos.

Helena Maria, D. van Nicolaas
Jan Francois Wersel.

Clara Petronella, D. van Chris-
tianus Johannes Baars.

den 20 September.

Lijdia, D. van Cornelis van der
Burg.

Johannes Franciscus, Z. van Jo-
hannes Feteris.

den 21 September.

Theodorus, Z. van Adrianus IJsen-
doorn.

Wilhelmina, D. van Jacobus Lau-
rentius van Schaik.

Cornelia Indemand, D. (Vondeling.)

den 23 September.

Marinus, Z. van Cornelis Marce.

Elisabeth Francina Maria, D. van

Joannes Franciscus Terlingen.

Johanna Maria, D. van Coenraad

Christiaan Fricke.

Leonardus Jupiter, Z. van Leendert van Kasteel.

Maria, D. van Nicolaas van den Brink.

Petrus Jan Dirk, Z. van Jan Adrianus van Dokkum.

Pieter, Z. van Wijnand Spierenburg.

Gerrit, Z. van Nicolaas Pasman.

Eduard, Z. van Klaas Bakvis.

Hendrik Gijsbertus, Z. van Johannes Gijsbertus van Rooijen.

den 24 September.

Johanna Louisa, D. van Cornelis Isaak Mostert.

Jan, Z. van Jacobus Christiaan Eijnhoven.

Johann Henrich, Z. van Johann Henrich Raabe.

Gerrit Johannes Philippus, Z. van Johannes Philippus Dieterich.

Jan, Z. van Bernardus van Zutphen.

den 25 September.

Matthijs, Z. van Gerrit van den Hooven.

Adrianus Hendriens, Z. van Petrus Joannes van 't Hoff.

Judina Adriana, D. van Gerardus Slingeland.

Cornelia Johanna, D. van Dirk Schouten.

den 26 September.

Hendrina Helena, D. van Jacobus Anthonie van Dam.

Petronella, D. van Cornelis Jansen.

Andries, Z. van Gerrit Mulders.

Justus Hendrik, Z. van Hendrik van Straalen.

den 27 September.

Theodorus Johannes Gerardus, Z. van Hendricus Remigius Jansen.

Gijsbertus, Z. van Jan Hol.

Aletta Anna, D. van Pieter Evert Auberts.

Johanna Barendina, D. van Ludwig Wilhelm Mulder.

den 28 September.

Constan Frederik, Z. van Jan Libosan.

Hendricus Johannes, Z. van Arie Huntelaar.

Catharina, D. van Johannes van Os.

Mattheus, Z. van Dirk Klarenbeek.

den 30 September.

Maria, D. van Cornelius Vianen.

Elisabeth Geertruida, D. van Jacobus van Winssen.

Jeannette, D. van Carel Jan van Deventer.

Anna Margaretha, D. van Johannes Stephanus Bleumer.

Wilhelmina Elisabeth, D. van Paulus van Lokhorst.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 4 September.

Hendrik Mauritz Cornelis Calkoen
en Agnes Maria Gerardine Ba-
ronesse Snouckaert van Schau-
burg.

Jan Sennef en Aaltje van Dijk.
Leendert Raasyeld, weduwnaar
en Johanna van Merkestijn,
weduwe.

Michiel van Zijl en Maria de
Bruijn.

Albertus Willebrordus Brevelt en
Maria Elisabetha Lauterslager.

Dirk Spiekman en Hanna Wou-
denberg.

Hendrik van de Grift, weduwe-
naar en Helena Quint.

Marten Bouman en Cornelia van
der Heiden.

den 11 September.

Hermanus Eijndhoven, weduwe-
naar en Maria Bijlevelt.

Johannes Knotsenburg, weduwe-
naar en Alieda Sofieja de Leur.

Hendrik Grondijs en Johanna
Tollenaar.

den 18 September.

Johannes Hemme en Alexandrina
Monfoort.

Dirk Bon en Jacoba Johanna
Schouten.

Johannes Rijkhart de Jong en
Berrendina Antonetta Wester-
hout.

Willem van der Flier en Willemetje
Martijn.

Johann Friedrich Stockhans en
Geertruida van de Peppel,
weduwe.

Jacobus Wijnandus Heijl en Jo-
hanna Andriena Bartha van
Kruijne.

Dirk van Zutphen en Gerritje
Schuurkamp.

Rijk de Wit Huissteden en Grada
Beekman.

TE ZAMEN 19 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 September.

Merrigje van der Docs, wed.
Abraham Vreeswijk, 78 j.,
Varkenmarkt.
Helena Jacoba Bakker, 7 m.,
Buurkerksteegje.
Doodgeb. Dochter van Pieter He-
mink, buiten de Tolsteegpoort.
Maria Streumer, ongh., 45 j.,
in 't Weistraat.

den 3 September.

Hendrik Kooning, 9 m., Lange
Lauwerstraat.

den 5 September.

Johannes Everardus Adrianus Gra-
vendaal, 3 d., Zandstraat.
Cornelia van der El, wed. Johan-
nes Jacobus Fisscher, 80 j.,
Lange Smeesteeg.
Reijertje Reijersen, huisvr. van
Arie Rietveld, 40 j., achter
't Stadhuis.
Catharina Francina Sallicher, 4
m., Geertesteeg.
Maria Petronella Wethlij, 1 j.,
Reguliersteegje.
Anna Maria Schrijnders, 3 m.,
Vinkenburgsteeg.
Hendrik Simon Schauricht, 60 j.,
Voorstraat.
Johanna Roelandschap, 4 m.,
buiten de Tolsteegpoort.
Carol Fredrik Willem Rietveld,
3 j en 5 m., buiten de Weerd.

Maria Verken, wed. Johannes van
Heerd, 82 j., Jufferstraat.

den 6 September.

Anna Maria Feit, huisvrouw van
Simon van den Berg, 66 j.,
Hardebollestraat.

den 9 September.

Gerhardes Albertus Johannes Wcu-
ringh, 14 m., Hardebollestraat.
Gerardus Johannes de Kruijf, 1 j.
en 7 m., buiten de Weerd.

den 10 September.

Daniel van Es, 5 j., aan de
Walsteeg.
Fraus van Oostrom, 3 m., buiten
de Weerd.
Arie Knikman, 2 j., in de
Walsteeg.
Dirk Nagtegaal, 1 j. en 6 m.,
Paardeveld.
Maria Jansen, 1 j. en 6 w., Mag-
dalenes'ceeg.
Sara Smits, wed. Jan Frans Coe-
pen, 59 j., Groote Eligesteeg.
Margaretha Frijlink, 6 j., Jans-
brug.
Cornelia Lancee, wed. Leendert
Schreutelkamp, 57 j., Zuile-
steegje.
Cornelis van Batum, 11 w.,
buiten de Tolsteegpoort.
Willem Hendrik Leebeke, 1 j. en
6 m., Lange Nieuwstraat.

den 11 September.

Gerrit Nagtegaal, 3 j. en 2 m.,
Paardeveld.

Catharina Cornelia Adriana Lee-
beeke, 5 m., Lange Nieuwsstraat.

Joannes Nicolaas Oremes, 7 m.,
onder de Linden.

den 12 September.

Johannes Joseph Matthijs Garjean-
ne, 7 j., Pieterskerkhof.

Doodgeb. Zoon van Louis Hes,
buiten de Weerd.

Abraham Bos, 76 j., Vissersteegje.

Albertus Vermeer, 78 j., Visser-
steegje.

den 13 September.

Johanna Wilhelmina Pauw, wed.

Johannes Engel, 66 j., Nicolai-
kerkhof.

Jacoba Bietenaar, ongeh., 66 j.,
Walsteeg.

Dirkje Wensing, wed. Willem
Flok, 56 j., buiten de Weerd.

Christiaan van Sandwijk, 5 w.,
Geertkerkhof.

Jacoba Rijnders, 4 m., Weide
Watersteeg.

Doodgeb. Zoon van Dirk Veenman,
Weesbrug.

Doodgeboren Zoon van Rombout
Numans, in den Trans.

Catharina de Brons, 5 j. en 7 m.,
Ballemakerstraat.

den 14 September.

Jan Karel Smit, 19 j., Hospitaal.

George Klanck, 60 j., Noorder-
kade.

Levie Abraham Bouwman, 1 j. en
8 m., Hekelsteeg.

Wijnanda Cornelia Bogaard, wed.
Christiaan Brukman, 75 j.,
Wijde Watersteeg.

den 16 September.

Megtelina Moll, huisvr. van Rom-
hout Numans, 39 j., in den
Trans.

Helena de Bie, 1 j. en 5 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Dirkje van Ginkel, 13 d., Kleine
Eligensteeg.

Christina Kuijltjes, 1 j. en 5 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

den 17 September.

Joannes van Schoonhoven, ruim
67 j., Domskerkhof.

Adrianus de Vink, 61 j., Vrouw-
juttestraat.

den 18 September.

François Pierrot, 71 j., Eliza-
bethstraat.

Hendrica Wissevloer, 2 j., Bak-
kerbrug.

den 19 September.

Johanna van Meenwen, wed.

Johannes de Brij, 81 j., buiten
de Weerd.

Pieter Koetsveld, 12 w., Spring-
weg.

den 20 September.

Hendrica Rietveld, huisvr. van
Jan van Eijk, 61 j., Kort
Rozendaal.

Jacobus Ket, 50 j., Marieplaats.

Adriana Johanna de Haart, 6 m.,
Smebrug.

den 21 September.

Doodgeb. Dochter van Gerrit van de Wetering, Lange Nieuwstraat.

Doodgeb. Zoon van Hartog Frank, achter den Dom.

Johanna Vergeer, huisvrouw van Franciscus Vebrugge, 44 j., buiten de Weerd.

den 23 September.

Anna Maria Horst, 14 d., buiten de Weerd.

Everarda Hendrica Kooijman, 11 w., aan de Catharijnepoort.

Gerrit Coops, 4 w., Springweg.

Lauwrens Gerrit Pabst, 56 j. en 8 m., buiten de Weerd.

Carolina Juliana Kreek, huisvr. van Jan Willem van Ingen, 54 j., Vreecburg.

Mr. Samuel Cornelis van Muschenbroek, 73 j., achter St. Pieter.

Johannes Jacobus Ter Smit, 61 j., Bregiltestraat.

Antonia van Niewenhuizen, huisvr. van Fredricus van der Wolk, 41 j., Zilversteegje.

Mattheus Johannes de Meijer, 26 j., Hospitaal.

den 24 September.

Adam Klijn, 46 j., Mariestraat.

Gerrit Jan van Bommel, 5 w., buiten de Catharijnepoort.

Fredrik Hendrik Smick, 20 j., Hospitaal.

Andries Melis, 5 w., Achterweg.
Doodgeb. Zoon van Margaretha van Rijn, buiten de Catharijnepoort.

den 25 September.

Christina Maria Heijl, ongh., 20 j., Lange Jansstraat.

den 26 September.

Petronella Kraaijvanger, 9 j. en 6 m., Abraham d'Olijsteeg.

Doodgeb. Zoon van Steven van Schip, buiten de Catharijnepoort.

den 27 September.

Arnoldus Ballendux, 52 j., Koe-straat.

Johannes Brouwer, 3 d., Dorstige Hartstergje.

den 28 September.

Doodgeb. Zoon van Willem Philip Klencke, buiten de Wittevrouwepoort.

Fredericus Odewald, 8 m., buiten de Tolsteegpoort.

Johannes Jacobus Rijnders, 54 j., Viebrug.

den 30 September.

Willem Plakmeijer, 19 j., Hospitaal.

Pieterella van Hoorn, huisvr. van Gerrit Kremer, 47 j., Tuchthuissteegje.

Dirk Veenman, 68 j., Zilversteegje.

ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN:

Doodgeboren.	9.	Transport.	72.
Tering.	14.	Klierziekte.	3.
Stuipen.	13.	Spruw.	1.
Gevolgen van de Tandcn.	4.	Mazelen.	1.
Zenuwkoortsen.	6.	Gevolgen van beenbreuk.	2.
Verval van krachten.	16.	Verdronken.	1.
Zuur.	3.	Kanker.	1.
Slijmziekte.	1.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
Waterzucht.	3.	Borstziekte.	5.
Longtering.	1.	Luchtpijpsontsteking.	1.
Gevolgen van de kraam.	2.		88.
	72.		

HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	7	2	9.	Transport.	34.	27.	61.
Beneden het jaar.	12	10	22.	Van 50 tot 60 jaar.	4	4	8.
Van 1 tot 10 jaar.	10	8	18.	„ 60 „ 70 „	6	4	10.
„ 10 „ 20 „	2	2	4.	„ 70 „ 80 „	4	2	6.
„ 20 „ 30 „	2	1	3.	„ 80 „ 90 „	2	3	5.
„ 30 „ 40 „	2	1	3.	„ 90 „ 100 „	2	2	4.
„ 40 „ 50 „	1	5	6.				
			34—27—61.				48—40—88.

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 7 September, door den Notaris

H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Het Riddermatig Buitengoed genaamd *Koelenberg* of het klooster met de daartoe behoorende Ambachts Heerlijkheid, of het Geregt en de Tins van Koelenberg, bestaande in een sedert weinige jaren nieuw vertimmerd Heerenhuis, gemerkt N°. 52, Koetshuis, Stal, Tuinmanswoning, Orangerie en Menagerie, wel aangelegde en met plantsoen bepote Wandelingen enz., Wei- en Bouwlanden, te zamen groot 21 Bunders, 97 Roeden, 49 Ellen, behoorende tot dit Perceel de boomen aan den Straatweg voor deze plaats staande, alsmede een Gestoelte in de Kerk van de Bilt.

N°. 2. 2 Bunders, 65 Roeden, 60 Ellen Weiland genaamd *de Geer*, gelegen langs den Straatweg en de Biltse Vaart.

Nº. 3. Eene Hofstede genaamd *het Buureveld*, gelegen onder de Gemeente de Bilt.

Nº. 4. Een Bosch beplant met Elzen- en Essen-
hakhout, gelegen als voren, groot 7 Bunders, 86 Roeden, 80 Ellen. Te zamen verkocht voor *f* 76,050,00.

Denzelfden datum, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

Nº. 1. 2 Bunders, 96 Roeden, 10 Ellen Weiland, gelegen in de Gemeente Schalkwijk. Opgehouden voor *f* 1,800.

Nº. 2. 4 Bunders, 90 Roeden, 80 Ellen Boomgaard Wei- en Bouwland, gelegen in de Gemeente Schonauwen. Verkocht voor *f* 3,400.

Nº. 3. 1 Bunder, 12 Roeden, 20 Ellen Weiland, gelegen als voren. Verkocht voor *f* 635.

Nº. 4. 6 Bunders, 51 Roeden, 20 Ellen Bouwen Weiland, gelegen als voren. Verkocht voor *f* 4100.

Nº. 5. 1 Bunder, 65 Roeden, 84 Ellen Bouwland, gelegen als voren aan den Rooden molen. Opgehouden voor *f* 1,000.

Den 21 September, door den Notaris

N. DE GRAAF.

Nº. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Noord-Oostzijde van de Lange Elizabetstraat, wijk D, Nº. 258. Verkocht voor *f* 2330.

Nº. 2. Een Huizinge, staande aan de Noordzijde van de Varkenmarkt, wijk C, Nº. 601. Uit de hand verkocht.

Denzelfden datum, door den Notaris

G. H. STEVENS.

Nº. 1. Een Hofstede, bestaande in eene Huizinge, benevens 23 Bunders, 31 Roeden, 20 Ellen Bouwland enz., onder de Gemeente Willescop.

Nº. 2. Een Huizinge, genaamd *Platmanshoef*, met 8 Bunders, 63 Roeden Bouwland enz., onder Willescop, en 3 Bunders, 88 Roeden, 10 Ellen Hooiland, nabij Willescop. Nº. 1 en 2 te zamen verkocht voor *f* 13,700.

Nº. 3. Eene Hofstede, Schuur en Wagenloots, alsmede 22 Bunders, 3 Roeden, 60 Ellen Bouwland enz., onder Willescop, en 4 Bunders, 84 Roeden,

42 Ellen Hooiland op Blokland. Verkocht voor
f 8,700.

Nº. 4. Een Perceel Bouw-, Wei-, Hooiland en
Weg, groot 7 Bunders, 10 Roeden, 20 Ellen, gele-
gen op Noord-Linschoten. Verkocht voor f 2,400.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1839.

GEBORENEN.

den 1 October.

Maria, D. van Joannes Elzendoorn.
Eduard Johannes, Z. van Christiaan Rutgers.
Anna Maria, D. van Adrianus van Voorst.
Geertruida Catharina Elisabeth, D. van Johan George Ickler.
Maria Anna, D. van Jacob Gelhard.
Johanna Hendrica, D. van Joannes Koenders.

den 2 October.

Elisabeth, D. van Hendrik Anthonij Leniger.
Hendrik, Z. van Hendrik Kortbeek.
Gijsberta Louisa, D. van Franciscus Andreas de Leur.
Willem Johannes, Z. van Zacharias van Schoonhoven.
Maria, D. van Godefridus van Dort.

den 3 October.

Cornelis, Z. van Johannes Peters.
Catharina, D. van Willem Schols.

den 4 October.

Alida, D. van Johannes Herfkens.
Theodora Helena, D. van Johannes Gerardus Wolff.
Maria, D. van Cornelis van Mouterik.

Theodora Maria, D. van Theodorus Dikhoff.

den 5 October.

Marretje, D. van Johannes Wilbrordus van Oort.
Petronella en Elisabeth, Dochters van Gerrit de Groot.
Jan, Z. van Martinus Ockeloen.
Gijsbertus Franciscus, Z. van Gijsbertus Ivo.

den 7 October.

Johannes, Z. van Joannes Maarschalkkerweerd.
Elisabeth, D. van Arie Flantua.

den 8 October.

Johannes, Z. van Anthonie Reinhardt.
Ferdinant Charles Joseph, Z. van Dominique Zambaux.
Cornelia Everdina, D. van Jacobus Johannes Huijgens.
Cornelis, Z. van Cornelis van der Tol.
Willem, Z. van Jacob Cornelis van Marken.

den 9 October.

Martijntje, D. van Jan Hendrik de Wilt.
Pieter, Z. van Jacob Zagwijn.

den 10 October.

Johanna, D. van Johannes Ros.
 Johannes Bernardus, Z. van Bernardus Hofman.
 Ludwig Conrad, Z. van Johann Ludwig Scheerer.
 Anthon, Z. van Hendrik Coenraad van Setten.
 Francina Helena, D. van Matthias Jan Daniel Ensie.
 Maria Clasina, D. van Hendrik van Dijk.

den 11 October.

Anna Margaretha, D. van François Detri.
 Carel, Z. van Martinus van Zeeland.
 Adriana Petronella, D. van Petrus Johannes van den Bosch.
 Johannes, Z. van Christiaan de Grijff.

den 12 October.

Hendricus Johannes, Z. van Anthonius Johannes Boekelman.
 Hendrik, Z. van Klaas van Arkel.
 Maria, D. van Christiaan Johannes Willekes.
 Matthijs, Z. van Jacobus van Paare.

den 14 October.

Theodora Catharina, D. van Jacobus Koster.
 Eduardus Willebrordus, Z. van Johannes Everardus Linnenbank.
 Anthonius Johannes, Z. van Johannes Anthonius Verkerk.
 Johanna Elisabeth, D. van Wijnand Jansen.
 Frans, Z. van Frans Nahuijsen.

Alida, D. van Albertus Logmans
 Gerrit, Z. van Willem Houtzager.
 Dirk Cornelis, Z. van Rijk Hendrik van Cooten.
 Gerard, Z. van Pieter Leendert Zuidendorp.
 Glaudi Adrianus, Z. van Glaudi Vreesswijk.
 Hermanus Nicolaas, Z. van Leonardus Neerings.

den 15 October.

Cornelis, Z. van Willem Jacobs.
 Sophia Cornelia, D. van Adrianus Emmelot.
 Arie, Z. van Jan Jacob de Ruiter.
 Johannes Hendricus, Z. van Johannes Lina.
 Willem Frederik, Z. van Pieter Nicolaas Andree.
 Johanna Cornelia, D. van Hendrik Martinus van Ingen.
 Johannes, Z. van Gijsbertus Smit.

den 16 October.

Johanna Gesina, D. van Egbertus Henderikus van Gaalen.
 Abraham, Z. van Laurens Maaswinkel.

den 17 October.

Anthonie, Z. van Johan Knoppers.
 Pieter, Z. van Wouter Bomers.
 Teuntje, D. van Jan Oskam.
 Antonius Cornelius en Christina, Z. en D. van Antonius Cornelius van Heijkamp.
 Anna Maria, D. van Christiaan Frederik Heitz.
 Christina, D. van Willem Pot.

den 18 October.

Hendricus Leonardus, Z. van
Hendricus Kootker.
Hendrik Cornelis Johannes, Z. van
Bernardus Verheul.
Wilhelmus Anthonie, Z. van Johan
Bader.
Nicolaas, Z. van Cornelis Mastink.
Catharina, D. van Bartholomeus
Carels.

den 19 October.

Geertruij, D. van Willem Nieu-
wendijk.
Leendert, Z. van Leonardus van
Soest.
Pauline Henriette Marie, D. van
Marinus Brocdelet.
Jacobus, Z. van Otto Jongbloed.
Jacob, Z. van Dirk Hovius.
Johannes Petrus, Z. van Johannes
Petrus van Nieuwkerk.

den 21 October.

Josina Hendrica, D. van Pierre
Adrien de Caes.
Helena Johanna, D. van Theodo-
rus Jans.
Evert Wijnand, Z. van Dirk de
Roos.
Henricte Elisabeth, D. van Char-
les Henri Dumont.
Petronella Cornelia Aletta, D. van
Jacobus Pieterse.

den 22 October.

Jan Dirk Willem, Z. van Louis
Mathieu Koentz.
Margaretha, D. van Dirk de
Ruijter.

den 24 October.

Maria Petronella Hendrica, D. van
Toers Schubart.
Wilhelmina, D. v. Jacobus Becker
Petrus Everardus, Z. van Everar-
dus van Koot.

den 25 October.

Johannes, Z. van Johannes van
Reenen.
Sophia Wilhelmina Hendrica, D.
van Willem Frederik Vogt.
Peter Matthias, Z. van Matthias
Hoek.

den 26 October.

Sophia Anna, D. van Stephanus
Cohu.
Jacob, Z. van Jacob Kuijper.
Willem Johannes, Z. van Jan
Jansen.

den 28 October.

Alida, D. van Cornelis Cadel.
Johannes Wilhelmus, Z. van Wil-
lem Vernooij.
Cornelis, Z. van Dirk de Goeij.
Gerarda Wilhelmina, D. van Wil-
helmus Vermeulen.
Elisabeth Johanna Hendrina, D.
van Joannes Elsendoorn.
Cornelia, D. van Pieter Straatman.
Maria Christina, D. van Willem
van der Horst.

den 29 October.

Dirk, Z. van Nicolaas van Draane.
Josina Geertruida, D. van Cornelis
van Schieveen.
Michiel, Z. van Johannes Marti-
nus Soesbergen.

Lambertus Cornelis, Z. van Lambertus Cornelis Stroeve.

Hermína Johanna Sara, D. van Jan van der Kieft.

den 30 October.

Barbara, D. van Christophorus de Cruijff.

Johanna, D. van Michiel van Zijl.

Gerard Hendrik, Z. van Louis Nicolas Serafin van Voorst.

Petrus Gerardus, Z. van Gerardus van Rooijen.

den 31 October.

Arnout, Z. van Hendrik Adriaan Reinier Vosmaer.

Johannes Bernardus, Z. van Anthonius Thomassen.

Jan Frederik Philippus, Z. van Henricus Antonius van der Horst.

Gerardus, Z. van Gijsbertus de Bruijn.

Jordanus Wilhelmus, Z. van Willem van Zwol.

Gerarda Wilhelmina, D. van Nicolaas Pisa.

Adrianus, Z. van Adrianus van Niekerken.

Henrietta Gijsbertina, D. van Hendrik Gijsbert Knoops.

GEBORENEN 137, waaronder 14 Onechten.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.*den 2 October.*

Gerardus Hovenier en Johanna
Sophia van Sandwijk.

Gerardus Linnebank, weduwnaar
en Jacomina de Groot.

Renirus van Kuijk en Magdalena
Johanna Geertruid van Enter.

Hendricus Humme en Maria Larijn.

den 9 October.

Pieter Marcus Luca, weduwnaar
en Seisielia Holst, weduwe.

Rem Kornelis van Lonkhuijzen en
Margaretha van der Horst, wed.

Christianus Kersten en Gijsberta
Cornelia Smit.

Pieter Voermans en Wilhelmina
Arnolda Vos.

Jacob Uijtewaal en Gijsberta
Spruijt.

den 16 October.

Joannes Vierhout en Cornelia
Vermaak.

Abram Coesijse, weduwnaar en
Beledje Nazeman.

Jacobus Johannis Leeftang en
Christina Elisabetha Krast.

Gerrit Meijers, weduwnaar en
Johanna van Remmaarde.

Joseph van den Bulk en Cornelia
van Doorn.

Willem Servaas, weduwnaar en
Catharine Ulric.

Thomas van Basten en Gertrudis
Smit.

Leendert Hester en Petronella
van Ree.

den 17 October.

Jean Charles Louis Landré en
Catharina Horst.

den 23 October.

Fredrik Göbel en Aaltje Groese.

Joannes Trijsburg, weduwnaar en
Cornelia Heunk.

Cornelis Vethaak en Catharina
Admiraal.

Johannes Willem van Cleef en
Alida van Doorn.

Theodorus Cooltjes en Cornelia
Rietveld.

den 30 October.

Fredericus Joannes Has, weduwe-
naar en Maria Elisabeth Boone-
meijer.

Frans van Burkom en Johanna
Bolzen.

Willem Pieter Combee en Carolina
Maria Catharina Jansen.

Arnoldus Adelaar en Elisabeth
Maria Markgraaf.

Hendrik Lotz en Anna Hendrika
Dinkelman.

Arnoldus Koenders, weduwnaar
en Anna Bel.

Gerardus Vuijstingh en Jansje
Appel.

Willem van Zwielen en Margaretha
van Barneveld.

TE ZAMEN 31 PAREN.

ECHTSCHIEDING.*den 22 October.*

Cornelis van Rossum en Willemijntje de Haan.

OVERLEDENEN.

den 1 October.

Johannes Rietveld, 82 j., Maliebaan.

Fredrik van den Berg, 14 j., Springweg.

Maria Ubigh, huisvr. van Jacob Joseph Stern, 73 j., aan de Bergstraat.

Henri Hillebrand, 3 m., Vischmarkt.

Hendrik Jansen, 79 j., Magdalenesteeg.

Jan Tax, 84 j., ABCstraat.

den 2 October.

Guillelmus Klaassens, 73 j., Stroosteeg.

Maarten van der Koog, 67 j., Boothstraat.

den 3 October.

Anthonia Cornelia de Korte, 18 d., Geertekerkhof.

Dirk de Jager, 1 j. en 7 m., buiten de Tolsteegpoort.

Matthijs van Deijl, 42 j., Voorstr.

den 4 October.

Jacob Schadec, 9 j., Boterstraat.

Theodorus Teunissen, 20 j., Hospitaal.

den 5 October.

Hermina Petronella Kraan, 1 j. en 4 m., Zandstraat.

Theodorus Johannes Maassen, 7 m., Nieuwe gracht.

Cornelis van Doorn, 89 j., Kort. Rozendaal.

Doodgeb. Dochter van Willem van der Elier, Groenesteeg.

den 7 October.

Johanna Louisa Mostert, 12 d., Korte Smeesteeg.

Maria van Luin, wed. Gerrit Roelandschap, 58 j., aan 't Zand.

Elisabeth Geertruida van Winssen, 6 d., ABCstraat.

Johannes Hendrikus Onstein, 5 j. en 3 m., Korte Vesteeg.

den 8 October.

Jacob Jansen van den Brand, 23 j., Hospitaal.

Jan Popes Heemstra, 19 j., Hospitaal.

Jan van Lokeren, 54 j., buiten de Tolsteegpoort.

Doodgeb. Dochter van Margaretha Koteker, Stroosteeg.

den 9 October.

Marinus Gijsbertus Hazenbosch, 7 j., Maliebaan.

den 10 October.

Johanna Gijsberta Carolina Evertsen, 9 m., buiten de Weerd.

Johanna Frederik Huisman, 8 m., Lange Vesteeg.

Elisabeth Erekens, wed. Jan Tax, 82 j., ABCstraat.

Johanna de Jong, 1 j. en 5 m., Jufferstraat.

Jan van Rossum, 13 j., Blaauw capel.

den 11 October.

Geertruida van der Pijl, 1 j. en 7 m., achter Clarenburg.

Gosina Magdalena 't Hooft, 1 j. en 2 m., Gaardbrug.

den 12 October.

Doodgeb. Zoon van Maria Christina Gruter, Catharijnestraat.

Barend Kreekamp, 68 j., buiten de Tolsteegpoort.

Margaretha Bredie, wed. Geurt Agterberg, 73 j., buiten de Weerd.

den 14 October.

Wijnand Marinus Boszhardt, 1 m., in 't Weistraat.

Rijk de Beer, 49 j., buiten de Weerd.

Leendert Johannes Cornelis Roelofs, 6 j., Weide doele.

den 15 October.

Christiaan Lieman, 80 j., Noorderkade.

Georg Henrich Brummer, 58 j., Vreeburg.

den 16 October.

Louisa Catharina van Bommel, on-geh., 73 j., buiten de Weerd.

Maria van Renswou, huisvr. van Jan Hazendonk, 78 j., buiten de Weerd.

Doodgeb. Dochter van Jan van Gorkom, Korte Viesteeg.

Jacobus Cornelis Pieterse, 4 j. en 6 m., Pelmolen.

den 17 October.

Willem Karel van Overklift, 3 j., Lange Smeesteeg.

Cornelia Sophia van Ewijk, on-geh., 23 j., Breestraat.

Catharina Anthonia Johanna de Wijs, ongeh., 40 j., Nieuwa gracht.

den 18 October.

Cornelis Emmelot, 26 j., Lange Smeesteeg.

Johanna Jacoba Mönnich, 15 j., Zalestraat.

Cornelis van Ruijven, 25 j., Predikheerestraat.

Balthazar Carel Kraamwinkel, 77 j., Gortsteeg.

Dirk van der Wolk, 5 m., Zilversteegje.

den 19 October.

Maria van Mouwerik, 16 d., Groenesteeg.

Willem Jacobus Wiggers, 25 j., buiten de Weerd.

Cornelia Indemand, 4 w., buiten de Tolsteegpoort.

Carolina Johanna Maria van Deventer, 11 j., buiten de Weerd.

Catharina Edelkoort, ongeh., 64 j., Bakkerbrug.

den 21 October.

Maria van Doorn, huisvr. van Johan Knopperts, 28 j., buiten de Weerd.

Petronella van Rijn, 11 j. en 6 m., buiten de Catharijncpoort.

den 22 October.

Jacoba Wilhelmina Brand, huisvr.

van Abraham van der Wal, 32 j., onder de Linden.

Anna Maria Heitz, 5 d., Geertesteeg.

Ernst Fredrik Anthonie van Asperen, 1 j. en 2 m., Juffersstraat.

Clazina Elisabeth van Veen, 2 j. en 10 m., buiten de Tolsteegp.

Marie Madelaine Leignes, huisvr. van Victor de Serière, 82 j., Marieplaats.

den 23 October.

Johannes Zuijdendorp, 6 j. en 7 m., Zandstraat.

den 24 October.

Pieter de Rooij, 4 m., Groenesteeg.

Johannes Cornelis Henricus Jeeke, 8 j. en 5 m., Catharijnestr.

Wilhelmina de Graaff, ongh., 77 j., Noorderkade.

Christina Maria Otto, 1 j. en 9 m., Telingstraat.

den 25 October.

Doodgeb. Zoon van Pieter Pieterse, Engendoelen.

den 26 October.

Hendrik Verheem, 58 j., Voorstr.

Hendrik Lauffer, 75 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Hendricus Willekes, 8 m., Brandsteeg.

Hendrik Hagedoorn, 47 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Johanna Catharina Elisabeth van den Hoorn, 11 m., Hamsteegje.

Jelis van Beusekom, 10 m., Neude.

Doodgeboren Zoon van Anthonie Rijnsburg, Zandstraat.

den 28 October.

Johannes Padberg, 51 j., Amersfoort.

Maria Theodora van Bijnum, 6 m., Lange Smcesteeg.

Hendrik Gamelkoort, 76 j., Groenesteeg.

Johanna Louisa de Meijer, geh. met Jacobus Lukou, afwezig, 54 j., Rijnstraat.

Cornelia Alberta van Luijn, 10 m., Hamburgerstraat.

den 29 October.

Franciscus Taris, 77 j., buiten de Tolsteegpoort.

Willem Johannes Jansen, 3 d., in 't Weistraat.

Hermanus van Wijk, 75 j., Lange Nieuwstraat.

den 31 October.

Elisabeth van Harderwijk, ongh., 38 j., Steeuweg.

Johannes Smit, 14 d., buiten de Weerd.

Maria Anna Geertruida Scholten, 6 m., Meerkerk.

Doodgeb. Dochter van Jan Schallekis, Nieuwe kamp.

Catharina Speet, wed. Pieter van Os, 93 j., Florasteeg.

**ZIEKTEN EN TOKVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	7.	Transport.	68.
Tering.	16.	Borstziekte.	7.
Stuipen.	14.	Beroerte.	6.
Gevolgen van de Tanden. . .	2.	Borstontsteking.	1.
Zenuwkoorts.	3.	Slijmberoerte.	1.
Verval van krachten. . . .	15.	Darmverstopping.	1.
Zuur.	2.	Koorts.	1.
Slijmziekte.	1.	Bezetting op de borst. . .	2.
Waterzucht.	3.	Water in de borst. . . .	1.
Gevolgen van de kraam. . .	1.	Griep.	1.
Klierziekte.	2.	Pleuris.	1.
Mazelen.	1.	Rhumatismus.	1.
Verdronken.	1.		
	<u>68.</u>		<u>91.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	4	7.	Transport.	33.	30.	63.
Beneden het jaar.	9	12	21.	Van 50 tot 60 jaar.	4	2	6.
Van 1 tot 10 jaar.	10	5	15.	» 60 » 70 »	2	1	3.
» 10 » 20 »	3	4	7.	» 70 » 80 »	7	5	12.
» 20 » 30 »	5	2	7.	» 80 » 90 »	4	2	6.
» 30 » 40 »	»	2	2.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	3	1	4.				
	<u>33</u>	<u>30</u>	<u>63.</u>				<u>50-41-91.</u>

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 5 October, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

Nº. 1. Een net betimmerd Huis, met Erf, Grond, Kelders, Kluis, misgaders Werf aan het water uitkomende, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, bij de Geertebrug, wijk B, Nº. 70.

Nº. 2. Eene zeer groote en sterke Houtschuur of Loots, met annex Kantoor en Paardenstal, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, tusschen de Volder- en Geertebruggen. Te samen verkocht voor *f* 4,825.

Nº. 3. Twee Huizen, onder een dak, Hooiberg en verdere Betimmering, wijk I, Nº. 65 en 66, misgaders Erf, Grond en Warmoessiersland, groot 18 Roeden, 20 Ellen, ten Noorden van de Bildtschen straatweg, in de Buurt gen. *de Beurs*. Opgeh. voor *f* 6,050. *Denzelf. dat.*, door den Not. N. DE GRAAF en WIGMAN.

Nº. 1. Een Huis, te Utrecht, aan de Hoogstraat, wijk G, Nº. 159. Opgehouden voor *f* 2,900.

Nº. 2. Een Plaisiertuin, met Tuinhuis te Utrecht, buiten de Catharijnepoort, aan den Leidschen straatweg. Verkocht voor *f* 760.

Denzelfden datum, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

Nº. 1. Een kapitaal Huis genaamd *het Anker*, Erf, Grond en Tuin, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oude Gracht, wijk E, Nº. 94, met daaraan behoorend Pakhuis, staande in de Gortsteeg, wijk E, Nº. 132 en 133. Verkocht voor *f* 6,400.

Nº. 2. Een Huizinge en Erve, benevens eene gemeene Plaats, buiten de Waardpoort, wijk M, Nº. 157. Verkocht voor *f* 705.

Nº. 3. Een Huizinge en Erve, met Plaats, in de Zandstraat, wijk C, Nº. 282. Verkocht voor *f* 1,030.

Nº. 4. Een Huizinge en Erve, waarin eene Sme-

derij wordt uitgeoefend, aan de Noordzijde van de Koestraat, wijk C, N°. 803. Verkocht voor *f* 1,050.

N°. 5. Twee Kamers of Woningen, met eene ruime Stalling of Bergplaats, in de Varkenspoort, in de Bergstraat, wijk C, N°. 857 en 858^a. Verk. voor *f* 650.

N°. 6. Drie Huizen, Erven en Gronden, aan de Zuidzijde van de Bergstraat, wijk C, 859^a, 859^b en 860. Verkocht voor *f* 675.

Onder Houten.

N°. 7. Eene Huizinge en Erve genaamd *de Akker* of Hooge Hofstede, met 85 Roeden Bouwland en Boomgaard, gelegen onder de Gemeente Houten. Opgehouden voor *f* 1,500.

Den 12 October, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Het welgelegen Buitengoed genaamd *Buitenzorg*, met deszelfs Heerenhuis, Paardenstal enz. enz., benevens eenige Perceelen Boomgaard, Bouw- en Weiland, te zamen groot 24 Bunders, gelegen in de Gemeente de Bildt en Maartensdijk.

N°. 2. Acht Bunders, 82 Roeden, 70 Ellen Weiland, gelegen voorwaarts het Eerste Perceel. N°. 1 en 2 opgehouden voor *f* 27,850.

Denzelfden datum, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Eene Huizinge, Erve en Grond, staande binnen Utrecht, aan de Vischmarkt, wijk F, N°. 115. Verkocht voor *f* 2,700.

N°. 2. Eene Huizinge, Erve en Grond, met Stalling te Utrecht, aan den Singel, wijk I, N°. 253^a. Verkocht voor *f* 4,100.

Den 19 October, door den Notaris BENJAMIN BOERS.

Een Huizinge, Erve en Grond te Utrecht, aan de Westzijde van de Donkerstraat, wijk E, N°. 424. Opgehouden voor *f* 3,400.

Den 26 October, door den Notaris C. LENS.

Onder de Hooge Weide, in de Voorstad

Catharijne, Gemeente Utrecht.

Nº. 1. Circa 1 Bunder, 49 Roeden, 90 Ellen Weiland, Kadaster Sectie B, Nº. 79.

Nº. 2. 1 Bunder, 65 Roeden, 10 Ellen Weiland, gelegen naast het vorige Perc., Kadaster Sectie B, Nº. 85.

Nº. 3. 1 Bunder, 78 Roeden, 80 Ellen Weiland, gelegen naast het vorige Perceel, Kadaster, Sectie B, Nº. 86. Nº. 1, 2 en 3 opgehouden voor *f* 5,770.

Onder Maartensdijk, Gemeente Oostveen.

Nº. 4. 3 Bunders, 18 Roeden, 10 Ellen Weiland, Kadaster Sectie D, Nº. 389—390.

Nº. 5. 1 Bunder, 14 Roeden, 30 Ellen Weiland, Kadaster Sectie D, Nº. 397 tot en met 400.

Nº. 6. 5 Bunders, 62 Roeden, 10 Ellen Weiland, Kadaster Sectie D, Nº. 401 tot en met 407. Nº. 4, 5 en 6 verkocht voor *f* 6,950.

Nº. 7. 2 Bunders, 55 Roeden, 27 Ellen Wei- en Hooiland, gelegen langs de Bildtsche steenstraat, Kadaster Sectie D, Nº. 477 en 478. Verkocht voor *f* 2,740.

Nº. 8. Eene Hofstede genaamd *Groene veld*, benevens 5 Bunders, 32 Roeden Boomgaard, Tuin-, Wei- en Hooiland, gelegen in de Blaauwcapelsche steeg, nabij de Bildt, Kadaster Sectie D, Nº. 497 tot en met Nº. 504^a. Opgehouden voor *f* 5,200.

Denzel/d. datum, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een kapitaal vertimmerd Huis genaamd *Bouwlust*, Erf, Grond, Tuin en Boomgaard, te zamen groot 5 Bunders, 14 Roeden, 40 Ellen, gelegen in de Gemeente Wijk bij Duurstede, in de Pas. Verkocht voor *f* 10,200.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1839.

GEBORENEN.

den 1 November.

Dirk, Z. van Johannes van Mourik.
Wilhelm, Z. van Benjamin Boers.
Johanna Adriana, D. van Anthonie
van Maanen.
Gijsbertus, Z. van Pieter Gabriel
Sabbe.

Johannes Leonardus, Z. van Gijs-
bert van de Vooren.

Anna Adriana Margaretha, D. van
Matthijs Nieuwpoort.

Catharina, D. van Antoni Hane-
greef.

den 2 November.

Johannes, Z. van Dirk Vernooij.

Gerarda Antonia, D. van Cornelis
Oostveen.

Geertruida Johanna, D. van Mi-
chael van Doorn.

Adriana Louisa, D. van Ludovicus
Ruffelse.

Joost Godert, Z. van Mr. William

John Peter Baron Taets van
Amerongen.

den 4 November.

Johanna Elisabeth, D. van Hen-
drik Wilson.

Gerarda Hillegonda, D. van Gerrit

Johannes Hendricus van der
Schroeff.

Jacobus, Z. van Hendrik Kraan.

Jacoba, D. van Dirk Kortbeek.

Willem Johannes, Z. van Willem
Valk.

Christiaan, Z. van Claudi Dekker.

Joan Jacob Alfons, Z. van Jan
Willem Geelen.

den 5 November.

Johannes, Z. van Johannes van
der Linge.

Martina Elisabeth Francisca, D.
van Willem Papendorp.

Alida Petronella, D. van Jan van
Laar.

Wilhelmus, Z. van Johannes Fi-
lippus Maas.

den 6 November.

Maria Carolina, D. van Pieter
Lubach.

Hendricus, Z. van Dirk de Kruif.

Jeannetta Cornelia Wilhelmina,
D. van Lucas Mur.

Alberta Anthonia, D. van Alber-
tus Froom.

den 7 November.

Mietje, D. van Alexander Reens.

Hendrik, Z. van Gerardus Wou-
ters.

Maria Cornelia, D. van Cornelis

Hendricus van de Bree.

Johanna Hendrica, D. van Hen-
drikus Johannes Ligteringen.

Jacob, Z. van Johannes Beijerman.
den 8 November.

Hendrica Christina, D. van Cornelis Hermanus de Haart.

Wilhelmina, D. van Bernardus Weerdenburg.

Willebrordus, Z. van Willem Hoonakker.

den 9 November.

Louisa Wilhelmina Gerarda, D. van Gerardus Theodorus Hunck.

Johannes Arnoldus, Z. van Jan Verloop.

Jacobus, Z. van Jacobus van Dijk.
Agnita Aletta, D. van Teunis Jacobsen.

Wilhelmina Willebrorda, D. van Johannes van Rooijen.

Petrus Mattheus, Z. van Adrianus Beuken.

den 11 November.

Henrietta, D. van Joseph Levi Cohen.

Hendricus Johannes, Z. van Gerardus Wilhelmus Baljet.

Bernardus Jacobus, Z. van Johannes van Doorn.

Hendrica, D. van Martinus Michielse.

Catharina, D. van Anthonius Arts.

Gijsbert, Z. van Anthonie Tulp.

Willem, Z. van Cornelis Bekker.

Louis Willem Machiel, Z. van Machiel Lobel.

den 12 November.

Maria, D. van Hendrik van Meeverden.

Nicolaas Paulus, Z. van Petrus Klaassen.

Cornelia, D. van Hendrik Georg Rombach.

Dirk Adrianus Christiaan, Z. van Geurt Janssen van der Gant.

Johanna, D. van Albertus Lancee.
Hartog, Z. van Mozes Koch.

den 13 November.

Marinus, Z. van Luitje Luitjes.

Jacobus, Z. van Adam Assenbroek.

Hendrica Johanna, D. van Hendrik de Vos.

Johannes Martinus, Z. van Arie van Beek.

den 14 November.

Maria, D. van Johannes Elantua.

Jacoba Hendrica Johanna, D. van Johannes Servatius van Wijk.

Wilhelmina, D. van Cornelis de Lang.

den 15 November.

Johannes Jacobus, Z. van Jean Jacques Paulus.

Anne Caroline Madelaine, D. van Jaque Corneille Henri Bloijs van Treslong.

den 16 November.

Gerarda Anthonia, D. van Gerardus Wilhelmus Cremer.

Adrianus Cornelis Johannes, Z. v. Johannes Jacobus Augustinus.

Louisa, D. van IJsbrand Wijnstok.

Johannes Marinus, Z. van Johannes Vreeswijk.

Gerrit Johannes, Z. van Johannes Roelofs.

den 18 November.

Arend, Z. van Herman de Ruiter.

Abraham Bastiaan, Z. van Adam Ooms.

Johanna, D. van Arnoldus van de Bilt.

Hendricus Johannes, Z. van Johannes Hendricus van Heijs.

Hendricus Philippus, Z. van Adrianus Marinus van Beuge.

Johannes, Z. van Cornelis Joolen.

den 19 November.

Willem Eldert, Z. van Christoffel Heijn.

Antoinetta Adriana, D. van Johannes Verloop.

Zacharias, Z. van Johannes Jacob Cats.

Lambertus Everardus, Z. van Hermanus Jan Hendrik Rijkelijs-huizen.

Anna, D. van Hermanus Koot.

Hendrik, Z. van Willem Boeijen.

Pieter, Z. van Anthonie van Leeuwen.

Wilhelmus Johannes Hendricus, Z. van Wilhelmus Johannes van Gent.

den 20 November.

Johannes Hendricus, Z. van Stephanus Henricus Larive.

Johanna, D. van Albertus Schreinders.

den 21 November.

August Georg, Z. van August Georg Meijer.

den 22 November.

Louis, Z. van Lodewijk Hakbiel.

Jan, Z. van Willem van Zutphen.

Willem Antoon, Z. van Willem van der Graaf.

Herman Frederik Adolf, Z. van Gustav Moriz Scherer.

Maria Jeannette Antoinette, D. van Arnoud Hendrik van den Heuvel.

den 23 November.

Anthonie, Z. van Anthonie van der Woude.

Cornelis, Z. van Pieter Schoonhoven.

Johanna Maria, D. van Gijsbert de Graaf.

Johan Christiaan Matthijs, Z. van Anthonie de Meijer.

Anna Willemina Johanna Cornelia, D. van Willem Stroes van Grootveld.

Wilhelmina Petronella, D. van Cornelis de Fuijk.

den 25 November.

Wesselina, D. van Cornelis Hoo-remans.

Johanna Petronella, D. van Dirk Mulder.

Jacoba Cornelia, D. van Hendrik Jan Koopman.

Maria Clasina, D. van Christiaan Huisen.

Maria, D. van Paulus Johannes van Esch.

Johannes Hendricus, Z. van David Franciscus van Dijk.

den 26 November.

Guillaume Henri Jules, Z. van Louis Holdrinet.

Gesina, D. van Hendrik Brouwer.

Betje, D. van Levij Marcus Polak.
Cornelia, D. van Jacobus Hardi,
Johannes Hendricus, Z. van Nicolaus Gentenaar.

Gijsbertus, Z. van Gerardus Vroomans.

Maria, D. van Martinus Schoonheide.

Johannes Matthijs, Z. van Johannes Matthijs Weijers.

Ferdinandina Geertruida, D. van Justus Joannes van Maurik.

den 27 November.

Maria Jacoba, D. van Hendrik de Wit.

Dina, D. van Gerrit Hulsdouw.

Ludovicus Anthonius, Z. van Ludovicus Anthonius Rogier.

Maria Susanna, D. van Hermanus van Dam.

Dirkje Barbara, D. van Willem Hendrik Swikker.

Wilhelmina Petronella, D. van Gerardus Versteeg.

den 28 November.

Johannes Anthonius Wilhelmus, Z. van Johannes Carolus Uijlenberg.

Johanna, D. van Arnoldus Laurentius van der Steen.

Roelanda Maria, D. van Lambertus Gerardus van den Bosch.

Pieter, Z. van Jan Oosterom.

Geertruida Wilhelmina, D. van Johan Wilhelm Waltz.

Beatrix, D. van Jan Jongeneel.

den 29 November.

Adriana, D. van Willem van Miltenburg.

Arnoldus Hendrik, Z. van Theodorus Antonie van Tessel.

Bernardus, Z. van Jacobus van Nues.

Alida Antoinetta, D. van Johannes de Lange.

Elisabetha Hermina, D. van Hendrik van Baak.

den 30 November.

Petronella Johanna Elisabeth, D. van Dirk van Batenburg.

Geertruida Theodora, D. van Adrianus Anthonius Camue.

Pieter, Z. van Johannes Nebbeling.
Johanna Helena, D. van Gerardus Adrianus van der Wurf.

Alberdina Catharina, D. van Martinus van der Horst.

Wilhelm Bernard Idzert Gustaaf Mari, Z. van Idzert Cramer von Baumgarten.

Catharina Elisabeth, D. van Frederik Altena.

Clasina Jacoba, D. van Klaas Bor.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 6 November.

Jean Baptiste Dufrenne en Helena Hendrica van Ditmars.
 Jacobus van den Bosch en Antonia Barrevogts.
 Reijer Donselaar, weduwnaar en Everdine Anna Hendrica Beersentsen.
 Arie van Dijk en Weijndelina van Olst.
 Johan Philip Anthonie Bolg en Eliske Hijnekamp.
 Daniel van Piggelen en Johanna de Rijke.
 Johannes Cornelis van der Vorst, weduwnaar en Maria Johanna Veldhoven.
 Hendrikus Albartus Blomenberg en Maria Rebbeca den Haan.
 Corstiaan Schoonhoeve, weduwnaar en Hanna Maria van Rossum.
 Nicolas Guillemijn en Merregje Verbaan.
 Jacobus de Kruijf en Elisabeth Meeuwsen.
 Gijsbertus Beemer en Gijsberta Aletta Willekes.
 Jan Jacobus van Ingen en Maria Geijtenbeek.
 Cornelis Atteveldt en Maria van Oort.
 Cornelis van Eijk, weduwnaar en Soetje Jongejan.
 Jacobus Warner van Beusekom en Johanna Margaretha Koenen.

Arien Frentz en Bartha Everdina van der Wiltenburg, weduwe.
 Jacobus van Dalen en Jacoba van Welij.

den 13 November.

Johannes van der Steen en Arnolda Verheul.
 Claas de Rooij, weduwnaar en Jenneke Peman.
 Gerrit Meere en Catharina Christina Kwak.
 Willem Hendrik Cronselaar en Jannigje van Egdom.
 Hendrik Jan Molsbergen en Geertruij Verweij.
 Jan Antonij Rijntjes en Betje Mulder.
 Johannes Cornelis Coense en Helena Adriana Penning.
 Joannes Franciscus de Kerf en Johanna Rosina Wikard.
 Bernardus Jacobus van de Vegt en Marie Perrette Embroek.
 Albertus Franciscus van der Tol en Maria van der Lee.

den 20 November.

Willem van der Linden, weduwnaar en Anna Cristina Unverzagt.
 Bernardus van Rooijen en Johanna van Bommel.
 Willem van den Haak en Aaltje Veelo.
 Adrianus Stolker en Cornelia de Korte.

Hermanus Philippus Joannes Er-
man en Wilhelmina Cornelia
Sweerus.

Joannes van Es, weduwnaar en
Martina Griesc.

den 21 November.

Livius Petrus van den Broek en
Emmetje Maria Koopman.

den 27 November.

Hendrik Wegerief en Geertruida
Wilhelmina Hocgen.

Arnoldus Lauterslager en Johanna
Clasina Reppel.

Evert Reinders en Evertje Boon.
Adrianus Horsthuis en Henrica
Maria Smits.

Wessel van der Biezen en Geertruij
Flink.

Casper van der Wouden en Johan-
na Wickenkamp.

Jan van Gelder en Maria de Jager.

Antonie Borman en Cornelia van
Straaten.

den 28 November.

Jacobus Wilhelmus van Haagen en
Antonia Alida Cornelia Castelijns.

TE ZAMEN 44 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 1 November.

Margaretha Carolina Geertruida
Scheepens, 6 m., aan de Bre-
gittestraat.

Martinus Klijn, 5 j., buiten de
Weerd.

Johannes Ignatus Botsen, 39 j.,
Hospitaal.

Thomas Gerardus Verburg, 24 j.,
Hospitaal.

den 2 November.

Pieter Standaert, 3 m., Bagijnhof.

Wilhelmina de Marie, 1 j. en 7
m., Kort Ademstraat.

Cornelis Johannes van Rijn, 57 j.,
Ambachtstraat.

Johannes Hendrik Reule, 18 j.,
buiten de Weerd.

Johannes Hendricus van Ede, 2 j.,
buiten de Weerd.

Rijnhard Jan Christiaan Kerkhoff,
43 j., Lange Vliesteege.

den 4 November.

Abraham Ezechiël Italiaander, 57
j., Zandstraat.

Maria Johanna van der Flier,
huisvr. van Johannes Knikman,
27 j., Molensteeg.

Petronella Helena Jochems, huis-
vr. van Jacobus Abel Nap, 57
j., onder de Linden.

Cornelia Johanna Wickert, 4 j.
en 5 m., Engen doelen.

Cornelis de Wit, 56 j., buiten de
Wittevrouwepoort.

Hendrik Verbeij, 3 j. en 7 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Gesina van Gaalen, 3 m.,
Nicolaassteeg.

den 5 November.

Anthoonius Nahuisen, 3 j. en 2 m.,
Reguliersteegje.

Aris Bijl, 19 j., Hospitaal.

den 7 November.

Gijsbertus Spruijt, 60 j., buiten de Catharijnepoort.

Wouter de Waal, 67 j., Oude Mannenhuis.

den 8 November.

Lucas van Veen, 43 j., buiten de Tolsteegpoort.

Maria Grijff, wed. Willem Linschoten, 41 j., Zakkendragersteegje.

Gerritje van Lottum, ongh., 75 j., achter Clarenburg.

Jacoba van Niekerk, huisvr. van Henricus van Dijk, 36 j., buiten de Tolsteegpoort.

Carolina van Berkel, 7 w., Groenesteeg.

den 9 November.

Petronella van Deventer, wed. Cornelis Adelaar, 70 j., Hamburgerstraat.

Willem Adrianus Schuilenburg, 31 j., Paauwsteeg.

Alexander Hendrik van Zuijlen, 59 j., Lange Nieuwsstraat.

Aletta van Geelen, laatst wed.

Daniel Rogge, 78 j., Gortsteeg.

Gerardus Didericus van Doorn, 5 j., Groenesteeg.

Albertha Leenners, ongh., 40 j., Nieuwe Kamp.

den 11 November.

Gcertruida Catharina Elisabeth Ickler, 5 w., Springweg.

Johanna Maria Fricke, 7 w., Springweg.

Adriana de Rue, wed. Jan Jacob Snor, 80 j., Lange Hamsteeg.

den 13 November.

Hendricas de Kruif, 7 d., buiten de Weerd.

Willem Mulder, 63 j., Brandsteeg.

Cornelia van der Linden, wed.

Hendrik Waalman, 77 j., Lange Smeesteeg.

den 14 November.

Martinus Rinkink, 70 j., Lange Hamsteeg.

Anthoetia Trip, ongh., 20 j., buiten de Tolsteegpoort.

Hermia Johanna Sara van der Kieft, 13 d., Lijumarkt.

Jacobus Weerdenburg, 13 d., buiten de Tolsteegpoort.

Gerrit Jans de Vries, 23 j., Hospitaal.

den 15 November.

Hendrina Frankfurth, 3 w., Bagijnhof.

Maria Anna Dijkstra, 6 w., Kloksteegje.

Jan Cornelis Moerkerke, 25 j., Hospitaal.

Wilhelmina van Putten, wed.

Willem Elbert Klaassen, 81 j., Zandstraat.

Alida Brinkman, wed. Arie Schok, 93 j., Bergstraat.

den 16 November.

Jan de Rijk, 71 j., buiten de Weerd.

Johannes Herfkens, 69 j., Lauwersteegje.

Willem Zeedorf Schierhout, 36 j., zonder vaste woonplaats.

Helena Martens, ongh., 29 j., Magdalersteeg.

Cornelis Ullersma, 70 j., bij de
Bregittestraat.

den 18 November.

Joannes Franciscus Lefebure, 29
j., Elisabethstraat.

Jan Hendrik Hartman, 7 j.,
Zonstraat.

Anthוניus van Gruijthuisen, 33 j.,
Oudkerkhof.

Margaretha Hufkens, wed. Pieter
Poller, 79 j., Weide doelen.

den 19 November.

Doodgeb. Dochter van Johannes
van Hees, Vuilesloot.

Willem Dirk van Piggelen, 2 j.,
Zwaansteegje.

Willem Evert Boijen, 10 w.,
buiten de Weerd.

Johanna Cornelia Anthonia Hora
Siccama, 1 j. en 2 m., Kromme
Nieuwe gracht.

den 20 November.

Neeltje van Leer, ongeh., 78 j.,
Diakoniehuis.

Maria Wisman, wed. Hendrik van
Leersum, 73 j., Jerusalemsteeg.

Nicolaas Hoorn, 25 j., Hospitaal
Adriana Kemp, huisvr. van Jo-
hannes Hendricus Hessing, 50
j., Nicolaisteeg.

den 21 November.

Hendrica Johanna Bongers, 10 w.,
Marieplaats.

Anna Wilhelmina van Engelen,
ongeh., 18 j. en 11 m., Wijde
doelen.

Frederik Zwagers, circa 4 j.,
buiten de Tolsteegpoort.

Johanna Wenting, 2 j., Polmolen.
den 22 November.

Gerrit Verlaan, 1 j. en 4 m.,
Maliebaan.

Gerrit Willem Houtzagers, 25 j.,
achter het Vleeschhuis.

Jacobus Albertus van de Haar, 6
j., Magdalenesteeg.

Everina Emmelot, 1 j., Kort
Ademstraat.

Rudolph Abraham van Blankendaal
Schutt, 22 j., Nieuwe gracht.

den 23 November.

Willem Nollemans, 58 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Johannes van Keulen, 52 j.,
aan 't Zand.

den 25 November.

Marianne Dal, 3 j., aan 't Zand.

Cornelis Johannes Rudolph Tormo,
17 d., Korte Elisabethstraat.

Martina van den Brink, ongeh.,
28 j., buiten de Weerd.

Dirk Leusden, 74 j., Boterstraat.

Johannes van Maanen, 39 j., te
Amsterdam.

Wilhelmina Sink Stok, wed. Wil-
lem Woestheer, 90 j. en 11 m.,
Florasteeg.

Johannes Termolen, 4 m., Kleine
Eligensteeg.

Wilhelmina Bolk, wed. Hendrik
van der Velden, 82 j., achter
't Weistraat.

Johannes Godfried Pieter Vogt, 3
j. en 4 m., Willemkazerne.

den 26 November.

Petronella Postel, ongeh., 62 j.,
Strousteeg.

Bernardus van Marm, 11 m.,
Buurkerkhof.

Gerard Hendrik van Helmond, 3
m., buiten de Catharijnepoort.

den 27 November.

Frederik van Driesten, 39 j.,
Kort Ademstraat.

Hendrik van Rijn, 4 j. en 8 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Pieter van den Berg, 16 j., in 't
Weistraat.

Johannes Boonekamp, 98 j., Vree-
burg.

den 28 November.

Wilhelmina Scheepers, wed. Jan
van Zegveld, 83 j., Bergstraat.

Cornelia Wilhelmina Spelbos, 2
m., Potterstraat.

Doodgeboren Dochter van Nicolaas
Ursus Victor Habegger, Willems-
kazerne.

Weintje van den Ham, wed. Jan
van der Valk, 60 j., Ballenma-
kerstraat.

Theodorus de Lang, 62 j., buiten
de Tolsteegpoort.

Hendrik Vos, 1 j. en 4 m., buiten
de Weerd.

Willemina Johanna Stam, ongeh.,
23 j., buiten de Catharijnepoort.

Johanna van Gorkum, ongeh.,
22 j., Achterweg.

den 29 November.

Elisabeth Bosch, huisvr. van Ja-
cobus Renes, 67 j., Springweg.

Maria Dumoulin, huisvr. van Ni-
colaas Ursus Victor Habegger,
39 j., Willemskazerne.

Pieter Antonius Heiman, 20 j.,
Hospitaal.

den 30 November.

Wilhelmina Alida van Piggelen,
4 m., Lange Rosendaal.

Cornelia Maria Hendrica de Groot,
11 m., Vreeburg.

Hendrik Johannes Adrianus van
Leuven, 15 d., Lange Lauwer-
straat.

Dirkje Simons, ongeh., 63 j.,
aan 't Zand.

Gijsbertus Adams, 73 j., Nieuwe
gracht.

Hendrika Wilhelmina van Ochten,
1 j., Jufferstraat.

OVERLEDENEN 109.

**ZIEKTEN EN TOKVALLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN:**

Doodgeboren.	2.	Transport.	79.
Tering.	11.	Bezetting op de borst.	3.
Stuipen.	16.	Longtering.	3.
Gevolgen van de Tand.	3.	Bloedspuwing.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Subiet.	4.
Verval van krachten.	14.	Borstkwaal.	10.
Zuur.	3.	Hartziekte.	1.
Slijmziekte.	3.	Spiuw.	2.
Waterzucht.	14.	Hoofdziekte.	1.
Gevolgen van de kraam.	1.	Zelfmoord.	1.
Mazelen.	1.	Beenbederf.	1.
Verdronken.	1.	Kramp.	2.
Beroerte.	2.	Rhum. koorts.	1.
Koorts.	4.		109.
	79.		

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT:**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	2		Transport.	41.	32.	73.
Beneden het jaar.	9	12	21.	Van 50 tot 60 jaar.	6	2	8.
Van 1 tot 10 jaar.	13	6	19.	„ 60 „ 70 „	5	4	9.
„ 10 „ 20 „	3	1	4.	„ 70 „ 80 „	5	7	12.
„ 20 „ 30 „	8	7	15.	„ 80 „ 90 „	„	4	4.
„ 30 „ 40 „	6	2	8.	„ 90 „ 100 „	1	2	3.
„ 40 „ 50 „	2	2	4.				
	41	32	73.				58—51—109.

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 2 November, door den Notaris J. H.

VAN SCHERMBEEK.

Een kapitaal en wel doortimmerd Huis, met Kelders en Kluizen aan het water, mitsgaders Erf, Grond en fraaijen Tuin, staande en gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Nieuwe gracht, tegenover de Hofpoort, wijk F, N°. 402. Opgehouden voor *f* 14,200.

Den 23 November, door denzelfden Notaris.

Een kapitaal Heerenhuis, met Erf, Grond en Tuin mitsgaders ruim Koetshuis en Stalling, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lange Nieuwstraat, op den Hoek van de Zullestraat, wijk A, N°. 573. Opgehouden voor *f* 20,500.

Denzelfden datum, door denzelfden Notaris.

Nº. 1. Een wel ter nering staand Huis, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Neude, wijk G. Nº. 72 en 73. Opgelouden voor f 5,000.

Nº. 2. Zeven Bunders, 43 Roeden, 10 Ellen Weiland, gelegen in de Gemeente Jutphaas. Verkocht voor f 3,810.

Denzelfden datum, door den Notaris

N. DE GRAAF.

Nº. 1. Een Huis, met Erf, Plaats en Bleekveld te Utrecht, aan de Jufferstraat, wijk B, Nº. 567. Verkocht voor f 1,225.

Nº. 2. Een Huis, met Aanbehooren te Utrecht, in de Catharijnestraat, wijk C, Nº. 895. Verkocht voor f 925.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1839.

GEBORENEN.

den 2 December.

Anna, D. van Cornelis Kunneman.
Frederik, Z. van Frederik Schumacher.

Frederik, Z. van Frederik Tegeler.

Albertus, Z. van Johannes Philippus Bekker.

Johannes, Z. van Johannes Brosius.

Albertus Christiaan, Z. van Johannes Rijsbaerman.

Adriana Hendrica, D. van Hendrikes Johannes Doornenberg.

den 3 December.

Salom Meijer, Z. van Meijer Hamburger.

Jan Hendrik, Z. van François Uree.

Johanna Christina, D. van Nicolaas Kok.

Barend Willem, Z. van Barend Willem van der Velden.

Cornelis, Z. van Johannes Helwegen.

Adriana Jenneke, D. van Dirk van der Heijden.

Theodorus, Z. van Johannes van Tienhoven.

Lambertus, Z. v. Lammert Takken.

Frederik Willem, Z. van Jacobus Hasselman.

den 4 December.

Wilhelmina, D. van Johannes Greeven.

Anthonia Lamberdina, D. van Franciscus van den Hoff.

Frederik Willem, Z. van Johannes Blanken.

den 5 December.

Jacoba Johanna, D. van Jacobus Ghijsen.

Jacobus, Z. van Hendricus Tieland.

Maria Catharina, D. van Samuel Mielen.

Marretje, D. van Cornelis van de Vooren.

den 6 December.

Gustaaf Constantijn en Adolf Ferdinand, Zonen van Jacob Oldenhof.

Johanna Maria, D. van Pieter Sakkers.

Daatje, D. van Pieter de Groot.

Anthonie Hendricus, Z. van Johannes de Koff.

den 7 December.

Adrianus Jacobus, Z. van Hendrik Otto.

Jacob Elisa en Celia Johanna Anthonia, Z. en D. van Jacobus Wijnandus Heijl.

den 9 December.

Jan, Z. van Frans van Ammers
van Arkel.

Johanna Petronella, D. van Jo-
hannes Frederik Vries.

Jacobus, Z. van Jan Hendrik
Böhmer.

Paulina Theodora Maria, D. van
Hermanus Wennekes.

Catharina, D. van Hendrik
Schoonhein.

Catharina, D. van Leendert
Schippers.

Maria Elisabeth, D. van Jacob
Dolleman.

Catharina Theresia, D. van Jan
Driukenburg.

Johanna, D. van Gerrit Visser.

den 10 December.

Frederica, D. van Jacob Bolwerk.

Maria, D. van Gerhardus Mooren.

Geertruida, D. van Ludovicus van
Drogenbroek.

Adrianus, Z. van Lambertus Hen-
dricus Cirkel.

Petronella Cornelia, D. van Ro-
bertus Piza.

Simon Gijsbertus, Z. van Maarten
de Bruin.

den 11 December.

Wilhelmina, D. van Arie Verweij.

Abraham, Z. van Samuel Cohen.

Henri Alexander, Z. van Jan
Sieleman.

Johanna Geertruida, D. van Hen-
drik Klee.

den 12 December.

Willem Frederik, Z. van Antho-
nie Henricus Kelfkens.

Gerritje, D. van Evert Nicolaas
Maas.

den 13 December.

Franciscus Johannes, Z. van An-
tonius Raphaël Ros.

Cornelis, Z. van Anthonie van Zijl.

den 14 December.

George Adolph, Z. van Johannes
Izak de Haart.

Gerardus Theodorus, Z. van Jo-
hannes Hendricus Murkens.

Wilhelmina Cornelia, D. van
Andreas van Deijl.

Philip Frederik, Z. van Johannes
Stekelenburg.

Francina Johanna, D. van Arnol-
dus Engel.

Johanna, D. van Johannes Verheul.

Maria, D. van Hendrik van Does-
burg.

Cornelis Henricus, Z. van Cornelis
Henricus van Dam.

den 16 December.

Johannes Hermanus, Z. van Petrus
Dekker.

Izaak, Z. van Philip Salomon
Berlijn.

den 17 December.

Pieter, Z. van Salomon Schenk.

Thomas, Z. van Robbert Lane.

Louise Angelique, D. van Aarnoud
Jan van Beeck Calkoen.

den 18 December.

Wilhelmus, Z. van Joannes Zegers.

François Cornelis Johannes, Z.
van Cornelis van Soest.

Lodewijk, Z. van Johannis Ol-
denburg.

Johanna Christina, D. van Jan Jansen Oudegeest.

den 19 December.

Johanna, D. van Jan Richter Lotz.

Elisabetha Johanna, D. van Jacobus Johannes Lebbe.

Leendert, Z. van Leendert Westmaas.

Charlotta, D. van Hendrik Jacobus Penning.

Adrianus Johannes, Z. van Jacobus Martens.

Petronella Christina, D. van Anthonie Johannes Vrijdag.

Catharina Wilhelmina, D. van Gerrit Pronk.

Catharina, D. van Willem Blom.

Johanna Geertruij, D. van Nicolaas Schoonheim.

Barbara Christina, D. van Didericus Johannes Zieken.

Anthonia Maria Wilhelmina, D. van Johannes Setton.

den 20 December.

Cornelis, Z. van Govert Verheul.

den 21 December.

Jacob en Louisa Petronella, Z. en D. van Jacob van Beest.

Gijsbertus, Z. van Anthonie van Schaik.

Alegonda Maria, D. van Theodorus Albers.

den 23 December.

Carel, Z. van Carl Bahnsen.

Petronella Margaretha, D. van Jan Hendrik van Os.

Anthonia, D. van Gerrit van Kuilenburg.

Wilhelmus Johannes Adrianus, Z. van Adrianus Deijman.

Hermanus, Z. van Gerardus Wierkenkamp.

Agatha Helena, D. van Hendricus Vermeulen.

Anthonia, D. van Jean Rovers.

Dirkje Hendrica, D. van Aart Hendriks.

Gerrit Assies, Z. van Jan Hulsebos.

den 24 December.

Tijmen, Z. van Tijmen Hamoen.

Mozes, Z. van Jacob van Aalst.

Robertine Paulina Theodora, D. van Mr. Pieter Adriaan Jan Beeluerts van Blokland tot Oosterwijk.

Burchard, Z. van Johannes Minjon.

Anthonia Sibilla, D. van Wilhelmus Johannes Westerhoudt.

Geetruida Hendrina, D. van Jacobus Koopman.

Johanna Cornelia, D. van Cornelis Willem Mulder.

den 26 December.

Johannes, Z. van Johannes Emmelot.

Franciscus Hendricus Anthonius, Z. van Gerardus Wilhelmus van Rossum.

Christina Wilhelmina, D. van Gerrit Gijsen.

Johanna Maria, D. van Franciscus Poesenou.

Johannes, Z. van Hermanus Johannes Sloten.

Willem Frederik, Z. van Ernst Louis Glinderman.

den 27 December.

Margaretha Susanna, D. van Johan
Coenraad Jong.

Johannes Wilhelm, Z. van Fran-
ciscus van Helsdingen.

Adrianus, Z. van Cornelis Oost-
veen.

Johanna Geertruida, D. van An-
tonius Maarschalkerweert.

den 28 December.

Willem, Z. van Johannes Jon-
gerius.

Wilhelmina Anthonia, D. van
Willem Ros.

Anthonia, D. van Adrianus de
Bouter.

Frederik Carel, Z. van Jan Scheg-
getman.

Helena Johanna, D. van Dirk
Bollemeyer.

Gesina Henrietta, D. van Johan-
nes Georgius Suring.

Theodora Elisabeth Johanna, D.
van Leonardus van Beek.

Johannes Paulus, Z. van Joannes
Roep.

den 30 December.

Wilhelm en Magdalena, Z. en D.
van Johannes Artz.

Pieter, Z. van Abraham Rutgers.

Alida, D. van Pieter van Leeuwen.
Johanna Daverina, D. van Ger-
hardus Pullen.

Dirk, Z. van Pieter Vlaanderen.
Johannis Franciskus, Z. van Ma-
ximiliaan Hanjoel.

den 31 December.

Catharina Johanna, D. van Adri-
anus van Beem.

Maria Cornelia, D. van Matthijs
van Banzel.

Theodora, D. van Fredericus
Henniger.

Anthonia en Johanna, Dochters
van Henricus Antonius Tieges.
Clarus, Z. van Jacobus van Eck
van der Sluijs.

Johanna Catharina, D. van Theo-
dorus Bonnier.

Cornelia, D. van Leendert Hester.
Karel Hendrik, Z. van Hendrik
Mertens Tip.

Otto, Z. van Cornelis Molenbeek.
Maria Adriana, D. van Joannes
Paulussen.

Johanna, D. van Anthonius de
Baar.

Wilhelmina Christina Jacoba, D.
van Jacob Bresser.

Hendrica Elisabeth, D. van Abra-
ham van den Brink.

VOLTROKKEN HUWELIJKEN.

den 4 December.

Fredricus Henniger en Geertruide
Willemsen.

Antonius van Oostrum en Wilhel-
mina van Doorn.

Hartog Levie Herschel, weduwe-
naar en Elisabeth van Wijn-
bergen.

Hendrikus Johannes van Hiel en
Agetaa Geertruij Stulting, we-
duwe.

François Swaters en Lodowina
Johanna Lautenslager.

Joannes de Knecht en Johanna
Christina Jongeneel.

den 11 December.

Johannes Wassenberg en Engelijna

Gerritje Everts, weduwe.

Simon Simons en Judik Rubens.

Evert van der Weert en Johanna
Kampers.

Willem de Koff en Maria Korvezee.

Paulus Roelandschap en Jacoba
Elisabeth Flantua.

den 18 December.

Johan Mauritz Jansen en Hendrika
Maria Vermeulen.

Jan de Groot en Francijntje Hels-
dingen.

Leendert van den Berg en Reintje
Koning.

den 25 December.

Adriaan Brood, weduwenaar en
Willempjes van Dijk.

Jacob van Veldhuijsen en Dirkje
van Dijk.

Johan Hendrik Akkerman en Anna
Geertruij van Hien, weduwe.

TE ZAMEN 17 PAREN.

OVERLEDENEN.

den 2 December.

Louis Wilhelm van Campen, 15 w., Zonstraat.

Hendrica van der Plaat, wed. Breunis Herteveld, 68 j., Bergstraat.

Henricus Houtman, 33 j., Choorstraat.

Simon Lankhoorn, 30 j., Hospitaal.

Saartje Renes, ongeh., 46 j., Achterweg.

Neeltje van Bentem, wed. Johannes van Rijn, 82 j., Diakoniehuis.

den 3 December.

Gerhard Jan Umbgrove, 47 j. en 10 m., Springweg.

Johannes Anthonie Lietze, 23 j., Groenesteeg.

den 4 December.

Coosje de Ridder, 3 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Wilhelmina Sophia Rosina Spiering, 6 j. en 7 m., Predikheerestraat.

Mechtilda Schoonheim, huisvr. van Jacob de Wilde, 24 j., Zakkendragersteegje.

Geertruij de Louter, ongeh., 68 j., Bergstraat.

den 5 December.

Willemijntje van Uitert, wed. Gerrit Bol, 86 j., Voorstraat.

Hendricus Hammelkoek, 8 w., Zandstraat.

Jansje Verhoef, huisvr. van Matthijs Scheffer, 76 j., Achterweg.

Jansje Burgerhoud, 10 m., aan 't Zand.

Clasina van Zanden, huisvr. van Christianus van de Hoeven, 46 j., buiten de Catharijnepoort.

den 6 December.

Maria van de Mast, huisvr. van Gerardus Wilhelmus Rosenberg, 40 j. en 11 m., Vischmarkt.

Johanna van der Wurf, ongeh., 75 j., buiten de Wittevrouwepoort.

Lambertus Cornelis Stroeve, 5 w., Nieuwe kamp.

Doodgeb. Dochter van Anthonie de Bie, Molensteeg.

Hendrica Koopman, wed. Jan van Wijngaarden, 66 j., onder de Linden.

Johannes Gerardus Camue, 11 m., Bregittestraat.

Cornelia Johanna Schouten, 11 w., buiten de Tolsteegpoort.

Mr. Willem Alewijn, 70 j., Keistraat.

den 7 December.

Willem van Stenis, 5 m., Hartsteegje.

Frederik Willem Hasselman, 5 d., buiten de Tolsteegpoort.

den 9 December.

Marianne Petronelle Ernestine
Henriette List, huisvr. van Frederik Willem Selle, 48 j., aan den Drift.

Marinus Johannes van Basten, 1 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Eduard van Heems, 1 j. en 6 m., Nicolaïkazerne.

den 10 December.

Teunis van Hoorn, 47 j., Hartsteegje.

Jan Hendrik Uree, 7 d., aan 't Zand.

Ernesta Sebina Staal, ongeh., 54 j., aan de Neude.

Celia Johanna Anthonia Heijl, 3 d., achter 't Vleeschhuis.

Jacob Elisa Heijl, 4 d., achter het Vleeschhuis.

Hermanus van Dam, 87 j., buiten de Catharijnepoort.

Martinus Heesen, 3 j. en 6 m., Weide watersteeg.

Hendricus Ruijvekamp, 3 j., buiten de Weerd.

Geertruida Pretten, ongeh., 86 j., Smebrug.

Hendrik Kalf, 84 j., buiten de Weerd.

Susanna Dorothea Moncourt, wed.
Isaak Jacobus van Goudoever,
43 j., Achterweg.

den 11 December.

Bartholomeus Goosens, 21 j., Hospitaal.

Johanna van Doesburg, 3 j. en 11 m., Groote Eliensteeg.

Jacobus Jongbloed, 2 m., buiten de Tolsteegpoort.

Adrianus Augustinus, 72 j., buiten de Tolsteegpoort.

den 12 December.

Hendrik van Geelen, 8 m., Reguliersteegje.

Dirk Petersen, 11 m., Kort Rozendaal.

Maria van Hummel, 70 j., Oude Mannen en Vrouwenhuis.

Doodgeb. Zoon van Frederik Bongaard, onder de Linden.

Anthonia Johanna van Lent, 8 j. en 7 m., Springweg.

Willem Blikkendaal, 15 j., Kort Rozendaal.

den 13 December.

Doedgeb. Zoon van Louis Willem van Giessen, Springweg.

Antonia Louisa Immens Blom, 13 j. en 6 m., Marieplaats.

Derk Willem Abelen, 89 j., Zonstraat.

den 14 December.

Carel Johannes van Demmeltraadt, 4 j. en 5 m., onder de Linden.

Willem Gerel, 81 j., Lange Nieuwstraat.

Lammert Makking, 1 j. en 9 m., Zandsstraat.

den 16 December.

Johannes Jacob de Ridder, 3 m., Springweg.

Cornelis Emmelot, 5 m., Lange Smeesteeg.

Ferdinandina Geertruida van Maurik, 3 w., Jansbrug.

Philippus Kanne, 2 j. en 6 m.,
Molensteeg.

Doodgeb. Dochter van Tijmen van
der Steen, buiten de Weerd.

Doodgeb. Zoon van Petrus Ivo,
Mariestraat.

Hubertus Elzendoorn, 62 j.,
Ballemakerstraat.

den 17 December.

Gerarda Geertruida van Maarschal-
kerweert, 3 j., Vrouwjuttestraat.

Maria Jacobs, wed. Johan Philip
Bucher, 89 j., Springweg.

Sara van Lokhorst, ongh., 29 j.,
Lange Nieuwstraat.

Dirk de Ruiter, 56 j., Molensteeg.

Franciscus Geven, 22 j., Hos-
pitaal.

Franciscus Adrianus Welle, 1 m.,
Steenweg.

den 18 December.

Genoveva Meijer, ongh., 27 j.,
Paardeveld.

Hermanus Beekman, 19 j., Ni-
colaisteeg.

den 19 December.

Willem van Geelen, 52 j., Gort-
steeg.

den 20 December.

Elisabeth Rademaker, 15 j. en
7 m., Putsteegje.

Doodgeb. Zoon van Evert Straat-
man, buiten de Tolsteegpoort.

Andries Li-senberg, 3 j. en 5 m.,
buiten de Tolsteegpoort.

Willem Ras, 81 j., Groenesteeg.

den 21 December.

Frederik Tegeler, 21 d., Zonstr.

Laurens Johannes Schadee, 5 m.,
Slagsteeg.

Cornelis van der Linden, 90 j.,
Bergstraat.

Lambertus Raams, 57 j., Maar-
tensdijk.

Gerritje Boombaard, wed. Hen-
drik Jansen, 62 j., Lange
Smcesteeg.

den 23 December.

Theodora van Nues, wed. Albertus
van Beusekom, 89 j., Nieuwe
kamp.

Catharina Mazurel, wed. Gerrit
Middelham, 50 j., te Leijden.

den 24 December.

Cornelis Johannes Horsius, 29 j.,
Springweg.

Catharina Schols, 11 w., buiten
de Weerd.

Christina Bruijnnineck, huisvr. van
Pieter Sakkers, 29 j., Roze-
straat.

Johanna Elselina Toorenbergh,
wed. Rutgerus Reijne, 71 j.,
Voorstraat.

Anna Sophia Flora Coenradina
Muijsken, ongh., 18 j., Krom-
me Nieuwe gracht.

Johanna Franke, wed. Laurens van
Schaagen, 86 j., Springweg.

Petronella Christina Vrijdag, 7 d.,
buiten de Weerd.

Catharina Maria Diemel, ongh.,
16 j., Bagijnhof.

den 25 December.

Jan van Eck, 40 j., Molensteeg.

den 26 December.

Alida Logmans, 10 w., Springweg.
 Catharina Ebbelaar, huisvr. van
 Jan Landzaat, 70 j., Lange
 Smeesteeg.
 Hendrik Antoon de Jongh, 2 j. en
 5 m., Nieuwe gracht.

den 27 December.

Johannes Duijveman, 35 j., op
 't Zand.
 Geertruij Jansen, 5 j. en 7 m.,
 aan 't Zand.
 Johanna Martina Pisa, 4 m.,
 buiten de Tolsteegpoort.
 Clasina Geertruij Ajes, 3 j. en 6
 m., Stroosteegje.

den 28 December.

Martinus Reinders, 18 j., Korte
 Elisabethstraat.

den 30 December.

Cornelis Gebing, 1 j. en 5 m.,
 Stroosteegje.
 Pieter Joseph Zwaak, 81 j.,
 Stroosteegje.
 Petronella de Vliegerd, huisvr.
 van Pieter Aartsen, 68 j.,
 Zandstraat.
 Nicolaas van Gelderen, 76 j.,
 Oude Mannenhuis.

Josephus Hermanus Jansen, 20 j.,
 Hospitaal.

Catharina Hendrica Leunen, 1 j.
 en 4 m., buiten de Weerd.
 Gerrit Johannes Roelofs, 6 w.,
 Groenesteeg.

Antonie de Bruijn, 1 j. en 8 m.,
 onder de Linden.

Johannes Lodewikus Bockholt,
 53 j., Volderbrug.

Johauna Moot, 7 m., Pottenstraat.
 Gijsbertus Blommestein, 56 j.,
 Maarssen.

Louis François Gathier, 80 j.,
 Zwaanssteegje.

den 31 December.

Louisa Wilhelmina Gerarda Hunck,
 7 w., buiten de Wittevrouwe-
 poort.

Henrietta Hofmann, wed. Mr.
 Paulus Willem Bosch van Dr.-
 kestein, circa 63 j., St. Jans-
 kerkhof.

Alotta van der Vorst, wed. Johan-
 nes George Radenbach, 76 j.,
 Diakoniehuis.

Pieter Hendricus Vollenhoven, 10
 m., Bollemakerstraat.

Jan Willem Lamie, 3 j. en 9 m.,
 Breestraat.

**ZIEKTEN EN TOEVALLLEN WAARAAN DE OVERLEDENEN
GESTORVEN ZIJN :**

Doodgeboren.	6.	Transport.	90.
Teling.	16.	Borstkwaal.	13.
Stuipen.	13.	Zelfmoord.	1.
Gevolgen van de Tand.	6	Kramp.	1.
Zenuwkoorts.	9.	Borstontsteking.	1.
Verval van krachten.	19	Verstopping.	1.
Zuur.	5.	Bloedstorting.	1.
Slijmziekte.	3.	Borstziekte.	1.
Waterzucht.	2.	Griep.	1.
Gevolgen van de kraam.	1.	Krankzinnig.	1.
Mazelen.	1.	Klierziekte.	2.
Verdronken.	1.	Fistel.	1.
Beroerte.	3.	Hersenontsteking.	1.
Bezetting op de borst.	3.	Keelontsteking.	1.
Longtering.	1.	Vuur.	2.
Subiet.	1.		
	<u>90.</u>		<u>118.</u>

**HET GETAL DER JAREN, HETWELK DE OVERLEDENEN
BEREIKT HEBBEN, IS ALS VOLGT :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	2	6	Transport.	48.	33.	81.
Beneden het jaar.	18	10	28.	Van 50 tot 60 jaar.	4	2	6.
Van 1 tot 10 jaar.	12	8	20.	" 60 " 70 "	1	6	7.
" 10 " 20 "	3	4	7.	" 70 " 80 "	4	6	10.
" 20 " 30 "	5	4	9.	" 80 " 90 "	7	6	13.
" 30 " 40 "	3	2	3.	" 90 " 100 "	1	2	1.
" 40 " 50 "	3	5	8.				
	<u>48</u>	<u>33</u>	<u>81.</u>				<u>65-53-118.</u>

VERKOGTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 14 December, door den Notaris

N. DE GRAAF.

Nº. 1. Een kapitaal Heerenhuis, met deszelfs Plaats en Tuin, anexe Stalling en Koetshuis, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van Achter St. Pieter, wijk F, Nº. 331.

Nº. 2. Een Huis, met Erf en Plaats, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van Achter den Dom, wijk F, Nº. 317. Te zamen verkocht voor *f* 19,450.

Denzelfden datum, door den Notaris

K. J. SLAGT.

Een perceel extra goed Tabaksland, gelegen op den Heul, onder de Gemeente Amerongen, groot 33 Roeden, 16 Ellen, Kadaster Sectie D, Nº. 465, Tabaksland 32 Roeden, 50 Ellen, en Nº. 465 *bis*, weg 60 Ellen. Verkocht voor *f* 1,040.

Den 21 December, door den Notaris
G. STEVENS.

Nº. 1. Eene dubbele Heerenhuizinge, met annexen
Tuin, Kelders en Kluizen, staande en gelegen binnen
Utrecht, in de Muntstraat, wijk G, Nº. 394.

Nº. 2. Een Koetshuis, met Stalling, gelegen achter
het voorgaande Perceel, in de Lollestraat.

Nº. 3. Eene Huizinge, Erve en Grond, staande
en gelegen naast het eerste Perceel, wijk G, Nº. 393.
Te zamen opgehouden voor f 19,900.

Den 28 December, door den Notaris
C. LENS.

Een Huis, met Erf, Grond en Tuin, ruime en
becluisde Kelders, aan het water uitkomende, staande
en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude
Gracht, tusschen de Vie- en Jacobiebruggen, wijk H,
Nº. 10, genaamd *het Hertenhuis*. Opgehouden voor
f 15,000.

ALPHABETISCH REGISTER.

Blad.	
Apothecar te Utrecht, Anno 1455.	245.
Asch van Wijck, (A. M. C. van), Oorlog tusschen Maximiliaan van Oostenrijk en de Stad Utrecht, 1481—1483.	365.
Barbieren, (Ordonnancie op de) in 1455.	245.
Beeld van den H. Johannes den Dooper.	1.
Benamingen (oude) van sommige plaatsen in het Sticht van Utrecht.	65.
Bezending der Staten van Holland aan die van Utrecht, bij de benoeming van W. K. H. Friso, enz.	41.
Bodel Nijenhuis, beredeneerde lijst van de Kwartier der Provincie Utrecht, <i>vervolg en slot van Bl. 449.</i> Dl. IV. II. St.	20.
Brief (copij van den) die in Suster Barte doodkist geleyt is.	289.
Bussemeester.	433.
Chirurgijns, Zie Barbieren.	
Domkerk, Zie St. Maarten.	
Fundatie eener bursse te Loven.	197.
Geldheffing in 1483.	93.
Geldsnoeijen in 1499.	69.
Herbergen en koffijhuizen.	120, 165.
Honden (bepaling op het houden van) in 1446.	206.
Jaarmarkt.	
Johannes de dooper, Zie Beeld.	
Karel V. te Utrecht.	293.
Lek. (brug over de).	433.
Loterijen.	306.
Lothes, (P. W.), Leerhandel en Lederlooijerijen, <i>vervolg en slot van Bl. 377.</i> Dl. IV. II. st.	27.
Steen- en pannebakkerijen.	104.
Over het Nederlandsch volksbestaan.	134.
Bijenteelt.	207, 246, 273.
Ijzer en ijzerhandel.	382.
Suiker uit Beetwortelen.	393.
Maarten, (St.) Geschenk van een gulden cleynoet.	376.
Naamlijst (Maandelijksche) van Geborenen, Voltrokken Huwelijken en Overledenen. 1, 13, 24, 37, 49, 61, 73, 85, 97, 109, 121, 133.	

Nijverheid, Zie Lothes.

Onlusten te Utrecht, in 1610, uit eene geschreven Chronijk door Corn. Cornelisz.	77, 185.
Oudwijk, (Abdij van), met afbeelding.	401.
Paardenmarkt.	103, 217, 325.
Pestziekte.	204.
Processie van het H. Sacrament in 1530.	145.
Raad van Appel, gesteld bij David v. Bourgondien. . .	324.
Rappard, (F. A. van) Fundatie der zielbroeders in 1436.	221, 257.
Rosselli.	165, 316.
Staat van bevolking en derzelver godsdienstige gezindheden op den 1 Januarij 1839.	73.
— der Geboren, Huwelijken, Overledenen, in de Stad Utrecht, over den jare 1839.	437.
— van het getal jaren van de Overledenen, over den jare 1839.	438.
— van de ziekten of toevallen der Overledenen, over 1839.	439.
— der Geborenen, voltrokken Huwelijken, Echtscheiding en Overledenen in de Provincie Utrecht in 1836 en 1837.	70.
— der Geborenen, voltrokken Huwelijken en Overledenen in de steden van de Provincie Utrecht, gedurende het jaar 1839.	440.
— (Maandelijksche) der Geborenen, Huwelijken en Over- ledenen, in de steden der Provincie Utrecht. 40, 76, 112, 149, 184, 220, 256, 292, 328, 364, 400, 433.	
Stadswaag en waagmeester.	205, 206.
Stand des Waters, 40, 76, 112, 149, 184, 256, 292, 364, 400, 436.	
Verkoopingen van Vaste Goederen. 11, 23, 34, 47, 59, 70, 82, 94, 105, 118, 131, 143.	
Visscher, (L. G.), Karel V. te Utrecht.	293, 345.
Waardgelders, (het afdanken der), te Utrecht in 1618, met afbeelding.	113.
Watersnood in 1523.	432.
Waterstand, Zie Stand des Waters.	
Weerkundige waanenemingen. 38, 74, 110, 147, 184, 218, 254, 290, 326, 362, 398, 434.	
Weldadigheid.	432.
Willebrordus (Leven van), met afbeelding.	329.
Willem Henrick binnen Utrecht, Anno 1661.	149.

MISSTELLINGEN.

In de opgave van het getal der jaren, hetwelk de Overledenen in de stad Utrecht, bereikten (Februarij), staat 52 mann. en 52 vrouw., moet zijn: 51 mann. en 51 vrouw.

In den staat der Geborenen te Rhenen (Februarij), staan slechts 7 van het mannelijk geslacht, waarbij 5 van het vrouwelijke moeten gevoegd worden.

In den Staat der Geborenen enz. in de Steden der Provincie (April), staat één Tweeling, moet zijn: twee Tweelingen.

BERIGT VOOR DEN BINDER:

De Platen te plaatsen: Het beeld van St. Johannes den Dooper, tegen over: Bl. 3.

Het afdanken der Waardgelders door Prins Maurits in 1618. α 113.

De Fundatiebrief der Zielbroeders te Utrecht, A. 1436. α 221.

De H. Willebrordus. α 329.

De Adbij Oudwijk in welstand. α 401.

